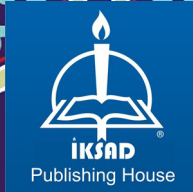

ES'AD-I BAĞDÂDÎ DÎVÂNÎ

(İNCELEME-TENKİTLİ METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM)

Hazırlayan
Prof. Dr. İdris KADIOĞLU

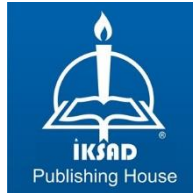
ES'AD-I BAĞDÂDÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-TENKİTLİ METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM)

Hazırlayan

Prof. Dr. İdris KADIOĞLU

2022

Copyright © 2022 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules. The first degree responsibility of the works in the book belongs to the authors.

Iksad Publications – 2022©

ISBN: 978-625-8213-94-2

Cover Design: Ibrahim KAYA

September / 2022

Ankara / Türkiye

Size = 16x24 cm

ÖNSÖZ

Türk kültür ve edebiyatının asırları kapsayan devrelerinde vücuda getirilen sanat eserleri, tamamen gün ışığına çıkarılmamış ve bu eserlerin muhtevaları da henüz yeterince incelenmemiştir. Bugün hâlâ edebî hüviyeti haiz birçok eser kütüphanelerin raflarında araştırmacıların ilgisini beklemektedir. Türk kültür, sanat ve medeniyetinin tam anlamıyla ortaya konulması ancak bu eserleri ortaya çıkarmakla mümkün olacaktır. Bugüne kadar Türk halkının inanış, yaşayış ve düşüncelerinin teşekkülünde dinî ve edebî eserlerin mühim rolleri olduğu bildiğimiz gerçeklerdendir.

On dördüncü yüzyıldan başlayarak yirminci asrın başlarına kadar devam eden altı asırlık dönem içinde, milletimizin duygu ve düşünce hayatını dille ifadede mükemmelliğe ulaşmış olan Klasik edebiyatımızın sanat ve estetik alanını klasik şiir oluşturmaktadır. Bu uzun devrede yetişen büyük şâirler yüksek sanat, kültür ve medeniyet değerini haiz binlerce *divân* meydana getirmişlerdir. Türk kültür ve medeniyetinin önemli kaynaklarından olan yüzlerce sanat eserinin varlığı bile ilim âleminde hâlâ meçhûldür. Bu eserlerin gün ışığına çıkarılması zarûridir. Yaptığımız bu çalışmayla varlığı bilinen ancak henüz yeterince tanınmayan gizli hazînelerden birini daha ortaya çıkarmış bulunuyoruz.

Bu çalışmada 18. yüzyılın ikinci devresinde yaşamış olan Es'ad-ı Bağdâdî ve *divân* incelenmiştir. Yaptığımız çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Muhammed Es'ad Efendinin hayatı, edebî şahsiyeti ve eseri hakkında bilgi verilmektedir. Şâirin hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi olmadığı için bu konuda tezkirelerin verdiği kısa bilgilerle yetinilmiş; ayrıca şâirin tek eseri olan divanı ve şiirleri incelenerek şâirin hayatıyla ilgili ipuçları çıkarılmaya çalışılmıştır. Es'ad'ın edebî şahsiyetine dair de kaynaklarda en ufak bir bilgi bulunmamaktadır. Şiirlerinin incelenmesi sonucunda dil ve üslubuna dair bir kanaat oluşmuş ve sanat anlayışı hakkında bilgi verilmiştir. Şâirin hayatı ve sanatı bu şekilde anlatıldıktan sonra eseri detaylı bir şekilde incelenmiş ve tanıtılmıştır. Divan'daki manzumeler şeklen ayrı ayrı incelenerek Es'ad-ı Bağdâdî'nin kasîde, târîh kıt'ası, terkîb-bend, murabba' ve gazel nazım şekliyle şiirler yazdığı tespit

edilmiştir. Şiirleri şekil ve muhteva açısından incelendikten sonra şâirin dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuştur. Beş yazma nüshası tespit edilen divânın, nüsha tavsifleri de bu bölümde yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, şâirin bilinen tek eseri olan divânının karşılaştırmalı metni yer almaktadır. Yaptığımız karşılaştırmalı metinde, tavsiflerini verdiğimiz nüshalardan en zengini olan EH nüshasını esas aldık ve AE nüshası ile karşılaştırma yaparak okuduk. Sonradan tespit ettiğimiz MM nüshasının EH nüshasıyla çok benzerlik taşıdığını gördük. Divandaki şiirlerin sıralanmasında ise konularına göre tertiplenmiş olduğunu düşündüğümüz M nüshasına uyarak metni oluşturduk. Nüsha karşılaştırması yapılırken farklar, sayfaların alt kısmında dipnot olarak gösterilmiştir. Seçtiğimiz rivayetler ile farklar arasına (:) işareti, yanına da nüsha kısaltmaları konulmuştur. Mısra ya da beytin tamamı nüsha farkı olarak gösterilmesi gerektiğinde sayfa altına seçtiğimiz rivayet konulmayıp sadece nüsha farkları yazılmıştır. Nüshalarda bulunmayan kelime, mısra ya da beyitler için dipnotta (-) işareti, yanına da nüsha kısaltmaları konulmuştur. Üçüncü bölümde, karşılaştırmalı metinde geçen bütün kelime ve terkiplerin yer aldığı bir dizin/sözlük oluşturulmuştur. Dizin/sözlük kısmı, şâirin kelime dünyasını, kelime tercihlerini, kelimelerin kullanım şekilleri ve sıklıklarını ortaya koymaktadır.

Çeviriyazıda Prof. Dr. İsmail Ünver'in "*Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*" adlı makalesi dikkate alınmıştır. Gerek tenkitli metni oluştururken gerek inceleme kısmında gerekse sözlük hazırlarken mümkün olduğunca titiz davranmaya gayret ettik. Elimizde olmayan nedenlerle ortaya çıkacak eksik ve aksaklıkların hoşgörüsüyle karşılanmasını ümit ediyoruz.

Prof. Dr. Hasan Kavruk hocamın danışmanlığında 1997 yılında tamamladığım *Es'ad-ı Bağdâdî Divânı (İnceleme-Metin)* adlı yüksek lisans tezimi bir dizin ilave ederek kendi imkânlarımla bastırmıştım (Malatya, 2008). Müellif nüshası olabileceğini düşündüğümüz yeni bir nüsha temin edildikten sonra Divanın yeniden yayınlanmasının uygun olacağı kanaati hâsıl oldu. Bu vesileyle yeni bulgular ışığında çalışmanın sonuna kapsamlı bir sözlük eklenerek tıpkıbasımı ile birlikte yeniden yayımlanan *Es'ad-ı Bağdâdî Divânı*'nın özelde

klasik Türk edebiyatı camiası genelde ise tüm ilim âlemi için hayırlı olmasını temenni ederim. Çalışmada emeği geçen başta danışman hocam Prof. Dr. Hasan KAVRUK olmak üzere Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK ve Doç. Dr. Özkan CİĞA'ya sonsuz şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. İdris KADIOĞLU

Diyarbakır Eylül 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	v
KISALTMALAR.....	vi
NÜSHA KISALTMALARI	vii
GİRİŞ	9
1. ES'AD-I BAĞDÂDÎ.....	9
1.1. Hayatı	9
1.2. Edebi Kişiliği.....	12
1.3. Eserleri.....	17
2. ŞİİRLERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	18
2.1. KASİDELER	18
2.2. Na't.....	18
2.3. Medhiye	19
2.4. TÂRİH ve KIT'ALAR	22
2.5. TERKÎB-BEND (MÜSEMME).....	23
2.6. MURABBALAR	24
2.7. GAZELLER	25
3. VEZİN ve KAFİYE.....	27
4. DİL ve ÜSLÛP	28
5. NÜSHA TAVSİFİ	32
SONUÇ.....	39
KAYNAKÇA.....	41
DÎVÂN-I ES'AD-I BAĞDÂDÎ.....	45
KAŞÂ'İD	45
KIT'AÂT/TEVÂRÎH.....	56
TERKÎB-BEND (MÜSEMME).....	59
MURABBA'ÂT.....	63
GAZELİYYÂT	79
HÂRFÜ'L ELİF.....	79
HÂRFÜ'L-BÂ'.....	92
HÂRFÜ'T-TÂ'	96

ḤARFÜ'S-ŞÂ'	101
ḤARFÜ'L-CÎM	102
ḤARFÜ'L-ḤÂ'	104
ḤARFÜ'L-ḤÂ'	105
ḤARFÜ'D-DAL	106
ḤARFÜ'R-RÂ'	110
ḤARFÜ'Z-ZÂ'	172
ḤARFÜ'S-SÎN	188
ḤARFÜ'Ş-ŞÎN	190
ḤARFÜ'Ş-ŞÂD	204
ḤARFÜ'D-DÂD	205
ḤARFÜ'T-TÂ'	207
ḤARFÜ'L-'AYN	208
ḤARFÜ'L-ĞAYN	209
ḤARFÜ'F-FÂ'	212
ḤARFÜ'L-KÂF	215
ḤARFÜ'L-KÂF	220
ḤARFÜ'L-LÂM	243
ḤARFÜ'L-MÎM	252
ḤARFÜ'N-NÛN	276
ḤARFÜ'L-VÂV	303
ḤARFÜ'L-HÂ'	307
ḤARFÜ'L-YÂ'	349
SÖZLÜK	379
TIPKIBASIM	533

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ء/أ	ع	ا	ي	و	ك	ث	ح	خ	ذ	ص	ض	ط	ظ	غ	ق
’	‘	â	î	û	ñ	ṣ	ḥ	ḫ	z	ṣ	ẓ/d	ṭ	ẓ	ġ	ḵ
’	‘	Â	Î	Û	Ñ	Ṣ	Ḥ	Ḫ	Z	Ṣ	Ẑ/Ḍ	Ṭ	Ẑ	Ġ	Ḷ

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
H	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan, hazırlayanlar
G	: Gazel
K	: Kaside
Ktb.	: Kütüphane
Ktp.	: Kitaplık
M	: Miladî
MFA	: Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Mrb.	: Murabba
No.	: Numara
öl.	: Ölüm tarihi
T	: Tarih, Tarih Kıtası
TB	: Terkîb-bend
TDK	: Türk Dil Kurumu
s.	: Sayfa
S	: Sayı
st.	: Satır
vd.	: Ve devamı ve diğerleri
Yz.	: Yazma
Yk.	: Yaprak/Varak
yy.	: Yüzyıl
yz.	: Yazı

NÜSHA KISALTMALARI

- AE:** Millet Kütüphânesi, Ali Emîrî Efendi (24) Nüshası.
EH: Topkapı Sarayı Müzesi, Emânet Hazînesi (EH 1638) Nüshası.
M: Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 3284/3) Nüshası.
MM: Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 8551) [**Müellif Nüshası?**]
YN: Princeton University Library Special Collections South East (MSS)
Islamic Manuscripts, Garrett no. 2028Y [**Yurtdışı Nüshası**]

GİRİŞ

Bu kitapta, doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmeyen ancak 18. Yüzyılda yaşadığı ve şiirlerini bu asrın ikinci yarısında yazdığı tespit edilen *Es'ad-ı Bağdâdî* ve *Dîvân* üzerinde durulmuştur. Muhammed Es'ad Efendinin hayatı, edebî şahsiyeti hakkında bilgiler verilmiş, şâirin bilinen tek eseri olan divanının karşılaştırmalı tam metni ortaya konulmuştur. Şiirlerinin incelenmesi sonucunda şâirin hayatı ve sanatı hakkında önemli bilgilere ulaşılmıştır. Divandaki manzumelerin şekil ve muhtevaları ayrı ayrı ele alınmış, şâirin kasîde, târîh kıtası, terkîb-bend, murabba' ve gazel nazım şekliyle şiirler yazdığı tespit edilmiştir. Divandaki şiirler, şekil ve içerik açısından incelendikten sonra şâirin dil ve üslûb özellikleri üzerinde durulmuştur. Es'ad-ı Bağdâdî dîvânının beş yazma nüshası tespit edilmiş, yazmaların nüsha tavsifleri yapılarak nüsha karşılaştırması yapılmıştır.

1. ES'AD-I BAĞDÂDÎ

1.1. Hayatı

Seyyid Es'ad Efendinin hayatı hakkında bilinenler pek azdır. Es'ad, yaşadığı dönemde özellikle Anadolu sahasında hak eettiği şöhreti kazanamadığından dolayı, edebiyat tarihleri ya da değişik meslekleri konu alan başlıca biyografi kitapları yeteri kadar ondan bahsetmemiştir. Bu sebeple, Es'ad'ın hayatını araştırırken yalnızca *Şu'arâ Tezkirelerinin* verdikleri çok kısa birkaç satır bilgiyle yetinmek zorunluluğu vardır. Üstelik eserden yazara gitmek, şiirlerini inceleyerek şâirin hayatı hakkında bilgi sahibi olabilmek de oldukça güçtür. Yine de, özellikle târîh ve kasîdelerinin titizlikle incelenmesiyle çıkarılan birkaç parça bilgi tezkirelerin verdiklerine eklenince, şâirin hayatına ve yaşadığı döneme ait vesika değeri taşıyan oldukça önemli bilgiler ortaya konulmuş oldu.

Tuhfe-i Nâ'îlî,¹ *Silahdâr-zâde*² ve *Şefkat*³ tezkirelerinde şâirin kısaca biyografisine, ardından şiirlerinden örneklere yer verilmiştir. Tezkirelerde şâirin

¹ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâ'îlî*, (Haz. Kurnaz ve Tatçı 2001, s. 40)

² Silahdâr-zâde Mehmed Emin, *Silahdâr Tezkiresi*, Millî Ktb., MFA 1357, 6b. (Haz. Duran ve Çeçen 2016, s. 50)

doğum ve ölüm tarihlerinden bahsedilmemiştir. *Tuhfe-i Nâ'ilî*'de, Osmanlı padişahı Üçüncü Selim (1789-1807) devri şâirlerinden olduğu belirtilmiştir. Her üç tezkirede de Bağdat vâlisi Ömer Paşa'ya *divân efendisi* olduğu kayıtlıdır. Süleyman Paşa'nın kethüdalarından vezirliğe atanan Ömer Paşa'nın 1177/1764'te Bağdat ve Basra vâililiğine getirildiği, 1190/1776'da Diyarbakır vâililiğine tayin edildiği, yeni görevine giderken yolda attan düşüp vefat ettiği *Sicill-i Osmânî*'de⁴ kayıtlıdır.

Vâlî Ömer Paşa medhinde yazılan ve ona sunulan iki *kasîde*, iki *tarih manzumesi* ve bir *gazel-i müzeyyel* 1177/1764-1190/1776 seneleri arasında yazılmıştır. Dolayısıyla şâirin 18. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı ve divânını da bu tarihlerde tertip ettiği anlaşılmaktadır. M. Y. Saraç, AÜ yayınlarından çıkan bir ders kitabında, “*beyt*” konusunu işlerken Bağdatlı Es'ad'ın;

Çeşm-i bâdâmını itdükçe tahayyül uşşâk

Gülşen-i hâtırasında gül-i bâdâm açılır⁵

beytini bir “müfred/ferd” örneği olarak vermiş ve şâirin ölüm tarihini 1804-1805 olarak tespit etmiştir. Bu beyit sadece MM (06 Mil. Yz. A 8551) nüshasının temellük kaydı sahifesinde yer almaktadır. Yine aynı varaktaki “*fî [Rece]b 21 sene 220 (15 Ekim 1805)*” kaydı Es'ad'ın ölüm tarihi değil, Divanın temellük kaydı tarihidir. Dolayısıyla şâirin ölüm tarihi tam olarak vuzuha kavuşmamıştır.

Es'ad Efendinin doğum yeri de tam belli değildir. Şâirin doğum yeri *Tuhfe-i Nâ'ilî*'de Musul olarak belirtilmekte, Şefkat ve Silahdâr-zâde tezkirelerinde nereli olduğu belirtilmeden, “*Seyyid Abdullah Neşâtî'nin oğludur. Es'ad Efendi Bağdat Vâlisi Ömer Paşaya divân efendisidir*” denilmektedir. Her üç tezkire de Muhammed Esad Efendinin, Seyyid Ali Behcet Efendinin amca-zâdesi ve seyid Abdullah Neşâtî'nin oğlu olduğu hususunda müttefiktir. *Silahdar-zâde* ve *Şefkat Tezkireleri*'nde Seyyid Ali Behcetî efendinin Musullu olduğu belirtilmektedir. Ayrıca MM nüshasının temellük kaydı sahifesindeki “Hameyn-i Şerifeyn müfettişi Musullu es-Seyyid Alî Behcet Efendiniñ ‘ammi-

³ Şefkat, Seyyid Abdülfettah, *Şefkat Tezkiresi*, Milli Ktb., MFA 1358, 14a (Haz. Kılıç 2017, s. 46 <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78460/tezkireler.html>)

⁴ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî yahut Tezkire-i Meşâhir-i 'Osmâniyye*, C. III. İstanbul, 1311, s. 593.

⁵ “XVIII. yüzyıl şâirlerinden Bağdatlı Es'ad (öl. 1804-5)'ın bu beyti bir müfred ya da ferd örneğidir.” M. Y. Saraç, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 2009, s. 46.

zâdesi kâtib-i dîvân-ı Bağdâd Es'ad Efendi merhûmuñ Dîvân-ı belâgat-
'unvânıdır..." ibaresi onun Musullu olduğunu kanıtlamaktadır. (A) ve (M)
nüshalarının başındaki "*Dîvân-ı Es'ad-ı Bağdâdî*" ibaresi şâirin Bağdatlı
olabileceğini akla getirir de kaynaklardaki bilgilere göre doğru görülmemektedir.
Ancak Irak'ta yetişmiş bazı şâirlerin Bağdat'a nispet edildiği, örneğin Fuzulî'ye
Bağdâdî denildiği gibi Musullu olan Es'ad Efendiye de *Bağdatlı* denilmesi bu
kabilden olabilir.

Tezkireler, Es'ad'ın *seyyid* yani Peygamber neslinden olduğunu
bildirmektedir. Mezkûr tezkirelerde şâirin ismi **Seyyid Muhammed Es'ad** olarak
geçmektedir. Dîvânındaki:

"*Resûl-i Ekrem'e ism ü nesebe nisbetüñ vardur*

Seni minnet Huda'ya Es'ad is'âd eylemiş Mevlâ" (K1-13)

beytinde şâir, kendisinin neseben *seyyid* olduğunu açıkça ifade etmekte,
ismen ve neseben peygambere bağlılığından dolayı Allah'a şükretmektedir. Bu
bilgiler, şâirin asıl isminin **Muhammed**, doğum yerinin **Musul**, kendisinin
Seyyid olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Tezkirelerde, şâir Es'ad Efendi hakkında kısa bilgiler verildikten sonra
şiiirlerinden örnekler de verilmiştir. *Silâhdâr-zâde Tezkiresi*⁶nde on bir, *Şefkat*
*Tezkiresi*⁷nde dört gazeli; *Tuhfe-i Nâ'îlî*de de üç gazelinin matla' beyti kayıtlıdır.
Tezkirelerde seçilen gazeller ortaktır.

Recâizâde Ahmed Cevdet "*Nevâdirü'l-Âsâr*"⁶ adlı Klasik Türk şiirinden
seçme beyitler antolojisi niteliği taşıyan eserine Esad-ı Bağdâdî'ye ait bazı beyitleri
almıştır. Bu da şâirin sanat ve edebiyat muhitinde dikkate alındığının bir
göstergesidir. Aynı eserdeki Musullu Esad'a ait beyitler ise, şâirimizden başka bir
Esad'ın aynı coğrafyada yaşamış olduğunu akla getirmektedir.

Şiirleri daha sağlinda iken okunup beğenilmiş olmalı ki bazı gazelleri "Sûz-
ı Dilârâ" makamında devrin padişahı III. Selim (1789-1807) tarafından
bestelenmiştir.⁷

⁶ Recâizâde Ahmed Cevdet, *Nevâdirü'l-Âsâr fî Mütâla'ati'l-Eş'âr*, (Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Mehmet Sarı), Ankara, 1998.

⁷ Bk. Ferdi Koç, *Sultan III. Selim Han'ın Musiki Eserlerinin Müzikal Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, 2003, s. 289-299; Kaşif Yılmaz, *III. Selim (İlhami) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, Edirne, 2002, s. CLII.

Sûz-ı Dilârâ II. Beste:

Çîn-i gîsûsına zencîr-i teselsül didiler

Döndiler soñra hañadur diyü kâkûl didiler

Ğonca-i la'l-i şeker hâdesine gül dir iken

Yañılup zâ'ika-sencân-ı heves mül didiler (G 40/1-2)

Sûz-ı Dilârâ Yürük Semaât:

Âb u tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor

Halvet-i ülfete bir şem'î-i şebistân geliyor

Perçemi zîver-i dûş u nigeñi âfet-i hûş

Dil-i sevdâ-zedeye silsile-cünbân geliyor (G 57/1-3)

Sonuç olarak Tezkirelerde, şâir Es'ad'ın hüviyeti kısaca açıklanmakta, seyyid Abdullah Neşâtî'nin oğlu, şâir Ali Behcet Efendinin amcazâdesi olduğu vurgulanmakta, Sultan III. Selim devri şâirlerinden olup Musullu olduğu belirtilmektedir. Doğum ve ölüm tarihleriyle ilgili herhangi bir bilgi tezkirelerde geçmemekle birlikte, ölüm tarihi bazı araştırmacılar tarafından 1804-5 olarak tespit edilmiştir.

1.2. Edebî Kişiliği

Klasik edebiyatımızda Fuzûlî, Bâkî, Nef'î, Na'îlî, Nâbî, Nedim ve Şeyh Gâlib gibi özgün bir üslûbu olan büyük şâirlerimiz yanında, kendine has tarz ve üslûbunu büyük şâirler kadar ortaya koyamayan ikinci dereceden birçok şâir vardır. Bu şâirler, kendilerinden önce yetişmiş şiir üstatlarını taklit edip, diğer şâirler gibi klasik şiirin ortak malzemesini kullanarak başarılı eserler meydana getirmişlerdir. Ancak, yaşadıkları devirde fazla tanınmayan bu şâirlerin edebî şahsiyetleri de yeterince belirginleşmemiştir.

Es'ad-ı Bağdâdî, 18. yüzyıl şâirlerimizden olup elimizde bulunan tek eseri divânıdır. Bu şâiri tanımak ve yaşadığı dönem içerisinde yerini belirlemek için önce 18. yüzyıl klasik Türk şiirinin üslûp özelliğine kısaca göz atmak gerekir. 18. yüzyılda klasik edebiyat alışla gelmiş düzenini korur. Şâirler, eski ustaların yolunda başarılı şiirler yazmayı sürdürme amacını gütmekle beraber, bunlar arasında farklı bir sanat gücü gösterenler de olmuştur. Yüzyılın birinci döneminde Nedim, ikinci döneminde de Şeyh Galip, klasik şiirin sayılı ustaları

arasındaki yerlerini almışlardır.⁶ Bu dönemde Nedim “Nedimane” şiir tarzının, Şeyh Galip ise “Sebk-i Hindi”nin en başarılı şiir örneklerini vermişlerdir. 18. yüzyılda İran şâirlerinin etkisinden kurtulan şâirlerimiz mahallî konuları, günlük yaşayışı, yerli unsurları eserlerine aksettirmeyi başarmışlardır. Bu dönem dilde sadeleşmenin en mükemmel seviyeye ulaştığı dönemdir. Atasözleri ve deyimleri şiire sokma 18. yüzyılda gelenek halini almıştır. Bu yüzyıl şâirlerinde nazirecilik oldukça fazla görülür. Bu arada Nedim’de ve Nedim gibi birçok şâirde halk zevkine yaklaşma kendini gösterir.

Bir kısım şâirler Şeyh Galip gibi ilhamını tasavvufî neşveden alarak “Sebk-i Hindî”nin başarılı örneklerini verdikleri gibi, bazı şâirler de Nedim gibi şiirlerine yerli unsurları, mahallî konuları sokarak halk zevkine uygun, sâde bir dille “Nedîmâne” tarzda eserler vermişlerdir. Es’ad da sanatı ve üslûbu yönünden “Âşkâne, Rindâne” gazel tarzını başarıyla sürdüren klasik divan şiiri temsilcilerinden biridir. Şu’ara tezkirelerinde Es’ad’ın sanatına dair bir ipucuna rastlanamamıştır. Onun eserini dikkatle inceleyerek, şiir anlayışını az da olsa öğrenmiş olacağız. Şâir Es’ad, klasik şiirin öteki şâirleri gibi *kasîde*, *gazel*, *terkîb-bend*, *târîh ve murabbâ* şeklinde şiirler yazmıştır. O, şiirlerinde Arapça, Farsça kelime ve tamlamaları, klasik şiirin belli benzetmelerini, mecazlarını ve mazmunlarını kullanmıştır. Ancak, dîvân şâirlerimizin tabiatı, insanı kalıplaşmış belli benzetmeler ve mazmunlar arkasından seyreden sun’î ve soyut dünyasından olabildiğince ayrılarak yaşadığı hayatı, tabiatı ve çevresini gerçekteki görünüşüyle verebilmiştir. Esad, geleneğin dışı kapalı katı çemberinden çıkmaya çalışmıştır.

Es’ad, sanatta özgünlüğü tercih eden, taklitten hoşlanmayan gururlu bir kişiliğe sahiptir. Ne kasîdelerinde ne de diğer şiirlerinde kendinden önceki, özellikle İranlı büyük şâirlerin adına rastlanmaz. Hâlbuki o zamana kadar şâirler, sanat ve edebiyat alanında boy gösterebilmek için sürekli kendi şiirleriyle, İran şâirlerinin şiirlerini kıyaslama yoluna gitmişlerdir. Esad divanında şâir olarak iki isim öne çıkmaktadır. Neşâtî ve Behcet. Behcet, şâirin amcazadesi olup Musullu bir şâirdir. Neşâtî ise şâirin çok takdir ettiği, şiirlerini beğendiği, ona nazire yazmanın bile imkânsız olduğunu söylediği 17. yüzyıl klasik Türk şiirinin en meşhur şâirlerindendir.

⁶ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1994, s. 203.

Şimdi biraz da şiiirlerinden örnekler vererek onun sanatını ve edebi kişiliğini analiz edelim. Beyitlerinde kendi şiirini öven şâir, sanatındaki gücü *feyz-i Hudâ* olarak değerlendirmektedir. Bir gazelinin makta beytinde;

Bu rütbe kuvvet-i güftâr Es'ad kesb ile olmaz

Tekellüf ber-ţaraf-efsûn mıdur feyz-i Hudâ mı bu G 227-5

Diyerek sözündeki gücün derecesine çalışarak ulaşılamayacağını belirtmekte, sanatlı bir söyleyişle sözlerinin *kesbî* değil *vehbî* olduğunu ima etmektedir. Şâir, şiirlerinin sırf taklit olamayacağını ve şiirlerindeki söyleyiş tarzının Allah'ın lütfu ve ihsanı olduğunu bir gazelinin mahlas beytinde şu şekilde ifade eder:

Mahz-ı taklîd ile olmaz bu kadar ey Es'ad

Dâd-ı hakdur hele bu şîve-i güftâr saña G6-7

Es'ad, yaratılış itibariyle gazel şâiridir. Ancak, rahat yaşabilmek için bütün dîvân şâirleri gibi bir hâmî (koruyucu) bulmak zorundadır. Şiiirlerinden, şâirin en büyük hâmîsinin Bağdat Vâlîsi Ömer Paşa olduğu anlaşılmaktadır. Zaten Vâlî Ömer Paşa'ya dîvân efendisi olduğu *Tuhfe-i Naili, Silahdar- zâde ve Şefkat Tezkireleri*'nde yazılıdır. Yazmış olduğu iki kasîde, bir gazel-i müzeyyel ve iki tarih manzumesinde fırsat buldukça memduhu Ömer Paşa'yı sade ve samimi bir dille övmüş, överken sun'îlik ve bayağılığa düşmemiştir. Yazmış olduğu bayram kasîdesinde Ömer Paşa'yı hem övmüş hem de içten ve samimi bir üslupla ona dua etmiştir.

Küdüret şüretin mir'ât-ı kalbün görmesin aşlâ

Sürûr-ı sûr ile eyyâm-ı 'ömrün cümle 'îd olsun K3-4

Es'ad, bir başka kasîdesinde onu şöyle medh eder:

Înâyetlü efendüm hak budur kim görmemiş 'âlem

Hamîyyet sâhibi bir sen gibi düstûr-ı zî-şânı K2-35

Şâir, Vâlî Ömer Paşa'nın yeni yılını kutlamak için yazdığı manzumede de onu övmüştür.

Hudâvendâ sen ol yek-tâ gühersin kim vücûduñla

Hilâfetgâh-ı Bağdâd'a efendüm zîb ü fer geldi T1-6

Şâir, yazdığı gazel-i müzeyyele mahlas beytinden sonra yedi beyit ekleyerek Vâlî Ömer Paşa'yı överken aşırılığa kaçmaktan çekinmez:

*Vezîr-i mâ' delet-güster 'Ömer Paşa-yı zî-şân kim
Umûr-ı mülkde el-haḳ Nizâmü'l-Mülk-i şânîdür* G73-10

O, bir beytinde Neşati'yi kendisine nazire yazılamayacak derecede büyük ve eşsiz biri olarak anmaktadır:

*Degül mümkün nazîre söylemeñ Es'ad Neşâtî'ye
Ki zâtı bî-nazîr ü nazm-ı pâki 'ıḳd-ı gevherdür* G78-8

Başka bir beytinde de Behcet mahlaslı bir şâiri şiirine nazire yazılması gereken şâirlerden saymaktadır:

*Şarîr-i kil-k-i şûḫum Behcet'e tanzîr ile ancaḳ
Yine mürğ-ı çemende Es'adâ behcet-fezâ terdür* G81-8

Şâir, terkîb- bend ve murabba'larında gazel ve kasîdelerine göre daha sade ve halk söyleyişine yakın bir ifade tarzı kullanmıştır.

Şâirlik gücünü gazellerinde gösteren Es'ad'ı daha iyi anlayabilmek için yazmış olduğu şiirlerini incelemek gerekir. Özellikle gazellerinin mahlas beyitlerinde şiir ve şâir hakkındaki düşüncelerini açıklamaktadır. Fırsat buldukça şiirinin derecesinden bahseden şâir, sözlerinin değerinin anlaşılmadığından şikâyet etmektedir.

Es'ad bir gazelinin mahlas beytinde kendini şöyle tanıtmaktadır:

*Mâ'ârîf-pîşegândan her kime şorsam seni Es'ad
Miyân-ı 'ârîfânde şâir-i meşhûrdur dirler* G41-5

Es'ad, sözlerinin çok manalı olduğunu belirtmekte, ancak bu âlemde herkesin manadan çok şekle önem verdiğini söylemekte, şiirinin anlaşılmadığından şikâyet etmektedir. Yine bir gazelinin mahlas beytinde bu düşüncesini şöyle açıklamaktadır:

*Libâs-ı lafzdur manzûr olan şûret-perestâna
Bu 'âlem içre Es'ad kim okur ma'nâyı kim dinler* G39-7

Es'ad, kuvvetli kendinden emin bir söyleyiş tarzıyla dikkat çeker. Sözündeki kuvvetin kaynağını beyitlerde şöyle açıklamaktadır:

*Mazmûnı zülf-i dil-bere vâbeste olmasa
Es'ad bu deñlü şîr-i perîşâna kim bakar* G53-8

Bu rütbe kuvvet-i güftâr Es'ad kesb ile olmaz

Tekellüf ber-ıtaraf efsûn mıdur feyz-i Hudâ mı bu G227-5

O, gazellerini âşıkane tarzda yazmıştır. Şiirlerindeki ana tema aşktır. Şâir, güzele ve güzelliğe âşıktır. Onun aşk ve güzellik anlayışını ifade ettiği beyitlerinin sayısı özellikle gazellerinde oldukça çoktur. Bunlardan birkaç beyit örnek verebiliriz:

Mekteb-i 'aşkda şâkird idüm evvel Es'ad

Soñra ol çeşm-i sühan-gû beni üstâd itdi G281-6

Nergis-i câdû-fen-i cânâna şâkird olalı

Es'adâ tarh-ı gazelde bak ne üstâd olmışam G186-5

Dâstân-ı gamuñı gûş ideli ey Es'ad

Kışsa-i Leyli vü Mecnûn baña efsâne gelür G44-7

Es'ad girerüz mahkeme-i kâdî-i 'aşka

Mahbûb ile faşl olmasa da'vâ-yı mahabbet G19-9

Kûh-ken gibi o şîrîn püserün 'aşkı ile

Düşdün Es'ad dehen-i 'âleme destân olduñ G148-7

Şâir, birçok gazeline kendi şiirinin üstünlük derecesini dile getirerek ehl-i nazma meydan okumaktadır. Bunu beyitlerde şu şekilde ifade etmiştir.

Pür aındırdum kümeýt-i kilik-i hoş-reftârı ben Es'ad

Koşar var ise esb-i tab'ı çıksun işte meydâna G232-7

Enânîyyet degüldür müddéâ tahdîş-i nîmetdür

Şalâdur Es'adâ meydân-ı nazma merd olan gelsün G205-7

Şâir Es'ad, şiir ve şâir hakkındaki düşüncelerini ve kalemindeki kuvveti beyitlerinde şöyle ifade etmektedir:

*Şâ'ir oldur ki münâsib düşüre mazmûnı
Es'adâ hâme de tâ'bîr-i tırâzende gerek* G150-9

*Dil-nişîn-i büleğâdur demek olmaz Es'ad
Gazelûn her sözi bir faşl-ı hîtâb olmayıcak* G139-6

*Hoşâ berâ'at-i mu'ciz-beyân-ı kilke Es'ad
Ki her edâsını faşlu'l-hîtâba döndürmiş* G112-7

*Es'ad nazîre söylemez kimse nazmuña
Her seng-pâre gevher-i şehvâra beñzemez* G105-7

*Gubâr-engîz-i sebkat oldı mî'mâr-ı belâgatda
Ne meydân aldı Es'ad hâme-i reh-vâr gördün mi* G296-6

*Saña ey hâme-i i'câz-nümâ-yı Es'ad
Yed-i beyzâ mı 'asâ-yı kefi Mûsâ mı diyem* G187-7

1.3. Eserleri

Kendi hattıyla yazdığı divanın başındaki notta: “Haremeyn-i Şerîfeyn müfettişi Muşullu es-Seyyid Behcet Efendinün ‘ammi-zâdesi kâtib-i dîvân-ı Bağdâd Es'ad Efendi merhûmuñ Dîvân-ı belâgat-unvânıdır. Egerçi diyar-ı Rûm'da henüz şâyî' degüldür. Lâkin bir şâ'ir-i sâhîr-i mu'cizdür ki âşârı zerrîn kalem ile tañîre şâyândur.” sözleri dikkat çekmektedir. Burada belagatli bir Divana sahip olan şâirin buna rağmen yaşadığı dönemde Anadolu diyarında fazla

meşhur olmadığı ancak büyüleyici sözlerinin yer aldığı eserlerinin altın kalemle yazılacak kıymete haiz olduğu, ifade edilmektedir.

Es'ad'ın elimizde bulunan tek eseri dîvânıdır. Es'ad Dîvânı'nın biri yurtdışında toplam beş yazma nüshası vardır. Nüshalar içerisinde en hacimli olan iki nüsha Millî Kütüphane (MM) nüshası ile Topkapı Sarayı Müzesindeki (EH) yazma nüshadır. Ali Emiri Efendi (Millet Ktb. No: 24) yazma nüshada kasîdeler yer almaz. Ayrıca gazel ve murabba sayıları da adı geçen nüshalara göre daha azdır. Türkçe yazma dîvânlar kataloguna geçmemiş olan Milli Kütüphane arşivine kayıtlı iki nüshadan birinin (MM) müellif nüshası olabileceği değerlendirilmektedir. Diğeri ise tertipli ancak, eksik bir nüshadır. Eksiklik gazelerde ve gazellerin beyit sayılarındadır.

Dört nüshanın karşılaştırılması sonucunda şâirin ortaya çıkan manzumelerinin dağılımı şu şekildedir: 4 kasîde (ikisi n'at), 1 terkîb- bend, 15 murabba, 2 kıt'a/târîh ve 299 gazel. Dîvândaki iki gazel-i müzeyyelden biri konusuna göre na't, diğeri medhiyedir.

2. ŞİİRLERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. KASÎDELER

2.2. Na't

Es'ad-ı Bağdadî Dîvânı na'tla başlamaktadır. 1. Na't; AE ve E nüshalarında başlıksızdır. M'de başlık “*Dîvân-ı Belagat-‘unvan-ı Es'ad-ı Bağdâdî Rahimehullâhi Te'âlâ Na't-ı Nebevî (sav.)*” şeklindedir. Bu na't M'de 11 diğer nüshalarda ise 13 beyittir.

Fürûğ-ı hüsnüñi nûrından îcâd eylemiş Mevlâ

Cemâlün reşk-i nakş-ı kilk-i Bihzâd eylemiş Mevlâ K1-1

beytiyle başlayan şiir, Cenab-ı Hakk'ın Hz. Muhammed'i çok üstün vasıflarla yarattığını izah etmektedir. Matla beytinde şâir, Peygamberimizin nurunu, yaratıcının nurunun akisleri olarak açıklıyor ve ondaki güzelliğin hiçbir sanatkârın kalemiyle gerçek manada tasvir edilemeyeceğini anlatıyor. Diğer beyitlerde de Allah'ın Peygamberine ikramını, ihsanını ve rahmetini anlattıktan sonra, son beyitte şâir kendisine şöyle bir pâyeye çıkarmaktadır:

Resûl-i Ekrem'e ism ü nesebde nisbetüñ vardır

Seni minnet Hudâya Es'ad is'âd eylemiş Mevlâ K1-13

Bu beyitte şâir, Resul-i Ekrem (as.) ile kendisi arasında isim ve soy bakımından bir münasebet kurmakta, seyyitler soyundan olmasını yücelik, yükseklik olarak görmekte ve bu nispetle yarattığı için Allah'a minnet ve şükran duygularını ifade etmektedir. Zaten müellifin ismi Ali Emiri (AE) nüshasında "Es'ad-ı Bağdâdî Seyyid Muhammed" şeklinde yazılmıştır.

2. Na't; EH ve A'da başlıksızdır. M'de ise şu başlık bulunmaktadır: "Na't-ı şerif-i H"âce-i Âlem sallallahu 'aleyhi ve sellem"

Divanda konusu na't olan bir de gazel-i müzeyyel bulunmaktadır. Bu gazel-i müzeyyel AE nüshasında başlıksızdır. EH ve M'de şu başlık yazılıdır: "Gazel-i Müzeyyel der-Na't-ı Seyyidü'l-Beşer". 10 beyit olan manzumenin 6. Beytinde şâirin mahlası yazılıdır. Bu na'tte Es'ad, şefa'at mülkünün padişahı olarak vasıflandırdığı peygamberimizden yardım istemektedir.

Ey pâdşâh-ı mülk-i şefâ'at inâyet it

Bu bendeñe ki cürm ile hâli tebâhdur G85

2.3. Medhiye

Konularına göre tertiplenmiş olan M nüshasında na'tlerden sonra medhiye/kasîdeler gelmektedir. AE'de kasîdeler yer almaz. Şâirin kaleme aldığı kasîdelerin ikisi de içerik olarak Bağdat vâlîsi Ömer Paşa'nın medhinde olup başlıkları şöyledir:

1. Kasîde-i 'İdiyye der Sitâyîş-i Âsaf-nazîr 'Ömer Paşa

2. Der Sitâyîş-i 'Ömer Paşa Vâlî-i Bağdâd der Vakt-i Muhârebe

1. Kasîde; "İdiyye" türünde olup toplam 14 beyittir. Vâlî Ömer Paşa'nın bayramını tebrik etmek onun günlerini huzur içerisinde geçirmesini ve ömrünün uzun olmasını dilemek için yazılmıştır. Şâir onun bütün ömrünün bayram havasında geçmesini temenni etmekte, Ömer Paşa'yla ilgili samimi duygularını beyitlere sade bir söyleyişle aktarmaktadır:

Küdûret şûretin mir'ât-ı kalbün görmesin aşlâ

Sürûr-ı sûr ile eyyâm-ı 'ömrün cümle 'id olsun K3-4

Ömer Paşa'nın her iki cihanda saadete kavuşması ve yüzünün gülmesi için şöyle yalvarır:

Seni iki cihânda eylesün Bârî Hudâ makbûl

Yüzün mahlûk ile hâlîk huzûrında sefid olsun K3-6

Bu kasîdenin Ramazan Bayramı münasebetiyle yazılmış olabileceği şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

Mübârek mâh-ı şavmuñ hürmetiçün şadr-ı devletde

Ola günden güne bahtuñ kavî 'ömrüñ mezîd olsun

Geçüp leyl ü nehâruñ zîkr ü fikr-i şavm-ı tâ'atle

Şebüñ hem-kadr-ı kadr olsun şabâhuñ şubh-ı 'îd olsun K3-12,13

2. Kasîde; Divandaki en uzun kasîde olup toplam 62 beyittir. Bu kasîdede şâir, Bağdat halkının maruz kaldığı büyük bir sel felaketine dikkat çekmekte, Vâlî Ömer Paşa'nın himmet ve yardımlarıyla sıkıntıların ortadan kalktığını anlatmaktadır. Şâir, kasîdenin matlaında:

Bi-hamdillâh nümâyân oldı feyz-i fazl-ı Sübhânî

Ki def itdi kazâyı luţfidüp ber-vech-i âsânî K4-1

diyerek doğrudan Vâlî Ömer Paşa'nın övgüsüne başlamıştır. Kasîdenin ikinci beytinde de Vâlîye övgüler düzdükten sonra nesip bölümünde on sekizinci beyte kadar Bağdat halkının maruz kaldığı bela ve musibetler anlatılmıştır. Şâir, mevsimin sonbahar olduğunu, Dicle nehrinin tabii mecrasından ayrılarak Bağdat şehrini harap halkı da perişan ettiğini, halkın çaresiz bir durumda Allah'a yalvarmaktan başka çaresinin kalmadığını anlatmaktadır. Hâl bu minval üzere iken Bağdat valiliğine atanan ve bu duruma müdahale eden Vâlî Ömer Paşa halkı musibetten kurtarmıştır. Şâir de girizgah beytinden itibaren yine Ömer Paşa'ya övgüler düzmüştür.

Bu Ye'cûc-ı belânuñ sedd-i râh-ı 'azmî bâbında

Kıyâm itdi Felâtun-menkâbet İskender-i şânî K4-18

ve

Muḥîr-i mekremet ya'ni 'Ömer Paşa-yı deryâ-dil

K'ider şermende mevc-i cûd-ı desti baḥr-ı 'ummânı K4-20

gibi beyitlerle onun cesaretini, yiğitliğini ve gücünü övmüştür. Bütün Bağdat halkı Ömer Paşa sayesinde hem büyük bir felaketten kurtulmuş hem de onun ihsanına kavuşmuştur. Şâir, kasîdenin yirmi altıncı beytinde bu durumu şöyle izah eder:

'Atâsın kalmadı bir görmemiş bu bâbda aşlâ

Bu şehri'n ser-te-ser a'lâ vü ednâ şeyh ü sıbyânı K4-26

Bütün Bağdat halkının ona minnet borçlu olduğunu da otuz üçüncü beyitte anlatır:

Bu iklim ehline hakķâ hayât-ı tâze bahş itdi

Revâdur ehl-i Bağdâd olsalar cümle du'â-h'ânı K4-33

Kasîdenin elli birinci beytine kadar övgülerini sürdüren şâir, bu beyitten sonra gazel söylemeye başlamıştır. “Tegazzül” bölümü yedi beyittir. Sonra şu beyti yazarak dua etmiştir:

Yeter taşdı'-serâ-yı 'andelîb-i hâme-i pür-gû

Du'âya başla kim buldı gazelde hadd u pâyânı K4-59

Üç beyitlik duadan sonra şâir kasîdeyi şu beyitle bitirmiştir:

Ola su gibi câri sû-be-sû ahķâmı âfâķa

Kazâ münķâd-ı emri nüh felek mahķûm-ı fermânı K4-62

Bu kasîdelerin yanı sıra konusu medhiye olan bir de *gazel-i müzeyyel* bulunmaktadır. Bu manzumede şâir yine Ömer Paşa'yı övmektedir. Önceki kasîdesinde “İskender-i sanî” dediği Bağdat vâlisine bu şiirinin onuncu beytinde “Nizamü'l-Mülk-i sanî” diye hitap etmektedir.

Vezîr-i ma'delet-güster 'Ömer Paşa-yı zî-şân kim

Umûr-ı mülkde el-haķ Nizâmü'l-Mülk-i şânîdür G73-10

Bu gazel 14 beyittir. Şâir, mahlas beytinden sonra yedi beyit ekleyerek Ömer Paşa'yı övmüştür. Şiirlerinden anlaşıldığına göre şâir, yazdığı gazel-i müzeyyel ve kasîdelerinde biricik memduhu Bağdat Vâlisi Ömer Paşa'yı övmektedir.

2.4. TÂRÎH ve KİT‘ALAR

Es‘ad-ı Bağdâdî Dîvânı’nda iki tarih kıtası bulunmaktadır. Şâir, birinci tarih kıtasını Bağdat vâlîsi Ömer Paşa’nın yeni yılını kutlamak için yazmıştır.⁸ E nüshasında manzumenin başlığı “*Der- Sitayiş-i ‘Ömer Paşa Vâlî-i Bağdad*” şeklindedir.

Kerîm-i kâmrân ya‘ni ‘Ömer Paşa-yı ‘âlî-şân

Ki dest-i ekremi ğayret-fezâ-yı bahr u berr geldi T1-1

matlayla başlayan manzume on yedi beyittir. Şâir Es‘ad, bu manzumesinde Vâlî Ömer Paşaya övgüler yağdırmaktadır. Manzumenin altıncı beytinde:

Gelen çok gerçi şadr-ı devlete eslâfda ancak

İnanmam bir senüñ gibi müştî-i nâmver geldi T1-6

“Birçokları devletin başına geçip idarecilik yaptı ancak Bağdat şehrine şimdiye kadar senin gibi bir lider gelmedi” diyerek memduhunun farklı meziyetlerde biri olduğunu dile getirmektedir. Yazılış tarihi “**zafer**” kelimesinde gizlenen tarihli şiir aşağıdaki makta beytiyle son bulmuştur:

Bulursın cümle a‘dâya zafer bu sâl-i ferruhda

Tef‘ül eyledüm zîrâ ki târîhi “zafer” geldi (1180/1767) T1-17

Şâir, ikinci tarih manzumesini Vâlî Ömer Paşa’nın sakal bırakması münasebetiyle yazmıştır.⁹ Ömer Paşa, Sicill-i Osmani’den öğrendiğimiz bilgiye göre 1177/1764’de Bağdat ve Basra vâililiklerine atanmıştır.

Cenâb-ı âşaf-ı zî-şân-ı aşruñ hâzin-i cûdı

Ki teşhîr-i dil-i aḥbâbda beñzer Süleymân’a T2-1

matlayla başlayan ikinci tarih manzumesi on beyittir. Şâir, bu manzumenin ilk beş beytinde çeşitli teşbihlerle Ömer Paşa’yı medhettikten sonra sakal bırakmasının sebebini açıklamıştır. Sekizinci beyitte sakal bırakma hadisesinin Kurban Bayramı’na denk geldiğini ve sevdiklerine için iki sevinci bir arada yaşattığını şu şekilde ifade etmiştir:

Teşâdüf eyledi ıtlâk-ı hattı ‘id-i aḥbâya

Dü çendân zevk viridi zümre-i aḥbâb u yârâna T2-8

⁸ Târîh-i beray-ı Sâl-ı Cedîd der-Kadeh-i Vâlî-i Bağdâd ‘Ömer Paşa, M.

⁹ Târîh-i Lihye-i Hazinedâr ‘Ömer Paşa, M

Şâirin bu tarih kıtası aşağıdaki makta beytiyle son bulmuştur.

Didüm bir mışra'-ı ber-ceste ile ben de târîhin

Mehâsin virdi revnak çehre-i pâk-i Süleymân'a T2-10

2.5. TERKÎB-BEND (MÜSEMMEN)

Es'ad-ı Bağdâdî dîvânında bir “*terkib-bend*” vardır. Bilindiği üzere terkib-bend, bendlerden oluşan uzunca bir nazım biçimidir. Her bendin sonunda vasıta beyti vardır. Vasıta beytinin kâfiyelenişi diğer beyitlerden farklıdır. Es'ad'ın terkib- bendi dokuz bentten oluşmuştur. Ve her bentte dört beyit (sekiz mısra) bulunmaktadır. Manzumenin kafiye düzeni şöyledir:

I)	aa	aa	aa	<u>xx</u>
II)	bb	bb	bb	<u>yy</u>
III)	cc	cc	cc	<u>zz</u>

.....

Terkib-bend'de, sevgilinin güzelliğinden, aşğın gönlünün sevgilinin siyah saçının kıvrımında esir olduğundan, eğer sevgilinin eteğine yapışamazsa dünyanın maddi ve manevi hiçbir güzelliğinin kendini tatmin etmeyeceğinden, sevgilinin vefasızlığından, sevgilinin sözünde durmadığından, yüzünün parlaklığının içine aksetmemesi sebebiyle insafsız bir tavır takındığından ve aşğını üzdüğünden, sevgilinin haksız yere kan döktüğünden, kıyamet günü katili olduğu için sevgiliden davacı olacağından bahsedilmektedir.

Şâir, son bentte de çaresizliğinden, sevdiğinden başka kimsenin derdine derman olamayacağından, sevgilinin kavuşma sözünü yerine getirerek onun hasta gönlünü tedavi edebileceğinden, aksi takdirde mahşere dek çaresiz bekleyeceğinden söz etmektedir:

Mâ-haşal şimdi eyâ hâk-i rehûn çeşme cilâ

Ey temâşâ-yı ruḥûn âyîne-i ḳalbe şafâ

Eyleme Es'ad-ı bîmâruña çok istiğnâ

Kerem it böyle 'alîl olduğımı görme revâ

Nuṭṭ-ı 'Îsî gibi lâ'lûnde iken şehd-i şifâ

Va'de-i vaşluñ ile eyle bu bîmâra devâ

Yine bir çâre olursa sen idersin çâre

Yoksa bî-çâre kalur maşşere dek bî-çâre TB1-IX

Terkîb-bendin VI. bendi M nüshasında yoktur. Şâirin mahlası son bendin ikinci beytindedir. Terkîb-bend, *Fe'îlatün Fe'îlatün Fe'îlatün Fe'ilün* vezniyle yazılmıştır.

2.6. MURABBALAR

Dîvânda on beş murabba bulunmaktadır.¹⁰ Murabbaların bent sayıları farklıdır. Vezin ve kafiye düzeni de hepsinde aynı değildir. Manzumelerden üçü *murabba'ı müzeyyel*'dir. Şâirin mahlası murabbaların son bendindedir. Müzeyyel olanlarda ise mahlas, sondan bir veya iki önceki benttedir. Murabba'ların şekil özellikleri şöyledir:

Vezin:

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14)

Mef'ulü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Feulün (10)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilun Mefâ'ilün (15)

Kafiye düzeni:

aaxa-bbba-ccca-ddda... (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15. murabba'lar)

aaaa-bbba-ccca-ddda...(10, 11 ve 12. Murabba'lar)

7. ve 14. murabba'lar *murabba'ı mütekerrir* olup birinci bendin dördüncü mısraı diğer bendlerin dördüncü mısralarında yinelenmektedir. Böylece bir nakarat meydana getirerek şarkıyı andırır. Bentlerin sonunda tekrarlanan mısra:

"Dostlar bir çare zira sabra takat kalmadı"

Kafiye düzeni ise, aaxa-bbba-ccca... şeklindedir.

Bend sayısı:

Es'ad'ın murabbalarında bend sayısı 4-8 arasında değişir. Murabbaların 11 tanesi 4, 2 tanesi 5, biri 6, biri de 8 benttir. Murabbaların üçü *murabba'ı*

¹⁰ Murabba sayısı E'de 15, A'da 11, M'de ise 10'dur.

müzeyyel başlığı ile yazılmıştır. Müzeyyel murabbalarda şâirin mahlasının bulunduğu bentten sonra iki üç bent daha eklenmiştir. Dîvândaki 1, 2 ve 11. Murabbalar *murabba*’-ı *müzeyyel* olup birincide mahlas bendinden sonra iki bent, 11. murabbada ise mahlastan sonra üç bent yazılmıştır. Beş bentlik 2. *murabba*’-ı *müzeyyel*de mahlas kullanılmamıştır. Mahlası son bentte olan murabbalar 3. 5. 6. 8. 9. 10. 13. 14. ve 15. murabbalardır.

Murabbalarda işlenen tema genel olarak aşk ve sevgilidir. Şâir murabbalarında sevdiğine halini arz etmektedir. Karşılık göremeyince de sızlanarak çaresizliğini ifadeye devam etmektedir. Aşık ile maşuk arasındaki münasebetler mısralarda sanatlı bir biçimde ifade edilmiştir. Gönülün müptela olduğu sevgilinin vasıfları 13. murabbada şöyle anlatılmıştır.

Âh kim Mecnûn gibi sevdâya dûş oldu gönül
Bir gözi âhû saçı Leylâ’ya dûş oldu gönül
Her ne deñlü âh u feryâd itse de ma’zûrdur
Bülbülâsâ bir gül-i ra’nâya dûş oldu gönül M13-1

Diğer bentlerde de sevgili “cellâd-ı bî-pervâ, şûh-ı melek-sîmâ, kâmet-i bâlâ” olarak nitelendirilmiştir.

2.7. GAZELLER

Es’ad-ı Bağdâdî Dîvânı’nda 299 gazel vardır. Gazeller, *elif-bâ* sırasına göre yazılmış olup 73. gazel konusuna göre mehdiye, 85. gazel de na’t türündedir.¹¹ 73. *gazel-i müzeyyel*de şâir mahlas beytinden sonra yedi beyit ekleyerek memdûhu Ömer Paşa’yı övmüştür. Ayrıca şâirin Bağdat’ta yaşadığı aynı gazelin son beytinden anlaşılmaktadır.

Hudâ göstermesün eksiklüğün sükkân-ı Bağdâd’a
Ki zât-ı ekremi bu kişverûn rûh-ı revânıdur G73-14

Konusu na’t olan 85. gazel-i müzeyyelde ise şâir mahlas beytinden sonra dört beyit ekleyerek Peygamberin (sav.) lütfunu ve şefaatinin dilemektedir. Onun iki cihandaki ümit kapısına yönelen şâir şöyle dua ederek şiirini bitirmektedir:

¹¹ *Gazel-i müzeyyel der-sitâyîş-i düstûr-ı ‘asr* ‘Ömer Paşa G.73; *Gazel-i müzeyyel der-na’t-ı Seyyidü’l-beşer* G.85.

Ruhsâre-i ümmîdüme lutf it güşâde kııl

Ol bâbı kim dü 'âleme ümmîdgâhdur G85-10

Es'ad, her şeyden önce gazel şâiridir. Alfabenin (zal ve zâ harfleri hariç) her harfiyle kafiyeli gazel söylemeyi başararak klasik şiirin dîvân tertibi geleneğini yaşadığı dönemde ustalıkla temsil etmiştir. Dîvândaki gazellerin harflere dağılımı şöyledir:

Elif	13	Đad	2
Bâ	4	Ṭâ	1
Tâ	5	Zâ	0
Şâ	1	'Ayn	1
Cim	2	Ġayn	3
Hâ	1	Fe	3
Hâ	1	Kaf	5
Dal	4	Kâf	23
Zal	0	Lam	9
Râ	61	Mim	24
Zâ	16	Nun	26
Sin	2	Vav	4
Şın	14	Hâ	41
Şad	1	Yâ	29

Es'ad'ın gazelleri genellikle yedi beyitlidir. Beş beyitten az olan gazeli yoktur. Yedi gazel-i mutavvel yazmıştır. Dîvândaki 299 gazelin 43'ü beş; 66'sı altı; 130'u yedi; 40'ı sekiz; 12'si dokuz; 5'i on beyitlidir. Birer tane de 11, 12 ve 14 beyitli gazeli bulunmaktadır. Görüldüğü gibi gazellerin 130 adedi 7 beyitlidir. Tüm gazellerin toplam beyit sayısı ise 1936'dır.

3. VEZİN ve KAFİYE

Divanda toplam 319 şiir vardır ve bütün şiirler aruz vezniyle yazılmıştır. Dokuz farklı aruz kalıbı kullanan şâir, en fazla hezec bahrinin *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün* kalıbıyla şiir yazmıştır. Es'ad-ı Bağdâdî Dîvânı'nda kullanılan vezinler şunlardır:

Remel:

<i>Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fa'ilün</i>	66 (53'ü gazel)
<i>Fe'ilatün Fe'ilatün Fe'ilatün Fe'ilün</i>	60 (58'i gazel)

Hezec:

<i>Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün</i>	106 (100'ü gazel)
<i>Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün</i>	18 (17'si gazel)
<i>Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün</i>	1 gazel

Muzari:

<i>Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün</i>	48 gazel
--	----------

Muctes:

<i>Mefâ'ilün Fe'ilatun Mefâ'ilün Fe'ilün</i>	20 gazel
--	----------

Recez:

<i>Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün</i>	1 gazel
--	---------

Seri':

<i>Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün</i>	1 gazel
--------------------------------------	---------

Yukarıda belirtildiği üzere şâir en fazla ra (ر) harfinde gazel (61 şiir) yazmış, kafiye bulmak çok zor olan şe (ش) ve çe (چ) harfleriyle de birer gazel kaleme almıştır. Bütün harflerde kafiye bulmakta zorlanmayan şâir gazellerini elif-bâ sırasına göre tertip etmiştir. Dîvânda bulunan tüm şiirler kafiyeli, 258 manzume ise rediflidir. Redifli manzumelerden 243'ü gazel olup; *ider* (yedi), *itdi* (beş) ve *senüñ* (beş) redifleri en fazla kullanılan “kelime” haldeki rediflerdir.

Gazellerde işlenen ana tema aşktır. Klasik şiirin âşık, maşuk ve rakip üçlüsünün iletişimleri gazellere konu olmuştur. Şiirlerde işlenen aşk, beşerî ve dünyevî aşktır. Âşık, sürekli olarak sevgilinin vefasızlığından ve acımasızlığından şikâyetçidir. Çünkü sevgili rakibe yüz vererek âşığına acı çektiirmektedir.

Dolayısıyla âşık sevgiliye sitem etmekte ve fırsat buldukça rakibi kötü sözlerle yermektedir. Ayrılıktan dolayı âşığın çektiği acı ve ıstırap onu yıldırمامış, sevgiliye kavuşma özlemiyle onu yakıp kavurmuştur. Şâir, Klasik şiirin klişeleşmiş estetik unsurlarını kullanarak sevgiliyi yüceltmektedir. Sevgilinin vücudundaki güzelliği tabiattaki güzelliklerle kıyaslayan şâir, ondaki güzelliğin hiçbir şeyde bulunmadığını dile getirmektedir. Mazmun bulmakta da sıkıntıya düşmemiştir. Gazellerinin tümünde mazmunları vezin hatalarına düşmeden ustalikle mısralara yerleştirmeyi başarmıştır. Şiirlerinde sözü uzatmaktansa kısa ve özlü söylemeyi tercih etmiştir. Bu söyleyiş tarzı şâirin üslûbunu akıcı, canlı ve etkili bir hale getirmiştir. Şâirin gazellerinde lirizm hâkimdir. Şâir Es'ad'ın gazellerinde işlemiş olduğu ayrılık ve kavuşma temaları tasavvufi bir nitelik de arz etmekle beraber, o mutasavvıf bir şâir değildir. Gazellerinde rind-meşreb bir tavır takınmıştır. Şâir, şiirlerinde zâhidane yaşayışı kınamaktadır. Ham sofuların riya ve gösterişe dayalı davranışlarını yermektedir. Dolayısıyla şiirlerinde içten ve samimi bir söyleyiş tarzı kullanarak *güzel* imajını başarıyla şiirlerine yansıtmıştır.

4. DİL ve ÜSLÛP

Bir eserin içyapısını oluşturan unsurlar, duygular, düşünceler, hayaller sanat eseri olarak ifade edilmedikçe edebi bir hüviyet kazanamazlar. En ince duygulara, en yüksek düşüncelere sanatkârane bir biçim verilmedikçe sanat eseri olamazlar. Klasik edebiyatta vezinli kafiyeli sözlerin belli nazım şekilleriyle ifadesinin şiir için yeterli olmadığını Klasik şâirler de bilirler. Bundan dolayı şâirler edebiyatın ortak malzemesini belli nazım şekilleri ile ifade ederken yeni ve güzel bir söyleyişe ulaşmak için uğraşmışlar, bu arzularını şiirlerinde açıkça ifade etmişlerdir. Dolayısıyla dîvân şiirinde dil ve ifade güzelliği, söyleyiş ustalığı çok önemlidir ve şahsi kabiliyete bağlıdır. Ancak bu, kişinin yaratılışındaki şâirlik yeteneğiyle ilgilidir. Bu özelliklere yeterince sahip olmayanlar mazmun bulmak ve kelime oyunları ile hüner göstermekten ileri gidememişlerdir. İyi şâirler ise Klasik edebiyatın ortak malzemesini şahsi kabiliyetleriyle bir sanat eseri halinde biçimlendirmeyi başarmışlardır.¹²

Es'ad Efendi şiirlerini aruz vezniyle ve Klasik nazım şekilleriyle yazmış, bütün şâirler gibi, Arapça Farsça kelime ve tamlamaları sıkça kullanmıştır. Şâirin

¹² Hasibe Mazıoğlu, *Nedim*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 59-60.

kasidelerinde dil, gazellerine ve murabbalarına göre daha ağırdır. Ancak bütün şiirlerinde Türkçe söyleyiş hâkimdir. Es'ad Türkçe her türlü söyleyişi aruzla çok kolay ve ahenkli bir şekilde ifade etme ustalığını göstermiştir. Es'ad Efendinin ifadesi ahenkli ve akıcı, şiirlerinin üslubu sade ve tabiidir. Şiirlerinde geçen konuşma tarzı, onun samimi söyleyişinden gelen bir üslûp özelliğidir. Şâir bu samimi ifadeyi daha çok gazellerinde ve murabbalarında kullanmıştır. “*Hoş geldün*” redifli gazeli günlük konuşma diline yaklaşan ifade şekliyle şâirin içten ve samimi üslûbunun en güzel örneklerinden biridir:

Sen şafâ geldün eyâ serv-i revân hoş geldün
Nâz ile şîve ile cilve-künân hoş geldün

Mağdemünle dile bir başka şafâ el virdi
Merhabâ ey sebab-i râhat-ı cân hoş geldün

Feyz-i güftârûn ile buldı dil-i mürde hayât
Sen Mesîhâ mısın ey gonca-dehân hoş geldün

.....

İhtizâz ile hırâmuñ görüp Es'ad da didi
Sen şafâ geldün eyâ serv-i revân hoş geldün (G.151)

Şâir, duygu ve düşüncelerini sade, samimi ve anlaşılır bir dille ifade ederken yerli unsurlardan da geniş ölçüde yararlanmış, özellikle gazellerinde çok sayıda deyim kullanmıştır. “*Yüz virme*” redifli gazelde *yüz vir-* deymiyle beraber, *rûy-ı dil göster-*, *yüzden çık-*, *kerem kıl-*, *başdan çık-*, *baş ko-*... gibi deyimleri aynı şiirde bir araya getirmiştir.

Gül açıl ‘âşıka ey gül rakîb-i hâra *yüz virme*
Hezâra *rûy-ı dil göster* velîkin hâra *yüz virme*

Fesâd-engîzdür gâyetle *yüzden çıkmasun* zinhâr
Kerem kıl nev-civânum haţt-ı ‘anber-bâra *yüz virme*

Alup nakş-ı cemâlün hod-perest eyler seni âhir
Bu şûret uğrısı âyîne-i halkâra *yüz virme*

Şakın *başdan çıkup* târâc ider sâ mân-ı ‘uşşâkı
Güzel başuñçün olsun tûrra-i tarrâra *yüz virme*

Başuñ ko sâ‘id-i pür-dâgum üzre h^vâb-ı nâz ile
Fırâş-ı vaşda bâlîn-i zerrîn-târa *yüz virme*

Ne mânî‘ Es‘ad-ı dil-dâdeden olsañ da rû-gerdân
Hemân ey sâde-rû ağıâr-ı nâ-hem-vâra *yüz virme* G267

Deyimler yönünden bir hayli zengin olan divânda, özellikle gazellerde hemen her gazelde bir deyme rastlamak mümkündür. İçerisinde deyim geçen şiirlerden birkaç örnek beyit:

Bu mıdur hıdmete *bel bağlamışum* söyledüğün
Râzıyum sevdüğüne cân ü gönülden didüğün TB-24

Temâşâ-yı çemen câm-ı tarabdan *el ayak çekdüm*
Harâm oldu bâna sensiz civânum bâde-i işret G24-4

Es‘ad miyân-ı sine-i yâra *gözin degir*
Şâ‘irlerün belî nazarı kâl ü kıledür G90-5

Dem-i şimşîr-i nigâh ile helâk itdi seni
Bağ ne iş *kesdi* gönül gamze-i hûn-h^vâr saña G6-4

Merhem-i kâfûra *kanı kaynamaz* zahm-ı dilün
İltiyâm eyler idüm şimşîr-i yâra lâ-‘ilâc G24-2

Kümeýt-i hâme-i çâbü-k-hırâmı gör Es'ad
Ne *toz kopardı* yine 'arşa-i feşâhatde G269-7

Qalup nezzâre-i hâl-i siyâhuñdan gönül maħrûm
Baña çeşm-i bed-i seyyâreden hayfâ *nazar degdi*

İşitdüm hârlar ol goncanuñ eṭrâfın almışlar
Şabâdan gûş-ı hûşa şöyle bir mûhiş *haber degdi* G285/3-5

Bî-haḳîḳat *gûş tutmaz* nâle vü efgânuma
Bî-mürüvvet çâre itmez derd-i bî-dermânuma

Merḥametsüz *aş yirür* hûn-ı dil-i nâlânuma
Böyle bir cellâd-ı bî-pervâya dûş oldu gönül Mrb/13-2

Yukarıdaki beyitlerde şâir, *bel bağla-*, *el ayak çek-*, *göz degir-*, *iş kes-*, *kanı kayna-*, *toz kopar-*, *nazar deg-*, *haber deg-*, *gûş tut-*, *aş yir-* deyimlerini kullanmak suretiyle dili renklendirmiş, anlatımı tek düzelikten kurtararak üslûbu sağlamlaştırmıştır. Es'ad Efendinin şiirlerinde mahalli söyleyiş tarzına da rastlanmaktadır. Şâirin (yaşadığı coğrafya itibariyle Azeri şivesinin etkisinde kalmış olmalı ki) söyleyiş tarzı bazen 16. yüzyılda aynı coğrafyada yaşamış olan Fuzulî'ye yaklaşmaktadır.

Çok zamândur pister-i hicrânda nâ-şâd **olmuşam**
Âteş-i aşkuñla germ-i âh u feryâd **olmuşam** G186-1

Rûyına âyine mi mihr-i mücellâ mı **diyem**
Yoksa kim mâhveşüm şem'-i şeb-ârâ mı **diyem** G187-1

Es'ad-ı Bağdâdî dîvânında “*O accusative*” yüklenme hâl ekinin düşmesi hadisesine de çokça rastlanmaktadır. Bu durumu mısralarda şu şekilde görmekteyiz:

“Şeb-i işretde çözdüm gerdeninden **düğmesin** yârin” G 18-2

“O şûhı bed- gümân itdüm **lebin** bûs eyleyüm dirken” G 180-6a

“Yoksa Es‘ad yâra mihmân **olduğın** bilmez miyüm” G 183-5b

“Kendi **kendüm** ‘âlem-i endîşede şâd eyledüm” G 185-1b

“Nağş-ı **rûyın** resm idüp âyîne-i levh-i dile” G 185-3a

Olmak, itmek fiillerinden önce "ki" ve "ne" edatları kullanıldığında vezin gereği edatlardaki ünlüler düşmüştür:

ne ola > n'ola, ki ola > k'ola

ne ide > n'ide, ki ide > k'ide

Şâir, bu dil ve anlatım özelliklerini beyitlerde vezni daha kolay uygulamak için gerçekleştirmiştir. Es‘ad-ı Bağdâdî dîvânında çok fazla vezin hatası yapılmamıştır. Şâir, kelime bulmakta zorlanmamış ve içinden geldiği gibi kelimeleri vezne sokabilme becerisini göstermiştir. Kısaca Es‘ad, şiirlerinde sade ve külfetsiz bir dil kullanmıştır. Neşatî'yi örnek alarak yazdığı Sebk-i Hindî tarzına yaklaşan şiirleri müstesna, şiirlerinde genellikle anlam derinliğine fazla rastlanmaz. Belli imajlarla tasavvuf kültürüne vukufiyetini beyitlerine yansıtmakla birlikte o mutasavvıf bir şâir değildir. Es‘ad-ı Bağdâdî, rint-meşrep hakikat âşığı bir şâirdir. Klasik edebiyatın diğer şâirleri gibi söz ve anlam sanatlarının çoğunu başarılı bir şekilde şiirlerinde kullanmış, âşıkane ve rindâne bir söyleyiş tarzını benimsemiştir. Klasik edebiyatın şiir geleneğine göre dîvân tertip etmiş ancak yaşadığı devirde hak ettiği şâirlik şöhretini yeterince yakalayamamıştır.

5. NÜSHA TAVSİFİ*

AE: Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler (Millet Kütüphanesi) No: 24.

EH: Topkapı Sarayı Müzesi (Emanet Hazinesi Bölümü) No: 1638.

M: Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 3284/3)

MM: Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 8551) [Müellif nüshası?]

YN: Princeton University Library Special Collections South East (MSS) Islamic Manuscripts, Garrett no. 2028Y.

1. Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler (Millet Kütüphanesi) No: 24

* Nüsha tanıtımında, *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu*’nda uygulanan kısaltmalar sistemi kullanılmıştır.

Bulunduğu kütüphane/kitaplığın adını çağrıştırmak için [AE] nüshası olarak isimlendirildi. Bu nüshasında; 2 kasîde, 1 terkîb-bend, 11 murabba', 282 gazel vardır.

Müstensih: Yûsuf Muhlis

İstinsah kaydı: Eser-i hâme-i Yûsuf Muhlis.

Md. ta: 72 yk, 192 x 125- 152 x 87 ölç, talik yz, 17 st, fıstıkı renkte avrupa kt, yaldızlı çiçekli bk, kırmızı szb, ilk çift sayfa yaldız, diğerleri siyah koyu kahverengi meşin, üstü yaldız, çiçekli ve kenar sulu ct. Başta Ali Emiri Efendinin vakıf mührüyle kütüphanenin resmi mühür ve damgası basılıdır.

Baş:

Fürûğ-ı hüsnüni nûrından îcâd eylemiş Mevlâ

Cemâlün reşk-i nakş-ı kilik-i Bihzâd eylemiş Mevlâ

Son:

Nâvek-i gamzeyle bismil mürğ-ı cân itdi beni

Yâr-ı hicr-i cân-güdâz ile gümân itdi beni

Çeşm-i mesti gibi bî-tâb ü tûvân itdi beni

Böyle kalursa anuñla mâ-cerâmuz Es'adâ

Eser-i hâme-i Yûsuf Muhlis.

2. Topkapı Sarayı Müzesi (Emanet Hazinesi Bölümü) 1638

Bulunduğu kütüphane/kitaplığın adını çağrıştırmak için [EH] nüshası olarak isimlendirildi. Bu nüshasında: 4 Kasîde, 1 Terkîb-Bend, 15 Murabba, 2 Tarih Kıtası, 2'si zeyilli 297 gazel bulunmaktadır.

Li Mîr Ebûbekir es-Sâmî:

Girse germâbeye bürehne eger

Farkı yokdur gedâyile bâyuñ

Cevher-i zâtadur nâzar yoñsa

Kibr-i zerle uzatma gel pâyuñ¹³ (0a)

¹³ Bu nüshanın ilk yaprağında yer alan ve Ebûbekir Sâmi'ye (ö. 1813) ait olduğu anlaşılan bu kıta, hazırlanan Ebûbekir Sâmi Paşa dîvânında mevcuttur (bk. Musa Tozlu, Ebûbekir Sâmi Paşa Hayatı Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2005, s. 103).

Temellük kaydı: İsteksebehû el-fakîr ilâ leţâfeti Rabbihi'r-Raĥîm **Aĥmed Paşazâde Nâşid İbrâhîm**¹⁴ ğafera lehû 196 [1196/1781]. (1a)

Müstensih: Mehmed Safvet

İstinsah kaydı: *Ĥarrerehû 'Abdü'l-müznibi'l-muĥtâc ilâ rahmeti Rabbihi'l-Ġaffâr Muhammed Şafvet ibn Yûsuf ibn Mîr Ĥasen eş-şehîr biĥarîri ĥûrihî ğaferallâhu zünûbehüm ve seterallâhu 'uyubehüm.*

Md. ta: 73 yaprak, 229 x 133 - 181 x 80 ölçü, ta'lik yazı, 19 satır. Elvan Aprupa kağıt, nakışlı ve tezhipli bk, kırmızı szb, ilk çift sayfa yaldız, diğerleri kırmızı el, arkası ve kenarları meşin, üstü yeşil renkte kadife cilt. Birinci varakta yukarıda metni verilen **İbrahim Naşid** adına bir temellük kaydı vardır.

Baş:

Bismillâhi'r-Raĥmâni'r-Raĥîm

Fürûġ-ı ĥüsnuñi nûrından îcâd eylemiş Mevlâ

Cemâlûñ reşk-i nakş-ı kilk-i Bihzâd eylemiş Mevlâ (1b)

Son:

'Aceb mi âteş-i hicr ile Es'ad bî-karâr olsa

Ĥazân faşındaki bülbül gibi maĥzûn-zâr olsa

N'ola Ya'ķûbveş dünyâ gözümde teng ü târ olsa

Şafâ-yı sîne nûr-ı dîde ol Yûsuf-izârum yok (73b)

Ĥarrerehû 'Abdü'l-müznibi'l-muĥtâc ilâ rahmeti Rabbihi'l-Ġaffâr Muhammed Şafvet ibn Yûsuf ibn Mîr Ĥasen eş-şehîr biĥarîri ĥûrihî ğaferallâhu zünûbehüm ve seterallâhu 'uyubehüm.

3. Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 3284/3)

Bulunduġu kütüphanenin adını çağrıştırması için [M] nüshası olarak isimlendirildi. Bu nüshada gazel sayısı azdır ve gazeller genelde 5 beyitlidir. Yazmanın baş ve son taraflarındaki şiirler başka şâirlere aittir. Es'ad Dîvânı bu eserin 89b ile 148a varakları arasındadır.

Bu nüshada; 4 kasîde, 2 tarih kıtası, 1 terkîb-bend, 10 murabba' ve 176 gazel bulunmaktadır. Md ta: 89b -148 yk, 205 x 140-178 x 106 mm, 11 st, yazı,

¹⁴ Asıl adı İbrahim, mahlası Naşid'dir. Babası Râtub Ahmed Paşa'dır. III. Selim devrinin önemli devlet adamlarından biri olan Naşid (ö. 1791) aynı zamanda iyi bir divan şâiri ve hattattır (bk. Ömer Zülfe, "Naşid", DİA, C 32, s. 434-435). Bu temellük kaydından anlaşılacağı üzere İbrahim Naşid, Esad-ı Bağdadî divanının bu nüshasını [TSMK-EH 1638] ölmeden on yıl önce 1781'de sahiplenmiştir.

ta'lik, üçlü şapka filigramlı kt, konu başları kırmızı yaldız cedvel, siyah meşin zencirekli cild. Eser Abdullah Öztemiz'den satın alınmıştır.

4. Millî Kütüphanê (06 Mil. Yz. A 8551) [Müellif Nüshası?¹⁵]:

Bulunduğu kütüphane ve müellifi çağrıştırması için MM olarak isimlendirildi. Bu nüshasında; 4 Kasîde, 1 Terkîb-Bend, 15 Murabbâ, 2 Târîh Kıt'ası, 2'si zeyilli 297 gazel bulunmaktadır.

Ölçü: 210x150 - 155x85 mm. Yaprak: 91, Satır: 15, Yazı Türü: Talik, Kâğıt Türü: Taç filigranlı. Müzehheb zencirekli sırtı koyu vişne rengi, üstü kahverengi meşin cild. Kâğıtlar krem rengi ve rütubet lekeli. Eser içinde (2a, 14a, 39a, 53a ve 55a'da) şâirin sayfa kenarlarında kendi el yazısıyla şiirleri vardır.

Eserin ilk yaprağında Muhammed Es'ad el-Mevlevî adına, 1220/1805¹⁶ tarihli bir temellük kaydı vardır: *İstaşhabebû el-fakîr 'abdu keşîrî't-takşîr hazînedâr-ı Bânî-zâde es-Seyyid Muḥammed Es'ad el-Mevlevî 'afâ 'anhû Mevlâhu fî 21 [Rece]b 220 (v.1a).* Aynı varakta 1211/1796 tarihli es-Seyyid Muhammed Es'ad¹⁷ el-Mevlevî'ye ait olduğu anlaşılan bir mühür vardır. Mührün yanbaşındaki imzanın üstünde şu beyit yazılmıştır:

Mû miyânuñ hevesi şöyle zâ'if itdi beni

Bir kıluñ ardına sînsem göremez kimse beni (1a) (Es'ad el-Mevlevî)¹⁸

¹⁵ Bu nüshanın ilk varğındaki mühür ve temellük kaydı 1220 (1805) tarihinde divanın Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi'ye (ö. 1848) intikal ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla divanın bu nüshasını bazı notlar yazarak ilk önce 1797'de Ahmed Kadri daha sonra da 1805'te Esad Efendi sahiplenmiştir. Bu bilgiler ışığında bu nüshanın Esad Efendi kütüphanesinde olması gerekirken kütüphanenin dağılmasından sonra nüshanın kimlere geçtiği bilinmemektedir. Eser 1997 yılında bir şekilde Millî Kütüphane'ye intikal etmiş ve Mehmet Koçtaş tarafından arşive kaydedilmiştir (Arşiv Kayıt No: 1997-2/545). 1997'de tamamladığımız yüksek lisans (İdris Kadioğlu, Es'ad-ı Bağdâdî Dîvânı, İnceleme-Metin, Malatya 1997) tezinde kataloglarda rastlanmadığı ve henüz kütüphaneye intikal etmediği için istimal edilememiştir.

¹⁶ Bir kaynaktaki buradaki 1220/1804-1805 tarihi şâirin ölüm tarihi olarak verilmiştir (bk. Abdülkadir Güner (ed.), Eski Türk Edebiyatına Giriş, Eskişehir 2009, s. 46). Oysa burada adı geçen kişi şâir Bağdatlı Es'ad değil nüsha sahibi Muhammed Es'ad el-Mevlevî'dir. Divandaki tarihli bir kıtadan şâirin 1180/1767'de hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla şâirin bu tarihten (1804-1805) önce vefat etmiş olabileceği değerlendirilmektedir.

¹⁷ Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi (1789-1848) Osmanlı vak'anüvisi ve Takvim-i Vekâyi' nâzırıdır. Geniş bilgi için bk. Ziya Yılmaz, "Esad Efendi", DİA, C 11, s. 341-345.

¹⁸ Esad Efendi hakkında DİA'da verilen malumat şöyledir: "Esad Efendi ayrıca nadide eserlerden derleyip vakfettiği kitaplarla da ilim çevrelerinde müstesna bir yere sahip olmuştur. Hayatı boyunca topladığı 4000'e yakın kitabı 5 Temmuz 1845'te düzenlediği bir vakfiye ile ilim âleminin istifadesine sunmuştur (bk. Esad Efendi kütüphanesi). Esad Efendi sıradan bir kitap toplayıcısı

İkinci yaprakta Kâdî Ahmed Kadri'ye ait olduğu anlaşılan bir mühür ve üzerinde 1212/1797 tarihli bir temellük kaydı vardır. Divanı sahiplenilen Ahmed Kadri'ye ait olduğu değerlendirilen ve temellük kaydının yanına yazılan bir notta şâir ve esere dair çok önemli bilgiler mevcuttur. “*Haremeyn-i Şerifeyn müfettişi Muşullu es-Seyyid Behcet Efendiniün ‘ammi-zâdesi kâtib-i dîvân Bağdâd Es’ad Efendi merhûmuñ Divân-ı belâgat-ı unvânıdur. Egerçi diyar-ı Rûm’da henüz şâyî degüldür lâkin bir şâ’ir-i sâhir-i mu’cizdür ki âşârı zerrîn kalem ile tahrîre şâyândur.* (v.2a)” Bu notun hemen altındaki “*Şümme entakale el-fakîr es-Seyyid Muhammed Es’ad el-Mevlevî hazînedâr-ı Bânî-zâde*” ibaresinden eserin Ahmed Kadri’den sonra Esad Efendi kütüphanesinin kurucusu Muhammed Esad’a intikal ettiği anlaşılmaktadır. Aynı varak içerisindeki “li-Muḥarririhî”¹⁹ başlıklı iki rubai ve bir müfredin de şâire ait olduğu değerlendirilmektedir.

li-Muḥarririhî:

Ne sâz u ne söz mihribânı işidür
Dil her ne ki söyler yine anı işidür
Mûsâ gibi Tûr-ı taleb-i vuşlatda
Söyler “erinî” ve “len terânî”²⁰ işidür

li-Muḥarririhî:

Çün sâgar-ı la’l-i dil-beri nûş itdüm
Âlâyış-i ‘âlemi ferâmûş itdüm
‘Âlem didigüm meygede-i gâfletdür
Ben anda ḥarîf-i hûş medhûş itdüm

değil kütüphanesine aldığı her eseri inceden inceye tetkik eden bir şahsiyettir. En iyi yazma nüshaların genellikle onun koleksiyonunda bulunmasının sırrını babasının sahaflar şeyhi olması kadar kendisinin bu husustaki titizliğinde aramak lazımdır. Esad Efendi kütüphanesine aldığı birçok esere ilâvelerde de bulunmuştur.” Ziya Yılmaz, “Esad Efendi”, DİA, C 11, s. 342. DİA’daki bu bilgiler babasının da sahaf olmasından mütevellid Esad Efendi’nin (Mevlevî) mühim bir kütüpheneye malik olduğunu ve onun her kitabı iyice tedkik ederek ve üzerine notlar düşerek muhafaza ettiğini göstermektedir. Aynı hassasiyeti Bağdatlı Esad’dan kendine intikal eden ve çalışmamıza konu olan eserde de göstermiş ve eserin hemen ilk sahifesine temellük kaydını yazıp anlamlı bir beyir yazdıktan sonra mühürünü basmış, altına imzasını atmıştır. bk. MM nüshası, 1a.

¹⁹ Temellük kaydı sahifesinde “li-Muḥarririhî” başlığı altında şâire ait olduğu değerlendirilen iki rubai ve bir müfred vardır. Müellif tarafından aynı hatla “li-Muḥarririhî” başlığının nüshadaki bazı der-kenar (14a, 39a, 53a ve 55a) gazellerin matla beyti üzerine de yazıldığı görülmektedir. Bu da eserin kâtibinin şâir Esad Efendi olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

²⁰ قَالَ رَبِّ ارْنِي مَا بَيْنَ يَدَيْكَ قَالَ لَنْ تُرَيْنِي A’raf Süresi, 7/143. “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım” dedi. Allah da, “Beni (dünyada) katiyen göremezsın. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi.

Müfred:

Çeşm-i bâdâmını itdükçe taḥayyül 'uṣṣâk
Gülşen-i ḥâtırasında gül-i bâdâm açılır (2a)

Baş:

Bismillâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm

Fürûğ-ı ḥüsnüni nûrından îcâd eylemiş Mevlâ
Cemâlûn reşk-i nakş-ı kilik-i Bihzâd eylemiş Mevlâ (2b)

Son:

'Aceb mi âteş-i hicr ile Es'ad bî-ḳarâr olsa
Ḥazân faşlındaki bülbül gibi maḥzûn-zâr olsa
N'ola Ya'ḳûbveş dünyâ gözümde teng ü târ olsa
Şafâ-yı sîne nûr-ı dîde ol Yûsuf-izârum yok (91a)

5. New Jersey-Amerika Birleşik Devletleri, Princeton University
Library Special Collections South East (MSS) Islamic
Manuscripts, Garrett no. 2028Y²¹

ديوان اسعد

Edge title: Divan-ı Esat

Summary note: Ms. is a collection of the poems of Bagdatlı Fahrîzade Esat, aka Abdullah Neşatîzade Mehmet Esat, the divan kâtibî of the Bagdat valisi Ömer Paşa (1763-1776). This copy is undated and no scribe is named.

Notes: Title from f. 2a.

A "Şarkı-yı Şakir" is on f. 98a.

Volume has 98 f. of glazed paper measuring 205 x 138 mm.; text area measures 155 x 96 mm. Text is on f. 2b-97a. Headings, overlinings of author's name in red; catchwords included. F. 1b, 98b are blank.

Binding is pasteboard covered in red leather with stamped gilded center medallions and borders.

Baş:

Cânum ol cân-ı cihân mebde-i âşâra fidâ
Mazḥar-ı nûr-ı Ḥudâ Ḳâsım-ı envâra fidâ

Son:

²¹ [<https://catalog.princeton.edu/catalog/3060705>] web sitesinde sadece nüshanın tanıtımı yapılmış eserin dijital kopyası erişime açılmadığı için bu nüsha elde edilememiştir.

Bulursın cümle a‘dâya zafer bu sâl-i ferruḥda
Tefe’ül eyledüm zîrâ ki târiḥi “zafer” geldi (1180)
“Temmetü’l-Kitâb bi-‘avnilâhi’l-Meliki’l-Vehhâb”

SONUÇ

Klasik edebiyatımızın son devrelerinde 18. yüzyılın ikinci yarısında Bağdat civarında yaşamış olan Seyyid Muhammed Es'ad Efendi divanının karşılaştırmalı metnini, divanın kısmî incelemesini ve sözlüğünü tamamlamış olduk. Çalışmamızın sonunda elde ettiğimiz sonuçları kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

Kaynaklarda hayatından geniş ölçüde bahsedilmeyen ve sadece Bağdatlı olduğu bilinen şâir Es'ad'ın aslında Musullu olduğu anlaşılmaktadır. Şâirin elimizde bulunan tek eseri divanıdır. Divanının başında “Divan-ı Es'ad-ı Bağdadi” ibaresi bulunduğu için, doğum yeri Musul olmasına rağmen kaynaklara Bağdatlı Es'ad olarak geçmiştir. Es'ad Efendi seyyidler soyundan gelmektedir.

Kaynaklardan öğrendiğimiz bilgilere göre babası Seyyid Abdullah Neşatî, amca-zadesi ise Seyyid Ali Behcet Efendidir. Şâir, şiirlerinde Es'ad mahlasını kullanmıştır. Gazellerinin mahlas beyitlerindeki Neşatî ve Behcet şiirlerine nazire yazdığı şâirlerdir. Babası ve amcazadesinin de şâir olma ihtimali olmakla beraber gazellerinde kullandığı bu isimlerin babası ve amca-zadesi olduğu kesinlik kazanmamıştır. Kaynaklar, Es'ad Efendinin Bağdad Valisi Ömer Paşa'nın divan efendisi olduğunu yazmaktadır. Ömer Paşa medhinde yazılmış olan bir gazel-i müzeyyel, iki tarih manzumesi ve iki kaside bu rivayeti kuvvetlendirmektedir. Kaynaklarda, Ömer Paşa'nın 1177-1190 / 1764-1776 yılları arasında Bağdad valiliği yaptığı belirtilmektedir.

Musikişinâs Osmanlı padişahı III. Selim devrini idrak etmiş olan şâirin şiirleri Sultanın da ilgisini çekmiştir. Es'ad'ın bazı gazelleri “Sûz-ı Dilârâ” makamında III. Selim (1789-1807) tarafından bestelenmiştir. Es'ad Efendi Türk, Arap ve Fars dillerine hâkim bilgili bir şâirdir. Sahip olduğu bilgilerle, gözlemlerine dayalı görüşlerini, hayâl gücüyle başarılı bir şekilde kaynaştırdığı ve şiirlerine aktardığı görülmektedir. Bilhassa gazel ve musamatlarında sâde, samimi ve günlük konuşma diline yakın ifadelerle yer veren şâirin kaside ve tarih manzumelerinin dili biraz daha ağır ve söyleyişi daha kuvvetlidir. Şâirin kafiye ve redif bulma konusunda dile hâkimiyeti sebebiyle sıkıntıya düşmediği, şiirlerinde aruz vezninin değişik kalıplarını başarıyla kullandığı görülmektedir. İslami inançlara sıkı sıkıya bağlı, samimi bir Müslüman olduğu şiirlerinden

anlaşılmaktadır. Şiirlerinde İslâm dininin genel prensiplerine aykırı bir ifadeye rastlanmaz. Bazı gazellerinde “perde- bîrûnâne” ifade tarzına rastlansa da şâirin sanat gücü onu bayağılığa düşmekten kurtarmıştır. Es’ad’ın şiirlerinde Leyla ile Mecnun, Ferhad ile Şirin gibi klasik hikâye kahramanları, âşık ve sevgili tipi işlenirken sık sık söz konusu edilmektedir. Divanının ağırlık noktasını teşkil eden ve âşık, sevgili, rakib üçlüsünün şahsında ortaya konulan insan tipi, genellikle klasik şiirin ölçülerine uygun düşmektedir. Şâir, sosyal hayatı beyitlerine başarılı bir biçimde yansıtmıştır. Özellikle Bağdat halkının günlük yaşayışını ve çektikleri sıkıntıları Vali Ömer Paşa’nın medhine dair yazmış olduğu kasidesinde dile getirmiştir.

Tabiat kozmik âlem, nebatlar, hayvanlar ve diğer unsurları ile divanda oldukça fazla yer tutar. Bu konuda şâirin sağlam bilgilere sahip iyi bir gözlemci olduğu anlaşılmaktadır. Tasavvurlarına konu ettiği tabiatla ilgili unsurların dikkat çekici özelliklerini çok iyi tespit eden şâir, bu tespitleriyle değişik hayâller ortaya koymuştur.

Şâirlik gücüyle ve bilgisiyle dikkat çeken, Türk edebiyatında geleneğin son temsilcilerinden biri olmasına rağmen yaşadığı dönemde aradığı şöhrete kavuşamamış olan Es’ad-ı Bağdâdî, klasik şiir sahasında ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir şahsiyettir. O, Bağdat ve civarında yaşayan Fuzulî ve Rûhî gibi klasik şiirin inceliklerine vâkıf, onların izinden giden ve hatta onlar seviyesinde olduğu halde henüz hakettiği şöhreti bulamamış bir şâirdir. Bu şâirin bundan sanra daha fazla rağbet göreceğine ve daha iyi araştırılacağına inanıyoruz. Uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olan bu eserin klasik Türk edebiyatı/şiiri araştırmaları için faydalı olacağını ve edebiyat tarihi çalışmalarında önemli bir boşluğu dolduracağını ümit etmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Ayverdi, İlhan, *Kubbealtı Lugatı Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları 4, İstanbul, 2011. <http://www.lugatim.com/>
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara, 1992.
- Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiiri Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, 1992.
- Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- Duran, Ramazan; Çeçen, Halil, *Tezkire-i Silahdâr-zâde*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016.
- Ergun, Saadettin Nüzhet, *Türk Şâirleri*, İstanbul, C 3, s. 1314-1316.
- Es'ad -ı Bağdâdî Dîvânı* (Yz.), Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler (Millet Kütüphânesi) No: 24.
- Es'ad -ı Bağdâdî Dîvânı* (Yz.), Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 3284/3).
- Es'ad -ı Bağdâdî Dîvânı* (Yz.), Millî Kütüphâne (06 Mil. Yz. A 8551) [Müellif nüshası?].
- Es'ad -ı Bağdâdî Dîvânı* (Yz.), Princeton University Library Special Collections South East (MSS) Islamic Manuscripts, Garrett no. 2028Y.
- Es'ad -ı Bağdâdî Dîvânı* (Yz.), Topkapı Sarayı Müzesi (Emanet Hazinesi Kitaplığı) No: 1638.
- Kadioğlu, İdris, *Es'ad-ı Bağdâdî Dîvânı*, Özserhat Yayıncılık, Malatya, 2008.
- Kadioğlu, İdris, *Es'ad-ı Bağdâdî Dîvânı İnceleme-Metin*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Malatya, 1997.
- Kanar, Mehmet, *Farsça- Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2015.
- Kılıç, Filiz, *Şefkat Tezkiresi*, e-kitap, Ankara, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78460/tezkireler.html> [ET: 2018]
- Koç, Ferdi, *Sultan III. Selim Han'ın Musiki Eserlerinin Müzikal Analizi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Levend, Ağâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 1. C, Giriş, TTK Yayınları, Ankara, 1988.
- Mazıoğlu, Hasibe, *Nedim*, KTB Yayınları, Ankara, 1988.

- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî Yahut Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*, C. 3, İstanbul, 1311.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Tarihi- Metinler, Ankara, 1994
- Muallim Nâcî, *Lugat-ı Nâcî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1987.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, 3. C, İstanbul, 1993.
- Pala, İskender, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara, 1990.
- Recâizâde Ahmed Cevdet, *Nevâdirü'l-Âsâr fî Mütâla'ati'l-Eş'âr*, (Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Mehmet Sarı) Ankara, 1998.
- Redhouse, Sir W., *Turkish and English Lexicon*, İstanbul, 1978.
- Saraç, M. A. Yekta (Ed. Abdulkadir Güner), *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, AÜ Yayını, Eskişehir, 2009.
- Sefercioğlu, M. Nejat, *Nev'i Divanının Tablîli*, KB Yayınları, Ankara, 1990.
- Silahdar-zâde Mehmed Emin, *Tezkiretü's-Su'arâ*, Milli Ktb., MFA 1357.
- Sözlükler:
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=645
[ET: 2018]
- Şefkat, *Tezkire-i Şu'arâ*, Milli Ktb., MFA 1358.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul, 1989.
- Tozlu, Musa, **Ebûbekir Sâmî Paşa Hayatı Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya, 2005.
- Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Ankara, 2001.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1991
- Ünver, İsmail, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, S.1, C IX, Ankara, 1993.
- Yılmaz, Kâşif, *III. Selim (İlhâmî) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, Edirne, 2002.

Yılmaz, Ziya, “Esad Efendi, Sahaflar Şeyhizâde”, DİA, C 11, s. 341-345.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/esad-efendi-sahaflar-seyhizade> [ET: 2022]

Zülfe, Ömer, “Nâşid”, DİA, C 32, s. 434-435. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nasid> [ET:2022]

DÎVÂN-I ES‘AD-I BAĞDÂDÎ*

Bismillâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm

KAŞÂ’İD

1*

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Fûrûğ-ı ḥüsnüni nûrından îcâd eylemiş Mevlâ
Cemâlûn reşk-i naķş-ı kill-i Bihzâd eylemiş Mevlâ
- 2 Seni evşâf-ı zât-ı aķdesinde eyleyüp teşrîk²²
‘Umûm-ı ruslden taḥşîş ü efrâd eylemiş Mevlâ
- 3 Vücûduñ raḥmet-i Hâķdur dükel maḥşûs-ı mutlaķdur
Bu müjdeyle ķulûb-ı ‘âlemi şâd eylemiş Mevlâ²³
- 4 Bu yetmez mi celâl-i ķadrüñe şâhid ki Ķur’ân’da²⁴
*Le’amrük*²⁵ naşşını şânuñda îrâd eylemiş Mevlâ²⁶
- 5 Vücûb-ı zikrünü tenşîş içün hep ehl-i îmânî²⁷
Şalâta emr-i îcâb ile irşâd eylemiş Mevlâ
- 6 Taḥiyyâtuñ ‘aķîbinde şalât-ı penc-gâhîde
Şalât ile selâmı ḥalka mu‘tâd eylemiş Mevlâ

* 1. EH 1b, AE 1b, M 1b, MM 2b

²² 2a seni : senûn AE / aķdes : aķdem AE

²³ 3b ķulûb-ı ‘âlem : ķulup bu ‘âlemi M

²⁴ 4a yetmez mi : yetmezdi AE

²⁵ ﴿ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَنَبِيٍّ سَكَرْتِهِمْ يَعْصُونَ ﴾ Kur’an, Hicr Sûresi, 15/72. “(Melekler, Lût’a:) “Ömrüne andolsun ki onlar (şehvetten) gözleri dönmüş hâlde, sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlar (Bu durumda asla seni dinlemezler)” dediler. Mealindeki ayetin ilk kelimesi iktibas edilmiştir.

²⁶ 4b naşş : faşş M / şân : zât EH, M, MM

²⁷ 5a îmânî : îmân EH / îmâna M

- 7 Mükerrerrem âb-rûyuñ hürmetiyle yâ Hâbiballâh²⁸
Hezârân mücrimi âteşden âzâd eylemiş Mevlâ
- 8 Mutaḥḥar zât-ı pâk-i aḳdesünle yâ Resûlallâh²⁹
Haremnden ref'-i çirk-i şirk ü ilhâd eylemiş Mevlâ
- 9 Ziyâfet-hâne-i taḳrîb-i ikrâmuñ murâd itmiş³⁰
Harîm-i ḳudsden İblîs'i ib'âd eylemiş Mevlâ
- 10 Şeref kesb itdügi günden berü gerdûn ḳudûmünle³¹
Şeyâtîne şihâb-ı recmi i'dâd eylemiş Mevlâ
- 11 Saña geh cünd-i a'lâ ile gâhî rîḥ-i 'âşafı
Ki âl ü şaḥb ü emcâd ile imdâd eylemiş Mevlâ
- 12³² İki şeyḥ-i 'azîmün birini yâr ü birin yâver³³
İki küfv-i kerîmi saña dâmâd eylemiş Mevlâ
- 13 Resûl-i Ekrem'e ism ü nesebde nisbetün vardur³⁴
Seni minnet Hudâya Es'ad is'ad eylemiş Mevlâ

²⁸ 7a hürmetiyle yâ Hâbiballâh : hürmetiycün yâ Resûlallâh AE

²⁹ 8a Resûlallâh : Hâbiballâh AE

³⁰ 9a ikrâmuñ : ikrâma AE

³¹ 10a gerdûn : her dún M

³² 12.13. beyit: -M

³³ 12a birin : birini EH, MM

³⁴ 13a ism ü nesebde : ism-i neseble EH, MM

2*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Cānum ol cân-ı cihân mebde-i âşâra fidâ
Maẓhar-ı nûr-ı Hudâ Kâsım-ı envâra fidâ
- 2 Server-i cem'-i rusûl mecma'-ı hâşiyyet-i gül
Hâdî-i hayr-i sübûl Aḥmed-i Muḥtâr'a fidâ
- 3 Efdâl-ı ins ü melek kutb-ı medâr-ı melekût
Bâ'is-i ḥalk-ı felek ḥâşıl-ı edvâra fidâ
- 4 Zerre-i ḥâk-i ḳadem pâk-i 'ıtır-perverine
'Arş u Kürsî yedi gök şâbit ü seyyâre fidâ
- 5 Serv-i ser-mâye-nişâr-ı reh-i aşḥâb-ı güzîn
Cevher-i tîğ-ı zebân Ḥaydar-ı Kerrâra fidâ
- 6 Ol iki merdümek-i çeşm-i Resûlullâha
Gevher-i eşk-i ter ü nûr-ı dü nezzâre fidâ
- 7 Mâ-ḥaşal âl ile aşḥâb-ı kirâma cümle
Es'adâ mâ-meleküm şıdk ile yek-pâre fidâ

* 2. EH 4b, AE 2a, M 2a, MM 5b. Na't-ı Şerîf-i H'âce-i 'Âlem *sallâllâhu 'aleyhi vesellem* M

1a mebde-i âşâr : Aḥmed-i Muḥtâr AE

2b sübûl Aḥmed-i Muḥtâr : rusûl muḥarrem esrâr AE

3a kutb-ı medâr-ı : 'illet-i mülk ü AE

3b ḥalk-ı : ḥalk u AE

4b yedi : yürü M

5a ser-mâye-nişâr-ı reh : sâ mân-ı şenâ-dide AE

3*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 İnâyetlü efendüm şadr-ı gerdün-pâye sultânüm
Kemâl-i devlet ü iclâl ile 'idûn sa'îd olsun
- 2 Hemîşe ğurre-i ğarrâ-yı bahtuñ sa'd-ı tâlî'le
Sa'âdet maṭla'ından gün gibi toğsun bedîd olsun
- 3 Haṭâlardan seni hıfz eylesün Bârî Hudâ dâ'im
Vücûd-ı bî-nazîrûn bed-nazarlardan ba'îd olsun
- 4 Kûdûret şûretin mir'ât-ı kalbün görmesin aşlâ
Sürûr-ı sûr ile eyyâm-ı 'ömrün cümle 'id olsun
- 5 Derûnuñda olan her dürlü âmâl-i murâdâtun
Ta'absız arasun bulsun seni saña mürîd olsun
- 6 Seni iki cihânda eylesün Bârî Hudâ maḳbûl
Yüzün maḥlûḳ ile ḥâlîḳ ḥuzûrında sefid olsun
- 7 Tedâbîr-i umûr-ı mülkde tevfiḳ-i Bâriyle
İşâbet eylesün her bâbda re'yün sedîd olsun
- 8 Şehâb-ı âṭîfetle ḥurrem olsun ravza-i bahtuñ
Hasûduñ devḥa-i âmâli ḥuşk olsun kadîd olsun
- 9 Vücûd-ı pâküñe bed-ḥ'âh olan a'dâ-yı bed-kârûn
Vücûd-ı ebterî ketm-i 'ademde nâ-bedîd olsun
- 10 Dil-i re'fet-nihâduñ zümre-i aḥbâba nerm olsun
Şehâmet birle batş u ḳahruñ a'dâya şedîd olsun
- 11 Hudâ ṭayy itmesün taḳvîm-i necm-i baht u iḳbâlün
Cihânda devr-i dâ'im gibi peyveste medîd olsun
- 12 Mübârek mâh-ı şavmuñ ḥürmetiyçün şadr-ı devletde
Ola günden güne bahtuñ ḳavî 'ömrün mezîd olsun

* 3. EH 63b, M 2b, MM 79a. *Ḳaşıde-i (Ḳaşıde-beççe MM) 'İdiyye der-sitâyiş-i Âşaf-naẓîr (Aristo-şîfat MM) 'Ömer Paşa*. Başlık: EH, MM

- 13 Geçüp leyl ü nehâruñ zıkr ü fikr-i şavm-ı tâ'atle
Şebüñ hem-ķadr-ı ķadr olsun şabâhuñ şubh-ı 'ıd olsun
- 14 Benüm de devletüñde hâtırum dest-i teķâzâdan
Nuķûd-ı himmet-i kâmil-ayâruñla harîd olsun

4*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bi-ḥamdillâh nümâyân oldu feyz-i fazl-ı Sübhânî³⁵
Ki def itdi kazâyı lutf idüp ber-vech-i âsânî³⁶
- 2 Yetişdi Hızır-ı tevflık-i ilâhî hışn-ı Bağdâd'a
İdüp leb-rîz-i seyl-i merḥamet ser-cümle sükkânı
- 3 Mizâc-ı 'unşur-ı âba bir âfet 'arız olmuşdı
Hulûl-ı mevsim-i âzâd ile gösterdi buhrânı
- 4 Küdûret var imiş kalbinde gûyâ Dicle'nün halka
Temevvüc birle izhâr itdi bir pür-çîn-i pîşânî
- 5 Tecâvüz eyleyüp terk itdi mecrâ-yı ṭabî'isin
Olup güm-kerde reh gösterdi semt-i bağı-yı tuğyânı
- 6 Hılâf-ı 'âdet üzre nâ-gehân cûş-ı hırûş itdi
Leb-â-leb eyledi peymâneves şaḥn-ı beyâbânı
- 7 Su dîbâsı şanurdı âb u tâb-ı çîn-i emvâcı
Gören âyîne-i âb içre 'aks-i mihr-i raḥşânı
- 8 Degüldür Dicle cûş-ı baḥr-ı pür-âşûb-ı dehşetdür
Ki seyle virdi tāk-ı tākāt-ı gebr ü müselmânı
- 9 Degüldür seyl bir yağmâger-i ḥayret-fezâdur kim
Hazân faşlı gibi sildi süpürdi bâğ u bostânı³⁷
- 10 Hücûm-ı havfdan uçdı huzûrî bülbül-i zâruñ
Gülün de beñzi kaçdı çehresinde kûrudı kânı³⁸
- 11 İḥâṭa eyledi mânend-i hâle sû-be-sû şehri
Çeküp zencîr-i mevce eyledi maḥbûs-ı zindânı

* 4. EH 64a, M 3a, MM 79b. Der-sitâyiş-i 'Ömer Paşa vâli-i Bağdâd der-vaḳt-i muḥârebe.

Başlık: E

³⁵ 1a sübhânî : rabbânî M

³⁶ 1b kazâyı : kazâ-yı M/ âsânî: iḥsânı M

³⁷ 9b bâğ u : bâğ-ı EH

³⁸ 10b kaçdı : uçdı M

- 12 'Aceb bir hâlet-i nâ-dîde kim encâmı hayr olsun
Kulûb-ı nâsı itdi 'urza-i teşvîş ü hayrânı³⁹
- 13 Şanurduñ rûz-ı rüstâhîz-i tûfân oldu kim halkun⁴⁰
Metâ'-ı zindegîden el yudı pîrân u tıflânı
- 14 Kenâr-ı şehrde cümle devalîb ü besâtînün
Naşîb-i âfet-i seyl oldu maşşûl-ı firâvânı
- 15 Yıkıldı hâne-i 'ayşî dehâkîn ü re'âyânun
Bütün harca sürüldi hân mân-ı berg-i sâ mânı
- 16 Bilinmez bir kaçâ-yı nâ-gehânî rû-nümâ oldu
İdüp halkı ğariķ-i lücce-i vehm ü perîşânî
- 17 Bütün evrâd-ı hizbü'l-bahre meşğûl oldu Bağdâd'un
Şalâh-ı hâl ile ma'rûf olan perhîzkârânı
- 18 Bu Ye'cûc-ı belânun sedd-i râh-ı 'azmî bâbında
Kıyâm itdi Felâtun-menķabet İskender-i şânî
- 19 Şehen-şâh-ı cihânun âşaf-ı ferhunde-tedbîri
Hilâfetgâh-ı Bağdâd'un vezîr-i ma'delet-kânı
- 20 *Muht-i mekremet ya'ni 'Ömer Paşa-yı deryâ-dil*
K'ider şermende mevc-i cûd-ı desti bahr-ı 'ummânı
- 21 Çıkup bi'n-nefs girüye hâdeķa darb-ı hıyâm itdi⁴¹
Kenâr-ı sûya ta'yin itdi hep a'yân u erkânı⁴²
- 22 Birûn-ı enderûnı cümle etbâ' u levâhîķle
Bütün şarf itdiler ser-mâye-i iķdâm u imkânı
- 23 Tırup hîdmetde dâmen-der-miyân ednâ vü a'lâsı
Tehâlûklerle icrâ itdiler cümle haķ-ı nânı
- 24 Tekâsül itmedi bir ferdi etba'-ı kirâmından
Ki olsun cümlesi yâ Rabbi ber-hurdâr-ı â mânî

³⁹ 12b 'urza-i : 'arsa-i M

⁴⁰ 13a oldu kim : olduğum M

⁴¹ 21a girüye : girdi EH, MM / darb : naşb M

⁴² 21b sû : sûr EH, MM

- 25⁴³ Tevâlî üzre bir kaç gün terek-ârâm karar itdi
Meşakkat çekdi icrâ itdi ammâ şart-ı fermânı
- 26 ‘Aâtâsın kalmadı bir görmemiş bu bâbda aslâ
Bu şehriñ ser-te-ser a’lâ vü ednâ şeyh ü şıbyânı
- 27 Pey-â-pey devr idüp hûrşîdveş âfâk-ı etrâfı⁴⁴
Fürûğ-ı sa’y ile itdi sevâd-ı şehri nûrânî
- 28 Akıtdı su gibi sîm ü zeri terğib için halkı
Vezâret şânın icrâ itdi haqqâ ol kerem kânı
- 29 Hûşûşâ kim harîm-i ‘ismeti maḥdûme-i ‘âlim
Aşâlet-pîşe hayr-endîşe ol şiddîka-i şânı⁴⁵
- 30 ‘Umûm üzre ber-â-ber sa’y iden ḥidmet-güzârâna
Nevâl-ı maṭbahı ta’mîm kıldı ḥ’ân u iḥsânı
- 31 Şeker helvâlarıyla nî‘met-i elvâna garḫ itdi
Hırâset birle sedd üzre olan hep pâsbânânı
- 32 Muḥaṣṣal ḥüsn-i re’y ü sa’y ile ol âşaf-ı ekrem
Ḳavî sedlerle bend itdi o deryâ-yı ḥurûşânı
- 33 Bu iklîm ehline haqqâ hayât-ı tâze baḥş itdi
Revâdur ehl-i Bağdâd olsalar cümle du‘â-h’ânı
- 34 Ulaşdı Hızırveş imdâdına cümle berâyânüñ
Mesîḥâ gibi iḥyâ eyledi hep ehl-i îmânı
- 35 *‘Înâyetlü efendüm haḫ budur kim görmemiş ‘âlem*
Ḥamiyyet sâḥibi bir sen gibi düstûr-ı zî-şânı
- 36 Suyın buldı vezâret rütbesi zât-ı kerîmüñle
Revâ şânunda dirsem âb-rûy-ı Âl-i ‘Osmânî
- 37 Tekellûf ber-ṭaraf menzilüne himmetde taş dikdi
Semend-i ḥüsn-i iḳdâm-ı belîğün aldı meydânı

⁴³ 25. beyit: -M

⁴⁴ 27a âfâk-ı : âfâk u M

⁴⁵ 29b aşâlet : isâbet M

- 38 Egerçi sîm u zer virdün ve lîkin nâm u şân alduñ
Ki fersahlarla geçdün hep geçen eslâf ü akrânı
- 39 Mükerrer bahş-ı hil'atlerle bezl-i naqd u ceş ile
Muṭayyeb eyledün hâlince sultânum bunı anı
- 40 Bu hâletden ğubâr-ı ğam getürme hâtır-ı pâke
Mükedder eyleme ser-çeşme-i mihr-i dıraḥşânı
- 41 Bu hâlet 'âkıbet efzâyiş-i iqbâle bâ'ışdür
Egerçi şûret-i zâhirde vardur keş ü nokşânı
- 42 Bu hâlet âfet-i 'aynü'l-kemâl-i hıış u râḥatdur ⁴⁶
Muḥaḥḥakḥ hayra râcî'dür bunuñ encâm-ı pâyânı
- 43 Bu âfet neyl-i zaḥm-ı çeşmidür ser-ḥadd-i Bağdâd' uñ ⁴⁷
Bunuñ idrâk ider elbetde 'asruñ nükte-sencânı
- 44 Bunuñ zımnında vardur münderic şad ḥikmet-i ğaybî
Biri tenbîh ile ikâzdur ğaflet-siriştânı ⁴⁸
- 45 Nühüfte bir kazâsı var imiş ğüyâ ki Bağdâd' uñ
Bu vech ile olup şûret-nümâ taqdîr-i Rabbânî
- 46 Semâvî âfet idi luṭf-ı ḥaḥla mündefi' oldı
'Umûma vâcib oldı secde-i dergâh-ı Yezdânî
- 47 *Ve ğîza'l-mâ'û* ⁴⁹ naşş-ı âb-dârı reşḥa-pâş oldı
Sevindirdi lehîb-i âteş-i tennûr-ı tûfânı
- 48 Seḥâb-ı kaḥr u miḥnet himmetünle münkeşif oldı
Beşâşet geldi rûy-ı âleme el virdi ḥandânı
- 49 Bu ešnâda muḥarrer müjdesi daḥı zuhûr itdi
İdüp ser-şâr-ı şahbâ-yı meserret ḥayr-ḥ'âhânı ⁵⁰

⁴⁶ 42a âfet : âfiyet M

⁴⁷ 43a çeşm : niş M

⁴⁸ 44b biri : bizi M

⁴⁹ «وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَقْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ»
Hûd, 11/44. Bu âyetten الْمَاءِ وَقُضِيَ “Ve su çekildi” kısmı iktibas edilmiştir.

⁵⁰ 49b şahbâ : müheyyâ M

- 50 Mükerrer neş'e virdi 'id-i ber-bâlâ-yı 'id oldı
Dil-i aḥbâba îrâs itdi çend-în zevk-i vicdânı
- 51 Neşâtımdan koluñda tâze vü ter bir ğazel yapdum⁵¹
Nazîrin resm iderse âferîndür ḥâme-i Mânî
- 52 Ne sûda oldığın bilseydüm ol serv-i hırâmânı
Aķıtmazdum dem-â-dem seyl-i eşk-i çeşm-i giryânı
- 53 Satarsan naķd-i cânla alurum ey baĝbân-ı nâz⁵²
Ṭurunc-ı nev-res-i bûstân ile sîb-i zenaḥdânı
- 54 Gülistân-ı cemâl-i yâra girdüm intiḥâb itdüm
Gül-i destârı sünbül-deste-i zülf-i perîşânı
- 55 Hemân bir sâdece dîdâra ka'ıldür dil-i 'aşık
Faķîrûñ iltimâs-ı bûs-ı la'le var mıdur cânı
- 56 Lebinden bûse virmek şöyle çursun söz bile virmez⁵³
Dil-i zârum 'aceb n'eyler bu deñlü âfet-i cânı
- 57 Kifâyetdür beni âzâra ednâ cünbiş-i ebrû⁵⁴
'Abeş taşdı'a ḥâcet mi civânum tîĝ-i berrânı
- 58 *Amân Es'ad firîb-i 'ahdine aldanma ol şûbuñ*
Yıķar seyle virür ber-bâd ider bünyân-ı peymânı
- 59 Yeter taşdı'-serâ-yı 'andelîb-i ḥâme-i pür-gû
Du'âya başla kim buldı ğazel de ḥadd ü pâyanı⁵⁵
- 60 İlâhî şadr-ı devletde bu düstûrı mü'ebbed kıl⁵⁶
Müzeyyen eyle zât-ı ekremiyle şadr-ı dîvânı
- 61 Celâl ü câh ile merkez mişâli ber-ķarâr olsun
Hemişe başına dönsün sipihruñ çarḫ-ı gerdânı

⁵¹ 51a neşâtım : neşâtın EH, MM

⁵² 53a cânla : cân ile M

⁵³ 56a ṭur : dur M

⁵⁴ 57a cünbiş-i : cünbiş ü EH

⁵⁵ 59b ḥadd u : ḥadd-i EH, MM

⁵⁶ 60a mü'ebbed : müeddî M

62 *Ola su gibi cârî sû-be-sû ahkâmı âfâka*⁵⁷
*Ḳazâ münḳâd-ı emri nüḥ felek maḥkûm-ı fermân*⁵⁸

⁵⁷ 62a âfâka : eflâke M

⁵⁸ 62b felek : melek M

KİT 'AÂT/TEVÂRÎH

1⁵⁹*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*

- 1 Kerîm-i kâmrân ya'ni 'Ömer Paşa-yı 'âlî-şân
Ki dest-i ekremi ğayret-fezâ-yı baħr u berr geldi
- 2 Şehâb-ı faşl-ı Nisan gibi feyzin görmemiş yokdur
Kef-i gevher-feşânından cihân hep behrever geldi
- 3 Nigâh-ı hışm-âlûdı nişân-ı kalb-i a'dâya
Sihâm-ı kavı-ı gerdûndan ziyâde kârger geldi
- 4 Felâtûn-menkabet Âşaf-şıfat Dârâ-dirâyet kim
Dil-i âġâhı nûr-efrûz-ı erbâb-ı nâzar geldi
- 5 Hudâvendâ sen ol yek-tâ gühersin kim vücûduñla
Hilâfetġâh-ı Bağdâd'a efendüm zîb ü fer geldi
- 6 Gelen çok gerçi şadr-ı devlete eslâfda ancak
İnanmam bir senün gibi müşîr-i nâmver geldi
- 7 Bi-ħamdillâh ki feyz-i bâġbân-ı 'adl u dâduñla
İnanim bir senün gibi müşîr-i nâmver geldi
- 8 'Aceb hâşıyyet ibdâ' eylemiş hâk zât-ı pâkinde
Gelenler hâk-i pâya gül gibi cümle güler geldi
- 9 Ez-ân cümle gelen sâl-i cedîd-i meymenet-efzâ⁶⁰
Humâyûn tâlî-i mes'ûd ile ferħunde-ter geldi
- 10 Dü espe menzil-i leyl ü nehârı eyleyüp i'dâd⁶¹
Kerem-rîzâne tebşîr-i zaferle nâme-ber geldi⁶²

⁵⁹ 1. EH 66a, M 5b, MM 81 b. Başlık: Târih-i Berây-ı Sâl-ı Cedîd der-Ķadeh-i Vâlî-i Bağdâd 'Ömer Paşa M; Der-sitâyîş-i 'Ömer Paşa Vâlî-i Bağdâd EH

⁶⁰ 9a cedîd : meymenet EH, MM

⁶¹ 10a dü espe : devan-şeb M

⁶² 10b kerem : cilve EH, MM

- 11 Zihî ferhunde rûz u leyletû'l-ķadr-i mübârek kim
Sevâd-ı şâmı hem-reng-i tebâşîr-i seher geldi
- 12 Degüldür mâh-ı nev sîmîn rikâb-ı esb-i tâlî'dür
Ki ta'cîl-i nuvîd-i fevz ü nuşretle yeler geldi
- 13 Yâhud Behrâm-ı gerdûndur istihlâl-i nuşretle
Huzûr-ı devlete destinde şimşîr ü teber geldi
- 14 *Ma'âlî-perverâ sen her cihetden şâd u hurrem ol
Berîd-i feyz-i ilhâm ile hâtîfden haber geldi*
- 15 Dil-i âgâh-ı Es'ad'da idüp bir nükte istinbât
Ki ma'nâ-yı feraḥ-mağzâsı pür-yümn ü eşer geldi
- 16 Hâķîkatde ser-â-ser 'âlemi serşâr-ı zevķ itdi
Egerçi zâhir-i lafza nazarla muhtaşar geldi
- 17 *Bulursın cümle a'dâya zafer bu sâl-i ferruḥda
Tefe"ül eyledüm zîrâ ki târîḫi "zafer" geldi*

(Sene: Rebûlâbir 1180/1767)

2*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Cenâb-ı âşaf-ı zî-şân-ı 'aşruñ hâzin-i cûdı
Ki teshîr-i dil-i ahbâbda beñzer Süleymân'a
- 2 Sehâ vü bezl ile tayy itdi nâm-ı Hâtem-i Tâî
N'ola reşk-âver olsa dest-i cûdı ebr-i Nîsâna
- 3 Şecâ'atde müsellemler bir dilîr-i şîr-şavletdür
Ki tîr-endâz-ı ta'n olmış dil-i Sâm u Nerîmân'a
- 4 N'ola ger 'âlem olsa ârzûmend-i mulâkâtı
Ki 'Îsî gibi feyz-i şöhbeti cânlar kıtar câna
- 5 Hıdîv-i Cem-haşem ol nâdirü'l- 'aşr-ı civân-bahtuñ
Vücûh eyle görüp rûchânını emşâl ü akrâna
- 6 İdüp ser-cümle ikfâ üzre zât-ı ekremin takdîm
Hattın ıtlâk için emr eyledi ol zât-ı zî-şâna
- 7 Teferrüs eyleyüp mâ-fi'z-zamîr-i âşaf-ı dehri
Hemân tav' ile gerden-dâde oldu emr ü fermâna
- 8 Teşâdüf eyledi ıtlâk-ı hattı 'id-i adhâya
Dü çendân zevk virdi zümre-i ahbâb u yârâna
- 9 Kenâr-ı şafha-i rûyuñda hatt-ı müşg-bârından
Sevâd-ı ism-i a'zam oldu rûşen mû-şikâfâna
- 10 *Didüm bir mışra'-ı ber-ceste ile ben de târîhin
Mehâsin virdi revnak çehre-i pâk-i Süleymân'a (Sene: 1177/1761)*

* 2. EH 66b, M 6b, MM82a. Târîh-i lihye-i hazînedâr 'Ömer Paşa. Başlık: EH

TERKÎB-BEND (MÜSEMMEN)

1*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

- 1 Ey lebün mâye-i hâşîyyet-i âb-ı hayvân
La'l-i 'Îsî-nefesün gonca-i gülzâr-ı cinân
- 2 Ey ruḥun çarḥ-ı leṭâfetde meh-i lem'a-feşân
Tal'atün âyîne-i şûret-i şâhib-nazarân
- 3 Gün gibi nûr-ı Hudâ şafḥa-i rûyuñda 'ayân
Ma'nî-i ḥarf-i vefâ mîm-i dehânuñda nihân
- 4 Şem'-i ruḥsârûña ḥûrşîd-i mücellâ mı disem
Kad-ı mevzûnuñ içün naḥl-ı tecellâ mı disem

II

- 5 Ḥayli demdür ki gönül ḥüsnuñe meftûn olmuş
Ḥasret-i la'l-i lebünle cigerüm ḥûn olmuş⁶³
- 6 Bend-i zülfünde kalup ḥâli diger-gûn olmuş⁶⁴
Dil-i dîvâne bu sevdâ ile Mecnûn olmuş
- 7⁶⁵ Ḥalka-i ehl-i ḥiredden yine bîrûn olmuş
Vaḥşet-i şevk ile ser-dâde-i hâmûn olmuş
- 8 Bîñ dil ü cân ile ten şimdi giriftârûndur
Cân esîr-i şiken-i zülf-i siyehkârûndur

III

- 9 Nice bir şabr ile dil dest ü girîbân olsun
Nice bir âteş-i hicrân ile sûzân olsun

* EH 66b, AE 67b, M 7a, MM 83a. Velehû EH

⁶³ 5b cigerüm : cigeri AE

⁶⁴ 6a ḥâli : ḥâl EH, MM

⁶⁵ 7. beyit: -AE. 6b ile 7b EH ve M'de yer değiştirmiş.

- 10 Künc-i sînem nice bir mahzen-i ahzân olsun
Tâ-be-key hasret-i la'lûnle ciger kan olsun
- 11 Nice bir didelerüm mâye-i tûfân olsun
Hasret-i nîm-nigâhuñ ile giryân olsun
- 12 Dest-i ümmîdüme girmezse eger dâmânûñ
N'eyleyem manşıbını devletini dünyânûñ

IV

- 13 Neydi evvel güzelüm rûy-ı dil ızhâr itmeñ
Beni yüz vech ile dil-bend ü giriftâr itmeñ
- 14 Senüñüm diyü baña ahd idüp ikrâr itmeñ⁶⁶
Soñra zâlim dönüp ikrârdan inkâr itmeñ
- 15 Beni çeşmüñ gibi dil-ğaste vü bîmâr itmeñ
Şevk-ı didârûñ ile didemi bîdâr itmeñ
- 16 Bu mıdur şart-ı maḥabbet çelebüm sultânüm
Saña lâyıķ mı vefâsızlık efendüm cânüm

V

- 17 Derd-i hicrânûñ ile ey şanem-i nâzende
Raḥm ider görse beni dost degül düşmen de
- 18 Kalmadı şabr ü sükûn sînede râḥat tende
Bir kez inşâfa gel ey âfet-i cânüm sen de
- 19 Yok mıdur zerrece îmân 'acebâ sîneñde
Dimedüñ mi saña bîñ cân ile oldum bende
- 20 Qanı ey kavli yalan itdügüñ ikrâr qanı
Nice oldu severüm söyledügüñ ben de seni

⁶⁶ 14a senüñüm : saña kim AE

VI

- 21 Şâdıkı'l-ı kavl-ı hâkîkat seni şandım güzelüm
Şem'î ruhsârûna bîñ şevk ile yandım güzelüm
- 22 Bezm-i hüsnünde çü pervâne dolandım güzelüm
Lîk bî-dâduñ ile cândan usandım güzelüm
- 23 Hiç inanuñ yoğ imiş şimdi inandım güzelüm⁶⁷
H'âb-ı gafletde iken şanki uyandım güzelüm
- 24 Bu mıdur hîdmete bel bağlamışım söyledüğün
Râzıyum sevdüğüne cân ü gönülden didüğün

VII

- 25 Bir sözüüm var saña ammâ seni halvet bulamam
Seni bulsam dahı ızhârına fırsat bulamam
- 26 Cûş-ı bîgâne ile şöhbete nevbet bulamam
Şöyle kim nîm-nigâha bile ruşat bulamam
- 27 Ey cefâ-pîşe sirişkünde mürüvvet bulamam
Dil-i şahıtuñda senüñ cevher-i şafvet bulamam
- 28 Rûy-ı şâfuñ gibi gönüñ de biraz şâf olsun
N' olur ey âyîne-rû sende de inşâf olsun

VIII

- 29 Bî-vefâ olduğıñı bilmez idüm tâ bu kadar
Soñra duyduğım yoğ imiş sende hâkîkatden eğer
- 30 Sâdesin sen de belî nakş-ı hâkîkat ne arar
Yoksa söz virmiş iken kimse sözinden mi döner⁶⁸
- 31 Ğayrı sende yeter ey zâlim-i hûn-rîz yeter
Böyle nâ-hak yire hûn-ı dilümi itme heder
- 32 Yoksa dîvân-ı kıyâmet günü billâh cânâ
Kâtilümsin diyü senden iderüm kan da'vâ

⁶⁷ 23a inanuñ : maħabbet / inandım : bildüm EH

⁶⁸ 30b yoksa : yoħsa M

IX

- 33 Mâ-ḥaṣal şimdi eyâ ḥâk-i rehûn çeşme cilâ
Ey temâşâ-yı ruḥuñ âyîne-i ḳalbe şafâ
- 34 Eyleme Es'ad-ı bîmâruña çok istignâ⁶⁹
Kerem it böyle 'alîl olduğunu görme revâ
- 35 Nuṭṭ-ı 'Îsî gibi la'lûnde iken şehd-i şifâ⁷⁰
Va'de-i vaşluñ ile eyle bu bîmâra devâ⁷¹
- 36 Yine bir çâre olursa sen idersin çâre
Yoksa bî-çâre ḳalur maḥşere dek bî-çâre

⁶⁹ 34a bîmâruña : bîmârıña M

⁷⁰ 35a şifâ : şafâ M

⁷¹ 35b bîmâr : mî'mâr AE / devâ : şifâ AE

MURABBA'ÂT

I*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Oldı bir nâ-mihrbânun şimdi dil bî-çâresi⁷²
Ben gibi her kûşede vardur hezâr âvâresi
Bir nigâh-ı tünd ile biñ pâre itdi gönümü
Şanki şimşîr-i kazâdur gamze-i hûn-h'âresi

2

Dil ta'alluk eylemişdür zülfinün her bendine
Teşne olmuş cân zülâl-i la'l-i şekker-handine
N'eyleyem bir yirdedür kim el ulaşmaz kendine
Âh var mı bir bileydüm vuşlatun bir çâresi

3

Çâre-h'âhâne yazup hâl-i dili itdüm beyân
İtmedi aslâ mürüvvet ol tabîb-i bî-amân
Derdi teşhîş itmeden el çekdi nabzumdan hemân
Def idüp didi hele kaç günde geçsün arası

4

Çeksün el hayl-ı eṭibbâ bu dil-i bîmârdan
El yusunlar ğayrı zîrâ geçdi iş tîmârdan
Şîşe-i dil düşdi tāk-ı iltifât-ı yârdan
Şöyle kim biñ pâre oldı Es'adâ her pâresi

5

Ġam degül gam-nâk olursam ey gönül ben her zamân
Mesned-i devletde tek sağ olsun ol âşaf-nişân
Gül gibi gülsün açılsun gönli olsun şâdmân
Görmesün gerd-i keder âyîne-i ruhsâresi

* I. EH 67b, AE 69a, M 8b, MM 84b.

Başlık: Murabba'î Müzeyyel M, Velehû EH. 2.6. bend: -AE

⁷² 1a Oldı gönüm şimdi bir mihr ü bütün bî-çâresi M

6

Pister-i miḥnetde ҡoyma bu ‘alili lâ-‘ilâc
 Düşmesün ey âşaf-ı devrân ṭabîbe ihtiyâc
 Şerbet-i luṭfuñla ey ‘İsî-nefes it bir ‘ilâc
 Şerm idüp ҡalsun ṭabîbe arada yüz ҡarası

II*

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1

Dil-berâ âyîne-i rûyuñ yine muğber gibi
 ‘Anberîn kâküllerüñ pejmürde sünbüller gibi
 Nergis-i şûḥuñda âşâr-ı küdüret rû-nümâ
 Hâṭıruñ âşüfte-hâl-i ‘âşık-ı muzṭar gibi

2

Rûy-ı pâküñ şâf iken mâh-rû âyînenen
 Şimdilik böyle gubâr-âlûd-ı ğam olmış neden
 Kendine raḥm eylemezsin baña raḥm it bâri sen
 K’oldı ğamdan cism-i zârum rişte-i gevher gibi

3

Gül güzel başuñçün olsun eyleme ‘arz-ı melâl
 İtme ben dermândeyi endûh-ı derde pâ-y-mâl
 Ğam saña lâyıķ degül ey ğonca-i bâğ-ı delâl
 Şâdmân ol gül açıl ‘uşşâkuña güller gibi

4

Nâz ile itme beni âvâre-i künc-i ḥamûl
 Bâğdan düşmiş cüdâ bülbül gibi zâr ü melûl
 Eylerem şimden girü zann itme bu cevri ҡabûl
 Bir efendüm var iken düstûr-ı dîn-perver gibi

5

Medḥ-i şânuñda ҡuşûrumdan idersem i‘tizâr
 Kûşe-i çeşm-i ḥaķîkatle bakılsa vechi var
 Bir ṭarafdan cevri-i gerdûn bir ṭarafdan nâz-ı yâr⁷³
 Bî-mecâl itdi beni mürğ-ı şikeste-per gibi

* II. EH 68a, AE 69b, M 8b, MM 85a. Başlık: Murabba‘-ı Müzeyyel M, Velehû EH

⁷³ 5c nâz: çeşm M

III*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Ey şeh-i mülk-i 'atâ bir 'arz-ı hâlüm var saña
Luṭf idüp gûş it ğam u efkâr elinden el-amân⁷⁴
Bâb-ı 'adle toĝrılup geldüm mürüvvet kııl baña
Cevr-i gerdûn tâlî'-i bed-kâr elinden el-amân

2

Hem de ey iklim-i hüsne şâh u burc-ı luṭfa mâh
Nâz u istiĝnâ elinden saña geldüm dâd-h^vâh
Bir de o tîr-i kâzâ ya'ni ki müjĝân-ı siyâh
Bâ-huşûş ebrû-yı hançerdâr elinden el-amân

3

Ġamze dirler adına bir zâlim-i cellâd-kâr
İtdi bir uğrın baķışla 'aql u şabrum târ u mâr⁷⁵
Âh illâ merḥamet nâ-bûd o çeşm-i fitne-kâr
El-amân ol sâḥir-i mekkâr elinden el-amân

4

Es'ad-ı şeydâ bu hâl ile nice zâr olmasun
Rûz ü şeb hicrân elinden âh ü eĝân itmesün
Çekdüĝi derd ü belânuñ kâṅı birin söylesün⁷⁶
Hâşılı hem yâr u hem aĝyâr elinden el-amân

* III. EH 68b, AE 70a, M 9a, MM 85b. Başlık: Murabba' M, Velehû EH

⁷⁴ 1b ğam u : ğam-ı AE, M

⁷⁵ 3b târ u mâr : târmâr EH

⁷⁶ 4c kâṅı : kâṅkı AE

IV*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Ey perî-peyker civânum cân mı yâ cânânesin⁷⁷
 Yoksa mı rûh-ı revân-ı âşık-ı divânesin⁷⁸
 Gerdişün 'uşşâkı leb-rîz-i neşât eyler hemân
 Bâde-i şevk ile pür-billûr bir peymânesin⁷⁹

2

Kâmet-i zîbâ hırâmuñ servi itmiş münfâ'il⁸⁰
 Tâb-ı rûy-ı pür-fürûğuñ mihr ü mâhı muẓmaḥîl
 Bildügümde Yûsuf-ı Ken'ân saña beñzer degül
 Gelmemiş mişli cihâna gevher-i yek-dânesin

3

Gülde yok ruḥsâr-ı âluñda olan reng-i ḥayâ
 Meyde yok la'lüñdeki keyfiyyet-i ḥâlet-fezâ⁸¹
 Pây-tâ-ser şîve başdan ayağa ḥüsn-i edâ
 Hâşılı ḥayretdeyüm bilmem meleksin yâ nesin

4

Serv-i nâzum yirde âdem gökde mâh u müşteri⁸²
 Nakd-i cân ile metâ'-ı ḥüsnüñe hep müşteri
 Vaz' u reftârüñ müselleḥ ḥayf ammâ ey perî⁸³
 Dil-şiken üftâde düşmen âşinâ bigânesin

* IV. EH 69a, AE 70b, M 9b, MM 86a. Başlık: Murabbâ' M, Velehû EH

⁷⁷ 1a cânânesin : cânân mısın M
⁷⁸ 1b divânesin : divân mısın M
⁷⁹ 1d peymânesin : peymân mısın M
⁸⁰ 2a itmiş : eyler M
⁸¹ 3b mey : mül AE
⁸² 4a mâh u : mâh EH
⁸³ 4c vaz' u reftâr : vaz'-ı eṭvâr AE

V*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Hâk-pây-ı yâra geldüm şâdmân oldum bu gün
Mazhar oldum iltifâta kâmrân oldum bu gün
Hadd-i zâtumda gedâ-yı bî-ser ü sâmrân iken
Devlet-i hüsnünde ben şâh-ı cihân oldum bu gün

2

Ol Mesîhâ-dem şanemle oldum ey dil hem-zebân
Buldu feyz-i şoḥbet ile cism-i zârum tâze cân
Teşne-i hicrân iken emdüm leb-i la'lin hemân
Pîr idüm âb-ı hayât içdüm civân oldum bu gün

3

Ḥamdü lillâh ṭâli'-i mes'ûd u baḥt-ı yâr ile
Furşat el virdi görüşmek kısmet oldu yâr ile
Gülşen-i 'işretde bülbülveş o gül-ruḥsâr ile
Rû-be-rû zânû-be-zânû nağme-ḥ'ân oldum bu gün

4

Bir kemân-ebrû kemân-keş şûḥa oldum mübtelâ
Ḳabza-i cevrinde ḳaddüm yâ gibi oldum dü-tâ
Şaşt-ı nâzından gelen tîr-i cefâ itmez ḥaṭâ
Nâvek-i dil-dûz-ı müjgâna nişân oldum bu gün

5

Cem' idüp inşâfa geldi ol civân-ı dil-rübâ
Ḥânemüz şordı beşâsetle idüp 'arz-ı vefâ
Ḳandadur andı beni adumla ol şeh Es'adâ
Müjdeler kim şâhib-i nâm u nişân oldum bu gün

VI*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Ğamze-i mestûn yine kaçd-ı dil ü cân eyledi⁸⁴
Hân mân-ı şabrı tâtât gibi vîrân eyledi
Her ne sihr itdiyse itdi çeşm-i 'ayyârûn baña
Bir nigâhuñ hasretiyle bâğrumı kan eyledi

2

Her ne denlü cevri idersin baña ey ruhsârı mâh
Nisbet itmeme ben saña bu bâbda aşlâ günâh
Hakk belâsın virecek gönlüm elinden âh âh
Kim beni bir sen gibi bî-raḥme ḥayrân eyledi

3

Ey dil-i dîvâne n'eylerdün bu âh-ı ḥasreti
İhtiyâr itdün niçün bî-çâre derd ü miḥneti
Sen nişâr itdün yolında naqd-i şabr u râḥatı
Nâzenîn cânân ise aḡyâra iḥsân eyledi

4

Pek de itme gönlüne Es'ad 'itâb ile ḥitâb
Bundan efzûn sen de ol bî-çâreye virme 'azâb⁸⁵
Ğam yime şimden girü kim ol şeh-i 'âlî-cenâb
Saña da luḡf itmek üzre 'ahd ü peymân eyledi

*VI. EH 69b, AE 71a, M 9b, MM 87a. Başlık: Murabba' M, Velehû EH. 2. bend: -EH, M; 3.bend: -AE

⁸⁴ 1a dil ü: dil-i EH

⁸⁵ 4b virme: virür EH; itme M

VII*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Dil-ber-i bigâne yollı bu edâlar tâ-be-key
Benden istignâ vü gayra merhabâlar tâ-be-key
Tatlı cânımdan uşandurduñ beni bî-dâd ile
Sen de inşâf eyle bu cevır ü cefâlar tâ-be-key

2

İbtidâ-yı aşr-ı Yûsuf dan gelince tâ beri
Âdetâ her âşık-ı şeydâ sever bir dil-beri
Ben de sevdümse seni kâfir mi oldum ey perî
Sen de inşâf eyle bu cevır ü cefâlar tâ-be-key

3

Şâh-ı hûbânsın belî şehde 'adâlet şartdur
Dermendân-ı belâ hakkında şefkat şartdur
Ömrümün varı mürüvvet kıl mürüvvet şartdur
Sen de inşâf eyle bu cevır ü cefâlar tâ-be-key

4

Kalbe yol var kalbden didükleri bühtân imiş⁸⁶
Nâzlanmak muhtezâ-yı meşreb-i hûbân imiş
Hâşılı ehl-i maḥabbet ye's imiş hırmân imiş
Sen de inşâf eyle bu cevır ü cefâlar tâ-be-key

* VII. EH 70a, AE 71b, M, 10a, MM 87a. Başlık: Murabba' M, Velehû EH. 3.bend: -EH, M

⁸⁶ 4a bühtân : pinhân M

VIII*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

El şunup cellâd-ı ğamzeñ hançer-i müjġânuña
Cânı varsa mübtelânun düşmesün dâmânuña
Câna minnetdür civânum cân ise kaşduñ senün
Tırmuşuz ey şâh-ı hûbân emrüne fermânuña

2

Dest-i cevruñden senün ey burc-ı hüsne mihr ü mâh⁸⁷
Şabra tâkat kalmadı hâl-i dilüm oldu tebâh
Kıl hâzer te'sîr ider elbetde kalmaz yirde âh
Hağ gelür itdüklerin koymaz civânum yanuña

3

Dem-be-dem aġyâr ile hem-ülfet ü hem-râzsın
Leb-be-leb zânû-be-zânû hem-ķadeh hem-sâzsın
Yâ niçün bizden hemân dâmen-keşân-ı nâzsın
Bu mıdur şart-ı vefâ n'oldı senün peymânuña⁸⁸

4

Bî-haķîķat bî-vefâ dildâr elinden Es'adâ
Çekdüġün cevri ne mümkün nazm ile itmek edâ
Ol cefâ-cû dil-beri terk eylemekden mâ'-adâ
Bildüğüm de çâre yokdur derd-i bî-pâyânuña⁸⁹

* VIII. EH 70a, AE 72a, M 10a, MM 87b. Başlık: Murabba' M, Velehü EH

⁸⁷ 2a burc : evc EH, M, MM

⁸⁸ 3d peymânuña: peymânefe EH

⁸⁹ 4d yokdur : yok mı AE

IX*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Serve meyl itmem kâd-ı bâlâ-bülendün var iken
İstemem gül-ğonca la'l-i nûş-ıhandun var iken
Ârzû itmem meşâm-ı câna bûy-ı sünbülü
Elde târ-ı kâkül-i müşgîn-kemendün var iken

2

Rûy-ı dil gösterdiğümden şûret-i âhirlere
Nâzenînüm varmasun şab'-ı şerîfün bir yire
Dil ne mümkün meyl ide bir senden özge dil-bere
Cünbiş-i maṭbu' u vâz'-ı dil-pesendün var iken

3

Râziyum billâh ne deñlü eyleseñ cevır ü cefâ⁹⁰
Tek raḳîb-i rû-siyâha eyleme mihr ü vefâ
Merhem-i luṭfuñ ṭabîbüm görme âğyâra revâ
Ben gibi bir derdmend ü müstmendün var iken

4

Es'adâ dil-dârı ta'rîz ile dil-gîr eyleme
Ṭab'-ı pâkin ol mehün bî-hûde tekdîr eyleme
Ḳayd-ı zülfinden dili âzâde tedbîr eyleme
İbtîlâ nâmında pây-ı dilde bendeñ var iken

*IX. EH 70b, AE 72b, MM 88a. Velehû EH

⁹⁰ 3a cevır ü cefâ : baña cefâ EH, MM

X*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

1

Gülzâr-ı le'âfette begüm serv-i çemânsın
Gülgûn-ruḥ u nesrîn-ber ü gül-ğonca dehânsın
Reftârı firîbende dil-ârâ-yı cihânsın
Dil-mürde-i endûḥ u ğama rûḥ-ı revânsın

2

Gezdüm yürüdüm gülşen-i imkânı ser-â-ser
Gözden geçürüp her gül-i ra'nâyı mükerrer
Bir lâle-ruḥı görmedüm aṣlâ saña beñzer⁹¹
Sen ğonca-i nev-reste-i gülzâr-ı cinânsın

3

Servüñ şanma gerçi olur kâmeti bâlâ
Kaddüñ gibi ammâ olamaz şûḥ-ı dil-ârâ
Billâh diyemem serv-i revân ben saña zîrâ
Sen âfet-i cân fitne-i ber-pây-ı zamânsın

4

Bir kerre ser-i Es'ad-ı zâra güzereyle
Hâl-i dil-i mehcûrına zâlim nazar eyle
Çeşm-i ter ü âh sihrinden hâzer eyle
Gehvâre-i ümmîdde bir tâze civânsın

*X. EH 71a, AE 72b, M 10b, MM 88b. Velehû EH. 3.4.bend: -AE

⁹¹ 2c lâle-ruḥı : lâle-i ter EH, M, MM

XI*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Bir nighle gön'lüm aldı ol dü çeşm-i sürme-sâ
Cünbiş-i müjgân ile 'arz eyledi mihr ü vefâ⁹²
Bî-mürüvvet kıldı izhâr-ı maḥabbet ibtidâ
Soñra döndi hicr-i bî-pâyana itdi mübtelâ

2

Gelmemiş mişli cihâna bî-bedel mâḥbûbsın
Vaz' u endâmı güzel âlüfte-meşreb ḥûbsın
Ḥâşılı söz yok saña her vech ile merğûbsın
Tâze tarḥ-ı hoş-kumâş-ı ḥüsnüñe yokdur bahâ

3

Şu'le-i ruḥsâr ile mâh-ı sipihr-i nâzsın
Dil-rübâsın gevher-i pâkîzesin mümtâzsın⁹³
Hoş-likâ vü şûḥ-meşreb bir büt-i ṭannâzsın
Başka bir pîrâye virmişdür saña ḥüsn-i edâ

4

Ṭoğrısı şimdi o Leylî-şûretün Mecnûnıyam
Âhuvân-ı çeşm-i efsûnsâzınıñ meftûnıyam
Nûş-ḥand-i la'l-i cân-baḥşâsınıñ memnûnıyam
Şân-ı ḥüsninde ne söylersem anuñ ḥaḳḳâ sezâ

5

Nâvek-i ğamzeyle bismil mürğ-ı cân itdi beni⁹⁴
Yâr-ı hicr-i cân-güdâz ile gümân itdi beni⁹⁵
Çeşm-i mesti gibi bî-tâb ü tüvân itdi beni
Böyle kalursa anuñla mâ-cerâmuz Es'adâ

*XI. EH 71b, AE 73a, M 8a, MM 89a. Velehû EH

⁹² 1b müjgân ile : müjgânunuñ M / eyledi: eyle ey M

⁹³ 3b dil-rübâsın : dil-berâ sen AE

⁹⁴ 5a ğamzeyle bismil mürğ-ı cân : ğamze ile mürğ-ı nîm-cân EH, M

⁹⁵ 5b hicr-i : hicrân AE

6*

‘Arz-ı hâl itmekden özge çâre yok ol dâvere
Cem-meniş Hâtem-dihiş Cemşid-i Dâra-efsere
Ya‘ni ol düstûr-ı ekrem şaffder-i dîn-pervere
Kim hirâsından olur âşüfte Behrâm siyyemâ

7

Âşaf-ı vâlâ-himem Ma‘nî-i ta‘bîr-i nizâm
Dâver-i maqbûl-ı ‘âlem şadr-ı gerdûn-ihtişam
Vâlî-i vâlâ-tebâr-ı hıttâ-i Dârü’s-selâm
Kim vücûd-ı pâki viridi ‘âleme zîb ü bahâ

8

Gerçi kim dildârdan ‘arz-ı şikâyet eyledüm
Ġamze-i hûn-rîze üstâd-ı kabâhat eyledüm
Merhamet-kârâ aña bî-hûde töhmet eyledüm
Tâli‘-i bed-kârum itdi her ne itdiyse baña⁹⁶

*6.7.8.bend:- AE

⁹⁶ 8d itdi -EH

XII*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Sensiz ey rûh-ı revânum cism ü cânı n'eyleyem
Derd-i hicrânunla 'ömr-i câvidânı n'eyleyem
Ey Mesîhâ-dem zülâl-i la'lüne leb-teşneyem
Çeşmesâr-ı Hızır u âb-ı zindegânı n'eyleyem

2

'Ârife bu neş'eden zevk-ı vişâlündür ğaraż
Seyr-i gül-geşt-i 'izâr u haţţ u hâlündür ğaraż
İki 'âlemden temâşâ-yı cemâlündür ğaraż
'Âlem-i esbâbı bu fânî cihânı n'eyleyem

3

Çekdüm el iki cihândan nîk ü bed bahşı hemân
Mağşadum billâh degül zühd ü riyâ bâ-imtinân
Ben metâ'-ı vaşluña cânla harîdârum hemân
Yoksa kim ser-rişte-i sûd u ziyânı n'eyleyem

4

Gezmeden seyl-i sirişküm cû gibi pîrâhenün
Müdde'â serv-i revânum pâ-y-bûsuñdur senün
Girmese bu hâl ile dest-i niyâza dâmenün
Cüst-cûy-ı bâğ u seyr-i gülsitânı n'eyleyem

*XII. EH 72a, MM 89b. Velehü EH

XIII*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

Âh kim Mecnûn gibi sevdâya dûş oldu gönül
Bir gözi âhû saçı Leylâ'ya dûş oldu gönül
Her ne deñlü âh u feryâd itse de ma'zûrdur
Bülbülâsâ bir gül-i ra'nâya dûş oldu gönül

2

Bî-haķîkat gûş tutmaz nâle vü efgânuma
Bî-mürüvvet çâre itmez derd-i bî-dermânuma
Merhametsüz aş yirür hûn-ı dil-i nâlânuma
Böyle bir cellâd-ı bî-pervâya dûş oldu gönül

3

Nâz u şîve ile dil Cibrîl'i eyler bî-ķarâr
Halka-i zülfî ider mürġân-ı ķudsi hep şikâr
Reşķ-i gül-berg-i ruķından bâġ-ı Cennet şermsâr
Böyle bir şûh-ı melek-sîmâya dûş oldu gönül

4

Lâleveş hûrşîd-i dâġ-ı ĥasreti sûzân ider
Âb u tâb u ķehresi âyîneyi ĥayrân ider
Es'ad'ı bülbül gibi hem zâr u hem nâlân ider
Şâh-ı gül bir ķâmet-i bâlâya dûş oldu gönül

*XIII. EH 72b, MM 90a. Velehû EH

XIV*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1

‘Aşka düşdüm dilde şabr u tende tâkat kalmadı
Sînede âram u hâtırda şetâret kalmadı
Düşdi bir müşkil belâya dil ne yapsun n’işlesün
Dostlar bir çâre zîrâ şabra tâkat kalmadı

2

Var şabâ benden baña yârân-ı şefkatkâruma
Söyle kim kâr eyledi ğam hâtır-ı efgâruma
Luţf idüp bir çâre bulsunlar dil-i bîmâruma
Dostlar bir çâre zîrâ şabra tâkat kalmadı

3

Hâtır-ı nâ-şâdumı dil-şâd idüñ Allâh için
Yâ du‘â-yı hayr birle yâd idüñ Allâh için
‘Aşk elinden gönlümi âzâd idüñ Allâh için
Dostlar bir çâre zîrâ şabra tâkat kalmadı

4

Es‘adâ boş kı bu derde yâr-ı yârân n’eylesün
Çâresiz bir derde bir çâre tabîbân n’eylesün
‘İllet-i nâsûra Eflâtûn u Lokmân n’eylesün
Dostlar bir çâre zîrâ şabra tâkat kalmadı

*XIV. EH 73a, MM 90b. Velehû EH

XV*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1

Nice âh itmeyem ben kim o şûh-ı gül-izârûm yok
Güzeller serveri ol dil-rübâ-yı şivekârûm yok
N'ola feryâd-ı zârûmdan felek pür-iztîrâb olsa
Ki yârûmden cüdâ bir lahza ârâm u karârûm yok

2

Niçün terk eyleyüp gözden bıraktı bu dil-efgârı
Efendüm bir kuşûrum varsa 'afv it ben günah-kârı
Kadimî kul haşâlar ide gelmiş 'ömrümün varı
Beni ma'zûr dut bu bâbda kim ihtiyârûm yok

3

Günâhum yok meger kim 'abd-i şâdık olduğum cânâ
Nigâh-ı iltifât u lûfâ lâyıķ olduğum cânâ
Günâh ise eger dîdâra 'âşık olduğum cânâ
Ne çâre geçmege senden efendüm iktidârûm yok

4

'Aceb mi âteş-i hicr ile Es'ad bî-karâr olsa
Hazân faşlındaki bülbül gibi mahzûn-zâr olsa
N'ola Ya'kûbveş dünyâ gözümde teng ü târ olsa
Şafâ-yı sîne nûr-ı dîde ol Yûsuf-izârûm yok

*Ḥarrerehû 'Abdü'l-müznibi'l-muhtâc ilâ rahmeti Rabbihi'l-Gaffâr Muhammed
Şafvet ibn Yûsuf ibn Mîr Ḥasen eş-şehîr biharîri hûrihi gaferallâhu zünûbehüm ve
seterallâhu 'uyubehüm. EH*

*XV. EH 73b, MM 91a. Velehû EH

ĞAZELİYYÂT

ĤARFÜ'L ELİF*

1*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ruĥ-ı şâfuñ ki bir 'âlem-nümâ âyînedür cânâ
Nigâh-ı ruĥşat ancak çeşm-i diĥkat-bînedür cânâ
- 2 Sezâdur cilvegâh-ı mihrüñ olsa şafĥa-i ĥâtır
Ki bir ĥitî-nümâ âyîne-i bî-kînedür cânâ
- 3 Gelür gördüm ĥayâlün ĥayl-i nâz ü zîb-i naĥvetle
Meger teşrîf-i nâzı ĥâtır-ı ĥam-gînedür cânâ
- 4 Ĥitâm-ı 'ayşde bir bûse şunmak mey-güsârâna
Gelür tâ 'ahd-i Cem'den 'âdet-i dîrînedür cânâ
- 5 Bir îmâ itdi çeşmün kûşe-i ebrû ile ammâ
O kâfir mâ-cerânuñ bilmedüm kaçdı nedür cânâ
- 6 Ĥamâkatdür gülâc-ı la'lün ummak lîk söz bunda
Raķîb-i seg gibi murdâra bed-âyînedür cânâ
- 7 Su'âl itdi şâdef mi kân mıdur tab'uñ senün Es'ad
Didüm ber-cevher-i 'aşķuñla bir gencînedür cânâ

* Başlık: EH, MM. İbtidâ-i Ėazeliyyât fî-Ĥarfî'l-Elif M

* 1. EH 2a, AE 2b, M 11a, MM 2b

6a ummak : olmak AE

6b sek : şek M / bed : da AE

7b ber : pür AE / bir : pür EH, M

2*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hayâlünle dil-i rûşen perîdür şîşedür cânâ
Anuñçün bî-ğubâr-ı külfet ü endîşedür cânâ
- 2 Degül mînâ-serâ-yı dîdeden merdüm gibi münfekk
Hayâlün hânezâr-ı çeşm-i hasret-pîşedür cânâ
- 3 Gören yâd-ı lebünle elde şîrîn-kârî-i kilcüm
Kıyâs eyler ki dest-i kûh-kende tîşedür cânâ
- 4 Yine peymâne-i peymâna seng-endâz-ı ğadr olduñ
Senün kaşduñ sebû-yı kalb-i pür-teşvîşedür cânâ
- 5 Dil-i ağıâra merhem-sây-ı luğf olmağtadır la'lün
Hemân zahm-ı zebânuñ 'aşîk-ı dil-rîşedür cânâ
- 6 Geçersin nâz ile görmezlenürsin Es'ad-ı zârı
Nigâh-ı luğfuñ ancak bir alay bed-kîşedür cânâ

*2. EH 2a, AE 3a, M 11a, MM 3a

1a şîşe : âyîne M

3a gören : görin AE

4a Yine peymâna seng-endâz-ı ğadr olduñ nedür bilmem AE

6a zârı : zâra AE

3*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Oldı dil-i belâ-keş-i hem-vâra mübtelâ
Bir tıfl-ı zûd-renc-i dil-âzâra mübtelâ
- 2 Kaddi belâ hırâmı belâ cilvesi belâ
Bir serv-i şive-berg-i belâ yâra mübtelâ
- 3 Ümmîd-i dâne-çini-i hâliyle mürğ-ı tab^c
Oldı kemend-i zülf-i siyeh-kâra mübtelâ
- 4 Müşkil-pesend-i 'aşk ile ya'nî ki oldı cân
Bir saht-beste 'ukde-i düşvâra mübtelâ
- 5 Müşkil belâ imiş ki giriftâr olan bilür
Olmak şikenc-i turra-i tarrâra mübtelâ
- 6 Yâ Rab cihânda düşmen-i cânumda olmasun
Bir böyle dost düşmen-i gaddâra mübtelâ
- 7 Gönlüm gibi rakîb de bulmuş belâsını
Olmış işitdüm ol büt-i mekkâra mübtelâ
- 8 Erbâb-ı ibtilâda 'aceb var mı Es'adâ
Bir kıymet-i fütâde bilür yâra mübtelâ

*3. EH 2b, AE 2b, M 11b, MM 3a

3.beyit: -M

1b tıfl : şûh AE

2a cilvesi belâ : bir sırr-ı belâ EH, M, MM

2b şive berg-i belâ : şivekâr-ı belâ AE

7a gönlüm : 'aşık AE

7b büt-i mekkâr : büt-ı 'ayyâr AE

4*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i bîmâra bir çâre tabîbüm hastedür zîrâ
Nigâh-ı re'fete her vech ile şâyestedür zîrâ
- 2 Meger tûbâyı tazmîn eyleyem ta'bîr-i vaşfında
Kadûn ey serv-i mevzûn mışra'ı ber-cestedür zîrâ
- 3 Uşûl ile şabâ geç çenber-i zülf-i dil-âvîzin
Dil-i 'uşşâkı incitme hep anda bestedür zîrâ
- 4 Civânsın inkisârûm saña te'sîr itmesün zinhâr
Zücâc-ı hâtûrum ey seng-dil işkestedür zîrâ
- 5 Nesîm-i vaşl ile açılmaz oldu gonca-i hâtır
Sümûm-ı berg-rîz-i hicr ile dem-bestedür zîrâ
- 6 Tekellûf ber-çaraf pâ-bend-i külfet olma ey Es'ad
Dil-i âzâde-ser bu kayddan vârestedür zîrâ

*4. EH 2b, AE 3a, M 11b, MM 3b

3a dil-âvîzin : dil-âvizûn M

5*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ey la'l-ı lebûn gonca-i gülzâr-ı tesellâ
Künc-i dehenûn teng-i şeker-bâr-ı tesellâ
- 2 Sevdâ-yı haţuñ oldı harîdâr-ı vişâle
Ser-mâye-i germiyyet-i bâzâr-ı tesellâ
- 3 Kâm-ı dil-i nâ-kâma yine bir şekker ezdi
La'lündeki şîrîni-i güftâr-ı tesellâ
- 4 Bir cünbiş-i ebrû ile ey gamzesi pergâr
İtdüñ dilümi mahrem-i esrâr-ı tesellâ
- 5 Ağyâr-ı siyeh-çehreye mir'ât-ı ruhuñda
Kevşer memedür şûret-i ruhsâr-ı tesellâ
- 6 Her rind-i tenük-havşalaya câm-ı lebünden
Şunma güzelüm sâğar-ı ser-şâr-ı tesellâ
- 7 Kırbânuñ olam Es'ad-ı âşüfte tırurken
Âhırlarına eyleme izhâr-ı tesellâ

*5. EH 3a, AE 3b, MM 3b

1a gülzâr-ı : gülzâra AE

1b şeker-bâr-ı : şeker-bâra AE

2b bâzâr-ı : bâzâra AE

3b güftâr-ı : güftâra AE

4a gamzesi : gamze-i AE

7a âşüfte : bî-çâre AE

6*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hüsni virdi o kadar şöhrat-i bâzâr saña
Mihr ü mâh ile felek oldu harîdâr saña
- 2 Sende ey la'l-ı leb-i yâr ne hâlet var kim
Cân-fezâlıkda Mesîhâ ider ikrâr saña
- 3 Bulamazsın zafer ey çeşm-i siyeh 'uşşâka
Olmasa turra-i şeb-gerd kafadâr saña
- 4 Dem-i şimşîr-i nigâh ile helâk itdi seni
Bağ ne iş kesdi gönül gamze-i hûn-h^vâr saña
- 5 İtdügi va'delere cümle peşîmân oldu
Yine küsdi gönül ol şûh-ı dil-âzâr saña
- 6 Eyledün ol şanemi vakf-ı ma'âm-ı tahsîn
Âferin ey eşer-i kîlk-i güher-bâr saña
- 7 Ma'z-ı taklîd ile olmaz bu kadar ey Es'ad
Dâd-ı haqdur hele bu şîve-i güftâr saña

*6. EH 3a, AE 3b, M 13b, MM 4a

6a eyledün : eyledi AE

7*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kâd-ı bâlâsı dildâruñ 'amûd-ı nûrdur gûyâ
Tecellizâr-ı hüsn ü âna naḥl-i Ṭûrdur gûyâ
- 2 Degüldür sâye-efgen kâmetün pâ-mâl-i hicrâna
Gül-endâm-ı laṭîfün nev-nihâl-i nûrdur gûyâ
- 3 Dem-â-dem pür-nevâ mızrâb-ı zaḥm-ı tîr-i ğamzeñle
Dil-i bî-berg ü sâzum kâse-i ṭambûrdur gûyâ
- 4 Perî-zâdem hayâlün şîşe-i dilden birün çıkmaz
Ġamâsâ tengnâ-yı sînede mehcûrdur gûyâ
- 5 Hayâl-i şehd-i la'lünle gönül tek ṭurmayup inler
Derûn-ı sîne cânâ ḥâne-i zenbûrdur gûyâ
- 6 Geçürdi tîğdan 'uşşâkıñı ol şûḥ-ı çâr ebrû
Civânum katl-i 'âma ḥaṭṭ ile me'mûrdur gûyâ
- 7 Güher-pâş olmada peyveste Es'ad ḥâzin-i nuṭkum
Dil-i feyz-âşınâ desti açık gencûrdur gûyâ

*7. EH 3b, AE 5a, M 12a, MM 4a

5. 6. beyit: -M; redifler: zîrâ M

3a pür-nevâ : pertev-i AE / ğamzeñle: ğamzeyle AE

4a birün : bir an AE

5a inler : aĝlar AE

6a geçürdi : ayırdı AE

7b âşnâ : âşnâsı M / desti: -M

8*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Mey kadar neş'e virür la'l-i leb-i yâr baña
Hâlet îraş ider ol çeşm-i füsûnkâr baña
- 2 Kâd-ı bâlâsı eger koymasa araya kâdem
Bir gezend eyleyemez çarh-ı nigûnsâr baña
- 3 Ben de tûtî gibi îcâd-ı sühân eyler idüm
Yüz vireydün eger ey âyîne-ruhsâr baña
- 4 Sitem-i gerdiş-i gerdûn baña te'sîr itmez
Çeşm-i pür-kârum eger eylemese kâr baña
- 5 Kerem it pâý idelüm arada ey mürğ-ı çemen
Gül-i gülzâr saña gönca-i destâr baña
- 6 Gel nizâ^c itmeyelüm şulh idelüm ey kumrı
Serv-i ra'nâ saña ol şîve-i reftâr baña
- 7 Kurb-ı cânân ile zevkumdan uçardum Es'ad
Olmasa bâl u per-i berg ü nevâ bâr baña

*8. EH 3b, AE 4a, M 13b, MM 4b

2. beyit: -M

3b ey âyîne-ruhsâr : âyîne-i ruhsâr AE, M

5a arada : aradan AE

7b per-i berg ü : per ü berg-i AE

9*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül ser-pençe-i zülf-i perîşânuñdadur cânâ
Olinca 'aql u fikrüm hep senüñ yanuñdadur cânâ
- 2 Ne deñlü kayd u bend itseñ dağı zencîr-i zülfüñle
Yine dest-i heves tavk-ı girîbânuñdadur cânâ
- 3 Giriftâr-ı kemend-i zülf idi evvel velî şimdi
Dil-i bî-dest ü pâ çâh-ı zenaḥdânuñdadur cânâ
- 4 Bulınmaz cedvel-i âb-ı ḥayât-ı ḥavz-ı kevşerde
O lezzet kim zülâl-i la'l-i ḥandânuñdadur cânâ
- 5 Gezend-i germî-i ḥûrşîd maḥşerden ne bîm eyler
O ser kim sâye-i serv-i ḥırâmânuñdadur cânâ
- 6 Dil-i şad laḥti cem' itmek murâd itseñ de cem' olmaz
Anuñ her pâresi bir nevk-i müjgânuñdadur cânâ
- 7 Helâk itmekle âzâd eylemezse Es'ad'ı ğamdan
Günâhı gerden-i şimşîr-i berrânuñdadur cânâ

*9. EH 3b, AE 4a, M 12b, MM 4b

3.4. beyit: -M

1a cânâ : gûyâ M

2b cânâ : gûyâ M

4a ḥayât-ı : ḥayât u AE

10*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Leb-i dil-dâr kim gül-gonca-i bî-hârdur gûyâ
Baķup dil nâle eyler 'andelîb-i zârdur gûyâ
- 2 Hâlâvet viridi kâm-ı câna vaşf-ı kıand-ı la'lûnle
Zebân-ı hâme tûtî-i şeker-güftârdur gûyâ
- 3 Dil-i bî-tâb yâd-ı çeşm-i mest-i nâ-tüvânunla
Dem-â-dem âh ider bir çâresiz bîmârdur gûyâ
- 4 Cihâna şûr şaldı hâyhây-ı girye-i zârum
Hûrûş u cûş-ı meyl-i dâmen-i kûhsârdur gûyâ
- 5 Hayâlün cilvegerdür anda dûr olsañ da şûretde
Gönül âyînedâr-ı şâhid-i didârdur gûyâ
- 6 Dil-i rûşen-nihâduñ zâyî' eyler cevher-i şab'ın
Ġubâr-ı kîne mir'ât-ı dile jengârdur gûyâ
- 7 Akıtdı cûy-ı şîr-i feyz Hâķķâ hâmem ey Es'ad
Eşerde tîşe-i Ferhâd şîrînkârdur gûyâ

*10. EH 3b, AE 4a, M 12a, MM 5a

2. beyit: -AE, M; 6. beyit: -M

1a leb-i dil-dâr : dil-i dil-dâde M / leb-i dildâra E

4a şûr : sûr M / girye-i : girye vü M

4b meyl : seyl AE

5a şûretde : sen cânâ M

6a zâyî' : şânî' EH, M, MM

7a hâmem ey Es'ad : hâme-i Es 'ad AE

11*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Lebi cânlar bağışlar ğamze kaçd-ı cân ider ammâ
Biri mecrûh cevz eyler biri dermân ider ammâ
- 2 Yapar bir göz ucuyla ibtidâ kâşâne-i şabrı
Dönüp ğamzeyle zâlim der-‘aķab vîrân ider ammâ
- 3 Olur ğülşende ol serv-i sehî hem-düş ellerle
Beni mânend-i sâye hâk ile yeksân ider ammâ
- 4 Şarâb-ı vaş ile aĝyârı ser-şâr-ı neşât eyler
Dil-i zârı humâr-âlûde-i hicrân ider ammâ
- 5 İder bâd-ı şabâ âşüfte ol zülf-i dil-âvîzi
Beni bî-dest ü pâyı bî-ser ü sâmân ider ammâ
- 6 Bu mâtem-hânenüñ evzâ‘ı bir vech-i tekâbüldür
Şafâsından güler gül ‘andelîb efgân ider ammâ
- 7 Çemen-pîrâ-yı ‘âlem bir gülin güldürse bu bâĝuñ
Hezârân bülbül-i şûrîdeyi giryân ider ammâ
- 8 Vefâ eyler belî biñ hûn-ı dille va‘de-i vaşla
Dil-i şad pâremi nâz ile Es‘ad kan ider ammâ

*11. EH 4a, AE 4b, M 12b, MM 5a

3.4.5. beyit: -M

2b ğazmeyle : ğamze ile EH, M, MM

3a ellerle : bellerle AE

7a gülin güldürse : gül-i nev-reste AE

7b Hezârân bülbül-i şûrîdeyi : hezârın bülbül-i şûrîdenüñ EH, M, MM

8b pâremi nâziyla : pâremiz nâz ile AE

12*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bulınmaz nev-civânsın hem-dem-i ağıârsın hayfâ
Gül-i rengînsin ammâ hem-nişîn-i hârsın hayfâ
- 2 Kûmâş-ı tâze tarh-ı hüsniñe olmaz bahâ billâh
Velîkin nâzenînüm şahid-i bâzârsın hayfâ
- 3 Güzelsin bî-bedelsin söz götürmez hüsniñ ammâ kim
Pek âhen-dil katı hûn-rîz çok gaddârsın hayfâ
- 4 Belî hem-düşsun serv-i revâna kadd ile ancak
Sen ey nev-reste hem bî-sâye hem bî-bârsın hayfâ
- 5 Gül-i hoş-rengsin bûy-ı vefâ bir şemme yok sende
Sen ey gül-çehre hem-reng-i gül-i destârsın hayfâ
- 6 Gönül bir kâfir-i hüsniñ yine sevdâ-yı zülfîyle
Brehmenveş esîr-i 'uqde-i düşvârsın hayfâ
- 7 Hâkîkatde gönül âyîne-i âlem-nümâsın sen
Velî hem-râhi-i baht-ı siyehle târsın hayfâ
- 8 Gülisten şemme virmez bir gül-i hod-rû havasıyla
Bu gülzâr içre Es'ad 'andelîb-i zârsın hayfâ

*12. EH 4b, AE 5a, M 13a, MM 5b

3. 4. 7. beyit: -M

1a nev : bir AE

6a bir : şol AE

6b düşvâr : zünnâr EH, M

7b târsın : nârsın AE

13*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Nağd-i cân u dili biz itmiş iken yâra fidâ
Bî-vefâ yâr bizi eyledi ağyâra fidâ
- 2 Âh kim 'âkıbet ağyâra değışdi bizi yâr
İtdi ol nev-gül-i ter bülbülüñi hâra fidâ
- 3 Mürğ-ı cân hañçer-i müjgânına yârün bismil
Tığ-ı hûn-rîzine çâk-ı dil-i şad pâre fidâ
- 4 Sübhasın zülfine bend eyledi şûfî o bütün
İtdi bak kâfire îmânını zünnâra fidâ
- 5 Şimdi kem-yâbdur Es'ad ele girmez girse
İdemem varımı hep yâr-ı vefâdâra fidâ

*13 EH 4b, AE 2a, M 13a, MM 6a

5a kem-yâbdur : kim pâyede AE

HARFÜ'L-BÂ'

14*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bezm-i hâş-ı şâh-ı güldür müttekâ-yı 'andelîb
Gülşeni dutsa n'ola şît ü şadâ-yı 'andelîb
- 2 Sûz-ı 'aşkı 'aşıkun pertev virür ma'sûkına
Ġâzedür rûy-ı güle rengîn-nevâ-yı 'andelîb
- 3 Naķş-ber-âb oldıgın işrâb ider faşl-ı gülün
Hâyhây-ı eşk-i şeb-nem vâyvây-ı 'andelîb
- 4 Kâşdı berg ü sâz u vaşl-ı gül degül gülzârdan
Sâdece bûy-ı vefâdur müdde'â-yı 'andelîb
- 5 Dâmen-i gül pençe-i hâra düşüp ey bâğbân
Zahm-hor-ı nîş ola lâyıķ mı pây-ı 'andelîb
- 6 Verd-i ra'nâ ile yek-reng oldıgın iş'âr ider
Pây-tâ-ser câme-i gül-gûn-ı nây-ı 'adelîb
- 7 Es'adâ nev-reste bir gül ibtilâsıyla yine
Oldı kilk-i hoş-nevâ ġayret-fezâ-yı 'andelîb

*14. EH 5a, AE 5a, M 14a, MM 6b

4.6.beyit: -M

3b hây-ı : hûy-ı M

4a berg ü sâz u : âh ki berg ü sâz-ı AE

5b nîş : ġâr AE

6a oldıgın : oldıġn AE

15*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Degüldür sebze-i haṭ la'l-i cânân ile leb-ber-leb
Hızır'dur cûybâr-ı âb-ı hayvân ile leb-ber-leb
- 2 Bu şeb tâ şubḥa dek sûz u güdâz-ı şevkı söyleşdik
Zebân-ı şu'le-i şem'-i şebistân ile leb-ber-leb
- 3 Mişâl-i kâse-i ṭambûr-ı pür-şûr-ı nevâdur dil
N'ola ney gibi olsa her dem efgân ile leb-ber-leb
- 4 Gelû-yı şîşe kulkul diyü germ-i güft-gûdur pek
Ne baḥş eyler bilinmez gizli rindân ile leb-ber-leb
- 5 'Aceb câ'iz mi ey pîr-i muġân âyîn-i rindîde
K'ola bintü'l- 'ineb ḥalvetde mestân ile leb-ber-leb
- 6 'Amûd-ı âh-ı ḥasret serv-i nâzum şevk-ı kaddünle
Çıkup eflâke olmuş bâm-ı Keyvân ile leb-ber-leb
- 7 Şikâyet-gûne cevri-i bâġbân ḥâr u ḥasedinden
Nevâ-senc oldum Es'ad 'andelîbân ile leb-ber-leb

*15. EH 5b, AE 5b, M 14a, MM 7a

2.6. beyit: -M

3a şûr-ı : şûr u AE

4a germ-i güft-gûdur pek : pek güft-gûyâ germ AE

7a ḥâr u ḥased : ḥâr u ḥasret EH / ḥâr-ı ḥasret AE

16*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Hâṭ mı ruḥuñda sebze-i kevşer midür 'aceb
Sünbül mi 'aks-i zülf-i mu'anber midür 'aceb
- 2 Zencîr-i çîn-i mevc-i leṭâfet mi yoksa kim
Mir'ât-ı ḥüsn-i pâkde cevher midür 'aceb
- 3 Sürdükçe bâdesin beni mest ü ḥarâb ider
Sâķî gözüñ mi gerdiş-i sâğar mıdur 'aceb
- 4 Gül gül açıldı terledi ruḥsârı şerm ile
Bâğ-ı ḥayâda bitme gül-i ter midür 'aceb
- 5 Dil-bend-i ḥayret eyledi yârânı Es'adâ
Bilmem elüñde ḥâme füsûnger midür 'aceb

*16. EH 5b, AE 5b, M 14b, MM 7a

1a ḥaṭ mı: ḥaṭṭı M

2a yoksa: yoḥsa M

3a sürdükçe: süzdükçe M / mest ü: mest-i EH, AE

3b gözüñ mi: görün ki AE

4a terledi: düşüldi AE M

5b elüñ: elin AE, E

17*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Berîd-i şevk ile ma'lûm olup kudûm-ı habîb
Çemende eyledüm esbâb-ı 'işreti tertîb
- 2 Tırunc-ı ğabğab-ı rahşân-ı yâri gördi felek
Tenâvül eyleyüp ümmîd uzatdı kefi hâşîb
- 3 Kemâl-i şevk ile az kaldı şâd-merg olsun
Şimâh-ı âşîka vâsıl olunca na'y-ı rakîb
- 4 Efendi rûğan-ı bâdâm-ı vaşl u luţfuñ ile
Dimâğ-ı huşkı ne var eyleseñ biraz tertîb
- 5 Ğam-ı şıyâm yeter rûzedâr-ı hicrâna
Kerem kıl eyleme 'uşşâkı vâ'izâ terhib
- 6 Efendi elde iken gonca-i leb-i gül-ruh
Şükûfezâr-ı behişte nedür bizi terġîb
- 7 Vesîle olmağa dîdâra eyledüm Es'ad
'İbâdet-i marâz-ı çeşm-i dil-beri takrîb

*17. EH 5b, AE 6a, M, 14b, MM 7a

2. 6.beyit: -M

4. 6.beyit: -AE

2b tenavül eyleyüp: tenavülin idüp EH

3b na'y : nefy M

7b ibâdet: ibâret AE

HARFÜ’T-TÂ’

18*

Mefûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Ey la’l-ı lebûn sâğar-ı ser-şâr-ı nezâket
Künc-i dehenûn teng-i şeker-bâr-ı nezâket
- 2 Olmuş ‘arağ-ı şerm ile ber-i ruh-ı âluñ
Şeb-nem-zede bir nev-gül-i bî-ğâr-ı nezâket
- 3 Meh kâse-i sîmîn ile hûşîd-i ruhuñdan
İtse n’ola deryûze-i envâr-ı nezâket
- 4 Mir’ât-ı ruhuñ şâf u mücellâ o kadar kim
‘Aks itmîş aña şûret-i dîdâr-ı nezâket
- 5 Olmazdı çemende kad-ı ‘âşık gibi şekli
Ebrûlaruñ olmasa girân-bâr-ı nezâket
- 6 Sünbül gibi bu turra şikenc-i külehüñde
Pîrâye dere gonca-i destâr-ı nezâket
- 7 Şâyân mı degül olmağa bu nev-ğazel Es‘ad
Ârâyiş-i dîvânçe-i eş‘âr-ı nezâket

* 18. EH 6a, AE 6a, M, 15a, MM 8a. Fî Harfî’t-tâ’ M

4.5. beyit: -M

6a külehüñde : külehüñdür M

6b pîrâye dere: pîrâyede EH, M

19*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Bir dil k'ola ser-dâde-i sevdâ-yı maḥabbet
Mecnûn'ı olur şâhid-i Leylâ-yı maḥabbet
- 2 Her âyîne âbisten olur Yûsuf-ı vaşla
Ten-dâde-i şabr olsa Zeliḥâ-yı maḥabbet
- 3 Her kaṭre-i nâ-çîz olamaz behrever-i feyz
Şehvâr gerek gevher-i yek-tâ-yı maḥabbet
- 4 Evrâkı degül reng-i hevesle mütelevvin
Yek-reng okunur nüshâ-i yek-lây-ı maḥabbet
- 5 Peyveste gönül nâleler eylerse 'aceb mi
Hâmûş olamaz bülbül-i şeydâ-yı maḥabbet
- 6 Reh-yâb olamaz meclisine muḥtesib-i dürd
Bir rind k'ola dürd-keş-i lâ-yı maḥabbet
- 7 Şîr ü şeker olmazlar idi 'âşık u ma'sûk
Aralarına girmese ger pây-ı maḥabbet
- 8 Pervâ mı ider gayrı gönül şâh u gedâdan
Olmış olıcaḳ 'âleme rüsvâ-yı maḥabbet
- 9 Es'ad girerüz maḥkeme-i kâdî-i 'aşḳa
Maḥbûb ile faşl olmasa da'vâ-yı maḥabbet

*19. EH 6a, AE 6b, M 15a, MM 8a

9b, -M

1a bir : her M

6a muḥtesib : müctenib AE

20*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ey reng-i ruḥuñ ğâze-i ruḥsâr-ı leṭâfet
Ve'y ṭal'atuñ âyîne-i dil-dâr-ı leṭâfet
- 2 Hüsnuñ ki ola revnaḳ-ı bâzâr-ı leṭâfet
Dünyâyı tutar cûş-ı ḥarîdâr-ı leṭâfet
- 3 Zülfünde nihân 'arbede hem-reng-i şeb-i ḳadr
Rûyuñda 'ayân gün gibi envâr-ı leṭâfet
- 4 Âyîne girer perde-i zengâra ḥasedden
'Arz itseñ eger şûret-i didâr-ı leṭâfet
- 5 Bir zerre-i nâ-çîze döner meş'al-i hûrşîd
Her şubḥ ki hüsnuñ ider izhâr-ı leṭâfet
- 6 Ancaḳ bulunur ḥaṭṭ-ı ter-i yârda Es'ad
Şî'rümde olan şîve-i âşâr-ı leṭâfet

*20. EH 6b, AE 6b, MM 8b

2b tutar : dutar EH

21*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Bir dil k'ola dil-dâde-i didâr-ı hâkîkat
Dil-dâde olur tavrına dil-dâr-ı hâkîkat
- 2 Bir dil ki tecellî-gededür şâhid-i 'aşka
Rûşen olur âhîr aña esrâr-ı hâkîkat
- 3 Her 'âlem-i âb içre gezen mest-i tenûn zarf
Bilmez ki nedür neş'e-i ser-şâr-ı hâkîkat
- 4 Dünyânuñ olur 'ârif-i bînâ nazarında
Her zerresi bir mihr-i ziyâ-bâr-ı hâkîkat
- 5 Âlûde-i her-nağş u nigâr-ı heves olmaz
Âyîne-i rû-dâde-i dîvâr-ı hâkîkat
- 6 Reh-yâb olamaz merkezine pâ-y-ı ta'addüd
Dâ'ir bir ayağ üstine pergâr-ı hâkîkat
- 7 Elden koma Es'ad o mehûn dâmen-i nâzın
Kim az bulunur böyle vefâdâr-ı hâkîkat

*21. EH 6b, AE 7a, M 15b, MM 8b

4.5. beyit: -M

2b âhîr : elbet AE / esrâr: emrâr EH

5b dîvâr : didâr AE

6a merkezine : merkez-i nüh M

22*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Beni bir rütbe dil-sûz eylemişdür vahşet-i fûrkat
Ki gelse şâhid-i vaşluñ da olmam germ-i ünsiyyet
- 2 Dili zehr-âbe-i hicrûñ bu deñlü telh-kâm itmiş
Ki virmez bâde-i vaşluñ mezâk-ı câna keyfiyyet
- 3 Sümûm-ı zehr-i hicrûñle o deñlü bî-dimâgum kim
Şemîm-i kâkülûñ virmez meşâma şemmece râhat
- 4 Temâşâ-yı çemen câm-ı tarabdan el ayak çekdüm
Harâm oldı baña sensiz civânum bâde-i 'işret
- 5 Nedür bu nâz ü istiğnâ tegâfûl tâ-be-key cânâ
Yeter zâlim gamuñla gayrı bende kalmadı tâkat
- 6 Senûñ nîreng-i reşk-i reng ü bûy-ı 'ârızuñdandur
Gül-i ra'nâda çâk-i zahm-ı hasret lâlede hurkat
- 7 'Amelden kaldum Es'ad kârzâr-abâd-ı fûrkatde
Meger imdâd ide eşk-i dem-â-dem nâle-i hasret

*22. EH 7a, AE 7a, M 16a, MM 9a

3.5. beyit:-M

1a sûz : serd EH, M

2a bu : şu M

6a nîreng : tebrîk AE / rengi : -M

HARFÜ'S-ŞÂ'

23*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Fiğân-ı 'aşıkâ bed-kâri-i agyâr olur bâ'is
Nevâ-yı bülbüle bî-dâd-ı nevk-i hâr olur bâ'is
- 2 'Aceb hayret-fezâ nâ-dîde vü n'eşnîde hikmet kim
Şifâ-yı 'aşıkâ ol nergis-i bîmâr olur bâ'is
- 3 Der-âgûş-ı temennâ itmege ol nâzûk-endâmı
Gönül âyîneâsâ hayret-i dîdâr olur bâ'is
- 4 Kıyâm-ı fitne-i âhîr zamân-ı kişver-i hüsne
Zuhûr-ı haţţ-ı sebz ü şîve-i reftâr olur bâ'is
- 5 Perîşân itmege 'aql u şekîb-i 'âşık-ı zârı
Perîşân-kâri-i gîsû-yı 'anber-bâr olur bâ'is
- 6 Esîr-i habs-i câvîd olmağa tûţî-sıfat Es'ad
Edâ-yı nâzûk ü şîrîni-i güftâr olur bâ'is

*23. EH 7a, AE 7b, M 16a, MM 10a

1a kâri-i : kâr-ı M

1b nevâ : firâk AE

4b reftâr olur : reftârdur AE

5b -bâr olur : -bârdur A

6a habs : hüsn AE

6b güftâr olur : güftârdur AE

HARFÜ'L-CÎM

24*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 İñleyüp sızlar dil-i şad pâre pâre lâ-îlâc
Çâresiz bîmâr olur cûya-yı çâre lâ-îlâc
- 2 Merhem-i kâfûra kanı kaynamaz zaḥm-ı dilün
İltiyâm eyler idüm şımşır-i yâra lâ-îlâc
- 3 Sâgar-ı işret keḫ-i ümmîde girmez n'ışlesün
Ḳatlanur maḥmûr-ı ḡam dürd-i ḥumâra lâ-îlâc
- 4 'Andelîb ümmîd-i rûy-ı nerm ile gül-goncadan
Sînesin eyler siper her nevk-i ḥâra lâ-îlâc
- 5 Bûs-ı la'lin dil zuḥûr-ı ḥaṭṭına ta'lik ider
Bülbül egler göñlini tâ nev-bahâra lâ-îlâc
- 6 Bâr-ı ḡamdan tâḳ-ı tâḳat tâḳ iken ammâ göñül
Tekye eyler kûhsâr-ı bürd bâra lâ-îlâc
- 7 Dil tesellî nâ-peẓîr ü şabra tâḳat nâ-bedîd
Es'adâ göçmek gerek âḫîr diyâra lâ-îlâc

*24. EH 7a, AE 7b, M 16a, MM 10a

4.6. beyit:-M

1a sızlar : zârlar AE

1b çâre : yâre M

2a kanı kaynamaz : kanı kanmaz AE

3a n'ışlesün : n'eylesün M

3b ḳatlanur maḥmûr-ı ḡam : ḳatılır faḫḫûr-ı ḡam AE

4b her : hem EH

5a la'lin : la'lün AE

7a şabra : şabr-ı M

25*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bend-i çîn-i kâkülünle bî-ķarâr olmak da güç
Ol hevâ ile perîşân rûzgâr olmak da güç
- 2 Bî-ķam-ı cânân ten-i âsânı çekmez bir maraz
Cevr ile leb-rîz-i dürd-i bî-şümâr olmak da güç
- 3 Mürğ-i cânâ herze-perdâz-ı dehânı pür-sitem
Mübtelâ-yı kayd-ı dâm-ı zülf-i yâr olmak da güç
- 4 Dest-i ıâlî' nâ-resâ şâh-ı çemen ser-der-hevâ
Zahm-ı hâr-ı neşter-i şad hâr hâr olmak da güç
- 5 Mevc-i seyl-i eşk ile âvâre olmak bir belâ
Naķş-ı pââsâ esîr-i reh-güzâr olmak da güç
- 6 Bâr-ı nâza bir nefes cânâda taħammül nâ-bedîd
Düş-ı cânâna sebük-mağzâne yâr olmak da güç
- 7 Nâ-müyesser dest-i ümmîde 'inân-ı ihtiyâr
Bî-ser ü sâ mân-ı dest-i ıztırâr olmak da güç
- 8 Nâ-sezâdur 'âdetâ nâ-sâzkârî hulkâ lîk
Bir alay nâ-sâzkâra sâzkâr olmak da güç
- 9 Dest-res-i peymâne-i ümmîde Es'ad müstaħîl
Dest ile dürdî-ķeş-i dürd-i humâr olmak da güç

*25. EH 7b, AE 8a, M 16b, MM 10b

6.7. beyit:-M

1b ol : bu AE

2a çekmez : çekilmez EH, M

3a dehânı pür : rehâyı bir EH, M / perdâz: pervâz EH

6b düş : rûşen AE / sebük-mağzâne yâr : sebük-mağz bâr AE

9b dest : yas AE / dürdî-ķeş-i : dürd-ķeş-i AE

HARFÜ'L-HÂ'

26*

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Olalı hem-dem-i la'l-i leb-i cânâna kadeh
Dem-i 'Îsî gibi cânlar virür insâna kadeh
- 2 Neş'e-yâb oldu gibi câm-ı leb-i sâkîden
Bezm-i 'işretde ider gerdiş-i mestâne kadeh
- 3 Oldı merdâne kemiyyet mey-i gül-gûne süvâr
At sürüp istedi hâsm-ı gamı meydâna kadeh
- 4 Pür idüp kâsesini âteş-i seyyâle ile
Bağş-ı germiyyet ider faşl-ı zemistâna kadeh
- 5 Germ olup döndi yine şu'le-i cevâle gibi
Oldı bu sûz ile hem-gerdiş-i pervâne kadeh
- 6 Feyz-i yek-rengi-i cânân ile hûd-bîn olmuş
Yüz tutup çehre ider la'l-i Bedağşan'a kadeh
- 7 'Aks-i ruhsâre-i sâkîyle olup çehre-fürûz
Seng atar ta'n ile câm-ı meh-i rağşâna kadeh
- 8 Verdi ol mest-i mey-i nâz ile ağız ağıza
Es'adâ bakmadı hiç hâtır-ı yârâna kadeh

*26. EH 7b, AE 8a, M 16b, MM 11a

4.5.6. beyit: -M

2a neş'e : 'aşk AE

5a olup : idüp AE

6b tutup : dutup EH

HARFÜ'L-HÂ'

27*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Destân-serâ-yı meclis-i yâr oldı ıtab^c-ı şûh
Maḥsûd-ı bülbülân-ı bahâr oldı ıtab^c-ı şûh
- 2 Ümmîd-i dâne-çînî-i hâl-i 'ızâr ile
Gül-dâm-ı zülf-i yâra şikâr oldı ıtab^c-ı şûh
- 3 Bir lahza âşinâlık ile çeşm-i dil-beri
Bîgâne-i şekîb ü karâr oldı ıtab^c-ı şûh
- 4 Şayd oldı zülf ü ğamze-i mekkâra 'âkıbet
Âhû-yı deşt-i Çîn ü Tatar oldı ıtab^c-ı şûh
- 5 Ruḥsâr-ı sâf-ı yâri añup söyledi beni
Tûṭî-i nuṭka âyînedâr oldı ıtab^c-ı şûh
- 6 Es'ad yedilmez oldı zimâm-ı merâm ile
Gıtdükçe esb-i şevke süvâr oldı ıtab^c-ı şûh

*27. EH 8a, AE 8b, MM 11b

2a çînî-i : çini EH

4b deşt : dest EH

5a söyledi beni : söyle râyını AE

6a merâm: müdâm AE

6b esb : âb AE

HARFÜ'D-DAL

28*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Reng ü bûy-ı dil-bere faşl-ı bahâr eyler Һased
‘Âşıkun gül-bangına bülbül hezâr eyler Һased
- 2 Tarf-ı gîsûsında tâbân hâl-i ‘anber-fâmına
Âsmânda ahter-i Dünbâledâr eyler Һased
- 3 Lezzet-i la'lûnden ey reşk-âver-i âb-ı hayât
Hızr şerm eyler zülâl-ı hoş-güvâr eyler Һased
- 4 Haţt-ı terle levh-i hüsnün hoş-nümâdur şöyle kim
Luţfına ey mihr ü mâh-ı Hâledâr eyler Һased
- 5 Bu siyeh gözler ki vardur sende ey vahşî ğazâl
Bî-tekellûf saña âhû-yı Tatar eyler Һased
- 6 Böyle sûzanum ki tîr-i nâle-i pergâruma
Ġamze-i şûh-ı kazâ te'sîr-i yâr eyler Һased
- 7 Es'adâ el-Һaķ bu nazm-ı âbdâr-ı pâküñe
Kulzüm-ı da'vâda dürr-i şâhvâr eyler Һased

*28. EH 8a, AE 8b, M 17a, MM 11b

3.4. beyit:-M

6a böyle : öyle M / ki: -EH

7a paküñe: pâkine M

29*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hânçer-i nâz ile kaçd-ı dil ü cân itme meded
Dil-i şad pâremi bî-dâd ile kan itme meded
- 2 Nâzı ko bu dil-i nevmîde bir imdâd eyle
Gayrı ey âfet-i cân itme amân itme meded
- 3 Sahtdur şöyle ki Rüstem bile yayuñ çekemez
Nâzı bu mertebe ey kaşı kemân itme meded
- 4 Şubh-ı ümmîdümi hem-reng-i şeb-i târ itme
Mihr-i ruhsârını zülf içre nihân itme meded
- 5 Sen de bülbül gibi ol nev-gülü taşdı' itdün
Yeter ey Es'ad-ı şûrîde figân itme meded

*29. EH 8b, AE 9a, M 17b, MM 12a

4b ruhsârını : ruhsârını AE

5a taşdı' : kıssa AE

30*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Geldi bir nâz ile kim nâzına oldum dil-bend
Cilve-i kâmet-i mümtâzına oldum dil-bend
- 2 İhtizâz ile gelüp şöyle hırâm eyledi kim
Cünbiş-i işve-i çannâzına oldum dil-bend
- 3 Feyz-i rûh eyledi bir harf-i vişâl ile baña
Dehen-i nâtıka-perdâzına oldum dil-bend
- 4 Mağşadı baña iken gayra dönüp virdi güşâd
Nâvek-i lutf-ı çep-endâzına oldum dil-bend
- 5 Her nefes şu'le-i âvâz ile yandurdu beni
Ol bütüñ nağme-i şeh-nâzına oldum dil-bend
- 6 Es'adâ şevk-ı leb-i yâr ile sihr itdi hele
Hâmemüñ şive-i i'câzına oldum dil-bend

*30. EH 8b, AE 9a, MM 12a

1a pür : bir AE

2b şöyle : böyle AE

4a mağşadı : arzı AE

6a hele : yine AE

31*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İdeli şem' furûğ-ı ruḥ-ı cânâna ḥased
Eyledi 'âşık-ı dil-sûza da pervâne ḥased
- 2 Virdimüz nâleyi gülşende güle diñletdi
Yaraşur itse gönül bülbül-i nâlâna ḥased
- 3 Zülf-i pür-tâbını yârûñ ne güzel desteledüñ
Kuvvet-i pençe-i iḳbâlüne ey şâne ḥased
- 4 Gerdenin ḥalka-i âğûş-ı ümîde aldı
'Âşık eylerse n'ola tavḳ-ı girîbâna ḥased
- 5 Aḥter-i tâlî'î ber-geşte olan bed-rûzuñ
Şubḥ-ı ümmîdi ider şâm-ı ğarîbâna ḥased
- 6 Zîb-i dîvân olalı bu ğazel-i nev Es'ad
Ağız açdurmadı hîç nükte-şinâsâna ḥased

*31. EH 8b, AE 9a, M 17a, MM 12a

4.beyit: -M

2a nâle : jâle AE

3b iḳbâlüne : iḳbâline M

4a âğûş-ı ümmîd : bâzû-yı esîr AE

HARFÜ'R-RÂ'

32*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Alup âyîne hüsn-i şûret-i âlem-pesendün gör
Görüp n'eylersin âhırde ruḥ-ı cânânı kendün gör
- 2 Eger görmek dilerseñ nev-nihâlüm bir sehî-servi
Kenâr-ı havzda 'aks-i ḳad-ı bâlâ-bülendün gör
- 3 Hele minnet Hudâ'ya sen de gördün âfet-i 'aşkı
Ne âh u serd-i ḥasretler çekermiş derdmendün gör
- 4 Ğam-ı zülfiyle bir âlüfte-i âşüfte destâruñ
Perîşândur ne rütbe ṭurra-i müşgîn-kemendün gör
- 5 Görüp giryân-ı ḥasret oldıgum evvel gülerdün sen
Nice dem-beste olmuş şimdi la'l-i nûş-ḥandün gör
- 6 Mücessem şûret-i ḥamyâze-i hırmâna dönmişdür
Şikenc-i ḥalka-i gül-dâm-ı zülf-i şayd-bendün gör
- 7 Düşüp pâ-mâl-i meydân-ı mükâfât oldıgın Es'ad
Seni pâ-mâl-i esb-i nâz iden ol şeh-levendün gör

*32. EH 9a, AE 9b, M 17b, MM 12b

3.4. beyit:-M

1a âyîne : âyîne-i EH

1b âhırde : âhır sâde EH

5a evvel gülerdün sen : dil-ber gelür dirseñ AE

33*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Añılsun câm-ı la'l-i dil-beri nûş itdügüm demler
Şafâdan mey gibi ser-germ olup cûş itdügüm demler
- 2 Virüp hunyâger-i 'aşkıñla bezm-i şevke germiyyet
Sürûr-ı sûz-ı sâz-ı şöbete gûş itdügüm demler
- 3 Añılsun gül gibi güldükçe sen ben âh u zâr ile
Hezârân 'andelîbi lâl ü medhûş itdügüm demler
- 4 İdüp sûz-ı güdâza şu'le-i âvâz ile âğâz
Zebân-ı âteşinle şem'-i hâmûş itdügüm demler
- 5 Añılsun gülşen-i ülfetde sen serv-i hoş-endâmı
Çeküp pehlû-yı üns ü zevke hem-dûş itdügüm demler
- 6 Düşüp şad pîç ü tâb-ı ârzûya şevk-ı vuşlatla
Miyân-ı mû mişâlün zîb-i âğûş itdügüm demler
- 7 Añılsun rûz ü şeb şahrâ-yı feyz-âbâd-ı sevdâda
Harîf-i şûr-ı 'aşkı reh-zen-i hûş itdügüm demler
- 8 Hemân der-yâd idüp Es'ad gibi endîşe-i 'aşkı
Bütün dünyâyı hâtırdan ferâmuş itdügüm demler

*33. EH 9a, AE 9b, M 18a, MM 12b

2b sâz-ı şöbet : -M

3a âh u zâr ile : âh ile hasret AE

4b âteşinle : âteşin-i AE, EH

5a hoş-endâm : gül-endâm AE

6a vuşlat : vaşat EH vaşl AE

7a rûz u : rûz-ı M

34*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kemend-i zülf-i kec-endîşe diğkât itmişler
Haṭâya 'azv ile el-ḥaḫ işâbet itmişler
- 2 Hadîs-i silsile-i ṭurradan kinâye ile
Hikâyet-i şeb-i hicri rivâyet itmişler
- 3 Siyâhkârî-i ṭarrâr-ı zülf-i şeb-gîrûn
Sipîhr-i kec-reve nisbetle töhmet itmişler
- 4 Miyân-ı nâzükûnî mû diyü idüp ta'bîr
Arada mûy-şikâfân nezâket itmişler
- 5 Nişâna almada erbâb-ı aşkı ğamzelerûn
Hadeng-i tîr-i ḳazâya niyâbet itmişler
- 6 Teğâfûlünde olan sırra olmayup reh-yâb
Bu bâbda dil ü cân ḫayli ğaflet itmişler
- 7 Degül cüdâ ğam-ı dildârdan gönül Es'ad
Derûn-ı sînede dîrine ülfet itmişler

*34. EH 9b, AE 10a, M 18b, MM 13a

5. beyit: -M

1a -endîşe : -endîşeye M

1b 'azv ile : ğazâyla M

2a kinâye : kenâr AE

4a nâzükûnî : nâzüki EH, M

4b arada : edâda EH, M

35*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i 'ârif ki fikr-i nükte-i bûd u nebûd eyler
Reh-i dil-berde ma'v olmakla işbât-ı vücûd eyler
- 2 Ser-i râhında yârûn hâksâr olsam n'ola zîrâ
Ki hâk âhir firâz-ı çarh-ı a'lâya su'ûd eyler
- 3 Bu âteşle ne mümkün râz-ı 'aşkı sînede ihfâ
Dil-i micmerde 'anber tırmayup elbetde devr eyler
- 4 Ne deñlü ser-keş ü gerden-firâz olsa yine sâkî
Cem'i ta'zîm idüp mînâ gibi câma sücûd eyler
- 5 İder geh vâ'd ile tat'yîb ü gâhî kahr ile tehdîd
Velî incâz-ı vâ'd-ı lutfî virür kahrı zûr eyler
- 6 Hevâ-yı gonca-i la'liyle bir gül-çehrenüñ Es'ad
Dem-â-dem 'andelîb-i hâme âheng-i sürûd eyler

*35. EH 9b, AE 10b, M 18b, MM 13a

3. beyit: -M

1a bûd u : bûd-ı EH, M

1b olmakla : olmağla EH, M

2a hâksâr : hâk râh AE / n'ola zîrâ: 'aceb olmaz M / zîrâ : -EH

3a râz : sûz AE

4b idüp : içün M / câma : câm-ı M

5a ü : -EH, AE

36*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şanma kim nâzuñ hemân ehl-i niyâza nâz ider
Böyle bir nâzendedür nâzuñ ki nâza nâz ider
- 2 Nahl-i kıaddüñ ser-bülend-i nâzdur bir rütbe kim
Şem'-i bezm-efrûza serv-i ser-firâza nâz ider
- 3 Nâzdan bir lahza ağımâz eylemez ol çeşm-i mest
Günde maḥmûran-ı 'aşka tarz-ı tâze nâz ider
- 4 Nâzenînüm nâz iderse vechi var üftâdeye
Resmdür gül bülbül-i bî-berg ü sâza nâz ider
- 5 Feyz-i 'aşk-ı pâk ile ma'şûka nâz eyler gönül
Var mı bir Maḥmûd'ı görmüş kim Ayâz'a nâz ider
- 6 Gül açıl dem-beste olma keşf-i râz it söylesem
Söylemez râz-ı derûnın keşf-i râza nâz ider
- 7 Şâhid-i ma'nâ o deñlü nâzenîndür Es'adâ
Gâh olur kim ḥâme-i mu'ciz-tırâza nâz ider

* 36. EH 10a, AE 10b, M 19a, MM 13a

3.5. beyit:-M

1b böyle : şöyle M

4b berg ü : berg-i EH, M

6a söylesem : ey gönül AE

7a o : şu EH, M

37*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Hatt-ı lebün mi sebze-i âb-ı beğâ mıdur
Hâl-i ruhuñ mı ahter-i şubh-ı ziyâ mıdur
- 2 Ey mâh-çehre şafha-i rûyuñ mı yoksa kim
Âyîne-i cemâl-nümâ-yı Hudâ mıdur
- 3 Piş-i nazarda sine-i şafuñ mı pür-fürûğ
Yoksa fezâ-yı maşrıq-ı şubh-ı şafâ mıdur
- 4 Bir âb u tâb var gül-i rûyuñda şu'le-rîz
Bilmem fûrûğ-ı gâze mi reng-i hayâ mıdur
- 5 Kadd-i hamîde ile beni her gören didi
Bir serv-i ser-bülende 'aceb mübtelâ mıdur
- 6 Bûs-ı lebünle kâm-revâ olmadum henüz
Şer'-i vefâda böyle cefâlar revâ mıdur
- 7 Es'ad şikenc-i tırrada bu hâl-i 'anberîn
Cân-ı esîre dâne-i dâm-ı belâ mıdur

*37. EH 10a, AE 11a, M 19a, MM 13b

3. beyit: -M

1b ziyâ : şabâ M

2a yoksa : yoğsa M

4a şu'le-rîz : saklanur AE / âb u : âb-ı EH

6a bûs : bevş M

7b dâne : mâye AE

38*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Ol nâz-pîşe kim dil-i zâr âşinâsıdur
Her nâzenîn ki var hep anuñ mütbelâsıdur
- 2 Yalnuz gönül fütâde degül ol sehî-ğadde
Serv-i çemen de 'âşık-ı ser-der-hevâsıdur
- 3 Mânend-i 'andelîb-i hezârân hezâr-ı zâr
Ol gül-'izâr-ı ğonca-lebûñ bî-nevâsıdur
- 4 Gülşende ğonca reşk ile dil-tegn-i ğasreti
Gül sîne-çâk-i şevk-ı ruĥ-ı hoş-nümâsıdur
- 5 Pâ-bestegân-ı miĥnete ser-tâbe-pâ belâ
Ammâ ki bend-i tırraları baş belâsıdur
- 6 Ser-geşte eyleyen dil-i ber-geşte tâlî'i
Müjgân-ı şaf-keşide-i rû ber-ğafasıdur
- 7 Destân-ı ğam ki ardı kesilmez ĥikâyedür
Tûfân-ı eşk-i çeşm-i terüm mâ-cerâsıdur
- 8 Es'ad hezâr cân ile ol mâh-pârenüñ
Ğurbânıdur fütâdesidür cân fidâsıdur

*38. EH 10a, AE 11a, M 19b, MM 14a

2.5. beyit:-M

1a dil-i zâr : dil-i râz M

5b bend : nide AE

39*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Lebûn vaşf eylesem tûtî-i şekker-hâyı kim diñler
Nevâ itsem maķâm-ı bûselikde nâyı kim diñler
- 2 Terennüm-sâz olursa mürğ-ı tab'um şevķ-ı rûyuñla
Çemende 'andelîb-i dâstân-pîrâyı kim diñler
- 3 Ger ol âyîne-ruhsâra muķâbil nuķka gelsem ben
Sühan-perdâzî-i tûtîyi yâ bebgâyı kim diñler
- 4 Bizüm destân-ı hüsn-i 'aşķımızdur söylenen cânâ
Kühen efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'yı kim diñler
- 5 Beni taşdıķ ider ehl-i hured da'vâ-yı sevdâda
Bu vadîde belî Mecnûn gibi hod-râyı kim diñler
- 6 Şafâ da'vâ iderse gerden-i sâķîye nisbetle
Mücerred boş boğazlıķdur gönül mînâyı kim diñler
- 7 Libâs-ı lafzudur manzûr olan şûret-perestâna
Bu 'âlem içre Es'ad kim oķur ma'nâyı kim diñler

*39. EH 10b, AE 11b, M 19b, MM 14a (Limuharririhî MM)

3.5. beyit : -M

3a ger ol : ol EH

4b Mecnûn ile : Mecnûnla EH

40*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Çîn-i gîsûsına zencîr-i teselsül didiler
Döndiler soñra haţâdur diyü kâkül didiler
- 2 Ğonca-i la'l-i şeker ħandesine gül dir iken
Yañılup zâ'ika-sencân-ı heves mül didiler
- 3 Ħayli ğaflet olunup fehm-i merâmisinde
Cünbiş-i nâvek-i müjğâna tegâfûl didiler
- 4 Cüst-cû eylediler mûy-ı miyâna ta'bîr
Mû-şikâfân-ı edâ cây-ı te'emmül didiler
- 5 İhtizâz ile görüp 'aşıkça meyl eyledügin
Serv-i bâlâ-revine naħl-i temâyül didiler
- 6 Ħalka-i zülf-i ħam-ender-ħam-ı pîç-â-pîçe
Kimisi dâm-ı belâ kimisi sünbül didiler
- 7 Her kime şordum ise renc-i ğam-ı 'aşka devâ
Es'adâ çâre hemân şabr u taħammül didiler

*40. EH 10b, AE 11b, M 20a, MM 14a

4.6. beyit:-M

2b yañılup : aňlayup AE

4b edâ : anâ AE

5a eyledügin : eyler iken AE

7b şabr u : şabr-ı EH

41*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Görenler peyker-i cânânı kûh-ı nûrdur dirler
Sehî-ḳadd-i ḳıyâmet-hîzi naḥl-i Ṭûrdur dirler
- 2 'Aceb ser-beste râz-ı kes megûy-ı hayret-efzâ kim
Şeker-ḥand-ı leb-i şîrîn-i yâra şûrdur dirler
- 3 Keş-â-keşden ğarâz bâzû-yı şabrı âzmâyişdür
Kemân-ı ebruvân-ı yâr içün pür-zûrdur dirler
- 4 Eṭibbâdan niyâz-ı çâre-i derd-i dil itdükçe
'Îlâc olmaz saña zaḥm-ı dilün nâsûrdur dirler
- 5 Ma'ârif-pîşegândan her kime şorsam seni Es'ad
Miyân-ı 'ârifânde şâ'ir-i meşhûrdur dirler

*41. EH 11a, AE 11b, MM 14b

1b ḳadd-i : ḳaddi AE

2b şîrîn : nesrîn AE

4a eṭibbâ : aḥibbâ AE / itdükçe : itdi AE

42*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nâz u 'işveyle giden cânım mı cânânum mıdur
Yoksa ol serv-i sehî-kâdd-ı hırâmânum mıdur
- 2 Rû-nümâ bir tâb var hüsniinde mânend-i şafağ
Bilmezem ammâ fûrûğ-ı ğâze mi kıanum mıdur
- 3 Gûş tutmazsın nevâ-yı 'andelîb-i zâra da
Hey mürüvvetsiz bu da feryâd u efgânnum mıdur
- 4 Gördüğüm rûz-ı siyehdür senden ey çeşm-i siyâh
Yâr u bâ-te'sîr-i baht-ı nâ-be-sâmânum mıdur
- 5 'Âşık-ı zârın görüp zâlim tecâhülle dimiş
Ol dahı mecrûh-ı nevk-i tîr-i müjgânnum mıdur
- 6 Seyl-i şûr-engîz-i tûfân oldu ammâ bilmedüm
Dicle mi cûş-ı sirişk-i çeşm-i giryânnum mıdur
- 7 Es'adâ ğark-âb-ı feyz-i şevk iden âfâkı hep
Cûşiş-ı deryâ-yı tab'-ı gevher-efşânnum mıdur

*42. EH 11a, AE 12a, M 20a, MM 14b

5.beyit: -M

1a giden: geçen AE

3a zâra da : zâra bir AE

3a tutmazsın : dutmazsın EH

4b yâr u : yâr-ı AE, MM / bâr u te'sîr M

5b ol : bu AE

6a oldu : oldum AE

43*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 O şâh-ı kişver-i bî-dâda dil tazallüm ider
O seng-dilde meger merhamet tevehhüm ider
- 2 Ne hâldür bu ki zâr ağladıkça bülbül-i cân
Güler o gonca-dehen gül gibi tebessüm ider
- 3 Hârîm-i vaşlına yol bulsa da dil-i bî-hod
Telâş-ı kurb ile nağd-i şu'ûrını güm ider
- 4 Uşûl-ı fâhte rehe kumrî-i dil-i şeydâ
Hevâ-yı serv-i kadûnle nevâ terennüm ider
- 5 Hayâl-i ahter-i hâlûnle dîde-i bî-dâd
Şabâh-ı mahşer olunca şümâr-ı encüm ider
- 6 Begüm şu kâfir-i hâlûn senün bu çeh-i hulûd
Behişt-i hüsnde bilmem nice tena'um ider
- 7 O tıfl-ı tâze ki cûy-ı vefâya çesbândur
Geline harf-i vişâle niçün telağkum ider
- 8 Bakup ol âyîne-ruhsâra Es'ad-ı hayrân
Zebân-ı hâl ile tûtî gibi tekellüm ider

*43. EH 11a, AE 12a, M 20b, MM 15a

2.6. beyit:-M

1a dil : çok AE

1b meger : gönül AE

2b güler o : gül-rûy AE

3a vaşlına : vuşlata M

3b güm : kim M

4a fahde rehde : fahtede AE, EH

5a dîde-i : bu dil-i AE

5b mahşer : haşr AE

8a âyîne : âyîne-i M

44*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şanma bir sencileyin 'âleme cânâne gelür
Bu güzellikde ne gelmiş dahı cânâ ne gelür
- 2 Dürc-i deryâ-yı taşavvurda nazîrûn yokdur
Böyle pâkîze-güher 'âleme yek-dâne gelür
- 3 Hüsnu'ne gâze ile tâ bu kadar virme fûrûğ
Korkarum şem' şanur bezmü'ne pervâne gelür
- 4 Olsa sencîde-i mîzân-ı nigâh-ı inşâf
Pelle-i hüsnde Yûsuf ile yan yana gelür
- 5 Haṭ müselmâna yakın itmiş o mûğ-beṣeyi lîk
Kâfirûn ḡamzesi zanneylemem îmâna gelür
- 6 Hañcer-i nâz be-kef mest-i şarâb-ı naḥvet
Bîñ şer ü şûr ile gördüm gelür ammâ ne gelür
- 7 Dâstân-ı ḡamu'nı ḡuş ideli ey Es'ad
Kışsa-i Leylî vü Mecnûn baña efsâne gelür

*44. EH 11b, AE 12b, M 20b, MM 15a

2a deryâ-yı : deryâda AE

2b böyle : böyle bir EH / 'âleme : 'âlem-i M

3b bezmü'ne : meclise EH, M

5a müselmân : Süleymân AE

5b kâfirûn : kâfir-i AE

7a ḡuş : nûş EH

45*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i dîvâne dildâr-ı dil-ârâsın arar izler
Belî Mecnûn olan elbetde Leylâ'sın arar izler
- 2 Göñül Mecnûn-şîfat rû-pûş ider sevdâ-yı Leylâ'yı
Hâkîkatde bakılsa kendi Mevlâ'sın arar izler
- 3 Degül çün naķş-ı pâ ferş-i reh-i bâd olduğı bî-câ
Göñül peygâm-ı gîsû-yı muṭarrâsın arar izler
- 4 Degül bî-hûde gû-gû diyü cüst ü cûsı ḳumrînüñ
Kim itmiş bî-nevâ ol serv-i bâlâsın arar izler
- 5 Mu'ammâ-güne îhâm itdi dün bir nükteye Es'ad
Ne ḳaşd itmiş diyü ol şâh ma'nâsın arar izler

*45. EH 11b, AE 12b, M 21a, MM 15a

3. beyit: -A

1b elbetde : elberde E

2a rû-pûş ider sevdâ-yı Leylâ'yı : rû-pûşîş-i sevdâ-yı Leylâ'dur AE

3a pâ : bâ EH

5a îhâm : telmîh AE

46*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Felâṭûn'ı kemend-i kâkûlûn dîvâne itmişdür
Çerâğ-ı Ṭûr'ı şem'-i 'arîzuñ pervâne itmişdür
- 2 Hevâ-yı çîn-i zülf ü ḥâl-i müşgînûn dil-i zârı
Esîr-i bend-i dâm u mübtelâ-yı dâne itmişdür
- 3 Ne deñlü âşinâ bigânedür baḳ çeşm ü şûḥuñ kim
Dil-i çeşm-âşinâyı ma'ni-i bigâne itmişdür
- 4 'Aceb kâkûl perîşânşûḥsın kim nevk-i müjgânuñ
Dil-i âyîne-i mîhr-i cihânı şâne itmişdür
- 5 Bu şeb sâḳî dil-i vîrânı ma'mûr eyleyem dirken
Ḥarâb-ender-ḥarâb-ı cilve-i mestâne itmişdür
- 6 Senûn naḳş-ı ruḥuñ ey reşk-i şûret-ḥâne-i cânî
Beni mânend-i Şan'an sâkin-i bût-ḥâne itmişdür
- 7 İnanmazsan eger bir kerrecik teşrîf idüp gör kim
Baña Es'ad gibi derd ü gamuñ cânâ ne itmişdür

*46. EH 12a, AE 13a, M 21a, MM 15b

4. beyit: -AE; 2.6. beyit: -M

3a şûḥ : ḥüsn AE

5a ḥarâb-ender-ḥarâb : ḥarâb itdi beni M

47*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Lâle dâğ-ı heves-i şu'le-i ruhsâruñdur
Gonca hûnîn-i ciger la'l-i şeker-bâruñdur
- 2 Nûş-ı câm-ı lebünün teşnesidür çeşme-i Hızır
Nuţķ-ı Ğsâ eşer-i şîve-i güftâruñdur
- 3 Serv-i bâlâ diyü âh eyledügi fâhtenün
Serv-i nâzum ķad-ı mevzûn-ı belâ-bâruñdur
- 4 Gül degül bülbül-i şûrîdeyi pür-nâle iden
Ârzûmendî-i gül gonca-i destâruñdur
- 5 Sâyeveş nahl-i tecellâ ķadün üftâdesidür
Serv nakş-ı ķadem-i cilve-i reftâruñdur
- 6 Yok ķaķâ ķurra-ı ķarrârda Es'ad ser-i mû
Tîre-rûzı eşer-i baķt-ı siyehķâruñdur

*47. EH 12a, AE 13a, MM 15b
4.5.6. beyit: -AE

48*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Sünbül midür benefşe midür müşg-i ter midür
Tâvus-ı hüsne tâze haţuñ bâl u per midür
- 2 Söz yok gülün nümâyışine reng ü bûyına
Ammâ ki berg-i yâsemenün gibi ter midür
- 3 Pür-pîç ü tâb iden 'acebâ rişte-i dili
Gîsû-yı pür-şikenc mi mûy-ı kemer midür
- 4 Düzdîde bir nigehe figâr itdi 'âlemi
Gamzeñ kadar hadeng-i kazâ kârger midür
- 5 Dilden gelürse luţf ü vefâ eyle yoksa kim
'Uşşâk-ı cân-fidâyâ cefâ pür-hüner midür
- 6 Bimârlıklâ nergis-i mestün göz açmıyor
Zâlim figân-ı haste-dilân bî-eşer midür
- 7 Erbâb-ı zevke olmadadur çaşnî-resân
Es'ad elünde hâme meger ney-şeker midür

*48. EH 12a, M 21b, MM 16a

1b tâze : mürğ M

3a 'acebâ : -EH

3b şikenc mi : şikenc-i M

4b kârger : kâr EH

5a dil : el M / yoksa: yoğsa M

5b pür : bir M

49*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Âğûşıma ne dem ki o rûh-ı revân gelür
Bu kâlib-i füsürdeye bir tâze cân gelür
- 2 Fikr eyledükçe nâvek-i dil-dûz-ı ğamzesin
Dilden nevâ-yı zemzeme-i el-amân gelür
- 3 Çâķ itdi reşk-i ģançer-i berrânı sînemi
Lâ-yenķatı' miyân-ı dil-ârâda yan gelür
- 4 Çeşmün de gerçi ğamze gibi bî-amân velî
Müjĝânuña nazarla baña mihrbân gelür
- 5 Tâb-âver olmasam ğam-ı hicre 'aceb midür
Zevķ-âşinâ-yı vuşlata fûrķat girân gelür
- 6 Ol mâh-rû ben anladığım dil-nevâz ise
Gelmez kıyâs itmeye cezm it hemân gelür
- 7 Şabr it biraz ki devlet-i vaşlı ol âfetün
Es'ad saña naşîb olacaķ bir zamân gelür

*49. EH 12a, M 21b, MM 16a

5a olmasam : olmuşum M

6a mâh-rû ben : mâh-ı rûyın EH

50*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Âteş-i şevk-ı ruhuñ cânda da peykerde de var
Ya'ni sevdâ-yı ğamuñ sînede de serde de var
- 2 Dâğ-ı aşkuñ senüñ ey şem'-i nigh-sûz-ı cemâl
Yalıñuz bende degül lâle-i aḡmerde de var
- 3 Kaçma ey hâtır-ı âşüfte perîşânlıkdan
Bu kadar 'ayb ḡam-ı zülf-i mûğberde de var
- 4 Tab'-ı şafâ ser-i mû naḡş degül gerd-i keder
Reng-i ğam şafḡa-i mir'ât-ı Sikender'de de var
- 5 Dil-berüñ her yiri dil-ḡ'âh gerekdür Es'ad
Yoksa çok sîm-ten-i reng siyeh çerde de var

*50. EH 12b, M 22a, MM 16a

5b yoksa: yoḡsa M / sîm-ten : şûḡ-ı semen EH

51*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gören serv-i kadûn nahl-ı tecellâdur kıyâs eyler
Cemâlün şem'-i bezm-i Tûr-ı Sînâ'dur kıyâs eyler
- 2 Esîr iden dil-i Mecnûn'ı zencîr-i maḥabbetdür
Anı âşüfte-ṭab'ân zülf-i Leylâ'dur kıyâs eyler
- 3 Şeb-i rûz tâ şehîr gird-i ser-i cânâne pervâne
Fürûğ-ı ârızın şem'-i şeb-ârâdur kıyâs eyler
- 4 Ten-i bî-ṭâḫatümde ıztırâba kalmadı ṭâḫat
Bu hâl ile gören gönlüm şekîbâdur kıyâs eyler
- 5 Şarîr-i ḫâme-i rengîn-edâyı gûş iden Es'ad
Sürûd-ı bülbül-i gül-geşt-i ma'nâdur kıyâs eyler

*51. EH 12b, M 22a, MM 16b

3a şeb-i rûz : rûz-ı şeb EH

52*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ol perî derd-i derûnum âh-ı zârumdan bilür
Hâyhûy-ı girye-i bî-ihtiyârumdan bilür
- 2 Şubha dek şeb-zindedâr-ı şevk-ı dîdâr oldıgum
Çâreveş medd-i nigâh-ı intizârumdan bilür
- 3 Hâl-i zârum ol gül-i gülzâr-ı istignâ vü nâz
Çeşm-i pür-nem sîne-i pür-hâr-ı hârumdan bilür
- 4 Bilmeyenler rütbe-i 'anķâ-şikâr-ı meşrebüm
Şâh-bâz-ı evc-i nâz ol dil-şikârumdan bilür
- 5 İmtiyâz-ı tab'umı erbâb-ı vîcdân Es'adâ
Şîve-i âşâr-ı kill-i hoş-nigârumdan bilür

*52. EH 13a, M 22b, MM 16b

53*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Kaddün yanında serv-i hırâmâna kim bakar
La'lün yanında gonca-i handâna kim bakar
- 2 Bu âb u tâb-ı hüsn ü fûrûğ-ı 'izâr ile
İnşâf olınsa mihr-i dıraşâna kim bakar
- 3 Kurbânun olduğum var iken çeşm-i sâgarun
Gül-gün beyâz nergis-i bostâna kim bakar
- 4 Zib-i nezâre olduğu şeb pertev-i ruhu
Ey mâh-çehre şem'-i şebistâna kim bakar
- 5 Şerm ü hicâb mâni' olur öpmeye lebün
Yoksa şümâr-ı hâtır-ı yârâna kim bakar
- 6 Şeb-bûy-ı perçemün var iken bâğ-ı hüsnde
Jûlide sünbül-i çemenistâna kim bakar
- 7 Manzûr-ı ehl-i bîniş olan çeşm-i şûhdur
Cânâ siyâhkâr-i müjgâna kim bakar
- 8 Mazmûnı zülf-i dil-bere vâbeste olmasa
Es'ad bu deñlü şî'r-i perîşâna kim bakar

*53. EH 13a, M 22b, MM 16b

3.7. beyit:-M

5b yoksa: yohsa M

54*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Kaddün ki şâh-ı gül-bün-i sîr-âb-ı şîvedür
Leb nev-şükufte gonca-i şâd-âb-ı şîvedür
- 2 Bîñ kan iderse var yeri her bir nigâhda
Çeşmün ki tekye-dâde-i mihrâb-ı şîvedür
- 3 Şeb-zindedâr-ı hasret ider dîde-i dili
Ol mest-i nâz gerçi der-i h^vâb-ı şîvedür
- 4 Dürc-i dehende dâne-i dendân-ı âb-dâr
Nâ-süfte şaf gevher-i nâ-yâb-ı şîvedür
- 5 Es'ad geçürme fırsatı bûs eyle la'lini
Ol gamzeler henüz ki bî-tâb-ı şîvedür

*54. EH 13b, M 23a, MM 17a

55*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nigehbân-ı çerâğ-ı râz-ı dil hâmuş lâzımdur
Emânetdâr-ı nağd-i dâğ-ı aşka hûş lâzımdur
- 2 Ğarâz ihâmdur reng-i niğâb-ı yârı añmağdan
Belî nâ-mahremân-ı aşğdan rû-pûş lâzımdur
- 3 Harîf olmaz tenûn zarf-ı şafâ derd-i ğam-ı dürde
Bu devr-i çep-nümûna rind-i deryâ-nûş lâzımdur
- 4 Nevâ-yı sûz-nâk-ı andelîbi fehmi bâbında
Açılmış gül gibi ey dil ser-â-pâ gûş lâzımdur
- 5 Mezâk-ı ayşımı telh itdi sa'y-ı bâtıl-ı dünyâ
Bu lu'betgâha Es'ad tıfl-ı bâzîgûş lâzımdur

*55. EH 13b, M 23a, MM 17a

3a şafâ : -M / derd-i : derd ü M

4b dil : -M

56*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Zülfin ki zîb-i şafha-i ruhsârı âl ider
Bîñ sâde-levhî beste-i zencîr âl ider
- 2 Fetvâyı pîr-i mey-gededen almış ol şanem
Mey gibi hûn-geşte-i nâzın helâl ider
- 3 Bakmaz o ser-bülend-i bahâ zîr-i pâyına
Üftâde-i maḥabbetini pây-mâl ider
- 4 Meşşâta-i nesîm-i şabâ degse zülfine
Her bir telinde biñ dili âşüfte-bâl ider
- 5 Bûs-ı dehân-ı tengine dil h^vastgâr olur
Bî-mağzı gör ki yok yire fikr-i muḥâl ider
- 6 Geçdükçe pâ fütâde-i renc-i firâkıını
Pâ-mâl-i râh-ı tevsen-i ğunc ü delâl ider
- 7 Es'ad ḥayâl-i nergis-i gûyâ-yı yâr ile
Bülbül gibi hezâr-ı nevâ-h^vânı lâl ider

*56. EH 13b, M 23b, MM 17a

6.beyit: - M

1a ruhsârı : ruhsâr EH

57*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Âb u tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor
Halvet-i ülfete bir şem^c-i şebistân geliyor
- 2 Şeh-levendâne reviş ser-hoş u âlüfte-meniş
Hışm ile hâne-ber-endâz-ı dil ü cân geliyor
- 3 Perçemi zîver-i düş u nigehe âfet-i hûş
Dil-i sevdâ-zedeye silsile-cünbân geliyor
- 4 Şîve der-pîş ü girişme be-kafe zülf be-pâ
Tîğ-ı bîdâr be-kef^carbede-cûyân geliyor
- 5 Çeşmi büt-hâne-i nâz u kaşı mihrâb u niyâz
Hân mân-sûz-ı dil-i gebr ü müselmân geliyor
- 6 La'li pür-şûr u şarâb u nigehe mest ü harâb
Gerden-i şîşe ile dest ü girîbân geliyor
- 7 Berg ü sâz u tarabı gizle amân ey Es'ad
Şahne-i şehir gibi şeyh-i girân-cân geliyor

*57. EH 14a, M 23b, MM 17b

5a mihrâb u : mihrâb-ı M

6a şarâb : -EH

58*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kanda kim naḥl-ı tecellâ-yı kadûn bâlâlanur
Farṭ-ı hayretle gönül bî-hod düşüp Mûsâlanur
- 2 Cân-sitândur tîğ-ı ğamzeñ la'lûn ammâ ey şanem
Rûḥ-baḥşâlıkda billâh dem-be-dem 'Îşâlanur
- 3 Zûr-ı aşk-ı ebruvânuñ bir çekilmez yay imiş
Ğurre-i ebrû anuñçün bak ne pek ğarrâlanur
- 4 Gûş idüp dendânuñı dür-dâneye beñzetdügüm
Ka'r-ı deryâda şafâsından güher lâlâlanur
- 5 Çeşm-i mest-i nîm-bâz-ı şûḥuña taḳlîd ile
Çeşm-i nâ-bînâ-yı nergis göz açup şehlâlanur
- 6 Tıfl-ı ḥod-serdür ḳatı ol şûḥ-ı bî-pervâ hele
Bezm-i pîrân-ı hevâda bî-maḥal bâlâlanur
- 7 Es'adâ şûretde dil bir ḳaṭre-i nâ-çîz iken
Vaḳt olur ammâ sehâb-ı feyz ile deryâlanur

*58. EH 14a, M 24a, MM 17b

2.3.beyit: -M

59*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Raķīb-i hârdan bil şanma kim ol gül-bedendendür
Hezâruñ nâle vü zârı degül gülden dikendendür
- 2 Güneh senden degül ey ğamzesi cellâd bendendür
Zebân-zed bir meşeldür eskiden kim suç ölendendür
- 3 Sihâm-ı sîne devr-i kıavs-ı çarhın dahli yok kıat'â
Dil-efġâr oldıġum ol ġamze-i hâtır-şikendendür
- 4 Ser-i mû cürmi yok baġt-ı siyeh-seyyârânuñ bunda
Ĥatâ çîn-i kemend-i kâkül-i müşġîn-resendendür
- 5 Meşâm-ı câna bûy-ı nâfe-i zülfin reh-âverd it
Şabâ çünkü vürûduñ hıttâ-i Çîn ü Ĥoten'dendür
- 6 Sipihrûñ hükmi yok te'sîr Ĥaķdandur Ĥaķıkatde
Velî Ĥaķķâ bakılsa Es'ad'a taķşîr sendendür

*59. EH 14a, M 24a, MM 18a

1a bedenenden : bedenüm / ĥâr : ĥ'âr : EH

1b nâle vü zâr : nâle-i râz EH

60*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sürmeden çeşm-i sühan-sâzuñ tekellüm meşķ ider
İşfahânî şu'bede gûyâ terennüm meşķ ider
- 2 Ebruvânuñ dem-be-dem tek tırmayup taħrîķ ider
Nergis-i Dünbâledâr'uñ şanki dümdüm meşķ ider
- 3 Şahñ-ı gülşende şeker-ħand oldığı bî-câ degül
Ėonca-i dem-besteye la'lün tebessüm meşķ ider
- 4 Gül ruħuñ fikriyle efĖân eyledükçe mürĖ-ı dil
'Andelîb-i bî-nevâ resm-i tazallüm meşķ ider
- 5 Es'adâ dil yâra ķarşu Ėüft-Ėû itse n'ola
'Âdetâ âyînede tûtî tekellüm meşķ ider

*60. EH 14b, M 24b, MM 18a

61*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bu şeb yâr ile gerçi câm-ı 'işretler çekilmişdür
Velî bigânelerden hayli şıkletler çekilmişdür
- 2 Hayâl-i nergis-i mest ü mey-i la'lüñle hulyâda
'Aceb zerrîn kadehler câm-ı şöhetler çekilmişdür
- 3 Meşâm-ı câna bûy-ı kâkülün îşâl için cânâ
Nesîm-i subhûña hepden ne minnetler çekilmişdür
- 4 Tılsım-ı sihr ile 'ağd eylemişler gûyiyâ bendin
Çözünce düğmesin yârün ne zahmetler çekilmişdür
- 5 Ğam-ı dildâr u reşk-i tâlî'-i ağıyâr ile Es'ad
Nice feryâd-ı serd ü âh-ı hasretler çekilmişdür

*61. EH 14b, AE 13a, M 24b, MM 18b

1.beyit: -AE

2a mest ü mey : mest-i dem AE

2b kadehler : kadehle AE / şöhetler : maḥabbetle AE

4a eylemişler : eylemişdür AE

5a serd ü : serd-i M

62*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dehân-ı ârzûda şevk-ı la'lûnle hâlâvet var
Hayâl-i kâmetünle dilde âşûb-ı kıyâmet var
- 2 Dehân-ı tengüñe söz yok velî güftâr-ı la'lûñde
Zebân-ı kâl ile ta'bîre gelmez başka hâlet var
- 3 Girüp ârâm iderdün bî-tekellûf tav^c-ı h^vâhişle
Perî-zâdem bileydün şîşe-i dilde ne şafvet var
- 4 İder vaz^c-ı şütür gürbeyle sıklet meclis-i ünse
Raķib-i har-zarîfün cild-i nâ-pâkinde gılzet var
- 5 Tekellûf ber-ţaraf bünyâd-ı tarķ-ı dil-nişînümde
Metânet yoksa Es'ad haķķâ baķsan bir nezâket var

*62. EH 14b, AE 13b, MM 18b

1a hâlâvet : harâret AE / la'lûnle : la'lûñde EH

2a la'lûñde : la'lûnle AE

2b kâl : hâl AE

3b Perî-zâdem bileydün : perîzâ bilmedün bir AE

5a tarķ : şîr AE

5b bir : -EH

63*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gördüm ol şûhı bu şeb hânemi pürsân geliyor
Bîm-i ağıâr ile düzdîde vü tersân geliyor
- 2 Perde-i şâma tevârî idüp ol mihr-i münîr
Meh gibi encümen-i işrete pinhân geliyor
- 3 Dürülmüş gül gül açılmış semen-i ruhsârı
Gül-i şeb-nem-zedeves hurrem ü handân geliyor
- 4 Vaz'ı merdâne velî lehçesi tannâzâne
Seyr iden cünbişüni dir ki kızoğlan geliyor
- 5 Halka-i gûşına degmiş gibi âvâze-i hat
Hâtıra hâtıra-i zülfî perîşân geliyor
- 6 Pîrelenmiş hat ile şafha-i rûyuında yiri
Tırrası tarf-ı binâgûşına lerzân geliyor
- 7 Feyz-i nîreng-i hat-ı sebz ile Es'ad cânân
Eski itdüklerine şimdi peşîmân geliyor

*63. EH 15a, AE 13b, M, 25a, MM 19a

6.beyit: -M

1a şûhı : şûh AE

3b -veş : ter AE

7a nîreng : tîrûn / sebz: sebzi AE

64*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Zülfün ne dem ki perde-keş-i rûy-ı âl olur
Sünbül mişâli 'âşıkun âşüfte-hâl olur
- 2 Ta'bir idince şîve-i çeşm-i füsûngerün
Destümde hâme mevrîd-i sihr-i helâl olur
- 3 Bu hüsn-i dil-firîb ü bu nîreng-i âl ile
Dil-dâde olmamak saña emr-i muhâl olur
- 4 Bahşı uzattı perçem-i pür-hamla gerdenün
Korkum budur ki arada bir kıl u kâl olur
- 5 Mazmûn-ı haç mı sihr mi efsûn mıdur 'aceb
Zîrâ seni görünce baña başka hâl olur
- 6 Dil muktezâ-yı câmi'a-i bi-hodî ile
Bî-ihtiyâr mâ'il-i her hurd-sâl olur
- 7 Pey-revlik ile Râgıb-ı hoş-gûya Es'adâ
Dil refte refte mahrem-i bezm-i kemâl olur

*64. EH 15a, AE 13b, M 25a, MM 19a

6.beyit: -M

1b 'âşıkun : 'âşıka M

3a âl : ân AE

4b budur : odur AE

7a pey-revlik ile : pey-rev-i lüccenle AE

7b bezm : râz AE

65*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bezme sen gelmeyecek feyz-i meserret mi gelür
Dil-i hasret-zedeye neş'e-i hâlet mi gelür
- 2 Sensiz ey nûr-ı nigâr mâye-i ârâm-ı derûn
Dideye feyz-i cilâ sîneye râhat mı gelür
- 3 Nûşda rûy-ı vişâlûn meded itmezse eger
Haste-i miñnet-i hicrâna ifâkat mı gelür
- 4 Öpmege kûşe-i dâmânın o şâh-ı hüsniñ
Cûş-ı bigânedden üftâdeye nevbet mi gelür
- 5 Şeng ü şûh olmayıcağ sâkî-i bezm-i 'işret
Rind-i dürdî-keş-i mahmûra şetâret mi gelür
- 6 Sen hemân şarf idegör nağd-i niyâzı ey dil
Nâzdan yoksa o nâzende ferâgat mı gelür
- 7 Hep gelen zahm-ı sitem seng-i cefâdur ancak
Dest-i cevrenden anuñ merhem-i şîhhat mı gelür
- 8 Bakmadan 'arız-ı gül-çînet-i yâra Es'ad
'Andelîb-i dil-i 'uşşâka kanâ'at mi gelür

*65. EH 15b, AE 14a, M 25b, MM 19b

7 -M

1b hasret : hayret AE / neş'e-i : neş'e vü AE

3a nûş : hûş EH, AE

5b şetâret : şenâdet AE

8a bakmadan : bakmaduñ AE

66*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Göñül âşüfte-i gül-gonca-i destâruñdur
‘Aql sevdâ-zede-i zülf-i siyehkâruñdur
- 2 Müşterî nukre-i eşk ile saña merdüm-i çeşm
Sîne naqdîne-i dâğ ile harîdâruñdur
- 3 Yalıñuz haste-i çeşm-i siyehün ben degülem
Çarh-ı çârümde Mesîhâ bile bîmâruñdur
- 4 Tîr-i dil-dûz-ı kazâ bildügi ehl-i ‘aşkuñ
Senün ey kaşı kemân gamze-i hûn-h^vâruñdur
- 5 Şanma dil-beste-i zülf-i digerândur Es‘ad
Senün ey âfet-i cân kendi giriftâruñdur

*66. EH 15b, AE 14a, MM 19b

5b senün : billâh AE

67*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Meclis-i hulyâda dille dil-rübâ söyleşdiler
Tarh idüp teklîfi iki âşinâ söyleşdiler
- 2 Hod-be-hod tenhâca şerh-i gülşen-i râz eyleyüp
Kûşe-i ülfetde ihvânü's-şafâ söyleşdiler
- 3 Dîde-i şeb-zindedâr u şem'-i meclis şubhâ dek
Yâd idüp eyyâm-ı vaşlı mâ-cerâ söyleşdiler
- 4 Cân-ı zâr ile dil-i şeydâ gelüp bir araya
Birbiriyle ikisi derd ü belâ söyleşdiler
- 5 Tâ şeh her şeb giriftârân-ı bend-i zülf-i yâr
Kıssa-i dûr ü dirâz-i ibtilâ söyleşdiler
- 6 Çeşm-i hasret-pîşeye hâk-i reh-i cânâneyi
Es'ad erbâb-ı başîret tûtyâ söyleşdiler

*67. EH 15b, AE 14b, MM 20a

2b ülfet : hâlvat AE

5a her şeb : harf AE

5b devr ü : devr-i EH

6a reh : râh EH

68*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nîm-şeb dille hayâl-i dil-rübâ söyleşdiler
Bî-muḥâbâ itdiler zevk ü şafâ söyleşdiler
- 2 İtdiler nâz u niyâz ammâ zebân-ı ḥâl ile
‘Aşkdan bahş açdılar ḥarf-i vefâ söyleşdiler
- 3 İki kâfir mâ-cerâ ya'ni dü çeşm-i şûḥ-ı yâr
Remz ile çeşm-i terümden mâ-cerâ söyleşdiler
- 4 Künc-i aḥzân içre Ya'qûb-ibtilâyân-ı firâḳ
Vaşluñı ey Yûsuf-ı şânî devâ söyleşdiler
- 5 Zaḥmdârân-ı dem-i tîğ-ı nigâhuñ bî-cedel
Çâre aḥkâm-ı kazâ için rızâ söyleşdiler
- 6 Zülfüne geh müşg-i çîn geh şâm-ı ḡam ta'bîr idüp
Bir alay efsâne-gû ancak ḥaṭâ söyleşdiler
- 7 Gül yüzün şevkıyla destân-ı ḡamı şerḥ eyleyüp
Es'adâ zâr u hezâr-ı bî-nevâ söyleşdiler

*68. EH 15b, AE 14b, M, 25b, MM 20a

2a nâz : râz AE

7a gül : gün AE

7b hezâr-ı : hazîn ü AE

69*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Güft-gû-yı 'aşkı hâmuş olmayan bilmez nedür
Kâdr-i 'aql-ı hûsı medhûş olmayan bilmez nedür
- 2 Bülbülün te'sîr-i âh-ı dil-hurûş-ı hasretin
Gül gibi ser-tâbe-pâ gûş olmayan bilmez nedür
- 3 Sâdelik zevk ü şafâsın sor gönül âyîneye
Bu ser-encâmı nemed-pûş olmayan bilmez nedür
- 4 Lezzet-i nâm-ı bülend ü şöhret-i âvâzeyi
Yâd-ı 'âlemden ferâmûş olmayan bilmez nedür
- 5 'Âlem-i tecrîd dervîşâna mahşûş olduğın
Pâdşâhum hâne-ber-dûş olmayan bilmez nedür
- 6 Şem' için pervânenün sûz u güdâz-ı şevkını
Âteş-i 'aşk ile pür-cûş olmayan bilmez nedür
- 7 Vâkıf olmak ister iseñ Es'adâ dem-beste ol
Güft-gû-yı 'aşkı hâmuş olmayan bilmez nedür

*69. EH 16a, AE 15a, M 26a, MM 20b

3a gönül : gel EH, M / âyîne : âb-gîne M

4a şöhret-i : şöhret ü EH

70*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 La'l-i nâbuñ ki Mesîhâ ile hem-demlik ider
Haste-i 'aşka devâ söylese ebkemlik ider
- 2 Âh kim sîne-i kâfûr-nümûnuñ ne zamân
Şarılup sîne-i mecrûhuma merhemlik ider
- 3 Şubha dek nâle vü feryâd ile her dem dil-i zâr
Bezm-i fûrkatde gehî zîr ü gehî meylik ider
- 4 Şanma bâzâr-ı maḥabbetde tehî-dest beni
Dâğ-ı ḥasret baña dînâr ile dirhemlik ider
- 5 Seyl-i eşk ile ğubâr-ı dili itse teskîn
Merdüm-i çeşm-i terüm baña bir âdemlik ider
- 6 Rind bir câm u iki şişe-i meyle tenhâ
Şadr-ı mey-ḥâneye şâhâne geçüp Cemlik ider
- 7 Bu girân bâr ile mîzân-ı cezâda Es'ad
Ḥavfum oldur ki 'ayâr-ı 'amelüm kemlik ider

*70. EH 16b, AE 15a, M 26b, MM 20b

3a her dem dil-i zâr : hâhişger-i dil EH, M

5a itse teskîn : teskîn it ve AE / iderse teskîn M

6a şişe-i meyle tenhâ : şişe ile tehâca AE

6b şâhâne : şâhum ne AE

7a bu : bir EH

71*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Müjgânlaruñ ne dem ki şaf-ârây-ı nâz ider
Mülk-i cihânı pâ-zede-i Türk-tâz ider
- 2 Çeşmün gurûr-ı hüsn ile çün nîm-bâz ider
‘Uşşâk-ı zârı küşte-i şimsîr-i nâz ider
- 3 Bir mîhr-i hüsne oldı gönül germ-i ittîşâl
Kim mâhı vakf-ı âteş-i sûz u güdâz ider
- 4 Bâlâ çekerse böyle ger ol ser-bülend-i nâz
Serv-i Süheyl’e kâmeti bahş-i dirâz ider
- 5 Zâhirde çeşm-i râğbeti ağıâradur velî
Düzdîde biñ girişme-i ‘aşk-ı nevâz ider
- 6 Oldum nigâh-ı şûhına maḥrem şu deñlü kim
Bî-tercemân gamze baña keşf-i râz ider
- 7 Nâz u niyâza keşmekeş-i hüsn ü ‘aşkı gör
Maḥmûd’ı dil-rubûde-i zülf-i Ayâz ider
- 8 Âfâkı tutdı şöhetimiz ‘aşk-ı pâk ile
Es’ad o şûhı daḥı neden ihtirâz ider

*71. EH 16b, AE 15b, M 26b, MM 21a

5. beyit: -M

1b cihân : şekîb M

5b ‘aşk : ‘âşık AE

6a oldum : oldı EH

7a niyâza : niyâz-ı AE

7b Maḥmûd : maḥmûr M

8b o şûhı daḥı: daḥı o şûhı AE

72*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bilmedüm böyle cefâkâr olacağsın âhîr
Düşmen-i cân u dil-i zâr olacağsın âhîr
- 2 Saña dil virmez idüm âfet-i cânım evvel
Fehm ideydüm ki dil-âzâr olacağsın âhîr
- 3 Bağladum zülfüne dil eyledüm ammâ ne hâfâ
Ben ne bildüm ki ğalaţkâr olacağsın âhîr
- 3 Ehl-i aşka bu kadar cevır ü cefâ itme şaşkın
Sen de bu derde giriftâr olacağsın âhîr
- 4 Reng ü bûy-ı ruĥ-ı gül-gûnuña aldanma gülüm
Sen ki hem-şadr-i has u hâr olacağsın âhîr
- 5 Çok da nâz itme harîdâr-ı metâ'-ı vaşla
Giderek şahid-i bâzâr olacağsın âhîr
- 6 Tâlî'-i Es'ad'ı ber-geşte iden hep sensin
Sen de ey çarĥ nigûnsâr olacağsın âhîr

*72. EH 16b, AE 15b, M 27a, MM 21a

2.3.beyit: -M

1b dil-i zâr : dil âzâr AE

2a dil : cân AE

3b ne bildüm : bileydüm AE

5a gülüm : kızum M

7b nigûnsâr : nigûnsâz AE

73*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül bir âfetün mecrûh-ı tîğ-ı ebruvânıdır
Ki 'âlem dil-figâr-ı gâme-i nâ-mihrbânıdır
- 2 Dil-i hod-ser yine bir Yûsuf-ı hüsne kıl olmuş kim
'Azîz-i Mısr anuñ kemter gûlâm-ı hüsni ü ânıdır
- 3 Degül nağş-ı cemâline derûnum bir nefes hâlî
Ki levh-i sinem ol âyinenün âyinedânıdır
- 4 Seni zülfi gibi pür-pîç ü tâb-ı şevk iden ey dil
O şûh-ı hoş-kabânun hasret-i mûy-ı miyânıdır
- 5 Sebük-mağzâne her ser-der-hevâ-yı hüsne meyl itmez
O dil kim bâde-i câm-ı hakîkat ser-girânıdır
- 6 Zebân-ı kâl ile hâl dili ta'bîr-i kâbil mi
Nigâh-ı hasret ancak ehl-i derdün tercemânıdır
- 7 Sözümden anlanur kim oldığı ol âfetün Es'ad
Ne lâzımdır açıktan söyleyem işte fûlânîdür
- 8* Edeb resmin ri'âyet eyle küstâh olma hüsyâr ol
Ki bu dergâh-ı 'âlî âşaf-ı 'aşr âsitânıdır
- 9 Zihî dergâh kim çend-in hezârân Hüsrev-i Dârâ
Yesâvül gibi derbân pâyesiyle pâsbânıdır
- 10 Vezîr-i ma'delet-güster 'Ömer Paşa-yı zî-şân kim
Umûr-ı mülkde el-hâk Nizâmü'l-Mülk-i şânîdür

*73. EH 17a, AE 16a, M27a, MM 21b Başlık: Gâzel-i müzeyyel der sitâyîş-i düstûr-ı 'asr 'Ömer Paşa (edâmallâhu iclâlühû MM), EH

2, 4: -M

2a bir : -EH

3b âyinedân: âyinedâr M

*8...14.beyit: -M

9a hezârân : her ez ân EH

11a meşrebi : müşterî AE

11b şehâvet : semâhet EH / hîlm : 'ilm EH

- 11 Kefi ebr-i ‘aṭâ vü meşrebi deryâ-yı himmetdür
Seḥâvet menba‘ı ḥilm ü ḥayâ vü luṭf kânıdır
- 12 Hoşâ ferḥunde ṭâlî‘ kim zamân-ı devleti ḥalkâ
Şafâ vakti meserret mevsimi ‘işret zamânıdır
- 13 Geçer a‘dâsınuñ eyyâm-ı ‘ömri hep felâketle
Bu ‘işret-ḥânede mesrûr ancaḳ dostânıdır
- 14 Hudâ göstermesün eksükligin sükkân-ı Bağdâd’a
Ki zât-ı ekremi bu kişverün rûḥ-ı revânıdır

74*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Âh kim evvel bî-vefâ üftâdesin nâlân ider
Mübtelâ-yı ğam ducâr-ı derd-i bî-pâyân ider
- 2 Da'vet itsem gel disem gelmez ider va'de hilâf
İntizâr ile dil-i pür-iştiyâkı kıan ider
- 3 Def-i vâkı eyler bir ednâ 'özü-i nâ-ber-câ ile
'Âşık-ı zârı esîr-i miñnet-i hicrân ider
- 4 Bezm-i âgyâra tevâzu'la ider teşrîf-i nâz
Yanuma gelmek huşûşında tûrur 'unvân ider
- 5 Tîşe-i bî-dâd ile tek tûrmayup Ferhâdveş
Kûh-ı ârâmı o Şîrîn-leb yıkar vîrân ider
- 6 Mâ-cerâmuz böyle kıalursa o bî-pervâ ile
Korkarum Es'ad ki nakz-ı rişte-i peymân ider

*74. EH 17b, AE 16a, MM 22a

1b bî-pâyân : bî-dermân AE

3a def' : ref' AE

5b ârâmı : ârâmûm AE

75*

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ol serv-i nâz böyle ki bâlâ-keşîdedür
Elbetde püşt-i tîkât-i 'âşık hamîdedür
- 2 Nâz ile ihtirâzı da itdün niyâzmend
Seyr it kadûn ne mertebe nâz-âferîdedür
- 3 Gül mevsiminde bezm-i meyûn zevk ü hâleti
Bir neş'edür ki câm-ı lebûnden resîdedür
- 4 Muzmer hayâl-ı kâd-ı lebûn cân çıkarsa da
Gûyâ ki şâh-ı sînede cânâ 'akîdedür
- 5 Gül-gûn beyâz 'arîz-ı şâfuında haft-ı ter
Bir sebzeder ki berg-i gül üzre demîdedür
- 6 Ma'zûrdur açılmazsa ger gonca bûlbûle
Zîrâ ki tîfl-ı hod-ser-i 'âşık nedîdedür
- 7 Es'ad bu 'ikd-ı dürr-i semîn-i belâgatûn
Her ferdi bîn harîde deger bir ferîdedür

*75. EH 17b, AE 16b, M 27b, MM 22a

1b tîkât : kâmet AE

5a 'arîz-ı şâfuında : 'arîzını şanma AE

6a ger : ol AE

7a 'ikd-ı dürr : dürr-i 'ikd AE

7b deger : diger M

76*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Şikenc-i zülfün için pîç ü tâb yazmışlar
Esîr-i aşkuñ için ıztırâb yazmışlar
- 2 Su'âl-i gamzeñe dem-bestegân-ı hayret-i aşk
Zebân-ı hâl ile ancak cevâb yazmışlar
- 3 Kitâb-ı hüsnüñe ey tıfl-ı mekteb-i irfân
Haţ-ı gubâr ile faşlü'l-hitâb yazmışlar
- 4 Cünûn-ı aşk ile evzâ'-ı Kays'ı ehl-i hıred
Haţâya nisbet idüp nâ-şavâb yazmışlar
- 5 Vücûd mülküni tahrîr idende ehl-i kazâ
Dil-i şikestemi hâne-harâb yazmışlar
- 6 Rumûz-ı hikmete bir kimse olmamış vâkıf
Egerçi felsefede çok kitâb yazmışlar
- 7 Lebinde haţ-ı şikest ile bûse-cûyâna
Dehân-ı yârdan Es'ad itâb yazmışlar

*76. EH 18a, AE 16b, M 27b, MM 22b

3.beyit: -M

2a aşk : şevk AE

5a ehl : kilik EH, M

7a -cûyâna : cûyân M

77*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Âzürdesin begüm baña ammâ sebeb nedür
Ey şûh-ı zevk-i renc murâduñ 'aceb nedür
- 2 Hem-vâr u şâf iken baña âyîne-i ruhuñ
Ey sâde-rû bu çin-i cebîn-i gâzab nedür
- 3 Mânend-i gül gülüp açılırken baña müdâm
Dem-beste olmağa sebeb ey gonca-leb nedür
- 4 Luṭf eyle söyle cürmümi bildür nedür benüm
Bî-hûde tâ bu mertebe şûr u şegab nedür
- 5 Zehr-âb-ı gâm mezâkumı telḥ itdi şöyle kim
Bilmem ḥumâr-ı dürd ile câm-ı ṭarab nedür
- 6 Kesmezken iltifâtuñı Es'ad'dan evvelâ
Şimdi bu kec-nigâh-ı gâzab rûz ü şeb nedür

*77. EH 18a, AE 17a, M 28a, MM 22b

1a baña : -M

1b zevk : zûd EH, AE

2a hemvâr : hemvâre M

4b tâ : yâ AE

6b rûz u şeb : rûz şeb M

78*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül kim sûz-ı şevk-ı şu'le-i hüsnünle micmerdür
Hayâl-i nokta-i müşğîn-i hâlün anda 'anberdür
- 2 Göz açmaz mest-i nâzum h'âb-ı nâz u işveden gûyâ
Humâr-âlûd-ı çeşmün nâz u işveyle muhammerdür
- 3 Lebün gül-hand ile kâm-ı dili şîrîn-mezâk eyler
Dehân-ı ârzûya nûş-handuñ gül-be-şekkerdür
- 4 Gülistân-ı leţâfetdür ser-â-pâ nâzuñ endâmuñ
'İzâruñ lü'lü-i hamrâ dehânuñ gonca-i terdür
- 5 Lebin beñzetdüm ol 'Îsî-demün gül-goncaya zîrâ
Degül gül-gonca belki câm-ı Cem'den dil-güşâ terdür
- 6 Getürmiş bir yire İslâm u küfri deyr-i hüsninde
Kaşı mihrâbdur 'uşşâka ammâ çeşmi kâferdür
- 7 Düşer yüz pîç ü tâba mâr-ı zülfi taraf-ı rûyında
Nigehbânî-i genc-i hüsn için gûyâ ki ejderdür
- 8 Degül mümkün nazîre söylemeñ Es'ad Neşâtî'ye
Ki zâtı bî-nazîr ü nazm-ı pâki ıkd-ı gevherdür

*78. EH 18a, AE 17a, M 28a, MM 23a

4.beyit: -AE; 4.5.6.beyit: -M

1b hâl : hayâl AE

2a nâz u : nâz-ı M

2b işveyle : işve ile EH, M

6a İslâm u : İslâm-ı M

79*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Söz ne zebân-ı yârdadur ne dehendedür
İş râz-ı la'l-ı kem-sühanin fehm idendedür
- 2 Bûd u nebûd harf-i dehânında şüphe yok
Ammâ sühan o la'l-ı leb-i kem-sencidedür
- 3 Telh eyleyen mezâkumı zehr-i 'itâb ile
Ol tatlı dilli gonca-leb-i nev-sühandedür
- 4 Gülzâr-ı hüsn-i yârı geçürdüm nezâreden
Çeşm-i heves o bâğda sîb ü zeķandadür
- 5 'Aqlum sevâd-ı Şâm'da sevdâ-yı zülf ile
Gönlüm ğam-ı 'aķık-ı lebünle Yemen'dedür
- 6 İslâmı katl-i 'âm ile itdün şehîd hep
Îmân senün dimezsın a kâfir yedüñdedür
- 7 Var ise çîn-i zülf-i siyâhındadur haķâ
Ey baht-ı tîre yoksa ne sende ne bendedür
- 8 Yalnuz efendi ben degülem bendesi anuñ
Serv-i çemen de ol ķad-ı mevzûna bendedür
- 9 Mürĝ-ı dil-i şikeste-perüm Es'adâ benüm
Şimdi kemend-i zülf-i şiken-der-şikendedür

*79. EH 18b, AE 17b, M 28b, MM 23a

8.beyit: -M

1b la'lün ile bu sühani : râz-ı la'l-ı kem-sühanin AE

2b sencide : sühânde AE, M

3a mezâkumı : nevâzumı AE

6b yedünde : nereñde EH, M

80*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül kim hâne-zâd-ı halka-i zencîr-i zülfündür
Tarîk-ı 'akla reh-yâb olduğu taşîr-i zülfündür
- 2 Nedür cürmi giriftâr olmasa mürğ-i dil-i zârum
Gene bu bâbda kûtâhî-i tedbîr-i zülfündür
- 3 Yalan sevmem begüm baht-ı siyâhuñ dahli yok bunda
Bu sevdâ bu keş-â-keş büsbütün te'sîr-i zülfündür
- 4 Zuhûr-ı fitne-i âhîrzamân-ı haţta şâhiddür
Binâgûşundaki hâl-i siyeh kim zîr-i zülfündür
- 5 Karîb-i va'd ile zabt it kaçırma dâmenin elden
Dil-i âzürde zîrâ şimdi pek dil-gîr-i zülfündür
- 6 Siyehkârî-i düzd-i gamzeñün bir şun'ı yok bunda
Ser ü sâ mânı hep târâc iden şeb-gîr-i zülfündür
- 7 N'ola sevdâ-yı haţtuñ hâmeye mûy-ı dimâğ olsa
O da Es'ad gibi âşüfte-i ta'bîr-i zülfündür

*80. EH 18b, AE 17b, M 29a, MM 23b
6a düzd : devr AE

81*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Beni encüm-şümâr-ı şevk iden bir mâh-ı enverdür
Ki tâb-ı 'arızı pertev-fürûz-ı bezm-i hâverdür
- 2 Ruḥı mâh-ı şeb-ârâ ebruvânı ğurre-i ğarrâ
Bilürin ger zinde ḥâli bir tâbende aḥterdür
- 3 Nigâhı âşinâ reftârı dil-keş kâmeti ser-keş
Lebi mül ḥaṭṭı sünbül ḥaddi gül kaddi şanevberdür
- 4 'Aceb mi sâye-güster olmasa pâ-mâl-i hicrâna
Ki naḥl-i Ṭûr'a hem-dûş u 'amûd-ı şubḥa hem-serdür
- 5 Kıyâmetler kıpırmış başına üftâde-i 'aşkuñ
Hırâm-ı şûr-ḥîzi fitne-i ber-pây-ı maḥşerdür
- 6 Tıyansun nâzına ehl-i niyâz ol âfet-i cânuñ
Ki pek nâzendedür çok nâzenîndür nâz-perverdür
- 7 Girîbân-ı karârüm şâneveş şad çâk iden şimdi
Hem ol ser-pençe-i müjgân hem ol zülf-i muğberdür
- 8 Şarîr-i kilik-i şûḥum Behcet'e tanzîr ile ancak
Yine mürğ-ı çemende Es'adâ behcet-fezâ terdür

*81. EH 19a, AE 18a, M 29a, MM 24a

2.7.beyit: -A ; 5.7.beyit: -M

6b Ki pek nâzendedür müjgânı bîm-i zülf-i muğberdür AE

8a şûḥ : şevk AE

82*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yâr hâl-i nâ-be-sâmânum bilür bilmezlenür
Âh kim derd-i firâvânum bilür bilmezlenür
- 2 Tîre-rûz-ı hasret-i şubh-ı binâgûş olduğum
Gün gibi ol mâh-ı tâbânum bilür bilmezlenür
- 3 Bağ ne sengîn-dil şanemdür kim gurûr-ı hüsn ile
Mâ-cerâ-yı çeşm-i giryânum bilür bilmezlenür
- 4 Nağd-i cânım yâda virsem râh-ı aşkında yine
Cânımuñ cânânı cânânum bilür bilmezlenür
- 5 'Abd-i şâdık olduğum bilmez mi bilsem Es'adâ
Yoksa kim ol şâh-ı hûbânum bilür bilmezlenür

*82. EH 19a, AE 18a, M 29b, MM 24a

2a mâh-ı tâbân : mâh-tâbân M

4a yâda : yâra AE / bâda M

4b cânânı : cânı EH / cânânı cânımun : cânı o cânânum M

83*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Âb u tâbuñdan meh-i pertev-fezâ maḥcûbdur
Sürhî-i reng-i hicâbuñdan ḥayâ maḥcûbdur
- 2 Çâşnî-i la'l-i nâbuñdan eyâ reşk-i Mesîḥ
Câm-ı Cem şermendedür âb-ı beḳâ maḥcûbdur
- 3 Reşk-i rûyuñdan n'ola zengâr eger rû-pûş ise
N'eylesün âyîne-i 'âlem-nümâ maḥcûbdur
- 4 Perde-i ebr-i hicâba girmesün mi âftâb
Tâb-ı rûyuñdan senüñ ey meh-liḳâ maḥcûbdur
- 5 Nâzenînüm çeşm-i mest-i âşinâ bigâneñe
Âşinâ bigânedür nâ-âşinâ maḥcûbdur
- 6 Reng ü bûy-ı berg-i rûy-ı câm-ı la'lüñden senüñ
Güldeki bû müldeki reng ü şafâ maḥcûbdur
- 7 Nâz u istignâ ile dem-beste şanma ol büti
Gonca-i bâğ-ı ḥayâdur Es'adâ maḥcûbdur

*83. EH 19a, AE 18b, M 29b, MM 24b

3.beyit: -M

2a nâb : leb M

3a zengâr eger : zengârı EH / ise : ola AE

3b n'eylesün : itse n'eyler AE

6a la'lüñden : la'lünde AE / reng ü : reng-i A

84*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ğamuñla ben helâkim sen kimüñ ğam-ı^vârısın kâfir
Kimüñ merhem-ğüzâr-ı sîne-i efgârsın kâfir
- 2 Nigâhuñ şabr-sûz u terk-i çeşmüñ reh-zen-i râhat
Dimezsın sen kimüñ ârâm-ı cân-ı zârısın kâfir
- 3 Nigâhuñ âşinâ bigâne ğamzeñ dost-ı düşmendür
Utanma toğrı söyle sen kimüñ dil-dârısın kâfir
- 4 Girersin günde yüz biñ bî-günâhuñ kanına nâ-hağ
Bileydüm sen ne şer'üñ pey-rev-i âşârsın kâfir
- 5 Müselmânum diyen böyle kıyar mı ehl-i imâna
Ne milletsin ne âyînüñ perestîşkârsın kâfir
- 6 Nigeh-dûz-ı reh-i endîşedür nergis gibi çeşmüñ
Ne derdüñ ser-fürû âverde-i efgârsın kâfir
- 7 Qarîb için elünde sübhâ dâm u dânedür zâhid
'Aceb kağı bütün dil-beste-i zünnârsın kâfir
- 8 Senüñçün ben dağı Es'ad gibi dil-ğasteyüm ammâ
Hele ey çeşm-i cânân sen kimüñ bîmârsın kâfir

*84. EH 19b, AE 18b, M 30a, MM 24b

2a şabr -sûz : şabr u suz EH

4b sen ne şer'üñ pey-rev : toğrı söylersin perî AE

7a sübhâ : -EH, M; dâm u dâne vardır ey zâhid M

8a gibi : -EH, A ğasteyüm : ğasteyiz EH, AE

85*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ol âftâb-ı hüsn ki rahşende mâhdur
Burc-ı derûn-ı 'âşık aña cilvegâhdur
- 2 Haţţ-ı ruhuñ ne hâle ne ebr-i siyâhdur
Ey meh-cebîn ben añladığum dûd-ı âhdur
- 3 Feryâd kim esîr olalı dâm-ı zülfüne
Kârum tamâm şeb-heme-şeb âh u vâhdur
- 4 Kayırma sebû-yı hâtırını ben şikestenin
Pek alma inkisârımı zâlim günâhdur
- 5 Tutdı sevâd-ı haţţ-ı sevdâyı yek kalem
Mecnûn da başlı başına bir pâdşâhdur
- 6 Deryûzekâr-ı bâb-ı risâlet ol Es'adâ
Yok nehr-i sâ'il anda açık bârgâhdur
- 7 Maqbûl-ı âsitâne-i 'arş âşiyânesi
Maqbûl-ı bârgâh-ı Cenâb-ı İlâhdur
- 8 Ey pâdşâh-ı mülk-i şefâ'at 'inâyet it
Bu bendeye ki cürm ile hâli tebâhdur
- 9 Senden murâd-ı hâtırını bu 'abd-i mücrimün
Nîm-iltifât-ı luţf ile ednâ nigâhdur
- 10 Ruhsâre-i ümmîdüme luţf it güşâde kıl
Ol bâbı kim dü 'âleme ümmîdgâhdur

*85. EH 20a, AE 19a, M 2a, MM 25a. Başlık: Ğazel-i müzeyyel der na't-ı Seyyidü'l-beşer (Seyyidü'r-Rusûl şallalâhu 'aleyhi ve sellem MM) EH

3a, esîr : siper E; 3b, tamâm: -EH; 4a, kayırma : kıırma AE, 6b, nehr-i : nehre AE; ruhsâre-i : ruhsârufı AE

86*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bâde sensiz baña hûn-ı ciger olsun nice bir
Eşk-i hasretle gözümden be-der olsun nice bir
- 2 Gûş idüp gizli şarâb içdüğünü illerle
Baña ser-mâye-i şad derd-i ser olsun nice bir
- 3 Ben zamânlarla kalam câm-ı lebûnden nevmîd
Senden âgyâr hemân behrever olsun nice bir
- 4 Zehr-i hicrân ile 'ayşüm nice bir olsun telh
Vaz'ûn âgyâr ile şîr ü şeker olsun nice bir
- 5 Mâ-haşal kaldı gözüm encümen-i vaşluñda
Tâ-be-key halka-i bîrûn-ı der olsun nice bir
- 6 Bezm-i vuşlatda rakîbe viresün cây-ı qarâr
Es'ad-ı bî-ser ü pâý der-be-der olsun nice bir

*86. EH 20a, AE 19a, M 30b, MM 25a

2.beyit:-A; 4.beyit: -M

3a hemân : -EH / va'd u M

5b vaşluñ : vuşlat M

87*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Şayyâd-ı çeşmi kim baṭṭ-ı şahbâ şikârdur
Kuş şaldı mürğ-ı cânuma gûyâ şikârdur
- 2 Bir ṭurna telli vahşî gâzâla çekildi dil
Kim şaydgâh-ı hüsine dünyâ şikârdur
- 3 Şâhin nazarlî esperi şeh-perli yavır kim
Nesr-i felek gözinde bir ednâ şikârdur
- 4 Bakmaz olur nigâh ile sîmurg olursa da
Şeh-bâz çeşmi gör ki ne 'anḳâ şikârdur
- 5 Uydum hevâ-yı 'aşkına ol ṭoyğun âfetün
Çenginde şimdi mürğ-ı şekîbâ şikârdur
- 6 Şeh-bâl-ı zülfî hâli ile dâne-pâş olup
Her bir telinde biñ dil-i şeydâ şikârdur
- 7 Bir kuşca cânla pençesine düşme ey gönül
Zîrâ ki şîr gibi tüvânâ şikârdur
- 8 Ey kebk-i hüsn yemleme vir ṭu'me-i lebün
Şayd it tezerv-ṭab'ı ki zîbâ şikârdur
- 9 Gönüm kuşu münâsib uçurmazsa maḳşaduñ
Dem-hûrde olmasun ki pek a'lâ şikârdur
- 10 Es'ad 'ikâb-ı kill-kî kef-âmûz-ı hoş-edâ
Evc-i hünerde ṭâ'ir-i ma'nâ şikârdur

*87. EH 20b, AE 19b, M 30b, MM 25b

7.8.9.beyit -M; 8.beyit -EH

4a nigâh : şikâr AE; 6a şeh-bâl : şeh-bâz AE; 6b telinde : zeminde AE

9a uçurmazsa : uçurmaya AE; 9b dem-hûrde : her dem EH

88*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bizde gel yat diyü bu şeb dil niyâz eyler yatar
Yatmayup ma'kûle ol nâzende nâz eyler yatar
- 2 Nakş-ı nevk-i hâr-ı gül-pister batâr endâmına
Câme-h^vâb-ı nâza girse ihtirâz eyler yatar
- 3 Mest-i bî-tâb oldı zûr-ı neş'eden ammâ yine
Çeşm-i h^vâb-âlûd-ı nâzın nîm-nâz eyler yatar
- 4 H^vâb-ı hargûş ile ol âhû yaturmış 'âşıkın
Gamzesi ammâ rakîbe keşf-i râz eyler yatar
- 5 Her gice hamyâze-i şeb reng-i zülfünle gönül
Şubha dek efsâne-i şevkı dirâz eyler yatar
- 6 İşâret-i dûşînedan zâhid humâr-âlûdedür
Bî-vuzû' mihrâb-ı tâ'atde nâmâz eyler yatar
- 7 Ehl-i 'aşka tırmayup izhâr-ı hışm u kaḥr ider
Es'adâ aḡyâra vaz'-ı dil-nevâz eyler yatar

*88. EH 20b, AE 19b, M 31a, MM 26a

6.beyit -M

1a bu : bir EH, M / bizde : bezme M

2a câme : câm M

3b Çeşm-i h^vâb-ı nâza girse ihtirâz eyler yatar EH, M

7a kaḥr : iken AE

89*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dem-â-dem hastesin ey dil seni bîmâr iden kimdür
Beni zâr eyleyen sensin seni bî-zâr iden kimdür
- 2 'Azîzümden cüdâ ey pîr-i Ken'ân halümi gel gör
Sen inşâf ile bak kim sâkin-i beytü'l-hüzün kimdür
- 3 Cigerde tîşe-i hasretle kazdum nakş-ı ruhsârûñ
Baña nisbetle ey şîrîn-zebânum kûh-ken kimdür
- 4 Kayırmam baña cevîr ü gayra luṭfuñ farkı ideydüñ tek
Seni cân u gönülden sevmeyen kimdür seven kimdür
- 5 Seni ger sevdüğüm cürm ise 'afv it sevdüğüm cürmüm
Bu hüsn ile sen inşâf it seni bir sevmeyen kimdür
- 6 Bu gülzâr içre Es'ad şûr şaldı bülbül-i ṭab'um
Tekellûf ber-ṭaraf ben var iken mürğ-ı çemen kimdür

*89. EH 20b, AE 20a, M 31a, MM 26a

1b Beni bî-zâr iden sensin seni zâr eyleyen kimdür EH, M

2b bak : bu AE

4b cân u : cân-ı AE

5b sen inşâf it seni bir : seni inşâf lâzım E; seni inşâf ile M

90*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 'Uşşâka kârı ben bilürem dekk ü hiledür
Aldandığum o sâhire hep bile biledür
- 2 Cevr eylemekde dest-be-destdür raķib ile
Ol nâ-be-kâruñ işledügi yâr eliyledür
- 3 Hiç oldı hep anuñla geçen rûzgâr-ı vaşl
Gûyâ ki kışsa-i Süleymân u Kelîle'dür
- 4 'Azm itdi қа'be-i dilümi yıķmağa raķib
Pey-revligi o kâfirüñ aşhâb-ı ķiledür
- 5 Es'ad miyân-ı sîne-i yâra gözin degir
Şâ'irlerüñ belî nazarı ķâl ü ķiledür

*90. EH 21a, AE 10a, M 31b, MM 26a

1a 'uşşâka : 'uşşâk-ı AE, kârı : karşı AE

1b sâhîr : kâfir AE

2a dest-be-destdür raķib ile : destde bîm-destdür raķib E; dosta hem-destdür raķib AE

3a hep anuñla : baķ senüñle AE

3b Süleymân : müselmân AE

4a қа'be-i : қа'beye AE

4b aşhâb-ı ķile : ışmar bile EH, M

5a miyân-ı : miyân u EH, M

91*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ehl-i dilden kimi cânâ saña cânân didiler
Kimisi rûh-ı muşavver kimisi cân didiler
- 2 İhtilâf eylediler rûh-ı revânum sende
Ba'zılar saña perî ba'zılar insân didiler
- 3 Geldiler bir yire hûbân ile şâhid-bâzân
İttifâk ile saña Hüsrev-i hûbân didiler
- 4 Zülfüne dâm-ı belâ haţţuna ser-meşķ-i cefâ
Hâlüne merdümek-i çeşm-i gazâlân didiler
- 5 Kād-ı şimşâduñ için naḥl-ı tecellâ dir iken
Sehv ile ehl-i süḥan serv-i hırâmân didiler
- 6 Müşg-i çîn söylediler tırraña âşüfte-dilân
Hep haţâ eylediler cümle perîşân didiler
- 7 Gördiler şîve-i reftâruña cân virdügimi
La'l-ı cân-baḥşuñ için çeşme-i ḥayvân didiler
- 8 Sen ne dirsın baķalum âyîne-i ḥüsnüñ için
Hele erbâb-ı nazar nüşḥa-i 'irfân didiler
- 9 Saña nev-reste gül-i ter didilerse cânâ
Es'ad-ı zâruña da mürğ-ı hoş-elḥân didiler

*91. EH 21a, AE 20a, M 30b, MM 26b

3a ile : -EH

92*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gül gibi gülmek açılmağ leb-i yâra yağışur
Ağlamağ sızlamağ üftâde-i zâra yağışur
- 2 Hûn-ı bismilüñe 'uşşâğ 'aceb rengîndür
Kim hınâ gibi kefi pâ-yı nigâra yağışur
- 3 Saña şâyeste olan zevk-i ıtarabdur sâķî
Derd-i ser dürd-keş-i renc-i humâra yağışur
- 4 Zûr-ı neş'eyle kızardıkça ruh-ı şeffâfuñ
Penbe şâlî gibi semmûr 'izâra yağışur
- 5 Dâmen-i şâhid-i gül kurtulamaz çînüñden
Da'vî-i câzibe ser-pençe-i hâra yağışur
- 6 Es'adâ 'âşıkâ ma'sûk-ı sezâvâr gerek
Şem' pervâneye gül-gonca hezâra yağışur

*92. EH 21b, AE 20b, M 31b, MM 26b

5.beyit: -M

2a bismilüñe: bismille AE

3a zevk-i : zevk ü M

5a çîn: çeng AE

HARFÜ'Z-ZÂ'

93*

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Rûyuñdaki hâlet gül-i sâğarda bulunmaz
Ağzuñdaki lezzet leb-i kevşerde bulunmaz
- 2 La'lüñde olan çâşnî-i şekker-i güftâr
Ne şehdde ne kând-ı mükerrerde bulunmaz
- 3 Hûy-gerde ruhuñda bulunan tâb u tarâvet
Şeb-nem-zede berg-i gül-i aħmerde bulunmaz
- 4 Ruhsâr-ı laţîfüñdeki bu reng-i nümâyış
Ey ğonca-i dem-beste gül-i terde bulunmaz
- 5 Kim görse hırâm ile sehî-serv-i kâdüñ dir
Bu şîve ne tûbâda ne 'ararda bulunmaz

*93. EH 21b, AE 22a, MM 27a

3a tâb u : tâb-ı AE

3b şebnem-zede : şebnemde de AE

5a hırâm : bu hırâm EH

94*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Fûrûğ-ı mihr-i ruḥuñ görmege niḳâb ḳomaz
Niḳâb ḳorsa daḥı fer ü âb u tâb ḳomaz
- 2 Ḳuşûrı var göremez çeşm-i ḥıyrenüñ yoḳsa
Nezâre itmege ḳann itme âftâb ḳomaz
- 3 Şehîd-i aşḳ zebân-ı nigâh-ı ḥasret ile
Su'âl-ı ğamzeye yir virmedin cevâb ḳomaz
- 4 O şûḥ tîşe-i müjġân yıḳındısın ey dil
Nigâh-ı luṭf ile yap yap yâ pür-ḥarâb ḳomaz
- 5 Ğarîm-i çarḥ-ı denî mâyedâr-ı iḳbâlün
Bulınca vaḳtini bir paralık ḥisâb ḳomaz
- 6 Öperdüm o şanemüñ mest iken lebin ammâ
'Afâf mâni' olur Es'adâ ḥicâb ḳomaz

*94. EH 21b, AE 20b, M 31b, MM 27a

3.beyit: -M

1b ferr : farṭ AE / âb u tâb : âb tâb AE

2a ḥıyre : ḥayret M

3b virmedin : virmedün E.

4a o : ey EH / müjġân yıḳındısın : müjġânla yıḳdıysan AE

4b Nigâh-ı luṭf ile yap yâ pür-ḥarâb ḳomaz AE

5b bir paralık: paralığın AE

6a o : ol AE, M

95*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Oldum esîr-i zülf-i dü-tâ ister istemez
Pâ-beste-i kemend-i belâ ister istemez
- 2 Tâ'n eyleme uruldığuma tîr-i 'aşk ile
İşler efendi tîr-i kazâ ister istemez
- 3 Bismilüñe niyâzda hûn-ı şâhid-i nâz
Pây-ı nigâra oldu hınâ ister istemez
- 4 Bî-ihtiyâr 'aşkına düşdüm bir âfetün
Oldum yanında bî-ser ü pâ ister istemez
- 5 Kâlâ-yı şabr u 'aqlımı ol reh-zen-i hîred
Destümden aldı bâd-ı hevâ ister istemez
- 6 İbrâm ile hicâba boğup öpdüm ağzını
Ol nev-nihâl-i bâğ-ı hayâ ister istemez
- 7 Qandum şarâb-ı la'line mest-i harâb iken
Es'ad o reşk-i âb-ı beğâ ister istemez

*95. EH 22a, AE 21a, M 32a, MM 27a

3.beyit: -M

2a 'aşk ile : 'aşkla M

7a la'line : la'lüñe AE

7b Es'ad o : Es'adâ AE / âb-ı : âb u M

96*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ne kıabil kim ola bir lahza 'âşık âh-ı hasretsiz
Huşûşâ kim ola ma'sûkî hercâyî hakîkatsiz
- 2 Siyeh-rûz-ı firâka rûz-ı rûşen şâm-ı mihnetdür
Fürûğî n'eylerem ol âftâb-ı mâh-ı tal'atsiz
- 3 Atardum mümkün olsa defter-i 'ömr-i 'azizümden
Firâk ile geçen leyl ü nehârî 'ayş ü 'işretsiz
- 4 Güzeller gâh gâh inşâf iderler derdmendâna
Senün de zerrece inşâfuñ olsun bî-mürüvvetsiz
- 5 Görülmüş çok mürüvvetsiz güzellerde belî ammâ
İnanmam kim senün gibi görülmüş bir mürüvvetsiz
- 6 N'ola tahrîm iderse câm-ı la'l-i şâfuñî sûfî
Şafâsın derk ider mi neş'enün böyle tabî'atsiz
- 7 Tekellûf ber-çaraf bu nev-zemîn-i tâze-çarh Es'ad
Olur şâyeste-i taşsîn-i ehl-i tab' minnetsiz

*96. EH 22a, AE 21a, M 32a, MM 27b

4.5.beyit: -M

1b ma'sûkî: ma'sûk-ı AE

4b olsun bî-: olsa hey AE

5b inanmam: inanum EH

7a tâze: sâde EH, M

97*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Ğamzeñ olunca hışm ile germ-i 'itâb-ı nâz
Eyler derûn-ı ehl-i niyâzı kebâb-ı nâz
- 2 Âlûde-i humâr olup ol çeşm-i nîm-mest
Ammâ henüz ğamze ser-efgen-i harâb-ı nâz
- 3 Kâfî degül mi rişte-i cân ıztırâbına
Mûy-ı miyânda belli olan pîç ü tâb-ı nâz
- 4 Sen mihr-i pür-fürûğ-ı kıyâmet misin nesin
Âfâkı yakduñ âteşe ey âftâb-ı nâz
- 5 Sûzân iderdi cân meh ü mihri reşk ile
Haç çemkeseydi rûyuña müşgîn niķâb-ı nâz
- 6 Şûret-tırâz-ı kilik-i ezel la'lüñ eylemiş
Perverde-i tereşşuh-ı reng-i şarâb-ı nâz
- 7 Fehm itmedüñ edâmı kalur fenn-i şivede
Ol şûh alınca destine Es'ad kitâb-ı nâz

*97. EH 22b, AE 21a, M 32b, MM 28a

5.beyit: -M

98*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Âh kim Mecnûn gibi sevdâya düşdi gönlümüz
Bir gözi âhû saçı Leylâ'ya düşdi gönlümüz
- 2 Reng-i gül-berg-i ruhından hûr-ı cennet şermsâr
Böyle bir mâh-ı melek-sîmâya düşdi gönlümüz
- 3 Reng-i gülden tâze bûy-ı yâsemenden nerm ü hoş
La'l-i mey-gûn haţţ-ı 'anbersâya düşdi gönlümüz
- 4 Sâgar-ı hûrşidden âyîneden pür-tâb u ter
Şimdi bir mâh-ı cihân-ârâya düşdi gönlümüz
- 5 Zaḥmnâk eyler dili Mirrîḥ-i tîğ-ı ğamzesi
Böyle bir cellâd-ı bî-pervâya düşdi gönlümüz
- 6 Hâr hâr-ı ḥasret olsaḫ yaraşur bülbül gibi
Tâze vü ter bir gül-i ra'nâya düşdi gönlümüz
- 7 Es'ad'ı çün naḫş-ı pâ-y-mâl-i medd-i âh ider
Şâḥ-ı gül bir kâmet-i bâlâya düşdi gönlümüz

*98. EH 22b, AE 21b, M 32b, MM 28a

6.beyit: - M

3a nerm ü : nerm-i M

4a u ter : ider AE

7a pâ-y-mâl-i : pâ-mâli-i M

99*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Câm-ı Cem ile şanma ki def-i ğam eylerüz
Şahbâ-yı la'l-i yâr ile biz 'âlem eylerüz
- 2 Bir ğamzeyi ħarîd iderüz nağd-i dâğ ile
Elması zaħm-ı sînemüze merhem eylerüz
- 3 Yâd-ı lebûnle zemzeme-senc-i nevâ olup
Bülbül hezârı ğonca gibi ebkem eylerüz
- 4 Seyr-i bülend ü pest maḫâmât-ı 'aşḫda
Feryâd-ı zâr u nâleyi zîr ü bem eylerüz
- 5 Bir târ-ı zülfüñ olmadı zîb-i keŧ-i ümîd
Bî-câ bu fikr ile dilimüz dirhem eylerüz
- 6 Hem-meşreb eylemekle dili çeşm-i mest ile
Es'ad ḫarîm-i 'işretine maḫrem eylerüz

*99. EH 22b, AE 21b, M 33a, MM 28b

2a ħarid : ħarîdâr E

22a bir : biñ AE / biz M

3b hezârı: hezâr-ı AE

4a seyr : sır M

4b nâleyi : nâle-i AE / zîr ü bem: zir ü yem M

6a eylemekle : eylemege AE

100*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sâz u berg-i ıarabı kimse mükeffâ bulamaz
Meşelâ sâğar-ı zer bulsa da şahbâ bulamaz
- 2 Sâğar u bâdeye ger dest-res olmuş ıtatalum
Cûş-ı bîğâneden ol bezmi muşaffâ bulamaz
- 3 Dönse fânûs-ı hayâl ile cihânı hûrşîd
Şem'î hüsnuñ gibi bir mâh-ı şeb-ârâ bulamaz
- 4 Gezse ser-tâbe-ser gülşen-i dehri bülbül
Reng-i ruhsâruña beñzer gül-i ra'nâ bulamaz
- 5 Arasa nüh-sadeî 'âlemi gavvâs-ı hayâl
Bî-bahâ sencileyin gevher-i yek-tâ bulamaz
- 6 Herze-pûyân-ı hevâ çok bulur ol şûh arasa
Pâk-bâz Es'ad-ı şeydâ gibi ammâ bulamaz
- 7 Çok havâdâr bulur şâhid-i gül ammâ kim
Bülbül-i zâr gibi âşık-ı şeydâ bulamaz

*100. EH 23a, AE 22a, M 33a, MM 28b

2a ıtatalum : dutalum EH

6a arasa : arata AE

101*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Lebûn seyr itmeyenler verd-i handân n'oldığın bilmez
Temâşâ itmeyen hüsnün gülistân n'oldığın bilmez
- 2 Çemende görmeyen kıdd-i kıyâmet-hîz-i cânânı
Şafâ-yı şîve-i serv-i hırâmân n'oldığın bilmez
- 3 Ne bilsün virmemiş gibi dağı bir kâfire kendin
Ol âfet derd-i bî-pâyân-ı hicrân n'oldığın bilmez
- 4 Urur pîrâne ser 'uşşâkına harf-i vefâdan dem
Velî ma'nâsı ol tıfl-ı debistân n'oldığın bilmez
- 5 O kâfir mâ-cerâdan resm-i âyîn-i vefâ şorsa
Siye-dil bir şanemdür dîn ü îmân n'oldığın bilmez
- 6 Şağın aldanma Es'ad gamze-i hûn-rîzine yârûn
Cefâ-endîşedür hâtır gönül cân n'oldığın bilmez

*101. EH 23a, AE 22b, M 33b, MM 29a

6 .beyit: -EH, M; 4.beyit: -AE

1a seyr : nûş AE

2a hüsnün : saçun AE

3a gibi: kendi AE / dağı : -EH

3a Ne bilsün virmemiş kendi gibi bir kâfire kâkülün M

102*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Fikr-i la'lünle ki nûş-ı mey-i gül-fâm iderüz
Alup âyîne-i hûrşîdi ele câm iderüz
- 2 Eylerüz fitne-i zülfün haţ-ı terle teskîn
Dağı bu hırs ile çok def'-i ser-encâm iderüz
- 3 Ruḥ-ı Hârût ile Mârût'ı çeh-i Bâbil'de
Yümn-i şâkirdî-i çeşmün ile ifhâm iderüz
- 4 Şarf-ı naqd-i ser ü sâ mân ile olmazsa eger
Ol perî-zâdeye efsûn okuyup râm iderüz
- 5 Bezm-i vuşlatda iken zerrece yok râhatımız
Künc-i fûrkâtde 'aceb biz nice ârâm iderüz
- 6 İstifâza ile yemm-i feyz-i Hudâ'dan Es'ad
Nâvdân-ı kâlemi mevrîd-i ilhâm iderüz

*102. EH 23a, AE 22b, M 23b, MM 29a

4a -zâdeyi : -zâdeye AE

6a istifâza ile : istihâre ile AE; istifâzayla M

103*

Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün

- 1 Peymâne-nûş-ı ülfetün şahbâ-yı gül-fâm istemez
Ser-germ-i zevk-i 'îşretün peymâne vü câm istemez
- 2 Serde nuķûd-ı dâğ-ı ğam ser-mâye besdür 'âşıķa
Yoksa dil-i bî-müdde'â naķdîne-i kâm istemez
- 3 Ser-mâye-i fevz ü zafer teslîmdür ben bildüğüm
Bu kârzâr-âbâdda bî-hûde iķdâm istemez
- 4 Ey âyet-i rahmet hemân sen gel irüş bu kâmete
Yoksa şehîd-i miķnetün âķîr ser-encâm istemez
- 5 Ârâm-ı dildür müdde'â şûretde gerçi vaşldan
Ammâ dil-ârâmın hemân ister dil-ârâm istemez
- 6 Dîdâra bir takrîb bul ey peyk-i bâd-ı şubh-dem
Yoksa dil-i pür-ârzû bir sâde peygâm istemez
- 7 Taşdı'dür teklîf-i vaşl ol tıfl-ı nâzûk-meşrebe
Es'ad tekellûf ber-ţaraf bî-hûde ibrâm istemez

*103. EH 23b, AE 22b, M 34a, MM 29a

4.beyit: -M

1b zevk-i : zevk ü EH

3a teslîmdür ben bildüğüm : ben bildüğüm teslîmdür EH, M

4a irüş bu kâmete : yetiş her vaktüme EH

104*

Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilün

- 1 Zenahûn dest-i hûş-ı pençe-i hulyâ iderüz
Kemerün zîver-i âğûş-ı temennâ iderüz
- 2 Nâleyi hasret-i kaddünle dü bâlâ iderüz
Âhı sâķ-ı felek-i atlasa hem-pâ iderüz
- 3 Vakf-ı hayret iderüz dîdemüz âyîne gibi
Şûret-i yâri bu vech ile temâşâ iderüz
- 4 Naķd-i cân ile alup perçeminün bir telini
Dest-i ümmîdde ser-rişte-i sevdâ iderüz
- 5 Gülşen-i hûsn-i muṭarrâsın idüp manzar-ı çeşm
Şiken-i zülfini mürğ-ı dile me'vâ iderüz
- 6 Çîre-destâna kırup mey-gedede meclis-i 'ayş
Köhne âyîn-i Cem'i yefîden ihyâ iderüz
- 7 Dâd-ḥ^vâhâne çıkup 'izz-i huzûr-ı yâra
Ġamzesinden o şeh-i nahvete şekvâ iderüz
- 8 Dil-i âvâre şehâ der-be-der-i 'aşķuñdur
Sînemüzde biz anı hayruña îvâ iderüz
- 9 Dahı çok söz diyecek var dil-i pür-sûzda lîk
Bîm-i a'râzuñ ile ekşerin ihfâ iderüz
- 10 Ruḥşat olmazsa eger nuṭķ ile ta'bîre anı
Ĥâtıra degmeyecek vech ile inhâ iderüz
- 11 Ne ki hasretini tevkîl ile ahvâlümüzî
Ĥâme-i nâṭıķa-i ḥâl ile imlâ iderüz
- 12 Mâ-ḥaşal çekmezüz el kûşe-i dâmânından
Es'adâ ḥûn-ı dil-i küşteyi da'vâ iderüz

*104, EH 24a, AE 23a, M 34b, MM 29b

2, 5, 8.beyit : -M

6a çîre : çîr-i AE

6b Cem'î : çemen AE, resm: -AE, M

105*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Mihr-i münîr çehre-i dil-dâra beñzemez
Şem'ûn fûrûğı şu'le-i didâra beñzemez
- 2 Âyîne bu leţâfet ü bu âb u tâb ile
Bir vech ile şafâ-yı ruh-ı yâra beñzemez
- 3 Söz yok çemende hüsine gül-goncanuñ velî
Ol la'l-ı nûş-hand-ı şeker-bâra beñzemez
- 4 Servün hırâm-ı nâzını gülşende görmişüz
Kaddündeki bu şîve-i reftâra beñzemez
- 5 Nergis çemende her ne kadar olsa dil-firîb
Ammâ yine o nergis-i 'ayyâra beñzemez
- 6 Tîr-i kazâ ne deñlü dahı olsa cân-güdâz
Te'sîrde o ğamze-i hûn-h'âra beñzemez
- 7 Es'ad nazîre söylemez kimse nazmuña
Her seng-pâre gevher-i şehvâra beñzemez

*105. EH 24a, AE 23b, M 34b, MM 30a

2.beyit: -M

1b fûrûğ: fûrûğ-ı M

2a leţâfet ü : leţâfet EH

6a güdâz : güzâr EA

106*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Vişâl-i yâr hûşûşında baht-ı yâr olmaz
Olursa da tûtalum baht-ı yâr yâr olmaz
- 2 Kemân-ı çarh-ı kec-âheng uyarsa kânûna
Bezmede muṭrib-i hoş-nağme sâzkâr olmaz
- 3 Dil-i şikeste ne âhen ne sengdür ammâ
Bunuñ kadar ğam içün kûh bir diyâr olmaz
- 4 Zuhûr-ı haṭṭına ta'lîk ider vişâlini yâr
O vakte n'eyleyeyüm 'ömr pâydâr olmaz
- 5 Hayâl-i yâr tehî minnet itmesün Es'ad
Ki ğam kadar dil-i ğamgîne ğam-güsâr olmaz

*106. EH 24a, AE 23b, M 35a, MM 30a

1b tûtalum : dutalum AE, M / yâr : yâd AE

107*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Benüm kadar saña âşüfte mübtelâ olmaz
Senün kadar baña âlüfte dil-rübâ olmaz
- 2 Ne tırfe gevher-i şeb-tâb-ı dürc-i kıymetsin
Ki hâşıl-ı dü cihân hüsnüñe bahâ olmaz
- 3 Gönül ki teşne-leb-i nûş-ı câm-ı la'lündür
Ġarîķ-i minnet-i ser-çeşme-i beķâ olmaz
- 4 Ġubâr-ı kûyını yârün şabâ dirîĝ itme
Ki çeşm-i hasret için böyle bir cilâ olmaz
- 5 O bî-vefâ iderüm va'deye vefâ dir ise
Gönül inanma güzellerde hiç vefâ olmaz
- 6 Olur mı vaşluña imkân diyü su'âl itdüm
Cevâb idüp didi nâz ile Es'adâ olmaz

*107. EH 24b, AE 23b, M 35a, MM 30b

3 . -M

6b nâz ile : nâzla M

108*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Niçün bilmem peyâm-ı vaşlını bâd-ı seher virmez
Zebânından dil-i bîmâra bir şâfi haber virmez
- 2 Dem-â-dem rîşesi şâd-âb iken cûy-ı sirişkünden
Nedendür böyle naıl-ı âh-ı hasret berg ü ber virmez
- 3 Şu deñlü tengnâ-yı dilde sevdâ cây-gîr olmuş
Girân-cândur diyü 'aql u şu'ûra anda yir virmez
- 4 Tütalum kim virürmiş ruḥşat-ı nezzâre 'uşşâka
Velîkin n'eyleyem fırsat sipîhr-i kînever virmez
- 6 Dirîğ itmez virür âğyâra bezm-i vaşla yol ammâ
Gelince 'âşıka nâzendelik eyler yatar virmez
- 7 Ne ḥikmetdür ṭabîb-i bî-mürüvvet haste-i 'aşka
İdüp teşḥîş-i 'illet bir 'ilâc-ı kârger virmez
- 8 Kırî bir âferîne kâni' ol ehl-i ma'ârifden
Metâ'-ı nazma Es'ad yoksa kimse sîm ü zer virmez

*108. E 24b, AE 24a, M 35a, MM 30b

5, 6.beyit: -M

1a vaşlını : vuşlatın AE

4a tütalum : dutalum EH

7a kırî : kuru M

HARFÜ'S-SİN

109*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Mişâl-i ney olalı dem-keş-i nevâ-yı heves
Cüdâ degül ser-i bî-mağzdan hevâ-yı heves
- 2 Bakılsa çeşm-i başîret-nigâh-ı dikkat ile
Degül mi çekdügümüz bu belâ belâ-yı heves
- 3 Derûn-ı âşık-ı ârif de sâziş eyleyemez
Cenâb-ı âkl ile âkl-ı gürîz pâ-yı heves
- 4 Olur mı câm-ı hâkîkatla ter dimâğ-ı neşât
Olan bu mey-gedede telh-kâm-ı lâ-yı heves
- 5 Vişâl-i şâhid-i maşûddan kalur mehcûr
O kimse kim ola dil-bend-i dil-rübâ-yı heves
- 6 Derûn-ı sînede mümkün mi dil-nişîn olmak
O dil-rübâ k'ola bigâne âşinâ-yı heves
- 7 Fezâ-yı aşk ile me'lûf olan gönül Es'ad
Olur mı beste-i zencîr-i tengnâ-yı heves

*109. EH 25a, AE 24a, M 35b, MM 31a

1b degül : gele AE

110*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dem-â-dem dîde-bâz-ı şevk-ı çeşm-i yârdur nergis
Nazar fenninde üstâd-ı ulî'l-ebşârdur nergis
- 2 Dil-i 'ârif gibi şeb-zindedâr-ı bâğ-ı vaşl olmuş
Anuñcündür ki mañv-ı hayret-i dîdârdur nergis
- 3 Göz açmışdur temâşâgâh-ı hüsn-i şun'-ı Yezdân'a
Nazar-gerdân-ı zîb-i şâhid-i gülzârdur nergis
- 4 Meger çeşm-âşinâ-yı çeşm-i yâr olmuş ki peyveste
Şikeste reng ü ser jûlîde vü bîmârdur nergis
- 5 Uçurmuş mürğ-ı h'âb-ı râhatın bir gözleri şehlâ
Anuñcün çeşm-i giryânum gibi bîdârdur nergis
- 6 Görüp ol kec-nigâhuñ gerdiş-i çeşmin göz altından
Gamından ser-fürû âverde-i efgârdur nergis
- 7 Ser-â-pâ çeşm ile vakf-ı makâm-ı hayret olmuşdur
Nigeh-dûz-ı reh-i teşrîf-i nâz-ı yârdur nergis
- 8 Gelüp zerrîn kadehle 'arz-ı 'ayş ü nûş ider Es'ad
Açık yüzli açık meşrepli bir 'ayyârdur nergis

*110. EH 25a, AE 24b, MM 31a

7.beyit : -AE

1b ebşâr : enşâr AE

6a nihân : niğâb AE

8a 'arz-ı : 'arz u EH

8b 'ayyâr : hummâr AE

ḤARFÜ'Ş-ŞİN

111*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Seni mânend-i gül hurrem beni maḥzûn iden itmiş
Ruḥuñ hem-reng-i lâle bağrumı pür-hûn iden itmiş
- 2 Seni Leylâ-şîfat maḥmil-nişîn-i vâdî-i temkîn
Beni Mecnûn gibi ser-dâde-i hâmûn iden itmiş
- 3 Bakup âyîneye taḥşîl-i âb u tâba ḥâcet ne
Fürûğ-ı ḥüsnüñ ey mâh rûz-efzûn iden itmiş
- 4 Degül bu neş'ede sâķî-i bezm-i 'işretûñ taķşîr
Dili maḥmûr-ı ḥasret la'lüñi mey-gûn iden itmiş
- 5 Seni bezm-i ṭarabda gûşdâr-ı sâz-ı istignâ
Nevâ-yı nâleyi 'uşşâķ içün kânûn iden itmiş
- 6 Nedür şun'ı füsûnsâzî-i çeşm-i mest-i fettânuñ
Saña ey dîdesi câdû beni meftûn iden itmiş
- 7 Raķîbüñ ittişâli yâra ḥikmetden degül ḥâriç
Anı ol meclise dâḥîl beni bîrûn iden itmiş
- 8 Dil-i dîvânemûñ Es'ad gibi bir cürmi yok bunda
Ḥaķîķatde seni Leylâ beni Mecnûn iden itmiş

*111. EH 25b, AE 24b, M 35b, MM 31b

4, 6.beyit : -M

7.beyit : -AE

5b nâleyi : nâle-i AE

112*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Fûrûğ-ı bâde ruhuñ âftâba döndürmiş
Sevâd-ı hüsni şeb-i mâh-tâba döndürmiş
- 2 O mest-i nâzı bu şeb zûr-ı neş'e pek sıkılmış
Ki reng-i rûyını câm-ı şarâba döndürmiş
- 3 Fûrûğ-ı berķ-ı cemâl ü kabâ-yı âteş-reng
O şem'-i hüsni meh-i şu'le-tâba döndürmiş
- 4 Şu'â-ı şu'le-i hüsn ile ol büt-i bî-bâk
Nikâbı perde-i şerm ü hicâba döndürmiş
- 5 Şabâ ne mertebe âşüfte eylemiş zülfüñ
Ki anı bu dil-i pür-pîç ü tâba döndürmiş
- 6 Beni hayâl miyânıyla nâvdân-ı kalem
Daķık-ı fıkr iderek âsiyâba döndürmiş
- 7 Hoşâ berâ'at-i mu'ciz-beyân-ı kilke Es'ad
Ki her edâsını faşlu'l-hiţâba döndürmiş

*112. EH 25b, AE 25a, M 36a, MM 32a

5.beyit : -EH, M; 3.beyit : -M

1b hüsni : hüsnüñi M

2a sıkılmış : yakmış AE

7a berâ'at : bu sa'at M

113*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kemâl-i hüsnüni ruhsâr-ı âl göstermiş
Cemâli ğâze-i reng-i celâl göstermiş
- 2 Kemâl-i diğķat idüp mû-şikâf-ı hâne-i şun^c
Kaşuñ hilâl ü miyânuñ hayâl göstermiş
- 3 Kenâr-ı nüşha-ı rûyuñda haţı-ı hoş kalemüñ
Mesâğ-ı vaşla za'îf ihtimâl göstermiş
- 4 Fûrûğı mün^cakis olmuş ruhuñ zenaħdâna
Tırunc-ı ğabğabuñı portaķal göstermiş
- 5 Harâret-i dil-i bî-tâba eyleyüp işrâb
Lebinde reşha-i âb-ı zülâl göstermiş
- 6 Ta'allül itmek içün çeşm-i kem-nigâhın o şûh
'Alîl-i fûrķate pek bî-mecâl göstermiş
- 7 Kelîm-i mu'cize-perdâz-ı tab^cum ey Es'ad
'Asâ-yı kilķ ile siħr-i helâl göstermiş

*113. EH 25b, AE 25a, M 36a, MM 32b

1b cemâli : cemâl-i AE

5a eyleyüp : eylemiş AE / bî-tâb : pür-tâb M

7a tab^c : nuţķ AE

114*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül kim reh-güzâr-ı cilve-i mestûnde pest olmuş
Hevâ-yı nağş-ı pây-ı tevsenûnle pây pest olmuş
- 2 Şarâb-ı nâz ile ol negis-i dil-cû ki mest olmuş
Hezârân ehl-i zühdün câm-ı taqvâsı şikest olmuş
- 3 Nigâh-ı nîm-bâzuñ bezm-i h'âb-ı nâz u nahvetde
O sâkıdür ki devr-i sâğar-ı işveyle mest olmuş
- 4 Lebünden cür'a-cûy-ı feyz-i vuşlat oldıgum sezmiş
Tehevvür eyleyüp ebrûlaruñ hançer-be-dest olmuş
- 5 Meger büt-hâne-i Çîn'dür derûn nağş-ı hayâlûnle
Ki bir küncinde dil hayrân kalup şûret-perest olmuş
- 6 Zamânlardur ki 'azm-ı seyr ü gül-geşt-i şafâ itmez
Leb-i bâm-ı şafâ mürğ-ı dile cây-ı nişest olmuş
- 7 Dil-i âzürde bir câm-ı taħammüldür ki yüz kerre
Külûh-endâzî-i agyâr ile Es'ad şikest olmuş

*114. EH 26a, AE 25b, M 36b, MM 32b

6.beyit : -M

2a dil-cû : câdû AE

3b işveyle : işve ile EH

5a çindür : çinden M

6b şafâ : cefâ EH

115*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül kim çehre-i pür-tâbuñı gül-nâra beñzetmiş
Semenderdür ki bâğ-ı huldı âteşzâra beñzetmiş
- 2 Hezârân bülbülün hûn-ı dilin gül-gûne itmiş gül
Hele bir şemme beñzin reng-i rûy-ı yâra beñzetmiş
- 3 Tenün zarf-ı hevesdür dil n'ola içmek murâd itse
Ne yapsun câm-ı la'lin sâğar-ı ser-şâra beñzetmiş
- 4 Ser-â-pâ cilve-i rengin ile ol serv-i sîm-endâm
Hırâm-ı nâzını tâvus-ı hoş-reftâra beñzetmiş
- 5 Ğam-ı zülf ile şâne pâ-y-tâ-ser çâk çâk olmuş
Yine kendin dil-i şad pâreme bir pâre beñzetmiş
- 6 Görüp âyînede 'aks-i cemâlin farf-ı hayretle
Fürûğ-ı şem'-i hüsnin mihre ol meh-pâre beñzetmiş
- 7 Hevâ-yı gonca-i la'lünle Es'ad tarf-ı gülşende
Nevâl-ı nâleyi şavt-ı hezâr-ı zâra beñzetmiş

*115. EH 26a, M 36b, MM 32b

4, 6.beyit : -M

7b şavt : şüret M

116*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gûşlar gûş itmemiş billâh gözler görmemiş
Kimse sultânım gibi nâzende dil-ber görmemiş
- 2 Çok perî şûretle olmuş rû-be-rû âyîne lîk
Hakķâ bakısan böyle bir rûh-ı muşavver görmemiş
- 3 Meş'al-i hûrşîd ile âfâķı çarķ itmiş felek
Şem'-i hüsnüñ gibi bir mâh-ı münevver görmemiş
- 4 şâbit-i seyyârı Keyvân-ı cihân itmiş raşad
Noķta-i hâlûñ gibi tâbende aķter görmemiş
- 5 Şâhdan şâha ķonup göçmiş ķemende 'andelîb
Lâle-i ruhsârıña beñzer gül-i ter görmemiş
- 6 Cüst-cû itmiş ser-â-ser 'âlemi ķumrî-i dil
Serv ķaddûñ gibi naķl-i sâye görmemiş
- 7 Dîde-bâz-ı diķķat olmuş nergis-i şeb-zindedâr
Çeşm-i 'ayyârûñ gibi şûh-ı füsûnger görmemiş
- 8 Mâ-ķaşal yek dâne gevhersün ki ğavvâş-ı ķayâl
Bî-bahâ zâtûñ gibi pâķîze gevher görmemiş
- 9 Kimse erbâb-ı başıardan ķün başıri Es'adâ
Bî-başar şâķib-başıret pür-hünerver görmemiş

*116. EH 26b, M 37a, MM 33a

3, 6.beyit : -M

9b pür-hünerver : bir hünerdür EH

117*

Fē'ilâtün Fē'ilâtün Fē'ilâtün Fē'ilün

- 1 Baḳ ruḥ-ı dil-bere seyr it gül-i ra'na ne imiş
Dinle gül-bangumı bil bülbül-i şeydâ ne imiş
- 2 Zevḳ-i vicdân ile bul ḥâşiyet-i la'î-i lebün
Soñra fehmi it dem-i cân-baḥş-ı Mesîḥâ ne imiş
- 3 Maḥmil-i vaşda da yârin ararmış Mecnûn
Çeşm-i ḥaḳ-bîn ile baḳ aña ki Leylâ ne imiş
- 4 N'oldıḡuñ bilmez idüm bu dil-i sevdâ-zedenün
Şimdi aldum ḥaberin ki saña dîvâne imiş
- 5 Halka-i dâm-ı ḥam-ı zülfde ḥâl-i siyehün
Şayd-ı mürḡ-ı dil-i bî-bâlum içün dâne imiş
- 6 Seng-bârân-ı ḡamuñ câme şanurdum ammâ
Kaşduñ ey 'ahd şiken sâḡar-ı peymâne imiş
- 7 Şehd-rîz-i süḥan ol yâra muḳâbil Es'ad
Göster âyîneye tûtî-i şeker-ḥâ ne imiş

*117. EH 26b, AE 26a, M 37a, MM 33b

2a ile : -AE; lebün: lebinün AE

3a ararmış : añarmış AE

118*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Müştâkuñı cânâ bu kadar itme ferâmûş
İnşâf degül tâ bu kadar itme ferâmûş
- 2 Ey şûh-ı cefâ-pîşe degül şart-ı mürüvvet
Yâd it dimem ammâ bu kadar itme ferâmûş
- 3 Pervâne-i pür-sûhteñi âteş-i gamda
Ey şem'-i tecellâ bu kadar itme ferâmûş
- 4 Az kaldı helâk olmağa dil-ıhaste-i hicrûñ
Ey reşk-i Mesîhâ bu kadar itme ferâmûş
- 5 Bülbül gibi âvâre koyup künc-i kafesde
Ey nev-gül-i ra'nâ bu kadar itme ferâmûş
- 6 Bir tâze peyâmuñla dil-i Es'ad'ı yâd it
Vir kalbe tesellâ bu kadar itme ferâmûş

*118. EH 26b, AE 26b, M 37b, MM 33b

3.beyit: -M

3a suhteñi : suhteyi AE

119*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Var mıdur bir dil ki derdünden senün kan olmamış
Var mıdur bir sîne kim dâgunla sûzân olmamış
- 2 Dest-i nâzuñdan senün ey sâ'id-i sîmîn-i yâr
Bir girîbân yok ki çâk-i zîb-i dâmân olmamış
- 3 Çeşm-i terden mihrden âyîne-i endâma dek
Hüsni-i âlem-tâbuña kimdür ki hayrân olmamış
- 4 Çîn ü tâb-ı hatt-ı müşgînünle ey reşk-i Hoten
Kimse yok mânend-i sünbül kim perişân olmamış
- 5 Hatt ile la'lün pezirâ-yı şalâh olmuş gibi
Kâfir-i çeşmün henüz ammâ müselmân olmamış
- 6 Keşr-i hürmet eyledümse zâhide ma'zûr tut
Faşl-ı güldür tevbeden var mı peşîmân olmamış
- 7 Nâle-i cân-sûzdan bî-derd men' eyler beni
Var ise zâhid esîr-i aşk-ı hûbân olmamış
- 8 Âferîn Es'ad senün eş'âr-ı gevher-bârûña
Bir sözün yok dil-pesend-i ehl-i 'îrfân olmamış

*119. EH 27b, AE 26b, M 37b, MM 34a

7.beyit: -AE

2a nâz : cevri AE, yâr : nâz AE, M

2b çâk-i : çâki EH

6a tut : dut EH

120*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hâdeng-i ğamzesin ebrû hilâlüm der-gümân itmiş
Dil-i zârı kemîn-i şîveden zâlim nişân itmiş
- 2 Dil-i maḥmûra şunmuş câm-ı zehr-i hicri pey-der-pey
Ḥakîmâne tenûn zarf-ı vişâlin imtiḥân itmiş
- 3 Şabâdan gûş idüp 'azm-i ḥayâlün ḥâne-i çeşme
Dil-i ḥun-geşte reşkinden ser-i râhında kan itmiş
- 4 Ne cân kaldı ne sâ mân yümn-i bî-dâduñla sultânım
Daḥı ğamzeñ kimün çün tîğ-ı cevri der-miyân itmiş
- 5 Nedür bî-hûde bu hışm u ğazab miḥnet-keş-i zâra
Ḥaṭâ mı eylemiş kûyuñda feryâd u fiğân itmiş
- 6 Nühüfte şoḥbetüm cânân ile gûş eyleyüp Es'ad
Raķîb-i herze-gû meclis-be-meclis dâstân itmiş

*120. EH 27a, AE 27a, MM 34a

2b imtiḥân : üstüḥân AE

3b râhında : râhuñda EH

5a hışm u : çeşm-i AE / zâra: nâza AE

121*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Hayfâ o şûh-ı 'arbede-cû bî-vefâ imiş
Fikri hemîşe 'aşîka cevır ü cefâ imiş
- 2 Ebrûsı gibi miñneti tâķ itdi tâķatüm
Bâr-ı girân-ı nâzı taħammül belâ imiş
- 3 Evvel baķışta añladı râz-ı derûnumı
Bimârı olduğum gözi remz-âşinâ imiş
- 4 Döndi hayâle dil Ėam-ı mûy-ı miyân ile
Allâh şaķlasun ne görinmez belâ imiş
- 5 Gördüm çemende zâhid-i şad sâleyi melûl
Ol dahı bir civâna meğer mübtelâ imiş
- 6 Ağyâr ile mu'ameleden ķaşdı ol mehûn
Es'ad hemân fütâdesine bir edâ imiş

*121. EH 27b, AE 27a, M 38a, MM 34b

4.beyit : -M

1b fikri : derdi EH, M

2a tâķat : ķâmet AE

6b edâ : ezâ AE

122*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dağıtmış turrasın bâd-ı şabâ pür-pîç ü tâb itmiş
Dil-i âşüftemi vâbeste-i şad ıztırâb itmiş
- 2 Semend-i 'işveye binmiş harîd-i şîve kaşdıyla
Hırâm-ı nâz ile ârâmûmı pâ-der-rikâb itmiş
- 3 Meges gibi bu gün cûş-ı heveskârân-ı la'linden
Şeker-ğand-ı lebûn âlûde-i zehr-i 'itâb itmiş
- 4 Benüm ma'mûre-i ârâmûmı vîrân iden sensin
Seni ey çeşm-i cânân kim 'aceb mest-i harâb itmiş
- 5 Dûcâr olmuş gönül şad bend-i ğam biñ dâm-ı endûha
Meger sevdâ-yı zülf-i yâr ile dün gice h'âb itmiş
- 6 İşitmiş germ-i 'işret oldığın ağıyâr ile yârin
Bu âteşle dil-i şad pâresin Es'ad kebâb itmiş

*122. EH 27b, AE 27b, M 38a, MM 34b

5.beyit: -M

2a 'işveye : 'işve EH / harîd: cirîd E; cirîde M

3b lebûn : lebin EH,M

6a yârin : yârûn AE

123*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kaşuñ fikriyle ey ebrû-kemân kıddüm hilâl olmuş
Hayâl-i mû-miyânunla dilüm nâzûk-hayâl olmuş
- 2 Temâşâ eylemiş gül reng-i rûyın çeşm-i nergisle
Hicâbından kızarılmış jâle-rîz-i infî'âl olmuş
- 3 Görüp la'l-i lebûñ dem-beste olmuş gönca hayretten
Hırâmuñ seyr idüp serv-i hırâmân pâ-y-mâl olmuş
- 4 Siyeh mest-i şarâb-ı nâz ü naḥvet oldığın görmüş
Düşürmüş fırsatın dil ârzûmend-i vişâl olmuş
- 5 O şûḥ-ı mû-miyânı kollayup şormak murâd itmiş
Yine âvâre dil ser-geşte-i fikr-i muḥâl olmuş
- 6 Bu şeb seyrinde görmüş var ise gîsû-yı pür-tâbuñ
Ki her günden beter Es'ad bu gün âşüfte-ḥâl olmuş

*123. EH 27b, AE 27b, M 38b, MM 35a

3.beyit: -M

1b dilüm : dil-i AE

2a gül : yek AE

5a -miyânı : -miyâna EH, M

124*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i âzürde bir taqrîb ile cânâna incinmiş
Ne bed-hû hastedür seyr eyle kim dermâna incinmiş
- 2 Dile ğam çeşme eşk-i hasret olmuş dem-be-dem hem-dem
O nûr-ı çeşm o dem ki dîde-i giryâna incinmiş
- 3 Gücenmiş h'âb-ı râhat dîdeye nûr-ı nigâhâsâ
Meserret hâtır-ı nâ-şâda şîhhat câna incinmiş
- 4 N'ola dil sîne-çâk olsa girîbân-ı şabâhâsâ
Dirâzî-i şeb-i hicrân-ı bî-pâyâna incinmiş
- 5 Raķibe rûy-ı nerm ızhâr idüp germiyyetin duymış
O şem'î-i hüsne dil mânende-i pervâne incinmiş
- 6 İşitmiş pertev-endâz oldığın kâşâne-i ğayra
Gönül hurma-şîfat ol mihr-i hüsn ü âna incinmiş
- 7 Muḥâlîf uğramış varsa şabâ şahın-ı gülistâna
Ki bülbül goncaya gül bülbül-i nâlâna incinmiş
- 8 Eşer itmiş gibi dem-serdî-i âh-ı hevâdarân
Ki böyle bî-sebeb bülbül gül-i ḥandâna incinmiş
- 9 Kuşûr itmiş murâdın anlamağda farṭ-ı şevḳından
Gönül Es'ad gibi ol âfet-i devrâna incinmiş

*124. EH 28a, AE 28a, M 38b, MM 35a

2, 6, 8.beyit:-M

1b bed-hû : bir ḥod AE

3a dîdeye : dîdeme AE / h'âb-ı: h'âb u M

7a uğramış : eylemiş AE

9b ol âfet-i devrân : ol şûḥa bî-derdâne EH, M

HARFÜ'Ş-ŞÂD

125*

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dil olmadıkça hıtt-ı leb-i câmdan hâlâş
Olmaz ğarîk-i ğuşsa vü âlâmdan hâlâş
- 2 Dil kıatlanurdu çâh-ı zenaḥdâna lâ'ilâc
Olsa kemend-i zülf-i siyeh-fâmıdan hâlâş
- 3 Olmazdı kıad ḥamîde daḥı nev-civân iken
Mâh-ı nev olsa dağdağa-ı vâmdan hâlâş
- 4 Düşmezdi böyle müşkile âğâz-ı kârdan
Olsaydı dil telâş-ı ser-encâmdan hâlâş
- 5 Peyveste Es'adâ seni bir derde uğradur
Yokdur hûlâşa bu dil-i ḥod-kâmdan hâlâş

*125. EH 28a, AE 28a, M 39a, MM 36a

1b ğarîk : ğarîm EH, M

2a kıatlanurdu : kıakılurdu AE

4b olsaydı : bulsaydı AE

5b ḥod-kâm : nâ-kâm AE

HARFÜ'D-DÂD

126*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Olamaz câm-ı leb-i la'lüne peymâne 'ivaz
Âb-ı deryâ olamaz çeşme-i hayvâna 'ivaz
- 2 Seni bu hüsn ile görseydi tutardı Ya'kûb
Mısr-ı hüsn içre 'azîzüm meh-i Ken'ân'a 'ivaz
- 3 Vaşf ider ehl-i nazar çeşm-i remed dîdem için
Hâk-i naşş-ı kademün kuhl-i Şıfâhân'a 'ivaz
- 5 Şem'e hâcet ne begüm encümen-i vaşluında
Meş'al-i hüsnün olur mâh-ı dıraşşâna 'ivaz
- 6 Es'adâ bûsesin aldum bu dil-i zâra bedel
Kuvvet-i baht ile aldum 'ivaz ammâ ne 'ivaz

*126. EH 28b, AE 28a, MM 36a

2a tutardı : dutardı EH

3a vaşf ider çeşm-i remed dîdem için müjgânun AE

127*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Mizâc-ı 'âleme çün ihtilâl olur 'arız
'Adâlet ile şehâ i'tidâl olur 'arız
- 2 Siyeh sitâre-i tâlîf sipihr-i kec-revden
Şeref taraşşud iderken vebâl olur 'arız
- 3 Geçürme fırsatı ey dil şafâyı vir kendin
Gubâr-ı gâmla mebâdâ melâl olur 'arız
- 4 Fesân-ı şevk ile teşhîş-i zihne der-kâr ol
Şağın ki tîğ-ı zebâna kelâl olur 'arız
- 5 Sevâd-ı leşker-i haṭla kalem-rev-i hüsne
Girerse böyle 'azîm ihtilâl olur 'arız
- 6 Bu hâl ile yine ammâ nezâre itdükçe
Esîr-i hüsnuñe bir başka hâl olur 'arız
- 7 Uzatma kışşâ-i haṭṭı kalem gibi Es'ad
O tıfl-ı nâza şağın infi'âl olur 'arız

*127. EH 29a, AE 28b, M 39a, MM 36b

4, 6.beyit:-M

4a teşhîş-i zihne : teşhîd-i zihnine EH

6b hüsnuñe : hüsne EH

ḤARFÜ’Ṭ-ṬÂ’

128*

Mefûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Geldi kenâr-ı rûyuña ey gül-‘izâr-ı ḥaṭṭ
Gül-bâğ-ı ḥüsnuñ itdi güzel sebzezâr-ı ḥaṭṭ
- 2 Yazdı ḥaṭ-ı ğubâr ile menşûr-ı ruḥṣatuñ
Taḥsîl-i kâm ‘âşıka oldı medâr-ı ḥaṭṭ
- 3 Bâlâ-yı ‘arz-ı ḥâlini cûyâ-yı vuşlatın
Mes’ûli mûcibince idüp der-kenâr-ı ḥaṭṭ
- 4 Şûret-peżîr-i rûy-ı merâm olmadan henüz
Âyîne-i cemâline oldı ğubâr-ı ḥaṭṭ
- 5 ‘Anber gibi yaqışdı kemâl-i cemâline
Ol tıfl-ı nâzı eylemedi şermsâr-ı ḥaṭṭ
- 6 Dil-beste-i maḥabbete peyveste oldı kayd
Ki ‘anberîn bu zülf ki ol müşğ-bâr-ı ḥaṭṭ
- 7 Es‘ad sevâd-ı ḥükm-i ḥaṭ-ı ser-nüvişt ile
Ben tîre-rûzı itdi siyeh-rûz kâr-ı ḥaṭṭ

*128. EH 28b, AE 28b, M 39b, MM 36b

6.beyit: -M

1a kenâr : gül-nar EH

2b kâm : kemâl EH

3a cûyâ-yı vuşlatın : cûyân-ı vuşlatuñ AE

7a nüvişt ile : nüviştle M

ḤARFÜ'L-‘AYN

129*

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Serv itse n'ola ol kaç-ı bâlâya tevâzu'
Ednâ olan elbet ider a'lâya tevâzu'
- 2 Bî-hûde degül böyle nigûn olduğu bîdüñ
Eyler o sehî-serv-i dil-ârâya tevâzu'
- 3 Gülşende ser-efgengelik itse n'ola nergis
Şermende ider ol gözi şehlâya tevâzu'
- 4 Zibende düşer gâyet ile meclis-i meyde
Sâkîye sebük-rûhî vü mînâya tevâzu'
- 5 Bî-çâre dil-i haste eger olmasa nâ-çâr
Bu hâl ile itmezdi eţibbâya tevâzu'
- 6 Memdûhdur erbâb-ı şudûra göre gâyet
Yoksa ne çıkar itse fûrû-mâye tevâzu'
- 7 Dildâr için âgyâra müdârâ gibi Es'ad
Ahbâb için itmek gerek a'dâya tevâzu'

*129. EH 29a, AE 29a, M, 39b, MM 37a

3, 5.beyit:-M

3b şermende : şerminde AE

4a gâyet ile : gâyetle M

ḤARFÜ'L-ĞAYN

130*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Fûrûğ-ı reng-i ruḥuñ lâlezârı eyler dâğ
Ṭarâvet-i gül-i rûyuñ bahârı eyler dâğ
- 2 Ne tâze ğonca-i tersin ki şevk-ı ruḥsârıñ
Çün 'andelîb-i hezârân hezârı eyler dâğ
- 3 Bu âteşin ruḥ-ı nezzâre-sûzuñuñ cânâ
Fûrûğı âyîne-i tâbdârı eyler dâğ
- 4 Şikenc-i ṭurrada tâbende ḥâl-i müşğînün
Felekde aḥter-i dînbâledârı eyler dâğ
- 5 Begüm bu ḥüsn-i gelû sûz u berğ-ı dîdârıñ
Hezâr sûḥte-i bî-ğarârı eyler dâğ
- 6 Taḥammül-i ğama bir kûh-ı ber-dübârum kim
Tecellüdüm ciger-i kûhsârı eyler dâğ
- 7 Kılursa nâle-i pür-sûzum Es'adâ böyle
Sipîhr-i bedrveş-i kec-medârı eyler dâğ

*130. EH 29a, AE 29b, M 40a, MM 37b

5a gelû : gelüp AE

131*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hüsni-âlem-sûz ile sen eyledün gül-geşt-i bâğ
Lâleler ser-tâbe-pâ tâb-ı ruhuñdan oldu dâğ
- 2 Dâğlar sînemde şanma her biten mûyumda dil
Fikr-i teşrîf-i hayâlünle yağar yir yir çerâğ
- 3 Dil-güşâdur lâleâsâ tende her dâğum belî
Eskiden darb-ı meşeldür âşıkâ dâğ üsti bâğ
- 4 Fikr-i çeşmünle ne sihri eylerdi görseydün kalem
Bî-nevâya kayd-ı zülfün olmasa mûy-ı dimâğ
- 5 Âşık-ı zârın yirin dutmaz rakîb-i herze-gû
Âdelîbe câ-nişîn olmaz kenâr-ı gülde zâğ
- 6 Şuğl-ı aşk-ı yâr ile meşgûldür dil şöyle kim
İki âlemden gelür gelmez aña andan ferâğ
- 7 Sözle da'vâ-yı maḥabbet şâbit olmaz Es'adâ
Başmadıkça muḥdarâsâ sîneye şad mühr-i dâğ

*131. EH 29b, AE 29b, M, 40a, MM 37b

6.beyit: -M

1a eyledün : idicek AE

1b ser-tâbe-pâ : ser-tâ-pâ AE / dâğ : yâğ AE

2a biten : ben EH, AE

3b bâğ : dâğ AE

5b zâğ : dâğ AE

7b şad mühr-i dâğ : her mühr-e dâğ AE

132*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Degüldür dil hayâl-i nûş-ı la'l-i yârdan fâriğ
Olur mı rind-i müdmin sâgar-ı serşârdan fâriğ
- 2 Hâbâbâsâ yemm-i pür-şûr-ı gamda gavta-ğ^vâr olsa
Yine dil bir nefes olmaz hevâ-yı yârdan fâriğ
- 3 Geçer âşık perestişkârî-i gîsû-yı cânândan
Brehmen olsa bend-i halka-i zünnârdan fâriğ
- 4 Telâş-ı hicrden bir lahza fâriğ-bâl olursam da
Yine olmaz derûn endîşe-i ağıyârdan fâriğ
- 5 Degüldür nâle-i cân-sûzdan bir dem gönül hâlî
Ne mümkündür ki bülbül ola âh-ı zârdan fâriğ
- 6 Sebük-mağzâne uymış tab^c-ı şûha hâme-i pür-gû
Anuñçün Es'adâ hiç olmuyor iksârdan fâriğ

*132. EH 29b, AE 29b, M 40b, MM 38a
5.beyit : -AE; 2.beyit : -M

ḤARFÜ’F-FÂ

133*

Mefûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Geldi de gitdi faşl-ı bahâr ey hezâr hayf
Dest-i ümîde girmede bir gül hezâr hayf
- 2 Mânend-i cûybâr aķup geķdi nev-bahâr
Gülşende câ-nişîn-i hezâr oldı zâr hayf
- 3 Bir nev-gülün hevâsı ile şeb-nem-i sirişk
Oldı tamâm şarf-ı reh-i intizâr hayf
- 4 Gösterdi gül hezâr ḥas u ḥâra rûy-ı nerm
Olmadı bülbül ile hemân sâzkâr hayf
- 5 Bir feyz bulmaduķ ne ḥazân ne bahârdan
Bî-hûde geķdi cümle geķen rûzgâr hayf
- 6 Yâr oldı baķt-ı yâr u raķibe velî bize
Es’ad ne baķt-ı yâr u ne yâr oldı yâr hayf

*133. EH 30a, AE 30a, M 40b, MM 38a

2b zâr : kâr AE

3a hevâsı ile : hevâsıyla EH

4a ḥas : ḥüsn EH

6a baķt-ı yâr u raķib : yâr u baķt-ı raķib EH

134*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dil naqd-i râzın eyledi bir mest-i nâza şarf
Kâlâ-yı şabrın eyledi ya'ni niyâza şarf
- 2 Ümmîd-i rûy-ı germ ile pervâne şem'den
Enfâs-ı ömrin eyledi sûz u güdâza şarf
- 3 Feryâd-ı âteşin ile dâğ itdi bülbülü
Dil berg ü sâzın eyledi hep sûz u sâza şarf
- 4 Gâhî hayâl-i mûy-ı miyân gâh bend-i zülf
Hep 'aql u fikrüm oldu nişîb ü firâza şarf
- 5 Vâbestedür kabûl-i 'amel şıdқа zâhidâ
Bî-hûde itme naqd-i riâyı namâza şarf
- 6 Olma piyâde başuñ ile çarha ser-fürû
Gel itme âb-ı rûyuñı bir baş-bâza şarf
- 7 Es'ad hezâr hayf ki bâzâr-ı 'aşqda
Ser-mâye-i haqlîkati itdün mecâza şarf

*134. EH 30a, AE 30a, M 41a, MM 38b

5.beyit: -AE

1b şabr : cebr M

2b sûz u güdâz : ya'ni niyâz AE

3b berg ü sâz : berg-i sâz AE, M

6b Gel eyleme cemâlünü bir boş piyaza şarf AE

7b itdün : itdin AE, M

135*

Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

- 1 Ey dehenün ğonca-i gülzâr-ı luṭf
La'l-i lebün teng-i şeker-bâr-ı luṭf
- 2 Haṭṭ-ı terün cevher-i ruḥsâr-ı ḥüsn
Ṭal'atün âyîne-i dîdâr-ı luṭf
- 3 Serv ḳaddün şâh-ı berûmend-i nâz
Reng-i ruḥuñ ğâze-i ruḥsâr-ı luṭf
- 4 Cân mı düzerdi ne ki germüne
La'lün eger olmasa der-kâr-ı luṭf
- 5 Olsa bu kâlâ-yı nev Es'ad n'ola
Revnaḳ-ı dükkânçe-i bâzâr-ı luṭf

*135. EH 30a, AE 30b, MM 38b

4a germüne : ḥuşmuña AE

5b dükkânçe : ğonca AE

ḤARFÜ'L-ḲÂF

136*

Mefûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bir dil ki tâb-ı aşk ile sûz-ı nihânı yok
Beñzer o hüsni-i sâdeye kim reng-i ânı yok
- 2 Kem-ḳadr olur metâ'-ı ḥarîdârı olmasa
Dil söylenür mi bir dile kim dil-sitânı yok
- 3 Bir ḥarf-i vuşlat almadı dil la'l-i yârdan
Gûyâ o tıfl-ı tâze-zebânuñ dehânı yok
- 4 Mûy-ı miyân-ı yârda çok güft-gû velî
Ben bildüğümde nâmı var ammâ nişânı yok
- 5 Bir gün gelür ki bâğ-ı ruḥuñ sebze-ḥîz olur
Bir nev-bahâr var mı ki der-pey ḥazânı yok
- 6 Bülbül kenâr-ı gülde daḥı germ-i nâledür
Pervânenüñ bu sûz ile ammâ fiğânı yok
- 7 Es'ad ḳalem ü süḥanüñ şimdi ḥaḳ bu kim
Ḥâmem mişâl sâḥir-i mu'ciz-beyânı yok

*136. EH 30b, AE 30b, M, 41a, MM 38b

6.beyit: -M

2a ḳadr olur : ḳadrdür EH, M

2b söylenür mi: söylenürdi AE

7b ḥâmem mişâl : ḥâdim mişâli AE

137*

Féilâtün Féilâtün Féilâtün Féilün

- 1 Hüsni yok bâğ-ı ruḥuñ ḥaṭṭ-ı ʿizâr olmayıcak
ʿÂlemüñ zevk-ı mı var faşl-ı bahâr olmayıcak
- 2 ʿAndelîb añlayamaz ḳadr-i gül-i bî-ḥârı
Bir zamân zahm-ḥor-ı neşter-i ḥâr olmayıcak
- 3 Ne bilür lezzetini neşʿe-i nûş-â-nûşuñ
Rind-i telḥ-âbe-keş-i zehr-i ḥumâr olmayıcak
- 4 Olma müstağrak-ı deryâ-yı pür-âşûb-ı heves
Keştî-i ʿaşḳ ile ümmîd-i kenâr olmayıcak
- 5 Esʿad âğâz-ı süḥan eyleyemez tûtîves
Yüzüñ ey âyîne-rû âyînedâr olmayıcak

*137. EH 30b, AE 30b, M 41b, MM 39a

5b âyîne-rû : âyîne-rûy M; âyîndür AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Günde biñ kan eyleyen ol ğamze-i ħûn-ħ^vâra baķ
Siħr ile 'uşşâķı meftûn eyleyen 'ayyâra baķ
- 2 Bir nighle 'âlemi hem mest ü hem medhûş iden
Nergis-i dünbâledâr u çeşm-i efsûnkâra baķ
- 3 Âftâbâsâ cihâna lem'a-pâş-ı nûr olan
Saffâ-i şafvet-nümâ-yı 'ârız-ı dil-dâra baķ
- 4 Tîşe-i bî-dâd ile Ferhâd'ını nâ-şâd iden
Ĥüsrev ü Yûsuf-liķâ ol şûĥ-ı şîrîn-kâra baķ
- 5 Zâhidâ râhında pâ-mâl olduğum ta'n eyleme
Var hele bir kerrecik ol serv-i ĥoş-reftâra baķ
- 6 Dil-rübâlar 'âdetâ dil-dâdegâna luţf ider
Ĥâl-i zâr-ı mübtelâya sen de ey meh-pâre baķ
- 7 Es'adâ söz yok o şûĥuñ nuţķ-ı mu'ciz-kârına
Nükte-i kâr-ı nezâket-bârı gör eş'âra baķ

*138. EH 30b, AE 31b, M 42a, MM 39a

2, 3.beyit:-M

4a nâ-şâd : mecrûĥ AE

7b kâr : tab' AE

139*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gönlüm âbâd idemem mest-i harâb olmayıcak
Gamdan âzâd olamam bezm-i şarâb olmayıcak
- 2 Bâdesiz ğarğ olurum baħr-i pür-âşûb-ı ğama
Âteşüm söndüremem 'âlem-i âb olmayıcak
- 3 İctinâb itme gönül hâne-harâb olmağdan
Olmaz âbâd belî hâne harâb olmayıcak
- 4 Şabr idermiş tütalum cevrüñe dil yâ n'itsün
Şabra da zerre kadar tâtât-i tâb olmayıcak
- 5 Söyle âşûb-ı kıyâmet mi kopar n'eyleyem âh
La'lün âmîhte-i şûr u 'itâb olmayıcak
- 6 Dil-nişîn-i büleğâdur demek olmaz Es'ad
Gazelün her sözi bir faşl-ı hîrâb olmayıcak

*139. EH 31a, AE 31a, M 41b, MM 39a

4a dil yâ : âyâ AE

5a n'eyleyem : bilsem AE

5b şûr u : şûr-ı EH, M

140*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 K'alur hayretde mir'ât-ı ruhuñ seyr eyleyen 'âşık
 Olur pür-dâğ-ı hasret vaşf-ı hüsnüñ gûş iden 'âşık
- 2 Muhaşşal böyle bir nâ-dîde vü neşnîde dil-bersün
 K'olur eṭvâruña cânâ gören hem görmeyen 'âşık
- 3 Fırûğ-ı hüsn-i 'âlem-sûz ile meclisde ṭurdıkça
 Olur pervâneâsâ saña şem'-i encümen 'âşık
- 4 Saña şâyestedür bu hüsn-i rûz-efzûn ile billâh
 Züleyhâ gibi olsa Yûsuf-ı gül-pîrehen 'âşık
- 5 Dil ü dildâr biri birine pek sâzkâr ister
 Ne nâzûk düşdi bak bir kerre sen ma'sûk ben 'âşık

* 140. AE 31a. Bu gazel sadece AE nüshasındadır. Diğer nüshalarda bulunmayan bu gazelde mahlas olmadığı için şiirin Es'ad'a ait olup olmadığı bilinmemektedir.

HARFÜ'L-KÂF

141*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yed-i beyzâya dest-i red urur bâzû-yı sîmînün
‘Amûd-ı şubha feyz-i nûr ider sâķ-ı bilûrînün
- 2 Fürûguñ sâha-i mehtâbı çeşm-i mâha teng eyler
Şu‘âa başdırur hûşîdi tâb-ı rûy-ı rengînün
- 3 Şorulsa ğurre-i ümmîdi şâm-ı tîre-rûzânun
Meh-i nev bir muğayle gösterür ebrû-yı pür-çînün
- 4 Görüp hûy-gerde levh-i hâldâr-ı ‘ârız-ı şâfuñ
Üzüldi rişte-i şabrı çözüldi ‘aķdi pervînün
- 5 Kim itmiş dehşet-i vuşlatla kendin cüst-cû eyler
Degül bî-hûde pâ-yı servde ğû ğûsı kumrînün
- 6 Dimâğ-ı cânı tertîb eyleyen şîve-i zülfündür
Kûrı bir adı var dillerde ancaķ ‘ıtr-ı şâhî’ nün
- 7 Bu tatlı sözleri kanda bulurdı hâme-i Es‘ad
Şeker-rîz olmasaydı kâm-ı tab‘a la‘l-i şîrînün

*141. EH 31a, AE 31b, M 42a, MM 39b

4.beyit: -M

1a urur : olur AE

4b ‘aķdi : ‘aķd-ı EH

7a kanda : kandan AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Fitne kaç çekdi hırâm-ı serv-i nâzuñdan senüñ
Sihr şöret buldı çeşm-i nîm-bâzuñdan senüñ
- 2 Cünbişin seyr eyleyüp pâ-der-gil oldu serv-i bâğ
Lerze tutdı âftâbı ihtizazuñdan senüñ
- 3 Şerm-rengüñden gül oldu sürh-rûy-ı infî'âl
Gonca dil-teng oldu la'l-i nüktesâzuñdan senüñ
- 4 Ey fitîl-i dâğ-ı hasret bir eşer var sende kim
Ser-te-ser yandı cihân sûz u güdâzuñdan senüñ
- 5 Yaraşur Es'ad debîr-i şadr-ı dîvân-ı felek
Reşk iderse hâme-i mu'ciz-tırâzuñdan senüñ

*142. EH 31b, AE 31b, M 42b, MM 39b

1b nîm-bâz : bî-niyâz AE

3a rengüñ : rengin AE sürh-rûy : jâle-rîz AE

4b sûz u : sûz-ı AE

143*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Baña cevı eyleyüp ağıâr-ı nâ-hem-vâra yâr olduñ
Nişün ey bî-vefâ hem-ıtab^ç-ı çarh-ı nâ-bekâr olduñ
- 2 Kemend-i tırradan çekdüñ halâş itdüñ dil-i zârı
Baña ey pençe-i müjgân-ı cânân dest-i yâr olduñ
- 3 Aşılduñ ol bütüñ dışında ol zülf-i dil-âvîze
Gönül ol tâze-nahl-i nâza küstâhâne yâr olduñ
- 4 Nedür bu eşk-i hûn bâlâ-yı derd ey merdüm-i dîdem
Bu yetmez mi ki ol mihr-i ruha âyînedâr olduñ
- 5 Getürdüñ Es'ad'ı feryâda bî-dâd u cefâlarla
Yeter ey seng-dil âmâc-ı tîr-i inkisâr olduñ

*143. EH 31b, AE 32a, M 42b, MM 40a

2a halâş : esîr AE

3a aşılduñ : aşılduñ AE; ol : kim M

4a derd : ğam AE merdüm-i dîde: dide-i merdüm M

5a feryâda bî-dâd u : feryâd u bî-dâda AE

144*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Dil-girânüm gerçi çeşm-i kem-nigâhuñdan senüñ
Şadmânum lîk luṭf-ı gâh gâhuñdan senüñ
- 2 Dest-i cevruñden senüñ şad çâk iderdüm sînemi
Olmasam şermende la'l-i 'özü-ḥ^vâhuñdan senüñ
- 3 Birbiriyle 'âlemi dest ü girîbân kim ider
Fitne baş göstermese taraf-ı külâhuñdan senüñ
- 4 Fitne-i devr-i kâmer mi siḥr mi billâh nedür
Sîret-i gül-gûn-nümâ rûy çü mâhuñdan senüñ
- 5 Nûş-ı câm-ı la'lüne iḳdâm iderdüm mest iken
N'eyleyem pek kôrkarum tîğ-ı nigâhuñdan senüñ
- 6 Var gibi bir âteş-i sûzân senüñ sîneñdedür
Böyle taḥmîn itdüm Es'ad gizli âhuñdan senüñ

*144. EH 31b, AE 32a, M 43a, MM 40a

4.beyit: -M

3a dest ü : dest-i AE

4b sîret-i : sebzine EH

145*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 O şûh mâ'il-i bezm-i şarâb olur giderek
Şarâba ülfet ile neşve-yâb olur giderek
- 2 Kâdur giderse başında hevâ-yı âlem-i âb
Binâ-yı hâne-i ismet harâb olur giderek
- 3 Fûrûğ-ı bâde tutuşdurdı şem'i ruhsârûn
Bu şu'le-i âteş-i cân niķâb olur giderek
- 4 O mâh-pâreye gitdükçe gelse böyle ziyâ
Sipîhr-i nâzda bir âftâb olur giderek
- 5 Bu âb u tâb ile gülzâra şu'le-rîz olsa
Güdâz-ı âteş-i gamla gil-âb olur giderek
- 6 Derûna pertev-i şavķuñ şu deñlü düşmiş kim
Kâlursa dilde bu âteş kebâb olur giderek
- 8 İnân-keş ol dil-i güm-râha Es'adâ yoksa
Esîr-i deşt-i gam u ıztırâb olur giderek

*145. EH 32a, AE, 32b, M 43b, MM 40b

1b şarâba : şarâb-ı EH

3b âteş : âfet AE

6b dilde bu : böyle bir AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hıyrelendi çeşm-i hûrşîd âb u tâbuñdan senüñ
Lekelendi meh fûrûğ-ı âftâbuñdan senüñ
- 2 Şoldı gül beñzi gülün kıan oldı bâğrı goncanuñ
Şerm-i rengüñden leb-i la'l-i müzâbuñdan senüñ
- 3 Şem'ün âteşler düşüp pervâneveş fânûsına
Mihr-i hüsnüñ göricek rengîn niķâbuñdan senüñ
- 4 Tâb-ı rûyuñ seyr idüp çeşmi kamaşdı nergisün
Lâle yandı dâğ-ı şevķ-ı la'l-i nâbuñdan senüñ
- 5 Sâğar-ı hûrşîd dil-hûn oldı mânend-i kadeh
Ėasret-i bûs-ı leb-i câm-ı şarâbuñdan senüñ
- 6 Perde çekdi berg-i gülden gonca-i ter rûyına
Gül de şeb-nem-rîz-i şerm oldı Ėicâbuñdan senüñ
- 7 Yâ gibi tāk oldı tāk-i tākati mâh-ı nevün
Cünbiş-i şimşîr-i ebrû-yı 'itâbuñdan senüñ
- 8 Oldı vîrân ser-te-ser ma'mûre-i şabr u şekîb
Gerdiş-i çeşm-i siyeh mest-i Ėarâbuñdan senüñ
- 9 Çilleden çıķmış gibi şeyhüm şikem-Ė'âr olduğün
Bellüdüñ şağn-ı kebâba inkibâbuñdan senüñ

*146. EH 32a, AE 33a, M 43a, MM 40b

3.beyit: -M

4b yandı: yakdı M

5a dil-hûn: dil-Ė'âh AE

10bserd-i Ėasret ü : Ėasret-i serdi AE

- 10 Pek de pinhân dutma Es'ad âteşüñ ma'lûmdur
Âh-ı serd-i Һasret ü çeşm-i pür-âbuñdan senüñ

147*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Eyledi 'uşşâkı dil-beste nevâsı bülbülün
Râst uydı sâza âhınuñ şabâsı bülbülün
- 2 Pây-tâ-ser gûş olup dıkler açılmış gül gibi
Goncaya var ise hoş geldi edâsı bülbülün
- 3 Yüz virür peyveste gül şeb-nem gibi ter-dâmene
Bağ ne müşkil bir belâdur ibtilâsı bülbülün
- 4 Hicr-i gül bî-dâd-ı gül-çîn reşk-i şeb-nem zaҺm-ı hâr
Bir degül ey bâğbân biñdür belâsı bülbülün
- 5 Olma hâr-ı râh-ı gülşen nâlesinden kıl Һazer
Eylemez zîrâ ҺaҺâ tîr-i du'âsı bülbülün
- 6 Âteş-i aşka girüp gül öksüzi olsa n'ola
Dûdmân-ı güldedür neşv ü nemâsı bülbülün
- 7 Bir gül-i Һod-rû hevâsıyla yine Es'ad gibi
Bir iken şimdi hezâr oldu cefâsı bülbülün

*147. EH 32b, AE 32b, M 44a, MM 40b

3.beyit: -M

3a dâmene : dâneye AE

3b bir belâdur : ibtilâdur AE

4b biñdür : çokdur EH

5a kıl : it AE

6b neşv ü nemâ: neşr-i nemâ AE

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bakduñ âyîneye çeşmüm gibi giryân olduñ
Gösteriş bu ki görüp hüsnuñi hayrân olduñ
- 2 Pây-bûsuñ gelicek 'idde va'd itmişdün
Pâdşâhum yâ niçün soñra peşimân olduñ
- 3 Sen de gön'lüm gibi bilmem yine ey zülf-i nigâr
Piç ü tâba düşüp üftâde-i dâmân olduñ
- 4 Sen de ol ğamze-i bed-hû gibi ey hançer-i nâz
Giderek âfet-i ser-rişte-i peymân olduñ
- 5 Kâtı hercâyîlige başladıñ ey dil sen de
Giderek var ise hem-meşreb-i cânân olduñ
- 6 Şevk-ı nûş-ı leb-i la'îyle o mest-i nâzuñ
Ey dil-i hûn-şode hasretle yeter kan olduñ
- 7 Kûh-ken gibi o şîrîn püserün 'aşkı ile
Düşdün Es'ad dehen-i 'âleme destân oldun

*148. EH 32b, AE 33b, M 44a, MM 41a

2.beyit: -M

1b hüsnuñi : kendüñi AE

4a gibi : ile AE

5b giderek : vararak AE

7b destân : düşmân EH, M

6a leb : mey EH, M

149*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül bülbül gibi şeydâsıdur bir âfet-i cânun
Ki ser-âşüftesidür şad hezârı verd-i handânun
- 2 Cihânı ser-te-ser kırdı geçürdi tîğ-ı müjgânun
Perişân eyledi dünyâyı hep zülf-i perişânun
- 3 Çemenden dün ki sen dâmen-keşân-ı nâz olup gitdün
Gözi ardunda kaldı hasretünle nergisistânun
- 4 Füsûn-ı fitne hep çâh-ı zenaḥdânunda gird olmuş
Kırî bir adı kalmış şimdi çâh-ı Bâbilistânun
- 5 Sen ol yek dânesin kim çeşm-i âlem görmemiş mişlün
Yalan söyler eger söylerse gördüm vardur akrânun
- 6 Dolaşdı pâ-yı aqlum deste-i zülf-i siyâhuḥda
Meger ta'bîri buymış gördigüm ḥ'âb-ı perişânun
- 7 Ser-â-pâ ḥall iderdüm müşkilât-ı ḥatîrum Es'ad
Şarâbuḥ dūş-ı nâzı olsam ol tıfl-ı debistânun

*149. EH 33a, AE 33a, MM 41a

1b hezârı: hezârân AE

7b dūş : ders EH

Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilün

- 1 Dil-rübâ şem' gibi bezm-i fûrûzende gerek
Sînesi mihr-i dırağşân gibi tâbende gerek
- 2 Semen-i 'ârızı ter la'l-i lebi gül-şekker
Nâz-perverde katı nâzûk ü nâzende gerek
- 3 Hülkî hoş hılkatı dil-keş kadı şûh u ser-keş
Vaz' u endâmı güzel şîvesi zîbende gerek
- 4 Reşk ide mihr-i felek hüsn-i dil-fûrûzenden
Ahter-i şubh gibi hâli dırağşande gerek
- 5 Pertev-endâz gerek mihr-i ruh-ı pür-tâbı
Mağv-ı dîdârı olan zerreyi cûyende gerek
- 6 Ne kadar tünd ü siyehkâr ise de gamzeleri
Nerm-i güftâr ile dil-dâde nevâzende gerek
- 7 Çeşm-i efsûngeri merdümlik ide insâna
Gâh bigâne nigâh ile firîbende gerek
- 8 'Âşık-ı sûhte de şem' gibi şeb-heme-şeb
Eşk-bârende gerek şevk ile pür-hande gerek
- 9 Şâ'ir oldur ki münâsib düşüre mazmûnı
Es'adâ hâme de tâ'bîr-i tirâzende gerek

*150. EH 33a, AE 33b, M 44b, MM 41b

2, 4, 5, 7.beyit: -M

1a dil-rübâ : dil-berâ AE

2a Semen-i 'ârız-ı ter la'l-i lebi gül-i şeker AE

7b gâh bigâne nigâh : gâh u bi-gâh-ı nigâh EH

151*

Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilün

- 1 Sen şafâ geldün eyâ serv-i revân hoş geldün
Nâz ile şîve ile cîlve-künân hoş geldün
- 2 Mağdemünle dile bir başka şafâ el virdi
Merhabâ ey sebeb-i râhat-ı cân hoş geldün
- 3 Feyz-i güftâruñ ile buldı dil-i mürde hayât
Sen Mesîhâ mısın ey gonca-dehân hoş geldün
- 4 Hamdü lillâh ki sen âgûş-ı vişâle gelicek
Cismüme rûh-ı revân oldı revân hoş geldün
- 5 Bâz-geşt eyledi teşrîfün ile ez-ser-nev
Ten-i bî-tâkatüme tâb ü tüvân hoş geldün
- 6 Mağdem-i nâzuña müştâk idi hayl-i 'uşşâk
Hele ey Hüsrev-i hûbân-ı cihân hoş geldün
- 7 Bâr-ı hicrünüñle kâdem yâ gibi olmuşdı dü-tâ
Ey kaşuñ gurre-i şâhib-nazarân hoş geldün
- 8 Nûr-ı didâruñ ile geldi yalan söyleyemem
Çeşm-i ümmîde cilâ peykere cân hoş geldün
- 9 Cân u dil cümle şitâb itdiler istikbâle
Sen ki mânende-i 'ömr-i güzêrân hoş geldün
- 10 İhtizâz ile hırâmuñ görüp Es'ad da didi
Sen şafâ geldün eyâ serv-i revân hoş geldün

*151. EH 33b, AE 34a, M 44b, MM 41b

5, 7, 8.beyit: -M

9a istikbâle : istikbâlüne EH

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bîmâr-ı çeşm-i şûh-ı pür-efsûnuñam senüñ
‘Âlem bilür tamâm ki meftûnuñam senüñ
- 2 Nâlân-ı şevk-ı seyr-i gülistân-ı hüsniñem
Ya'ni ki bülbül-i ruḥ-ı gül-gûnuñam senüñ
- 3 Kānmam şarâb-ı kevşer-i âb-ı hayâtdan
Billâh teşne-i leb-i mey-gûnuñam senüñ
- 4 Âzâde eyledüñ dilümi bend-i ‘aḳldan
Ey ‘aşḳ-ı yâr ḥaḳ bu ki memnûnuñam senüñ
- 5 Es'ad mişâl ben daḥı ey serv-i ser-bülend
Pâ-mâl-i cilve-i ḳad-ı mevzûnuñam senüñ

*152. EH 33b, AE 34a, M 45a, MM 42a

3a âb-ı : âb u EH, M

153*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şâd idersün diyü şandum beni nâ-şâd itdün
Dâd ümîdinde idüm sen baña bî-dâd itdün
- 2 Pâdşâhum nazâr-ı lutf u niyâz eylerdün
Beni teslîm-i kefi gamze-i cellâd itdün
- 3 Çâk-i zaḥm-ı dilüme merhem umarken senden
Beni mecrûḥ-ı dem-i ḥançer-i fûlâd itdün
- 4 Yâr u yâverlik idersin baña zann eyler idüm
Baña zulm eyleyüp âḫirlere imdâd itdün
- 5 'Aks-i me'mûl zuhûr eyledi zannum senden
Beni ḍarbü'l-meşel ta'ne-i ḥussâd itdün
- 6 'Âşık-ı âzâr degüldin şanemâ sen evvel
Soñradan cevri ü cefâ itmegi mu'tâd itdün
- 7 Es'adâ ol şanem-i seng-dilün cevrenden
Nâleyi hem-eşer-i tîşe-i Ferhâd itdün

*153. EH 34a, AE 34b, M 54a, MM 42a

3, 4.beyit:-M

4b zulm : bî-dâd EH, M

6a degüldin : degüldür EH

154*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Rûy-ı âl ile bugün seyr-i çemenzâr itdün
Bağbânun gözine her güli bir hâr itdün
- 2 Karşu tırdun yüzime şûret-i hüsn-i şâfuñ
Dîdemi âyîne-i hayret-i dîdâr itdün
- 3 Sâ'id-i sîmün açup 'âlemi itdün mebhût
Yed-i beyzâ gibi bir mu'cize izhâr itdün
- 4 Eyledün zülf ile hûrşîd-i ruhuñ pûşîde
Şubh-ı ümmîdümi hem-reng-i şeb-i târ itdün
- 5 Hasret-i ahter-i hâlün ile ey mihr-i münîr
Şubha dek dîdemi encüm gibi bîdâr itdün
- 6 Bir nigâh eylemedün kûşe-i çeşm ile baña
Çeşm-i mestün gibi zâlim beni bîmâr itdün
- 7 Virmedün gönlüme bir pâre tesellâ zâlim
Baña da Es'ad-ı zâruñ gibi âzâr itdün

*154. EH 34a, AE 34b, M 54b, MM 42a

3, 5.beyit: -M

1a bugün : bir gün EH

2a tırdun : tırdun EH, M

2b dîdemi : dîde-i mey M

5a mihr : bed AE

155*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Degüldür rû-şinâs-ı ğâze cânâ reng-i ruhsâruñ
Degül çeşm âşinâ-yı sürme müjgân-ı siyehkâruñ
- 2 Cihâna fitne-i ber-pây-ı mahşer âşikâr oldı
Geline cünbiş-i reftâre bâlâ-yı belâ-bâruñ
- 3 Haţuñla şîve-i ta'lîm-i istignâ virür gûyâ
Müjeñden meşķ-i nâz itmiş senüñ çeşm-i füsûnkâruñ
- 4 Metâ'-ı câna yokdur kırtuluş şeb-gîr-i zülfüñden
Begüm tarrâr-ı turrañ gibi varken bir kafadâruñ
- 5 İşüñ ğayra nihânî luţf 'uşşâķa sitemdür hep
Bilindi ğayrı ey hâţır-şiken âzâr u bâzâruñ
- 6 Dem-â-dem nûş idüp perhîz itmez hûn-ı 'âşıkdan
Maħaldür ğaste-i câvid olursa çeşm-i bîmâruñ
- 7 Mezâķ-ı tab'a şekkerden füzûn lezzet virür ancak
Sitâyişķârî-i la'inde Es'ad ķand-ı ğüftâruñ

*155. EH 34a, AE 35a, M 46b, MM 42b

2, 3.beyit:-M

4a zülfüñ : zülfîn AE

5a luţf : luţf u AE

7b Es'ad : ey Es'ad M

156*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gönlüm esîr-i zülf-i siyâh eylesem gerek
Gerdûnı tâb-ı hurde-i âh eylesem gerek
- 2 Sevdâ-yı zülf-i yâr ile âh eylesem gerek
Âh ile hâl-i çarhı tebâh eylesem gerek
- 3 Pek teşneyem nüvîd-i leb-i la'l-i dil-bere
Bîñ cân fidâsı rûy-be-râh eylesem gerek
- 4 Râhuñda ser-bürehneligüm şanmañuz tehî
Ol Türk-i şûh-çeşme külâh eylesem gerek
- 5 Cevr-i nigâha kalmadı zâlim taḥammülüm
Ma'zûr tut ki nîm-nigâh eylesem gerek
- 6 Es'ad büküldi nâle ile tāk-ı tākātüm
Dîvâr-ı şabrı püşt ü penâh eylesem gerek

*156. EH 34b, AE 35a, MM 42b

1a siyâh : siyâhkâr EH

3b cân fidâsı : sirişki EH

5a cevır : cins EH

157*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 La'l-ı cân-bağşuñ içün İ'sî-i Meryem dir idüñ
Zahm-ı hicrânuñ içün vaşluñı merhem dir idüñ
- 2 Yandı cân âteş-i hicrânuña hûn oldu ciger
Kıvâm ol dem ki leb-i la'lün içün em dir idüñ
- 3 Yâ niçün itmedi ğamzeñ dil-i ağıâra güzer
Tîr-i dil-dûz-ı kâzâya anı tev'em dir idüñ
- 4 Sen de seyr eyle perîşânlığı ey tırta-i yâr
Bir zamân hâtır-ı âşüfeme dirhem dir idüñ
- 5 Âh kim geçdi o günler ki rumûz-ı aşkı
Nükte-i râz-ı dehânuñ gibi mübhem dir idüñ
- 6 Es'ad-ı zâruña bîġâne mi olduñ zâlim
Anı evvel harem-i hüsnüñe mahrem dir idüñ

*157. EH 34b, AE 35b, M 47a, MM 43a

3b tev'em: kıvâm AE

6b evvel : olsa AE

158*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bend-i ğamuñda kaldı dil-i mübtelâ senüñ
Çün nâ'il oldı zülfüñe ey bî-vefâ senüñ
- 2 Hoş-reng ü sâde-rû büt-i taşvîrsin hemân
Yokdur gülünde şemme-i bûy-ı vefâ senüñ
- 3 Ey sîne bil bu hâl ile olmaz rûfû-pezîr
Çâk itdi ceyb-i şabruñı bir hoş kabâ senüñ
- 4 'Îsâ'dan itme yok yire deryûze-i 'ilâc
Ey cân haste derdüñe olmaz devâ senüñ
- 5 Güm-gerd-i râh-ı deşt-i hevâ oldı gitdi dil
Yâ Rab meger ki lûtfuñ ola reh-nümâ senüñ
- 6 Es'ad şafâ-yı âyîne-i tab'ıñı görüp
Hayrânuñ oldı tûtî-i şekker-edâ senüñ

*158. AE 35b, MM 43a

159*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Mürğ-ı dil hasret-i nezzâresidür cânânun
Bismil-i gamze-i hûn-ı^vâresidür cânânun
- 2 Şâhid-i hüsnine pîrâye viren hûnumdan
Şanki gül-güne-i ruhsâresidür cânânun
- 3 Gülşen-i kûyına reh-yâb olmaz bülbül-i cân
Bâl u per rîhte âvâresidür cânânun
- 4 Ğarğ-ı nûr eylemiş âfâkı işitdüm bir mihr
Didiler dil-ber-i meh-pâresidür cânânun
- 5 Çîn-i zülfinde nihân ol iki hâl-i dil-cû
Çifte câdüger-i şehhâresidür cânânun
- 6 Derdmendân-ı belâ çok beri Es'ad'dur kim
Dil-i hastem gibi bî-çâresidür cânânun

*159. EH 34b, AE 35b, MM 43a

3.beyit: -AE

2a hûnumdan : hûn mı dur AE

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Niçün bilmem yine ser-germ-i şad bî-dâddur gamzeñ
Ki vîrânsâz-ı çendîn kişver-i âbâddur gamzeñ
- 2 Tayansun ğayrı derd-âbâd-ı sînem resm-i bî-dâda
Ki mi'mâr-ı kâder tarh u kazâ bünyâddur gamzeñ
- 3 Füsûn meşķ eylemiş ğûyâ ki Bâbilzâr-ı çeşminde
Senûn ey gözleri câdû ne pek üstâddur gamzeñ
- 4 Girer bir demde biñ Hızr u Mesîhün kanına nâ-haķ
'Aceb hûnî tabî'at turfe bir cellâddur gamzeñ
- 5 Göz açmaz neş'eden bir lahza bakmaz rûy-ı 'uşşâķa
Gözüm bir bak ne rûtbe mest-i mâder-zâddur gamzeñ
- 6 Dem-â-dem içdüĝi kan yedüĝi laht-ı cigerdür hep
Anuñçün kim dil-i hastem gibi nâ-şâddur gamzeñ
- 8 Egerçi cân-sitândur başķa başķa çeşm ü müjĝânuñ
Velî hûn-rîzlikde cümleden üstâddur gamzeñ
- 9 Giriftâr olmasun güncişķ-i dil Es'ad gibi n'itsün
Elinden ķurtuluş yok özge bir şayyâddur gamzeñ

*160. EH 35a, AE 36a, M, 47a, MM 43b

4, 7.beyit:-M

2b bünyâd : bî-dâd EH, M

3a çeşminde : çeşmünde EH / çeşmünden M

161*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kıpâr kıyâmeti üftâdenün kıyâm itseñ
Bahâsı nârvenün pest olur hırâm itseñ
- 2 Kemâl-i hayret ile nuṭṭdan ḳalır ṭûṭî
Ṭurup ey âyîne-ber rû-be-rû kelâm itseñ
- 3 Bu deñlü mâye-i sâ mân-ı ḥüsn ile cânâ
Bu müstmendi n'olur nâ'il-i merâm itseñ
- 4 Anañ südi gibi ḳanum saña ḥelâl iderüm
Raḳîbe sâğar-ı luṭfuñ eger ḥarâm itseñ
- 5 'Aceb diken mi batar dest-i nâzüke bilsem
Göñül muḳâta'sın müft-i iltizâm itseñ
- 6 Melâmet ile şabâ kûy-ı yâra uğrarsan
Varup da Es'ad-ı âvâreden selâm itseñ

*161. EH 35a, AE 36a, M 46b, MM 43b

6b Es'ad-ı âvâreden : yâri dil-i zâr Es'ad AE

4a ḳan : cân AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Aşk ile endîşe-i sevdâ-yı hüm itmeñ gerek
Sengsâr-ı şîşe-i nâmûs u nâm itmeñ gerek
- 2 Zaḥm-ı hırmân ile ğayra sızlamakdansa gönül
Merhem ümîdiyle yâra iltiyâm itmeñ gerek
- 3 Gâh nakş-ı semm-i esb-i nâz u gâhî hâk-i râh
Ol şeh-i hüsnün rikâbında kıyâm itmeñ gerek
- 4 Şûr-ı kumrîden kıyâmet kopdı servün başına
Nev-nihâlüm nâz u naḥvetle hırâm itmeñ gerek
- 5 Hâzır olmuş h'âce la'linden şeker helvâsına
Tıfl-ı nâzum muşhaf-ı hüsnî tamâm itmeñ gerek
- 6 Tevbe bir de almayam nâm-ı şarâbı ağzuma
Tâ-be-key endîşe-i meyl-i ḥarâm itmeñ gerek
- 7 Gizli tut endîşe-i sûz u güdâzı Es'adâ
Ġayrı şimşîr-i zebânı der-niyâm itmeñ gerek

*162. EH 35b, AE 36b, M 46b, MM 44a

5, 6.beyit: -M

2a merhem ümîdiyle : merhem-i ümmîd ile M

6a bir de: bir daḥı M / ḥarâm : hırâm M

7a Gizlik-i endîşe söz kesdirmez oldı Es'adâ EH, M, MM

163*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Nakş-ı kâdem ol râhına bir serv-i revânuñ
Tâ ki olasin bedrakası râh-ı revânuñ
- 2 Cismüñ ile 'aşka ayağın şakınarak baş
Gîrende olur kanı civânum şühedanun
- 3 Yek-pâre alursın ser ü sâ mân kararın
Yok zerre kadar 'aklı saña 'âşık olanun
- 4 Îmâ iledür 'âşık-ı zâruñla kelâmuñ
Ey gönca-leb ağzuñda meger yok mı zebânuñ
- 5 Dekk ile beni eylediler yârdan âhir
Allâh belâsın vire Es'ad ruqabânuñ

*163. EH 35b, AE 36b, M 47a, MM 44a

2a cismüñ ile : bismilüñe EH, M / baş : başma EH

5b belâ : cezâ EH, M

HARFÜ'L-LÂM

164*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gönlüm aldı yine biñ âl ile bir ânlı güzel
Sînesi mihr-i dırağşân gibi tâbânlı güzel
- 2 Kânz el olmuş geliyor câm-ı mey-i işve ile
Kızılelmalî ruḥı lebleri mercânlı güzel
- 3 Feth idüp kişver-i cân u dili kana boyadı
Kılıcı kanlı eli kanlı dili kanlı güzel
- 4 Tevsen-i nâz ile çignetdi hep üftâdelerin
Cevri çok rahmi yok ol tuğralı 'unvanlı güzel
- 5 Haṭṭ diyü şafḥa-i ruḥsârına ibrâz itmiş
Katl-i 'âma gelür ol pençeli fermânlı güzel
- 6 Tîre-rûz eyledi 'uşşâkını hep zülfi gibi
Sürmeli gözli siyeh kaşlı Karamanlı güzel
- 7 Gösterüp sînesin Es'ad seni öksüz koydı
Telli mor incü ilig dügmeli kaftanlı güzel

*164. EH 35b, AE 37a, M 47a, MM 44b

2b elmalı : elmâ-yı AE

4a nâz ile : nâzına EH, M

4b 'ünvan : 'Osmân M

5a ruḥsârına : ruḥsârda EH, M

5b fermân : al kan M

6a zülfi : zülf EH, M

7a Es'ad seni öksüz koydı: öksüz kodı Es'ad seni de EH, M

7b telli : nilî AE

165*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Zâhirde gerçi böyle perîşânsın ey gönül
Ammâ ğarîb nüşâ-i 'îrfânsın ey gönül
- 2 Çün lâle-dâğsın büt-i 'aşk ile şûretâ
Ma'nâda hâl-i çehre-i hûbânsın ey gönül
- 3 Âyîn-i berg ü sâz-ı melâmet senünledür
Âyîne-i cemâl-i nigûyânsın ey gönül
- 4 Ruhsâr-ı nev-'arûs-ı ma'ânîye ğâzesin
Her çend-i derd-i hasret ile kıansın ey gönül
- 5 Sen tekyegâh-ı pîr-i hûredsın dirîğ kim
Bâzîçegâh-ı cilve-i tıflânsın ey gönül
- 6 Her şeb benümle hem-dem-i feryâd u nâlesin
Gûyâ ki nîş-i hûrde-i hicrânsın ey gönül
- 7 Peyveste âteş-i ğamuña yakduñ Es'ad'ı
Ol bî-kîne 'abeş nice bir yansın ey gönül

*165. EH 36a, AE 37a, M 48b, MM 44b

2b hûbân : 'îrfân M

4b hasret ile : hasretle EH

5a tekyegâh : tekye-cây EH, M

166*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gûş idüp ol gül-ruhuñ bend itdügün destâra gül
Düşdi bu sevdâ ile her kûçe vü bâzâra gül
- 2 Reng ile beñzer diyü bir şemme rûy-ı yâra gül
Çehre-efrûz-ı ru'ûnet oldı hep ezhâra gül
- 3 Nerm ü nâzuñdur belî söz yok leñâfetde velî
Beñzemez bir vech ile ol şûh gül-i ruhsâra gül
- 4 Reng ü bûy-ı çehre-i dil-dârı gülşende görüp
Hâr-ı ğamla oldı hem-hâl-i dil-i şad pâre gül
- 5 Gül-ruhân seyr-i çemenzâra açıldı sen dahı
Olma dem-beste açıl ey ğonca-leb bir pâre gül
- 6 Kadd ü haddün seyr idüp dil-gîr olsunlar tamâm
Serve kumrî şem'e pervâne hezâr-ı zâra gül
- 7 Var ise feryâdı Es'ad bülbülün itdi eşer
Kim girîbân-ı qarârın itdi pâre pâre gül

*166. EH 36b, AE 37b, M 47b, MM 45a

1, 3.beyit:-M

1a itdügün : itdügüñdür EH

3a vech ile : vechle EH

167*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şabâ Allâh için var kûy-ı cânândan haber al gel
Ten-i bî-tâba ârâm-ı dil ü cân dan haber al gel
- 2 Hızır gibi iriş imdâdına leb-teşne-i şevkuñ
Dil-i maḥrûra yâ'ni âb-ı ḥayvândan haber al gel
- 3 Dem-i 'Îsî gibi cânâ kıatar cân feyz-i enfâsuñ
Dil-i bîmâruma luṭf eyle dermândan haber al gel
- 4 Ağardı çeşm-i ümmîd intizâr-ı şubḥ u vaşluñla
Bu Ya'kûb-ibtilâya mâh-ı Ken'an'dan haber al gel
- 5 Havâli-gerd-i bezm-i yâr olup pervâneveş Es'ad
Siyeh-rûz-ı gama şem'-i şebistândan haber al gel
- 6 Büküldi bîd-i Mecnûn gibi kıaddüm bâr-ı ḥasretle
Baña ey kıumrî ol serv-i ḥurâmândan haber al gel

*167. EH 36b, AE 37b, M 47b, MM 45a

6.beyit: -AE

3b bîmâruma luṭf: bîmâra bir luṭf EH, M

4a vaşlunla : vuşlatla EH, M

5a yâr olup : yârsın EH, M/ Es'ad : her şeb EH, M

168*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ser-geşte deşt-i hayreti pûyânsın ey gönül
Beñzer ki kendi kendüyi cûyansın ey gönül
- 2 Zannum budur ki bir meh-i âyîne-şûrete
Çeşmüm mişâli sen dahı hayrânsın ey gönül
- 3 Bilsem 'aceb kimin ğam-ı 'aşkıyla zârsın
Kim böyle vakf-ı hasret ü efgânsın ey gönül
- 4 Tiryâk-ı tesliyet de müfid olmayup saña
Var ise zehr-i ħurde-i hicrânsın ey gönül
- 5 Resm-i reh-i cünûnda saña kimse beñzemez
Sen başka dürlü bî-ser ü sâmânsın ey gönül
- 6 Bilmem miyâneñüzde nedendür bu keşmekeş
Dâ'im ħiredle dest ü giribânsın ey gönül
- 7 Es'ad gibi derûnuña kâr itmeyüp sühan
Ħayretdeyüm ki sen nice insânsın ey gönül

*168. EH 36b, AE 37b, M 48b, MM 45b

1a pûyân : pâyân AE

1b kendüyi : kendini E; kendine M

2b mişâli: gibi yâ AE

4a müfid : muķid E/ olmayup : olmuyor M

5a resm-i : resm ü EH, M

169*

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ey her nighün 'arbede-âğâz-ı tegâfûl
Her bir müje cellâd-ı ser-endâz-ı tegâfûl
- 2 Hem-sâz olamaz gamzeñe hunyâger-i çeşmün
'Uşşâka okur nağme-i şeh-nâz-ı tegâfûl
- 3 Ol nergis-i câdû zekân ile söyleşilür mi
Kim her bakışı nâdire-perdâz-ı tegâfûl
- 4 'Arz eyledi nâzuñ dil-i erbâb-ı niyâza
Her işve-i cân-h'âh ki mümtâz-ı tegâfûl
- 5 Pervâz ile cân kırtaramaz tâ'ir-i kudsî
Ger 'azm-ı şikâr itse o şeh-bâz-ı tegâfûl
- 6 Ol şûha tıyurmazdı gönül râz-ı nihânın
Olmasa eger gamzesi gammâz-ı tegâfûl
- 7 Cân virmeden ol gamze-i cellâda kaçır mı
Es'ad gibi bir âşık-ı ser-bâz-ı tegâfûl

*169. EH 36b, AE 38a, M 48a, MM 45b

3, 5.beyit:-M

2a olamaz: olalı EH, M

4b işve-i cân-h'âh ki : işvesi hun-h'âre vü AE

5b şeh-bâz : pervâz AE

170*

Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilün

- 1 Açıl ey gönca-lebüm 'âzim-i seyr-i bâğ ol
Sen dahı reşk ile ey lâle-i hamrâ dâğ ol
- 2 Kâ'ilüm devr-i çep-endâzına gerdûnuñ ben
Bezm-i 'işretde şafâlarla hemân sen sağ ol
- 3 Reng-i hûn-ı şühedâ ile 'amelden kalmış
Luţf it ey sürme dem-i tîğ-i nigâh-ı zâğ ol
- 4 Baña gösterdüñ o meh-pâreyi rü'yâda bu şeb
İki 'âlemde de ey nûr-ı dü çeşmüm ağ ol
- 5 Rakş-ı takrîbî ile bezm-i tarabda yârî
Şarıl ol mûy-ı miyânun beline kuşağ ol
- 6 Çekdüğün derd ü tarab kesb-i yedüñdür Es'ad
Kim dimişdi saña düş kâküline dutsağ ol

*170. EH 37a, AE 38b, M 48a, MM 46a

2a kâ'ilüm : katlanam A

3b ey sürme : sürme EH

4b nûr-ı dü : rûy-ı rû EH/ ağ : sağ M

5b mûy : -AE

171*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Geldi biñ nâz ile bir nâz-fürûşende güzel
Mâhuñ ondördi gibi çehre-fürûzende güzel
- 2 Cân virür lezzet-i güftârı mezâk-ı câna
Deheni gonca leb-i la'li şeker-ğande güzel
- 3 Pertev-i hüsn-i gelû-sûz-ı ruḥ-ı pür-tâbı
Cân-ı dil-sûḥteye âteş-i sûzende güzel
- 4 Germ idüp şu'le-i âvâz ile bezm-i 'ayşî
Hoş-edâ nağme-serâ ol büt-i sâzende güzel
- 5 Târ-ı tambûr gibi rişte-i cân-ı zârı
Nevk-i müjgân-ı işâretle nevâzende güzel
- 6 Bî-vefâlık kadar olmaz güzelüm dil-bere 'ayb
Ne güzeldür ki ola 'ahdine pâyende güzel
- 7 N'ola ḡâbit görüp inşâf ile dirse Es'ad
Haḡ bu kim az bulunur böyle hoş-âyende güzel

*171. EH 37a, AE 38a, MM 46a

3a gelû : gelür AE

7b bulunur: gelür EH

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şu'le-i mihr-i ruḥuñdan feyz-i nûr ister gönül
Sineden târîkî-i hicrânı dûr ister gönül
- 2 Meclis-i 'ışret müretteb yâr nerm ü şevk germ
Mâ-ḥaşal esbâb-ı 'ayşi bî-kuşûr ister gönül
- 3 Dâğ-ı ḥirmânum nemek-cûş itmek ister lâ-'ilâc
Ḥarf-i düşünâm ile la'l-ı yâri şûr ister gönül
- 4 Ğâ'ib itmiş kendi kendin pûyezâr-ı 'aşkda
Künc-i ḥalvetde ḥayâlünle ḥuzûr ister gönül
- 5 Devlet-i didârdur 'uḳbâda Cennetden murâd
Yoksa ne cûyâ-yı nî'metdür ne ḥûr ister gönül
- 6 Bender-i 'irfânı simsâr-ı kalem geşt itdi hep
N'ışlesün Es'ad ḳumâş-ı nev-zuhûr ister gönül

*172. EH 37b, AE 38b, M 49a, MM 46a

4.beyit: -M

3a ḥirmânum : ḥirmânda AE

4a ğâ'ib : ğâyib AE

HARFÜ'L-MÎM

173*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hârâb-ı 'aşkuñam ben sen kimüñ mî'mârisin bilsem
Kimüñ tâ'mîr-perdâz-ı kühen dîvârisin bilsem
- 2 Hem ehl-i 'aşka nâ-maḥrem hem aḡyâr ile bîḡâne
Nesin kimsin kimüñsin sen kimüñ dildârisin bilsem
- 3 Ser-â-pâ bir mücessem şûret-i ḡamyâzesin ey dil
Kimüñ âyînedâr-ı ḡayret-i didârisin bilsem
- 4 Degül merhem-peẓîr-i 'âfiyet zaḡm-ı dil-i zâruñ
Ne cellâduñ şehîd-i ḡançer-i ḡûn-ḡ'ârisin bilsem
- 5 Yine hem-çeşm-i aḡtersin bu şeb ey dîde-i bîdâr
Ne mâhuñ dîde-bâz-ı ṭal'at-ı envârisin bilsem
- 6 Gönül çün naḡş-ı pâsında esîr-i râh-ı miḡnetsin
Ne servüñ pây-mâl-i şîve-i reftârisin bilsen
- 7 Bugün bilmem niçün ser-ḡôş-ı keyfiyyetsin ey Es'ad
Ne câmuñ ter-dimâḡ-ı neş'e-i ser-şârisin bilsem

*173. EH 37b, AE 39a, M 49a, MM 46b

2.beyit: -M

174*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Gel ey hezâr cân ile kurbânuñ olduğum
Lâyık mı böyle küşte-i hicrânuñ olduğum
- 2 Çignetme hâk-sârıñı gel esb-i şîveye
Ey pâ-y-mâl-i serv-i hırâmânuñ olduğum
- 3 Bilmez misin sen ey şeh-i iklim-i hüs ü nâz
Bî-iştibâh bende-i fermânuñ olduğum
- 4 Ol şem'-i hüsne söyledüm ammâ bilür misin
Pervâne gibi şevkle sûzânuñ olduğum
- 5 Pertev-fezâ-yı bârîka-i feyz-i şohbetün
Ya'ni ki şem'-i meclis-i 'irfânuñ olduğum
- 6 Hâdeyle didi sen dahı efkâr ider misin
Es'ad fûrûğ-ı çeşm-i dil ü cânıñ olduğum

*174. EH 37b, AE 39b, M 49b, MM 46b

2.beyit : -AE; 4.beyit : -M

4a ammâ : âyâ EH

5a -fezâ : -gedâ EH, M

5b meclis-i : meclise M

175*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ey la'l-i lebûn sâğar-ı şahbâ-yı tebessüm
Zahm-ı dil-i pür-şûra nemeksâ-yı tebessüm
- 2 Dür-dâne-i dendân ile dürc-i leb-i la'lün
Şeb-nemle leb-â-leb gül-i ra'nâ-yı tebessüm
- 3 Kırbânun olam böyle niçün goncalanursın
Ağzuñda meger yok mı senün câ-yı tebessüm
- 4 Nağdîne-i dil gâret ü târâc-ı teğâfûl
Ser-mâye-i cân haşşa-i yağmâ-yı tebessüm
- 5 Bir demde ider mürde-i şad şâleyi ihyâ
İ'câz-ı murâd itse Mesîhâ-yı tebessüm
- 6 Gördükçe şeker-rîzî-i güftâruñ iderler
Cân başka gönül başka temennâ-yı tebessüm
- 7 Es'ad gelür ol gonca-dehen cûş-ı şafâdan
Oldıkça kalem menkabe-pîrâ-yı tebessüm

*175. EH 38a, AE 39a, M 49b, MM 47a

3. 5.beyit:- M

176*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nâ-tüvânem çeşm-i mest-i yârdan üftâdeyem
Nağş-ı pâyem kuvvet-i reftârdan üftâdeyem
- 2 Pây-mâl ü hâksâr olsam 'aceb mi sâyeveş
Nağl-ı bâlâ-yı kad-ı dil-dârdan üftâdeyem
- 3 Câme-h'âb-ı hicrde ğamdan açılmaz gözlerüm
Vaşl dirler devlet-i bîdârdan üftâdeyem
- 4 Tut elüm luğf it ayaklandur beni sâkî ki ben
Dest-i pây-endâz-ı ğamla kârdan üftâdeyem
- 5 Sürme itmişken leked-kûb-ı havâdîş peykerüm
Bahtı gör kim çeşm-i luğf-ı yârdan üftâdeyem
- 6 Tünd-bâd-ı ğamla bir hem-hurde olmuş lâneyem
Şâhsâr-ı gülbün-i gülzârdan üftâdeyem
- 7 Tûtî-i şîrîn-edâyum âh ammâ n'eyleyem
Şimdi Es'ad tâkat-i güftârdan üftâdeyem

*176. EH 38b, AE 39b, M 50a, MM 47a

5.beyit: -M

5a itmişken : itmiş EH

6a ğamla : ğam ile M / hem : -EH, M

177*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ey ʔabîb-i dil ü cân çâre ne bilmem n'ideyüm
Açmaduñ hoqqa-i la'lün dimedüñ em n'ideyüm
- 2 Hayli demdür ki gam-ı la'lün ile bîmârum
Söyle Allâh için ey 'Îsî-i Meryem n'ideyüm
- 3 İtmedi çâre baña hançer-i hûn-rîzün de
Ğayrı kurbânıñ olam zaħmuma merhem n'ideyüm
- 4 Nâzıma eyle taħammül baña dirsın zâlim
Bu kadar nâzı taħammül idebilmem n'ideyüm
- 5 Gitdi cem'iyet-i dil kalmadı esbâb-ı huzûr
Bu perîşânlığa ey ʔurrası dirhem n'ideyüm
- 6 Beni hûr eyleyüp ağıyârı baña güldürdüñ
Zâr zâr ağlamayım ey gül-i hurrem n'ideyüm
- 7 Çözmege dügmelerün koymadı mâr-ı zülfün
Sîneñe söylemeyim genc-i muʔalsam n'ideyüm
- 8 Dehen-i yârdadur çâre dimişsin Es'ad
Söz yok ammâ aña söz dinledemezsem n'ideyüm

*177. EH 38b, AE 40a, M 50a, MM 47b

3, 5, 7.beyit: -M

1a çâre ne : çâreyi AE

6a hûr : hâr AE

178*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 N'olurdu ey gül-i ter bülbül-i gülzâruñ olsaydum
Şafâdan gül gibi güldükçe sen ben zâruñ olsaydum
- 2 Hırâm-ı nâz ile geçdükçe sen sâyeñ gibi ben de
Yoluñda pâ-y-mâl-i serv-i hoş-reftâruñ olsaydum
- 3 Dimem gül-çîn olaydum gülşen-i hüsnünde yâ bülbül
Belî ey gül-beden hâr-ı ser-i dîvâruñ olsaydum
- 4 Her âyîne temâşâ-yı ruhuñ senden de şaqlardum
Eger âyinedâr-ı şûret-i didâruñ olsaydum
- 5 Nigâh-ı hasretümle añladurdum dildeki zârum
Biraz çeşm-âşinâ-yı nergis-i bîmâruñ olsaydum
- 6 Cihân hep kâm-yâb-ı luṭfuñ olmışdur n'olur ben de
Uzaḡdan behremend-i ṭal'at-ı ruḡsâruñ olsaydum
- 7 Degülsem lâ-yık-ı bihbûd-ı luṭfuñ kâ'ilüm billâh
Ṭabîbüm tek hemân Es'ad gibi bîmâruñ olsaydum

*178. EH 38b, AE 40a, M 50b, MM 48a

4.beyit: -EH, M

1b ben : ten EH

3a hüsnünde : vaşlinda AE

3b belî : velî AE/ hâr-ı ser-i dîvâr : bir hârsız dîvâr AE

6a bihbûd-ı : bî-hûde AE

179*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Dem-be-dem kan ağlayım kim yârdan ayrılmışam
Bülbülem nezzâre-i gülzârdan ayrılmışam
- 2 Pây-mâl-i hasretüm mânende-i nakş-ı kâdem
Sâye-i serv-i kad-ı dil-dârdan ayrılmışam
- 3 Çâk-ı sînem şâneveş olmaz pezîrâ-yı rûfû
Nûkhetâsâ zülf-i 'anber-bârdan ayrılmışam
- 4 Yaraşur şeb-nem gibi maḥv-ı fenâ olmaḫ baña
Meh-likâ pür-mihr-i gül-ruḥsârdan ayrılmışam
- 5 Bülbülâsâ germ-i feryâd ü fiğân itsem n'ola
Ben de bir şâḥ-ı gül-i bî-hârdan ayrılmışam
- 6 Vechi var pervâneveş yansam yaḫılsam âteşe
Es'adâ bir şem'-i mihr-âşârdan ayrılmışam

*179. EH 38b, AE 40a, M 50b, MM 48a

4.beyit: -M

1b bülbülüm: bülbül-i AE

5a itsem : olsam EH, M

5b bî-hâr: bîmâr AE

180*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ğam-ı peyker-güdâz-ı 'aşk ile kendüm helâk itdüm
Bu mâhiyyetle ol hûrşîd-i hüsne ittîşâl itdüm
- 2 Şeb-i 'işretde çözdüm gerdeninden düğmesin yârin
Girîbân-ı kabâsın maşrıq-ı şubh-ı vişâl itdüm
- 3 Haţ-ı kudretle oldıkta muhaşşî nüşha-i hüsni
Rumûz-ı şîvesin derk ile taşşîl-i ma'âl itdüm
- 4 Sezâ deryûze-i nûr itse benden mihr ü meh zîrâ
Fürûğ-ı 'arızın şem'-i şebistân-ı hayâl itdüm
- 5 Huşûl-ı şâhide ser-maţla'-ı ebrû işâretdür
Güzel geldi kitâb-ı hüsnden bir feth-i fâl itdüm
- 6 O şûhî bed-gümân itdüm lebin bûs eyleyem dirken
Kaçırdım dâmen-i vaşlın ne mûm itdüm ne bâl itdüm
- 7 Ferîd-i 'aşra beñzetmekle Es'ad hüsni-i tâ'bîri
Bu nazm-ı dil-pesendi gayret-i sihr-i helâl itdüm

*180 EH 39a, AE 40b, MM 48b

1a 'aşk ile : 'aşkla AE

5a huşûl-ı şâhide ser-maţla' : huşûle şâhid-i maţla' EH

181*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dimem ki gülşen-i hüsnünde ey gül bâğbân olsam
Velî sen gonca olsañ da saña ben gülsitân olsam
- 2 Fürûğ-ı ten-güdâz-ı şu'le-i hüsnünle âb olsam
Aķup serv-i revânum pâyüñe cûy-ı revân olsam
- 3 Şarılısam ejder-i zülfüñ gibi ol gerden-i sîme
Bulınmaz böyle genc-i şâygâna pâsbân olsam
- 4 Kõmazdum şeb-nem-i ter-dâmeni bâd-ı sehergâhı
Riyâz-ı hüsnüñe mânend-i nergis dîdebân olsam
- 5 Rakîb-i rû-siyâha ruķsat-ı nezẓâre virmezdüm
Eger âyîne-i ruķsârûña âyinedâr olsam
- 6 Hâyâl-i şu'le-i hüsnünle germ-â-germ-i güftârum
'Aceb mi ben daķı Es'ad gibi âteş-zebân olsam

*181. EH 39a, AE 40b, M 50b, MM 48b

3.beyit: -M

4a -dâmeni : -dâmen-i AE

6a daķı : de M / gibi âteş : gibi bir âteş M

182*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ey dil ol naḥl-i tecellâ ne senüñdür ne benüm
Kendüñe virme tesellâ ne senüñdür ne benüm
- 2 Mîve-i pîş-res-i vuşlatınuñ şâḥibi var
Bâğbân eyleme ğavġâ ne senüñdür ne benüm
- 3 Bî-dimâğ itmeyelüm kendümüzi ey gül-çîn
İtme bî-hûde teḳâzâ ne senüñdür ne benüm
- 4 Pek de şeb-nem gibi pek düşmeyelüm üstine biz
Bülbül ol nev-gül-i ra'nâ ne senüñdür ne benüm
- 5 Nice bir dest ü girîbân olalum ḥâr gibi
Boş nizâ'e eyleme zîrâ ne senüñdür ne benüm
- 6 Ol sehî ḳadd içün âh itmeyelüm ey ḳumrî
Serv-i nev-restedür ammâ ne senüñdür ne benüm
- 7 Çeşm-i nergis gibi bîñ dîde-güşâ nâzır var
Ey gönül gözi şehlâ ne senüñdür ne benüm
- 8 Âteşe yanmayalum yok yire pervâne gibi
Es'ad ol şem'-i şeb-ârâ ne senüñdür ne benüm

*182. EH 40a, AE 41a, M 51a, MM 49a

5.beyit: -EH, M

4a pek: ter EH, M

6a ol: ey EH

183*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hâne-i ğayra şitâbân olduĖuñ bilmez miyüm
Bezmine şem^ç-ı fûrûzân olduĖuñ bilmez miyüm
- 2 Sen ne zann eylersin ey gül dâ'imâ illerlesin
Rište-bend-i 'ahd-i peymân olduĖuñ bilmez miyüm
- 3 Pek tezâhür itme dil-cûlıkı ey müjĖân-ı yâr
Sen ne zehr-âlûde peykân olduĖuñ bilmez miyüm
- 4 Çekme külfet ĥod-perestîden tesettür eyleme
Ĥüsnüñe kendüñ de ĥayrân olduĖuñ bilmez miyüm
- 5 Na'l-i vârûndur şikâyetden murâduñ Ėâlibâ
Yoksa Es'ad yâra mihmân olduĖuñ bilmez miyüm

*183. EH 39b, AE 41a, M 51b, MM 49a

2a gül dâ'imâ : peymân-kesel EH; peymân-şiken M

2b 'ahd-i : 'ahd ü EH, M

4b ĥüsnüñe : ĥüsn ile EH

5a na'l : naql AE

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Olur âzürde ol nâzende hulyâ-yı vişâl itsem
Miyân-ı mû mişâlin zîb-i âgûş-ı hayâl itsem
- 2 'Arağ-rîz-i hicâb u şerm olur gül-gonca-i la'li
Dem-i cân-bağşına nuṭṭ-ı Mesîhâ'yı mişâl itsem
- 3 Ğazabla cebhesin pür-çîn ider ol gonca-i ra'na
Eger bülbül gibi vaşfında tafşîl-i maḳâl itsem
- 4 Teceddüd birle izhâr-ı neşât itmekde muṣṭarrum
Ki ol âyîne-rû muğberr olur 'arz-ı melâl itsem
- 5 Ğam-ı sevdâ-yı 'aşk ile beni cândan usandurdi
Dil-i ḥod-kâm ile müşkildeyüm bilmem ne ḥâl itsem
- 6 Hemân vaḳt-i neşâtında recâ-yı der-kenâr ile
Maḥaldür ol şeh-i ḥüsne varup bir 'arz-ı ḥâl itsem
- 7 O şeh-bâz-ı melâḥat nâzdan bilmezlenür Es'ad
'Aceb mürğ-ı dil-i güm-geştemi kimden su'âl itsem

*184. EH 39b, AE 41b, M 51b, MM 49b

2.beyit: -EH

1a olur âzürde ol : n'olur âzâde dil AE

3a ğazab : ğaraž AE

5a teceddüd : tecellüd EH, M

5b rû : dek AE / olur : olup AE

6a recâ-yı : recâyı AE

185*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Câme-ḥ^âb-ı ğamda bezm-i vuşlatuñ yâd eyledüm
Kendi kendüm 'âlem-i endîşede şâd eyledüm
- 2 Eyleyüpdür yâd mi'mâr-ı nigâh-ı luṭfuñı
Ḥâṭır-ı vîrânemi bu resme âbâd eyledüm
- 3 Naḳş-ı rûyuñ resm idüp âyîne-i levḥ-i dile
Reng-i şûret-ḥâne-i Erjeng ü Bihzâd eyledüm
- 4 Nergis-i mest ü mey-i la'lüñ taşavvur eyleyüp
Dilde bir ḥâlet-fezâ mey-ḥâne bünyâd eyledüm
- 5 Nâle girmez gûşına ol ser-girân-ı naḥvetüñ
Reh-güzârında ṭurup bîn kerre feryâd eyledüm
- 6 Es'adâ gül-ğonca-i la'l-i lebin taşvîr idüp
Berg-i gülden tâze bir naḳş-ı nev îcâd eyledüm

*185. EH 39b, AE 41b, M 52a, MM 49b

5.beyit: -M

2b resme : resm AE

3a rûyuñ : rûyın AE

3b reng : ṭarḥ AE

5a ser : serv EH

6a lebin : lebün AE

6b bir naḳş-ı nev : ter bir naḳş AE

186*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Çok zamândur pister-i hicrânda nâ-şâd olmuşam
Âteş-i aşkuñla germ-i âh u feryâd olmuşam
- 2 Oldığım günden saña serv-i revânım n'ideyüm
Bend-i gâmdan şanma kim bir lahza âzâd olmuşam
- 3 Kişver-i tâkatde vîrân olmaduk yir kalmadı
Yümn-i bî-dâduñla ser-tâ-pâ gâm-âbâd olmuşam
- 4 Bir şeker ezseñ n'olur kâm-ı dil-i nâ-kâmuma
Ben ki şevk-ı lâ'l-i şîrinüñle Ferhâd olmuşam
- 5 Nergis-i câdû-fen-i cânâna şâkird olalı
Es'adâ tarh-ı gâzelde bak ne üstâd olmuşam

*186. EH 40a, AE 41b, M 52a, MM 50a

5.beyit: -M

2a oldığım : oldıgıñ AE

3a olmaduk : olmayan AE

3b yümn : dest M

5b bak : gör AE

187*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Rûyuña âyîne mi mihr-i mücellâ mı diyem
Yoksa kim mâhveşüm şem'-i şeb-ârâ mı diyem
- 2 Söylesem kâmet-i mevzûnuña çesbân ta'bîr
Serv mi mışra'-ı berceste mi tûbâ mı diyem
- 3 Sen ne dîrsin güzelüm tâze nihâlüm kerem it
Şâh-ı gül söyleyeyüm nahl-ı tecellâ mı diyem
- 4 La'l-i şîrînüñi teşbîh murâd itdükçe
Teng-i sükker mi diyem sâgar-ı şahbâ mı diyem
- 5 Levh-i hüsünüñde olan sebze-i nev-hîz-i tere
Haṭṭ mı yâ cevher-i mir'ât-ı muşaffâ mı diyem
- 6 Virdüñ ey la'l-i leb-i yâr dil-i zâra hayât
Saña ben âb-ı Hızır mı dem-i 'İsâ mı diyem
- 7 Saña ey hâme-i i'câz-nümâ-yı Es'ad
Yed-i beyzâ mı 'asâ-yı kefi Mûsâ mı diyem

*187. EH 40a, AE 42a, M 52b, MM 50a

3, 5.beyit:-M

1b mâhveşüm : mehveş-i meh AE

4b sükker : şekker AE

188*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Bu 'âleme ney gibi nev-sâz mı geldüm
Kânûn-ı ğam-ı 'aşka hem-âvâz mı geldüm
- 2 Âhengüm işitdükçe uçar farı-ı ferahdan
Ben bülbüle bâl u per ü pervâz mı geldüm
- 3 'İrfânua ben kâ'ilüm ey şüh-edâ fehm
Senden ne şanursın 'acebâ vaz mı geldüm
- 4 Bir kerre gelüp eylemedün hânemi teşrîf
Ey şâh-ı hüsn yoksa saña az mı geldüm
- 5 Bakdıkça baña bezmde bîgâne bakarsın
Bilmem saña ğamzeñ gibi ğammâz mı geldüm

*188. EH 40b, AE 42a, M 52b, MM 50a

1a ney gibi nev-sâz : düşdükçe o çir-bâzî AE

2b bülbüle bâl u per ü : bülbül-i bâl u per-i EH, M

3b vaz : var M

189*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Düşelüm hançerine şevk ile bismil olalum
Hûn-ı renginle hınâ-yı kefi kâtil olalum
- 2 Şem'e pervâne vü bülbül güle olmuş mâ'il
Biz de bir serv-i sehî-kâmete mâ'il olalum
- 3 Bî-tekellûf var iken 'âlem-i ıtlâk-ı cünûn
Kayd-ı teklife zarûret ne ki 'âkıl olalum
- 4 Çünkü ağıâr-ı gönül yâr ile olmuş yek-dil
Biz dağı yâr için ağıâr ile yek-dil olalum
- 5 'Özr-i leng itmeyelüm rencişi-i hâr-ı reh ile
Ser koyup pâ yirine maşşada vâşıl olalum
- 6 Münhaşırdur işimüz şimdi bir uğrın nazara
Ol kim inşâfdan ey dil buña kâ'il olalum
- 7 İ'tirâf eyleyelüm aşkda noksânumıza
Es'adâ bâri bu takrîb ile kâmil olalum

*189. EH 40b, AE 42b, M 53a, MM 50b

2a olmuş mâ'il : mâ'il olmuşam AE

6b ol kim: kim ol AE / kâ'il : kâbil AE

190*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Yıkıldı 'ayş ile âbâd gördigün gönlüm
Sürûr-ı 'işret ile şâd gördigün gönlüm
- 2 Siyeh-nüvis-i kitâb-ı humâr-ı ye's oldı
Raķam-keş-i haţ-ı Bağdâd gördigün gönlüm
- 3 Kemend-i zülfüne bend oldı kayd u bend ile
Mişâl-i serv-i ser-âzâd gördigün gönlüm
- 4 Güdâz-ı âteş-i hasretle eşk-i dîde gibi
Gözümdeñ aķdı ş u fûlâd gördigün gönlüm
- 5 Büküldi tâķati tâķ oldı bâr-ı miñnetle
Taķammül-i ģama mu'tâd gördigün gönlüm
- 6 Gürûh-ı dîv-i verd-i derde oldı cây-ı nişest
Bu cilvegâh-ı perî-zâd gördigün gönlüm
- 7 Olup o tıfl-ı nev-âmûza Es'adâ şâkird
Fünûn-ı aşķda üstâd gördigün gönlüm

*190. EH 41a, AE 42b, M 53a, MM 51a

6.beyit: -AE; 3, 4.beyit: -M

1a 'ayş : aşķ AE

1b 'işret: 'ayş M

3a kayd u bend ile : ķaddüne ben de EH

191*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Sensiz cihânda devlet-i dünyâyı n'eylerem
Bî-hûde böyle bir kıyî gâvğâyı n'eylerem
- 2 Dâmân-ı nâzuñ olmasa zîb-i kefi niyâz
Esbâb-ı 'ayş u zînet-i dünyâyı n'eylerem
- 3 Pâ-mâl-i hasret-i kad-ı bâlâ-bülendüñem
Ey serv-i nâz nahl-ı tecellâyı n'eylerem
- 4 Leb-teşne-i şehâdet-i şimşîr-i gamzeñem
Ben medd-i 'ömr-i Hızr u Mesîhâ'yı n'eylerem
- 5 Rû-mâl-i pâyuñ olmağ eger olmasa naşîb
Gül bûse-çînî-i yed-i beyzâyı n'eylerem
- 6 İncâz-ı cûy-ı vuşlat-ı imrûzedür gönül
Cânâ dürûğ-ı va'de-i ferdâyı n'eylerem
- 7 Memnûniyam o nev-gül-i şûhın ki söylemiş
Es'ad'dan özge bülbül-i şeydâyı n'eylerem

*191. EH 41a, AE 43a, MM 51a

2b zînet-i dünyâ : câme-i zîbâ EH, MM

4b medd-i 'ömr : müdde'â AE

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bîm-i ağıâr ile dil-dârı temâşâ idemem
Yüz sürüp dâmenine 'arz-ı temennâ idemem
- 2 Baña dırsen ki temâşâ-yı ruḥum terk eyle
İdemem ٲoğrısı ey nev-gül-i ra'na idemem
- 3 Bâde peymâne-i billûrda pinhân olmaz
Şîşe-i dilde ğam-ı la'lüñi ihfâ idemem
- 4 Şûretâ kat'ı naẓar it diyü itme teklîf
Billâh ey âyîne-rû ben bunı kat'â idemem
- 5 Yârdan kat'ı naẓar eylerem ey dil dir isem
Pek inanma iderem söylerem ammâ idemem
- 6 Cân u dilden iderem yâr ile sâziş Es'ad
Ancak ağıâr-ı bed-endîşe müdârâ idemem

*192. EH 41a, AE 43a, M 53b, MM 51b

4.beyit: -M

5b iderüm söylerüm: sözime eylerem M

193*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ol âhû-çeşme meftûn olmayan dil dil midür bilmem
Bu sevdâ ile Mecnûn olmayan 'âkıl mıdur bilmem
- 2 Hele ben naqd-i 'aqlumla bu sevdâya harîdârum
O tâcir-beççe bâzâra uyup kâbil midür bilmem
- 3 O nahl-i sâye-endâza temâyüldür düşen am mâ
Tenezzül eyleyüp üftâdeye mâ'il midür bilmem
- 4 Dem-â-dem hâk u hûn gâltîdedür kûyuñda mürğ-ı dil
Dem-i tîğ-ı nighle bî-nevâ bismil midür bilmem
- 5 Bu gün gülşende gördüm servi kim reftârdan kalmış
Hırâmuñ seyr idüp hayretle pâ-der-gil midür bilmem
- 6 Dü çeşmüm halka-i bîrûndur şahñ-ı vişâlünde
Dil-i çeşm-âşinâ hâriç mi yâ dâhil midür bilmem
- 7 Bükülmüşdür belün evvel gam-ı hicrân ile Es'ad
Henüz ol kûh-ı gam bâr-ı girân-ı dil midür bilmem

*193. EH 41b, AE 43a, M 53b, MM 51b

2, 4. beyit: -M

2b beççe : zâde EH / bâzâra : pâre EH / kâbil : kâ'il EH

3a endâza : endâz-ı AE

3b üftâdeye : üftâde EH

4a hâk u : hâk-i EH

5b hayretle : gülşende AE

6a vişâlünde: vaşluñda EH, vuşlatda AE

7b kûh-ı : kevn-i AE

194*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Âlem-i endîşede câm-ı lebûn nûş eyledüm
Öyle mest oldum ki dünyâyı ferâmûş eyledüm
- 2 Şâf idüp âyîneveş nağş-ı hevesden sînemi
Şûret-i hüsn-i hayâlün zîb-i âğûş eyledüm
- 3 Yâd idüp la'l-i halâvet-rîz-i şûr-engîzini
Dilde za'ım-ı hasret-i bûseñ nemek-cûş eyledüm
- 4 Mağdem-i nâzuñ işitdüm peyk-i bâd-ı şubḥdan
Peykerüm mânend-i gül ser-tâbe-pâ gûş eyledüm
- 5 Gördüm ol sîmîn-teni 'üryân kenâr-ı havzda
Kulzüm-ı hasretle deryâ gibi ben cûş eyledüm
- 6 Sûz-ı şevk-ı 'arız-ı yâr ile oldum nağme-sâz
Bülbüli pervâneveş gülşende hâmuş eyledüm
- 7 Seyr idüp Es'ad şikâf-ı çîn-i şâm-ı zülfini
Kesk-i feyz-i maşrık-ı şubḥ-ı binâgûş eyledüm

*194. EH 41b, AE 43b, M 54a, MM 52a

3.beyit: -M, 4.beyit: -AE

1a lebûn : ğamuñ AE

1b ferâmûş : nûş EH

2a sînemi : sırrımı AE

5b kulzüm-i hasretde deryâlar gibi cûş eyledüm AE, M, MM

7b kesb : kes M

195*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Akıtdum seyl-i eşküm pây-ı yâra cûy-bâr itdüm
Bu takrîb ile 'aks-i serv-ķaddûñ der-kenâr itdüm
- 2 O meh-sîmâyı aldum hâleveş âğûş-ı ümmîde
Sipihrin sînesin nâr-ı ĥasedle dâğdâr itdüm
- 3 Beni dûşîne-şeb câm-ı ĥayâlün ser-ĥoş itmişdi
Günüñ keyfiyyetin der-yâd idüp def-i ĥumâr itdüm
- 4 Geçüp dâmen-keşân görmezlenürsin hiç dimezsın kim
Yeter bu ĥâksârı naķş-ı râh-ı intizâr itdüm
- 5 Sefer itsem de kûyından gönül anda ĥalur Es'ad
Zarûrî cevrine şabr ü taĥammül ihtiyâr itdüm

*195. EH 42a, AE 43b, M, 54a, MM 52a

3a itmişdi: itmişdür AE

3b günüñ: yine M

5b zarûrî : sürûrî M

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gül gibi hem tâze hem ter bir civânum var benüm
Şevk-ı ruhsâr ile bülbülveş figânım var benüm
- 2 Cân bağışlar bir bakışla 'âşık-ı dil-hasteye
Böyle bir rûh-ı revân 'Îsî-nişânım var benüm
- 3 Vaz'ı hûb endâmı dil-keş tavr u tarzı dil-pesend
Hoş-edâ nâzûk-kabâ bir dil-sitânım var benüm
- 4 Sîne-i hûrşîdi tîğ-ı gamzesi mecrûh ider
Âfet-i cân bir meh-i ebrû-kemânım var benüm
- 5 Serv-i bâlâyı hırâm-ı nâz ile pâ-mâl ider
Şâh-ı gül bir mû-miyân serv-i revânım var benüm
- 6 Gamzesi 'âşık nevâz ü şîvesi hâtır-şinâs
Nüktedân bir nev-civân-ı mihrbânım var benüm
- 7 Lâleâsâ gerçi kim zâhir degüldür sûzişüm
Lîk çün pervâne şad dâğ-ı nihânım var benüm
- 8 Ol gül-i bâğ-ı hayâ gülşende dirmiş şerm ile
Es'adâ dili bülbül-i âteş-zebânım var benüm

*196. EH 42a, AE 44a, M 54b, MM 52a

2, 3, 4.beyit: -M

4a sîne-i : şebde E

8b dili bülbül-i : bülbül-i dil ü AE

ḤARFÜ’N-NÛN

197*

Mefûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Aç sîneñi âyîne-i hûrşîd görülsün
Ḥayret-zedeye şûret-i ümmîd görülsün
- 2 Bir vechle kıl çeşme tecellâ ki cihânuñ
Her zerresi bir şâhid-i câvîd görülsün
- 3 Hâl-i ruḥ-ı pür-tâbuñı nezzâreye ‘arz it
Âyîne-i hûrşîdde nâhîd görülsün
- 4 Ebrû ile ey kaşî kemân cünbişe başla
Nezzâreye hem-şekl-i reh-i ‘îd görülsün
- 5 Al âyîneye aksüñi sen ‘aksüñe seyr it
Ehl-i nazara dîd ile vâdîd görülsün
- 6 Şun câm-ı lebûñ Es‘ad-ı maḥmûra ki sâkî
Mey-hânode hem-mesned-i Cemşîd görülsün

*197. EH 42a, AE 44a, M 54b, MM 52b

1a görülsün : görünsün (bütün redifler) M

5a Al âyîne-i ‘aksüñ seni sen ‘aksüñi seyr it EH, M

5b dîd ile vâdîd: dîde-i vâdîd M

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bâde iç reng-i ruhuñ reşk-i gülistân olsun
Şöyle ki hasret ile bâğrı gülün kıan olsun
- 2 Gül açıl geşt ü güzâr-ı çemen it seyr ile
‘Andelîb-i dil-i ‘uşşâkı kıo nâlân olsun
- 3 Sen hemân artıragör pertev-i şem‘-i hüsnün
Dil kıo pervâne gibi şevkı ile sûzân olsun
- 4 Şafha-i rûy-ı ‘araķ-nâka tağıt perçemünü
Reşkden sünbül-i jûlîde perîşân olsun
- 5 Şûret-i pâküñi âğûşa çeküp merdüm-i çeşm
Naķş-ı dîvâr gibi hüsnüne hayrân olsun
- 6 Şahın-ı ‘işretde hemân şîhât ile sen sağı ol
Es‘ad-ı haste taḫîbüm saña kıurbân olsun

*198. EH 42b, AE 44b, M 55a, MM 53a

2.beyit: -M

3a pertev: -EH

199*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yârüñ nigâh-ı hûş-rübâsın görür misin
Çîn-i hilâl-ı ğurre-nümâsın görür misin
- 2 Pâ-mâl-i nâz-ı nahvet ider 'âkıbet seni
Ey dil hırâm-ı işve-fezâsın görür misin
- 3 Yok zerre denlû bîm eşer-i germ ü serdden
İklîm-i aşkuñ âb u havâsın görür misin
- 4 Virmez nigâh-ı germ ile ruhşat neẓâreye
Tâb-ı niķâb-ı şerm ü hayâsın görür misin
- 5 Teng itdi çeşm-i zâhide reşk ile Cenneti
Mey-hânenüñ şafâ-yı fezâsın görür misin
- 6 'Arz-ı şikâyet eylese 'âşık rakîbden
Ey pâdşâh-ı hüsn cezâsın görür misin
- 7 Es'ad hayâl-i şîve-i güftâr-ı yâr ile
Tab'uñ bu resme hüsn-i edâsın görür misin

*199. EH 42b, AE 44b, M 55a, MM 53a

4.beyit: -M

2a nâz-ı : nâz u AE

4b tâb-ı : tâb u AE

5a reşk ile : bak reşk AE

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Tereşşuḡ itse leb-i yârdan zülâl-ı süḡan
Ḳalır mı teşne-dil-i şevḳde mecâl-i süḡan
- 2 Dehân-ı kem-süḡanüñ nâzdan ḡâmûş olalı
Sirâyet eyledi âfâḳa ḳaḡt-ı sâl-i süḡan
- 3 Kesildi rişte-i ümmîd-i bîm-i vaşl u firâḳ
Ne âşinâlîḡa ruḡşat ne ihtimâl-i süḡan
- 4 Şaḳın fesâne-i 'aşḳı tıyurma aḡyâra
Düşürme kendini dilden dile mişâl-i süḡan
- 5 Hüner budur ki süḡan-âferîn ola şâ'ir
Akıtdı şîve-i nâ-dândan intihâl-i süḡan
- 6 Kelâm-ı ehl-i hüner pür-eşer gerek zîrâ
Ḥaḳîḳate nazaran ḡâldür me'âl-i süḡan
- 7 Lisân-ı ḳâlden efşah delîldür Es'ad
Kemâl-i ehl-i kelâma zebân-ı ḡâl-i süḡan

*200. EH 43a, AE 45a, M 55b, MM 53a

5.beyit: -M

1b şevḳde : şevḳden EH, M

3a ümmîd-i : ümmîd ü AE

5b nâzdan: nâzından AE

7a ḳâl : yâr AE

201*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Fiğân eyler görüp bülbül gülün çâk-i girîbânın
Belâ bu gül güler gördükçe ol nâlânun efgânın
- 2 Niçün kan ağlayup çâk itmesün bülbül girîbânın
Görür peyveste dest-i hâr u hasda gonca dâmânın
- 3 Nigâh-ı hasrete nevbet virür mi turra-i zülfi
Geçüp almış harîm-i hüsninün her biri bir yanın
- 4 Felek bir zerre sevdâsıyla hûrşîd-i 'izârından
Virür nağd-i nücûmı üste kurş-ı mâh-ı tâbânın
- 5 Kâdur serv-i cemân refâtardan gülşende gördükçe
O şûh-ı sebz-pûşun cîlve-i serv-i hırâmânın
- 6 Girîbân-ı şekîbin şevk ile çâk eylemez n'eyler
Şikâf-ı pîrehenden seyr iden şubh-ı girîbânın
- 7 Bu hüsn ü ân ile ol şûhı Es'ad sevmemek olmaz
Cihânın yoksa çok gördüm geçürdüm sâde-rûyânın

*201. EH 43a, AE 45a, M 55b, MM 53b

4.beyit: -M

4b nücûmı: nücûma EH

6a şekîbin : şekîbi AE

7a ol : o M; -EH

5a cemân : çemen M

5b serv : kadd EH

202*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gülistân-ı ruhuñ hem-reng-i faşl-ı nev-bahâr olsun
Dil-i âşüfte-bâlum şevk ile bülbül hezâr olsun
- 2 Hemân ey gonca-leb sen gül gibi handân u hoş-hâl ol
Gönül mânî' degüldür lâleâsâ dâgdâr olsun
- 3 Revâ görme hemân ey gonca-i bâğ-ı leâfet kim
Gözüm nergis gibi râhuñda vakf-ı intizâr olsun
- 4 Ne gam bînâ-serâ-yı dîdeden şûretde dûr olsañ
Hayâlün ey perî tek şîşe-i hâtırda var olsun
- 5 Rakîbe şundıguñ peymâne-i ihsânı gûş itdüm
Şarâb-ı luṭfuñ ol 'akreb-nihâda zehr-i mâr olsun
- 6 Kõo kalsun bend-i zülfünde meded mürğ-ı dil-i zârum
Şikenc-i kâkülünde bâri benden yâdgâr olsun
- 7 Meded peygûle-i hicrâna şalma Es'ad-ı zârı
Kerem kıl dem-be-dem teşrîfüne ümmîdvâr olsun

*202. EH 43a, AE 45a, MM 53b

2a gül gibi handân u hoş-hâl : açıl gül gibi handân AE

5a ihsânı : halvetde AE

5b mâr : mâ AE

203*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gördi tırulmaz oldığını cûş-ı zâğdan
Bülbül bıraktı lânesini göçdi bâğdan
- 2 Âb u hevâ-yı bâğa söz olmazdı âh kim
Farkı olaydı bülbül-i zâruñ kelâğdan
- 3 Ser-germ-i ta'n olur baña zâhid ayâğ için
Bâri bileydi farkını başuñ ayağdan
- 4 Dest ile sâkı eyledi bahş-ı kâlenderân
Bir pâý düşmedi elüme ol ayağdan
- 5 Ol şem'-i hüsn yakdı beni eyledi çerâğ
Rûşen olur çerâğ dimişler çerâğdan
- 6 Sûz u güdâz-ı âteş-i hasretle yanmağı
Ey şem' yâd kıl ciger-i dâğ dâğdan
- 7 Nüzhet-serâ-yı hulde çıkar gerçi râhdan
Es'ad tekâ'ud eyleme künc-i ferâğdan

*203. EH 43b, AE 45b, MM 54a

1b lâne : nâle AE

2b bülbül-i zâr: şûret-i hezâr EH

3b baş : eşk AE

5a eyledi: eyleyüp EH

6a âteş : -EH

7a râhdan: zâhidân AE

204*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Kâr itdi câna âteş-i 'aşkuñ amân amân
Bilmez misin sen ey meh-i nâ-mihrbân amân
- 2 Dest-i ğamuñdan ey şanem-i bî-amân seniñ
Dünyâyı tutdı velvele-i el-amân amân
- 3 Virme küşâd-ı ğamzeñe ey kaşı yâ mıdur
Tîr-i kazâya cânımı itme nişân amân
- 4 Öldürme bî-ecel beni tîğ-ı nigâh ile
Raḥm it şehîd-i 'aşkuña ey bî-amân amân
- 5 Şâyed amân amân diyerek raḥm ider baña
Luṭf ile ey ecel baña vir bir zamân amân
- 6 Tekrâr ile o şûhı uşandurma Es'adâ
'İzz-î ḥuzûr-ı yârda itme amân amân

*204. EH 43b, AE 45b, MM 54a
4b bî- : -EH

205*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Buyursun câme-ḥ^âb-ı vaşla ol rûḥ-ı revân gelsün
Ten-i rencûra feyz-i maḳdem ile tâze cân gelsün
- 2 Dil-i bî-tâbda cevre taḥammül ḳalmadı ğayrı
Biraz raḥm eyleyüp inşâfa ol nâ-mihrbân gelsün
- 3 Açıldı ğoncalar reftâre geldi servler yâri
Çemenzâra açılsun söylen ol serv-i çemân gelsün
- 4 Ḳatı dil-teşneyem âb-ı dem-i şimşîrine yârüñ
Meded Allâh için ḥançer-be-kef ol bî-amân gelsün
- 5 Hemân luṭfuñ degül ḳahruñ bile ḥâtır-pesendümdür
Elüñden nâzenînüm ḥayr eger gelmez ziyân gelsün
- 6 Açıkdan söylemem ḥavf eylerem bigânedey dil
Zarâfetle didüm ancak güzellerden fülân gelsün
- 7 Enâniyyet degüldür müdde'â taḥdîs-i ni'metdür
Şalâdur Es'adâ meydân-ı nazma merd olan gelsün

*205. EH 44a, AE 46a, MM 54a

3a yâri : yârin AE

5a luṭfuñ : luṭf EH

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ey dil esîr-i tûrra-i cânân degül misin
Bu keşmekeşde sen de perîşân degül misin
- 2 Sevdâ-yı zülf-i yâr ile dîvâne sen dahı
Mânend-i Kays silsile-cünbân degül misin
- 3 İslâmı tîğ-ı cevri ile hep eyledün şehîd
Kâfir mürüvvet eyle müselmân degül misin
- 4 Güftâra başla def-i hicâb ile şadra var
Vahşet niçün perîvesüm insân degül misin
- 5 Bir harf-i va'd-i vaş ile vir şadra bir şafâ
Ey la'l-i yâr derdüme dermân degül misin
- 6 'Uşşâka eski eyledüğün nâz u tafraya
Söyle uşanma şimdi peşimân degül misin
- 7 Ey hâme şerh-i gülşen-i râz ile dem-be-dem
Es'ad mişâli mürğ-ı hoş-elhân degül misin

* 206. EH 44a, AE 46a, MM 54b

4a şadra var : hûş ol E

5a şafâ : şifâ AE

7b Es'ad mişâli : Es'ad-mişâl EH, MM

207*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Beni ey ğonca-leb bülbül gibi nâlân iden sensin
Hemîşe hem-dem-i şad nâle vü efgân iden sensin
- 2 N'ola senden idersem hûn-ı nâ-hâk küştemi da'vâ
Dem-â-dem bâğrumı hasretle zîrâ kıan iden sensin
- 3 Girîbân-ı kıarârüm dest-i cevri-rûzgâruñla
Hemîşe âşinâ-yı kûşe-i dâmân iden sensin
- 4 Dil-i divânemi sevdâ-yı Leylâ-yı hayâlünle
Mişâl-i Kıays dest-i 'âleme destân iden sensin
- 5 Sipehkârî-i baht-ı tîreden bî-hûdedür şekvâ
Beni zülfün gibi peyveste ser-gerdân iden sensin
- 6 Ser-i mû cürmi yokdur turra-ı tarrâr-ı cânânun
Beni ey düzd-i ğamze bî-ser ü sâ mân iden sensin
- 7 Yeter ey sürme çeşm-i yâra olma âşinâ zîrâ
O kâfir mâ-cerâyı reh-zen-i î mân iden sensin
- 8 Pey-â-pey Es'ad'ı çün nakş-ı pâ ey şeh-süvâr-ı nâz
Geçüp gitdükçe yolda hâk ile yeksân iden sensin

*207. EH 44b, AE 46b, MM 54b

3, 4.beyit:-M

1a ğonca-leb : ğonca-şifat EH

8b yolda hâk : hâk-i râh AE

Fē'ilâtün Fē'ilâtün Fē'ilâtün Fē'ilün

- 1 Sen de kendün gibi bir şûha giriftâr olasın
Mübtelâ-yı şiken-i zülfi siyehkâr olasın
- 2 Düşesin çengine ğamzeñ gibi bir cellâduñ
Dem-i şimşîr-i nigâh ile dil-efgâr olasın
- 3 Dil virüp sen dahı bir sen gibi âhû-nigehe
Ya'ni hem-hâl-i dil-i ğamze-i dildâr olasın
- 4 Âhîr itdün marâz-ı aşk ile dil-haste beni
Sen de ey çeşm-i siyeh böylece bîmâr olasın
- 5 Giceler nâle vü feryâd ile âh eyleyerek
Şubha dek dîde-i encüm gibi bîdâr olasın
- 6 Dürd ü sâfın duyasın bâde-i istiğnânuñ
Mest-i nâzum gülesin kendüñe hüşyâr olasın
- 7 Bilesin Es'ad-ı şeydâ ne çekermiş senden
Hâl-i bî-çâreden âgâh u haberdâr olasın

*208. EH 44b, AE 46b, MM 55a

3b dil-dâr : zâr EH

6b gülesin : hele sen AE

7b âgâh u : âgâh-ı EH

209*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ser-â-pâ şûhsun cânâ güzelsin dil-rübâsın sen
Kâtı mümtâz ü müsteşnâ civân-ı hoş-edâsın sen
- 2 Gel ey la'l-i lebûn şekker ruhuñ gül perçemüñ 'anber
Haţuñ hem tâze vü hem ter gül-i bâğ-ı hayâsın sen
- 3 Yüzün beñzer gülistâna kadûn serv-i hırâmana
Sözün cânlar kıtar cânâ dil-i zâra şifâsın sen
- 4 Gel ey şûh-ı melek-sîmâ sözüm yok hüsnuñe ammâ
Sıkılma ey gül-i ra'nâ yazık kim bî-vefâsın sen
- 5 Göñül Mecnûn gibi zâruñ esîr-i çeşm-i 'ayyâruñ
Bütün 'âlem giriftaruñ 'aceb başa belâsın sen
- 6 Kimüñsin ey gül-i hurrem kim olmuş bezmüñe maḥrem
'Aceb kimdür saña hem-dem kimüñle âşinâsın sen
- 7 Unutma Es'ad-ı zârı aña güldürme ağyârı
Kerem kııl gehde bir bâri şeh-i mülk-i 'aţâsın sen

*209. EH 44b, AE 47a, MM 55a (Musammat gazel)

1b müsteşnâ : istîğnâ EH

2b ter : gül AE

210*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Uzağdan merhabâ dir yâra dil ağıâr havfından
Yanaşmaz gönca-i ra'nâya bülbül hâr havfından
- 2 Ğazabla bağbân-ı bî-nevâyı çarhı ider endâz
Çemende ses çıkarmaz 'andelîb-i zâr havfından
- 3 Siperdür zaḥm-ı şimşîr-i zebâna perde-i ihfâ
Gönül esrâr-ı 'aşkı eylemez izhâr havfından
- 4 Dili ğam-nâk ider bî-ğam da olsa intizâr-ı ğam
Küdûret el virür âyîneye zengâr havfından
- 5 Meger bendin açup şarmak murâd itdükçe ol şûhuñ
Gönül ditrer yatar ol hançer-i halkâr havfından
- 6 N'ola dil geçse tâḡ-ı ebruvân-ı fitne-bâruñdan
Tırulmaz zîr-i pûlda seyl-i bî-zinhâr havfından
- 7 Ol âfet mest-i h'âb-âlûd iken öpmem lebin Es'ad
Nigeh-bânlık ider ol ğamze-i hüşyâr havfından

*210. EH 44b, AE 47a, MM 55a

2a bağbân-ı bî-nevâyı : bî-nevâyı bağbân-ı EH

4a olsa intizâr-ı ğam: nezẓâre-i ağıâr AE

211*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Lebûn fikriyle cânâ dîde hûn-bâr olmasun n'olsun
Ġamuñla tâ şabâh-ı haşre bîdâr olmasun n'olsun
- 2 Gelürsen nev-şükûfte gül gibi seyr-i cemenzâra
Görüp gül-berg-i rûyuñ mürğ-ı dil zâr olmasun n'olsun
- 3 Degül bir lahza fâriğ nûş-ı câm-ı hûn-ı 'aşıkdan
Siyeh çeşmüñ bu keyfiyyetle bîmâr olmasun n'olsun
- 4 Bu vaz'-ı dil-fırîbüñ seyr idüp meyl itmemek olmaz
Şalâhı terk idüp âdem günahkâr olmasun n'olsun
- 5 Hayâl-i la'l-i şîrîn ile Es'ad tûtî-i tab'um
Halâvet-rîz-i bezm-i nuql-ı eş'âr olmasun n'olsun

*211. EH 45a, AE 47a, MM 55b

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Eger bir harf-i ruḥṣat almış olsaydum zebânından
Öperdüm 'izz-i mest-i nâz iken yâri dehânından
- 2 Ne keskin ṭâlî'-i mes'ûdı varmış tîğ-ı ḥûn-rîzûn
Ki bir lahza kesilmez ol şeh-i ḥüsnüñ miyânından
- 3 'Aceb ol bâğbân-ı nâza varsam ey nesîm-i şubḥ
Kef-i ümmîdüme şunmaz mı bir gül gülsitânından
- 4 Şeker-çînî-i vuşlat kuvvet-i bâzû ile olmaz
Bunu fehm eyledüm Ferhâd u Şîrîn dâstânından
- 5 Kef-i ümmîdde dâmân-ı nâzuñdur kalan yoksa
Cihânuñ geçmişem ser-rişte-i sûd u ziyânından
- 6 Dil-i ser-der-hevâya söz geçürmek kâbil olsaydı
Geçerdüm her çi-bâd-âbâd ṭâk-ı ebruvânından
- 7 İçerken dest-i cevrenden hezârân sâğar-ı miḥnet
Yine geçmez gönül ol sâkî-i nâ-mihrbânından
- 8 Olurdu reşḥa-pâş-ı tesliyet zann eylerem Es'ad
Haberdâr olsa ol meh gönlümüñ sûz-ı nihânından

*212. EH 45b, AE 47b, MM 55b

5b sûd u: sûd-ı EH

8a reşḥa : neş'e AE

213*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bir gönül yâ Rabb esîr-i zülf-i cânân olmasun
Mübtelâ-yı derd-i pîç-â-pîç-i hicrân olmasun
- 2 Bulmasun yol leşker-i endûh-ı ğam pür-hâtıra
Hân mân-ı şîhât ü ârâmı vîrân olmasun
- 3 Bir cigerde yanmasun yâ Rabb fitîl-i dâğ-ı 'aşk
Âteş-i dil-sûz-ı bî-dâd ile sûzân olmasun
- 4 Olmasun bir dil giriftâr-ı kemend-i zülf-i yâr
Berg ü sâz-ı şabr u ârâmı perîşân olmasun
- 5 Sende de bir başka âteş var gönül şad el-hâzer
Sûdînuñ ben sûdînum bir âfet-i cân olmasun
- 6 Hâne yağmaz sâz-ı âyîn-i gürûh-ı zâhidân
Ġamze nâmıyle zebân-zed düzd-i î mân olmasun
- 7 Dest-i cellâd-ı nigâha şunma tîğ-ı ğamzeñi
'Örimün varı ser-i kûyında bir kıan olmasun
- 8 Dönme ikrâr itdügün gül-bûs-ı lâ'î-i nâbdan
Küşte-i 'aşkuñ hayâtından peşî mân olmasun
- 9 Kûy-ı yâra 'azm iden câsûs-ı hâtır gelmedi
Es'adâ üftâde-i çâh-ı zenaḥdân olmasun

*213. EH 45b, AE 48a, MM 56a

2a endûh-ı : endûh u AE

5b bir : ol EH

214*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 K'o yansun sûz-ı hasretle derûnum dâğ dâğ olsun
Hemân cânân senûn cânûndan ol âteş ırağ olsun
- 2 Taḥammül kalmadı lutfeyle vir nezẓâreye ruḥşat
Sarây-ı ḥüsnün içre tâ-be-key şâhum yasağ olsun
- 3 Hemân sâķî murâdum dest-i nâzuñdur mey içmekden
Eger mey-ḥâne el virmezse bâri şaḥn-ı bâğ olsun
- 4 Kurulsun bârgâh-ı 'ayş ü 'işret şaḥn-ı sînemde
O şâh-ı ḥüsn-i 'âlem-gîre bir 'âlî otağ olsun
- 5 Şemîm-i zülf-i müşgînün şabâ bâri dirîğ itme
Meşâm-ı cân k'o bir şemme bunuñla ter-dimâğ olsun
- 6 Yine imdâd idüp bir kerre gösterdün baña yâri
İki dünyâda ey baḥt-ı siyâhum yüzün ağ olsun
- 7 Helâl olsun saña ḥûn-ı dilüm Es'ad gibi kanum
Tek ebrû didüğün şimşîr-i cevher dâra zâğ olsun

*214. EH 46a, AE 48a, MM 56a

1b cânân senûn : cânânımuñ AE

3a içmekden : içmekdür EH

5b şemme : kerre AE

7b didüğün : dide tek AE

215*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i maḥzûnumı nâ-şâd iden mesrûr ider bir gün
Bu mâtem-hâneyi nüzhet-serâ-yı sûr ider bir gün
- 2 Binâ-yı şabrumı cevır ile vîrân eyleyen mi'mâr
Ümîdüm var ki dest-i luṭf ile ma'mûr ider bir gün
- 3 Hemân şabr itmek ister seng-bârân-ı ğama yoksa
Sebû-yı ḳalbümi meksûr iden mecbûr ider bir gün
- 4 Civânum sâḳî-i devrâna pek de i'timâd itme
Ne deñlü mest-i nâz olsañ seni maḥmûr ider bir gün
- 5 Siyeh-rûzım diyü Es'ad şikâyet itme gerdûndan
Şebistân-ı ğamı rûşen-serâ-yı nûr ider bir gün

*215. EH 46a, AE 48a, MM 56b

4a pek de : sen de E

5a gerdûn : tâlî AE

216*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bî-hodem ben seni bilmem hele hüşyâr mısın
Haberün yok mı gönül yoksa haberdâr mısın
- 2 Ey dil âzâd olabildün mi 'aceb zülfinden
Yoksa kim bencileyin dağı giriftâr mısın
- 3 Yâra karşı katı hayretdesin ey nezzâre
'Acebâ âyîne-i şûret-i dîdâr mısın
- 4 Pek cefâkâr idün ey zâlim-i hûn-h^vâr evvel
Dağı ben gördigüm ol şûh-ı dil-dâr mısın
- 5 Dürc-i dil gevher-i şehvâr ile leb-ber-lebdür
Söyle ey kâdr-şiken bâri harîdâr mısın
- 6 Gûş idüp nâlemi ol şûh-ı tecâhül-pîşe
Söyledi sen dağı Es'ad bu rehde var mısın

*216. EH 46a, AE 48b, MM 56b

2a âzâd olabildün mi : az âh ile yıldın mı AE

4b dil-dâr : dil-âzâr AE

217*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Alma zinhâr inkisârum âh u zârumdan şaķın
Hâyhây-ı girye-i bî-ihtiyârumdan şaķın
- 2 İtme ben bî-dest ü pâyı ğarķa-i tûfân-ı derd
Çîn-i zencîr-i sirişk-i bî-ķarârumdan şaķın
- 3 Yakma cân-ı nâ-tüvânum âteş-i hicrân ile
Nev-nihâlüm naħl-i âh-ı şu'le-bârumdan şaķın
- 4 Nâz idüp ser-keşlik itme böyle ey serv-i bülend
Gird-bâd-ı rûzgâr-ı rûzgârumdan şaķın
- 5 Vakf-ı râh-ı intizâr itme beni çün naķş-ı pâ
Pür-cilâ âyînesin cânâ ğubârumdan şaķın
- 6 Olmasun bünyâd-ı nâz u hüsniñe âfet-resân
Seyl-i şûr-engîz-i çeşm-i eşk-bârumdan şaķın
- 7 Pek şınıķdur şîşe-i ķalbüm dil-i Es'ad gibi
Bâri ey rûyîn tabî'at inkisârumdan şaķın

*217. EH 46b, AE 48b, MM 57a

3b nihâlüm : nihâl-i AE

218*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ruḥ-ı cânâna mey pîrâye-i ḥüsn ü cemâl olsun
Füsûn u sihr ol çeşm-i süḥan-gûya ḥelâl olsun
- 2 Biçilmiş câmedür bâlâ-yı isti'dâduña cilve
Libâs-ı ihtizâz endâmuña kâat kâat ḥelâl olsun
- 3 Beyâbân-merg-i hicrân oldu gitdi tâ-be-key cânâ
Hevâ-yı leylî-i zülfüñle dil Mecnûn-mişâl olsun
- 4 Tururken sen bu âb u tâb ile ser-meclis-i meyde
Revâ mîdur civânum dil pür-endûh-ı melâl olsun
- 5 'Îlâc it ey Mesîḥâ-dem bu la'l-i rûḥ-baḥşuñla
Şehîd-i tîğ-ı ğamzeñ böyle tâ-key bî-mecâl olsun
- 6 K'o düşsün çengine bâd-ı şabânuñ zülf-i pür-tâbuñ
Dili âşüfte itdi kendi de âşüfte-ḥâl olsun
- 7 Hevâ-yı ğonca-i la'l ile Es'ad ol gül-endâmuñ
Nevâya başla tâ mürğ-ı çemen mebhût u lâl olsun

*218. EH 46b, AE 49a, MM 57a

1a mey : -AE

2b ihtizâz : ihtirâz AE

3a gitdi : cânum AE

219*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 El çekdi dostdan dil-i şeydâ 'adüvv için
Nâ-çâr kaldı geçdi geçen güft-gû için
- 2 Bûy-ı vefâ vü reng-i hakîkat gerek gönül
Sevmem civânı sâdece bir reng ü bû için
- 3 Şeb-zindedâr-ı hasret-i câvîddür tamâm
Âfâk şimdi ol şanem-i mâh-rû için
- 4 Âmâdedür namâz-ı şehîd-i nigâhına
Teşmîr kıldı sâ'id-i şâfın vüzû için
- 5 Yüz pîç ü tâba düşdi yine zülfi dil gibi
Mû-miyân-ı nâzükini cüst-cû için
- 6 Nâz-ı nigâhı sûzen-i müjgâna tağdı yâr
Çâk-i derûn-ı âşık-ı zârı rûfû için
- 7 Târîk-i hâne-i dile gelmiş hayâl-i yâr
Es'ad gubâr-ı hâtırumı rüft-rû için

*219. EH 46b, AE 49a, MM 57a

1b geçen : -EH

5a zülfi : dağı AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 El-hâzer ey dil ki ol kâkül-perîşândur gelen
İşvesi gâretger-i hûş âfet-i cândur gelen
- 2 Şivesi İslâm-düşmen Türk çeşmi râh-zen
Gamzesi mest-i ser-efken nâ-müselmândur gelen
- 3 Sâyeâsâ hâk-i pâ-yı nâzına üftâde ol
Şâh-ı gül ol kâmeti serv-i hırâmândur gelen
- 4 Ol şeh-i bî-dâd-kâruñ kûy-ı nâzından gönül
Gûşa hep âvâze-i feryâd ü efgândur gelen
- 5 İntizâr ile ser-i râhında kan olmuşdı dil
Şimdi Es'ad dîde-i hasretten ol kandur gelen

*220. EH 47a, AE 49b, MM 57b
2a düşmen : -EH

221*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yolında hâksâr ol ey gönül üftâdeyüm dirsın
O servin sâye ol düş pâyna üftâdeyüm dirsın
- 2 Dem-â-dem âl idersin 'âşıka nîreng-i haţţuñla
Dönüp ey 'arız-ı rengîn-i cânân sâdeyüm dirsın
- 3 Ğubâr-ı hâtırım teskîn ile âdemlik itmezsın
Şaķın ey tıfl-ı eşküm bir de merdüm-zâdeyüm dirsın
- 4 Kemend-i vaşla kâfirce alursın ol büti her şeb
Yine zâhid harîf-i sübhâ vü seccâdeyüm dirsın
- 5 Esîr olmağdasın peyveste dâm-ı zülfine yârüñ
Gönül bend-i ta'alluğdan yine âzâdeyüm dirsın
- 6 Bir âhû-dîdeye Mecnûn-şîfat âşüftesin Es'ad
Hevâ-yı tırta-i Leylâ ile sevdâdayum dirsın

*221. EH 47a, AE 49b, MM 57b

1a üftâde : dil-dâde EH, MM

2a nîreng : tebrik AE

2b dönüp : tutup AE

5a olmağdasın: olmağda EH

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Beni yakduñ cüdâ itmekle ol âteş-izârumdan
Felek havf itmedün mi âteşin feryâd u zârumdan
- 2 Nedür bu dil-şikenlik şîşe-i kılbüm yeter kırduñ
Gel ey mînâ-serâ-yı çarh havf it inkisârumdan
- 3 Hücûm-ı berg-rîz-i gamla bî-berg ü nevâ kaldum
Şabâ var mı peyâmuñ maqdem-i faşl-ı bahârumdan
- 4 Ser-â-pâ şarf-ı pîç ü tâb-ı sûz itdüñ dil-i zârı
Ne istersin ey âteş-pâre cân-ı bî-karârumdan
- 5 Ne âfet olduñ bilsün seni bir bilmemiş varsa
Benüm bu sîne-i şad çâk ile cism-i figârumdan
- 6 İnanmazsan eger şeb-zindedâr olduklarum fehm it
Nigâh-ı hasretümden eşk-i çeşm-i intizârumdan

*222. EH 47a, AE 49b, MM 57b

3a kaldum : kalma AE

6b çeşm : -AE

223*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Baķar mı verd-i tere 'ârız-ı nigârı gören
 Kõķar mı sünbûli ol zûlf-i müşg-bârı gören
- 2 Havâle-i nazâr eyler mi ğayr-i hûbâna
 Bu ğûne şûh-ı dil-ârâm-ı gül-'izârı gören
- 3 Nigâh-ı raĝbet ider mi gül-i gülistâna
 Bu âb u tâb ile ruhsâr-ı âl-i yârı gören
- 4 Firîb-hurde-i keyfiyyet-i şarâb olmaz
 Hîtâm-ı 'ayşda dûrd-i ser-humârı gören
- 5 Bilür ki bir güle bülbül mişâl 'âşıkdur
 Nevâ-yı Es'ad-ı rengîn-edâ-yı zârı gören

*223. EH 47b, AE 50a, MM 58a

3a nigâh : nigâr AE

HARFÜ'L-VÂV

224*

Mefûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Piçide itdi şabrumı destârdur diyü
‘Aqlum tağıtdı zülf-i siyehkârdur diyü
- 2 Bir haţţ-ı müşgi tahte-i kâfûra vaz‘ idüp
Hindû-yı hâl-i şafha-i ruhsârdur diyü
- 3 Dil-hastegân-ı hicrine ol çeşm-i nîm-bâz
Bağmaz nigâh-ı germ ile bîmârdur diyü
- 4 Üftâdegân-ı hüsnüñi ol şeh-levend-i nâz
Çignetdi esb-i şîveye refâtardur diyü
- 5 Âteş bırağdı pîrehen-i cân-ı ‘âşıka
Revnağ-fürûz-ı germî-i bâzârdur diyü
- 6 Gül-bûse-çîn-i gülşen-i ruhsârı olmadum
Ol tâze nahl-i gül-beden yârdur diyü
- 7 Es‘ad o mest-i işveyi bûs itmege bu şeb
İkdâma cür’et itmedi hüşyârdur diyü

*224. EH 47b, AE 50a, MM 58a

225*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Degüldür serv-ḳaddüñ medd-i 'ömr-i câvidândur bu
Degüldür mû-miyânuñ rişte-i cân-ı cihândur bu
- 2 Üzülmüş rişte-i ṭâḳat hayâl-i mû-miyânuñla
Dil-i zâra görünmez bir belâ-yı nâ-gehândur bu
- 3 Dehen küncinde ḥâlüñ reşk içün bir noḳṭadur ḳoymuş
'Aceb ser-beste râz-ı kes me-gû sırr-ı nihândur bu
- 4 Nişân ta'bîri nâ-küncâ leb-i cân-baḥşuña ancaḳ
Gören te'sîr-i nuṭṭuñdır Mesîḥâ'dan nişândur bu
- 5 Zuhûr-ı ḥaṭṭ-ı ruḥsâruñ ḳıyâmetler ḳoparmışdur
Belî ey serv-ḳâmet fitne-i âḥîr zamândur bu
- 6 Şanursın ḥaṭṭ-ı terdür rûy-ı âteş-nâkda ammâ
Perî-rûyum mücessem dûd-ı âh-ı 'âşîḳândur bu
- 7 Dü çendân kâr ider çeşm-i siyâhuñ sürmeden cânâ
Dem-i tîḡ-ı nigâha gûyiyâ seng-i fesândur bu
- 8 N'ola sûzân iderse berg ü sâz-ı cân-ı ḥussâdı
Civânum berḳ-ı ṭab'-ı Es'ad-ı âteş- zebândur bu

*225. EH 48a, AE 50b, MM 58b

5a ḳıyâmetler : ḳıyâmetdür AE

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Degüldür hâk-i râhuñ kîmyâ-yı bî-bedeldür bu
Tehî destân-ı aşka mâye-i def-i keseldür bu
- 2 Hevâ-yı perçemünle peykerüm mânende-i şâne
Ser-â-pâ çâk çâk itdüm aceb tûl-i emeldür bu
- 3 Recâ-yı der-kenâruñla saña bir arz-ı hâl itsem
Aceb söyler misin ey Hüsrev-i hûbân muhâldür bu
- 4 Raķîb-i seg gibi murdâra şadr-ı vaşla yol virme
Nizâm-ı mülk-i aşk-ı pâke sultânüm hâeldür bu
- 5 Gider dil kûy-ı yâra eşk-i çeşm-i Dicle-bârumla
Degüldür âşıkâ Bağdâd ırâğ eski meşeldür bu
- 6 Bizâ huffâş gibi ditrer kebâb-ı berreye vâ'iz
Efendi muktezâ-yı tâlî-i burc-ı hameldür bu
- 7 N'ola cûyâ-yı taḥsîn olsam erbâbından ey Es'ad
Nişâr-ı gevher-i taḥsîne şâyân bir gazeldür bu

*226. EH 48a, AE 50b, MM 58b

1a râh : âh EH

5b ırâğ : uzağ AE

6a ditrer : dūd / berreye : berre-i AE

227*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Lebûn mi ey gül-i ter gonca-i bâğ-ı hayâ mı bu
Ruḥuñ mı cilveger âyîne-i 'âlem-nümâ mı bu
- 2 Şafâk-gûne kefi nâzuñda cânâ bir kızıllık var
Velikin bilmedüm kanum mıdur reng-i hınâ mı bu
- 3 Ruḥuñda bûyı hoş rengi güzel bir turfe şey gördüm
Haṭ-ı ter mi civânum sebze-i âb-ı beḳâ mı bu
- 4 Kıyâmetler kıparmışdur kıyâm-ı kıdd-i pür-şûruñ
Hele hayretdeyüm bâlâ mıdur bilmem belâ mı bu
- 5 Bu rütbe kuvvet-i güftâr Es'ad kesb ile olmaz
Tekellûf ber-ṭaraf efsûn mıdur feyz-i Hudâ mı bu

*227. EH 48a, AE 51a, MM 59a

1b cilveger : cilvegere AE

2a nâz : pây AE

4a kıparmışdur : kıparmıydı AE

4b bâlâ mıdur bilmem belâ mı : 'uṣṣâḳa rahmet yâ belâ mı AE

HARFÜ'L-HÂ'

228*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yandururdu çarhı âh eşk-i sehergâh olmasa
Çarh iderdi 'âlemi eşk âh cângâh olmasa
- 2 Girye vü âh ehl-i derde mâye-i tenfisdür
'Uhde-i ğamdan çıkılmaz girye vü âh olmasa
- 3 Perdedür çeşm-i temâşâyâ rakîb-i bed-likâ
Âh ol ebr-i siyâh arada ey mâh olmasa
- 4 Aţlas-ı çarh-ı felek çeşbân kabâdur kaddüne
Serv-i nâzum âh bir endâze kûtâh olmasa
- 5 Dil-rübânuñ hulķı da hâtır-pesend ister gönül
Sâde şâhib-hüsni sevmem vaz'ı dil-h'âh olmasa
- 6 Pey-revî-i 'âkl ile âhir beyâbân-merg olur
Râh-ı hâķda sâlike tevfiķ hem-râh olmasa
- 7 Pây-mâl eyler ser-â-pâ zîr-i destânı kibâr
Es'adâ bîm-i zevâl-i devlet-i câh olmasa

*228. EH 48b, AE 51a, MM 59b

1a yandururdu : yandurdu EH

2b çıkılmaz : çıkamaz AE

3a rakîb : harîf AE

229*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Çemende râst geldüm bir sehî-ķad serv-i bâlâya
Döşendüm hâk-pây-ı nâzına mânende-i sâye
- 2 Fürûğı cezb ider mânend-i şeb-nem mûhre-i mihri
Ėapıldum böyle bir meh-pâre-i hûrşîd-sîmâya
- 3 Ėayar pây-ı heves lağzişgeh-i bend-i miyânından
Eger el atmasa dil deste-i zûlf-i semensâya
- 4 Çıķarmam tâ şabâh-ı haşr olunca böyle 'ahd olsun
O tıfl-ı nâzı alsam bir şeb âğûş-ı temennâya
- 5 Meded sezdürme fırsat-cûy-ı vaşluñ oldıgın ey dil
Siyeh-mest-i şarâb-ı nâz olan ol çeşm-i şehlâya
- 6 Degüldür sebze-i haţţ şafha-i ruhsâr-ı âl üzre
Müjeñ 'aks itmiş ol âyîne-i hüsn-i mücellâya
- 7 Pek âsânlıkla dil başa çıkardı dûd-ı zûlfüñle
Eger el koymasaydı pençe-i müjgânuñ âzâya
- 8 Hezârân âferîn Es'ad dü çendân âferîn ammâ
Seni bülbül gibi gûyâ iden ol çeşm-i gûyâya

*229. EH 48b, AE 51b, MM 59b

3a miyânından : miyânında AE

7b araya : ezâya EH

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ser-â-pâ halkı gördüm sâyeveş pâyüñe üftâde
Kul oldum saña ben de ey sehî-serv-i ser-âzâde
- 2 Müretteb bezm-i 'işret berg ü sâz-ı 'ayş âmâde
Hemân teşrîfe iş kalmış buyur gel ey perî-zâde
- 3 Yine mî'mâr-ı luṭfuñla dil-i vîrânı sen yapduñ
Raķîb-i fitnesâza rû-siyehlik kaldı arada
- 4 Bir elde dest-i nermün bir elümde deste-i zülfün
Baña el virdügi ṭâlî' kime el virdi dünyâda
- 5 'İtr-ı şâh ile pür-tâb eylemek ebrû-yı pür-çînün
Muşaykal bir kılıç virmek gibidür dest-i cellâda
- 6 Şorarsan 'âlemi şor zülfüñe müjgânuña şorma
Ne bilsün hâletın üftâdenün olmayan üftâde
- 7 Biraz inşâfuñ olsun bâri zâhid yoksa 'irfânın
Bu hey'etle o şûhı bir gören olmaz mı dil-dâde
- 8 Geçüp sahrâ-güzîn-i vahşet oldu derd ile Mecnûn
Ṭurulmaz gördi cûş-ı bü'l-hevesden kûy-ı Leylâ'da
- 9 Hevâ-yı sâde-rûyân ile bir sâde ğazel düşdi
Hezârân âferîn Es'ad bu hoş tarḥ-ı nev-îcâda

*230. EH 49a, AE 51b, MM 60a

2b iş kalmış : kalmış iş EH

6b hâletın : hâletini EH

9a ğazel : güzel EH, MM

231*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Göremem bâğ-ı behiştün gül-i ra'nâsında
Gördigüm luḫfı o şûḫuñ ruḫ-ı zîbâsında
- 2 Buldıḡı ḫâleti dil la'l-i şeker-ḫâsında
Bulamaz mey-gedenün bâde-i ḫamrâsında
- 3 Sîb-i rengîn zenaḫdânına beñzer bu ḫadar
Rub^c-ı ma'mûr-ı zemînün kızilelmasında
- 4 Merdüm-i dîde-i ḫayret-zedenün şûretidür
Görinen hâleveş âyîne-i sîmâsında
- 5 Ḳumrî-i riḫte-bâl olmaz ise ḫoş geçinür
Ol şehün sâye-i serv-i ḫad-i bâlâsında
- 6 Yüze çıḫdı ḫaṭı âşüfte-i ser 'aşḫı ile
Dil-i divâne daḡı kâküli sevdâsında
- 7 İbtidâ nâzlanup yadı velî âḫir kâr
Añladum keyfini ser-ḫoşlıḡı esnâsında
- 8 Hevesüm ḫırḫa-i peşmîneyedür ey Es'ad
Naẓarum yok felekün atlas-ı dîbâsında

*231. EH 49a, AE 52a, MM 60a

1b ruḫ : gül EH

2a dil : -EH

4a -zedenün : -zedemün EH

5a olmaz ise : dilimiz EH

7b añladum : avladum EH, MM

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bunı bir söyler olsa gamze-i hûn-rîz-i cânâna
 Ki böyle bî-muḥâbâ girmesün her demde bir kıana
- 2 Şikenc-i tırraya âsân mı küstâhâne el şunmak
 Sezâ sînem gibi şad çâk olursa peyker-i şâne
- 3 Yıkâr bir lahẓada ber-bâd ider bünyâd-ı mîsâkı
 Gönül zinhâr inanma itdügi bu 'ahd ü peymâna
- 4 Nedür ağıyâra bu gizli nevâziş tatlı sâzişler
 Hemân ey bî-mürüvvet ben mi oldum saña bigâne
- 5 Haṭuñla kalmadı la'lünde evvel gördigüm ḥâlet
 Göreydüm kâfir-i gamzeñ dahı gelseydi îmâna
- 6 Bu şeb seyrümde bir şâḥ-ı güli âğûşa almışdum
 Anı ta'bîr kıldum sen sehî-serv-i hırâmâna
- 7 Pür ândırdum kümeyt-i kilik-i hoş-reftârı ben Es'ad
 Kuşar var ise esb-i ṭab'ı çıksun işte meydâna

*232. EH 49b, AE 52a, MM 60b

1b ki böyle : kimi kim AE

3b itdügi : virdügi AE

6b kıldum- : eyldüm- EH

233*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Lutf it yetiş şehîd-i gamuñ el-amânına
Allâh için bu mertebe gel kıyma cânına
- 2 Şad el-hâzer ki kâtili elbetde kan tutar
Nâ-hağ şağın bu bî-günehün girme kanına
- 3 Âhen midür senün yüregün taş midur nedür
Bir bak esîr-i miñnetün âh u fiğânına
- 4 Bilmem küşâd-ı tîr-i nighden nedür ğarâz
Ol kaşı yayına kimi almış nişânına
- 5 Bir harf-i va'd-i bûsesin almağdur ârzû
Bir söz geçeydi âh o şûhın dehânına
- 6 Zülfi de kollayup yatar ol şûhı eñseden
Âşüftedür benüm gibi mûy-ı miyânına
- 7 Nezzâre-i gül-i ruh-ı cânâna kânî'im
Bağmam bu gülşenün güline erguvânına
- 8 Ğark-ı cevâhir eyledi dünyâyı nazm ile
Ahsentü Es'ad'un kalem-i dürr-feşânına

*233. EH 49b, AE 52b, MM 61a

2a kâtili : kâtilini EH

6a yatar : yeter / şûhı : şûha AE

234*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gül-i ra'nâ bakarsa âb u tâb-ı çehre-i yâra
 Olur sînem gibi billâh reşkinden dü şad pâre
- 2 Şarâb-ı nâz ile çeşmi olunca germ-i nezzâre
 Kimün yara-yı güftârı kalur kim üstine vara
- 3 Recâ-yı 'afv ile zülfün düşerdik pâyına yoksa
 Ne müşkilde kalurdık iş kalaydı çeşm-i hûn-hû'âra
- 4 Bilürken böyle bîmâr olduğum çeşmün ucındandır
 Ne var bir kûşe-i çeşm ile itseñ nîm-nezzâre
- 5 Mesîhâ hiss idüp derd-i derûnum didi hasretle
 Marîz-i aşk sensin saña olmaz çâre bî-çâre
- 6 Teğâfülle seni öldürse de mâni' degül Es'ad
 Hemân yüz virmesün ol şâh-ı hüsn ağıyâr-ı bed-kâra

*234. EH 50a, AE 52b, , MM 61a

2b güftâr : imkân EH, MM

5a Mesîhâ hiss idüp : Mesîhâsın irüp AE

6a teğâfülle : teğâfüller EH

6b virmesün : vîrsün AE

235*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Güzellikde ider ol mâha her meh-pâre eyvallâh
Belî eyler kevâkib mihr-i pür-envâra eyvallâh
- 2 Çemende ser-fürû âverdelikden bîd-i Mecnûn' uñ
Murâdî eylemekdür kâmet-i dil-dâra eyvallâh
- 3 Degül bir lahza pîş-i çeşm-i hayret-pîşeden hâlî
Vefâkârân arasında hayâl-i yâra eyvallâh
- 4 Vefâdan geçmedi tâ virmedükçe cân-ı şîrînin
N'ola Kays eylese Ferhâd-ı Şîrînkâra eyvallâh
- 5 Nice cem' eylemiş esbâb-ı hüsn ü ânı bir yirde
Kemâl-i şun' u havf-ı Fâ'il-i Muhtâr'a eyvallâh
- 6 Dü çeşmün sihrini Hârût ile Mârût eger görse
İderlerdi ol iki câdû-yı şehhâra eyvallâh
- 7 Cemâlün muşhâfı ferş-i reh-i teslîmdür zülfe
Ne hâletdür müselmânlar ider küffâra eyvallâh
- 8 Gül içün kuşca cânla katlanursan hâr-ı bîdâra
Vefâ bâbında Es'ad 'andelîb-i zâra eyvallâh

*235. EH 50a, AE 53b, MM 61a

6a nice : beni AE

6b şun' u havf : şun'-ı hûb EH

7a ile Mârût : -AE

8b Es'ad : ey Es'ad EH

236*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Raḥm eyle 'aşıḳun nefes-i dil-ḥırâşına
Baḳ sûz-ı âh-ı ḥasretine kanlı yaşına
- 2 Geh dâḡ u gâh sûr-ı cünûn gâh seng-i ta'n
Bir gelmedik ne ḳaldı bu şûrîde başına
- 3 Bu tıfl-ı nâzı gör ki debistân-ı 'işvede
Ta'lîm-i şîve itdi büyük ḥ^vâce ṭaşına
- 4 Çarpılmasun gören o perî-rûyı n'eylesün
Seyr it o sürmeli gözine çatma ḳaşına
- 5 Yokdur ḥulâşa şifte-i 'aşḳa ḳurtuluş
Sevdâ-yı zülf-i yâr belâ oldu başına
- 6 Almaz mı zîr-i dâmânına 'afv idüp beni
Girsem de ḥâlet ile o şâhuñ firâşına
- 7 Ferdâya şaldı ruhların öpdürmegi o şûḥ
Es'ad ḳalış düşer işi rûy-ı tıraşına

*236. EH 50a, AE 53a, MM 61b

1a nefes : naḳş EH

1b âh-ı ḥasretine : âh-ı âḥir tene EH

3a bu : o EH / 'işvede : 'aşḳda AE

3b şîve itdi : meşḳ-i şîve ider EH

6b de : -EH

7b rûy : dûr AE

237*

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dil teşne-leb o gönca-femün la'l-i nâbına
Cân beste çîn-i turrasınun pîç ü tâbına
- 2 Seyr eyleyen şu mehveşimün âb u tâbına
Nezzâre eylemez felekün âftâbına
- 3 Ey tîğ-ı ğamze âyet-i rahmet gibi yine
Girdün şehîd-i hançer-i nâzuñ şevâbına
- 4 Dâmân-ı 'ismetüm gibi biñ pâre eylerem
Bir dest-res bulursam o mâhuñ niķâbına
- 5 Rindâna sâķî mey yerine sür ki şanmasun
Şad el-hazer ki rahne ider kendi ķabına
- 6 Maķcûbdur o gönca-dehen söylemez velî
Es'ad ne söz o ğamze-i hâżır-cevâbına

*237. EH 50b, AE 53a, MM 61b

5a şanmasun : şansun AE

238*

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 'Azm-i sefer it Hızır ola hem-râh senüñle
Tevfik refikun ola Allâh senüñle
- 2 Ser-geşte gönül feyz-i temâşâ-yı cemâlün
Gâhice hayâlünle bulur gâh senüñle
- 3 Şubh-ı emelüm hicr ile hem-reng-i şeb itdün
Bilmem n'ideyüm ğayrı ben ey mâh senüñle
- 4 'Arz eyler idüm şekve-i hicrânı huzûra
Bir kerre görüşseydüm eger âh senüñle
- 5 Bir lu'b ile merhûn idiyor yârini herkes
Gel oynayalum biz dahı dil-h'âh senüñle
- 6 Sencide-i mîzân-ı sipihr olsa da her şeb
Ey mihr ber-â-ber olamaz mâh senüñle
- 7 Destân-ı ğam-ı hicr uzandıkça uzandı
Es'ad idelüm kıışayı kûtâh senüñle

*238. EH 50b, AE 53b, MM 62a

3b ben : men AE

6a sihihr : ruḥun AE

239*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Havâlandı ten-i fersûde hâk-i kûy-ı cânâna
Dil-i hûn-geşte cedvel gibi akdı sûy-ı cânâna
- 2 Hayât-ı tâze buldı dil nesîm-i şubhına meyden
Meşâm-ı cânâ geldi nûkhetinden bûy-ı cânâna
- 3 Kâbâ-yı sebz ile serv-i revân ta'bîri çesbândur
Hırâm-ı cilve-rîz-i kâmet-i dil-cûy-ı cânâna
- 4 Ruḥ-ı hûy-gerdesin zann eyledüm bir jâle-i gül-berg
Nigâh itdüm şitâb ile gelürken rûy-ı cânâna
- 5 Hemânâ sünbül-i jûlide şandum ben anı Es'ad
Nigâh-ı rıkkat itdüm mû-be-mû gîsû-yı cânâna

*239. EH 51a, AE 54a, MM 62a

2a meyden : bîdüñ AE

3a ta'bîri : -EH

4a gül-berg : berg-i gül EH

240*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Perî-rûyum bu şeb gel şahın-ı sînem cilvegâh eyle
Süveydâ-yı dili hem-pertev-i hûrşîd ü mâh eyle
- 2 Kemân-âlûd-ı töhmet oldu gitdi dâmen-i 'ismet
Gel ey vahşî-ı tabî'at bâri def'-i iştibâh eyle
- 3 Tütalum bîm-i ağıâr ile küstâhâne bakmazsın
Ne var bir kûşe-i çeşm ile düzdîde nigâh eyle
- 4 Dil-i âhen mişâli yâri nerm itmek degül kâbil
Bu âteşle gönül ister hâmûş ol ister âh eyle
- 5 Yeter âşüfte-meşreblük yeter Es'ad biraz sen de
Girân-temkîn olup hıfz-ı 'ayâr-ı kâdr u câh eyle

*240. EH 51a, AE 54a, MM 62a

1a gel şahın-ı : -EH

1b ü mâh : vefâ AE

5b 'ayâr : gubâr AE

241*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yine bu pîç ü tâb-ı zülf-i ham-der-ham ne zımnında
Bu sevdâ vü perîşânlık yine bilmem ne zımnında
- 2 Ğaraž âşüfte itmekse dili işte ölüp gitmiş
Dağı bu keşmekeş ey perçemi dirhem ne zımnında
- 3 Yıkıldı ser-te-ser ma'mûre-i 'âlem harâb oldu
Bu eşk-i dem-be-dem ey dîde-i pür-nem ne zımnında
- 4 Taḥammül-sûzdur ğâyetle zaḥm-ı sîne-i pür-dâğ
Yakılmış âteşe bî-hûde ey merhem ne zımnında
- 5 Şikeste şişe-i dilden akan hûn-âb-ı ğam varken
Bu minnetler bize bir câm için ey Cem ne zımnında
- 6 Yeter bâr-ı girân-ı hâtır-ı nâzûk-dilân olduñ
Bu şıklet bu girân-câlık 'aceb ey ğam ne zımnında
- 7 Fenâya müntehîdür çünkü âḥîr cezbe-i vuşlat
Gül-i hûrşîd için ter düşmeñ ey şeb-nem ne zımnında

*241. EH 51a, AE 54b, MM 62b

1b vü perîşânlık yine : bu perîşânkârlık EH

3a 'âlem : tâḳat EH

5a varken : var iken EH

5b Cem : ham AE

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hased baht-ı bülend-i zülf-i ‘anber-bûy-ı cânâna
Ki gönlümce sürüldi ‘arız-ı bî-mûy-ı cânâna
- 2 Tekellüflerle kendin verd-i ra‘nâ çâk çâk itdi
Hele bir şemmecik beñzetdi reng ü bûy-ı cânâna
- 3 ‘Amûd-ı şubhveş âfâķı leb-rîz-i ziyâ itdi
Yed-i beyzâ dinilse yaraşur bâzû-yı cânâna
- 4 Raķîb-i dîv-sîret dir dimez celb eyledi yâri
Füsûn mı itdi kâfir tab‘-ı âteş-hûy-ı cânâna
- 5 Qalur dem-beste-i ‘acz ü sükûn hâmem gibi Es‘ad
Muķâbil olmasa tûtî-i tab‘um rûy-ı cânâna

*242. EH 51b, AE 54b, MM 62b

2b reng ü : reng-i E

4a celb : nerm E

4b kâfir : bilmem E

5a Kalur dem-beste-i 'ucb u sükûn câmeme ki Es'ad AE

243*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Tolaşma pây-ı 'aql-ı 'aşıkâ âşüfte-kâr olma
Amân ey zülf-i cânân reh-zen-i şabr u qarâr olma
- 2 Muhayyersen diler nâz it diler incâz-ı va'd eyle
Hemân tûr 'ahde ey peymân-kesel nâ-pâydar olma
- 3 Kâbâ-yı nîlgûn endâmuña kat kat güzel uymış
Mübârekdür velî hem-reng-i çarh-ı nâ-bekâr olma
- 4 Nigeh-dûz-ı ser-i râh-ı hayâl-i yârdur çeşmüm
Sen ey müjgân-ı hûnîn hâr-ı râh-ı intizâr olma
- 5 Zuhûr-ı nâ-be-hengâm ile tekdîr itme 'uşşâkı
Gelüp âyîne-i ruhsârına ey haţţ ğubâr olma
- 6 Atarsın günde biñ tîr-i cefâ biñ seng-i istignâ
Dönersin soñra bî-derdâne dirsın dil-figâr olma
- 7 Düşersin çengine ser-pençe-i dâm-ı mükâfâtın
Gel ey şeh-bâz-ı naĥvet pek de cûyâ-yı şikâr olma
- 8 Açılmaz seyr-i bâğa ol gül-i gül-pûş-ı istignâ
'Abeş ey 'andelîb-i dil esîr-i hâr-ı hâr olma
- 9 Nevâ-senc oldıgum bülbül görüp âb oldı hacletden
Sen inşâf eyle ey Es'ad sen ol da şermsâr olma

*243. EH 51b, AE 55a, MM 63a

1a tolaşma : dolaşma EH, MM

1b şabr u : şabra AE

5b ruhsârına ey haţţ ğubâr : ruhsâra ey hâţır-ı ğubâr AE

6b bî-derdâne : bu devrâna AE

244*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kâd-ı zîbâ-hırâmuñ kanda vü cânâ revin kanda
Belî nahl-i tecellâ kanda vü serv-i çemen kanda
- 2 Yetişmez dest-i kûtâh-ı niyâzum dâmen-i nâza
Sen ey bâlâ-nişîn-i evc-i nahvet kanda ben kanda
- 3 Şarâb-ı nâz ile sen mest ü ben hûbâna nûş-ı gâam
Gözüm bir çeşm-i inşâf ile bak ben kanda sen kanda
- 4 Beden gâltân-ı hûn-ı eşk ü dil kûyında âvâre
Gel ey ârâm-ı cân seyr eyle dil kanda beden kanda
- 5 Ne bilsün hâl-i Ya'kûb-ı dili ol Yûsuf-ı şânî
Serîr-i Mısr-ı 'izzet kanda vü beytü'l-hüzün kanda
- 6 Ne mümkün çâşnî-senc-i mezâk-ı la'l-i yâr olmak
Dehân-ı ârzû kanda leb-i şeker-şiken kanda
- 7 Egerçi cândur ol rûh-ı revân Es'ad ten-i zâra
Velî yıllar ile düşmiş cüdâ cân kanda ten kanda

*244. EH 52a, AE 55a, MM 63b

6.beyit: -AE

3a hûbân : hûn-âb AE

7a egerçi : ne mümkün AE

245*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Töķundurma güzel başunçün olsun zülfüne şâne
Perişânlık virürsin bir alay hâtır-perişâna
- 2 Hezâr âşüfte-dil her bir telinde bend olup ķalmıř
Meded ey şâne kıyma ol ķadar bî-berg ü sâmana
- 3 İşitdüm gül girîbân-ı şekîbin çâķ çâķ itmiş
Meger ol ğonca-leb teşrîf-i nâz itmiş gülistâna
- 4 Gül-i ruşsâr-ı âteş-nâkine nezzâre itdükçe
Olur mürĝ-ı çemen geh 'andelîb ü ğâh pervâne
- 5 Tütalum zaķm-ı tîĝ-ı nâzına tâķat getürmiş dil
Nice tâb-âver olsun nâvek-i dil-dûz-ı müjĝâna
- 6 Tek ü tenhâ bulaydum yolda âh ol âfet-i cânı
Tutaydum kûşe-i dâmân-ı nâzın dâd-h'âhâne
- 7 Düşürmiş çeşm-i raĝbetden muķavves ğurre-i 'îdi
Firâz-ı manzar-ı çeşmindeki ol tâķ-ı şâhâne
- 8 Degül tarh-ı ğazelden müdde'â 'arz-ı hüner Es'ad
Biraz reng virmedür maķşûd dest-i tâze-ĝûyâna

*245. EH 52a, AE 55b, MM 63b

1a başunçün: başun için E

2b şâne : şâh AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ser-fürû yârûn meh-i nev hançer-i dil-cûsına
Secde ber-mihrâb-ı tâ'at kûşe-i ebrûsına
- 2 Tahte-i dükkân-ı sihri şimdi çâh-ı Bâbil'ün
Levh-i ser-meşk-i füsûndur nergis-i câdûsına
- 3 Bâdeden gelmiş tarâvet rûyına bir gûne kim
Reşk ider gül-berg-i ter reng-i gül-i hod-rûsına
- 4 Eşküm oldı naqli kaddin böyle şâd-âb eyleyen
Degmedün gör kısmeti bir tâze şeftalusına
- 5 Gördi bir âhû-yı hem-çeşm oldığın Leylâ'yla Kays
Ol nazarla bakdı yabanuñ tamâm âhûsına
- 6 Feyz-i rûh eyler dimek câ'iz marîz-i aşk için
Nuḡḡ-ı İsîves o şûhın gonca-i gül-bûsına
- 7 'Ayb iden yâ Rab esîr-i zülf-i cânân olduğum
Düşsün ol şeh-bâz-ı hüsnün çengel-i bâzûsına
- 8 Cûş-ı erbâb-ı hevesden el deger mi bir nefes
Ol şeh-i gerden-firâz-ı işvenün pâ-bûsına
- 9 Çâre ne Es'ad dûçâr oldı yine bî-çâre dil
Nev-ḡitân-ı şîvenün bir şûh-ı çâr-ebrûsına

*246. EH 52b, AE 56a, MM 64a

4a eşküm oldı naqli : eşkümüzken naql-i kaddin EH

4b kısmeti : kıymeti AE

7b bâzû : gîsû EH

247*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gönül sevdâ-yı zülf-i yâr ile divânelik itme
Düşüp Mecnûn gibi dilden dile efsânelik itme
- 2 Olursın korkarum âhir esîr-i 'ukde-i miḥnet
Şaḫın ol zülfe küstâhâne ey dil şânelik itme
- 3 Bir âteş-pârenün bir gün yanarsın nâr-ı 'aşḫına
Dönüp her şem'-i ḫüsnün başına pervânelik itme
- 4 Cünûn-ı 'aşḫ ile şöhret-şi'âr olduḡ gönül ḡayrı
Ḥarîdmendüm diyü lâf eyleyüp ferzânelik itme
- 5 Zamânlardur ki târ-ı zülf-i yâra bend olup ḫalduḡ
Yeter ey mürḡ-ı dil bu dâmgehde dânelik itme
- 6 Hezâr âhû-nigâha hem-dem ü çeşm-âşinâ olduḡ
Bizümle bâri ey âlüfte-ḫû bigânelik itme
- 7 Gelüp bir lahza dilde ey ḫayâl-i yâr ḫalmazsın
Bu rütbe sen de istignâ şatup cânânelik itme
- 8 Ḥumâr-âlûd-ı hicrân olduḡ rûyuḡda zâhirdür
Tecellüd gösterüp Es'ad gibi mestânelik itme

*247. EH 52b, AE 56a, MM 64a

2b şâne : mestâne EH

3a 'aşḫına : cevrinde EH

6a hem-dem : her nâzar EH

248*

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bend oldu dil güzellerün eñ bî-vefâsına
Kim yok vefâsı zerre kadar mübtelâsına
- 3 Bigânegâna ancak ider çeşm-i iltifât
Bakmaz nigâh-ı germ ile çeşm-âşinâsına
- 4 Ya'qûb dil-nigâh idüp ol reşk-i Yûsuf ı
Şarf itdi nakd-i cânı 'azîzün bahâsına
- 5 Pâ-mâl-i nâzı olmasun üftâde n'eylesün
Bak ihtizâz-ı nâzına gül-gûn kabâsına
- 6 Gül gibi itmesün mi girîbân-ı şabrı çâk
Nezzâre eyleyen leb-i rengîn edâsına
- 7 'İzz-i huzûr-ı yârda da şekve-rîzdür
Âhîr dil-i belâ-keş-i zâruñ belâsına
- 8 Dem-beste ol pek üsteleme keşf-i râzda
Es'ad diliyle uğradı bülbul belâsına

*248. EH 53a, AE 56b, MM 64b

3b cânı : cân-ı EH

7a râzda : râza da AE

249*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yâ Rab dûcâr olur mıyum ol serv-kâmete
Yoksa kalur gider mi bu hasret kıyâmete
- 2 Görmek müyesser olmadı âhir ol âfeti
Düşdüm telâş-ı vaşl ile vâdî-i fûrkate
- 3 Ey bâd-ı şubh-dem yolun uğrarsa kûyına
Bâri vekâlet it nigeş-i çeşm-i hasrete
- 4 Râz-ı nihân-ı şevkı beyân it yegân yegân
Ya'ni zebân-ı hâl ile söyle ol âfete
- 5 İnşâfuñ olsun ey şeh-i nâ-müstehak-nevâz
'Adl it biraz sitem-zedegân-ı ra'yyete
- 6 Gögsün'de yok mı zerre kadar merhamet senün
Lâyık mı bunca cevri şehid-i maḥabbete
- 7 İnsân degül misin biraz ünsiyyet it n'olur
Ey şûh-ı tünd-hûy ne mûcib bu vahşete
- 8 'Uşşâk-ı dil-figâra açıl rû-güşâde ol
Çekme niḳâb-ı şerm ü hayâ rûy-ı ülfete
- 9 Rengîn kabâ-yı nâz ile gül çık şalın yüri
Göster hırâm-ı tarzını tâvus-ı Cennete
- 10 Es'ad tecâvüz eyleme ḥaddi 'itâb ile
K'o 'ârı ḡâyet ile rûsûm eyle 'âdete

*249. EH 53a, AE 56b, MM 64b

8b ülfet : vuşlat EH

9a gül : mestâne EH

10brûsûm eyle 'âdete : rûsûm-ı ḥaḳîḳate EH

250*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gülistân-ı leṭâfetde gül-i bî-hârdur lâle
Başında efser-i zer Hüsrev-i ezhârdur lâle
- 2 Meger söz dinlemeden iktibâs-ı âb u tâb itmiş
Ki dâ'im sürh-reng ü âteşîn-ruhsârdur lâle
- 3 Gül-i ruhsârdan deryûze-i tâb-ı fûrûğ eyler
Anuñçün kâselîs-h^vân-ı bezm-i yârdur lâle
- 4 Temâşâ-yı cemâli vâye-baḥş-ı âteş aḥmerdür
Ḥumâr-âlûd-ı hicre sâğar-ı ser-şârdur lâle
- 5 Boyunca ḵanına girdi çemen aḥfâdınun cümle
Anuñçündür ki ḥûn-âlûde vü efkârdur lâle
- 6 Mufaşşal böyle hem-reng oldıgundan rûy-ı cânâna
Baña hem mûnis ü hem yâr u hem ğam-h^vârdur lâle
- 7 Dil-i pür-ḥûnum Es'ad vaḳf-ı dâğ-ı intizâr itdi
Yazıklar kim biraz hem-meşreb-i aġyârdur lâle

*250. EH 53b, AE 57a, MM 65a

3a tâb : -EH

6a mufaşşal : muḥaşşal EH

251*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gül giribân-çâk-ı hasret gonca-i destâruña
Lâle vakf-ı dâğ-ı hırkat âteşin ruhsâruña
- 2 Dîde-dûz-ı pîş-i pây-ı şerm-i nergis çeşmüñe
Serv-i bâlâ bende tarz-ı şîve-i reftâruña
- 3 İktibâs-ı nûr için mâh-ı şeb-ârâ her gice
Cân atar pervâneâsâ şu'le-i didâruña
- 4 Bir nighle 'âlemi bigâne-i hûş eyledün
Âferîn te'sîr-i sihr-i çeşm-i efsûnkâruña
- 5 Olmasa bir pâre şûr-engîz-i düşnâm ü 'itâb
Söz mi vardur yoksa la'l-i şekkerîn güftâruña
- 6 Vâpesîn olmuş nefes la'lün dehânında henüz
Cân alup virmekde seyr it 'âşık-ı bîmâruña
- 7 Âferîn Es'ad hezârân âferîn ammâ seni
Söyleden bülbül gibi ol gül-beden dildâruña

*251. EH 53b, AE 57a, MM 65b

1a destâruña: destârına EH

6a dehânında: dehânında AE / vâpesîn : vâbesten EH

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül hayrânum efsûnkârî-i câdû-yı gîsûya
Ki biñ âşüfteyi bend eylemiş bir 'anberîn mûya
- 2 Olaldan gözlerüm çeşm-âşinâ-yı nergis-i şûhuñ
Gözüm nûrî dahı nezzâre itmem çeşm-i âhûya
- 3 Göñül ednâ nigâh âvâresidür cân ise kaşduñ
Ne hâcet nev-civânum hançer-i ebrû-yı dil-cûya
- 4 Meger seyl-âb-ı eşk-i çeşm-i hasret kâr ide yoksa
Müfid olmaz göñül sûz u güdâz ol âteşîn hûya
- 5 'Aceb mi şûret-i dîvârveş medhûş u mest olsam
Kıpıldum şimdi bir âyîne-sîmâ mihr-i meh-rûya
- 6 Tekellûf ber-çaraf zâhid dönersin kıblegâhuñdan
Teveccüh itmiş olsañ ol muķavves tāk-ı ebrûya

*252. EH 53b, AE 57b, MM 65b

1b biñ âşüfteyi : bir âşüftesin AE

5a mi : men AE

253*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Cân atar dil 'arız-ı âteş-mişâlün üstine
Devr ider pervâne-i 'âşık cemâlün üstine
- 2 Damla elmas ile kevnden kıt'a-i yâkût olur
Jâle-hîz oldıkça şermün rûy-ı âluñ üstine
- 3 Teşneye feyz-i hayât-ı Hızr ider minnet mi var
Virse cânâ cür'a-i la'l-i zülâlün üstine
- 5 Cân kıatar cân-ı meşâma bûy-ı müşg-âmîz-i şubh
Uğramış var ise çîn-i zülf ü hâlün üstine
- 6 Harf-i gîrâna mecâl-i nuṭṭı teng itdün begüm
Bir gelür söz yok leb-i şekker-nevâlün üstine
- 7 Dûd-ı âh-ı hasretümdür kim tecessüm eylemiş
Nâzenînüm ḥaṭṭ-ı bû levḥ-i cemâlün üstine
- 8 Yâd-ı la'lünle işitdüm Es'ad-ı şîrîn-edâ
Harf atarmış tûṭî-i rengîn-maḳâlün üstine

*253. EH 54a, AE 57b, MM 66a

1b pervâne-i 'âşık : pervâneveş E

2a kevnden : kendün AE

4b zülf ü : zülf-i E

6b ḥaṭṭ-ı bû : ḥaṭṭ diyü AE

7b rengîn : şekker AE

254*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yeñi başdan gönül kendün belâya mübtelâ itme
Ser-i şûrideñe ol serv-i bâlâyı belâ itme
- 2 Zülâl-i la'lüne ey reşk-i 'Îsî teşneyem billâh
Beni zehr-âbe-nûş-ı minnet-i âb-ı beķâ itme
- 3 Su'âlüm var saña cânüm sıkılma oğrısın söyle
Saña hiç söylemiş var mı ki 'uşşâķa vefâ itme
- 4 Dimişdün kim vefâ itsem gerek 'ömrün vefâ itse
Vefâdan geçmişem tek 'ömrümün varı cefâ itme
- 5 Vefâ itmek dilerken baña bîn dürlü cefâ itdün
Vefâdârum diyü ey bî-vefâ pek iddi'â itme
- 6 Nigâh-ı gâh gâha ķâ'ilüm bill'âh gözüm nûrı
Hemân ağyâr-ı kec-bîne nigâh-ı âşinâ itme
- 7 Teğâfûl-pîşedür bîn âh u efgân gûşına girmez
Gönül Es'ad gibi bî-hûde feryâd u figân itme

*254. EH 54a, AE 58a, MM 66a

3a cânüm : cânâ AE

4b cefâ : vefâ EH

255*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Olalı çeşm-âşinâ ol nergis-i bîgâneye
Âşinâ oldum hezârân ma'nî-i bîgâneye
- 2 Ruḥşat-ı nezzâre virmem her baķan nâ-maḥreme
Âşinâ olsam o çeşm-i âşinâ-bîgâneye
- 3 Halka-i zencîr-i zülfünden geçerdüm n'eyleyem
Söz geçürmek kâbil olsaydı dil-i dîvâneye
- 4 'Ayşâ dâ'ir olduĝuñ ḥiss itdüm ammâ bilmedüm
Kulḳul-ı mînâ ne işrâb eyledi peymâneye
- 5 Tîşe-i endîşe-i dünyâ ḥarâb itmiş seni
Ey dil-i dîvâne ṭurma var yıkıl vîrâneye
- 6 Âteşüm ol şem'-i bezm-i ḥüsne izhâr eylemem
Korḳarum sûz-ı derûnum kâr ide pervâneye
- 7 Mû-be-mû derd-i dili söyledüm Es'ad âh kim
Dest-res mümkün degüldür dâmen-i cânâneye

*255. EH 54b, AE 58a, MM 66b

1a bîgâneye : mestâneye E

5b vîrâne : mey-hâne AE

6b ide : ider EH

256*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

- 1 Şarıldı sebze-i haṭṭ rûy-ı âla
Ulaşdırdı meh-i ḥüsnüñ kemâle
- 2 Ğubâr-ı haṭṭla oldı şafâ-ı ḥüsn
Muḥaṣṣî mu'teber bir ḥoş risâle
- 3 Semenzâr-ı 'izârı kânz el oldı
Gül iken nev-civân um oldı lâle
- 4 Sezâdur reşk iderse bâğ-ı Cennet
Ḥudâ bahş itdügi zîb-i cemâle
- 5 Cüdâ düşdüm o şûḥ-ı ğonca-lebden
Akıtdum eşk-i ḥasret jâle jâle
- 6 Şafâ-yı ḥaṭırum ḥüzne deĝişdi
Fırâk-ı yâr ile düşdüm bu ḥâle
- 7 Nazar-ı üftâde-i yârem ben Es'ad
Dahı ḥâcet midür ḥâlüm su'âle

*256. EH 54b, AE 58a, MM 66b

1a sebze : ḥâle AE

257*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şabâ Allâh için var kûy-ı cânâna selâm eyle
Gözüm nûrî ol ârâm-ı dil ü cânâ selâm eyle
- 2 Kemâl-i iştiyâkum pîşgâhında idüp inhâ
Zebân-ı hâl ile ol şâh-ı hûbâna selâm eyle
- 3 Yüzün sür hâk-pây-ı nâzına nakş-ı kademâsâ
Derûn-ı dilden ol serv-i hırâmâna selâm eyle
- 4 Kerem kıl mû-be-mû 'arz it dil-i âşüftemün hâlin
Edeblerle var ol kâkül-perişâna selâm eyle
- 4 Sevâd-ı Bâbil'e ey âh-ı hasret râhuñ uğrarsa
Dil-i güm-geşteden ol çeşm-i fettâna selâm eyle
- 5 O şem'-i behcetün dün başına mânend-i pervâne
Berîd-i mihr ile ol mâh-ı tâbâna selâm eyle
- 6 Gidersen sen dağı bir pâre ey laht-ı dil-i pür-hûn
Cigerden hançer-i dil-dûz-ı müjgâna selâm eyle
- 7 Dil-i Es'ad da bûy-ı zülf-i cânâna uyup gitmiş
Şabâ lutf ile ol bî-berg ü sâmâna selâm eyle

*257. EH 55a, AE 58b, MM 67a

2.ve 3.beyit yer değişmiş AE

1a cânâna : cânâ EH

3a nâz : pâk AE

4b edeblerle : edebler ki EH

258*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bir kerre hurrem olmadı dil vaşl-ı yâr ile
Geçsün mi söyle 'ömr-i 'azîz intizâr ile
- 2 Kalsun mı şevk-ı gönca-i la'lûnle mürğ-ı cân
Mânende-i hezâr hezâr âh u zâr ile
- 3 Lâyık mı ey sipihr-i kem-inşâf söyle kim
Ben dil-figâr-ı hasret olam hâr-ı hâr ile
- 4 Gülşen-serâ-yı 'ayş u tarabda rakîb-i h'âr
Zevk u şafâlar eyleye ol gül-'izâr ile
- 5 Şimdi vişâli çünkü naşîb olmuyor baña
Anlatsa bâri gönlümi bir bir güzâr ile
- 6 Böyle uzarsa cevri ol âhen-dilûn baña
Gerdûnı Es'adâ yıkarum inkisâr ile

*258. EH 55a, AE 58b, MM 67b

1b 'azîz : 'azîzü EH

2b hezâr : -AE

259*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Nuṭṭa minnet ne leb-i nâdire-perdâzuñ ile
Añladurken sözi sen çeşm-i sühan-sâzuñ ile
- 2 Şâhid-i hüsnüñe bir başkaca şûret virmiş
Vaz^ç-ı hâşuñ güzelüm şîve-i mümtâzuñ ile
- 3 Nârvenin serv gibi her ne kadar boy çekse
Yine başa çıkamaz nahl-i ser-efrâzuñ ile
- 4 Cem^ç olup bir yire dünyâyı pür-âşûb itdi
Türk-i çeşmüñ nigeñ-i 'arbede-âgâzuñ ile
- 5 Göñlin eyler yatar âşüfte bisât-ı ğamda
Gice va^d eyledüğün bûse-i tannâzuñ ile
- 6 Es^çadâ yek kalem alduñ ele mülk-i sühanı
Tîğ-ı tîz dûdem-i kill-i pür-i'câzuñ ile

*259. EH 55a, AE 59a, MM 68b

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ger böyle kalur cûş-ı harîdâr-ı girişme
Dünyâyı tutar şöhret-i bâzâr-ı girişme
- 2 Yâ Rab ne füsûn eyledi ol nergis-i câdû
Kim eyledi âfâkı giriftâr-ı girişme
- 3 Kurbânun olam cünbiş eyledi ol nergis-i câdû
Tâ çend gözün olmadadur kâr-ı girişme
- 4 Serv-i çemeni eyledi pâ-der-gil-i hayret
Kaddünde olan lerziş ü reftâr-ı girişme
- 5 Bir lahza da biñ güne ider 'arbede-âğâz
Gamzeñ olıcağ mest-i siyehkâr-ı girişme
- 6 Bilmem nice tâkat getürür Es'ad-ı bî-tâb
Bir yirde ki 'işveñ ola ser-yâr-ı girişme

*260. EH 55b, AE 59a, MM 68a

261*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Elinde rumh-ı şive şeh-levendâne kıyâfetle
İder üftâdegâna âşinâlık pek celâdetle
- 2 Ğubâr-ı fitneye başdurdı kalb-i hayl-i 'uşşâkı
Girüp araladı meydânı esb-i nâz u nahvetle
- 3 Gözünde hışt-i gamze tîğ-i istîgnâ miyânında
Sen inşâf it nice başa çıkılsun böyle âfetle
- 4 'Înân-ı ihtiyârı gitdi elde 'aşık-ı zâruñ
Gelüp girdükçe ol âteş-'înân âyîn-i haşmetle
- 5 Degül teshîri kâbil sîm ü zerle ol perî-zâdüñ
Meger câdû-yı 'aşk-ı pâk u efsûn-ı maḥabbetle
- 6 Leṭâfetde degül billâh berâber çehre-i yâra
Getürdüm rû-be-rû âyîneye ol mâh-ı ṭal'atle
- 7 'Aceb mi nev-nihâlüm ser-keş ü gerden-firâz olsañ
Zebân-zeddür belî serv-i sehî bâlâ ru'ûnetle
- 8 Hırâm-ı nâz-ı ṭarzın öğrenür serv-i çemen senden
Degül bî-hûde hem-düş olduğu sen serv-kâmetle
- 9 Şikâyet-gûne germî-i hevâdan söz açup Es'ad
O sîm-endâm açup gösterdi gögsin bir zarâfetle

*261. EH 55b, AE 59b, MM 68a

2b nâz u : nâz-ı EH

5b pak u : pâk-ı AE

6b âyineyi : âyineye AE

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Mâh şem^ç-i rûy-ı yâra beñzemez bir vech ile
Zerre mihr-i şule-bâra beñzemez bir vech ile
- 2 İtmişüz şem^ç-i tecellâyı temâşâ ey Kelîm
Pertev-i dîdâr-ı yâra beñzemez bir vech ile
- 3 Şûretâ âyîne gerçi şâfdur hem-vârdur
Lîk o hüsn-i tâbdâra beñzemez bir vech ile
- 4 Bûyî hoş rengi güzel berg-i gülün söz yok velî
Ol meh-i gül-gün-izâra beñzemez bir vech ile
- 5 Şûret-i dîvâr ile hayrân-ı aşkuñ farkı var
Mest-i bî-hod hüşyâra beñzemez bir vech ile
- 6 Derd-i hicrân beñzemez bir derde pek düşvârdur
Lîk derd-i intizâra beñzemez bir vech ile
- 7 Gerçi kim pür-mâyedür Es'ad şâdef ammâ yine
Hâme-i gevher-nişâra beñzemez bir vech ile

*262. EH 56a, AE 59b, MM 68b

2a temâşâ-yı : temâşâ ey EH

4a velî : belî EH

6a bir : bu AE

7a yine : ne sûr AE

263*

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Gülşende düşer gonca-i ter haşşa-i hâra
Bağ kısmete kim niş deger pâ-yı hezâra
- 2 Vâbeste idüp bûs-ı lebûn haţţ-ı 'izâra
'İşret ne güzel düşse gerek faşl-ı bahâra
- 3 Cânum heves-i la'lün ile ağzuma geldi
Kurbânun olam yok mı lebûnden baña çâre
- 4 Nerm eylemedi sûz-ı derûnum dil-i sûhteñ
Âhen midür âyâ yüregün yoksa mey-hâra
- 5 Mürğ-ı dil-i dem-hurdemi şayd eyle hünerdür
Bî-câ bu tekâpû ne için seyr ü şikâra
- 6 Ey 'ahd-şiken çarhveş olma müteselsil
Şâbit-kadem ol virme halel 'ahd ü karâra
- 7 Bir lu'b ile bâzîçe-i vuşlatda dil-i zâr
Ol tıfl-ı nevâ-sûza giçer nağş-ı dîvâra
- 8 Merhûndur incâzı anuñ maşşere Es'ad
Aldanma şakın va'de-i ferdâ-yı kibâra

*263. EH 56a, AE 60a, MM 68b

1b kısmete kim : kısmetine AE

2a lebûn : lebin EH

3b lebûnden : lebinde EH

4a eylemedi : idemedi AE

264*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ol mehûn ey mihr yandun şule-i dîdârına
Şöyle kim kendün çekersin sâye-i dîvârına
- 2 Saña bir el itmesün zinhâr zîrâ sâdesin
Çok da aldanma gönül reng-i gül-i ruhsârına
- 3 Gülşen-i hüsnünde gül-çîn olmadan geçdüm gönül
Gam yimezdim bâri hâr olsam ser-i dîvârına
- 4 Toğrı söyle ey şabâ yıllarla itdün imtiḥân
Râst geldün mi bu bâğun bir gül-i bî-hârına
- 5 Es'adâ ben bir gülinden almadum bûy-ı vefâ
La'net olsun çâr bâğ-ı âlemün gülzârına

*264. EH 56a, AE 60a, MM 69a

3a ḥüsnün : ḥüsnin EH

4b geldün : geldin AE

265*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Görüldi haţţ-ı ter ü rûy-ı âl bir yirde
Zuhûra geldi celâl ü cemâl bir yirde
- 2 Leb-i şeker-şikenin eyledi 'itâb-âmîz
Karışdı zehr ile âb-ı zülâl bir yirde
- 3 Olur tefevvukı rûşen 'amûd-ı şubh gibi
Şalınsa serv ile ol nev-nihâl bir yirde
- 4 Yüzinde gördüm o mâhuñ bu ayı baķ ne güzel
Tenâzur eyledi bedr ü hilâl bir yirde
- 5 Tamâm şabr-ı dil ü cânı eyledi târâc
Nigâh-ı nâz ile ol haţţ u hâl bir yirde

*265. EH 56b, AE 54a, MM 65a

1a ter ü : ter-i E

2a şikenin : şikeni AE / 'itâb : hûn-âb AE

4a gördüm : görem EH / ayı: ay AE

4b bedr ü : bedr-i EH

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bâğ-ı kûyında baķar bûlbûl-i dil bâm u dere
Tâ ki gülzâr-ı ruķuñda gül-i nezzâre dere
- 2 Pîr-i Ken'ân gibi ol Yûsuf-ı hûsne dil-i zâr
Şu ķadar ağlasa kim çeşm-i ümîdi ağara
- 3 Ey gönûl rahmeti ol hânçer-i cevherdâruñ
Sînede şakla meded tıymaya bir ağzıķara
- 4 Gelicek müjde ile tilkilenür kelb raķîb
Her gören hezl ile güldi didi uymış zağra
- 5 Zeyd ü 'Amr' uñ mededi kârger olmaz Es'ad
İş odur kim kişinüñ işini Allâh göre

*266. EH 56b, AE 54b, MM 69a

2a pîr : bâğ AE

2b şu : sol EH / ağlasa : ağara E

3a rahmeti : zaķmeti AE / cevherdâruñ : hûn-rîzûñ AE

3b şakla meded : şaklamada AE / bir : her AE

4a tilkilenür : tilkilenüp AE

5b kişinüñ : ikisinüñ EH

267*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gül açıl 'âşıka ey gül raķīb-i hâra yüz virme
Hezâra rûy-ı dil göster velikin hâra yüz virme
- 2 Ğubâr-ı haţţ degül şâyeste-i levh-i ruh-ı şâfuñ
Begüm 'âlem-nümâ âyînesin zengâra yüz virme
- 3 Fesâd-engîzdür ğâyetle yüzden çıkmasun zinhâr
Kerem kııl nev-civânum haţţ-ı 'anber-bâra yüz virme
- 4 Alup naķş-ı cemâlün ħod-perest eyler seni âĥir
Bu şûret uğrısı âyîne-i ħalkâra yüz virme
- 5 Şaķın başdan çıkup târâc ider sâ mân-ı 'uşşâķı
Güzel başuñçün olsun tır-ra-i tarrâra yüz virme
- 6 Başuñ ķo sâ'id-i pür-dâġum üzre ħ'âb-ı nâz ile
Firâş-ı vaşlda bâlîn-i zerrîn-târa yüz virme
- 7 Ne mânî' Es'ad-ı dil-dâdeden olsañ da rû-gerdân
Hemân ey sâde-rû aġyâr-ı nâ-hem-vâra yüz virme

*267. EH 56b, AE 60b, MM 69a

5b tır-ra-i : tır-ra EH

7b rû : levh EH

Féîlâtün Féîlâtün Féîlâtün Féîlün

- 1 Nîgehüñ mest-i mey-i naḥvet ü nâz oldu yine
Âfet-i cân u dil ehl-i niyâz oldu yine
- 2 Ḥasret-i la'lüñ ile şöhret-i şûr-ı aşkum
Nemek-i kıssa-i Maḥmûd u Ayâz oldu yine
- 3 Eyleyüp zülfüñi zîb-i kef-i kûtâh-ı hayâl
Târ-ı tûl-i emelüm dûd u dirâz oldu yine
- 4 Âteş-i şevkle sûzân olacak günlerdür
Şem'-i ḥüsnuñ gice pervâne-güdâz oldu yine
- 5 Yandı cân şu'le-i dîdârına bir meh-rûnuñ
Mest-i ḥâkister-i âyîne tırâz oldu yine
- 6 Ol sitem-pîşeye seyr eyle ne pek zâlimdür
Ne kadar cevri çok eyler dir az oldu yine
- 7 Es'adâ ḥâme ḥaḳîḳat yolına sâlik iken
N'oldı kim bâdiye-peymâ-yı mecâz oldu yine

*268. EH 57a, AE 60b, MM 69b

1a naḥvet ü : naḥvet-i E

4a olacak : ola E

5b mest : müşt AE

269*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Fûrûğ-ı mihr-i ruḥuñ maşrıḳ-ı şabâḥatde
Fitîl-i şem'i yaḳar âteş-i hacâletde
- 2 Bu ḥüsn ü ân bu tenâsüb bu ḳad bu ḳâmetde
Güzel pek az bulunur kişver-i melâḥetde
- 3 Ne ṭurfe naḳş-peẓîr fitnesin ki kilḳ-i ḥayâl
Taḥayyül eyleyemez bir perî bu şûretde
- 4 Hırâm-ı nâz ile mestâne meclise gelicek
Ayaḡa ṭurdı şurâḥî maḳâm-ı ḥidmetde
- 5 Görürse âyîne-i ḥüsnüñi Sikender eger
Ḳalur gözüm gibi ol da kemâl-i ḥayretde
- 6 Hevâ-yı şu'le-i şem'-i ruḥuñla lâle bile
Derûna dâḡ ḳomuş kühsâr-ı miḥnetde
- 7 Kümeyt-i ḥâme-i çâbüḳ-ḥırâmı gör Es'ad
Ne ṭoz ḳopardı yine 'arşa-i feşâḥatde

*269. EH 57a, AE 61a, MM 69b

HARFÜ'L-YÂ

270*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Nâ-gehân bâğ-ı ruḥuñ oldı demîde teresi
Kaldı ağıâr-ı siyehkâra hemân yüz ıarası
- 2 Hatt-ı jengârı dile mâye-i bihbûd olmış
Zehr ile ḥikmete bak mülte'im oldı yarası
- 3 Geçmedi bir pûla bâzâr-ı ḥaḳîkatde gönül
Dâğdâr-ı hevesüñ naḳd-i dil nâseresi
- 4 İrtifâ' olmak içün aḥter-i baht-ı zâra
'Özr-i leng itdi suṭurlâb-ı sipihrüñ teresi
- 5 Virdimüz ḥalkada oynatdı cenâb-ı şeyḥi
Muṭrib-i ḥoş-nefesüñ zemzeme-i dem neresi
- 6 Ter-dimâğ itdi meşâm-ı dili Es'ad kalemüñ
Dûde-i müşğ ile gûyâ tolidur maḥberesi

*270. EH 57b, AE 61a, MM 63b

2a mâye : sâye AE

4a içün : -EH

4b itdi : -EH

5b neresi : teresi EH

271*

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilâtün

- 1 Ne 'aşk olaydı ne 'aşık ne ibtilâsı olaydı
Ne göz görüp ruh-ı ma'şûkı mübtelâsı olaydı
- 2 Ne cân olaydı ne cânân ne kûh-ı miḥnet-i hicrân
Ne dil ideydi ta'alluk ne âşinâsı olaydı
- 3 Ne şem' olaydı ne pervânenüñ bu sûz u güdâzı
Ne gül ne ḥâr ne bûlbüllerin nevâsı olaydı
- 4 Ne dil kalurdu ne dil-dâde hep fenâya varurdu
Her ehl-i 'aşkuñ eger böyle dil-rübâsı olaydı
- 5 Ne deñlü ser-keş-i nâz olsa da taḥammül iderdüm
O bî-vefâ şanemüñ tek biraz vefâsı olaydı
- 6 Dimâğ-ı şeyḥ de olmazdı tâ bu rütbeye peyvest
Zemîn-i şavma'anuñ mu'tedil havâsı olaydı
- 7 Şeker-şikenligi tûṭî görürdi n'oldığın Es'ad
Kederden âyîne-i ṭab'umuñ şafâsı olaydı

*271. EH 57b, AE 61a, MM 70b

1b ruh-ı : daḥı AE

4b aşkuñ : 'aşkın

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1 Çok âzmâyiş eyledi dil dil-rübâları
Şabrum gibi pek eksik olurmış vefâları
- 2 Seyl-âb-ı çâr-mevce-i tûfânı aındırur
Çeşm-i terûn gamuñla geçen mâ-cerâları
- 3 Bir dâne hâli halka-i zülfinde gösterüp
İtdüñ esîr-i dâm-ı belâ mübtelâları
- 4 Hoş geldi tab'a gâyet ile bezm-i vaşlda
Yârün hoş-âmedâne edâ merhabâları
- 5 Haţtı gelince yâd idüp olmaz mı şermsâr
Ehl-i vefâya itdügi cevır ü cefâları
- 6 Olsa n'ola ser-efgen-i teslîm kilküñe
Es'ad tamâm aşrımızuñ hoş-edâları

*272. EH 57b, AE 61b, MM 70b

3a zülfin : zülfün EH

6a kilik : kelâm AE

273*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nev-şükûfte gonca mı sâķî lebûñ peymâne mi
Yoksa kim gül-ķand-ı nuķl-ı meclis-i mestâne mi
- 2 Berg-i ruhsâruñda ben bir hûşe gördüm bilmedüm
Âftâbum jâle mi pervîn mi yâ dūr-dâne mi
- 3 Ser-fürû hep zâhid ü râhib ķaşuñ mihrâbına
Ka'be-i hüsñüñ bütâ mescid mi yâ büt-hâne mi
- 4 Döndi şem'î-rûyına dil şu'le-i cevâleves
Âh kim ser-geşte-i hayret midür pervâne mi
- 5 Aldı hep nezzâregân-ı hüsñüñi göz hapsine
Mest-i nâzum gözlerüñ zindân mıdur mey-hâne mi
- 6 Bezme ey peymân-şiken seng-i 'itâb atduñ yine
Sâğar-ı peymân mıdur ķaşduñ 'aceb peymâne mi
- 7 Saht-ı dil-sûzâna germ-i nâle vü feryâdsın
Mürğ-ı táb'uñ Es'adâ bülbül midür pervâne mi

*273. EH 58a, AE 61b, MM 71a

4.ve 5.beytler yer değıştirmiş EH

1b nuķl : rîz AE

3b Ka'be-i hüsñüñ senüñ mescid midür put-hâne mi EH

4a haps : çîn AE

4b nâzum : nâzûk EH

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kâmet-i ser-keş hırâmuñ pây-mâl eyler beni
Nağş-ı pây-ı cilve-i ğunc ü delâl eyler beni
- 2 Dilde fikr-i şem'-i hüsnüñ şu'le-i cevâleves
Döndürüp peyveste fânûs-ı hayâl eyler beni
- 3 Şevk-ı teşrîf-i hayâlün rûz ü şeb çün nağş-ı pâ
Ferş-i râh u kûçe-bend-i ihtimâl eyler beni
- 4 Böyle bârîk olmışam fikr-i miyân-ı yâr ile
Kim gören rahtında kıysa mû hayâl eyler beni
- 5 Bî-tekellûf zûr-ı meyle sîne-çâk oldıkça sen
Dil girîbân-çâk-ı ümmîd-i vişâl eyler beni
- 6 Yâd-ı la'lüñle ser-âğâz-ı sühan olsam dahı
Çeşm-i câdügerün efsûn ile lâl eyler beni
- 7 Tab'-ı mevzûnumdaki bu kâbiliyyet Es'adâ
Refte refte pey-rev-i ehl-i kemâl eyler beni

*274. EH 58a, AE 62a, MM 71a

4.beyit : -EH

3a şevk : şu EH

275*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hatt-ı ter muşhaf-ı ruhsârûnı ta'bîr itdi
Âyet-i nûrî yeşil resm ile tahrîr itdi
- 2 Nüşa-ı hüsnüni bir hâşiye ta'lîk ile hatt
Tâlib-i mes'ele-i vuşlatı tenvîr itdi
- 3 Pek güzel geldi diyü fâlî kitâb-ı hüsnün
Şâhid-i ma'la'-ı ebrû dile tebşîr itdi
- 4 Beñzedüp la'l-i lebün dil gül-i şeftaluya
Nükte-i ma'ni-i rengîn ile ta'bîr itdi
- 5 Sünbül-i zülfün açup hâme-i müşgîn-raķamum
Bezm-i gülşende meşâm-ı güli ta'bîr itdi
- 6 Mâ-cerâ-yı dil-i hûn-geşteyi bildürmek içün
Yâra ğam-nâmeyi cân kan ile taştîr itdi
- 7 Vaşf ile reng-i ruh u şîve-i kıaddün Es'ad
Servi kumrîye güli bülbüle dil-gîr itdi

*275. EH 58b, AE 62b, MM 71b

1a ta'bîr : tefsîr EH

2b tenvîr : ta'bîr AE

4a lebünden : lebün dil EH

5a açup : añup EH

276*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ne şûret oldığın bilseydüm ol serv-i hırâmânı
Akıtmazdum dem-â-dem cûybâr-ı çeşm-i giryânı
- 2 Şatarsan nakd-i cânla alurum ey bâğbân-ı hüsn
Turunc-ı nev-res-i bustân ile sîb-i zenağdânı
- 3 Gülistân-ı cemâl-i yâra girdüm intihâb itdüm
Gül-i destârı sünbül-desteye zülf-i perîşânı
- 4 Hemân bir sâdece dîdâra kânî'dür dil-i 'âşık
Fağırûn iltimâs-ı bûs-ı la'le var mıdur cânı
- 5 Lebinden bûse virmek şöyle tursun söz bile virmez
Dil-i zârûm 'aceb n'eyler bu deflü âfet-i cânı
- 6 Kifâyetdür dil-i âzâra ednâ cünbiş-i ebrû
'Abeş taşdı'â hâcet mi civânûm tîğ-ı müjgânı
- 7 Amân Es'ad firîb-i 'ahdine aldanma ol şûhın
Yıkar seyle virür berbâd ider bünyâd-ı peymânı

*276. EH 58b, AE 62b

1a şûret : şûda EH, MM

3b gül-i : güle AE / sünbül-desteye : sünbül-deste EH

277*

Fē'ilâtün Fē'ilâtün Fē'ilâtün Fē'ilün

- 1 Nâvek-i ğamze ile 'âşıkı dil-rîş itdi
T̤ab^ç-ı berhem-zedesin 'urza-i teşvîş itdi
- 2 Müjesi eyleyerek çeşmine telkîn-i fesâd
Kâfir-i ğamzesini gör ki ne bed-kîş itdi
- 3 Baña nevbet gelicek düşdi kırıldı sâgar
Feleküñ vaz^ç-ı çep-endâzı baña iş itdi
- 4 Şoĥbetüñ eñsesin aldum diriken yâr yine
Mâ-cerâ-yı şeb-i beñzeşteyi der-pîş itdi
- 5 Zehr-i ĥand ile 'itâb itdi öperken lebini
T̤âlî^ç-i bî-meze ol nûşı baña nîş itdi
- 6 Aldı ser-mâye-i ârâm u şekîbüm Es^çad
Reh-zen-i çurrası şoydı beni dervîş itdi

*277. EH 58b, AE 63a, MM 72a

1b 'urza-i : 'arzına AE

278*

Felâtün Felâtün Felâtün Felün

- 1 Yâsemenzâr-ı 'izâruñ yine gül-gûn oldu
Reşkden şoldı gülün beñzi diger-gûn oldu
- 2 Şafha-i âl kalemgîr-i 'izâruñ üzre
Hüsni-i haṭṭuñ ketebe yazmağa me'zûn oldu
- 3 Câme-h'abında zih-i pîrehenin açdı nesîm
Bir leṭâfetle ki mehtâb aña meftûn oldu
- 4 Şerbet-i la'lüni ey câm-ı lebün reşk-i zülâl
Şöyle emdüm ki raķîbüñ cigeri hûn oldu
- 5 Olalı zülf-i perîşânuña dîvâne senün
Dil-i sevdâ-zede hem-âql-ı Felâtûn oldu
- 6 Dil-i dîvânesin âhû-nigâhuñ şevķı ile
Düşdi sevdâlara ser-dâde-i hâmûn oldu
- 7 İdüp evzâ'-ı perîşânını düstûr-ı âmel
Dil-i âşüfte hîred pîr ü Mecnûn oldu
- 8 Dest-i red urdıguñ aġyâr-ı fesâd-engîze
Gûş idüp Es'ad-ı maḥzûn saña memnûn oldu

*278. EH 59a, AE 63a, MM 72a

5.beyit : -EH

3a pîrehenin : pîrehenün EH

279*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Sevâd-ı haṭṭ-ı şubḥ-ı ḥüsnün âḥir tîre şâm itdi
Felek bu vech ile ol mehden aḥz-ı intikâm itdi
- 2 Degüldür sebze-i haṭṭ âyet-i taḥrîmdür gûyâ
Şarâb-ı la'lini zîrâ mey-âşâma ḥarâm itdi
- 4 Süleymân mührini başdurdı kim nâm itdi bu haṭla
Melâḥatde nigîn-i la'l-i cânân şöyle nâm itdi
- 5 Bu vahşî âfet-i âhû-nigâhı şayd içün şûfî
Elinde şubḥa-i şad dânesin dönderdi dâm itdi
- 6 Cihân kaydından Es'ad fâriğ ü âzâd idüm ammâ
Beni zencîr-i zülf-i yâr pâ-beste gulâm itdi

*279. EH 59a, AE 62a, MM 72a

1a şubḥ : şabâḥ EH, MM

3a kim nâm itdi bu haṭla : cân-ârâ bu şûrette AE

4a bu: o EH

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Âteş-i hicrâna yakduñ dâğdâr itdüñ beni
Dâmen-i kûhsâr-ı şevke lâlezâr itdüñ beni
- 2 El-ḥaz̤er dâmân-ı nâzuñ âteşümden yanmasun
Nâzenînüm saḥt-ı germ-i âh u zâr itdüñ beni
- 3 Nâz ü naḥvetle şitâb-âlûde geçdüñ şöyle kim
Naḳş-ı pââsâ esîr-i reh-güzâr itdüñ beni
- 4 Kûşe-i çeşm ile itdüñ bir nigâh-ı âşinâ
El-amân bîgâne-i 'aql u qarâr itdüñ beni
- 5 Ğayrı tende ḳalmadı şabr ü tûvân yetmez mi kim
Bunca yıllar vaḳf-ı râh-ı intizâr itdüñ beni
- 6 Cûş idüp ey sebze-i ḥaṭṭ geldüñ ammâ âh kim
Hem-ḥurûş-ı seyl-i faşl-ı nev-bahâr itdüñ beni
- 7 Ey ḳalem ey ḥoş-nüvîs-i dâstân-ı 'aşḳ u meşḳ
Es'adâsâ zîb-i levḥ-i iştihâr itdüñ beni

*280. EH 59b, AE 63a, MM 72b

3.beyit : -EH

2b âh u : âh-ı E

7a meşḳ : 'aşḳ AE

281*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gice sevdâ-yı ser-i zülfüñi dil yâd itdi
Çarhı berhem-zede-i nâle vü feryâd itdi
- 2 Zûr-ı bî-dâduñ ile âh-ı dil-i pür-sûzum
Yıkdı yakdı felek-i atlası berbâd itdi
- 3 Virdi bir pâre tesellî yine cân-ı zâra
Dil vişâlünle geçen demleri der-yâd itdi
- 4 Bend-i 'aql ile katı müşkile düşmüşdi gönül
Geldi 'aşkuñ anı bu kayddan âzâd itdi
- 5 Bağladı pâ-yı dili lebün baña yol virdi
Toğrı toğrıya ne bend itdi ne âzâd itdi
- 6 Mekteb-i 'aşkda şâkird idüm evvel Es'ad
Soñra ol çeşm-i sühan-gû beni üstâd itdi

*281. EH 59b, MM 72b

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kâğı çeşm-i şûh ey dil haste-hâl itmiş seni
 Şöyle kim 'arz-ı niyâza bî-mecâl itmiş seni
- 2 Ol kemân-ebrû mehûn bâr-ı girân-ı hasreti
 Lâgar u ham-geşte hem-şekl-i hilâl itmiş seni
- 3 Gâze reng-i rûyına bir gûne virmiş tâb kim
 Ey gönül dil-beste-i nîreng ü âl itmiş seni
- 4 Çeşm-i şûhından gönül ser-meşk-gîr-i nuṭṭ kim
 Ḥayret-i âyîne-i ruḥsârı lâl itmiş seni
- 5 Şevkı ey kumrî-i cân bir serv-i bâlâ-kâmetün
 Bîdveş Mecnûn-ı her-mevzûn nihâl itmiş seni
- 6 Var ise ey lâle-i reşk rengi ol gül-ârızun
 Dâğ-ı ber-bâlâ-yı dâğ-ı infî'âl itmiş seni
- 7 İhtizâz itmiş dü bâlâ luṭfuñı ey kadd-i yâr
 Böyle kim ser-tâbe-pâ gunc ü delâl itmiş seni
- 8 Böyle pey-revlik Neşâtî gibi bir rûşen-dile
 Es'adâ Hızır-ı reh-i kûy-ı kemâl itmiş seni

*282. EH 59b, AE 63b, MM 73a

4.beyit: -E

1a kâğı : kankı AE

6b ber-bâlâ: -EH

283*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Tâb-ı ruhsâr ile 'azm-i ser-i gülzâr itdi
Gül-i bî-hârı hezâruñ gözine hâr itdi
- 2 Şu'le-rîz oldı gül-i rûyı fûrûğ-ı mey ile
Reşkden 'âlem-i envârı mehe târ itdi
- 3 Şeh-levendâne kıyâfetle görüp gonca-ruhuñ
Kendin âşüfte esîr-i gül-i destâr itdi
- 4 Hele dil-haste iden 'âlemi hep çeşmüñdür
Kim 'aceb nergis-i maḥmûruñı bîmâr itdi
- 5 Vaz'-ı serd itdi ḥarîdâra o sûdâger-i nâz
Zâlim ağıyâr ile germiyyet-i bâzâr itdi
- 6 Bir nefes olmadı ḥâlî baña cevır eylemeden
Ol cefâ-pîşe dil-âzârlığı kâr itdi
- 7 Hûn-girifte dil-i nâ-kâma müfîd olmadı nuşḥ
H'âh nâ-h'âh beni kıyda giriftâr itdi
- 8 İtme bî-câ güle Es'ad o mehûñ cevırinden
Her ne itdiyse saña tâlî'-i bed-kâr itdi

*283. EH 60, AE 64a, MM 73a

3b âşüfte : âşüfte-i seyr EH

284*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Baña sensiz civânum bâde-i ışret harâm oldu
Dil-i mahmûra ser-hôřî-i keyfiyyet harâm oldu
- 2 Kesildi feyz-i hord u h^vâbdan çeşm ü dil-i zârum
Ten-i bîmâruma âsâyış ü şıhhat harâm oldu
- 3 Kâlup peygûle-i ğamda şikenc-i turradan mehcûr
Dil-i âşüfteye esbâb-ı cem'iyet harâm oldu
- 4 Varup bigânelerle tarh-ı bezm-i ülfet itdün sen
Senünle nâzenînüm ba'd-ez-în şöhet harâm oldu
- 5 Na'im-i vuřlatuñ aġyâr-ı bed-endîşe erzânî
Mürüvvetsiz benüm haķķumda bu ni'met harâm oldu
- 6 Harım-i vaşla küstâhâne âmed-şüddadur aġyâr
Hemân Es'ad senün bâbuñda mey-ruhşat harâm oldu

*284. EH 60a, AE 64a, MM 73b

3.beyit: -AE

2b âsâyış ü : âsâyış-i EH

285*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şikenc-i zülf-i yâra var ise bâd-ı seher degdi
Ki bûyından meşâm-ı câna bir nâzûk eşer degdi
- 2 Tıtuşdı tûde-i hâkister oldu var ise çarha
Benüm bu âteş-i bâlâ-revümden bir şerer degdi
- 3 Kâlup nezzâre-i hâl-i siyâhuñdan gönül maırûm
Baña çeşm-i bed-i seyyâreden hayfâ nazar degdi
- 4 Ne seyr itdüm gül-i rûyın ne kôkdum zülf-i şeb-bûyın
Benüm de hişşeme bir böyle şâh-ı bî-semer degdi
- 5 İşitdüm hârlar ol göncanuñ etrâfın almışlar
Şabâdan gûş-ı hûşa şöyle bir mûhiş haber degdi
- 6 Külûh-endâz-ı ta'n oldu yine Es'ad saña zâhid
Sebû-yı hâtır-ı mestânuña ol bed-güher degdi

*285. EH 60a, AE 64a, MM 73b

3.beyit: -AE

2b bu : -EH / rev: dem AE

6b mestânuña : mestâneye AE

286*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Câ-be-câ elden ele devr eyledüm sâgar gibi
Bulmadum bir dil-güşâ ol la'l-i cân-perver gibi
- 2 Nûş-ḥandin la'lini öpmüş bulundum mest iken
Lezzeti ağzumda kaldı ʿa'm-ı gül-şekker gibi
- 3 Dûd-ı tenbâkû-yı la'li ol büt-i 'Îsî-demûn
Nefḥ-i rûḥ eyler meşâm-ı cânuma 'anber gibi
- 4 Hâl-i la'li çeşm-i kâfir-mâ-cerâya nisbeten
Ḥayli eslemdür müselmâna yakın kâfir gibi
- 5 Şanmañuz bâde şabâdan tırrasın pür-ıztırâb
Ġayr-ı tenden ol gül-endâm üstine ditrer gibi
- 6 Sû-be-sû dünyâyı geşt itdüm tolandum görmedüm
Mübtelâ kıadrin bilür ol nâzenîn dil-ber gibi
- 7 Nakd-i cânın râhuña şarf itmegi minnet bilür
Tutma cânâ Es'ad-ı müştâkuñı iller gibi

*286. EH 60b, AE 64b, MM 74a

2a -ḥandin: -ḥand-i EH

6a it- : eyle- EH

6b nâzenîn : nâzın EH

287*

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Hatt geldi ruh-ı yâra leâfet yeñilendi
Gülzâr-ı cemâlinde nezâret yeñilendi
- 2 Hatt ile olup çâşnî-i la'li dü bâlâ
Hüsn oldu füzûn ân ü melâhat yeñilendi
- 3 Gûyâ ki olup câm-ı lebi misk ile mahtûm
Peymâne-i la'lindeki hâlet yeñilendi
- 4 Bâzârını germ eyledi kâlâ-yı vişâlûñ
Dâd ü sited-i 'ışvede kıymet yeñilendi
- 5 Cânân ile ünsiyyete hiç kalmadı mâni'
Esbâb-ı vefâ mâye-i ülfet yeñilendi
- 6 Hatt şafha-i hüsne ser-i mû virmedi nokşân
Hûrşid-i 'izârında şabâhat yeñilendi
- 7 Oldı per-i pervâz-ı bahâ tûtî-i 'aşka
Ol âyîne-ruhsârda şafvet yeñilendi
- 8 İbrâz idicek ruhsata meş'ar-ı hatt-ı tefvîz
Es'ad lebini öpmege ruhsat yeñilendi

*287. EH 60b, AE 64b, MM 74a

2b ân u : ân-ı EH

8b ruhsat : cür'et EH

288*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Çâre yok def-i gama bâde-i gül-fâm gibi
Cilve-i sâkî vü devr-i kadeh ü câm gibi
- 2 'Ârif oldur ki sevince seve bir dildârı
Ki ola şîvesi sen şûh-ı dil-ârâm gibi
- 3 Çeşmi mestâne-nigeh kıddi levendâne-hırâm
Tarzı nâzende-reviş reng-i ruḥı câm gibi
- 4 Kûşe-i çeşm ile îmâ idicek fehmi itdüm
Ġaraẓun şoḥbet-i dûşîneye îhâm gibi
- 5 Bûs-ı sîb-i zeḳanun oldu gelû-sûz-ı mezâk
Mîve-i nâ-res-i vaşlun güzelüm ḥâm gibi
- 6 Saña şarılmağa cûyende-i takrîb olsa
Ġayrı fırsat bulunur mı dile bî-râm gibi
- 7 La'lüne lâyık olan ḥarf-i vefâdur ammâ
Çâşnî-senc degüldür yine düşünâm gibi
- 8 Nazar-ı luṭf ile Es'ad seni memnûn itdi
Zât-ı Fârûk-şiyemi şadr-ı nigû-nâm gibi
- 9 Pîr-i çarḥun bu şükûh ile dü-tâ olmakdan
Maḳşadı südde-i iclâlini a'zam gibi
- 10 Pertev-i gûne-i ikbâli sa'âdet eşeri
Tıtdı başdan başa âfâkı meh-i tâm gibi

*288. EH 61a, AE 65a, MM 74b (Müzeyyel gazel)

2b şîvesi: şîve EH,

10a -gûne: kevkeb EH

- 11 Ola günden güne ikbâli füzûn bahtı sa'îd
Rûz-ı bed-ḥ^vâhı siyeh zûlmet-i aḥşam gibi

289*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Tünd-ḥû cellâd-meşreb bî-amândur ğamzesi
Ceng-cû Behrâm-ḥançer mû-miyândur ğamzesi
- 2 La'line söz yok belî feyz-i hayât eyler velî
Zehr-ârâm u ḥarîd-âşûb-ı cândur ğamzesi
- 3 Muttaşıl müjgânları bîdâr-ı fermândur hemân
Var ise çeşm-i siyâha bed-gümândur ğamzesi
- 4 Virmişem mürğ-ı dili ... bir şeh-bâza kim
Âşiyân vîrân iken şad ḥanmândur ğamzesi
- 5 Kâmeti dil-keş-reviş nergisleri merdüm-firîb
Zâlimün ammâ ki pek nâ-mihrbândur ğamzesi
- 6 Pençe-i tâb kıvılcı-ı saht-ı çarḥdur ebrûları
Nâvek-endâz-ı kazâ-yı nâ-gehândur ğamzesi
- 7 Öldürür bir ḥamlede Rüstem de olsa 'âşıkı
Şîr-efgen ṭurfe bir şâhib-kırândur ğamzesi
- 8 Bir nighle rahnedâr eyler sipihr-i a'zamı
Nâvek-i âhumla Es'ad tev'emândur ğamzesi

*289. EH 61b, AE 65a, MM 75a

1b mû : der EH

3a müjgânları : müjgânına EH

4.Beyit : -AE

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ne mümkün virmesün dil seyr iden bu hüsn ile ânı
Olinca böyle olsun dil-rübânıñ hüsn ile ânı
- 2 Gül-i rûyuñ gibi bir verd-i ra'nâ görmemişlerdür
Temâşâ eyleyenler ravza-ı gülzâr-ı imkânı
- 3 Fûrûğ-ı mihr-i ruhsâruñ göreliden dide-i gerdûn
Nigâh-ı i'tibârından düşürdi mâh-ı tâbânı
- 4 Gülistân-ı leţâfetde civânum şermsâr itmiş
Ruhuñ verd-i muţarrâyı kadûñ serv-i hırâmânı
- 5 Cihâna gelmemiş gelmez dahı sen gibi bir gül-ruh
Nazardan geçdi hep bu gülsitânıñ lâle-rûyânı
- 6 Sen ol hûn-rîzsin kim aşıkıñ Rüstem bile olsa
Elüñden pehlevândur kırtarursa zor ile cânı
- 7 Kõo kıalsun pür-şikeste mürğ-ı dil gül-dâm-ı zülfüñde
Perişân eyleme Es'ad gibi ol nâ-be-sâmânı

*290. EH 61b, AE 65b, MM 75a

291*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül Mecnûn gibi bir şûh-çeşmün oldı şeydâsı
K'ider Leylâ'yı meftûn bir nigâh-ı 'ışve-peymâsı
- 2 Görüp taḥrîk-i bâd-ı şubḥdan âşüfte gîsûsın
Başında 'âşıkuñ sünbül gibi deprendi sevdâsı
- 3 Degül nergis ser-â-pâ çeşm-i ḥasret eylemiş bâğı
O şûh-ı kem-nigâhuñ ârzû-yı çeşm-i şehlâsı
- 4 Girîbân-ı şekîbi şâneâsâ çâk çâk itdi
O çeşm-i sürme-sâyuñ pençe-i müjgân-ı gîrâsı
- 5 Fezâ-yı şîvede pâ-bend-i ḥayret itdi tûbâyı
O serv-i ser-bülendin ihtizâz-ı naḥl-i bâlâsı
- 6 Ben ey bülbül temâşâ-yı ruḥ-ı yâr ile ḥursendüm
Mübârekdür saña faşl-ı gülün verd-i muṭarrâsı
- 7 'Aceb rengîn-edâ-yı ṭab'ı şûhuñ mey midür Es'ad
Ki ta'bîri bile mest itdi bûy-ı neş'e-baḥşâsı

*291. EH 61b, AE 65b, MM 75b

2b deprendi : ditretti EH

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 İdüp nezẓâre ol gül-gûn beyâz-ı çeşm-i dil-cûyı
Düşürdüm eşk meserret gibi gözden çeşm-i âhûyı
- 2 Alur gözle nice nezẓâre itsün bir dağı mihre
Gören bu âb u tâb-ı hüsni ile sen mihr-i meh-rûyı
- 3 Suyı tîğ-ı nigâhuñ çâh-ı Bâbil'den midür bilmem
Ki bir keskin bağışla bismil itdün çeşm-i câdûyı
- 4 Yeşil dülbende gömmüş zann ider bir şem'-i çeşm-ârâ
Görenler teh-nümâ ol sebzâ-ı haţ-ı hod-rûyı
- 5 Gülistân-ı ruḥından çide-i dest-i nigâh itdüm
Gül-i ruḥsârı sünbül-rişte-i gîsû-yı şeb-bûyı
- 6 Sen inşâf it nice cân virmesün her seyr iden Es'ad
O sîmîn sâķ u gül-gûn 'ârız u billûr bâzûyı

*292. EH 62a, AE 66a, MM 75b

1b meserret : ḥasret E

3a Babil'den midür : Bâbil'dür nedür AE

4a gömmüş : girmiş E

5a ruḥından: ruḥında EH

293*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şermsâr itdi güli ruhsâr-ı âluñ ey perî
Sünbülü âşüfte kıldı zülf ü hâlün ey perî
- 2 Nâz ile serv-i çemende ser-nigûn itdi yine
İhtizâz-ı kâmet-i tûbâ mişâlün ey perî
- 3 Hastegân-ı 'aşkuña dârû-yı bürrü's-sâ'adur
Kevşer-i la'lünde ki âb-ı zülâlün ey perî
- 4 Leke şanma sîne-i bedr-i münîre yakdı dâğ
Şu'le-i mihr-i cemâl-i bâ-kemâlün ey perî
- 5 'Âşık-ı âşüfte dilde cân mı kor tâkat mi kor
Şîve-i refât ile gunc-ı delâlün ey perî
- 6 Çeşm-i efsûnsâzuña meftûn olaldan bir nefes
Rûz ü şeb gitmez derûnumdan hayâlün ey perî
- 7 Şabra tâkat kalmadı lûtf eyle Es'ad bendeñe
Yok mıdur Allâh içün va'd-i vişâlün ey perî

*293. EH 62a, AE 66a, MM 76a

1b zülf ü hâl : bâl u bâl EH

2a servi : serv-i EH

5a 1. kor : -EH

294*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şeb-nem-ârâ gül mi var rûy-ı 'arağ-rîzûn gibi
Dil-güşâ sünbül mi var zülf-i dil-âvîzûn gibi
- 2 Gülşen-i hûbîde la'lün gibi ter bir gönca yok
Serv-i bâlâ yok kad-ı şûh-ı belâ-hîzûn gibi
- 3 Hey ne 'Îsî-dem civânsın sen ki feyz-i şohbetün
Cân virür dil-mürdeye la'l-i şeker-rîzûn gibi
- 4 Nağd-i vâkt-i fitne-i rûz-ı kıyâmetdür kadün
Serv-i nâzum çeşm-i mest-i 'işve-engîzûn gibi
- 5 Dâne-i hâlün dil almakda 'aceb şayyâddur
Halka-i gül dâm-ı zülf-i 'anber-'âmîzûn gibi
- 6 El-hâzer âh-ı derûnından civânum Es'ad'un
Kârgerdür nâvek-i müjgân-ı hûn-rîzûn gibi

*294. EH 62b, AE 66b, MM 76a

295*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İtme zülfün gibi âşüfte dil-i 'uşşâkı
Kesme ey 'ahd-kesel râbîta-i müştâkı
- 2 Şubh-ı ümmîdümi hem-reng-i şeb-i târ itme
Zîr-i tûrraında nihân itme ruh-ı berrâkı
- 3 Yed-i beyzâya ziyâ n'oldığın işbât eyle
Luţf idüp bir gice keşf eyle o sîmîn-sâkı
- 4 Sîne-i şâfuñı âyîne gibi aç göster
Tâ bu deñlü koma hayretde dil-i 'uşşâkı
- 5 Çeşm-i Hârût ile Mârût'ı da meftûn itdün
Sihr-i çeşm-i siyehün tutdı tamâm âfâkı
- 6 Olmasun bâde-i düş-nâb kıo zehr-âb olsun
Tek hemân kendi elünden şunagör ey sâkı
- 7 Kayd-ı zülfünden âzâd eyle gönül kendüñi sen
Al haţ-ı tâze-resenden sened-i ıtlâkı
- 8 Es'adâ kıssa-i hicrânı dirâz itmeyelüm
Yâr bâkı didiler meclis-i şoĥbet bâkı

*295. EH 62b, AE 66b, MM 76b

1a 'uşşâkı : müştâkı EH

7a gönül kendüñi sen : -EH

8b bâkı : idelüm EH

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül dünyâyı gezdün yâr-ı bî-agyâr gördün mi
Çemende bülbül olduñ bir gül-i bî-hâr gördün mi
- 2 Cihânuñ dürd-i şâfın imtiḥân itdün zamânlardur
Bu 'işret-hânede bir neş'e-i ser-şâr gördün mi
- 3 Sen ey âyîne yüz naḡş-ı cemâle rû-şinâs olduñ
Perî-rûlarda bu şûretde hiç dildâr gördün mi
- 4 Nühüfte bir nighle Bâbilistân itdi âfâkı
Ne câdû oldığın ol çeşm-i efsûnkârı gördün mi
- 5 Şabâ teşrîḥ idersin mû-be-mû her şabâh o zülfi
Hezârân dil ta'alluḡ itmedük bir târ gördün mi
- 6 Ğubâr-engîz-i sebḡat oldı mî'mâr-ı belâgatda
Ne meydân aldı Es'ad ḡame-i reh-vâr gördün mi

*296. EH 62b, AE 67a, MM 76b
gördün mi : gördin mi AE (bütün redifler)
5a o : ol EH

297*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bûlbül-i âşüfte-güftâruñ gülistândur yiri
Gönlümün gülşen-serâ-yı hüsn-i cânândur yiri
- 2 Hâne-zâd-ı halka-i zencîr-i sevdâdur gönül
Çîn-i şâm-ı turra-i âşüfte-mûyândur yiri
- 3 Tengnâ-yı dilde tûrmaz âh-ı hasret bir nefes
Vüs'at-âbâd-ı felekde evc-i Keyvândur yiri
- 4 Kışver-i tende perî-zâd-ı hayâl-i dil-berün
Bî-sühân mînâ-serâ-yı dîde-i cândur yiri
- 5 Seng-i râh olmaz dil-i dîvâneye dîvâr-ı şehir
Tâ ezelden Kaysveş deşt ü beyâbândur yiri
- 6 Hükûm-i tertîb ile tarh olmuş tekellûf ber-çaraf
Yoksa bu nev-nazmuñ Es'ad şadr-ı dîvândur yiri

*297. EH 63a, AE 67a, MM 77a

2b çura : -EH

4b dîde : kışver AE

5b deşt ü : deşt-i EH

6b nev : -EH

Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilün

- 1 Aç yüzün bâğda 'arz eyle ruh-ı zîbâyı
Bülbülün çeşmine hâr eyle gül-i ra'nâyı
- 2 Çık şalın nâz ile tâvus gibi gülşende
Pây-mâl eyle sehî-serv-i çemen-pîrâyı
- 3 Çekmeyen halka-i âğûşına hamyâze çeker
Toğrısı sen gibi bir serv-i sehî-bâlâyı
- 4 Kemerün mûy-ı miyânum belüni sıkıldıkça
Teng ider gözlerüme dâ'ire-i dünyâyı
- 5 El tutuşduk belüni kucmağa nakd-i dil ile
Bozmasa hançer-i hûn-rîzün eger arayı
- 6 Ne yalan söyleyeyüm söylemeye havf iderüm
Yoksa çok az bulunur sencileyin hercâyı

*298. EH 63a, AE 67a, MM 77a

299*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dimişdüñ ahdüm olsun saña bî-dâd itmeyem ğayrı
Seni vaşlumla mesrûr eyleyem şâd itmeyem ğayrı
- 2 Mürüvvetsiz beni maḥzûn idüp aġyârı şâd itdün
Sen inşâf it nice ben âh u feryâd itmeyem ğayrı
- 3 Ferâmûşkârlıkdur çünkü ṭab'ûñ ahdüm olsun kim
Seni şimden girü ben daḥı der-yâd itmeyem ğayrı
- 4 Binâ-yı ahdi ey ḥâtır-şiken âḥir ḥarâb itdün
Senüñle tevbe olsun ṭarḥ-ı bünyâd itmeyem ğayrı
- 5 Ḥarâb-ı ḥasret-i mi'mâr kılsun şöyle kim ḥaṭṭa
Ḥayâlüñle dil-i vîrânı âbâd itmeyem ğayrı
- 6 Nigâh-ı ḥasrete bir laḥza ruḥşat virmeyem ya'ni
Dil-i müştâka didâruñla imdâd itmeyem ğayrı
- 7 Temâyül itmedün ey serv-ḳâmet çünkü ben ḥâke
Senünçün ben de meyl-i serv-i âzâd itmeyem ğayrı
- 8 Beni Es'ad gibi dem-beste itdün çünkü şart olsun
Ki vaşfuñda senüñ naẓm-ı nev îcâd itmeyem ğayrı

*299. EH 63b, AE 67b, MM 77b

6b müştâka : müştâkı AE

7a itmedün : itmemeñ AE

8b vaşf : vaşl AE

SÖZLÜK

A

âb: Su.

âb-ı beğâ: Ebedilik, ölümsüzlük suyu.

âb-ı dem-i şimşîr: Kılıcın kan suyu.

âb-ı deryâ: Deryanın suyu.

âb-ı hayât: Hayat suyu, âbıhayat.

âb-ı hayvân: Hayat suyu, âbıhayat

âb-ı Hızır: Ölümsüzlük veren su, âbıhayat.

âb-ı rûy: Yüzsuyu, şeref, haysiyet.

âb-ı zindegânî: Dirilik suyu, ölümsüzlük veren su, âbıhayat.

âb-ı zülâl: İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf su.

âb-rûy-ı Âl-i 'Osmânî: Osmanlı hanedanının yüzsuyu, şerefî, haysiyeti.

âb u hevâ-yı bâğ: Bahçenin havası ve suyu.

âb u tâb: Güzellik, parlaklık, letâfet. Tâzelik, canlılık.

âb u tâb-ı çehre-i yâr: Sevgilinin yüz güzelliği.

âb u tâb-ı çîn-i emvâc: Dalga kıvrımlarının güzelliği.

âb u tâb-ı hüsn: Güzelliğin letâfeti.

âbâd: Bayındır, mâmur, âbâdan.

‘abd: Kul.

‘abd-i mücrim: Günahkâr kul.

‘abd-i şâdık: Sadık kul.

âbdâr: Tâze, parlak, renkli, güzel.

‘abeş: Boş, anlamsız, saçma (şey).

âbisten: Gebe.

‘aceb: Acep, şaşma, hayret. Garip, acâyip, tuhaf, şaşırtıcı. Acebâ.

‘acebâ: Acebâ.

‘acz: Acizlik.

aç-: Açmak.

açıl-: Açılmak.

ad: Ad, isim.

a‘dâ: Düşmanlar.

a‘dâ-yı bed-kâr: Kötü iş yapan alçak düşmanlar.

‘adâlet: Adalet.

âdem: Adam, insan, beşer.

âdemlik: Adamlık.

‘âdet: Âdet, alışılmış şey, usûl, görenek.

‘âdet-i dîrîne: Eski âdet, görenek.

‘âdetâ: Bayağı, basbayağı, sanki, neredeyse.

‘adl: Adâlet.

‘adüvv: Düşman

‘afâf: Afafet, iffet, namusluluk.

âfâk: Ufuklar.

âfâk-ı etrâf: Her taraf.

âferîde: Yaratılmış, halkedilmiş.

âferîn: Âferîn, yaşa, var ol, bravo!

âfet: Büyük felâket, belâ, musîbet, bâdire.

âfet-i âhû-nigâh: Ceylan bakışlı güzel (sevgili).

âfet-i ‘aşk: Aşk belası.

âfet-i cân u dil: Can ve gönlü
kendine bağlayan güzel (sevgili).

âfet-i devrân: Çok güzel kadın
(sevgili).

âfet-i ser-rişte-i peymân: Yemin
akdinin bozulması.

âfet-resân: Âfet erıştiren, belâ
getiren.

‘âfiyet: Sağlık, sıhhat.

âftâb: Güneş.

âftâbâsâ: Güneş gibi.

âftâb-ı hüsn: Hüsün güneşi (sevgili).

âftâb-ı mâh-ı ıal‘at: Güzellik ayının
güneşi (sevgili).

‘âfv: Af.

ağ: Ağ.

âgâh: Haberdar; uyanık.

ağar-: Ağarmak.

ağız açdurma-: Konuşturmamak.

ağız ağıza ver-: Ağız ağıza vermek.
Konuşmak.

âğâz: Başlama, giriş, başlamak.

âğâz-ı kâr: İşe başlamak.

âğâz-ı sühan: Söze başlamak.

ağla-: Ağlamak.

ağmâz: Göz kırpmalar.

âğûş: Kucak.

âğûş-ı temennâ: Temennî yeri.

âğûş-ı ümmîd: Ümit yeri.

âğûş-ı vişâl: Kavuşma yeri.

ağyâr: Gayrılar, başkalar, rakipler.

ağyâr-ı bed-endîş: Fenâ düşünceli
rakipler.

ağyâr-ı bed-kâr: Kütülük yapan
rakipler.

ağyâr-ı fesâd-engîz: Fesat çıkaran
rakipler.

ağyâr-ı gönül: Gönlün rakipleri.

ağyâr-ı kec-bîn: Yanlış düşünen
rakipler.

ağyâr-ı nâ-hem-vâr: Uygunsuz, fena
rakipler.

ağyâr-ı siyeh-çehre: Kara yüzlü
rakipler.

ağyâr-ı siyehkâr: Günah işlemiş,
suçlu rakipler.

ağzıkara: Ağzı bozuk, kötü söz
söyleyen.

âh: âh, feryat, inilti.

âh it-: Feryat etmek.

âh-ı derûn: Gönülden, içten gelen
feryat.

âh-ı dil-i pür-sûz: Çok yanmış (acı
çekmiş) gönlün feryadı.

âh-ı hasret: Hasretin feryadı.

âh-ı serd-i hasret: Hasretin soğuk
feryadı.

âh-ı zâr: İnleyenin feryadı.

âh u efgân: Âh ve figanlar.

âh u feryâd: Âh ve feryatlar.

âh u figân: Âh ve figân.

âh u vâh: Âh ve vâh.

âh u zâr: Âh ve inleyiş.

ağbâb: Dostlar.

ağbâb u yârân: Dostlar ve sevgililer.

‘ahd: Yemin; söz verme.

‘ahd-i Cem: Cem’in yemini.

‘ahd ü qarâr: Söz verme,
kararlaştırma.
‘ahd ü peymân: Söz verme, yemin.
âhen: Demir.
âhen-dil: Demir yürekli, katı kalpli.
âheng: Âhenk, hoş ses.
âheng-i sürûd: Şarkı, türkû, nağme
sesi.
aḥfâd: Torunlar.
âḥir: Son, sonuncu.
âḥir zamân: Son zaman, dünyânın
sonunun yaklaştığı, kıyâmetin
kopmasının yakın olduğu kabul
edilen zaman bölümü.
aḥkâm: Hükümler, buyruklar.
aḥkâm-ı kazâ: Kaza hükümleri.
Aḥmed-i Muḥtâr: Peygamber
efendimiz (sav.)
aḥmer: Kırmızı, kızıl.
aḥsentü: Maşallah.
aḥşam: Akşam.
aḥter: Yıldız.
aḥter-i baḥt-ı zâr: İnleyenin
bahtının yıldızı.
aḥter-i Dünbâledâr: Kuyruklu
yıldız.
aḥter-i şubḥ: Sabah yıldızı.
aḥter-i ṭâlî: Talih, şans yıldızı.
âhû: Ceylan, gazal, maral.
âhû-yı deşt-i Çîn ü Tatar: Çîn ve
Tatar çölünün ceylanı.
âhû-yı hem-çeşm: Aynı ceylan gözü
gibi. Ceylan gözüne benzer.
âhû-yı Tatar: Tatar ceylanı.

âhû-çeşm: Ceylan gözlü.
âhû-dîde: Ceylan gözlü.
âhû-nigâh: Ceylan bakışlı.
âhû-nigeh: Ceylan bakışlı.
âhuvân-ı çeşm-i efsûnsâz: Büyüleyici
gözün ceylanları.
aḥvâl: Haller.
aḥz: Almak.
aḥz-ı intikâm: İntikam almak.
aḥzân: Hüzünler.
aḥ-: Akmak.
aḥıt-: Akıtmak.
‘aḥd: Akdetme, bağlama,
dügümleme.
‘âḥıbet: Son, işin sonunda.
‘âḥıl: Akıllı.
‘aḥıb: Arkası, devamı.
‘akîde: Şeker.
‘aḥîḳ: Meşhur ve kıymetli, ekseriya
kırmızı renkte olan ve yüzük gibi
şeylere takılan taş.
‘aḳl: Akıl.
‘aḳl-ı gürîz: Kaçan (baştan çıkan)
akıl.
‘aḳl u fikr: Akıl ve fikir.
‘aḳl u şabr: Akıl ve sabır.
aḳrân: Akran, Aynı yaşta olanlar,
yaşıtlar; yaşıt, yaştaş.
‘aḳreb-nihâd: Akrep huylu.
‘aks: Akis, yansıma; tersine dönme.
‘aks-i cemâl: Cemâlin (yüz güzelliği)
aksi.
‘aks-i ḳad-ı bâlâ-bülend: Uzun
boylunun (sevgili) boyunun aksi.

‘aks-i me’ mûl: Beklenilenin aksine, tersine.
 ‘aks-i mihr-i raḥşân: Parlak güneşin (sevgili) aksi, yansıması.
 ‘aks-i ruḥsâre-i sâķî: Sâķînin yüz güzelliğinin yansıması.
 ‘aks-i serv-kadd: Servi boylunun (sevgili) yansıması.
 ‘aks-i zülf-i mu‘anber: Güzel kokulu saçın yansıması.
 âl: Aile; kırmızı; hîle.
 âl ü şaḥb ü emcâd: Âl ve ashâb ve emcâd.
 Âl-i ‘Osmânî: Osmanlı hanedanı.
 al-: Almak.
 a‘lâ: En yüce.
 a‘lâ vü ednâ: En yüksek ve en alçak.
 âlâm: Elemler.
 alay: Alay, kalabalık, topluluk.
 aldan-: Aldanmak.
 ‘âlem: Âlem, cihan, dünya, kainat, herkes, ortam, meclis...
 ‘âlem-i âb: mec. İçki meclisi.
 ‘âlem-i endîşe: Hayâl âlemi.
 ‘âlem-i envâr: Nurlar âlemi, gökyüzü.
 ‘âlem-i esbâb: Sebepler âlemi, bu dünya.
 ‘âlem-i ıtlâķ-ı cünûn: Deliliğın özgürlük âlemi.
 ‘âlem-i tecrîd: Tecrit âlemi.
 ‘âlem-gîr: Cihana yayılan, cihanı tutan.
 ‘âlem-nümâ: Cihânı gösteren.

‘âlem-pesend: Herkesçe beğenilen.
 ‘âlî: Yüce (mekan).
 ‘alîl: Hasta (mec. Harap, bitkin).
 ‘alîl-i fûrķat: Ayrılığın hastası.
 Allâh: Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.
 alt: Alt. Bir şeyin yere bakan yüzü.
 âlûde: Bulaşmış; dolu; kirlenmiş.
 âlûde-i her-naķş: Bütün renklerle dolu.
 âlûde-i ḥumâr: Sersemlik, sarhoşlukla kirlenmiş.
 âlûde-i zehr-i ‘itâb: Tekdir zehrine düşür.
 âlüfte: Muhabbet ve sevgi delisi;
 alışık, müptela, düşkün.
 âlüfte-i âşüfte: Âşifteliğle alışmış.
 âlüfte-meniş: Fahîşe huylu.
 âlüfte-meşreb: Fahîşe meşrebli.
 âmâc: Nişan alınan yer, nişan tahtası, hedef.
 âmâc-ı tîr-i inkisâr: İnkisar okunun hedefi.
 âmâde: Hazır.
 âmâl-i murâdât: Arzulanan şeylerin isteğî.
 amân: Aman. Usanç, hayret, yalvarma, îkaz, endîşe, korku öfke, özür dileme, beğenmeme, güçlük, küçümseme ifâde eden cümlelerde tekrar yoluyla mânâyı daha da kuvvetlendirir.
 âmânî: Emniyette olma hali.
 âmed-şüd: Geliş-gidiş.

‘amel: Amel, iş.

âmîhte-i şûr u ‘itâb: Azarlama ve gürültüye karışmış.

ammâ: Ama.

‘amûd: Sütun, direk.

‘amud-ı âh-ı hasret: Hasret âhının sütunu.

‘amûd-ı nûr: Nûr sütunu.

‘amûd-ı şubh: Sabahın ışıkları.

‘amûd-ı şubhveş: Sabahın ışıkları gibi.

ân: An, kısa zaman bölümü.

añ-: Anmak.

ana: Ana.

anañ südi: Ananın sütü gibi.

aña: Ona.

‘anber: Amber, güzel koku.

‘anberîn: Güzel kokulu.

‘anbersâ: Amber gibi, amber kokulu, mis kokulu.

ancağ: Ancak.

and: Yemin, yemin etmek.

‘andelîb: Bülbül.

‘andelîbân: Bülbüller.

‘andelîb-i bî-nevâ: Sessiz, ötmeyen bülbül.

‘andelîb-i dâstân-pîrâ: Destan okuyan, öten bülbül.

‘andelîb-i dil-i ‘uşşâğ: Âşıkların gönül bülbülü.

‘andelîb-i hâme: Kalemin bülbülü.

‘andelîb-i hezârân: Bülbüllerin bülbülü.

‘andelîb-i zâr: İnleyen bülbül.

añdır-: Andırmak.

‘anğâ: Anka kuşu. İsmi olup cismi bilinmeyen bir kuş. Çok büyük olduğu anlatılır. Zümrüdü Anka ve Simurg gibi isimlerle de anılır.

añla-: Anlamak.

añlat-: Anlatmak.

anuñçün: Onun için.

‘âr: Utanma, mahcubiyet.

ara: Ara.

ara-: Aramak.

ara- izle-: Aramak, izlemek.

‘arağ: Ter.

‘arağ-ı şerm: Utanç teri.

‘arağ-nâk: Terli, terlemiş.

‘arağ-rîz-i hicâb u şerm: Utancından ter döken.

arala-: Aralamak.

ârâm: Durma, yerleşme, dinlenme.

ârâm-ı cân: Canın dinlenmesi.

ârâm-ı cân-ı zâr: İnleyen gönlün sakinleşmesi.

ârâm-ı dil ü cân: Can ve gönlün sakinleşmesi.

ârâm u qarâr: Yerleşme, karar kılma.

‘ar‘ar: Dağ selvisi (mec. Sevgilinin boyu posu).

ârâyîş: Süs, süsleme.

ârâyîş-i dîvânçe-i eş‘ar-ı nezâket: Nezaket şiirlerinin divançesinin süsü.

a‘râz: Arazlar, işaretler.

‘arbede: Arbede, cidal, kavga, gürültü.

‘arbede-âgâz-ı tegâfûl: Tegafûl kavgası koparan.
 ‘arbede-cûyân: Kavgaya arayan.
 ard: Art.
 ‘ârîz: Yanak.
 ‘ârîz-ı âteş-mişâl: Kırmızı yanak.
 ‘ârîz-ı bî-mûy-ı cânân: Sevgilinin tüysüz, temiz yanağı.
 ‘ârîz-ı gül-îfnet-i yâr: Sevgilinin gül mayalı yanağı.
 ‘ârîz-ı nigâr: Resim gibi güzel sevgilinin yanağı.
 ‘ârîz-ı şâf: Saf, temiz yanak.
 ‘ârif: Ârif, bilgili, irfan sahibi.
 ‘ârifân: Ârifler.
 ‘ârif-i bînâ: Gören ârif.
 âşâr: Eserler. İzler.
 âşâr-ı küdûret: Kederlilik, gussa izleri.
 ‘arşa-i feşâhat: Fesahat sahası, söz meydanı.
 ‘arş: Arş, taht.
 ‘arş u kürsî: Arş ve Kürsü. Allah’ın kudret ve saltanatının tecellî ettiği, tahtının bulunduğu en yüksek gök katı.
 artırâgôr-: Artırmak, fazlalaştırmak.
 ‘arz: Arz etmek, sunmak, göstermek.
 ‘arz-ı ‘ayş ü nûş: İçki sunma.
 ‘arz-ı hâl: Dilekçe, mektup.
 ‘arz-ı hüner: Hüner göstermek.
 ‘arz-ı melâl: Hüzün ve keder sunma.
 ‘arz-ı niyâz: Dua etme, yalvarma.
 ‘arz-ı şikâyet: Şikâyet etme.

‘arz-ı temennâ: Temennî etme.
 ‘arz-ı vefâ: Vefa göstermek.
 ârzû: Arzu, istek.
 ârzû-yı çeşm-i şehla: Şehla göze kavuşma isteği.
 ârzûmend-i mulâkât: Konuşma, görüşmeleri arzulayan.
 ârzûmend-i vişâl: Kavuşmayı arzulayan.
 ârzûmend-i gül: Gülü arzulamak (mec. Sevgiliye kavuşma özlemi).
 ‘asâ: Asâ, değnek.
 ‘asâ-yı kefi Mûsâ: Musa (as.)’ın asâsı.
 ‘asâ-yı kill: Kalem.
 âşaf: Vezir.
 âşaf-ı ‘aşr: Asrın veziri.
 âşaf-ı dehr: Zamanın veziri.
 âşaf-ı ekrem: Cömert vezir.
 âşaf-ı ferhunde-tedbîr: Uğurlu vezir.
 âşaf-ı vâlâ-himem: Himmeti yüce olan vezir.
 âşaf-nişân: Vezir görünümlü.
 âşaf-şîfat: Vezir sıfatlı.
 aşâlet-pîşe: Asalet peşinde koşan.
 âsân: Kolay.
 âsânlık: Kolaylık.
 âsâyîş: Güvenlik, rahat.
 aşhâb: Sahipler, sahabeler.
 aşhâb-ı kîl: Söz sahipleri.
 aşhâb-ı kirâm: Hz. Muhammed’in seçkin arkadaşları, ashâbın ileri gelenleri.
 aşıl-: Asılmak.

âsitân: Eşik.

âsitâne: Eşik.

âsiyâb: Değirmen.

aşlâ: Hiçbir vakit, hiçbir zaman,
hiçbir şekilde, kesinlikle, kat’iyen.

âsmân: Âsuman. Gök, gökyüzü,
semâ, felek.

‘aşr: Asır. Zamanın bir cüzü, yüzyıl.

aş yir-: Aş yemek. Yemeği
beğenmemek veya yemeğe aşırı istek
duymak.

‘âşık: Âşık. Aşırı derecede seven,
mübtela.

‘âşık-ı âşüfte: Âşifte âşık.

‘âşık-ı âzâr: Kırılmış âşık.

‘âşık-ı bîmâr: Hasta âşık.

‘âşık-ı dil-haste: Gönlü yaralı âşık.

‘âşık-ı dil-rîş: Kederli âşık.

‘âşık-ı dil-sûz: Kederli âşık.

‘âşık-ı ser-bâz-ı tegâfûl: Bilmezlikten
gelen âşık.

‘âşık-ı ser-der-hevâ: Kibirli âşık.

‘âşık-ı sûhte: Yüreği yanan âşık.

‘âşık-ı şeydâ: Çılgın âşık.

‘âşık-ı zâr: İnleyen âşık.

‘âşıkân: Âşıklar.

‘âşık u ma‘şûk: Seven ve sevilen.

âşikâr: Açık, meydanda.

âşinâ: Âşinâ, dost, tanıdık, bildik.

âşinâ-yı heves: İsteğin dostu.

âşinâ-yı kûşe-i dâmân: Etek ucunun
dostu.

âşinâ-yı sürme: Sürmenin dostu.

âşiyân: Yuva, mesken, barınak.

‘aşk: Aşk.

‘aşk-ı pâk: Saf aşk.

âşûb: Karışıklık, hengâme.

âşûb-ı kıyâmet: Kıyamet hengâmesi.

âşüfte: Âşifte. Perişan, dağınık.

âşüfte-i gül-gonca-i destâr: Sarığın
gülgoncasına benzeyen kıvrımı.

âşüfte-i ser: Başın (saçın)

dağınıklığı.

âşüfte-i ta‘bîr-i zülf: Saçın ifadesinin
dağınıklığı.

âşüfte-bâl: Âşifte boylu.

âşüfte-dil: Âşifte gönüllü.

âşüfte-dilân: Âşifte gönüllüler.

âşüfte-hâl: Perişan hâlli.

âşüfte-hâl-i ‘âşık-ı muẓtar: Zorda
kalan âşığın perişan hâli.

âşüfte-kâr: İşi âşiftelik olan, ahlâk
düşkünü (kadın).

âşüfte-meşreb: Perişan meşrepli.

âşüfte-ṭab‘ân: Perişan tabiatlar.

at-: Atmak.

at sür-: At koşturmak.

‘atâ: Atâ, lütuf, ihsan.

âteş: Ateş.

âteş-i ‘aşk: Aşk ateşi.

âteş-i bâlâ-rev: Uzun boylu ateş.

âteş-i dil-sûz-ı bî-dâd: Adaletsiz
gönül yakıcı ateş.

âteş-i ğam: Gam ateşi.

âteş-i hacâlet: Utanma ateşi.

âteş-i hicr: Ayrılık ateşi.

âteş-i hicrân: Ayrılık ateşi.

âteş-i seyyâle: Akıcı ateş.

âteş-i sûzân: Yakıcı ateş.
âteş-i şevk-ı ruh: Yanağın şevk ateşi.
âteş-i tennûr: Tandır, fırın ateşi.
âteşîn-ruhsâr: Ateş renkli, kırmızı yanak.
âteş-‘izâr: Ateş (kırmızı) yanaklı.
âteş-‘inân: Ateş tutan.
âteş-pâre: Ateş parçası, kıvılcım.
âteş-zebân: Ateş dilli. Çok etkili ve dokunaklı söz ve şiir söyleyen.
âteşîn: Ateşli, ateşten.
âteşzâr: Ateşlik.
aţlas: Atlas. Kumaş.
aţlas-ı çarh-ı felek: Çarkifeleğin atlası.
aţlas-ı dîbâ: İpekli kumaş.
âvâre: Başboş, serseri, işsiz.
âvâre-i künc-i hamûl: Tahammül köşesinin avaresi.
âvâz: Avaz. Ses.
âvâze: Yüksek ses, ün.
âvâze-i feryâd ü efgân: Feryat ve figan sesi.
âvâze-i haţ: Yazı sesi.
âverde: Getirilmiş.
âverde-i efgâr: Yaralı getirilmiş.
ay: Ay.
âyâ: Aceba!
ayağ: Ayak; kadeh.
ayaklan-: Ayaklanmak, kalkmak.
‘ayân: Ayan, açık, belli.
a‘yân: Bir şehrin ileri gelenleri.
a‘yân u erkân: Ayan ve erkan. Bir şehrin eşrafı.

‘ayâr: Ayar, ölçü, değer.
‘ayâr-ı ‘amel: Amelin ayarı.
Ayâz: Mahmud ve Ayaz kıssasının kadın kahramanı.
‘ayb: Ayıp.
âyende: Gelen, geçici.
âyet: Âyet.
âyet-i nûr: Nûr âyeti.
âyet-i rahmet: Rahmet âyeti.
âyet-i taḥrîm: Haram kılınma âyeti.
âyîn: Ayin, tören.
âyîn-i berg ü sâz-ı melâmet: Melametın gerekli şeylerinin töreni.
âyîn-i Cem: Cem âyini.
âyîn-i ḥaşmet: Haşmet gösterisi.
âyîn-i rindî: Rintlerin meclisi.
âyîne: Ayna.
âyîne-i âb: Su aynası.
âyîne-i ‘âlem-nümâ: Cihanı gösteren ayna.
âyîne-i bî-kîne: Temiz ayna.
âyîne-i cemâl: Güzellik aynası.
âyîne-i cemâl-i nigûyân: Güzellerin cemâl aynası.
âyîne-i cemâl-nümâ-yı Hudâ: Hudâ’nın cemâlini yansıtan ayna. (Hz. Peygamber)
âyîne-i didâr-ı luţf: Lütuf yüzünün aynası.
âyîne-i dildâr-ı leţâfet: Letafet yüzünün aynası.
âyîne-i endâm: Boy aynası.
âyîne-i ḥalkâr: Tezhipli, süslemeli ayna.

âyîne-i hayret-i dîdâr: Gözün
hayretinin aynası.
âyîne-i hûşîd: Güneşin aynası.
âyîne-i hüsn-i mücellâ: Mücellâ
güzellik aynası.
âyîne-i kalb: Kalbin aynası.
âyîne-i levh-i dil: Gönül aynası.
âyîne-i rû-dâde-i dîvâr-ı hâkîkat:
Hakikat duvarının yüz verilmiş
aynası.
âyîne-i ruh: Yanak, yüz aynası.
âyîne-i ruhsâr: Yüz aynası.
âyîne-i ruhsâre: Yüz aynası.
âyîne-i rûy: Yüz aynası.
âyîne-i sîmâ: Sima aynası.
âyîne-i şûret-i dîdâr: Yüzün
suretinin aynası.
âyîne-i şûret-i şâhib-nazarân: Bakış
sahiplerinin suretinin aynası.
âyîne-i tab‘: Tabiat, huy, karakter,
kişilik aynası.
âyîne-i tâbdâr: Parlak ayna.
âyîneâsâ: Ayna gibi.
âyînedân: Ayna çantası.
âyînedâr: Ayna tutan.
âyînedâr-ı hayret-i dîdâr: Yüzün
şaşkınlığına ayna tutan.
âyînedâr-ı şûret-i dîdâr: Yüzün
sûretine ayna tutan.
âyînedâr-ı şahid-i dîdâr: Yüzün
şahidine ayna tutan.
âyîne-rû: Ayna yüzlü.
âyîneveş: Ayna gibi.

‘aynü’l-kemâl: Kemal gözü,
mükemmeli gören göz.
ayrıl-: Ayrılmak.
‘ayş ü ‘işret: Zevk ve sefâ.
‘ayyâr: Hırsız, dolandırıcı, hileci.
az: Az.
‘azâb: Azap.
âzâd: Azat.
âzâde: Azade, serbest.
a‘zam: En büyük.
âzâr: İncitme, tazip, zulüm.
‘azîm: Çok büyük.
‘âzim-i seyr-i bâğ: Bağda tenezzüle
azm eden.
‘azîz: Aziz.
‘azîz-i Mısr: Mısır azizi (Hz. Yûsuf).
‘azm: Azim. Niyet, kast.
‘azm-i hayâl: Hayâlin azmi.
‘azm-i sefer: Sefer azmi.
‘azm-i ser-i gülzâr: Gülbahçesinin
gezintisine azm etmek.
‘azm-i seyr ü gül-geşt-i şafâ: Sefâlı
gül seyri ve gezintisine azm etmek.
‘azm-i şikâr: Ava azm etmek.
âzmâyîş: Deneme, tecrübe.
âzürde: İncinmiş.
‘azv: İftira, nispet etme.
B
bâb: Kapı.
bâb-ı ‘adl: Adalet kapısı.
Bâbil: Eski Mezopotamya’nın en
büyük ve en ünlü şehri.
Bâbilistân: Babil şehri.

Bâbilzâr-ı çeşm: Gözün Babil bahçesi.
 bâd: Rüzgâr.
 bâd-ı hevâ: Karşılıksız, bedava.
 bâd-ı şabâ: Saba rüzgârı.
 bâd-ı seher: Seher rüzgârı.
 bâd-ı şehergâh: Seher vakti rüzgârı.
 bâdâm: Badem.
 bâde: Bâde. Şarap, içki, kadeh.
 bâde-i câm-ı hâkîkat: Hakikat kadehinin bâdesi.
 bâde-i düş-nâb: Mest eden bâde.
 bâde-i gül-fâm: Gül renkli (kırmızı) bâde.
 bâde-i hamrâ: Kıpırmızı bâde.
 bâde-i istignâ: İstignâ bâdesi.
 bâde-i 'ışret: İşret bâdesi.
 bâde-i şevk: Şevk bâdesi.
 bâde-i vaşl: Kavuşma bâdesi.
 ba'd-ez-în: Bundan sonra.
 bâdiye-peymâ-yı mecâz: Mecâzın çölde dolaşanı.
 bâğ: Bağ. Büyük bahçe, bostan.
 bâğ-ı âlem: Dünya bahçesi.
 bâğ-ı behişt: Cennet bahçesi.
 bâğ-ı cennet: Cennet bahçesi.
 bâğ-ı hayâ: Hayâ bahçesi.
 bâğ-ı huld: Cennet bahçesi.
 bâğ-ı hüsn: Güzellik bahçesi.
 bâğ-ı kûy: Köy, semt bahçesi.
 bâğ-ı ruh: Yanağın bahçesi.
 bâğ u bostân: Bağ ve bostan.
 bâğbân: Bahçe bekçisi, bahçıvan.
 bâğbân-ı bî-nevâ: Sessiz bahçıvan.

bağbân-ı nâz: Naz bahçıvanı.
 Bağdâd: Bağdat şehri.
 bağışla-: Bağışlamak.
 bağla-: Bağlamak.
 bâğr: Bağır.
 bağy-ı tuğyân: Taşkınının verdiği sıkıntı.
 bahâ: Paha, kıymet, değer.
 bahâr: Bahar.
 baħr: Deniz.
 baħr-ı pür-âşûb-ı dehşet: Dehşetin karışık denizi.
 baħr-ı pür-âşûb-ı ğam: Gamın karışık denizi.
 baħr-ı 'ummân: Umman denizi.
 baħr u berr: Deniz ve kara.
 baħş: Söz münazarası.
 baħş-i dirâz: Uzun söz.
 baħş-i germiyyet: Sıcak sohbet.
 baħş: Bağış; ihsan.
 baħş-ı hil'at: Elbise bağışlama.
 baħş-ı kâlerendân: Kalender dervişlerin ihsânı.
 baħt: Baht. Kader, talih; saadet.
 baħt-ı bülend-i zülf-i 'anber: Amber kokulu zülfün yüksek bahtı.
 baħt-ı siyâh: Siyah (kara) talih.
 baħt-ı siyeh: Siyah (kara) talih.
 baħt-ı siyeh-seyyârân: Siyah seyyarelerin bahtı.
 baħt-ı yâr: Sevgilinin bahtı.
 bâ-huşûş: Hususiyle. En çok. Hele.
 bâ-imtinân: Memnuniyetle.

bâ-te'sîr-i baht-ı nâ-be-sâmân:
Huzursuz bahtın tesiriyle.
ba'îd: Uzak.
bâ'îs: Gönderen, sebep olan.
Bâ'îs-i halk-ı felek: Yeniden yaratan Allah.
bak-: Bakmak.
bâkî: Bâkî. Kalıcı. Ebedî.
bâl u per: Kol ve kanat.
bâlâ: Yüksek. Boy.
bâlâ-bülend: Uzun boylu.
bâlâ-keşîde: Uzun boylu.
bâlâlan-: Yükselmek, yücelmek.
bâlâ-yı 'arz-ı hâl: Arzuhalin boyu.
bâlâ-yı belâ-bâr: Bela yüklü boy.
bâlâ-yı isti'dâd: İstidatın boyu.
bâlîn-i zerrîn-târ: Altın telinden yapılmış yastık.
bâm: Dam. Kubbe. Sakf.
bâm-ı Keyvân: Zuhal gezegeni, Satürn'ün damı.
baña: Bana.
bâr: Yük. Yemiş, meyve. Manevi ağırlık.
bâr-ı gam: Gam yükü.
bâr-ı girân-ı dil: Gönlün ağır yükü.
bâr-ı girân-ı hasret: Hasretin ağır yükü.
bâr-ı girân-ı hâtır-ı nâzûk-dilân: Nazik gönüllülerin kalbinin ağır yükü.
bâr-ı girân-ı nâz: Nazın ağır yükü.
bâr-ı hasret: Hasret yükü (keder).
bâr-ı hicr: Ayrılık yükü (hüzün).

bâr-ı miḥnet: Sıkıntı yükü.
bâr-ı nâz: Naz yükü.
bârgâh: İzinle girilecek yer. Huzûr-ı İlâhî.
bârgâh-ı 'ayş ü 'îşret: Zevk ve sefâ yeri. Eğlence meclisi.
bârî: Hususu ile. Hele. Hiç olmazsa. Bir defa.
Bârî Hüdâ: Bir kalıptan döker gibi, düzgün, tertipli ve güzel yaratan. Aza ve cihâzatları birbirine mütenasip ve kâinattaki umumî nizama ve gayelere uygun ve münasebettar olarak halkeden Cenâb-ı Hak (cc.).
bârîk: İnce, nâzik, dakik.
bârîk: Parıldayan, parlak.
baş-: Basmak.
başar: Görme duygusu.
başdur-: Basdırmak.
başîr: Basiret sâhibi ve anlayışlı olan.
başîret: Hakikatı kalbiyle hissedip anlama. Kalbde eşyanın hakikatlarını bilen kuvve-i kudsiyye. Ferâset.
baş: Baş.
baş belâsı: Baş belası.
baş çık-: Bir şeye gücü yetmek.
başdan çık-: Ahlakı bozulmak, doğru yoldan ayrılıp uygunsuz işlere yönelmek.
başına dön-: İşleri yolunda gitmek.
baş-bâz: Baş sallayan, onaylayan.
başka: Başka.

başla-: Başlamak.

bat-: Batmak.

bâtıl: Batıl.

başt u kahr: Şiddet ve kahr.

başt-ı şahbâ: Şarap sürahisi.

bâzâr: Pazar. Alışveriş yeri.

bâzâr-ı aşk: Aşk pazarı.

bâzâr-ı hakikat: Hakikat pazarı.

bâzâr-ı mahabbet: Muhabbet pazarı.

bâzâr-ı tesellâ: Tesellî pazarı.

bâz-geşt: Geri dönme.

ba'zı: Bazı.

bâzîçe: Oyuncak, eğlence.

bâzîçeğâh: Eğlence yeri.

bâzîçeğâh-ı cilve-i tıflân: Çocukların oyun yeri.

bâzîçe-i vuslat: Kavuşma eğlencesi.

bâzîgûş: Şakacı.

bâzû: Pazi. Güç ve kuvvet.

bâzû-yı cânân: Sevgilinin gücü.

bâzû-yı şabr: Sabır gücü.

bebğâ: Papağan.

bed: Kötü, fena, çirkin.

bed-âyîne: Çirkin ayna.

bed-endiş: Kötü düşünceli.

bed-güher: Kötü cevherli, mayası bozok.

bed-gümân: Kötü düşünceli, vesveseli.

bed-hâh: Kötülük isteyen.

bed-hû: Kötü huylu.

bed-kâr: Kötü işle uğraşan.

bed-kâri-i ağıâr: Kötü davranışlı rakipler.

bed-kîş: Kötü dinli. "Dinsiz".

bed-likâ: Çirkin yüzlü.

bed-nazar: Kötü gözle bakan.

bed-rûz: Kötü gün.

Bedaḥşan: Kuzeydoğu Afganistan'da

bir idarî bölge. Kıymetli

madenlerden biri olan la'lin en

meşhur cinsi, çıktığı Bedaḥşan

şehrine nisbetle "la'l-i Bedaḥşân"

şeklinde geçmektedir.

bedel: Bedel. Karşılık. Bir şeyin

yerini tutan başka bir şey.

beden: Beden. Gövde. Ten.

be-der: Hariç, dışarı.

be-kafa: Kafada.

be-kef: Elde.

be-pâ: Ayakta.

bedîd: Açık, belli, âşikâr.

bedr: Dolunay.

bedraḳa: Delil, kılavuz.

bedrveş: Ayın on dördü gibi.

beg: Bey.

Behcet: Şâirin amca-zadesi Seyyid

Ali Behcet Efendi.

behcet-fezâ: Sevinç artıran.

behişt: Cennet.

behişt-i ḥüsn: Eksiksiz, güzel cennet.

Behrâm: Behram. Tam adı Behrâm-

ı Gûr b. Yazdicerd b. Behrâm b.

Şâpûr (ö. 438) olan Sâsânî

hükümdarı (420-438).

Behrâm-ı gerdûn: Dünyanın

Behramı.

Behrâm-haçer: Behram haçerli.
behremend: Nasibi olan. Bilen.
behremend-i ʔalʕat-ı ruhsâr: Yanağın
görünüşünü bilen. Cemâl tecellîsine
âşinâ.
behrever: Hisse ve nasibini almış.
behrever-i feyz: Feyzden nasip almış
olan.
beḳâ: Beka. Bâkî olmak, ebedîlik.
Devamlılık. Evvelki hâl üzere
kalma. Dâim ve sâbit olma.
bel: Bel.
bel bağla-: Birisinin kendisine
yardımcı olacağına inanmak,
güvenmek.
belâ: Bela. Kaza.
belâ-yı heves: Heves belası.
belâ-yı nâ-gehân: Ansızın olan,
görünmez kaza.
belâğât: Belagat. Düzgün ve yerinde
söz söyleme yollarını gösteren ilim,
retorik.
belî: Evet.
belîğ: Belâgati olan, belâgatli.
belki: Belki.
belli: Belli.
bem: Tambur vb. sazların en kalın
sesi veren teli.
beñ(i)z: Beniz.
ben: Ben.
bencileyin: Benim gibi.
bend: Bağlanmış. Bağ.
bend-i ʕaḳl: Akıl bağı.

bend-i çîn-i kâkül: Saçın kıvrımına
bağlanmış.
bend-i ğam: Gamın bağı.
bend-i ḫalka-i zünnâr: Zünnarın
halkasının bağı.
bend-i miyân: Belin bağı. Zünnar.
bend-i taʕalluḳ: Akıl erdirme bağı.
bend-i ʔurra: Turranın bağı.
bend-i zülf: Zülfün bağı.
bende: Bende. Köle.
bende-i fermân: Fermanın kölesi.
bender: Ticaret yeri, çarşı.
bender-i ʕirfân: İrfan çarşısı.
benefşe: Menekşe.
beñze-: Benzemek.
beñzeşte: Beñdeş. Benzer, eş.
beñzi kaç-: Solmak.
berâʕat: Üslup.
berâʕat-i muʕciz-beyân-ı killk:
Kalemin mucize arzeden üslubu.
berâber: Beraber.
berâyâ: Halk.
berbâd: Berbat.
ber-cevher-i ʕaşḳ: Aşk cevheri
üzerine.
ber-geşte: Tersine dönmüş.
ber-ḫurdâr-ı âmânî: Ricası yerine
getirilmiş, mutlu, mesut.
ber-ḳarâr: Karar kılmak, aynı
kararda devamlılık.
ber-mihrâb-ı ʔâʕat: İbadet üzere
olma.
ber-pây: Ayakta.
ber-vech-i âsânî: Kolaylık üzere.

berg: Yaprak.
 berg-i gül: Gülün yaprağı.
 berg-i ruhsâr: Yanağın yaprağı.
 berg-i sâ mân: Servet.
 berg-i yâ semen: Yaseminin yaprağı.
 berg-rîz: Yaprak döken. Sonbahar.
 berg ü ber: Yaprak ve meyve.
 berg ü nevâ: Geçinecek şey, mâîşet.
 berg ü sâz: Gerekli şeyler, mal.
 berg ü sâz-ı ‘ayş: Hayat için gerekli şeyler.
 berg ü sâz-ı cân-ı hassâd: Orakçının geçim kaynağı.
 berg ü sâz-ı şabr u ârâm: Sabır ve sükûnun gerekli şeyleri.
 berhem-zede-i nâle vü feryâd: İnleme ve feryatla karışık.
 beri: Beri. Çoktan beri.
 berîd: Haberci, elçi.
 berîd-i feyz-i ilhâm: İlham feyzinin habercisi.
 berîd-i mihr: Güneşin (sevgili) habercisi.
 berîd-i şevk: Şevkin habercisi.
 berķ: Şimşek, parıltı.
 berķ-ı tab‘-ı Es‘ad-ı âteş- zebân: Ateş dilli Esad’ın kişiliğinin parıltısı.
 berrâķ: Berrak. Açık, seçik, net.
 berrân: Bürrân. Keskin, kesici.
 berre: Kuzu. Kebâb-ı berre.
 berûmend: Faydalı, verimli. Hisseli.
 berûmend-i nâz: Nazdan hisse almış olan.
 bes: Kâfi, yeter.

besâtîn: Bostanlar, sebze bahçeleri.
 beste: Bağlanmış, bağlı.
 beste-i zencîr: Zincire bağlı.
 beste-i zencîr-i tengnâ-yı heves: Heves kabrinin zincirine bağlı
 beşâşet: Müjde. Sevinç.
 beter: Beter. Çok fena. Daha kötü.
 beyâbân: Çöl, sahra, badiye.
 beyân: Açıklama, anlatma, söyleme.
 beyâz: Beyaz renk. Ak. Karşıtı: Siyah.
 beyâz-ı çeşm-i dil-cûy: Gönül arayan gözün beyazı.
 beytû’l-hüzün: Hüzün evi.
 beyzâ: Çok beyaz. Yed-i beyzâ.
 bezl: Esirgemedi bol bol verme, sarfetme, harcama.
 bezl-i naķd u mâl: Para ve mal harcama.
 bezm: Meclis.
 bezm-i aġyâr: Rakipler meclisi.
 bezm-i ‘ayş: Yeme içme meclisi.
 bezm-i fûrķat: Ayrılık meclisi.
 bezm-i fûrûzende: Lâlenin (kadeh) meclisi.
 bezm-i gülşen: Gül bahçesinin meclisi.
 bezm-i hâş-ı şâh-ı gül: Gül dalının has bahçesi.
 bezm-i hûsn: Güzellik meclisi.
 bezm-i h‘âb-ı nâz u naķvet: Kibir ve naz uykusunun meclisi.
 bezm-i ‘işret: İşret, zevk ve sefâ meclisi.

bezm-i pîrân-ı hevâ: Heva, heves
pirlerinin meclisi.
bezm-i şarâb: Şarap meclisi.
bezm-i şevk: Şevk meclisi.
bezm-i tarab: Sevinçlik, çalgı
meclisi.
bezm-i vaşl: Kavuşma meclisi.
bezm-i vuslat: Vuslat meclisi.
bırak-: Bırakmak.
bi'llâh: Billahi. Yemin maksadıyla
söylenir.
bi'n-nefs: Nefsi, kendi kendisi.
bî: Farsça ve Arapça kelimelerin
başına gelen ve dilimizdeki “-siz, -
mez” eklerinin anlamını karşılayan
ön ek.
bî-ağyâr: Rakipsiz.
bî-amân: Amansız.
bî-bahâ: Bahasız, çok değerli.
bî-bâk: Korkusuz.
bî-bâl: Kolsuz, kanatsız.
bî-bâr: Yürksüz. Meyvesiz.
bî-başar: Gözsüz. Kör.
bî-bedel: Bedelsiz. Eşsiz.
bî-berg ü sâ mân: Servetsiz.
bî-berg ü sâz: Malsız, mülksüz.
bî-berg: Yapraksız.
bî-câ: Yersiz.
bî-cedel: Cedelsiz. Kavgasız.
bî-çâre: Çâresiz.
bî-dâd: Adaletsiz.
bî-dâd-ı gül-çîn: Gül toplayanın
zulmü.

bî-dâd-ı nevk-i hâr: Dikenin sivri
ucunun zahmeti.
bî-dâd-kâr: Zâlim.
bî-derd: Dertsiz.
bî-dest ü pâ: Elsiz ve ayaksız.
bî-dimâğ: Beyinsiz.
bî-ecel: Ölümsüz.
bî-eşer: Esersiz, meyvesiz.
bî-şemer: Meyvesiz.
bî-ğam: Gamsız.
bî-ğam-ı cânân: Sevgilinin gamsız.
Gamsız sevgili.
bî-ğubâr: Tozsuz.
bî-günâh: Günahsız.
bî-güneh: Günahsız.
bî-ḥaḳîḳat: Hakikatsiz.
bî-ḥâr: Dikensiz.
bî-ḥâr-ı nezâket: Dikensiz nezaket.
bî-ḥod: Çılgın, kendinden geçmiş.
Baygın.
bî-hûde: Beyhude. Boşuna.
bî-iḥtiyâr: İhtiyarsız.
bî-iştibâh: Eşsiz, benzersiz.
bî-ḳarâr: Kararsız.
bî-kîne: Kinsiz, garazsız.
bî-ḳuşûr: Kusursuz.
bî-mağz: Beyinsiz.
bî-maḥâl: Yersiz.
bî-mecâl: Mecalsiz.
bî-meze: Mezesiz.
bî-muḥâbâ: Korkusuz.
bî-mûy: Kılsız.
bî-müdde'â: İddiasız.
bî-mürüvvet: Mürüvetsiz.

bî-naẓîr: Benzersiz.
bî-nevâ: Sessiz.
bî-pâyân: Sonsuz. Uçsuz.
bî-pervâ: Pervasız.
bî-râm: İtaatsiz.
bî-sâye: Gölgesiz.
bî-sebeb: Sebepsiz.
bî-ser ü pâ: Başsız ve ayaksız.
bî-ser ü sâ mân: Malsız ve mülksüz.
bî-ser ü sâ mân-ı dest-i ıztırâr:
İhtiyaç elinin gereği olmayan.
Muhtaç. Fakir.
bî-sühan: Sözsüz.
bî-tâb: Yorgun.
bî-tâb-ı şîve: İşvenin yorgunu.
bî-tâb ü tüvân: Yorgun ve güçsüz.
bî-ṭâḫat: Takatsiz.
bî-tekellüf: Tekellüfsüz.
bî-tercemân: Tercümansız.
bî-vefâ: Vefâsız.
bî-vuzû': Abdestsiz.
bî-zâr: Bıkmış, usanmış.
bî-zinhâr: Amansız.
biçil-: Biçilmek.
bîd: Söğüt ağacı.
bîdâr: Uyanık.
bîdâr-ı fermân: Ferman uykusuzu.
bîd-i Mecnûn: Mecnun'un söğüdü.
bîdveş: Söğüt ağacı gibi.
bîgâne: Kayıtsız, alâkasız; yabancı.
bîgâne-i 'aql u ẓarâr: Akıl ve
karardan alakası kesilmiş olan.
bîgâne-i hûş: Akılsız.
bîgâne-i şekîb: Sabırsız.

Bi-ḥamdî'llâh: Allah'a hamd olsun.
bihbûd: Sağlam.
Bihzâd: Yaratılışı iyi, doğuştan iyi
olan (kimse) [İranlı meşhur bir
ressamın ve minyatür sanatkârının
ismi olup "ressam, nakkaş"
mânâsında edebiyâtımıza geçmiş ve
Behzat şeklinde erkek ismi olarak da
kullanılmıştır].
bil-: Bilmek.
bildür-: Bidirmek.
bile: Bile, hatta, üstelik; de, dahi.
billûr: Şeffaf, parlak taş, elmas gibi
kıymetli. Cam gibi parlayan.
bilmezlen-: Bilmiyor gibi
görünmek, bilmezlikten gelmek,
tecahül etmek.
bilûrîn: Billurdan.
bîm: Korku.
bîmâr: Hasta.
bîmâr-ı çeşm-i şûḥ-ı pür-efsûn:
Büyücü sevgilinin gözünün hastası.
bîm-i aġyâr: Rakiplerin korkusu.
bîm-i a'râz: Musibetlerin korkusu.
bîm-i zevâl-i devlet-i câh: Makam
devletini kaybetme korkusu.
bin-: Binmek.
biñ: Bin. (biñ cân: Bin can (ile); biñ
pâre: Bin parça; biñ şevḫ: Bin arzu
(ile)).
binâ: Bina.
binâ-yı ahd: Sözün binası.
binâ-yı ḥâne-i 'ismet: İsmet
hanesinin binası.

binâ-yı şabr: Sabrın binası.
bînâ-serâ-yı dîde: Gözün görmesi.
bînîş: Basiret, görüş.
binâgûş: Kulak tozu, kulak memesi.
bintü'l- 'ineb: Üzümün kızı "şarap".
bir: Bir. (bir âfet: Bir güzel; bir an:
Bir an; bir kez: Bir kere; bir rütbe:
Bir rütbe).
biraz: Biraz.
birbiri: Birbiri.
biri: Biri.
bîrûn: Hariç, dış.
bîrûn-ı enderûn: Enderunun dışı.
bisât: Döşek.
bisât-ı ğam: Gam döşegi.
bismil: Boğazlanmış, kesilmiş.
bismil-i ğamze-i hûn-h'âre: Kan
içici gemze tarafından kesilen.
bit-: Bitmek.
biz: Biz (Birinci çokluk şahıs).
bizâ: Yavru.
boğ-: Boğmak.
bostân: Bostan.
boş: Boş.
boş boğazlık: Gevezelik.
boş ko-: Boş vermek.
boy: Boy.
boya-: Boyamak.
boz-: Bozmak.
böyle: Böyle.
böylece: Böylece.
Brehmen: Brahman. Hint kutsal
dîninde bütün varlığın temeli olan
yüce varlık, yüce güç.

bu: Bu (İşaret zamiri ve sıfatı).
bû: [bûy] Koku.
bûd u nebûd: Varlık yokluk.
bugün: Bugün.
buhrân: Sıkıntı, darlık, kriz.
bul-: Bulmak.
burc: Kale. Burç. Zodyak üzerinde
yer alan on iki takım yıldızdan her
biri.
burc-ı derûn-ı 'âşık: Aşığın kalp
kalesi.
burc-ı ħamel: Hamel (kuzu) burcu.
burc-ı ħüsn: Güzellik burcu.
burc-ı lûf: Lütuf burcu.
bûs: Öpme, öpüş.
bûs-ı dehân-ı teng: Dar dudağı
öpme.
bûs-ı la'l: Kırmızı dudağı öpme.
bûs-ı leb: Dudak öpme.
bûs-ı sîb-i zeķan: Çene elmasını
öpme.
bûse: Öpücük.
bûse-i tannâz: Müstehzi öpücük.
bûse-cûyân: Öpücük arayanlar.
bûse-ċînî-i yed-i beyzâ: Öpücük
toplayan yed-i beyza "beyaz el".
bûselik: Mûsikîmizde bûselik
beşlisiyle hüseyînîde hicaz dörtlüsü
veya kürdî dörtlüsünün
birleşmesinden meydana gelen ve
dügâh (la) perdesinde karar kılan
basit makam.
bûse şun-: Öpücük sunmak.
bûse vir-: Öpücük vermek.

bûy: Koku.
bûy-ı ‘ârız: Yanağın kokusu.
bûy-ı cânân: Sevgilinin kokusu.
bûy-ı dil-ber: Sevgilinin kokusu.
bûy-ı kâkül: Kâkülün (saç) kokusu.
bûy-ı müşğ-âmîz-i şubh: Sabah vaktinin misk gibi kokusu.
bûy-ı nâfe-i zülf: Saçın koku kesesinin kokusu.
bûy-ı neş’e-bağşâ: Neşe saçan koku.
bûy-ı sünbül: Sünbülün (saç) kokusu.
bûy-ı vefâ: Vefânın kokusu.
bûy-ı yâsemen: Yaseminin kokusu.
bûy-ı zülf-i cânân: Sevgilinin saçının kokusu.
buyur-: Buyurmak.
bühtân: İftira.
bükül-: Bükülmek.
bülbul: Bülbul.
bülbulâsâ: Bülbul gibi.
bülbul-i âşüfte-güftâr: Aşifte sesli bülbul (âşık).
bülbul-i âteş-zebân: Ateş dilli bülbul (âşık).
bülbul-i bî-berg ü sâz: Sessiz bülbul (âşık).
bülbul-i cân: Can bülbulü (âşık).
bülbul-i dil: Gönül bülbulü (âşık).
bülbul-i nâlân: İnleyen bülbul (âşık).
bülbul-i ruğ-ı gül-gûn: Penbe yanaklının (sevgili) bülbulü.
bülbul-i şeydâ: Çılgın bülbul (âşık).

bülbul-i şeydâ-yı mağabbet: Sevgiden çılgına dönmüş olan bülbul (âşık).
bülbul-i şûrîde: Perişan bülbul (âşık).
bülbul-i şab‘: Şahsiyet bülbulü, dile gelen kişilik.
bülbul-i zâr: İnleyen bülbul (âşık).
bülbulveş: Bülbul gibi.
bülegâ: Belagat sahipleri. Edebiyatçılar.
bülend: Yüksek, büyük.
bünyâd: Temel, esas. Yapı, bina.
bünyâd-ı misâlâç: Anlaşmanın esası.
bünyâd-ı nâz: Nazın esası.
bünyâd-ı peymân: Sözün esası.
bünyâd-ı çarh-ı dil-nişîn: Gönülün temel yapısı.
bünyân: Yapı, bina, esas.
bünyân-ı peymân: Sözün esası.
bürdbâr: Ağırbaşlı, sabırlı kimse.
bürehne: Açık, çıplak.
bürrü’s-sâ‘a: Şifa bulmak.
büsbütün: Tamamen.
büt: Put, sanem. (mec. Güzel. Sevgili)
bütâ: Ey sanem gibi sevgili.
büt-hâne: Put (sevgili) evi.
büt-hâne-i Çîn: Çîn’in put (güzel) evi.
büt-hâne-i nâz: Nezaketin put (güzel) evi.
büt-i bî-bâk: Korkusuz put (güzel).

büt-i 'Îsî-dem: İsa nefesli put
(güzel).
büt-i mekkâr: Düzenbaz put (güzel).
büt-i sâzende: Çalgıcı put (güzel)
büt-i taşvîr: Resmedilen put (güzel).
bütün: Bütün.
büyük: Büyük.
C
câ-nişîn: Yerine geçen, vekil.
câ-nişîn-i hezâr: Bülbulün yerine
geçen "âşık".
câ-be-câ: Yer yer, ara sıra.
câdû: Büyücü, cadı.
câdû-yı 'aşk-ı pâk: Temiz aşkın
cadısı.
câdû-yı sehîhâr: Çok aldatıcı cadı.
câdûger: Büyücü, sihirbaz.
câdûger-i sehîhâre: Çok aldatıcı
büyücü.
câh: Makam.
câ'iz: Mümkün, olur, olabilir.
câm: İçki kadehi.
câm-ı Cem: Cem'in kadehi "Şarap".
câm-ı hâkîkat: Hakikat içkisinin
kadehi.
câm-ı hayâl: Hayâlin kadehi.
câm-ı 'îşret: İşretin kadehi.
câm-ı la'l: Kırmızı dudağın kadehi.
câm-ı la'l-i dil-ber: Sevgilinin
dudağı.
câm-ı la'l-i şâf: Temiz dudağın
kadehi.
câm-ı leb: Dudağın kadehi.

câm-ı leb-i la'l: Kırmızı dudağın
kadehi.
câm-ı leb-i sâkî: Saki'nin dudağının
kadehi.
câm-ı meh-i rahşân: Parlak ayın
kadehi.
câm-ı mey-i 'îşve: İşve içkisinin
kadehi.
câm-ı şöhet: Sohbetin kadehi.
câm-ı şarâb: Şarabın kadehi.
câm-ı tahammül: Tahammülün
kadehi.
câm-ı takvâ: Takvanın kadehi.
câm-ı tarab: Sevinç ve şenliğin
kadehi.
câm-ı zehr-i hicr: Ayrılık zehrinin
kadehi.
câme: Elbise. Yatak.
câme-i gül-gün: Penbe yatak.
câme-h'âb-ı ğam: Gam uykusunun
yatağı.
câme-h'âb-ı hicr: Ayrılık uykusunun
yatağı.
câme-h'âb-ı nâz: İşve uykusunun
yatağı.
câme-h'âb-ı vaşl: Kavuşma
uykusunun yatağı.
câmi'a: Topluluk, birlik.
cân: Can. Yaşayış. (mec. Sevgili,
dost).
cân-ı bî-karâr: Kararsız can.
cân-ı cihân: Cihanın canı.
cân-ı dil-sûhte: Kalbi yanmış can.
cân-ı esîr: Esirin canı.

cân-ı meh ü mihr: Güneş ve ayın canı.

cân-ı meşâm: Burnun canı “koku alma”.

cân-ı nâ-tüvân: Güçsüz can.

cân-ı şîrîn: Tatlı can.

cân-ı zâr: Dermansız can.

cân-fezâ: Cana hayat veren, iç açan (sevgili).

cângâh: Can evi.

cân-güdâz: Canı eriten, cana işleyen.

cân-sitân: Can alan, can alıcı.

cân-sûz: Can yakan, can yakıcı.

cân u dil: Can ve dil.

cân u gönül: Can ve gönül.

cânî: Candan sevilen.

cânâ: Ey sevgili.

cânân: Sevgili.

cânâne: Sevgili.

cârî: Akan, akıcı. Geçmekte olan.

câsûs: Casus.

câsûs-ı hâţır: Gönül casusu.

câvîd: Sermedî, sonu olmayan,

sonsuz, dâimî, lâyemut.

câvidân: Ebedî, kalıcı, dâimî, bâkî.

cây: Yer.

cây-gîr: Yer tutan.

cây-ı qarâr: Karar yeri.

cây-ı nişest: Oturma yeri.

cây-ı tebessüm: Tebessüm yeri.

cây-ı te’emmül: Tefekkür yeri.

câzibe: Çekme kuvveti.

cebhe: Alın.

cebîn: Alın.

cedvel: Su kanalı.

cedvel-i âb-ı hayât-ı havz-ı kevşer:

Kevser havuzunun hayat suyu

kanalı.

cefâ: Eziyet, sıkıntı, ezâ, cevr.

cefâ-cû: Cefa arayan.

cefâ-endiş: Cefa bekleyen.

cefâkâr: Cefalı.

cefâ-pîşe: Cefayla meşgul olan.

celâdet: Yiğitlik. Metanet.

celâl: Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet.

celâl-i kıadr: İtibar.

celâl u câh: Celâl ve itibar.

celâl ü cemâl: Celâl ve cemâl.

celb: Çekme.

cellâd: Cellat (mec. Cana kıyıcı, can alıcı kimse veya şey).

cellâd-ı bî-pervâ: Pervasız, acımasız cellat.

cellâd-ı gamze: Gamzenin celladı.

cellâd-ı ser-endâz-ı tegâfûl:

Tegafûlün korkusuz celladı.

cellâd-meşreb: Cellat meşrepli.

Cem: Klasik Fars ve Türk

edebiyatlarında çokça anılan

efsanevî İran hükümdarlarından

biri.

Cem-meniş: Cem tabiatlı.

Cemşid: bk. Cem.

Cemşid-i Dârâ-efser: Dara

(hükümdar) taçlı Cemşid.

cem’: Toplama, bir araya getirme.

cemâl: Yüz güzelliği. Hüsün.

cemâl-nümâ: Hüsün gösteren.
cem'iyet: Topluluk. Cemaat.
cem'iyet-i dil: Gönül cemaati.
cenâb: Büyüklük ifade etmek için,
hürmet maksadı ile söylenir.
cenâb-ı âşaf-ı zî-şân-ı 'aşr: Asrın şan
sahibi veziri hazretleri.
cenâb-ı şeyh: Şeyh hazretleri.
ceng-cû: Muharebe arayan, kavga
etmek isteyen.
cennet: Cennet.
cevâb: Cevap.
cevâhir: Cevherler.
cevher: Elmas, zümrüt, pırlanta gibi
değerli süs eşyâsı, mücevher, gevher,
güher. Maddenin değişmeyen tarafı.
cevherdâr: Cevherli, mayası iyi olan.
cevher-i mir'ât-ı muşaffâ: Musaffa
aynanın cevheri.
cevher-i ruhsâr-ı hüsn: Güzellik
yüzünün cevheri.
cevher-i şafvet: Saflık cevheri.
cevher-i şab': Tabiat cevheri "huy".
cevher-i tîğ-ı zebân: Dil kılıcının
cevheri.
cevr: Haksızlık edip incitme, eziyet,
cefâ, gadr, zulüm.
cevr-i bâğbân: Bahçıvanın cevri.
cevr-i gerdûn: Feleğin cevri.
cevr-i nigâh: Bakışın cevri.
cevr-i rûzgâr: Zamanın cevri.
cevr ü cefâ: Cevir ve cefa.
cevvâle: Cevval, çok hareketli,
kıvrak.

cevvâleves: Cevval gibi.
ceyb: Yaka. Cep.
ceyb-i şabr: Sabır yakası.
cezâ: Ceza.
cezb: Kendine çekme.
cezbe: İnsanın çok duygulandığı bir
şey karşısında aşırı bir heyecan ve
coşkunlukla kendinden geçmesi
durumu.
cezbe-i vuşlat: Kavuşma cezbesi.
cezm et-: Kesin karar vermek, kat'î
sûrette niyet etmek.
Cibrîl: İlâhî emirleri meleklere ve
peygamberlere ulaştıran vahiy
meleği. Cebrail.
ciger: Ciğer.
ciger-i dağ: Dağın ciğeri.
ciger-i kûhsâr: Dağ tepesinin ciğeri.
cihân: Cihan. Evren. Dünya.
Herkes.
cihet: Cihet, yön.
cilâ: Cila.
cild: Cilt. Deri, ten.
cild-i nâ-pâk: Kirli ten.
cilve: Güzellere yakışır duruş ve
davranış. Dilberâne hareket. Naz ve
edâ. Hoşa giden görünüş. Tecellî.
cilve-i kâmet-i mümtâz: Seçkin
boyun cilvesi.
cilve-i rengîn: Parlak, hoş cilve.
cilve-i sâkî: Saki'nin cilvesi.
cilve-i serv-i hırâmân: Salınarak
yürüyen servinin (sevgili) cilvesi.
cilve-künân: Cilve eden.

cilvegâh: Görünme, tecellî yeri.
 cilvegâh-ı mihr: Güneşin (sevgili) görünmesi.
 cilvegâh-ı perî-zâd: Periden doğmuş, peri gibi güzelin (kadın) görünmesi.
 cilveger: Cilveli.
 cism: Cisim. Beden, vücut.
 cism-i figâr: İncinmiş, yaralı cisim.
 cism-i zâr: İnleyen beden.
 cism ü cân: Cisim ve can.
 civân: Cevan. Taze. Genç.
 civân-ı dil-rübâ: Gönül alan genç.
 civân-ı hoş-edâ: Hoş edalı genç.
 cûd-ı dest: Eli açıklık. Cömert el.
 cûş: Coşmak, kaynamak. Taşmak. Deprenmek.
 cûş-ı baħır-ı pür-âşûb-ı dehşet: Dehşetin çok karışık denizinin coşması.
 cûş-ı bîgâne: Kayıtsız coşma.
 cûş-ı bü'l-heves: Hevesle coşma.
 cûş-ı erbâb-ı heves: Heves erbabının coşması.
 cûş-ı ħarîdâr-ı girişme: İşve, naz müşterisinin coşması.
 cûş-ı ħarîdâr-ı leţâfet: Letafet müşterisinin coşması.
 cûş-ı heveskârân-ı la'î: Kırmızı dudak heveslilerinin coşması.
 cûş-ı ħurûş it-: Coşmak.
 cûş-ı şafâ: Eğlencenin coşması.
 cûş-ı sirişk-i çeşm-i giryân: Ağlayan gözün gözyaşının coşması.
 cûş-ı zâğ: Karganın coşması (ötmek).

cûşîş: Kaynama, coşma.
 cûşîş-i deryâ-yı tab'ı-ı gevher-efşân: Cevher saçan tabiatın deryasının kaynaması.
 cûy: Nehir, akarsu, ırmak, dere, çay.
 cûy-ı revân: Akan nehir.
 cûy-ı sirişk: Gözyaşı nehri.
 cûy-ı şîr-i feyz: Feyiz sütünün nehri.
 cûy-ı vefâ: Vefâ nehri.
 cûyâ: Arayıcı, arayan, isteyen (kimse).
 cûyâ-yı çâre: Çare arayan.
 cûyâ-yı ni'met: Nimet arayan.
 cûyâ-yı şikâr: Av arayan.
 cûyâ-yı taħşîn: Tahsin (güzellik) arayan.
 cûyâ-yı vuşlat: Kavuşma arayan.
 cûyân: Arayıcı, arayan, isteyen (kimse).
 cûybâr: Nehir, ırmak, akarsu.
 cûybâr-ı âb-ı ħayvân: Hayat suyunun ırmağı.
 cûybâr-ı çeşm-i giryân: Ağlayan gözün gözyaşı nehri.
 cûyende: Arayan.
 cûyende-i takrîb: Yakınlaşma arayan.
 cûdâ: Cüda. Ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak.
 cümle: Cümle. Herkes. Bütün.
 cünbân: Sallanan, kımıldanan, hareket eden.
 cünbiş: Hareket etme, kımıldama, oynama. Eğlence.

cünbiş-i ebrû: Kaşın cünbüşü.
cünbiş-i işve-i țannâz: Alaycı
işvenin cünbüşü.
cünbiş-i maţbu' u vaz'-ı dil-pesend:
Beğenilen durum ve güzel eğlence.
cünbiş-i müjgân: Kirpiğin cünbüşü.
cünbiş-i nâvek-i müjgân: Kırpık
okunun cünbüşü
cünbiş-i refţâre: Yürüyüş cünbüşü.
cünbiş-i şimşîr-i ebrû-yı 'itâb:
Kızgın bakışın kılıcının cünbüşü.
cünd-i a'lâ: En yüksek rütbeli asker.
cünûn: Cinnet, delilik, delirme,
çıldırma.
cünûn-ı 'aşk: Aşkın cinneti.
cür'a: İçki kabının dibinde kalan
son yudum.
cür'a-cûy-ı feyz-i vuşlat: Vuslat
feyzinin bir yudumunu arayan.
cür'a-i la'l-i zülâl: Saf dudağın
cürası.
cür'et: Cüret. Yiğitlik, cesaret.
Korkmayarak ileri atılmak.
cürm: Cürüm. Kabahat, kusur.
Hatâ. İsyân. Günah. Kanun hilâfına
hareket.
cüst-cû: Aramak.
cüst-cûy-ı bâğ: Bağ, bahçeyi
aramak.
Ç
çâbük: Çabuk.
çâh: Kuyu.
çâh-ı Bâbil: Babil kuyusu. Çâh-ı
Bâbil, Hârût ile Mârût adlı iki

meleğin Zühre adındaki bir kadına
âşık olduktan sonra onun tuzağına
düşüp ilâhî emre karşı gelmeleri
yüzünden içinde asılarak ceza
gördükleri bir yer olarak zikredilir.
çâh-ı Bâbilistân: Babil kuyusu.
Divan şiirinde kullanılan bir remiz.
çâh-ı zenağdân: Çene çukuru,
kuyusu.
çâk: Yarık, çatlak.
çâk-ı dil: Gönül çatlağı.
çâk-ı sîne: Kalbin çatlağı.
çâk-i derûn-ı 'âşık-ı zâr: İnleyen
âşıkın içindeki derin yarık.
çâk-i girîbân: Elbise yakasının
yırtmacı.
çâk-i zağm-ı dil: Gönül yarasının
yarığı.
çâk-i zağm-ı hasret: Hasret yarasının
yarığı.
çâk-i zîb-i dâmân: Eteğin süsünün
yırtmacı.
çâk çâk: Yarık yarık.
çalış-: Çalışmak.
çâr: Çihar. Dört.
çâre: Çare. İlaç. Kurtuluş yolu.
Tedbir, yardım, yol.
çâre-h'âhâne: Çare istercesine.
çâreveş: Çare gibi.
çarh: Çark. Felek. Gök.
çarh-ı çârüm: Dördüncü gök.
çarh-ı gerdân: Dönen çark (felek).
çarh-ı leţâfet: Letafet çarkı.
çarh-ı nigûnsâr: Baş aşağı çark.

çarhveş: Felek gibi.
 çarpıl-: Çarpılmak.
 çâşnî: Çeşni. Lezzet, tat.
 çâşnî-i la'l: Kırmızı dudak çeşnisi.
 çâşnî-i la'l-i nâb: Saf dudağın çeşnisi.
 çâşnî-i şekker-i güftâr: Sözü'n tatlı çeşnisi.
 çâşnî-resân: Çeşni dağıtan.
 çâşnî-senc: Çeşni ölçen.
 çâşnî-senc-i mezâk-ı la'l-i yâr: Sevgilinin dudağının zevkinin çeşnisini ölçen.
 çat-: Çatmak.
 çeh: Kuyu.
 çeh-i Bâbil: Babil kuyusu.
 çeh-i hûlûd: Ebedîlik kuyusu.
 çehre: Çehre. Yüz, surat, sima.
 çehre-i dildâr: Sevgilinin çehresi.
 çehre-i pâk-i Süleymân: Süleyman (as.)'ın temiz çehresi.
 çehre-i pür-tâb: Çok parlak çehre.
 çehre-i yâr: Yârın çahresi.
 çehre-efrûz-ı ru'ûnet: Bencilliğin çehre aydınlatıcısı.
 çehre-fürûz: Çehre aydınlatan.
 çehre-fürûzende: Çehreye aydınlık veren.
 çek-: Çekmek.
 çelebi: Görgülü, kibar, zarif, terbiyeli, nâzik kimse.
 çemân: Çemen. Yeşillik yer.
 çemen: Çimen. Yeşillik yer.
 çemen-pîrâ: Bahçeyi süsleyen.

çemen-pîrâ-yı 'âlem: Âlem bahçesini süsleyen.
 çemenistân: Çimenlik, bahçe.
 çemenzâr: Çimenlik. Bahçe.
 çenber-i zûlf-i dil-âvîz: Gönlün asılı olduğu saçın çenberi.
 çend: Birkaç. Üç beş gibi adet.
 çend-i derd-i hasret: Hasret derdinin yüzde biri.
 çend-în: Bu kadar.
 çeng: Pençe.
 çengel-i bâzû: Pazu çengeli.
 çep-endâz: Hilekâr, desiseci.
 çep-nümûn: Yanlış gösteren.
 çer: Çer çöp.
 çerâğ: Işık, alev.
 çerâğ-ı Tûr: Tur dağının ışığı.
 çesbân: Lâyık, uygun, münâsip.
 çeşm: Göz.
 çeşm-i âhû: Ceylanın gözü.
 çeşm-i 'âlem: Âlemin gözü.
 çeşm-i âşinâ-bîgâne: Tanıdık yabancının gözü.
 çeşm-i 'ayyâr: Hileci, desso göz.
 çeşm-i başîret-nigâh-ı diğkât: Dikkatle bakan basiret gözü.
 çeşm-i bed-i seyyâre: Seyyarenin kötü gözü.
 çeşm-i bîmâr: Hasta göz.
 çeşm-i câdû: İri ve güzel göz.
 çeşm-i câdûger: Büyücü göz.
 çeşm-i diğkât-bîn: Dikkatle bakan göz.
 çeşm-i dil-ber: Sevgilinin gözü.

çeşm-i efsûnger: Büyüleyici göz.
çeşm-i efsûnkâr: Büyüleyici göz.
çeşm-i efsûnsâz: Çekici göz.
çeşm-i fettân: Fitneci göz.
çeşm-i fitnekâr: Fitneci göz.
çeşm-i füsûnkâr: Büyüleyici göz.
çeşm-i gûyâ: Konuşan göz.
çeşm-i hâk-bîn: Hakikati gören göz.
çeşm-i Hârût: Hârût'un gözü.
çeşm-i hasret: Hasret gözü.
çeşm-i hasret-pîşe: Hayretkâr göz.
çeşm-i heves: Heves gözü.
çeşm-i hıyre: Fersiz, donuk göz.
çeşm-i hûn-h^vâr: Kanlı göz.
çeşm-i h^vâb-âlûd-ı nâz: İşvenin
uykulu gözü.
çeşm-i iltifât: İltifat gözü.
çeşm-i inşâf: İnsaf gözü.
çeşm-i kâfir-mâ-cerâ: Kafir maceralı
göz.
çeşm-i kem-nigâh: Kötü bakan göz.
çeşm-i lutf-ı yâr: Sevgilinin lütuf
gözü.
çeşm-i mâh: Ay (gibi) göz.
çeşm-i mest: Mest (serhoş) göz.
çeşm-i mest-i âşinâ: Dostun serhoş
gözü.
çeşm-i mest-i 'işve-engîz: İşve
koparanın serhoş gözü.
çeşm-i mest-i nîm-bâz-ı şûh:
Sevgilinin yarı oynak serhoş gözü.
çeşm-i mest-i yâr: Sevgilinin serhoş
gözü.

çeşm-i nâ-bînâ-yı nergis: Nergisin
görmeyen (uykulu) gözü.
çeşm-i nergis: Nergisin gözü.
çeşm-i nîm-bâz: Yarı oynak göz.
çeşm-i nîm-mest: Yarı serhoş göz.
çeşm-i pür-âb: Sulu göz.
çeşm-i pür-kâr: İşveli göz.
çeşm-i pür-nem: Nemli göz.
çeşm-i rağbet: Rağbet gözü.
çeşm-i remed: Hasta göz.
çeşm-i sâgar: Kadehin gözü.
çeşm-i siyâh: Siyah göz.
çeşm-i sühan-gû: Söz söyleyen göz.
çeşm-i sühan-sâz: Söz düzen göz.
çeşm-i sürme-sâ: Sürmeli göz.
çeşm-i şehlâ: Tatlı şaşı göz.
çeşm-i şûh: İşveli göz.
çeşm-i temâşâ: İbretle bakan göz.
çeşm-i ter: Islak göz.
çeşm-i ümîd: Ümit gözü.
çeşm-i yâr: Sevgilinin gözü.
çeşm-i zâhid: Zâhidin gözü.
çeşm-âşinâ: Göz âşinâsı olan,
tanıdık.
çeşm-âşinâ-yı çeşm-i yâr: Sevgilinin
gözünün tanıdığı.
çeşm-âşinâ-yı nergis-i bîmâr: Hasta
nergisin tanıdığı.
çeşm-âşinâ-yı nergis-i şûh: Şûh
nergisin tanıdığı.
çeşme: Çeşme. Pınar. Göze.
çeşme-i hayvân: Âbıhayat, hayat
suyu çeşmesi.
çeşme-i Hızır: Hızır'ın çeşmesi.

çeşmesâr-ı Hızır: Hızır'ın çeşmesi.

çık-: Çıkmak.

çide: Toplanmış, derilmiş,
devşirilmiş.

çide-i dest-i nigâh: Bakış elinin
toplanmışı.

çifte: Çifte. İki.

çignet-: Çiğnetmek.

çille: Çile.

çîn: Büklüm, kıvrım.

çîn-i cebîn-i gâzab: Öfkeli alnın
kıvrımı.

çîn-i emvâc: Dalgaların kıvrımı.

çîn-i gîsû: Saçın kıvrımı.

çîn-i hilâl-i gurre-nümâ: Parlak
hilâlin kıvrımı.

çîn-i kâkül: Kâkülün kıvrımı.

çîn-i kemend-i kâkül-i müşğîn-
resen: Miske bağlı kâkülün
kemendinin kıvrımı.

çîn-i şâm-ı tırta-ı âşüfte-mûyân:
Âşifte kılların turrasının siyah
kıvrımı.

çîn-i tırta: Turra saçın kıvrımı.

çîn-i zencîr-i sirişk-i bî-çarâr:
Kararsız gözyaşı zincirinin kıvrımı.

çîn-i zülf: Saçın kıvrımı.

çîn-i zülf-i siyâh: Siyah saçın
kıvrımı.

Çîn ü Tatar: Çin ve Tatar.

çîre-destân: Kahraman destanlı.

çirk: Kir, pas, pislik, murdarlık,
necaset.

çok: Çok.

çöz-: Çözmek.

çü: Gibi.

çün: Zira, çünkü, madem ki.

çünkü: Şundan dolayı ki, şu
sebepten ki, zîrâ.

D

dâd: Adalet. Vergi, ihsan.

dâd-ı hâk: Allah vergisi.

dâd-ı hâh: Adalet isteyen.

dâd ü sited-i işve: Naz alış veriş.

dâğ: Yanık. Yara.

dâğ-ı aşk: Aşkın yarası.

dâğ-ı ber-bâlâ-yı dâğ-ı infî'âl:

Gücenme yarasının en yüce yarası.

dâğ-ı hasret: Hasret yarası.

dâğ-ı hirmân: Mahrum olma yarası.

dâğ-ı şevk-ı la'l-i nâb: Saf dudağın
şevkinin yarası.

dağdağa: Sıkıntı.

dağdağa-ı vâm: Borç sıkıntısı.

dâğdâr: Çok üzgün, kederli, elem ve
ıstırapla kavrulmuş, yanık.

dâğdâr-ı heves: Geçici arzusun
elemi çekken.

dağıt-: Dağıtmak.

dağı: Dahi, da, de. Bile.

dâhil: Giren.

dahl: Karışma, girme.

dâ'im: Devam eden.

dâ'imâ: Daima, ebedî.

dâ'ir: Devr eden, dönen.

dâ'ire: Daire, küre.

dâ'ire-i dünyâ: Dünya küresi.

dağık: Pek ince.

daķık-ı fikr: Fikrin inceliği.
dâm: Tuzak.
dâm-ı belâ: Bela tuzağı.
dâm-ı endûh: Keder, elem tuzağı.
dâm-ı zülî: Şaç tuzağı.
dâm-ı zülî-i 'anber-âîmîz: Anber kokusu karışmış saçın tuzağı.
dâm u dâne: Tuzak ve yem.
dâmâd: Damat, güvey.
dâmân: Damen. Etek. Taraf.
dâmân-ı 'ismet: İsmet eteği.
dâmân-ı nâz: Naz eteği.
dâmen: Etek. Kenar.
dâmen-i cânâne: Sevgilinin dameni.
dâmen-i gül: Gülün dameni.
dâmen-i 'ismet: Suçsuzluk, günahsızlık dameni.
dâmen-i kûhsâr-ı şevk: Şevk dağının dameni.
dâmen-i nâz: Naz dameni.
dâmen-i şâhid-i gül: Tomurcuğun dameni.
dâmen-i vaşl: Kavuşmanın dameni.
dâmen-der-miyân: Eteği belinde (mec. İşe hazır).
dâmen-keşân: Eteğini çeken (mec. Nazlanan).
dâmen-keşân-ı nâz: Naz eden, nazlanan.
dâmgeh: Tuzak yeri, tuzak.
damla: Damla.
dâne: Tane. Tohum. Çekirdek.
dâne-i dâm-ı belâ: Bela tuzağının tanesi.

dâne-i dendân-ı âb-dâr: Parlak dişin tanesi.
dâne-i hâl: Siyah ben tanesi.
dâne-çînî: Tane toplayan.
dâne-pâş: Tane serpen.
dâr: Yer, mekan.
dârâ: [Yönetimdeki gücüyle meşhur İran hükümdarı Dârâ'nın adından] Hükümdar, melik.
dârâ-dirâyet: Dârâ dirayetli.
darb: Vurma, vuruş, çarpma.
darb-ı hıyâm et-: Çadır kurmak.
darb-ı meşel: Atasözü.
darbü'l-meşel: Atasözü.
dârû: İlaç, deva, tiryak.
dârû-yı bürrü's-sâ'a: Şifâ ilacı.
dâstân: Destan. Sergüzeşt.
dâstân-pîrâ: Destan süsleyen.
da'vâ: Dava.
da'vâ-yı maḥabbet: Muhabbetin davası.
da'vâ-yı sevdâ: Sevdanın davası.
dâver: Adâletli ve insafî hükümdar, hâkim, vezir, vâlî.
dâver-i maḥbûl-ı âlem: Âlemin makbul padişahı. Allah.
da'vet: Davet.
da'vî: Dava.
da'vî-i câzibe: Çekici davet.
debîr: Müsteşar. Kâtip.
debîr-i şadr-ı dîvân-ı felek: Felek divanının kâtibi. Utarid (Merkür) gezegeni.
debistân: Mektep. Okul.

debistân-ı 'işve: İşvenin okulu.
 def: Ortadan kaldırmak. Öteye
 itmek.
 def-i ğam: Gamın def'i.
 def-i hicâb: Perdenin def'i.
 def-i humâr: Sersemliğin def'i.
 def-i ıstibâh: Şüphenin def'i.
 def-i ser-encâm: Başa gelen hadiseyi
 sona erdirmek.
 def-i vâkt: Zamanı ortadan
 kaldırmak.
 defter: Defter.
 defter-i 'ömr-i 'azîz: Aziz ömrün
 defteri.
 deg-: Değmek.
 deġiş-: Deġişmek.
 degül: Değil.
 dehâkîn: Köy ağaları. Çiftçiler.
 dehân: Ağız.
 dehân-ı ârzû: İsteğin ağızı.
 dehân-ı kem-sühân: Kötü söz
 söyleyenin ağızı.
 dehân-ı teng: Dar ağız.
 dehân-ı yâr: Yârin ağızı.
 dehen: Ağız.
 dehen-i 'âlem: Âlemin ağızı.
 dehen-i nâtîka-perdâz: Söz açan
 ağız.
 dehen-i yâr: Yârin ağızı.
 dehr: Zaman. Dünya.
 dehşet: Dehşet.
 dehşet-i vuşlat: Kavuşma dehşeti.
 dek: Hatta, tâ, kadar.
 dekk: Desise.

dekk ü hîle: Desise ve hile.
 delîl: Delil.
 dem: Nefes, soluk. Zaman.
 dem-i cân-bağş: Can bahşeden
 nefes.
 dem-i cân-bağş-ı Mesîhâ: Mesih'in
 can veren nefesi.
 dem-i 'İst: İsa'nın ölüleri diriltten
 nefesi.
 dem-i şimşîr-i nigâh: Keskin bakışın
 soluğu.
 dem-i tîğ-ı nigâh: Nazarın soluğu.
 dem-i tîğ-ı nîgeh: Nazarın soluğu.
 dem-i tîğ-ı nigâh-ı zâğ: Fitneci
 nazarın soluğu.
 dem-â-dem: Her vakit, daima.
 dem-be-dem: Daima.
 dem-beste: Sessiz, susmuş.
 dem-bestegân: Susmuş olanlar.
 dem-bestegân-ı hayret-i 'aşk: Aşk
 kayretinden nefesi kesilenler.
 dem-beste-i 'acz ü sükûn: Acz ve
 sükûndan sesi kesilmiş olan.
 dem-hûrde: Nefesi kesilmiş.
 dem-keş-i nevâ-yı heves: Heves
 şarkısının uzun havasını çeken.
 Bülbül.
 dem-serdî-i âh-ı hevâdârân:
 Havadarların sürekli âh çekmeleri.
 demîde: Yetişmiş, sürmüş.
 dendân: Diş.
 denî: Alçak.
 deñlü: Denli, kadar.
 depren-: Deprenmek.

der: Başına geldiği kelimelere “-de, içinde” anlamı katarak zarflar yapar.
der-i h^vâb-ı şîve: Naz uykusunda.
der-âğûş-ı temennâ: İstek kucağında.
der-‘aķab: Hemen arkasında.
der-be-der: Dağınık, perişan.
der-be-der-i ‘aşķ: Aşk perişanı, delisi.
der-gümân: Zanda, tahminde.
der-kâr: İşte.
der-kâr-ı lutf: Lütuf işinde.
der-kenâr: Kenarda.
der-kenâr-ı haķ: Kenardaki yazı.
der-miyân: Belde.
der-niyâm: Uykuda.
der-pey: Arkada.
der-pîş: Önde.
der-yâd: Hatırda.
derbân: Kapıcı, kapıya bakan.
derd: Dert.
derd-i bî-dermân: Dermansız dert.
derd-i bî-pâyan: Sonsuz dert.
derd-i bî-pâyân-ı hicrân: Ayrılığın sonsuz derdi.
derd-i derûn: İç derdi.
derd-i dil: Gönül derdi.
derd-i firâvân: Çok, fazla dert.
derd-i ğam-ı dürd: Tortu gamının derdi.
derd-i hicrân: Ayrılık derdi.
derd-i intizâr: Bekleme derdi.
derd-i ser: Baş derdi.
derd-âbâd-ı sîne: Dert çeken sîne.

derdmend: Dertli.
derdmendân: Dertliler.
derdmendân-ı belâ: Belâ derdini çekenler.
derd ü belâ: Dert ve bela.
derd ü miħnet: Dert ve sıkıntı.
dergâh: Dergâh.
dergâh-ı ‘âlî: Yüce dergâh.
dergâh-ı Yezdânî: Cenab-ı Hakkın yüce dergahı.
derk: Anlamak.
dermân: Derman.
derûn: İç taraf. Kalp.
derûn-ı ‘aşık-ı ‘ârif: Ârif olan âşığın kalbi.
derûn-ı dil: Kalbin içi.
derûn-ı ehl-i niyâz: Niyaz ehlinin kalbi.
derûn-ı sîne: Sinenin içi. Kalp.
dervîş: Derviş.
dervîşân: Dervişler.
deryâ: Derya, deniz.
deryâ-yı himmet: Himmet denizi.
deryâ-yı ħurûşân: Coşan deniz.
deryâ-dil: Deniz gönüllü. Gönlü geniş.
deryâ-nûş: Denizi içen.
deryâlan-: Dalgalanmak.
deryûze: Dilenci.
deryûze-i envâr-ı nezâket: Nezaket nurlarının dilencisi.
deryûze-i ‘ilâc: İlaç dilencisi.
deryûze-i nûr: Nur dilencisi.

deryûze-i tâb-ı fûrûğ: Nur ziyasının
dilencisi.

deryûzekâr: Dilenci.

deryûzekâr-ı bâb-ı risâlet: Risalet
kapısının dilencisi.

dest: El.

dest-i 'âlem: Âlemin eli.

dest-i cellâd: Celladın eli.

dest-i cellâd-ı nigâh: Bakış
celladının eli.

dest-i cevır: Cevir (zulüm) eli.

dest-i cûd: Cömertlik eli.

dest-i ekrem: En cömert el.

dest-i gâam: Gam, keder eli.

dest-i hâr u has: Çer çöp eli.

dest-i heves: Hevesin eli.

dest-i hûş-ı pençe-i hulyâ: Hülya
pençesinin güzel eli.

dest-i ıztırâr: İhtiyaç eli.

dest-i kûh-ken: Dağı delen el.

dest-i kûtâh-ı niyâz: Niyazın çaresiz
eli.

dest-i lutf: Lütuf eli.

dest-i nâzûk: Nazik el.

dest-i nerm: Yumuşak el.

dest-i niyâz: Niyaz eli.

dest-i pâ-yendâz-ı gâam: Gam yoluna
serilmiş el.

dest-i red: Ret, geri çevirme eli.

dest-i tâlî': Şans eli.

dest-i tâze-gûyân: Taze söz
söyleyenlerin eli. Yeni tarz.

dest-i tekâzâ: Başa kakma eli.

dest-i ümîd: Ümit eli.

dest-i yâr: Yâr eli.

dest-be-dest: El ele.

dest-res: Erişmek, nâil olmak.

dest-res-i peymâne-i ümmîd: Umut
kadehine erişmek.

dest ü girîbân ol-: Elle yakasına
yapışmak.

destân: Destan.

destân-ı 'aşk: Aşk destanı.

destân-ı gâam: Gam destanı.

destân-ı gâam-ı hicr: Ayrılık gamının
destanı.

destân-ı hüsn-i 'aşk: Hüsn ü Aşk
destanı.

destân-serâ-yı meclis-i yâr: Yâr
meclisinin destan düzücüsü.

destâr: Sarık.

deste: Deste. Tutam. Demet.

deste-i zülf: Saç destesi.

deste-i zülf-i semensây: Yasemin
kokulu saçın destesi.

deste-i zülf-i siyâh: Siyah saçın
destesi.

destele-: Destelemek, toplamak.

deş: Çöl.

deş-i hayret: Hayret çölü.

devâ: Deva.

devalîb ü besâtîn: Dolaplar ve
bostanlar.

devha: Büyük ağaç.

devha-i âmâl: Emeller, istekler ağacı.

devlet: Devlet. Saadet, mutluluk.

devlet-i bîdâr: Uyanığın devleti.

devlet-i dünyâ: Dünyanın devleti.

devlet-i hüsn: Güzelliğin devleti.
devlet-i vaşl: Kavuşmanın devleti.
devr: Devir. Dönme.
devrân: Devir, felek, dünya.
devr-i çep-nümûn: Yanlış devir.
devr-i da'im: Devam eden, sürekli devir.
devr-i kadeh: Kadehin devri.
devr-i kavş-ı çarh: Felek yayının devri.
devr-i sâğar-ı işve: Naz kadehinin devri.
deyr: Meyhane.
deyr-i hüsn: Güzellik meyhanesi.
dırahşân: Parlayan.
di-: Demek. Söylemek.
dîbâ: Çok değerli ipekli kumaş.
Dicle: Dicle nehri.
dîd: Dîde. Göz.
dîdâr: Yüz, çehre
dîde: Göz.
dîde-i bî-dâd: Adaletsiz göz.
dîde-i dil: Gönül gözü.
dîde-i encüm: Yıldızların gözü.
dîde-i gerdûn: Feleğin gözü.
dîde-i giryân: Ağlayan göz.
dîde-i hasret: Hasret gözü.
dîde-i şeb-zindedâr u şem'-i meclis: Meclisin mumu ve geceyi aydınlatan göz.
dîde-bân: Gözcü.
dîde-bâz-ı dikkat: Dikkatle bakan gözün cilvesi.

dîde-bâz-ı şevk-ı çeşm-i yâr: Yârin gözünün şevkinin cilvesi.
dîde-bâz-ı tal'at-ı envâr: Nurların güzelliğinin cilvesi.
dîde-dûz-ı pîş-i pâ-yı şerm-i nergis: Nergisin utanma ayağının önüne göz diken.
dîde-güşâ: Göze ferahlık veren, göz açıcı.
digerân: Başkalar, ötekiler.
diger-gûn ol-: Değişmek.
dîk: Darlık, sıkıntı.
diken: Diken.
dikkat: Dikkat.
dil: Gönül.
dil-i âgâh: Uyanık, bilen gönül.
dil-i âgâh-ı Es'ad: Esad'ın uyanık kalbi.
dil-i ağıyâr: Başkalarının, rakiplerin gönlü.
dil-i ahbâb: Dostların gönlü.
dil-i âhen: Taş kalp(li).
dil-i 'ârif: Ârifin kalbi.
dil-i âşık: Âşığın kalbi.
dil-i âşüfte: Çok seven gönül.
dil-i âşüfte-bâl: Âşifte görünümlü gönül.
dil-i âvâre: Âvâre gönül.
dil-i âyîne-i mihr-i cihân: Güneş.
dil-i âzâde: Hür gönül.
dil-i âzâde-ser: Serbest gönül.
dil-i âzâr: Kırık kalp.
dil-i âzürde: İncinmiş gönül.
dil-i belâ-keş: Bela çeken gönül.

dil-i belâ-keş-i zâr: Bela çeken,
inleyen gönül.
dil-i ber-geşte: Yüz çevirmiş gönül.
dil-i bî-berg ü sâz: Malsız mülksüz,
fakir gönül.
dil-i bî-dest ü pâ: Elsiz, ayaksız âciz
gönül.
dil-i bî-hod: Kimsesiz gönül.
dil-i bî-mâr: Hasta gönül.
dil-i bî-müdde'â: İddiasız gönül.
dil-i bî-tâb: Gücsüz gönül.
dil-i çeşm-âşinâ: Tanıdık gönül.
dil-i divâne: Deli gönül.
dil-i erbâb-ı niyâz: Niyaz erbabının
gönlü.
dil-i Es'ad: Şâir Esad'ın gönlü.
dil-i feyz-âşinâ: Feyiz sahibinin
gönlü.
dil-i gamgîn: Gamlı gönül.
dil-i güm-geşte: Yolunu yitirmişin
gönlü.
dil-i güm-râh: Koybolmuşun gönlü.
dil-i hasret-zede: Hasret çekenin
gönlü.
dil-i hâste: Hasta gönül.
dil-i hod-kâm: Kendini beğenmiş
gönül.
dil-i hod-ser: Serbest gönül.
dil-i hûn-geşte: Kanlanmış gönül.
dil-i maḥmûr: Hasta gönül.
dil-i maḥzûn: Mahzun gönül.
dil-i Mecnûn: Deli gönül.
dil-i micmer: Micmer (buhurdan)
gönül.

dil-i mübtelâ: Bağlı gönül.
dil-i müştâḡ: Arzulayan gönül.
dil-i nâ-kâm: Muradına ermeyen
tali'siz gönül.
dil-i pür-ârzû: Çok istekli gönül.
dil-i pür-hûn: Kan dolu gönül.
dil-i pür-iştîyâḡ: Çok arzulu gönül.
dil-i pür-pîç ü tâb: Çok karışık
gönül.
dil-i pür-sûz: Çok yanık gönül.
dil-i re'fet-nihâd: Yüce gönül.
dil-i rûşen: Parlak gönül.
dil-i rûşen-nihâd: Parlayan gönül.
dil-i şad laḡt: Yüz parça olmuş
gönül.
dil-i şad pâre: Yüz parça olmuş
gönül.
dil-i saḡt: Sert gönül.
dil-i Sâm u Nerîmân: Sam ve
Neriman'ın gönlü.
dil-i ser-der-hevâ: Kibirli gönül.
dil-i sevdâ-zede: Sevdalı gönül.
dil-i sûḡte: Yanık gönül.
dil-i şeydâ: Çılgın gönül.
dil-i şikeste: Kırık gönül.
dil-i 'uşşâḡ: Âşıkların gönlü.
dil-i vîrân: Viran gönül.
dil-i zâr: İnleyen gönül.
dil-ârâ: Gönül avutan, gönül
süsleyen.
dil-ârâm: Gönül okşayan.
dil-ârâ-yı cihân: Cihanın gönül
süsleyeni.
dil-âvîz: Gönle asılan. Dilber.

dil-âzâr: Gönlü inciten, gönül yaralayan.
dil-bend: Gönül bağlayan, seven.
dil-bend-i dil-rübâ-yı heves: Heves dilberine gönül vermiş olan. Âşık.
dil-bend-i hayret: Hayretin âşığı.
dil-ber: Gönül alan. Sevgili.
dil-berâ: Ey sevgili.
dil-ber-i bîgâne: Yabancı dilber.
dil-ber-i meh-pâre: Ay parçası dilber.
dil-beste: Gönlü bağlı. Âşık.
dil-beste-i maḥabbet: Sevginin âşığı.
dil-beste-i nîreng ü âl: Sihir ve hilenin âşığı.
dil-beste-i zülf-i digeân: Başkalarının saçına gönül bağlayan.
dil-beste-i zünnâr: Zünnar bağlayan.
dil-cû: Gönül arayan.
dil-dâde: Gönül vermiş. Âşık.
dil-dâdegân: Gönül vermişler. Âşıklar.
dil-dâde-i didâr-ı ḥaḳîḳat: Hakikat yüzüne gönül vermiş.
dil-dûz: Gönül diken.
dil-efgâr: Gönlü yaralı. Âşık.
dil-figâr: Gönlü yaralı. Âşık.
dil-figâr-ı gâme-i nâ-mihrbân: Acımasız gamze okunun hedefi olan âşık.
dil-figâr-ı ḥasret: Hasretin gönlü yaralı âşığı.
dil-firîb: Gönlü aldatan. Cazibeli.
dil-gîr: Gönül tutan, sıkıntı veren.

dil-girân: Gönül tutanlar.
dil-gîr-i zülf: Saçın gönül bağlayanı.
dil-güşâ: Gönül açan.
dil-ḥaste vü bîmâr: Gönlü hasta ve âşık.
dil-ḥaste: Gönlü hasta.
dil-ḥastegân-ı hicr: Ayrılıktan gönlü hasta olanlar.
dil-ḥaste-i hicr: Ayrılıktan gönlü hasta.
dil-ḥûn: Gönlü yaralı. Kederli.
dil-ḥ'âh: Gönül arzusu.
dil-keş: Gönül çeken, gönül çekici.
dil-keş-reviş: Gönül çeken yürüyüş.
dil-mürde: Kalbi ölmüş. Duygusuz.
dil-mürde-i endûh u gâme: Gam ve keder dolu duygusuz kalp.
dil-nevâz: Gönül okşayan.
dil-nigâh: Gönül gözünün bakışı.
dil-nişîn: Gönülde yer tutan.
dil-nişîn-i bülegâ: Güzellerin gönlünde yer tutan.
dil-pesend: Gönlün beğendiği.
dil-pesend-i ehl-i 'irfân: İrfan ehlinin gönlünün beğendiği.
dil-rîş: Dertli.
dil-rubûde-i zülf-i Ayâz: Sevgilinin (Ayaz) saçına kapılmış olan âşık. Mahmûd.
dil-rübâ: Gönül kapan.
dil-rübâ-yı şîvekâr: İşveli gönül kapan.
dil-sitân: Gönül alan.
dil-sûz: Gönül yakan.

dil-şâd: Gönlü şad. Sevinmiş.
dil-şiken: Gönlü sıkılmış. Can sıkıcı.
dil-teng: Gönlü darda. Sıkıntılı.
dil-teşne: Gönlü susamış.
dilân: Gönüller.
dil ü cân: Gönül ve kalp.
dile-: Dilemek.
dilîr-i şîr-şavlet: Aslan yürekli yiğit.
dildâr: Gönül tutan. Sevgili.
dildâr-ı haķîkat: Gerçek sevgili.
dimâğ: Beyin.
dimâğ-ı cân: Canın beyni. Kalp.
dimâğ-ı huşk: Soğuk, mutsuz beyin.
dimâğ-ı neşât: Mutlu beyin.
dimâğ-ı şeyh: Şeyhin beyni.
dîn: Din.
dîn ü îmân: Din ve iman.
dînâr: Dinar. Para.
dînle-: Dinlemek.
dirâz: Uzun.
dirâzî: Uzakmak.
dirâzî-i şeb-i hicrân-ı bî-pâyân:
Sonsuz hicran gecesinin uzaması.
dirhem: Dirhem. Ağırlık ölçüşü.
dirîğ: Esirgeme, kıyamama.
dîrîne: Eski.
ditre-: Titremek.
dîv: Dev.
dîvân: Büyük meclis, toplanma yeri.
dîvânçe: Küçük divan.
dîvâne: Deli.
dîvân-ı kıyâmet: Kıyamet divanı.
Haşir meydanı.

dîvâr: Duvar.
dîvâr-ı şabr: Sabır duvarı.
dîvâr-ı şehir: Şehir duvarı.
dîvârveş: Duvar gibi.
diyâr: Diyar.
dolan-: Dolanmak.
dolaş-: Dolaşmak.
dost: Dost.
dost-ı düşmen: Düşmanın dostu.
dön-: Dönmek.
döndür-: Döndürmek.
döşen-: Döşenmek.
du'â: Dua.
du'â-h'ân: Duacı.
du'â-yı hayr: Hayır dua.
dûcâr ol-: Uğramak, tutulmak.
dûd: Duman.
dûd-ı âh: Âh dumanı.
dûd-ı âh-ı âşîkân: Âşıkların âh dumanı.
dûd-ı âh-ı hasret: Hasret âhının dumanı.
dûd-ı tenbâkû-yı la'î: Dudağın tömbeki dumanı.
dûd-ı zülf: Saçın dumanı.
dûd u dirâz: Uzun duman.
dûde: Duman. Duman tüten yer, aile ocağı. Mürekkep yapılan is.
dûde-i müşg: Misk dumanı.
dûdem: Mürekkep yapılan is. Yazı.
dûdem-i kilik-i pür-i'câz: Çok icazlı kalemin yazısı.
dûdmân: Dûde. Ocak.
dûdmân-ı gül: Gül ocağı, güllük.

dûr: Uzak.
dûş: Omuz.
dûş-ı cânân: Cânânın omuzu.
dûş-ı nâz: Naz omuzu.
dûşîne: Dün gece.
dûşîne-şeb: Dün geceki.
dut-: Tutmak.
dutsağ: Tutsak.
duy-: Duymak.
dü: İki. [dü 'âlem: İki âlem, dünya ve ahiret; dü bâlâ: İki kat; dü çendân: İki kat; dü çeşm-i sürme-sâ: Sürmeli iki göz; dü çeşm-i şûh-ı yâr: Yârin baygın iki gözü; dü esb: İki at; dü şad pâre: İki yüz parça.
dü tâ: İki kat, bükülmüş]
düğme: Düğme.
dükel: Hep, cümle, hepsi.
dükkân: Dükkan.
dükkânçe: Küçük dükkan.
dülbend: Tülbent.
dün: Yakın geçmiş zaman.
Dünbâledâr: Kuyruklu (yıldız).
dünyâ: Dünya.
dürc: Hokka, kutu, mücevher kutusu.
dürc-i dehen: Ağız kutusu.
Sevgilinin ağzı.
dürc-i deryâ-yı taşavvur: Hayal denizinin mücevher kutusu.
dürc-i dil: Gönlün mücevher kutusu.
dürc-i leb-i la'l: Kırmızı dudağın mücevher kutusu.

dürd: Tortu.
dürd-i bî-şümâr: Sayısız tortu.
dürd-i humâr: Sersemlik tortusu.
dürd-i şâf: Saf tortu.
dürd-i ser-humâr: Başağrısı tortusu.
dürdî-keş: Tortu çeken.
dürdî-keş-i dürd-i humâr: Sarhoşluk tortusunun tortusunu çeken.
dürd-keş-i lâ-yı maḥabbet: Muhabbet tortusunun tortusunu çeken.
dürd-keş-i renc-i humâr: Sarhoşluk sıkıntısının tortusunu çeken.
dürlü: Türlü.
dürr: İnci.
dürr-i şâhvâr: Pâdişahlara lâyık iri inci.
dür-dâne: İnci tanesi.
dür-dâne-i dendân: Dişin inci tanesi.
dürûğ: Yalan.
dürûğ-ı va'de-i ferdâ: Yarın sözünün yalanı.
dürül-: Dürülmek.
düstûr: Muteber kimse.
düstûr-ı 'amel: Gereğince hareket edilmesi icap eden kanun ve kurallar.
düstûr-ı dîn-perver: Dini koruyan muteber kimse.
düstûr-ı ekrem: Sadrazam.
düstûr-ı zî-şân: Vezir, vâlî.
düş-: Düşmek.
düşmen: Düşman.

düşmen-i cân: Can düşmanı.
düşmen-i ğaddâr: Gaddar düşman.
düşnâm: Sövmeye, ta'n.
düşvâr: Zor, güç.
düz-: Düzmek
düzd: Hırsız.
düzd-i îmân: İman hırsızı.
düzdîde: Çalınmış.
E
ebkem: Dilsiz, lal.
ebr: Bulut.
ebr-i 'aât: İhsan, bağışlanma bulutu.
ebr-i Nisân: Nisan bulutu.
ebr-i siyâh: Siyah bulut.
ebrû: Kaş.
ebrû-kemân: Keman kaşlı.
ebruvân: Kaşlar.
ebrû-yı hançerdâr: Hançerli kaş.
ebrû-yı pür-çîn: Çok karışık,
buruşuk kaş.
ecel: Ecel.
edâ: Edâ.
edâ-yı nâzûk: Nâzik edâ.
edeb: Edep.
edhâ: Kurban.
ednâ vü a'lâ: Alçak ve yüce.
ednâ: Çok aşağı.
edvâr: Devirler.
efdal: Daha fazîletli, çok üstün.
efdal-ı ins ü melek: İnsan ve meleğin
en efdali.
efendi: Erkek isimlerinden sonra
bey yerine kullanılan unvan sözü
(Eskiden saygı ifâdesi olarak

şehzâdeler, din adamları, okumuş
kimseler için kullanılırdı. Bugün ise
beyden sonra gelen ikinci derecede
bir unvan durumundadır).
efgân: Feryat, figan, ıstırapla
bağırma.
efgâr: Yaralı, mecrûh.
efkâr: Endişe, tasa, kaygı, üzüntü,
keder.
eflâk: Felekler.
Eflâtûn u Loqmân: Eflâtun ve
Lokman (Eflâtun: İslâm felsefesi
üzerinde önemli etkileri olan İlkçağ
Yunan filozofu. Lokman: Kur'an'da
kendisine hikmet verildiği bildirilen,
peygamberliği tartışmalı bir din
büyüğü).
efşah: Çok fasih (açık) söz.
efsâne: Efsane, kıssa, hikâye.
efsâne-gû: Efsâne söyleyen.
efsâne-i Mecnûn: Leylâ ile Mecnûn
kissası.
efsâne-i şevk: Sevinç hikâyesi.
efser: Taç.
efser-i zer: Altın taç.
efsûn: Büyü, sihir, tılsım.
efsûn-ı maḥabbet: Sevgi tılsımı.
efsûnger: Büyücü.
efsûnkâr: Sihirli.
efsûnkârî-i câdû-yı gîsû: Cadı gibi
büyüleyici uzun saçın sihir.
efsûnsâz: Çekici, büyüleyici.
efzâyîş-i ikbâl: İsteğin çoğalması.
efzûn: Fazla, çok.

eger: Eğer.

egerçi: Eğer ki.

egle-: Eğlemek. Avutmak, oyalamak.

ehl: Mâlik, sahip. Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat. Bir işin ustası, o işte becerikli, mahâretli, ehliyetli, muktedir, yeterli kimse.

ehl-i 'aşk: Aşk ehli.

ehl-i Bağdâd: Bağdat ehli.

ehl-i derd: Dert ehli.

ehl-i dil: Gönül ehli.

ehl-i ııred: Akıl ehli.

ehl-i î mân: İman ehli.

ehl-i kâzâ: Kaza ehli.

ehl-i ma'ârif: Mârifet, ilim ehli.

ehl-i ma'habbet: Muhabbet ehli.

ehl-i nazar: Mûlahaza ehli.

ehl-i niyâz: Niyaz ehli.

ehl-i sühân: Söz ehli.

ehl-i vefâ: Vefâ ehli.

ehl-i zühd: Zühd ehli.

ejder: Büyük yılan.

ejder-i zülf: Zülfün ejderi.

ekrem: Çok kerim, cömert.

ekşer: Çok fazla, en çok.

eksik: Eksik.

el: El.

el ayak çek-: Tamammen vazgeçmek.

el çek-: Vazgeçmek.

el vir-: Yardım etmek. Teslim olmak.

el yu-: Vazgeçmek.

el-amân: Aman dilemek.

elbet: Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.

elbetde: Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.

el-ıağ: Gerçek.

el-ıazer: Sakın!

elmas: Elmas.

elvân: Renkler.

em-: Emmek.

em: İlaç, deva.

emânetdâr: Emânetçi.

emânetdâr-ı nağd: Nakit

emânetçisi.

emcâd: Ulu kimseler.

emel: Emel, arzu.

emr: Emir.

emr-i îcâb: Gerekli iş.

emr-i muhâl: İmkânsız iş.

emr ü fermân: Emir ve ferman.

emşâl: Yaşıtlar.

emşâl ü akrân: Yaşıtlar ve akrân.

emvâc: Dalgalar.

eñ: En.

eşnâ: Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.

enâniyyet: Benlik. Kendine güvenmek, gurur. Hodbinlik.

encâm: Son, nihayet.

encâm-ı pâyan: Âkıbet encâmı.

encüm: Yıldızlar.

encümen: Meclis.

encümen-i 'işret: İşret meclisi.

encümen-i vaşl: Kavuşma meclisi.

encüm-şümâr-ı şevk: Şevkin yıldızlar kadarı.
endâm: Boy bos, kâmet.
endâz: Atan, atmış, atıcı.
endâze: Ölçü, mikyas.
endâzî: Atan.
enderûn: İç, dâhil.
endîşe: Endişe, merak, kaygı, düşünce.
endîşe-i ağıâr: Başkaların endîşesi.
endîşe-i aşk: Aşk endîşesi.
endîşe-i meyl-i harâm: Harama meylin endîşesi.
endîşe-i sevdâ-yı hum: Küp sevdasının endîşesi.
endîşe-i sûz u güdâz: Yanıp yakılmanın endîşesi.
endûh: Gam, keder, tasa.
endûh-ı derd: Derdin gamı.
enfâs: Nefesler.
enfâs-ı ömr: Ömrün sayılı nefesleri.
eñse: Ense.
envâr: Nurlar.
envâr-ı leţâfet: Letâfet nurları.
enver: Çok nurlu.
erbâb: Bir işten iyi anlayan, o işte becerikli, usta, mâhir olan kimse.
erbâb-ı aşk: Aşk erbâbı.
erbâb-ı başâr: Fikir erbâbı.
erbâb-ı başîret: Hakikatı kalbiyle hissedip anlayan, ferâset erbâbı.
erbâb-ı ibtilâ: Tiryakilik erbâbı.
erbâb-ı nazar: Bakış erbâbı.

erbâb-ı şudûr: Büyük zatlar, vezirler, sadrazamlar.
erbâb-ı vicdân: Vicdân erbâbı.
erbâb-ı zevk: Zevk erbâbı.
erguvân: İki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından, eflâtun ile kırmızı arası morumsu pembe renkte, çok güzel çiçekler açan süs ağacı. Ergavân.
Erjeng: Fars ressamı Manî'nin resim albümünün adı.
erzânî: Lâyık, değer, uygun.
Es'ad: Esad-ı Bağdâdî (Mûsulî)
Es'adâsâ: Esad gibi.
Es'ad-ı âşûfte: Âşık, çılgınca seven Esad.
Es'ad-ı âvâre: Şaşkın Esad.
Es'ad-ı bîmâr: Hasta Esad.
Es'ad-ı bî-tâb: Güçsüz Esad.
Es'ad-ı dil-dâde: Gönül alan Esad.
Es'ad-ı haste: Hasta Esad.
Es'ad-ı maḥzûn: Hüzünlü Esad.
Es'ad-ı müştâḡ: Arzulu, istekli Esad.
Es'ad-ı şeydâ: Dîvâne âşık Esad.
Es'ad-ı şîrîn-edâ: Tatlı edâlı Esad.
Es'ad-ı şûrîde: Âşık, şeydâ Esad.
Es'ad-ı zâr: Ağlayan, inleyen Esad.
esb: At.
esbâb: Sebepler. Vasıtalar.
esbâb-ı ayş: Zevk ve sefa vasıtaları.
esbâb-ı cem'iyet: Toplantı sebepleri.
esbâb-ı ḥuzûr: Huzûr vasıtaları.

esbâb-ı hüsn ü ân: Güzellik vasıtaları.
esbâb-ı işret: İçki meclisi vasıtaları.
esbâb-ı vefâ: Vefâ sebepleri.
esb-i nâz u nahvet: Naz ve kibir atı.
esb-i şevk: Şevk atı.
esb-i şîve: Söyleyiş, üslup atı.
esb-i tab': Karakter atı.
eşer: Eser. İz, nişan. Tesir.
eşer-i baht-ı siyehkâr: Kara bahtın bıraktığı iz.
eşer-i germ ü serd: Sıcak ve soğğun tesiri.
eşer-i kîlk-i güher-bâr: Cevher dökken kalemin eseri.
eşer-i şîve-i güftâr: Söyleyiş tarzının tesiri.
esîr: Esir, tutsak. Kul, köle. Bağlı.
esîr-i aşk: Aşk esîri.
esîr-i aşk-ı hûbân: Güzellerin aşkının esîri.
esîr-i bend-i dâm: Tuzak bendinin esîri.
esîr-i çeşm-i 'ayyâr: Hileci gözün esîri.
esîr-i dâm-ı belâ: Belâ tuzağının esîri.
esîr-i deşt-i gam: Gam çölünün esîri.
esîr-i gül-i destâr: Sarığın gülünün esîri.
esîr-i hâbs-i câvîd: Gençlik hapsinin esîri.
esîr-i hâr-ı hâr: Dikenli gülün dikeninin esîri.

esîr-i hüsn: Güzelliğın esîri.
esîr-i miñnet: Sıkıntının esîri.
esîr-i miñnet-i hicrân: Hicran sıkıntısının esîri.
esîr-i râh-ı miñnet: Sıkıntı yolunun esîri.
esîr-i reh-güzâr: Yolun esîri.
esîr-i şiken-i zülf-i siyehkâr: Günahkâr saçın kıvrımının esîri.
esîr-i tûrra-i cânân: Sevgilinin padişah turrasına benzeyen saçının esîri.
esîr-i 'ukde-i düşvâr: Zor düğümünün esîri.
esîr-i 'ukde-i miñnet: Sıkıntı düğümünün esîri.
esîr-i zülf-i cânân: Sevgilinin saçının esîri.
esîr-i zülf-i dü tâ: Büklüm saçın esîri.
eski: Eski.
eslâf ü akrân: Eskiler ve şimdikiler.
eslâf: Bizden öncekiler, bizden evvel geçmiş kimseler, eskiler.
eslem: Çok doğru, sağlam (şey).
esperi: Doğan kuşunun ava alıştırılmamış cinsi, delice doğan.
esrâr: Sırlar.
esrâr-ı aşk: Aşkın sırları.
esrâr-ı haqîkat: Hakîkatin sırları.
eş'âr: Şiirler.
eş'âr-ı gevher-bâr: Mücevher yüklü şiirler.
eşk: Gözyaşı.

eşk-i çeşm-i Dicle-bâr: Dicle nehri gibi coşan gözün gözyaşı.
 eşk-i çeşm-i intizâr: Bekleyen gözün gözyaşı.
 eşk-i dem-â-dem: Her an dökülen gözyaşı.
 eşk-i dem-be-dem: Zaman zaman akan gözyaşı.
 eşk-i dîde: Gözün gözyaşı.
 eşk-i hasret: Hasretin gözyaşı.
 eşk-i şeb-nem: Çiğ tanesinin gözyaşı.
 eşk-bârende: Gözyaşı yağdırırcasına.
 etbâ' u levâhik: Hizmetkârlar ve ekleri.
 etba': Bir kimseye tâbi olanlar, ona uyanlar. Hizmetkârlar.
 etba'-ı kirâm: Soylu hizmetkârlar.
 eţibbâ: Tabipler, doktorlar.
 eţrâf: Taraflar, yanlar. Çevre, muhit.
 eţvâr: Tavırlar.
 evc: Bir şeyin en yüksek noktası, doruk. astro. Yerin ve gezegenlerin güneşlerine en uzak oldukları nokta, gün öte. Karşıtı: Haziz.
 evc-i hüner: Hünerin doruğu.
 evc-i Keyvân: Keyvan'ın (Zuhale gezegeni, Satürn) göğü.
 evrâd: Virdler.
 evrâd-ı hizbü'l-bahr: Hizbü'l-bahr virdleri.
 evrâk: Varaklar.
 evşâf: Vasıflar.

evşâf-ı zât-ı akdes: Zât-ı Akdes'in (Allah) vasıfları.
 evvel: Evel. Önce. İlk.
 evvelâ: İlk.
 evzâ': Durumlar, duruşlar, haller, vaziyetler.
 evzâ'-ı Kays: Kays'ın (Mecnûn) hâlleri.
 evzâ'-ı perîşân: Perişan hâller.
 ey: Nidâ için; hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır. [ey âfet-i cân: Ey ısırap çektiren (sevgili); ey âftâb-ı nâz: Ey naz güneşi (sevgili); ey 'ahd-kesel: Ey vefâsız (sevgili); ey 'ahd-şiken: Ey sözsüz (sevgili); ey âlüfte-hû: Ey sevgi delisi (sevgili); ey 'andelîb-i dil: Ey gönül bülbülü (âşık); ey 'aşk-ı yâr: Ey yârin aşkı; ey âyet-i rahmet: Ey rahmet âyeti; ey âyîne: Ey ayna; ey âyîne-ber: Ey ayna tutan (güzel); ey âyîne-rû: Ey ayna yüzlü (güzel); ey âyîne-ruhsâr: Ey ayna yüzlü (güzel); ey bâd-ı şubh-dem: Ey Sabah rüzgârı; ey bâğbân: Ey bahçıvan; ey bâğbân-ı hüsn: Ey güzellik bahçesinin bahçıvanı; ey baht-ı siyâh: Ey kara tâlih; ey baht-ı tîre: Ey siyah tâlih; ey bâlâ-nişîn-i evc-i nahvet: Ey gurur evcinin üstünde oturan (güzel); ey bî-amân: Ey amansız (güzel); ey bî-mürüvvat: Ey mürüvvetsiz (güzel); ey bî-vefâ:

Ey vefâsız (güzel); ey bülbül: Ey bülbül (aşık); ey cefâ-pîşe: Ey cefâ huylu (güzel); ey Cem: Ey Cem; ey çarh: Ey dünyâ; ey çeşm-i cânân: Ey sevgilinin gözü; ey çeşm-i siyâh: Ey siyah göz; ey çeşm-i siyeh: Ey siyah göz; ey dîde-i bîdâr: Ey uyanık göz; ey dîde-i pür-nem: Ey çok ağlayan göz; ey dil: Ey gönül; ey dil-i dîvâne: Ey dîvâne gönül; ey dil-i hûn-şode: Ey kanlı gönül; ey düzd-i gamze: Ey gamze hırsız; ey ecel: Ey ecel; ey eşer-i kilik-i güher-bâr: Ey cevher yüklü kalemin eseri; ey Es'ad: Ey Esad-ı Bağdâdî; ey fitil-i dâğ-ı hasret: Ey hasret yarasının fitili; ey gam: Ey gam; ey gonca-dehân: Ey gonca ağızlı; ey gonca-i bâğ-ı delâl: Ey naz bağının goncası; ey gonca-i bâğ-ı letâfet: Ey letâfet bağının goncası; ey gonca-i dem-beste: Ey suskun gonca; ey gonca-leb: Ey gonca dudaklı; ey gönül: Ey gönül; ey gül: ey gül; ey gül-beden: Ey gül bedenli; ey gül-çehre: Ey gül yüzlü; ey gül-çîn: Ey gül toplayan (güzel); ey gül-i hürrem: Ey sevinçli gül (sevgili); ey gül-i ra'nâ: Ey güzel gül (sevgili); ey gül-i ter: Ey taze gül (sevgili); ey gül-izâr-ı haţ: Ey gül yanaklı (güzel); ey hâme: Ey kalem; ey hâme-i i'câz-nümâ-yı Es'ad: Ey Esad'ın i'câzlı kalemi; ey hançer-i nâz: Ey nâz hançeri; ey haţ: Ey hat

(güzel yüzlü güzel); ey hâtır-şiken: Ey gönül kıran (güzel); ey hayâl-i yâr: Ey yârin hayâli; ey hezâr: Ey bülbül; ey hoş-nüvis-i dâsitân-ı aşk u meşk: Ey aşk ve meşk destanını güzel yazan (kalem); ey Hüsrev-i hûbân: Ey güzellerin padişahı; ey Hüsrev-i hûbân-ı cihân: Ey cihan güzellerinin padişahı; ey 'Îsî-nefes: Ey Hz. İsa nefesli; ey kadd-i yâr: Ey yârin boyu; ey kalem: Ey kalem; ey kaşı kemân: Ey keman kaşlı; ey kebg-i hüsn: Ey güzellikte keklik gibi (güzel); ey Kelîm: Ey kendisine hitap edilen (Hz. Mûsâ); ey kumrî: Ey kumru; ey kumrî-i cân: Ey can kumrusu; ey laht-ı dil-i pür-hûn: Ey çok kanlı gönlün parçası; ey lâle-i hamrâ: Ey kırmızı lâle; ey lâle-i reşk: Ey haset sebebi lâle; ey la'l-i leb-i yâr: Ey yârin dudağının kırmızısı; ey la'l-i yâr: Ey yârin kırmızı dudağı; ey mâh: Ey ay gibi (güzel); ey mâh-çehre: Ey ay yüzlü (güzel); ey mehcibîn: Ey ay alınlı (güzel); ey meh-i nâ-mihrbân: Ey acımasız ay yüzlü (güzel); ey merdüm-i dîde: Ey gözün göz bebeği; ey merhem: Ey merhem (sevgili); ey Mesîhâ-dem: Ey Hz. İsa nefesli; ey mihr ü mâh: Ey güneş ve ay gibi (güzel); ey mihr: Ey güneş gibi (güzel); ey mihr-i münîr: Ey parlak güneş gibi (güzel); ey mînâ-serâ-yı çarh: Ey dünya

göğünü süsleyen (güzel); ey müjgân-ı hûnîn: Ey kan dökücü kirpikler; ey müjgân-ı yâr: Ey yârin kirpikleri; ey mürğ-ı çemen: Ey bahçenin kuşu; ey mürğ-ı dil: Ey gönül kuşu; ey nesîm-i şubh: Ey sabah rüzgârı; ey nev-gül-i ra'nâ: Ey güzel taze gül (sevgili); ey nev-reste: Ey yeni yetişen gül (sevgili); ey nezzâre: Ey göz hapsine alan (güzel); ey nûr-ı nigâr: Ey çok güzel sevgilinin nuru; ey pâdşâh-ı hüsn: Ey güzellik padişahı; ey pâdşâh-ı mülk-i şefâ'at: Ey şefa'at mülkünün sultanı (Hz. Muhammed sav.); ey pençe-i müjgân-ı cânân: Ey sevgilinin kirpiklerinin pençesi; ey perî: Ey perî gibi (güzel); ey perî-peyker: Ey perî yüzlü (güzel); ey perî-zâde: Ey perîden doğmuş (güzel); ey peymân-kesel: Ey yeminini bozan (güzel); ey peymân-şiken: Ey yeminini bozan (güzel); ey pîr-i Ken'ân: Ey Kenan ülkesinin pîri (Hz. Yakup); ey reşk-i Hôten: Ey Hôten şehrinin güzelliğini kışkırtan (güzel); ey reşk-i 'Îsî: Ey Hz. İsa'yı kışkırtan (güzel); ey reşk-i Mesîhâ: Ey Hz. İsa'yı kışkırtan (güzel); ey rûh-ı revân: Ey güzel yürüyen (sevgili); ey ruhsârı mâh: Ey yanağı ay gibi (güzel); ey rûyîn-tabî'at: Ey tunç tabiatlı (güzel); ey şabâ: Ey saba rüzgârı; ey sâde-rû: Ey temiz yüzlü

(güzel); ey sâ'id-i sîmîn-i yâr: Ey yârin beyaz kolu; ey sâkî: Ey sâkî; ey şanem: Ey put gibi (güzel); ey şanem-i bî-amân: Ey amansız sanem; ey şanem-i nâzende: Ey nazlanan sanem; ey sebeb-i râhat-ı cân: Ey canı rahat ettiren (güzel); ey sebze-i ha't: Ey hattın tâzesi (yeni üslup); ey sehî-serv-i ser-âzâde: Ey hür uzun boylu servi gibi (güzel); ey seng-dil: Ey taş yürekli (güzel); ey serv-i bülend: Ey uzun boylu servi gibi (güzel); ey serv-i kâmet: Ey boyu servi gibi düzgün (güzel); ey serv-i nâz: Ey nazlanan servi (güzel); ey sipîhr-i kem-inşâf: Ey insafsız dünya; ey sürme: Ey sürme; ey şâh-ı hûbân: Ey güzellerin padişahı; ey şâh-ı hüsn: Ey güzellik şâhı; ey şâne: Ey tarak; ey şeb-nem: Ey çiğ tanesi; ey şeh-bâz-ı na'het: Ey kibir şahbazı (güzel); ey şeh-i mülk-i 'atâ: Ey ihsan mülkünün şâhı; ey şeh-i nâ-müstehâk-nevâz: ey iltifatı hak etmeyen şâh (güzel); ey şeh-süvâr-ı nâz: Ey nâzın şehsüvarı (güzel); ey şem': Ey mum gibi (güzel); ey şem'-i nige'h-sûz-ı cemâl: Ey cemâli göz kamaştıran mum (sevgili); ey şem'-i tecellâ: Ey tecellî mumu; ey şîrîn-zebân: Ey tatlı dilli (güzel); ey şûh: Ey cilveli (güzel); ey şûh-ı cefâ-pîşe: Ey zâlim sevgili; ey şûh-ı melek-sîmâ: Ey melek yüzlü sevgili; ey şûh-

ı tünd-hûy: Ey sert tabiatlı sevgili;
ey şabîb-i dil ü cân: Ey gönöl tabibi
(sevgili); ey tıfl-ı eşk: Ey göz yaşının
çocuğu; ey tıfl-ı mekteb-i 'ırfân: Ey
irfan mektebine yeni başlayan
(güzel); ey tığ-ı gâmze: Ey gamzesi
kılıç gibi keskin olan (güzel); ey
tırta-i yâr: Ey yârın turrası; ey vahşî
ğazâl: Ey vahşî ceylan gibi (güzel);
ey vahşî-şabî'at: Ey vahşî tabiatlı
(güzel); ey Yûsuf-ı şânî: Ey
güzellikte ikinci Yûsuf (as.); ey
zâlim: Ey zâlim (sevgili); ey zâlim-i
hûn-h'âr: Ey kan içen zâlim
(sevgili); ey zülf-i cânân: Ey
sevgilinin saç; ey zülf-i nigâr: Ey
çok güzel sevgilinin güzel saçı]
eyâ: Ey!, Hey!.
eyle-: Eylemek.
eyva'llâh: Eyvallah.
eyyâm: Günler.
eyyâm-ı 'ömr: Ömrün sayılı günleri.
eyyâm-ı vaşl: Kavuşmanın sayılı
günleri.
ez-: Ezmek.
ez-ân: Ondan.
ezel: Başlangıcı olmayan geçmiş
zaman, başlangıcı tasavvur
edilemeyen zaman. Karşıtı: Ebed.
ezhâr: Çiçekler.
ez-ser: Baştan.
F
fâhte: Üveyik kuşu.

Fâ'il-i muhtâr: Kendi bildiğini
işleyen (Allah).
faķır: Fakir.
fâl: Fal.
fânî: Son bulucu, sonlu, ölümlü,
kalımsız, bâkî olmayan. Karşıtı:
Bâkî.
fânûs: Fener.
fânûs-ı hayâl: Üzerine yapılmış
resimleri, içinde yanan ışık etkisiyle
büyütüp aksettiren döner fener.
fârîğ: Vazgeçmiş, feragat etmiş.
fârîğ-bâl: Rahat, gâile ve gürültüden
uzak.
farķ: Fark.
farķ: Aşırılık.
farķ-ı feraḥ: Sevinçte aşırılık.
farķ-ı hayret: Hayrette aşırılık.
farķ-ı şevķ: İstekte aşırılık.
Fârûķ-şiyem: Adalette Hz. Ömer
huylu.
faşl: Bölüm, kısım; devre. Mevsim.
faşl-ı bahâr: Bahar mevsimi.
faşl-ı gül: Gül devri.
faşl-ı ḥiřâb: Hitap faslı (ammâ,
bâdezâ).
faşl-ı zemistân: Kış mevsimi.
faşlu'l-ḥiřâb: Hitap faslı (ammâ,
bâdezâ).
fazl: Âlicenaplık ve cömertlik, iyilik,
lütuf, kerem.
fehmi: Fehim. Anlama, idrak.
fehmi-i merâmî: Meramın
anlaşılması.

felâket: Büyük sıkıntılara sebep olan
çok üzücü durum, büyük dert,
yıkım, belâ.
Felâṭûn: İlkçağ Yunan filozofu.
Eflâtun.
Felâṭûn-menḳabet: Eflâtun
menkıbeli.
felek: Felek.
felek-i atlas: Atlas feleği. Fânî
dünyâ.
felsefe: Olaylara bakış tarzı, dünya
görüşü, bir şey hakkındaki düşünce.
fenâ: Fenâ, kötü. Karşıtı: İyi.
fenn: Hünler, mârifet, sanat.
fenn-i şîve: Naz, edâ, işve sanatı.
fer: Parlaklık, aydınlık, nur.
ferâğ: Vazgeçmek.
ferâgat: Hakkından vazgeçmek.
ferah: Ferah, sevinç, sevinme.
ferâmûş: Unutma, hatırdan
çıkarma.
ferâmûşkârlık: Unutkanlık.
ferd: Fert. Kişi.
ferdâ: Yarın.
Ferhâd: Divan edebiyatı ile Türk
halk edebiyatında meşhur bir aşk
hikâyesinin erkek kahramanı.
Ferhâd-ı Şîrînkâr: Şirinden başka bir
şey düşünmeyen Ferhat.
Ferhâdveş: Ferhat gibi.
ferḥunde: Uğurlu, kutlu, mesut,
mübârek.
ferḥunde-tedbir: Mübârek tedbirli.
Hikmetli iş gören.

ferḥunde-ter: Çalışması uğurlu olan.
ferîde: Benzeri pek nâdir bulunan.
Benzeri bulunmayan, yektâ.
ferîd-i ‘aşr: Zamânında eşi
bulunmayan kimse.
fermân: Ferman.
fersah: Çok, pek çok.
fersûde: Eskimiş, yıpranmış,
bozulmuş.
ferş: Döşek, sergi.
ferş-i râh: Yola serilen sergi.
ferş-i reh-i bâd: Rüzgâr yolunun
sergisi.
ferş-i reh-i teslîm: Teslim yolunun
sergisi.
feryâd: Yüksek sesle ve kuvvetle
bağırma, bağırıtı, haykırış, çığlık,
âvâze, figan.
feryâd-ı âteşîn: Ateşli feryat.
feryâd-ı serd: Soğuk feryat.
feryâd-ı zâr u nâle: Sızlayıp inleyerek
bağırma.
feryâd u efgân: Feryat ve figan.
Şikâyet etme, sızlanma, inleme.
feryâd u figân: Feryat ve figan.
Şikâyet etme, sızlanma, inleme.
feryâd u zâr: Feryat ve figan. Şikâyet
etme, sızlanma, inleme.
ferzâne: Âlim, bilgin, hakîm,
feylesof.
fesâd: Fesat. Bozulma, bozukluk.
fesâd-engîz: Fesat çıkaran,
kargaşalığa yol açan.
fesân: Bileği taşı.

fesâne: Efsâne.

fesâne-i 'aşk: Aşk efsânesi.

fesân-ı şevk: Şevkin bileği taşı.

feth: Fetih. Açma.

feth-i fâl: Fal açma.

fettân: Çok fitneci.

fetvâ: Fetvâ.

fevz: Kurtuluş, selâmet, necat.

feyz: Feyiz. Verimlilik, bolluk, bereket. Rûha huzur verici mübârek ve uğurlu tesir.

feyz-âbâd: Feyiz dolu.

feyz-âşinâ: Feyiz sahibi.

feyz-i 'aşk-ı pâk: Temiz aşkın feyzi.

feyz-i bâğbân-ı 'adl u dâd: Adâlet bahçıvanının feyzi.

feyz-i cilâ: Nûrun feyzi.

feyz-i enfâs: Nefeslerin feyzi.

feyz-i fazl-ı Sübhânî: Allah'ın ihsanının feyzi.

feyz-i güftâr: Sözü'n feyzi.

feyz-i hayât: Hayatın feyzi.

feyz-i hayât-ı Hızır: Hızır (ebedî) hayatının feyzi.

feyz-i hord ü h'âb: Yiyecek ve uykunun feyzi.

feyz-i Hudâ: Allah'ın feyzi.

feyz-i maqdem: Gelme feyzi.

feyz-i meserret: Mutluluk, sevinç feyzi.

feyz-i nîreng-i haţ-ı sebz: Taze hattın büyüleyen feyzi.

feyz-i nûr: Nûrun feyzi.

feyz-i rûh: Rûhun feyzi.

feyz-i şoḥbet: Sohbetin feyzi.

feyz-i temâşâ-yı cemâl: Cemâli temaşa etmenin feyzi.

feyz-i yek-rengi-i cânân: Sevgilinin benzersiz güzelliğinin feyzi.

fezâ: Fezâ. Gökyüzü. Saha.

fezâ-yı şîve: Nazın sahası.

fidâ: Fedâ.

figân: Figan. Feryat.

figân-ı 'âşık: Âşıkın feryadı.

figân-ı haste-dilân: Hasta gönüllülerin feryadı.

figâr: Yara.

fıkr: Fikir. Düşünce. İstek.

fıkr-i çeşm: Gözün fikri.

fıkr-i la'l: Dudağın fikri.

fıkr-i miyân-ı yâr: Yârin belinin fikri.

fıkr-i muḥâl: Muhal fikir.

fıkr-i nûkte-i bûd u nebûd: Varlık ve yokluk nüktesinin fikri.

fıkr-i şem'î ḥüsn: Güzellik mumunun fikri.

fıkr-i teşrîf-i hayâl: Hayâlin teşrif etmesi fikri.

fırâk: Fırâk. Ayrılık.

fırâk-ı yâr: Yârin ayrılığı.

fırâş: Yatak, döşek, sergi.

fırâş-ı vaşl: Kavuşma döşegi.

fırâvân: Çok, aşırı, bol.

fırâz: Yokuş, yükseklik, çıkış.

fırâz-ı çarḥ-ı a'lâ: En yüksek göğün yüksekliği.

fîrâz-ı manzar-ı çeşm: Gözün
seyrettiği en yüksek mesafe.
firîb: Aldatma, kandırma, hîle, iğfal.
firîbende: Aldatan, kandıran, iğfal
eden, aldatici.
firîb-ı hurde-i keyfiyyet-i şarâb: Şarap
maddesinin aldatici keyif vermesi.
firîb-i 'ahd: Altatici yemin.
fitîl: Fitil.
fitîl-i dâğ-ı 'aşk: Aşk yarasının fitili.
fitîl-i şem': Mumun fitili.
fitne: Fitne. Kargaşa.
fitne-i âhîr zamân: Âhîr zaman
fitnesi.
fitne-i ber-pây-ı mahşer: Mahşerin
sabit kargaşası.
fitne-i devr-i kamer: Kamer devri
(kaderin seyri) fitnesi.
fitne-i zülf: Saçın fitnesi.
fitnesâz: Fitne çıkaran, ortalığı
karıştıran.
fûlâd: Çelik.
furşat: Fırsat.
furşat-cûy-ı vaşl: Kavuşma açlığı
fırsatı.
fûlân: Filan (kişi).
fünûn-ı 'aşk: Aşk ilmi.
fûrkat: Firkat.
fûrûğ: Parlaklık. Işık. Nur.
fûrûğ-ı âftâb: Güneşin parlaklığı.
fûrûğ-ı 'arız: Yanağın parıltısı.
fûrûğ-ı bâde: İçkinin ziyası.
fûrûğ-ı berq-ı cemâl: Cemâlin
parıldayan ışığı.

fûrûğ-ı çeşm-i dil ü cân: Gönül
gözünün aydınlığı.
fûrûğ-ı gâze: Allığın parlaklığı.
fûrûğ-ı hüsn: Güzellik nûru.
fûrûğ-ı hüsn-i 'âlem-sûz: Âlemi
yakıp kavuran güzelliğin ışığı.
fûrûğ-ı 'izâr: Yanağın parıltısı.
fûrûğ-ı mey: Şarabın ziyası.
fûrûğ-ı mihr-i ruh: Yanağın güneş
gibi parlayan aydınlığı.
fûrûğ-ı mihr-i ruhsâr: Yanağın
güneş gibi parlayan aydınlığı.
fûrûğ-ı reng-i ruh: Yanak renginin
parıltısı.
fûrûğ-ı sa'y: Çalışmanın ışığı.
fûrûğ-ı şem'-i hüsn: Güzellik
mumunun ışığı.
fûrûğ-ı ten-güdâz-ı şu'le-i hüsn:
Güzellik alevinin yakıcı aydınlığı.
fûrû-mâye: Soysuz.
fûrûzân: Parlak.
fûrûzende: Aydınlatan, aydınlanan,
parlatan, parlayan.
fûsûn: Efsun. Şaşırtıcı güzellik.
Câzibe.
fûsûnger: Sihirbâz.
fûsûn-ı fitne: Fitne büyüsü.
fûsûnkâr: Büyüleyici.
fûsûnsâzî: Büyüleyicilik.
fûsûnsâzî-i çeşm-i mest-i fettân:
Fitneci mest gözün büyüleyiciliği.
fûsûrde: Donmuş, sertleşmiş.
Müncemid.
fûtâde: Mübtelâ, tutkun.

fütâde-i renc-i firâk: Ayrılık
sıkıntısına mübtelâ.

füzûn: Çok, fazla.

G

ğabğab: Çenenin alt kısmı, çene
altındaki ikinci gerdan.

ğaddâr: Gadreden, karşısındakine
aşırı derecede haksız davranan,
kıyııcı, zâlim, merhametsiz, insafsız
(kimse), vahşî, hunhar.

ğadr: Hâinlik, zulüm, kıyııcılık.

ğaflet: Çevresinde olanları
farkedememe, açık gerçeği

görememe, dalgınlık, dikkatsizlik,
basîretsizlik, aymazlık, gâfillik.

gâh: Bâzan, bâzı zaman, kâh.

gâhî: Ara sıra, bâzan, bâzı defa.

gâhîce: Bâzan, bâzı kere, gâh.

ğâ'ib: Kayıp. Göz önünde olmayan,
hazır bulunmayan (şey).

ğalaṭkâr: Yanlış iş yapan.

ğâlibâ: Öyle görünüyor ki, görünüşe
göre, anlaşılan, zannediyorum ki.

ğalṭân: Yuvarlanan, yuvarlanıcı.

ğalṭân-ı ḥûn-ı eşk: Kanlı göz yaşına
karışmış.

ğaltîde: Yuvarlanmış.

ğam: Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.

ğam-ı 'aṣṣ: İnci gibi dişin
kaygısı.

ğam-ı 'aşk: Aşk derdi.

ğam-ı dildâr: Sevgilinin derdi.

ğam-ı hicr: Ayrılık derdi.

ğam-ı hicrân: Hicrân derdi.

ğam-ı la'l: Kırmızı dudağın kaygısı.

ğam-ı mûy-ı miyân: İnce belin
kaygısı.

ğam-ı peyker-güdâz-ı 'aşk: Aşkın
yüz yakan kaygısı.

ğam-ı sevdâ-yı 'aşk: Aşkın derdinin
kaygısı.

ğam-ı şıyâm: Orucun kaygısı.

ğam-ı zülf: Zülfün kaygısı.

ğam-âbâd: Tasalı, hüznü ve kederi
çok olan. (mec. Dünyâ)

ğam-güsâr: Gam keder gideren,
tesellî veren.

ğam-ḥ'âr: Gam çeken, kederlenen,
tasalanan, üzülen.

ğam-nâk: Gamlı, kederli, tasalı.

ğam-nâme: Gam mektubu.

ğamâsâ: Gam gibi.

ğamgîn: Gamlı, kederli.

ğam u efkâr: Gam ve tasa.

ğam yi-: Dertlenmek, kederlenmek,
tasalanmak.

ğammâz: Söz taşıyan, lâf yetiştiren,
fitleyen (kimse), kovucu.

ğammâz-ı tegâfûl: Tegâfûl gammazı.

ğamze: Göz kırpma, gözle işaret
etme. Göz süzerek göz ucu ile

bakma, göz kuyruğunda görülen
gönül çekici hareket.

ğamze-i bed-ḥû: Kötü huylu gamze.

ğamze-i cellâd: Merhametsiz gamze.

ğamze-i ḥâzır-cevâb: Hazır cevaplı
gamze.

ğamze-i hûn-h^ıâr: Kana susamış,
 zâlim, gaddar, câni gamze.
 gamze-i hûn-rîz: Kan dökücü, zâlim
 gamze.
 gamze-i hûn-rîz-i cânân: Sevgilinin
 zâlim gamzesi.
 gamze-i hüsyâr: Uyanık gamze.
 gamze-i mekkâr: Hileci gamze.
 gamze-i mest: Mest gamze.
 gamze-i şûh-ı kâzâ: Kazanın alımlı
 gamzesi.
 ğarâz: Gâye, maksat, istek, arzu.
 Birine karşı beslenen kötü niyet,
 gizli düşmanlık, hınç, kin.
 ğâret: Yağma.
 ğâretger: Yağmacı.
 ğâretger-i hûş: Akıl yağmacısı.
 ğarîb: Garip.
 ğarîk: Gark olmuş, suda boğulmuş.
 ğarîk-i lücce-i vehm ü perîşânî:
 Vehim ve perişanlık denizinde
 boğulmuş.
 ğarîk-i minnet-i ser-çeşme-i beâ:
 Bekâ pınarının minnetinde
 boğulmuş.
 ğarîm: Hasım, alacaklı.
 ğarîm-i çarh-ı denî: Alçak dünyânın
 hasmı.
 ğark: Batmak, suda boğulmak.
 ğark-âb-ı feyz-i şevk: Şevk feyzinin
 suyuna batmış.
 ğarka-i tûfân-ı derd: Dert tufanına
 gark olmuş.

ğark-ı cevâhir: Cevherlere gark
 olmak.
 ğark-ı nûr: Nûra gark olmak.
 ğarrâ: Parlak. Güzel. Şa'şaalı.
 ğarrâlan-: Parlamak.
 gavğâ: Kavga.
 gavğa-h^ıâr: Dalan, batan.
 gavvâş: Gavvâs. Dalgıç.
 gavvâş-ı hayâl: Hayâl gavvâsı.
 ğâyet: Çok, pek, pek çok, son
 derece.
 ğayr: Diğer, başkası, mâadâ, âher,
 yabancı.
 ğayret: Gayret.
 ğayret-fezâ-yı 'andelîb: Bülbülün
 gayretini artıran.
 ğayret-i sihr-i helâl: Helâl sihir
 gösterme gayreti.
 ğayr-ı hûbân: Güzellerin gayrısı.
 ğayr-ı ten: Tenin gayrısı.
 ğazab: Gazap.
 ğazâl: Ceylan, âhû.
 ğazâlân: Ceylanlar.
 ğâze: Allık.
 ğâze-i reng-i celâl: Celâlin renginin
 allığı.
 ğâze-i ruhsâr-ı letâfet: Letâfet
 yanağının allığı.
 ğâze-i ruhsâr-ı luţf: Lütuf yüzünün
 allığı.
 ğazel: Dîvan edebiyâtının, konusu
 genellikle aşk ve duygusal söyleyişler
 olan, ilk beytinin mısraları
 birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci

mısrâları birinci beyitle kâfiyeli, 5 ilâ
15 beyitten ibâret ünlü nazım şekli.
gazel-i nev: Yeni gazel.
gebr: Mecûsî.
gebr ü müselmân: Mecûsî ve
Müslüman.
geç: Belirtilen, istenen veya alışılan
zamandan sonra. Karşıtı: Erken.
geçin-: Geçinmek.
gedâ-yı bî-ser ü sâ mân: Malı mülkü
olmayan fakir.
geh: Zaman, vakit, kâh.
gehî: Ara sıra, bâzan, bâzı defa.
gehvâre: Beşik.
gel-: Gelmek.
gelû: Boğaz.
gelû-sûz-ı mezâk: Damağın boğazını
yakan.
gelû-yı şîşe: Şişenin boğazı.
genc: Hazîne.
genc-i muţalsam: Tılsımlı hazîne.
genc-i şâygân: Münasip hazîne.
gencîne: Hazîne.
gencûr: Hazîne bekçisi.
gene: Gene.
ger: Eğer.
gerçi: Gerçi.
gerd: Toz.
gerden: Gerdan. Boyun.
gerden-i sâkî: Sâkînin gerdeni.
gerden-i sîm: Gümüş gerden.
gerden-i şimşîr-i berrân: Keskin kılıç
gibi gerden.
gerden-i şîşe: Şişenin gerdeni.

gerd-i keder: Keder tozu.
gerden-dâde: Boyun vermiş.
Îtaatkâr.
gerden-firâz: Boynunu kaldıran.
Kibirli.
gerdiş: Dönüş, dönme.
gerdiş-i çeşm-i siyeh: Siyah gözün
devri.
gerdiş-i gerdûn: Dünyanın dönüşü.
gerdiş-i mestân: Kendinden
geçenlerin dönüşü.
gerdiş-i sâgar: Kadehin dönmesi.
gerdûn: Dönen, devreden. Dünyâ.
gerek: Gerek.
germ: Sıcak. Hararet.
germ-i âh u feryâd: Âh ve feryadın
harereti.
germ-i feryâd ü figân: Feryad ve
figânın harereti.
germ-i güft-gû: Dedi kodunun
harereti.
germ-i 'işret: Sohbetin harereti.
germ-i 'itâb-ı nâz: Cilvenin
azarlayıcı harereti.
germ-i ittişâl: Devamlı hareret.
germ-i nâle vü feryâd: Nâle ve
feryadın harereti.
germ-i nâle: Nâlenin harereti.
germ-i nezzâre: Seyircinin harereti.
germ-i ünsiyyet: Dostluğun harereti.
germ-â-germ-i güftâr: Sözün
harereti.
germî: Sıcaklık.
germî-i hevâ: Havanın sıcaklığı.

germiyyet: Sıcaklık, hararet.
germiyyet-i bâzâr: Pazarın harareti.
geşt: Gezme, geçme, seyretme.
geşt ü güzâr-ı çemen: Bahçede
gezmek.
getür-: Getirmek.
gevher: Cevher. İnci.
gevher-i eşk-i ter: Taze göz yaşı
cevheri.
gevher-i nâ-yâb-ı şîve: İşvenin eşsiz
cevheri.
gevher-i şeb-tâb-ı dürc-i kıymet:
Kıymet hokkasının ateşböceği
cevheri.
gevher-i şehvâr: İri cevher.
gevher-i yek-dâne: Eşi olmayan
cevher.
gevher-i yek-tâ: Tek cevher.
gevher-i yek-tâ-yı mahabbet:
Muhabbetin eşsiz cevheri.
gevher-efşân: Cevher saçan.
gez-: Gezmek.
gezend: Zarar, musibet.
gezend-i germi-i hûrşîd: Güneşin
yakıcılığının zararı.
gılzet: Kabalık. Galizlik.
gibi: Gibi.
gice: Gece.
giç-: Geçmek.
gil: Balçık, çamur, kil.
gil-âb: Çamurlu su.
gir-: Girmek.
gîrâ: Tutan, tutucu.
girân: Pahalı.

girân-bâr-ı nezâket: Nezaketin
pahalı yükü.
girân-câ: Pahalı yer.
girân-cân: Ağır canlı.
girân-temkîn: Katı temkinli.
gird: Yuvarlak.
gird-bâd-ı rûzgâr-ı rûzgâr: Devrin
rûzgârının kasırgası.
gîrende: Kıymetli?
girîbân: Elbise yakası.
girîbân-ı kıyâ: Cübbenin yakası.
girîbân-ı karar: Karar cübbesi.
girîbân-ı şabâhâsâ: Sabahlık
elbisesinin yakası.
girîbân-ı şabr: Sabır elbisesinin
yakası.
girîbân-ı şekîb: Tahammül
elbisesinin yakası.
girîbân-çâk-ı hasret: Hasretten
yakası yırtılmış. Çok kederli.
girîbân-çâk-ı ümmîd-i vişâl:
Kavuşma ümidi kesilmiş.
giriftâr: Tutulmuş, yakalanmış,
tutkun, müptelâ.
giriftârân-ı bend-i zülfi-yâr: Yârin
saçının tuzağına tutkun olanlar.
giriftâr-ı girişme: İşve müptelası.
giriftâr-ı kemend-i zülf: Güzelin saç
kıvrımına bağlanan.
giriftâr-ı kemend-i zülfi-yâr: Yârin
saçının kıvrımına tutkun.
girifte: Tutulmuş, yakalanmış.
girişme: Naz, işve, kaş ve gözle
yapılan işâret.

girişme-i 'aşk-ı nevâz: Gönül
okşayan aşkın nâzı.
girü: Geri.
giryân: Ağlayan.
giryân-ı hasret: Hasretten ağlayan.
giryê: Göz yaşı.
gîsû: Omuza dökülen uzun saç.
gîsû-yı 'anber-bâr: Güzel kokulu saç.
gîsû-yı cânân: Sevgilinin saçı.
gîsû-yı pür-şikenc: Kıvrım kıvrım
saç.
gîsû-yı pür-tâb: Çok parlak saç.
git-: Gitmek.
gîtî-nümâ: Dünyâyı gösteren.
gizle-: Gizlemek.
gizli: Gizli.
gonca: Henüz açılmamış çiçek,
tomurcuk.
gonca-i bâğ-ı delâl: İşve bağının
goncası.
gonca-i bâğ-ı hayâ: Hayâ bağının
goncası.
gonca-i destâr: Destârın (sarık)
goncası.
gonca-i destâr-ı nezâket: Nezâket
destârının goncası.
gonca-i gül-bûs: Gül öpücüklü
gonca (sevgilinin dudağı).
gonca-i gülzâr-ı cinân: Cennet
gülzârının goncası (sevgili).
gonca-i gülzâr-ı lûtf: Lütuf
gülzârının goncası (sevgili).
gonca-i gülzâr-ı tesellâ: Tesellî
gülzârının goncası (sevgili).

gonca-i hândân: Gülen gonca
(sevgilinin dudağı).
gonca-i hâtır: Gönül goncası.
gonca-i la'l-i şeker-hânde: Tatlı
gülüşlü kırmızı dudağın goncası.
gonca-i leb-i gül-ruh: Gül yanaklı
dudağın goncası.
gonca-i nev-reste-i gülzâr-ı cinân:
Cennet bahçesinin yeni yetişen
goncası.
gonca-i ra'nâ: Güzel gonca (sevgili).
gonca-i şâd-âb-ı şîve: İşvenin tâze
goncası.
gonca-i ter: Tâze gonca.
gonca-dehen: Gonca ağızlı (sevgili).
gonca-fem: Gonca ağızlı (sevgili).
gonca-leb: Gonca dudaklı (sevgili).
gonca-leb-i nev-sühân: Yeni söz
söyleyen gonca dudaklı (sevgili).
gonca-ruh: Gonca yanaklı (sevgili).
goncalan-: Gonca gibi açmak.
göç-: Göçmek.
gög(ü)s: Göğüs.
gök: Gök.
göm-: Gömmek.
gönül: Gönül. 1. İman, sevgi ve
nefretin, iyi ve kötü bütün
duyguların kaynağı olduğu kabul
edilen kalbin mânevî yönü, yürek,
dil. 2. Cenâb-ı Hakk'ın insanda
tecellî ettiği yer, tasavvufî aşkın
kaynağı.
gör-: Görmek.
göre: Göre.

görel(i): Göreli.
görmezlen-: Görmezden gelmek.
görüş-: Görüşmek.
göster-: Göstermek.
götür-: Götürmek.
göz hapsine al-: Bakışlarını
üzerinden ayırmamak, gözetlemek,
hiçbir davranışını gözden
kaçırmamak.
göz: Göz.
gözden bırak-: Gözden çıkarmak.
gözden geçür-: Gözden geçirmek.
gözin degir-: Göz değdirmek.
gözle-: Gözlemek.
ğubâr: Toz.
ğubâr-ı dil: Gönlün tozu.
ğubâr-ı fitne: Fitne tozu.
ğubâr-ı gam: Gam, keder tozu.
ğubâr-ı haţ: İnce hat yazısı.
ğubâr-ı hâţır: Gönlün tozu.
ğubâr-ı kîne: Kin tozu.
ğubâr-ı kûy: Köyün tozu, toprağı.
ğubâr-âlûd-ı gam: Gamın tozuna
bulanmış.
ğubâr-engîz-i sebkat: Toz koparan
geçiş.
gû-gû: Söz söyleyen.
ğulâm: Köle.
ğulâm-ı hüsn ü ân: Güzelliğın
kölesi.
ğunc-ı delâl: Cilvenin edâsı (edâlı
cilve).
ğunc ü delâl: Naz ve edâ.
gûne: Tarz. Yol.

ğurre: Parlaklık.
ğurre-i ğarrâ: Şa'saalı parlaklık.
ğurre-i ğarrâ-yı baht: Talihin şa'saalı
parlaklığı.
ğurre-i 'îd: Ayın parlaklığı.
ğurre-i şâhib-nazarân: Nazar
sahiplerinin nurlu bakışı.
ğurre-i ümmîd: Ümidin parlaklığı.
ğurûr: Gurur.
ğurûr-ı hüsn: Güzelliğın gururu.
ğuşşâ: Gam, keder, tasa.
gûş: Kulak. İşitmek.
gûş-ı hûş: Akıl kulağı.
gûşdâr-ı sâz-ı istiğnâ: İstiğnâ sazına
kulak tutan.
gûş it-: İşitmek.
gûş tut-: Kulak tutmak (dinlemek)
gûyâ: Güya.
gûyiyâ: Güya.
gücen-: Gücenmek.
güç: Güç.
güdâz: Yanma, erime.
güdâz-ı âteş-i gam: Gam ateşine
yanma.
güdâz-ı âteş-i hasret: Hasret ateşinde
erime.
güftâr: Söz.
güftâr-ı la'l: Dudağın (sevgili) sözü.
güft-gû: Dedikodu.
güft-gû-yı aşk: Aşk dedikodusu.
güher: Gevher. Cevher, mücevher,
elmas, inci.
güher-pâş: Cevher serpen.

gül: Gül. Gül ağacı. Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
gül-i bâğ-ı hayâ: Hayâ bahçesinin gülü.
gül-i bâ-hâr: Dikensiz gül.
gül-i destâr: Destârın gülü.
gül-i gülîstân: Gülistânın gülü.
gül-i gül-pûş-ı istîgnâ: İstîgnâ örtüsünün gülü.
gül-i gülzâr: Gülzârın gülü.
gül-i gülzâr-ı istîgnâ: İstîgnâ gülzârının gülü.
gül-i handân: Gülen gül.
gül-i hod-rû: Kendini beğenmiş olan gül (sevgili).
gül-i hoş-reng: Güzel renkli gül.
gül-i hûrşîd: Güneşin gülü.
gül-i nezâre: Bakan, nezaret eden gül.
gül-i ra'nâ: Güzel gül.
gül-i ra'nâ-yı tebessüm: Tebessümün güzel gülü (sevgilinin dudağı).
gül-i rengîn: Renkli gül.
gül-i ruḥsâr: Yanağın gülü.
gül-i ruḥsâr-ı âteşnâk: Kırmızı yanağın gülü.
gül-i rûy: Yanağın gülü.
gül-i sâgar: Kadehe benzeyen gül.
gül-i şeb-nem-zede: Üzerinde çiğ tanesi olan gül.
gül-i şeftalu: Şeftalinin gül çiçeği.
gül-i ter: Tâze gül.

gül-âriz: Gül yanaklı (sevgili).
gül-bâğ-ı ḥüsn: Güzelliğin gül bahçesi.
gül-bang: Cemaat tarafından söylenen dua, ilahi, tekbir.
gül-beden: Gül bedenli, vücûdu gül gibi zarîf, ince ve güzel olan.
gül-berg-i rûy: Yüzün gül yaprağı.
gül-berg-i ter: Tâze gül yaprağı.
gül-be-şekker: Gül yaprağından yapılan mâcun kıvâmında tatlı.
gül-bûs-ı la'l-i nâb: Berrak dudağın gül gibi öpmesi.
gül-bûse-çîn-i gülşen-i ruḥsâr: Yüzün gülşeninden gül öpücüğünü alan.
gül-çehre: Gül çehreli.
gül-çîn: Gül toplayan.
gül-dâm-ı zülf-i yâr: Yârin saçının gül tuzağı.
gül-endâm: Gül endamlı.
gül-endâm-ı laṭîf: Güzel gül endamlı.
gül-geşt-i bâğ: Bağın gül seyri.
gül-gonca: Gül goncası.
gül-gonca-i bâ-hâr: Dikensiz gül goncası.
gül-gonca-i la'l: Dudağın gül goncası.
gül-gonca-i la'l-i leb: Dudak cevherinin kırmızı gül goncası.
gül-gûn: Gül renkli.
gül-gûne: Gül renkli.

göl-gûne-i ruhsâre: Gül renkli yanak.
 gül-gûn-ruh: Gül renkli yanak.
 gül-‘izâr: Gül yanaklı.
 gül-ķand-ı nuķl-ı meclis-i mestâne: Mestane meclisinin mezesinin gül tatlısı.
 gül-nâr: Nar çiçeği.
 gül-ruh: Gül yanaklı.
 gül-ruhsâr: Gül yanaklı.
 gül-ķekker: Gül tatlısı.
 gülbün: Gül fidanı.
 gülâc-ı la’l: Dudağa benzer gül tatlısı.
 gülistân: Gülistan.
 gülistân-ı cemâl-i yâr: Yârin cemâlinin gül bahçesi.
 gülistân-ı leķâfet: Letâfet gülistanı.
 gülistân-ı ruh: Yanağın gül bahçesi.
 gülsitân: Gül bahçesi, gülü çok olan yer, gülşen, gülzar.
 gülşen: Gül bahçesi.
 gülşen-i dehr: Dehrin gül bahçesi.
 gülşen-i hûbîde: Güzel gül bahçesi.
 gülşen-i hûsn: Güzelliğin gül bahçesi.
 gülşen-i hûsn-i muķarrâ: Tâze güzelliğin gül bahçesi.
 gülşen-i imkân: İmkânın gül bahçesi.
 gülşen-i ‘işret: İşret gülşeni.
 gülşen-i kûy: Köy gülşeni.
 gülşen-i ülfet: Ülfet gülşeni.

gülşen-serâ-yı ‘ayş u ķarab: İķki meclisinin gülşen şarkıcısı.
 gülşen-serâ-yı hûsn-i cânân: Sevgilinin güzelliğinin gülşen şarkıcısı.
 gülzâr: Gül bahçesi.
 gülzâr-ı cemâl: Cemâlin gülzârı.
 gülzâr-ı hûsn-i yâr: Yârin hüsnünün gülzârı.
 gülzâr-ı leķâfet: Letâfet gülzârı.
 gülzâr-ı ruh: Yanak gülzârı.
 güm: yitik, kayıp, zâyî.
 güm-gerd-i râh-ı deķt-i hevâ: Hevâ ķölnün yolunda koybolmuş olan.
 güm-kerde: Kaybolmuş.
 gümân: Zan, şüphe.
 gün: Gün.
 günâh: Günah.
 günahķâr: Günah işleyen.
 güncişk: Serçe.
 güncişk-i dil: Gönlün serçe kuşu.
 güneh: Günah.
 günüz: Gündüz.
 gürîz: Kaçma, kaçan.
 gürûh: Güruh. Bölük. Cemaat.
 gürûh-ı dîv-i verd-i derd: Dert gülünün dev güruhu.
 güşâd: Açma, açılış.
 güşâde: Açılmış, açık. Ferah. Şen.
 güzâr: Geçiş, geçme.
 güzel: Güzel.
 güzër: Geçiş, geçme.
 H
 ģabâbâsâ: Hava kabarcığı gibi.

haber: Haber.

haberdâr: Haberi olan, haberli,
vâkıf.

hacâlet: Utanma, mahçup olma,
utanç.

hâcet: İhtiyaç, lüzum, muhtaçlık.

haclet: Taaccüp. Utanma.

hadd: Sınır.

hadd-i zât: Aslında, esasen.

hadd u pâ-yân: Sınır ve son. Nihayet.

hadeng: Ok.

hadeng-i gamze: Gamze (göz
kırpma) oku.

hadeng-i kazâ: Kaza oku.

hadeng-i tîr-i kazâ: Kaza yayının
oku.

hadîs: Hadis.

hâdî-i hayr-i sübül: Hidayet
yollarının rehberi (Hz. Peygamber
sav.).

hadîs-i silsile-i tûrra: Tura
silsilesinin hadisi.

hak: Hak.

hak-ı nân: Ekmek tuz hakkı.

hak: Toprak.

hak-i kûy-ı cânân: Sevgilinin
köyünün toprağı.

hak-i nakş-ı kıdem: Ayak resminin
toprağı.

hak-i pâ-y: Ayağın toprağı.

hak-i pâ-y-ı nâz: İşvenin (sevgili)
ayağının toprağı.

hak-i râh: Yolun toprağı.

hak-i reh-i cânân: Sevgilinin
yolunun toprağı.

hak-pây-ı nâz: İşvenin (sevgili)
ayağının toprağı.

hak-pây-ı yâr: Yârın (sevgili)
ayağının toprağı.

haksâr: Perişan. Toz toprak içinde
kalmış.

hakîkat: Hakikat, gerçek.

hakîmâne: Hikmet sâhibi olan
kimseye yakışacak tarzda.

hakister: Kül.

hak-kâ: Gerçekten, doğrusu, elhak.

hâl: Bir şeyin içinde bulunduğu
şartların ve niteliklerin bütünü,
durum.

hâl-i bî-çâre: Çâresiz hâl.

hâl-i çarh: Dünyânın hâli.

hâl-i dil: Gönlün hâli.

hâl-i Ya'kûb-ı dil: Gönlün Hz.
Yakup misali hâli.

hâl-i zâr: İnleyen hâli.

hâl-i zâr-ı mübtelâ: Düşkünün
inleyen hâli.

hâlî: Hâle ait, durumla ilgili.

hâl dili: Hâl dili.

hâl: Vücuttaki küçük esmer benek,
ben.

hâl-i 'anber-fâm: Anber kokulu ben.

hâl-i 'anberîn: Anber kokulu ben.

hâl-i la'l: Kırmızı ben.

hâl-i müşgîn: Misk kokulu ben.

hâl-i ruh: Yanağın beni.

hâl-i ruḥ-ı pür-tâb: Çok parlak
 yanağın beni.
 hâl-i siyeh: Siyah ben.
 hâldâr: Benli, benekli.
 hâlî: Benle ilgili.
 hâlâş: Kurtulma, kurtuluş. Selâmete
 ermek.
 hâlâvet: Tatlılık. Şirin olmak.
 hâlâvet-rîz-i bezm-i nuḡl-ı eş'âr:
 Şiirlerin meze meclisinin sâkîsi.
 hâle: Ay ve güneşin etrafında bazen
 görünen parlak dâire.
 hâledâr: Hâleli. Parlak daireli.
 hâleveş: Hâle gibi.
 hâlel: Bozukluk, eksiklik, fesat,
 noksan.
 hâlet: Hâl, nitelik, keyfiyet.
 hâlet-fezâ: Çok hayret verici.
 hâlet-i nâ-dîde: Görülmemiş hâl.
 hâlık: Halk eden. Yaratıcı.
 halk: Halk.
 halka: Halka. Mandal. Çember.
 halka-i âğûş: Kucak halkası.
 halka-i âğûş-ı ümîd: Ümit
 kucağının halkası.
 halka-i bîrûn-ı der: Kapının dış
 mandalı.
 halka-i dâm-ı ham-ı zülf: Saçın
 kıvrımının tuzağının halkası.
 halka-i ehl-i hîred: Akıl ehlinin
 halkası.
 halka-i gûş: Kulağın halkası (küpe).
 halka-i gül: Gülün halkası.

halka-i zencîr-i zülf: Saç örgüsünün
 halkası.
 halka-i zülf: Saçın halkası (toka).
 halka-i zülf-i ham-ender-ham-ı pîç-
 â-pîç: Karma karışık, kıvrım kıvrım
 saçın halkası.
 halkâr: Sulu altınla gölgeli tarzda
 yapılan süsleme (Klasik tezhip
 çeşitlerinden biridir).
 hall: Çözme. Çözülme. Karışık bir
 mes'elenin içinden çıkma.
 halvet: Halvet. Yalnızlık, gizlilik.
 halvet-i ülfet: Dostluk halveti.
 ham: Kıvrım.
 ham-ı zülf-i mûğber: Tozlu saçın
 kıvrımı.
 ham-ender-ham: Kıvrım kıvrım.
 ham-geşte: Eğrilmiş, bükülmüş,
 ham-şüde.
 hamîde: Kambur, eğrilmiş, kemerli.
 hâm: Yeterince olgunlaşmamış.
 Ham.
 hamâkat: Ahmaklık, budalalık,
 humk.
 hamdü li'llâh: Allah'a şükür.
 hâme: Kalem.
 hâme-i Es'ad: Esad-ı Bağdâdî'nin
 kalemi.
 hâme-i gevher-nişâr: Cevher saçan
 kalem.
 hâme-i Mânî: Mânî'nin kalemi
 (fırça).
 hâme-i mu'ciz-tırâz: Mucize
 süsleyen kalem.

hâme-i müşgîn-raşam: Siyah mürekkepli kalem.
hâme-i nâtîka-i hâl: Durumu dile getiren kalem.
hâme-i pür-gû: Çok konuşan (yazan) kalem.
hâme-i reh-vâr: Rahvan (sarsmayan) kalem.
hamiyyet: Gayret.
hamle: Hücum etme. Atılış, saldırış.
hamrâ: Çok kırmızı, kızıl renk.
hâmûş: Suskun.
hamyâze: Esneme. Usanç, gevşeklik.
hamyâze-i şeb: Gece sıkıntısı.
hançer: Hançer. Sevgilinin kaşı, kirpiği ve bakışı için kullanılır.
hançer-i cevherdâr: Mücevher işlemeli hançer.
hançer-i dil-cû: Gönül çeken hançer.
hançer-i dil-dûz-ı müjgân: Kirpiğin gönlü delen hançeri.
hançer-i ebrû-yı dil-cûy: Gönül alan kaşın hançeri.
hançer-i hûn-rîz: Kan dökücü hançer.
hançer-i müjgân: Kirpik hançeri.
hançer-i nâz: İşve hançeri (gamze)
hançer-be-dest: Hançer elde.
hançer-be-kef: Hançer avuçta.
hand: Gülme, gülüş.
handân: Gülen.
hande: Gülme, gülüş.
handek: Hendek.

hâne: Hâne, ev.
hâne-i 'ayş: Zevk ve safâ evi.
hâne-i çeşm: Gözün evi.
hâne-i gayr: Başkasının (rakip) evi.
hâne-i zenbûr: Arı evi (kovan).
hâne-ber-dûş: Evi omuzunda.
hâne-ber-endâz: Ev yıkan.
hâne-ber-endâz-ı dil ü cân: Gönül ve can evini yıkan.
hâne-harâb: Evi harap olmuş, ocağı yıkılmış.
hâne-zâd-ı halka-i zencîr-i sevdâ: Seveda zincirinin halkasının kölesi.
hâne-zâd-ı halka-i zencîr-i zülf: Gönül zincirinin halkasının kölesi.
hânezâr: Ev yeri.
hânezâr-ı çeşm-i hasret-pîş: Hasret çeken gözün evi.
hân mân: Hânümân. Ev, bark, yuva, aile.
hân mân-ı berg-i sâmân: Zenginlik mülkünün evi.
hân mân-ı şabr: Sabır evi.
hân mân-ı şîhâh ü ârâm: Sağlık evi (hastane).
hân mân-sûz: Ev bark yakan.
hân mân-sûz-ı dil-i gebr ü müselmân: Müslüman ve Mecusinin gönül evini yakan.
hâr: Diken.
hâr-ı bîdâr: Uyanık diken.
hâr-ı gam: Gam diken.
hâr-ı hâr: Diken çalısının diken.
hâr-ı hasret: Hasret diken.

hâr-ı râh-ı gülşen: Gül yolunun dikenini (sıkıntı).
 hâr-ı râh-ı intizâr: Bekleme yolunun dikenini.
 hâr-ı ser-i dîvâr: Duvar başının dikenini.
 hâr u hâsed: Kıskanma, çekememezlik.
 har: Eşek.
 harâb: Harap. Yıkık, dökük, vîrân.
 harâb-ı ‘aşk: Aşkın harâbı.
 harâb-ı hasret-i mi‘mâr: Mimar hasretinin harâbı.
 harâb-ender-harâb: Çok harap.
 harâb-ender-harâb-ı cilve-i mestâne: Sarhoşluk cilvesinden çok harap.
 harâm: Haram. Karşıtı: Helal.
 harâret: Sıcaklık.
 harâret-i dil-i bî-tâb: Güçsüz gönlün harareti.
 harc: Gider, sarfiyat. Vergi.
 harem: Herkesin girmesine müsaade edilmeyen yer. Kadınlara mahsus oda.
 harem-i hüsn: Güzellik dairesi.
 harf: Harf. Söz, lâf.
 harf-i dehân: Ağzın sözü (üslup).
 harf-i düşnâm: Sövgü dili.
 harf-i girân: Ağır dil.
 harf-i ruḥṣat: Ruhsat sözü.
 harf-i va‘d-i bûse: Öpücük verme sözü.
 harf-i va‘d-i vaṣl: Kavuşma sözü.
 harf-i vefâ: Vefâ sözü.

harf-i viṣâl: Kavuşma sözü.
 harf-i vuṣlat: Kavuşma sözü.
 hargûş: Tavşan.
 hâriç: Hâriç. Karşıtı: Dâhil.
 harîd: Satın alma.
 harîd-âşûb-ı cân: Can pazarı.
 harîd-i şîve: Naz müşterisi (âşık).
 harîdmend: Müşteri.
 harîdâr: Satın alıcı, müşteri.
 harîdâr-ı meta‘-ı vaṣl: Kavuşma metainın müşterisi.
 harîdâr-ı viṣâl: Viṣâlin müşterisi.
 harîf: Herif. Meslektaş. Dost.
 harîf-i sübhâ vü seccâde: Tesbih ve seccâde dostu (sâcid).
 harîf-i şûr-ı ‘aşk: Aşk şamatası herifi.
 harîm: Haram dâiresi.
 harîm-i hüsn: Güzelliğin haram dâiresi.
 harîm-i ‘ismet: İsmet dâiresi.
 harîm-i ḫuds: Mukaddes yer.
 harîm-i vaṣl: Kavuşma yeri.
 Hârût: Kur’an’da adı geçen bir meleğin ismi olup edebiyâtımızda “büyücü, sihirbaz” anlamında kullanılmıştır (Daha çok Mârut ile birlikte anılır).
 Hârût ile Mârût: Hârut ile Mârut.
 Kur’an-ı Kerîm’de adları geçen ve insanlara sihir öğrettiklerine inanılan iki melek.
 hâş: Hususi, özel.
 ḫas u hâr: Çalı çırpı, çerçöp.
 ḫased: Haset.

hâşıl: Ortaya çıkan semere, netice.
hâşıl-ı dü cihân: İki cihanın
semeresi.

hâşıl-ı edvâr: Devirlerin neticesi.

hâşîb: Soyu temiz, meziyet sâhibi
(kimse), itibarlı, muhterem.

hâşiyet/ hâşiyet: Bir şeye has
nitelik, o nesnede bulunan meziyet,
kuvvet, tesir, hassa.

hâşiyet-i la'î-i leb: Kırmızı dudağın
hâşiyeti.

hasm-ı gâ: Gamin, kederin
düşmanı.

hasret: Hasret.

hasret-i ahter-i hâl: Hâl yıldızının
hasreti.

hasret-i bûs-ı leb-i câ: Şarâb:
Şarap kadehinin dudak öpmesinin
hasreti.

hasret-i kadd: Boyun (sevgili)
hasreti.

hasret-i la'î: Sevgilinin kırmızı
dudağının hasreti.

hasret-i la'î-i leb: Kırmızı dudağın
(sevgili) hasreti.

hasret-i mûy-ı miyân: Sevgilinin
ince belinin hasreti.

hasret-i nezzâre: Bakışın hasreti.

hasret-i nîm-nigâh: Mahmur bakışın
hasreti.

hasret-pîşe: Hasret huylu.

haşşa: Bir şeye veya bir kimseye
mahsus olan, yalnız onda bulunan
hâl, keyfiyet.

haşşa-i hâr: Dikenin özelliği.

haşşa-yı yağmâ-yı tebessüm:
Tebessümün yağmacı hassası.

haste: Hasta.

haste-i 'aşk: Aşk hastası.

haste-i câvîd: Genç hasta.

haste-i çeşm-i siyeh: Siyah gözün
hastası.

haste-i miḥnet-i hicrân: Hicran
sıkıntısının hastası.

haste-dilân: Hasta kalpliler.

haste-hâl: Hasta halliler.

hastegân: Hastalar.

hastegân-ı 'aşk: Aşk hastaları.

haste vü bîmâr: Hasta ve zayıf.

hasûd: Çok kıskanan.

hâşîye: Hâşîye. Bir eserin
içindekileri açıklamak üzere yazılan
kitap.

haşmet: İnsanda büyüklük duygusu
uyandıran etkili görünüş,
gösterişlilik, debdebe, heybet.

haşr: Haşır. Toplanmak, bir yere
birikmek.

haṭ: Hat, yazı.

haṭâ: Hata, yanlış.

Hâtem-i Ṭâi: Câhiliye döneminin
cömertliğiyle ünlü şâiri.

Hâtem-dihîş: Hâtem gibi cömert.

hâtır: Gönül. Kalp. Hatır.

hâtıra-i zülf: Saçın hatırası.

hâtır-ı âşifte: Âşifte (aşırı seven)
gönüllü.

hâtır-ı efgâr: Yaralı kalp.

hâtır-ı ğam-gîn: Gamlı gönül.
 hâtır-ı nâ-şâd: Mutsuz gönül.
 hâtır-ı pâk: Pâk, temiz kalp.
 hâtır-ı vîrâne: Yıkık gönül.
 hâtır-ı yârân: Sevgililerin kalbi.
 hâtır-perîşân: Gönüli perişan olan.
 hâtır-pesend: Sevilen, beğenilen.
 hâtır-şiken: Hatır kıran, gönül inciten.
 hâtır-şînâs: Gönül alan.
 hâtîf: Gaybdan seslenir gibi haber veren melek.
 haţţ u hâl: Yüz hattı ve ben.
 haţţ: Çizgi. Yazı.
 haţţ-ı ‘anber-bâr: Anber saçan hat.
 haţţ-ı ‘anbersây: Anber kokan hat.
 haţţ-ı bû: Kokulu hat.
 haţţ-ı ğubâr: Gubar yazısı.
 haţţ-ı ‘izâr: Yanak çizgisi.
 haţţ-ı jengâr: Kir yazısı.
 haţţ-ı kudret: Kudret yazısı.
 haţţ-ı leb-i câm: Kadeh gibi dudağın çizgisi.
 haţţ-ı müşğ: Misk kokulu hat.
 haţţ-ı müşğ-bâr: Misk saçan hat.
 haţţ-ı ruh: Yanak hattı.
 haţţ-ı sebz: Tâze hat.
 haţţ-ı şikest: Kırık hat.
 haţţ-ı tâze-resen: Tâze kıl yazısı.
 haţţ-ı ter: Taze hat.
 haţţ-ı ter-i yâr: Yârin tâze hattı.
 havâ: Hava. İstek.
 havâlan-: Havalanmak. İstekli olmak.

havâdâr: Havalı. İstekli.
 havâdîş: Hadiseler, haberler.
 havâle: Atma, gönderme.
 havâle-i nazâr: Bakış atma.
 havâlî: Çevre, civar, etraf, yöre.
 havâlî-gerd-i bezm-i yâr: Yâr meclisinin yöresinde dönen (âşık).
 hâver: Doğu, şark.
 havf: Korku.
 havz: Havuz.
 havz-ı kevşer: Kevser havuzu.
 hayâ: Hayâ, utanma.
 hayâl: Hayâl.
 hayâl-ı kıand-ı leb: Tatlı dudağın hayâli.
 hayâl-i ahter-i hâl: Tâlih yıldızının hayâli.
 hayâl-i dil-rübâ: Dilrûbanın (sevgili) hayâli.
 hayâl-i kıamet: Boyun (sevgili) hayâli.
 hayâl-i la’l-i şîrîn: Tatlı dudağın hayâli.
 hayâl-i mû-miyân: İnce belin hayâli.
 hayâl-i mûy-ı miyân: İnce belin hayâli.
 hayâl-i nergis-i ğuyâ-yı yâr: Yârin konuşan nergis bakışının hayâli.
 hayâl-i nergis-i mest ü mey-i la’l: Kırmızı dudağın şarabının mest nergisinin hayâli.
 hayâl-i nokta-i müşğîn-i hâl: Benin misk kokulu kara noktasının hayâli.

hayâl-i şehd-i la'î: Bal dudağın hayâli.
hayâl-i şîve-i güftâr-ı yâr: Yârin sözünün işvesinin hayâli.
hayâl-i şu'le-i hüsn: Güzellik alevinin hayâli.
hayâl-i yâr: Yârin hayâli.
hayât: Hayat.
hayât-ı tâze: Tâze hayat.
Haydar-ı Kerrâr: Döne döne saldıran arslan. (Hz. Ali)
hayf: Emansızlık. Haksızlık. Zulüm. Cevr.
hayfâ: Vah vah, yazık.
hâyhây: Vay, vay gibi çıkan ses.
hâyhây-ı eşk-i şeb-nem: Çiğ tanesi gibi göz yaşının hayhayı.
hâyhây-ı girye-i bî-ihtiyâr: İhtiyarsız akan gözyaşının hayhayı.
hâyhây-ı girye-i zâr: İnleyen gözyaşının hayhayı.
hâyhûy: Çılgılık, vâveylâ.
hayl: Zümre, güruh.
hayl-ı etibbâ: Tabipler zümresi.
hayl-ı nâz: Naz zümresi.
hayl-ı uşşâk: Âşıklar zümresi.
hayli: Hayli.
hayr: Hayır.
hayr-endîşe: Hayır düşünceli.
hayr-hû'âhân: Hayır isteyenler.
hayrân: Hayran. Şaşkın, şaşırıp kalmış kimse.
hayrân-ı aşk: Aşk hayranı.
hayret: Hayret.

hayret-i âyîne-i ruhsâr: Yanağın aynasının hayreti.
hayret-i dîdâr: Gözün hayreti.
hayret-fezâ: Hayret artıran.
hayret-zede: Hayrete düşmüş.
Hayretkâr.
hayvân: Canlı. Hayvan.
hazân: Hazan. Sonbahar mevsimi.
hazer: Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma.
hâzır: Hazır.
hâzır-cevâb: Hazır cevaplı.
hâzin-i cûd: İhsan bekçisi.
hâzin-i nuṭṭ: Nutuk (söz) bekçisi.
heder: Heder.
helâk: Helak.
helâl: Helâl.
hele: Hele.
helvâ: Helva.
hem: Hem, aynı. Birlikte.
hem-âql-ı Felâṭûn: Eflatun akıllı.
hem-âvâz: Aynı sesi çıkaran.
hem-çeşm-i aḥter: Yıldız gözlü.
hem-dem: Akran, arkadaş.
hem-dem-i aḡyâr: Başkaların can ciğer arkadaşı.
hem-dem-i feryâd u nâle: Feryat ve inleme arkadaşı.
hem-dem-i la'î-i leb-i cânân: Sevgilinin kırmızı dudağının arkadaşı.
hem-dem-i şad nâle: Yüz naleyle inlemenin arkadaşı.

hem-dûş: Omuz omuza gelen,
müsavi.
hem-eşer-i tîşe-i Ferhâd: Ferhad'ın
keserinin aynı izi.
hem-gerdiş-i pervâne: Kelebek gibi
dönen.
hem-hâl-i dil-i ğamze-i dildâr:
Sevgilinin gamzesinin gönlüyle
hemhâl.
hem-hâl-i dil-i şad pâre: Yüz parça
gönülle hemhâl.
hem-ħurde: Parça parça.
hem-ħurûş-ı seyl-i faşl-ı nev-bahâr:
İlkbahar mevsiminin seliyle aynı
coşkunlukta.
hem-ķadeħ: Kadeh arkadaşı.
hem-ķadr-ı ķadr: Aynı değerde.
hem-ķadr-i ĥas u ĥâr: Çer çöple
aynı değerde.
hem-mesned-i Cemşîd: Cemşitle
aynı mertebede.
hem-meşreb: Aynı meşrepte.
hem-meşreb-i aġyâr: Rakiplerle aynı
meşrepte.
hem-meşreb-i cânân: Sevgililerle
aynı meşrepte.
hem-nişîn-i ĥâr: Dikenle birlikte
oturan.
hem-pâ: Ayakdaş.
hem-pertev-i ĥûşîd ü mâh: Güneş
ve ay ile aynı parlaklıkta.
hem-râh: Yoldaş.
hem-râhi-i baĥt-ı siyeh: Siyah baht
yoldaşlığı.

hem-râz: Sırdaş.
hem-reng: Renktaş.
hem-reng-i çarĥ-ı nâ-bekâr: İşe
yaramaz dünyanın renktaş.
hem-reng-i faşl-ı nev-bahâr:
İlkbahar mevsiminin renktaş.
hem-reng-i gül-i destâr: Sarık
gülünün renktaş.
hem-reng-i lâle: Lâlenin rengine.
hem-reng-i şeb: Gece rengine.
hem-reng-i şeb-i ķadr: Kadir gecesi
gibi.
hem-reng-i şeb-i târ: Kara gece gibi.
hem-reng-i tebâşîr-i seher: Seheri
müjdeleyen aydınlık gibi.
hem-sâz: Arkadaş.
hem-ser: Arkadaş. Eşlerden herbiri.
hem-şekl-i hilâl: Hilâl gibi.
hem-şekl-i reh-i 'îd: Ramazan ayı
görünümlü.
hem-ťab'-ı çarĥ-ı nâ-bekâr: İşe
yaramaz dünya ile aynı tabiatli.
hem-ülfet: Dost.
hem-vâr: Düzgün, uygun.
hem-zebân: Aynı dili konuşan.
hemân: Derhâl, hemen, acele
olarak, çarçabuk, o anda.
hemîşe: Daima. Her zaman.
henüz: Henüz.
hep: Hep.
her: Her.
her çi-bâd-âbâd: Her ne olursa
olsun.
hercâyî: Hevai, sebatsız.

herkes: Herkes.

herze: Boş, abes, beyhûde söz,

hezeyan.

herze-gû: Boş söz.

herze-perdâz-ı dehân: Ağızdan çıkan
boş söz.

herze-pûyân-ı hevâ: Ağızdan çıkan
boş hava.

hevâ: 1. İstek, arzu, heves, meyil. 2.
Aşk, sevgi, tutkunluk. 3. (Nefisten
gelen) Arzu, iptilâ

hevâ-yı 'âlem-i âb: İçki meclisinin
arzusu.

hevâ-yı 'aşk: Aşk arzusu.

hevâ-yı çîn-i zülf: Saçın kıvrımının
arzusu.

hevâ-yı gonca-i la'l: Kırmızı
goncanın arzusu.

hevâ-yı heves: Heves arzusu.

hevâ-yı leyli-i zülf: Siyah saç arzusu.

hevâ-yı nağş-ı pâ-yı tevsen: Azgın
atın ayağının izinin arzusu.

hevâ-yı perçem: Perçemin arzusu.

hevâ-yı sâde-rûyân: Sade yüzlülerin
(sevgililer) arzusu.

hevâ-yı serv-i kad: Servi boyun
arzusu.

hevâ-yı şu'le-i şem'i ruh: Yanağın
mumunun alevinin arzusu.

hevâ-yı tırna-i Leylâ: Leylâ'nın
turrasının arzusu.

hevâ-yı yâr: Yârin arzusu.

hevâdârân: Havadarlar.

heves: 1. İstek, arzu, meyil. 2. Gelip
geçici arzu, devamlı olmayan istek.

heves-i la'l: Kırmızı dudak isteği.

heveskârân: İstekliler.

hey: Hey.

hey'et: Heyet.

hezâr: Bülbül.

hezâr-ı nevâ-h'ân: Güzel sesli
bülbül.

hezâr-ı zâr: İnleyen bülbül.

hezârân: Binlerce.

hezl: Saçma. Ciddi olmayan söz.

hıdîv: Hidiv. Vezir.

hıdîv-i Cem-haşem: Cem kadar
maiyeti olan vezir.

hıfz: Saklama, ezber etmek.

hıfz-ı 'ayâr-ı qadr u câh: Kadir ve
itibar ayarının hıfzı.

hınâ: Kına.

hınâ-yı kefi kâtil: Kâtilin elinin
kanı.

hırâm: Salınarak yürüme.

hırâmân: Salınarak yürüyen
sevgililer.

hırâm-ı cilve-rîz-i kâmet-i dil-cûy-ı

cânân: Sevgilinin gönül arayan
boyunun cilveli yürüyüşü.

hırâm-ı 'işve-fezâ: İşveli yürüyüş.

hırâm-ı nâz: Nazlı yürüyüş.

hırâm-ı nâz-ı tarz: İşve tarzlı
yürüyüş.

hırâm-ı serv-i nâz: İşveli servinin
(sevgili) yürüyüşü.

hırâm-ı şûr-hîz: Gürültü koparan yürüyüş.

hırâm-ı tarz: Yürüyüş tarzı.

hırâset: Koruma. Bekleme.

hıred: Akıl, fikir, zihin. İnsandaki düşünce ve anlayış kuvvesi.

hırka: Hırka.

hırka-i peşmîne: Yünden yapılan hırka.

hırkat: Hararet, sıcaklık, yanma.

hırmân: Mahrumiyet. Nasipsizlik. Yeis.

hırs: Hırs.

hışb u râhat: Rahat ve bolluk.

hışb: Bolluk.

hışn: Kale. Hisar.

hışn-ı Bağdâd: Bağdat kalesi.

hışm: Hışım. Öfke, hiddet.

hıttâ: Diyar. Memleket.

hıttâ-i Çin ü Hoten: Çin ve Hoten diyârı.

hıyâm: Çadırlar.

hıyre: Fersiz ve donuk göz.

hıyren-: Donuk bakış.

Hızır: Hz. Mûsâ döneminde yaşayan, kendisine ilâhî bilgi ve hikmet öğretilen kişi.

Hızr-ı reh-i kûy-ı kemâl: Kemâl köyünün yolunun Hızır'ı.

Hızr-ı tevflık-i ilâhî: İlâhî başarının Hızır'ı.

Hızrveş: Hızır gibi.

hicâb: Perde. Utanma.

hicr: Ayrılık.

hicrân: Hicran. Ayrılık.

hicr-i bî-pâyan: Sonsuz ayrılık.

hiç: Hiç.

hidmet: Hizmet.

hidmet-güzârân: Hizmet edenler.

hikâye: Hikâye.

hikâyet-i şeb-i hicr: Ayrılık gecesinin hikâyesi.

hikmet: Hikmet.

hikmet-i gaybî: Gaybî hikmet.

hilâf: Ters, karşı, zıt.

hilâf-ı 'âdet: Âdetin hilafına.

hilâfetgâh-ı Bağdâd: Hilafet merkezi Bağdat.

hilâl: Hilâl.

hîle: Hile.

hilkat: Yaratılış.

hilm: Hilim. Yumuşaklık.

hilm ü hayâ: Hilim ve hayâ.

himmet: Himmet. Kalb isteği ile gösterilen ciddi gayret. Lütuf, yardım.

hindû-yı hâl-i şafha-i ruhsâr:

Yanağın yüzeyindeki benin siyahı.

hirâs: Korku. Şaşırp bozulmak,

ürküp çekinmek.

hisâb: Hesap.

hiss: His.

hişt: El mızrağı.

hişt-i gamze: Gamze mızrağı.

hitâb: Hitap. Sözü veya yazıyı bir

kimseye yöneltme, tevcih etme.

hitâm: Son.

hitâm-ı 'ayş: Eğlencenin sonu.

hizbü'l-baħr: Hizbülbaħr. Sel
felaketine karşı yapılan dua, çekilen
evrâd.

ħod: Kendi, bizzat.

ħod-be-ħod: Kendi başına, kendi
kendine, kimseye danışmadan,
kendi reyi ile.

ħod-bîn: Sadece kendini gören.
Bencil, kibirli.

ħod-kâm: Sâdece kendini düşünen
(kimse), bencil, hodbin, egoist.

ħod-perest: Kendine tapan. Kendini
beğenmiş (kimse).

ħod-perestî: Bencillik.

ħod-rây: Kendi bildiğine giden.
Kendi rey ve fikriyle iş gören.

ħod-ser: Kendi başına.

ħokķa: Hokka. Küçük ve biçimli
(ağız).

ħokķa-i la'l: Dudak hokkası.

ħor: Kıymetsiz, ehemmiyetsiz.

ħord ü ħ'âb: Yemek ve uyku.

ħoř: Duyguları okşayan, zevk veren,
beğenilen, güzel, iyi, latif.

ħořâ: Ey güzel!.

ħoř-âmedâne: Hoş geliş.

ħoř-âyende: Hoşa giden, beğenilen.

ħoř-edâ: Güzel edalı, hoş davranışlı.

ħoř-elĥân: Güzel sesli.

ħoř-endâm: Hoş endamlı. Boylu
poslu.

ħoř-gûy: Güzel sözlü.

ħoř-ĥâl: Davranışı güzel olan.

ħoř-ķabâ: Güzel giyimli.

ħoř-nigâr: Güzel sevgili.

ħoř-nümâ: Güzel görünüşlü.

ħoř-reng: Güzel renkli.

Ĥoten: Doğu Türkistan'ın
güneyinde tarihî bir şehir ve bölge.

ĥûb: Güzel.

ĥûbân: Güzeller.

ĥûbî: Güzellik.

Ĥudâ: Allah.

Ĥudâvendâ: Yâ Rabb!.

ĥuffâř: Yarasa.

ĥulâřa: Özet.

ĥuld: Cennet. Ebedilik.

ĥulk: Yaratılış, tabiat.

ĥulûd: Süreklilik, dâimîlik, ebedîlik,
bâkîlik, huld.

ĥulûl: Geçme.

ĥulûl-ı mevsim-i âzâd: Özgürlük
mevsiminin geçmesi.

ĥulyâ: Hülya.

ĥulyâ-yı vişâl: Kavuşma hayâlî.

ĥum: şarap küpü.

ĥumâr: İçkiden sonra gelen baş
ağrısı ve sersemlik.

ĥumâr-âlûde: Sarhoşluktan
kurtulamamış, şaşkın.

ĥumâr-âlûde-i hicrân: Ayrılık
şaşkınlığı içinde olan (kimse).

ĥumâr-âlûd-ı çeşm: Baygın, süzgün
göz.

ĥumâr-âlûd-ı hicr: Ayrılık
sersemliği.

ĥumâr-âlûd-ı hicrân: Hicran
sersemliği.

humâr-ı dürd: Tortunun sarhoşluğu.

Humâyûn: Kutlu, mübârek, saâdetli. Padişaha ait.

hûn: Kan.

hûn-ı ‘aşık: Âşığın kanı.

hûn-ı bezm-i yâr: Yâr meclisinin kanı.

hûn-ı bismil: Boğazlanmış, helal kan.

hûn-ı ciger: Ciğer kanı.

hûn-ı dil: Gönül kanı.

hûn-ı dil-i küşte: Öldürülmüş gönlün kanı.

hûn-ı dil-i nâlân: İnleyen gönlün kanı.

hûn-ı nâ-hağ: Haksız kan.

hûn-ı rengîn: Renkli kan.

hûn-ı şâhid-i nâz: Naz şâhidinin (sevgili) kanı.

hûn-âb-ı ğam: Kederin kanlı suyu.

hûn-âlûde: Kanlı.

hûn-bâr: Kan yağdıran.

hûn-geşte: Kan olmuş.

hûn-geşte-i nâz: İşvenin kana bulanmışı.

hûn-girifte: Kana bulanmış.

hûn-h^vâr: Hunhar. Kana susamış, kan dökücü, zâlim, gaddar, cânî.

hûn-rîz: Kan dökücü, zâlim.

hûnî: Kanlı.

hûnîn: Kanlı, kan bulaşmış.

hûnîn-i ciger: Kanlı ciğer.

hunyâger: Şarkı söyleyen, saz çalan kimse, hânende, sâzende.

hunyâger-i ‘aşk: Aşkın hânendesi.

hunyâger-i çeşm: Gözün sâzendesi.

hûr: Hûrî.

hurde: Kırıntı. İşe yaramaz duruma gelmiş, döküntü hâlini almış, parçalanmış.

hurd-sâl: Yaşı küçük.

hûr-ı cennet: Cennet hûrîsi.

hurkat: Yanıklık, yanma.

hurma-şifat: Hurma sıfatlı.

hurrem ü handân: Şen ve güler güzlü.

hurrem: Sevinçli, mesrur, şen.

hursend: Kısmetine râzı olan, kanaatkâr, tokgözlü.

hûrşîd: Güneş. Afitab. Hur. Mihr. şems.

hûrşîd-i dâğ-ı hasret: Hasret yarasının güneşi.

hûrşîd-i hüsn: Güzellik güneşi.

hûrşîd-i ‘izâr: Yanağın güneşi.

hûrşîd-i mücellâ: Parlak güneş.

hûrşîd-i ruh: Yanağın güneşi.

hûrşîdveş: Güneş gibi.

hurûş: Coşma, gürleme, şamata.

hurûşân: Coşan, çağlayan.

hurûş u cûş: Coşma ve gürleme.

hussâd: Haset edenler, hasetçiler.

huşûl: Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme.

huşûl-ı şâhid: Sevgilinin ortaya çıkması.

hüşûş: Husus, konu. Has olma.
hüşûşâ: Bilhassa, hasseten, özellikle.
hûş: Akıl, şuur.
hûşe: Başak, salkım.
hüşk: Kuru. Kaba, soğuk, ruhsuz.
hûy: Ter.
hûy-gerde: Terli.
huzûr: Huzur, mutluluk.
huzûr-ı devlet: Saadetin huzuru.
hücûm: Hücum. Saldırma.
hücûm-ı havf: Korku hücumu.
hücûm-ı berg-rîz-i gam: Gamin
yaprak dökken (sonbahar) hücumu.
hükûm: Hüküm.
hükûm-i tertîb: Tertibin (düzen)
hükümü.
hüner: Hüner.
hünerver: Hünekli.
hürmet: Hürmet.
hüsün: Hüsün, güzellik.
hüsün-i tâ'bir: Güzel tabir.
hüsün-i âlem-sûz: Âlemi yakan
güzellik.
hüsün-i âlem-tâb: Âlemi aydınlatan
güzellik.
hüsün-i dil-fürûzende: Gönlü
aydınlatan güzellik.
hüsün-i edâ: Davranışın, edânın
güzelliği.
hüsün-i re'y: Reyin güzelliği.
hüsün-i rûz-efzûn: Ömür uzatan
güzellik.
hüsün-i sâde: Sâde güzellik.

hüsün-i şûret-i âlem-pesend:
Herkesçe beğenilen suretin güzelliği.
hüsün-i tâbdâr: Parlak güzellik.
hüsün ü ân: Güzellik.
hüsün ü aşk: Güzellik ve aşk.
Hüsrev: Hükümdar, şah, pâdişah.
Hüsrev-i Dârâ: İran pâdişahı.
Hüsrev-i ezhâr: Çiçeklerin şahı
(gül).
Hüsrev-i hûbân: Güzellerin şahı
(sevgili).
hüşyâr: Ayık. Akı başında. Uyanık.
hüzün: Hüzün.
h'âb: Uyku.
h'âb-ı gaflet: Gaflet uykusu.
h'âb-ı hargûş: Tavşanın uykusu.
h'âb-ı nâz u işve: Naz ve işve
uykusu.
h'âb-ı nâz: Naz uykusu.
h'âb-ı perîşân: Perişan uyku.
h'âb-ı râhat: Rahat uyku.
h'âce: Hoca.
h'âh nâ-h'âh: İster istemez.
h'âhiş: İstek, arzu.
h'ân u ihsân: Yemek ve ihsan.
h'ân: Yemek.
h'astgâr: İsteyen (kimse), isteyici,
tâlip.
I
'ıkd: Gerdanlık. Dizi.
'ıkd-ı dürr-i şemîn-i belâğât:
Belagatın değerli incisinin dizisi
(söz).
'ıkd-ı gevher: Mücevher gerdanlığı.

ırağ: Irak. Uzak.

İşfahânî: İsfahan makamı.

‘ıtr: İtır, güzel koku.

‘ıtr-ı şâh: Pâdişahın güzel kokusu.

‘ıtr-ı şâhî: Padişaha yakışır koku.

‘ıtır-perverîn: İtır çiçeği (güzel koku) besleyen.

ıtlâk: Bırakma.

ıtlâk-ı hâtt: Sakal bırakma.

ıztırâb: İstirap. Maddî veya mânevî acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı.

İ

ib‘âd: Uzaklaştırma, kovma, taretme.

‘ibâdet: İbadet. Allah’ın (cc.)

emirlerini yerine getirmek ve nehiyelerinden kaçmak.

‘ibâdet-i marâz-ı çeşm-i dil-ber: Dilberin gözünün hastalığının ibadeti.

ibdâ‘ et-: Meydana getirmek.

İblîs: İnsana musallat olup onu saptırmaya çalışan ruhanî varlık. Şeytan.

ibrâm: Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama.

ibrâz: Ortaya koyma, gösterme.

ibtidâ: Başlangıç.

ibtidâ-yı ‘aşr-ı Yûsuf: Hz. Yûsuf’un yaşadığı devrin başlarında.

ibtîlâ: İptila. Bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük, kendini alamayacak kadar tutkun olma, tutku.

ibtilâyân: Belaya düşenler.

îcâd: İcat.

îcâd-ı sühan: Yeni söz söylemek.

î‘câz: Mu‘cize derecesinde düzgün ve î‘cazlı söz söylemek. Benzerini yapmada herkesi acze düşürmek. Güzel söz söylemekte insanların muktedir olmadıkları derece.

î‘câz-ı murâd: Acze düşüren istek.

î‘câz-nümâ: Mucize gibi eser gösteren.

iclâl: Saygı gösterme. Büyüklük.

icrâ et-: Yapmak, uygulamak.

ictinâb et-: Çekinmek.

iç-: İçmek.

içre: İçeri.

içün: İçin.

‘îd: Bayram.

‘îd-i ber-bâlâ-yı ‘îd: Bayram üstüne bayram.

‘îd-i edhâ: Kurban bayramı.

î‘dâd: Hazırlama, hazırlayıp geliştirmek.

iddi‘â et-: Dava etmek, ısrar etmek.

idrâk: Anlayış, kavrayış. Akıl erdirme.

ifâkat: Hastalıktan iyileşme. Ayılma.

ifhâm: Bildirmek, anlatmak.

îhâm: İki mânaya gelen bir kelimeden en az kullanılan mânayı bilerek kullanmak.

iḥâta: Kuşatma.

iḥfâ: Gizleme.

ihsân: İhsan. Bağışlama. Lütuf.
İyilik.
ihtilâf: Anlaşmazlık, uyuşmazlık.
ihtilâl: İhtilâl. Karışıklık.
ihtimâl: Gücü yetme, taşıyabilme.
ihtimâl-i sühan: Söz taşıma.
ihtirâz: Çekinme, kaçınma, sakınma.
ihtiyâr: Seçme, tercih etme.
ihtizâz: Titreme. Cilvelenme.
ihtizâz-ı kâmet-i rûbâ: Tuba ağacının boyunun cilvesi.
ihtizâz-ı nahl-i bâlâ: Yüksek boylu fidanın cilvesi.
ihtizâz-ı nâz: Nazın (işve) cilvesi.
ihvânü's-şafâ: Eğlence arkadaşlığı.
ihyâ et-: Hayat vermek, diriltmek.
'ikâb: Şiddetli azap, eziyet.
'ikâb-ı kilik-i kef-âmûz-ı hoş-edâ: Hoş edalı yazı öğreten kalemin eziyeti.
ikâz: Uyarma.
ikbâl: Tâlih ve baht açıklığı, mutluluk, saâdet. Parlak ve yüksek mevki.
ikdâm: Çaba gösterme.
ikdâm-ı belîğ: Güzel gayret.
ikdâm u imkân: Gayret ve imkan.
iken: İmek cevher fiilinden türemiş ek fiil.
ikfâ: Sesleri birbirine yakın olan harflerle kafiye yapmak.
iki: İki.
iklîm: İklim. Ülke.

iklîm-i 'aşk: Aşk ülkesi.
iklîm-i hüsn: Güzellik ülkesi.
ikrâr: Açıktan söylemek. Kabul ve tasdik etmek.
ikşâr: Çoğaltma, artırma (itnap).
iktibâs: Almak.
iktibâs-ı âb u tâb: Güzelliği iktibas etmek.
iktibâs-ı nûr: Nûru iktibas etmek.
iktidâr: İktidar.
il: El. Başka.
'ilâc: İlaç.
'ilâc-ı kârger: Te'sirli ilaç.
Îlâh: Allah (cc.).
Îlâhî: Allah'ı (cc.) çağrıştıran, onunla ilgili.
ilhâd: Yüz çevirme, sapma.
ilhâm: İlham. İçer doğma.
ilig: İlik. Ufak yarık.
illâ: İlle. Ancak. Mutlaka.
'illet: Hastalık.
'illet-i nâsûr: Nasur (fistül) hastalığı.
iltifât: Lutfetmek, iyilik etmek.
iltimâs: Rica. İstirham.
iltimâs-ı bûs-ı la'l: Dudağını öpme ricası.
iltiyâm: Yaranın kapanıp iyi olması.
iltizâm et-: Kendine lâzım kılmak.
îmâ: İşaret.
îmân: İman.
imdâd: İmdat. Medet bekleme.
imîş: İmek cevher fiilinden türemiş ek fiil.
imkân: İmkan.

imlâ: İmla. Yazı yazma.

imrûz: Bugün.

imtiḥân: İmtihan.

imtiyâz: Fark.

imtiyâz-ı ṭabʿ: Kişiliğin farkı.

ʿinân: Dizgin.

inan-: İnanmak.

ʿinân-ı ihtiyâr: İhtiyar (tercih)

dizgini.

ʿinân-keş: Dizgin çeken, idare eden.

ʿinâyet: İnalet.

incâz: Yerine getirme. Verilen sözü tutma.

incâz-ı cûy-ı vuslat-ı imrûz: Bugün

kavuşma yeri sözünü tutma.

incâz-ı vaʿd: Sözü yerine getirme.

incâz-ı vaʿd-ı luṭf: İyilik sözünü yerine getirme.

incin-: İncinmek.

incit-: İncitmek.

incü: İnci.

infîʿâl: İnfial. Sıkıntı.

inhâ: Bildirme, haber verme, ulaştırma.

inkâr: İnkâr. Kabul ve tasdik etmeme, tanımama.

inkibâb: Yüzüstü düşme, yere kapanma.

inkisâr: Kırılma, gücenme.

inleyüp sızla-: İnleyip sızlamak.

ins ü melek: İnsan ve melek.

inşâf: Merhamet ve adâlet dâiresinde hareket. Hakikatı kabul ve itiraf.

insân: İnsan.

intihâb: Seçmek.

intihâl: Çalma, aşırma.

intihâl-i süḥan: Söz çalma.

intikâm: İntikam.

intizâr: İntizar. Bekleme.

intizâr-ı ğam: Gamın intizârı.

intizâr-ı şubḥ u vaṣl: Kavuşma sabahının intizârı.

îraş: Sebebiyet verme, meydana getirme, sebep olma.

îrâd: Söylemek.

ʿirfân: Bilmek, anlayış, tecrübe ve zekâdan ileri gelen zihnî kemâl.

irîş-: Erişmek.

irşâd: İrşat. Doğru yolu göstermek.

Aklı ve kalbi, mukni ve teʿsirli eserler veya sözlerle gafletten uyandırıp hidâyet yolunu göstermek.

irtifâʿ: Yükseklik. Terakki.

ʿÎsâ: Kurʿanʿda adı geçen ve kendisine kutsal kitap İncil verilen peygamber. Hz. İsâ.

işâbet: İsabet. Değme, ulaşma.

isʿâd: Yukarı çıkarma, kaldırma, yükseltme, yüceltme.

îşâl: Ulaştırma, ulaştırılma, eriştirme, eriştirilme.

işbât: Meydana çıkarmak.

işbât-ı vücûd: Var olduğunu göstermek, kendini göstermek, görünmek.

ise: İmek cevher fiilinden türemiş ek fiil.

‘Îsî: Hz. Îsâ.

‘Îsî-dem: Hz. Îsâ nefesli.

‘Îsî-i Meryem: Meryem oğlu Îsâ.

‘Îsî-nefes: Hz. Îsâ nefesli.

‘Îsî-nişân: Hz. Îsâ gibi mucize gösteren.

‘Îsîveş: Hz. Îsâ gibi.

İskender-i şânî: İkinci İskender.

(İskender: İslâm tarihinde daha çok efsanevî şahsiyetiyle tanınan Makedonya kralı)

İslâm: İslâm.

İslâm-düşmen: İslâm düşmanı.

İslâm u küfr: İslâm ve küfür.

ism: İsim.

ism ü neseb: İsim ve nesep itibariyle.

‘ismet: İsmet.

iste-: İstemek.

isti‘dâd: İstidat. Kabiliyet.

istifâza: Feyiz alma, feyizlenme.

istiğnâ: İstiğnâ. Bir şeye karşı nazlı davranma, tenezzül etmeme.

istihlâl: Helâl sayma.

istihlâl-i nuşret: Helâl başarı, zafer.

istikbâl: İstikbal. Gelecek.

istinbât: Bir söz veya bir işten gizli bir mânâyı meydana koymak.

iş: İş.

iş kes-: İş çıkarmak.

iş‘âr: Yazı ile haber vermek.

Anlatmak, bildirmek.

işâret: İşaret.

işâret-i dûşîne: Dün geceye ait

işâret.

îşit-: İşitmek.

işkeste: Kırık, kırılmış, şikeste.

işle-: İşlemek.

işrâb: İçirme.

‘işret: İşret, yeme içme, eğlence.

‘işret-hâne: İşret evi.

işte: İşte.

ıştîbâh: Şüphe etme, şüphelenme.

ıştîhâr: Meşhur olma.

ıştiyâk: İhtiyak. Aşırı istek, arzu.

‘işve: İşve. Güzelin gönül çekici ve şûh hâli, cilvesi, naz ve edâsı.

‘işve-i cân-h‘âh: Can isteyen naz, edâ.

it-: Etmek.

‘itâb: Azarlama, paylama.

‘itâb-âmîz: Azarlamayla karışık.

i‘tibâr: İtibar. Saygı görme. Şeref, haysiyet.

i‘tidâl: İtidâl. Aşırı olmama, ne çok fazla ne çok az, tam gerektiği kadar olma, orta halde bulunma, ölçülülük.

i‘timâd: İtimat. Güven, emniyet.

i‘tirâf: İtiraf. Bir kimsenin başkalarına söylemek istemediği bir gerçeği veya suçu artık saklamaktan vazgeçip açıklaması, bu yolda gerçeği gizlemeden yapılan açıklama.

i‘tizâr: Özür dileme, mâzeretini bildirme.

ittifâk: İttifak. Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma.

ittişâl: Bitişme, ulaşma. Yakınlık.
 îvâ et-: Yerleştirmek.
 ‘ivaż: Bedel, karşılık.
 ‘izâr: Örtü.
 ‘izâr: Yanak.
 izhâr: Ortaya çıkarma.
 izhâr-ı hışm u kaħr: Hışım ve kahır göstermek.
 izhâr-ı letâfet: İyilik, güzellik göstermek.
 izhâr-ı maħabbet: Sevgi göstermek.
 izhâr-ı neşât: Sevinç göstermek.
 izhâr-ı tesellâ: Tesellî göstermek.
 ‘izz: Kıymet. Değer.
 ‘izz-i ħużûr-ı yâr: Yârin huzurunun değeri.
 ‘izz-i mest-i nâz: İşve sarhoşunun kıymeti.
 ‘izzet: Değer, kıymet. Kuvvet. Muhterem ve mu'teber olmak.
 J
 jâle: Jâle. Sevgilinin yanağındaki ter.
 jâle-ħîz: Jâle kaldıran.
 jâle-i gül-berg: Gül yaprağındaki çiğ.
 jâle-rîz: Jâle (ter) döken.
 jâle-rîz-i infî‘âl: İnfial (öfke) teri döken.
 jengâr: Pas, kir.
 jûlide: Karmakarışık, dağınık, birbirine girmiş (saç).
 K
 k’ide: Ki ede.
 k’ola: Ki ola.

ķab: Kap.
 ķabâ: Elbise, kaftan, cübbe.
 ķabâ-yı âteş-reng: Kırmızı renkli elbise.
 ķabâ-yı nâz: Nâz elbisesi.
 ķabâ-yı nîlgûn: Lacivert, koyu mavi elbise.
 ķabâ-yı sebz: Yeşil elbise.
 ķa‘be: Kâbe.
 ķa‘be-i dil: Gönül kâbesi.
 ķa‘be-i ħüsn: Güzellik kâbesi.
 ķâbil: Kabul eden.
 ķâbiliyyet: Kabiliyet.
 ķabûl: Kabul.
 ķabûl-i ‘amel: Amelin kabulü.
 ķabza: Pençe.
 ķabza-i cevır: Cevrin kabzası.
 ķaç-: Kaçmak.
 ķadar: Kadar.
 ķad: Boy.
 ķad-ı ‘aşık: Aşığın boyu.
 ķad-ı bâlâ: Uzun boy.
 ķad-ı bâlâ-bülend: Çok uzun boy.
 ķad-ı mevzûn: Düzgün boy.
 ķad-ı mevzûn-ı belâ-bâr: Belâ yağdıran düzgün boy.
 ķad-ı şimşâd: Şimşir ağacının boyu.
 ķad-ı şûĥ-ı belâ-ħîz: Belâ koparan güzelin boyu.
 ķad-ı zîbâ: Süslü, güzel boy.
 ķadd: Boy.
 ķadd-i ħamîde: Bükülmüş boy.
 ķadd-i kıyâmet-ħîz-i cânân: Sevgilinin kıyamet koparan boyu.

ķadeh: Kadeh.

ķadem: Ayak.

ķader: Kader.

ķâdî: Kadı.

ķâdî-i 'aşk: Aşk kadısı.

ķadîd ol-: Pek zayıf, iskelete dönmüş.

ķadîm: Eski.

ķadr: Kadir, kıymet.

ķadr-i 'aql-ı hûş: Zeki aklın kadri.

ķadr-i gül-i bî-hâr: Dikensiz gülün kadri.

kafadâr: Aynı kafada olan, kafa dengi.

kâfer: Zayıf ve etsiz olmak.

ķafes: Kafes.

kâfi: Kâfi, yetecek kadar.

kâfir: Kâfir. İnkâr eden. Örtlen. Siyah renk.

kâfir-i çeşm: Gözün siyah rengi.

kâfir-i ğamze: Gamzenin inkâr edeni.

kâfir-i hâl: Benin siyahı.

kâfir-i hûsn: Güzellik örtlen.

ķaftan: Kaftan.

kâfûr: Kâfur ağacının kokulu maddesi.

kâfûr-nümûn: Kâfur gibi.

ķahr: Kahır.

ķahr u miḥnet: Kahır ve sıkıntı.

ķaḥt: Kıtlık.

ķaḥt-ı sâl-i süḥan: Söz yılının kıtlığı.

ķâ'il: Söz söyleyen.

kâkül: Alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç.

kâkül-perîşân: Saçı karışık.

ķâl: Söz.

ķâl ü ķil: Dedi kodu.

ķal-: Kalmak.

kâlâ: Kumaş. Sermaye.

kâlâ-yı nev: Yeni kumaş.

kâlâ-yı şabr: Sabır sermayesi.

kâlâ-yı vişâl: Kavuşma sermayesi.

ķalb: Kalp.

ķalb-i ḥayl-i 'uşşâk: Âşıklar zümresinin kalbi.

ķalb-i pür-teşvîş: Çok karışmış olan kalp.

ķalbe yol var ķalbden: Kalpten kalbe yol vardır.

ķalem: Kalem.

ķalem-i dürr-feşân: İnci saçan kalem.

ķalem-rev-i hûsn: Güzellik yazarı.

ķalemgîr: Yazı yazarken kalemin kâğıda takılmadan rahatlıkla kayması.

ķalemgîr-i 'izâr: Yanağın kalemgîri.

ķalenderân: Kalenderler.

ķâlib: Kalıp. Beden.

ķâlib-i füsürde: Donmuş beden.

kâm: İstek, arzu.

kâm-ı cân: Can arzusu.

kâm-ı dil: Gönül arzusu.

kâm-ı dil-i nâ-kâm: İsteksiz gönlün arzusu.

kâm-ı ṭab': Karakterin isteği.

kâmrân: Arzusuna, murâdına ermiş,
 bahtiyar.
 kâm-revâ: Uygun istek.
 kamaş-: Kamaşmak.
 kamer: Ay.
 kâmet: Boy.
 kâmet-i bâlâ: Uzun boy.
 kâmet-i dildâr: Sevgilinin boyu.
 kâmet-i mevzûn: Düzgün boy.
 kâmet-i ser-keş: Kafa tutan, inatçı
 boy.
 kâmet-i zîbâ: Güzel boy.
 kâmil: Kemâle ermiş olan.
 kan eyle-: Cana kıymak.
 kan: Kan.
 kan it-: Cana kıymak, öldürmek.
 kan tut-: Kan gördüğünde
 bayılmak.
 kanı kayna-: Çabucak sevgi
 duymak.
 kan-: Kanmak.
 kân: Kaynak. Maden ocağı.
 kanâ'at et-: Yetinmek, kâfi bulmak.
 kand: Şeker.
 kand-ı güftâr: Sözüň şeker (dudak).
 kand-ı mükerrer: Sevgilinin iki
 dudağı.
 kanda: Nerede? Nereye?
 kangı: Hangi.
 kânî': Kanaat eden.
 kânûn: Kanun, kural.
 kânûn-ı ğam-ı 'aşk: Aşk gamının
 kanunu.
 kanzel ol-: Kırmızıya boyanmak.

kapıl-: Kapılmak.
 ka'r: Dip.
 ka'r-ı deryâ: Denizin dibi.
 kâr-ı girişme: Naz, işve işi.
 kâr: İş.
 Karaman: Karaman şehri.
 karâr: Karar.
 kârger: İşleyen.
 karış-: Karışmak.
 karîb: Yakın.
 karîb-i va'd: Verilen söze yakın.
 karşu: Karşı.
 kârzâr: Kavga. Cenk.
 kârzâr-âbâd: Savaş meydanı.
 kârzâr-abâd-ı fûrkat: Ayrılığın savaş
 meydanı.
 kaşd: Kasıt.
 kaşd-ı cân: Canın kastı.
 kaşd-ı dil ü cân: Gönül ve canın
 kastı.
 kâse-i sîmîn: Gümüş kâse.
 kâse-i tãmbûr: Tanburun yuvarlak
 karnı.
 kâse-i tãmbûr-ı pür-şûr-ı nevâ: Çok
 ses çıkaran tanburun kâsesi.
 kâselîs-h'ân-ı bezm-i yâr: Yâr
 meclisinin dalkavuk çağıranı.
 Kâsım-ı envâr: Hz. Peygamber'in
 (sav.) künyesi (Ebü'l-Kâsım
 Muhammed).
 kaş: Kaş.
 kâşâne: Büyük, süslü ve gösterişli ev.
 kâşâne-i ğayr: Başkasının evi.
 kâşâne-i şabr: Sabır evi.

kat-: Katmak.

kat kat: Kat kat.

kat'â: Aslâ, hiçbir zaman, katiyen.

kat'ı-ı naẓar: Nazarıitibâra almama,
hesâba katmama.

katı: Katı. Sert. Çok.

kâtil: Katl eden, öldüren.

katl: Öldürme.

katlan-: Katlanmak.

katl-i 'âm: Katliam. Toplu öldürme.

kaṭre: Katre. Damla.

kaṭre-i nâ-çîz: Çok küçük damla.

kaṭî: Güçlü.

kaṭl: Söz.

kaṭl-i ḥaṭâ: Yanlış söz.

kaṭs: Kavis. Yay.

kaṭs-i ṣaḥt-ı çarḥ: Çarhın sert yayı.

kaṭay-: Kaymak.

kaṭayd: Kayıt. Bağlama.

kaṭayd-ı teklîf: Teklifin kaydı.

kaṭayd-ı zülf: Saçın kaydı.

kaṭayd u bend et-: Bağlamak.

kaṭayır-: Kayırmak.

kaṭayna-: Kaynamak.

Ḳays: Leylâ ve Mecnûn adlı aşk
hikâyesindeki erkek kahramanın
lakabı.

Ḳaysveş: Kays (Mecnun) gibi.

kaẓ-: Kazmak.

kaẓâ: Kâzâ.

kaẓâ-yı nâ-gehânî: Ansızın olan,
görünmez kaza.

kebâb: Kebap

kebâb-ı berre: Kuzu kebabı.

kebâb-ı nâz: Naz kebabı.

kebk: Keklik.

kec: Eğri, çarpık. Kötü. Yanlış.

kec-âheng: Kötü âhenkli.

kec-bîn: Eğri bakan, şaşı.

kec-endîş: Kötü düşünceli, yanlış
düşünen.

kec-medâr: Yanlış giden.

kec-nigâh: Kötü bakışlı, kıskanç.

kec-nigâh-ı ğaẓab: Gazap şaşısı.

kec-rev: Eğri gidişli. Yolu bozuk.

keder: Keder.

kef: Elin içi, avuç.

kef-i gevher-feşân: Cevher saçan el.

kef-i ḥaşîb: Cömert et.

kef-i nâz: Naz (sevgili) eli.

kef-i pâ-yı nigâr: Sevgilinin ayağı eli.

kef-i ümmîd: Ümit eli.

kef-âmûz: El veren, iş öğretken.

kehl-i Şifâhân: İsfahan sürmesi.

kelâğ: Yaban kargası, kuzgun.

kelâl: Yorgunluk. Usanç.

kelâm: Kelam. Söz.

kelâm-ı ehl-i hüner: Hüner

sahibinin (usta) sözü.

kelb: Köpek.

kelb raḳîb: Köpek gibi rakip.

Kelîle: Kelile ve Dimne hikâyesi.

Öğüt vermek amacını taşıyan Hint
kökenli masal kitabı.

Kelîm: Kelîmullah (Hz. Musa).

Kelîm-i mu'cize-perdâz: Mucize
gösteren Hz. Musa gibi.

kem: Az. Kötü, fenâ.

kem-kaadr: Kıymetsiz.
 kem-yâb: Az bulunan.
 kemter: Çok değersiz, çok aşağı, pek
 itibarsız, en hakir.
 kemîn: Çok az.
 kemîn-i şîve: Azıcık işve, naz.
 kemâl: Kâmillik, olgunluk.
 Olgunlaşma. Erginlik. Bütün güzel
 sıfatlarla muttasıf olmak. Fazilet.
 kemâl-i cemâl: Cemâlin (güzellik)
 kemâli.
 kemâl-i devlet: Mutluluğun kemâli.
 kemâl-i diğkat: Dikkatin kemâli.
 kemâl-i ehl-i kelâm: Söz ehlinin
 faziletlisi.
 kemâl-i hayret: Hayretin kemâli.
 kemâl-i hüsn: Güzelliğin kemâli.
 kemâl-i iştiyâk: İhtiyâkın kemâli.
 kemâl-i şunf: Eserin kemâli.
 kemâl-i şevk: Şevkin kemâli.
 kemân: Keman. Çalgı âleti. Yay,
 kavis.
 kemân-ı çarh-ı kec-âheng: Bozuk
 ahenkli çarhın kavisi.
 kemân-ı ebrûvân-ı yâr: Yârin
 kemana benzeyen kaşları.
 kemân-âlûd-ı töhmet: Töhmet
 altında kalmak.
 kemân-ebrû: Keman kaşlı.
 kemân-keş: Yay çeken.
 kemend: Kement. Sevgilinin saç
 kıvrımı.
 kemend-i kâkül: Kakülün kemendi.
 kemend-i turra: Turranın kemndi.

kemend-i vaşl: Kavuşma kemendi.
 kemend-i zülf: Saç kemendi.
 kemend-i zülf-i kec-endîşe: Büklüm
 büklüm olan saçın kemendi.
 kemend-i zülf-i siyeh-fâm: Siyah
 renkli saçın kemendi.
 kemend-i zülf-i siyehkâr: Suçlu,
 günahkâr saçın kemendi.
 kemend-i zülf-i şiken-der-şiken:
 Kıvrım kıvrım olmuş saçın
 kemendi.
 kemer: Kemer.
 kemiyyet: Sayı.
 Ken'ân: Hz. Yakub'un memleketi,
 Kenan diyarı.
 kenâr: Kenar, sahil. Kucak.
 kenâr-ı gül: Gülün (sevgili) kenarı.
 kenâr-ı havz: Havuzun kenarı.
 kenâr-ı nüsha-ı rûy: Yüz nüshasının
 kenarı.
 kenâr-ı rûy: Yüzün kenarı.
 kenâr-ı şafha-ı rûy: Yüz sahifesinin
 kenarı.
 kenâr-ı sù: Yan taraf, kenar.
 kenâr-ı şehir: Şehrin kenarı.
 kendi: Kendisi.
 kerem: Kerem.
 kerem-rîzân: Kerem saçanlar.
 kerîm: Çok cömert.
 kerîm-i kâmrân: Bahtiyar ihsan
 sahibi.
 kerre: Kere.
 kes-: Kesk.
 kesb: Kesp.

kesb-i feyz-i maşrık-ı şubh-ı
binâgûş: Kulak memesinin sabah
doğduğu yerin feyzini kesbetmek.
kesb-i yed: Elin kesbi, çalışmak.
kesel: Tenbellik. Yorgunluk,
uyuşukluk.
keşr: Kesir. Kırmak, parçalara
ayırarak.
keşr-i hürmet: Azıcık hürmet,
hürmetin kırıntısı.
keşr ü noksân: Kırık ve noksan.
keş-â-keş: Çekişme, mücadele,
keşmekeş. Karasızlık.
keşf: Keşif.
keşf-i râz: Sırrın keşfi.
keşide: Çekilmiş. Hat sanatında
yazıya güzellik ve satıra ferahlık
vermek, istife uydurmak maksadıyla
bâzı harflerin uzatılarak yazılması ve
harfin bu şekilde uzatılmış kısmı.
keşmekeş: Çekişme.
keşmekeş-i hüsn ü aşk: Güzellik ve
aşk mücadelesi.
keştî: Gemi.
ketebe: Kâtipler.
ketm: Saklamak, gizlemek.
ketm-i 'adem: Yokluğun gizlenmesi.
kevâkib: Yıldızlar.
kevn: Varlık, vücut, mevcûdiyet.
kevşer: Kevser.
kevşer-i la'l: Kevser benzeri dudak.
keyf: Keyif.
keyfiyyet: Keyfiyet. Durum, vasıf,
nitelik.

Keyvân: Zuhale gezegeni, Satürn.
Keyvân-ı cihân: Cihanın Keyvanı.
kıblegâh: Kible yeri, Kâbe.
kıl-: Kılmak.
kılıç: Kılıç.
kır-: Kırmak.
kısmet: Kismet.
kışsa: Kissa. İbret dolu hikâye.
kışsa-i dûr ü dirâz-i ibtilâ: Tiryakisi
olunmuş çok uzun kissa.
kışsa-i haţţ: Hattın kıssası.
kışsa-i hicrân: Ayrılık kıssası.
kışsa-i Leylî vü Mecnûn: Leylâ ile
Mecnun'un kıssası.
kışsa-i Süleymân u Kelîle: Hz.
Süleyman ve Kelile (çakal) kıssası.
kıt'a: Ülke.
kıt'a-i yâkût: Yakut ülkesi.
kıy-: Kıymak.
kıyâfet: Kıyafet.
kıyâm: Ortaya çıkmak.
kıyâm-ı fitne-i âhîrzamân-ı kişver-i
hüsn: Güzellik ülkesinin ahirzaman
fitnesinin kopması.
kıyâm-ı kadd-i pür-şûr: Gürültü
koparan boyun (sevgili) ortaya
çıkması.
kıyâmet: Kıyamet.
kıyâmet-hîz: Kıyamet koparan.
kıyâs: Kıyas.
kıymet: Kıymet.
kıymet-i fütâde: Üftâdenin (âşık)
kıymeti.
kızır-: Kızarmak.

kızıl: Kırmızıya çalan.
 kızılma: Oğuz Türkleri'nden beri
 Türk cihan hâkimiyeti ülküsüne
 verilen isim. kızoglan: Bâkire.
 ki: Ki.
 kibâr: Kibar.
 kifâyet: Lüzumlu kadar olmak.
 Yetişmek.
 kıl u kâl: Dedi kodu.
 kilk: Kalem.
 kilk-i güher-bâr: Cevher yağdıran
 kalem.
 kilk-i hayâl: Hayâlin kalemi.
 kilk-i hoş-nevâ: Güzel sesli kalem.
 kim: Kim?
 kîmyâ: Kimya. İksir.
 kîmyâ-yı bî-bedel: Pahabiçilemeyen
 kimya.
 kinâye: Kinaye. Maksudı dolayısı ile
 anlatan söz.
 kînever: Kinci.
 kirâm: Kerimler, şerefliiler.
 kişi: Kişi.
 kişver: Ülke, memleket.
 kişver-i âbâd: Mamur, şen
 memleket.
 kişver-i cân u dil: Gönül ve can
 ülkesi.
 kişver-i melâhet: Güzellik ülkesi.
 kişver-i tâkat: İktidar ülkesi.
 kişver-i ten: Ten şehri.
 kitâb: Kitap.
 kitâb-ı hüsn: Güzellik kitabı.
 kitâb-ı nâz: Naz, işve kitabı.

ko-: Komak.
 koç-: Kokmak.
 kolla-: Kollamak.
 kon-: Konmak.
 kop-: Kopmak.
 kopar-: Koparmak.
 kork-: Korkmak.
 koş-: Koşmak.
 koy-: Koymak.
 köhne: Köhne, eskimiş, eski.
 kucmağ: Kucaklamak, sarmak.
 kûçe: Sokak. Çarşı.
 kûçe vü bâzâr: Çarşı ve Pazar.
 kudret: Kudret.
 kudsî: Mukaddes, kutsal, muazzaz.
 kudûm: Ayak basmak, uzaktan
 gelmek.
 kudûm-ı habîb: Sevgilinin gelmesi.
 kûh: Dağ.
 kûh-ı ârâm: Durma, dinlenme dağı.
 kûh-ı bürbâr: Dayanıklılık dağı.
 kûh-ı gam: Gamın dağı.
 kûh-ı miḥnet-i hicrân: Hicran
 derdinin dağı.
 kûh-ı nûr: Nûr dağı.
 kûh-ken: Dağ delen.
 kuhl: Sürme.
 kûhsâr: Dağlık.
 kûhsâr-ı bürbâr: Dayanıklılık dağlık.
 kûhsâr-ı miḥnet: Dardin dağlığı.
 kul: Kul.
 kulkul: Kulcul sesi.
 kulkul-ı mînâ: Şişenin kulcul sesi.
 kulûb: Kalpler. Gönüller.

ķulûb-ı âlem: Âlemin gönlü.
ķulûb-ı nâs: İnsanların gönlü.
ķulzüm: Deniz.
ķulzüm-ı da'vâ: Dava denizi.
ķulzüm-ı ĥasret: Hasret denizi.
ķumâş: Kumaş.
ķumâş-ı nev-zuhûr: Yeni ortaya çıkmış kumaş.
ķumâş-ı tâze: Tâze kumaş.
ķumrı: Kumru kuşu.
ķumrî-i dil: Gönül kumrusu.
ķumrî-i dil-i şeydâ: Çılgın gönlün kumrusu.
ķumrî-i riĥte-bâl: Kanadı dökülmüş kumru.
ķur-: Kurmak.
ķur'ân: İslâm dininin kutsal kitabı.
Kur'ân-ı Kerîm.
ķurb: Yan, yakın.
ķurb-ı cânân: Cananın yanibaşı.
ķurı: Kuru.
ķurş: Yuvarlak.
ķurş-ı mâh-ı tâbân: Tepsi gibi yuvarlak parlayan ay.
ķurtar-: Kurtarmak.
ķurtul-: Kurtulmak.
ķuru-: Kurumak.
ķurul-: Kurulmak.
ķuşûr: Kusur.
ķuş: Kuş.
ķuş şal-: Kuşla av avlamak.
ķuşca cân: Kuş kadar canı olan.
ķuşağ: Kuşak.
ķûşe: Köşe.

ķûşe-i çeşm: Gözün köşesi.
ķûşe-i çeşm-i ĥaķîķat: Hakikat gözünün köşesi.
ķûşe-i dâmân: Eteğin köşesi.
ķûşe-i dâmân-ı nâz: Naz eteğinin köşesi.
ķûşe-i ebrû: Kaşın köşesi.
ķûşe-i ülfet: Ülfet köşesi.
ķûtâh: Kısa.
ķûtâhî: Kısalık.
ķûtâhî-i tedbîr-i zülf: Zülfün tedbîrinin kısallığı.
ķutb: Kutup.
ķutb-ı medâr-ı melekût: Melekût dairesinin kutbu.
ķuvvet: Baht, talih.
ķuvvet-i baĥt: Bahtın kuvveti.
ķuvvet-i bâzû: Pazu kuvveti.
ķuvvet-i güftâr: Sözün gücü.
ķuvvet-i pençe-i iķbâl: İķbal endişesi pençesinin gücü.
ķuvvet-i refât: Yürüyüşün gücü.
ķûy: Köy. Sevgilinin bulunduğu yer.
ķûy-ı cânân: Sevgilinin köyü.
ķûy-ı Leylâ: Leylâ'nın köyü.
ķûy-ı nâz: Nazın (sevgili) köyü.
ķûy-ı yâr: Yârin köyü.
ķüdüret: Keder, bulanıklık, kaygı, tasa.
ķüffâr: Kâfirler.
ķüfr: Küfür.
ķüfv: Denk.
ķüfv-i kerîm: Kerîm olan zât gibi.
ķühen: Köhne.

külâh: Külâh.
 külfet: Zahmet, sıkıntı.
 külfet ü endîşe: Külfet ve endîşe.
 külûh: Kesek, toprak parçası, kerpiç.
 külûh-endâz-ı ta'n: İftira çamuru atan.
 külûh-endâz-i ağıâr: Başkalarının iftirası.
 kümeýt: Koyu doru at.
 kümeýt-i hâme-i çâbü-k-hırâm: Çabuk giden kalemin atı.
 kümeýt-i kil-k-i hoş-reftâr: Hoş yürüyüşlü kalemin atı.
 künc: Köşe. Bucak.
 künc-i aḥzân: Hüzünler köşesi.
 künc-i dehen: Ağzın köşesi.
 künc-i ferâğ: Ferağ kaydı köşesi.
 künc-i fûrkat: Ayrılık bucağı.
 künc-i ḥalvet: Halvet köşesi.
 künc-i ḫafes: Kafesin köşesi (Mahpes).
 künc-i sîne: Sinenin köşesi.
 küs-: Küsmek.
 küstâh: Küstah.
 küstâhâne: Küstahça.
 küşâd: Açma.
 küşâd-ı ḡamze: Gamzenin açılması.
 küşâd-ı tîr-i nîgeh: Bakış okunun açılması.
 küşte: Öldürülmüş, maktul.
 küşte-i aşk: Aşk şehidi.
 küşte-i hicrân: Ayrılık şehidi.
 L
 lâ-yenḫatı': Ardı kesilmeksizin, hep.

lâ-îlâc: Çaresiz, ilaçsız. Zaruri iltiyam kabul etmez.
 lâf eyle-: Konuşmak, söz etmek.
 lafz: Lafız, kelime, söz.
 lâğar: Zayıf, uyuşuk.
 lağzişgeh: Kaygan yer.
 laḥt: Parça.
 laḥt-ı ciger: Ciğer parçası.
 laḥza: An.
 lâl: Dilsiz.
 lâl ü medhûs: Korkmuş, korkudan lâl olmuş.
 la'l: Kırmızı. Dudak.
 la'l-i Bedaḥşan: Bedeḥşan incisi.
 la'l-i cânân: Sevgilinin dudağı.
 la'l-i cân-baḥş: Can bahşeden dudak.
 la'l-i cân-perver: Can besleyen dudak.
 la'l-i ḫalâvet-rîz-i şûr-engîz: Gürültü koparanın şeker saçan dudağı.
 la'l-i 'Îsî-nefes: İsa nefeslinin dudağı.
 la'l-i leb: Kırmızı dudak.
 la'l-i leb-i kem-sencîde: Ölçüsüz (dar) kırmızı dudak.
 la'l-i leb-i yâr: Yârin kırmızı dudağı.
 la'l-i mey-ḡûn: Şarap renkli dudak.
 la'l-i nâb: Saf dudak.
 la'l-i nûş-ḫand: Tatlı gülüşlü dudak.
 la'l-i nûş-ḫand-ı şeker-bâr: Şeker yağdıran tatlı gülüşün dudağı.
 la'l-i nûktesâz: Nükteli söz söyleyen dudak.
 la'l-i 'ö-zr-ḫâh: Özür isteyen dudak.

la'l-i rûh-bahş: Rûh bahşeden,
diriltlen dudak.
la'l-i şeker-bâr: Şeker yağdıran tatlı
dudak.
la'l-i şeker-hâ(y): Şeker çiğneyen
dudak.
la'l-i şeker-rîz: Şeker saçan dudak.
la'l-i şekerîn: Şekerli, tatlı dudak.
la'l-i şîrîn: Şirin, tatlı dudak.
la'l-i yâr: Yârin dudağı.
lâlâlan-: Sadrazam gibi davranmak.
lâle: Lâle bitkisinin kadehe benzeyen
çiçeği.
lâle-i aḥmer: Kırmızı lâle.
lâle-i dâğ-ı heves: Heves dağının
lâlesi.
lâle-i ruḥsâr: Lâle gibi yanak.
lâle-dâğ: Lâle gibi yarası olan.
lâle-ruḥ: Lâle yanaklı.
lâle-rûy: Lâle yüzlü.
lâleâsâ: Lâle gibi.
lâleveş: Lâle gibi.
lâlezâr: Lâle bahçesi.
lâne: Yuva.
la'net: Lânet.
laṭîf: Latif, güzel.
lây: Söyleyen.
lâyık: Lâyık.
lâyık-ı bihbûd-ı luṭf: Tam lûtfâ
lâyık.
lâzım: Gerekli, lüzumlu.
Le'amrûk: (âyet) Ömrüne andolsun
ki... (Hicr, 72)
leb: Dudak. Kenar.

leb-i bâm-ı şafâ: Safâ damının
kenarı.
leb-i cân-bahş: Can bahşeden
dudak.
leb-i dildâr: Gönül alan sevgilinin
dudağı.
leb-i kevşer: Kevser gibi dudak.
leb-i la'l: Dudağın kenarı.
leb-i la'l-i müzâb: Erimiş dudağın
kenarı.
leb-i nâdire-perdâz: Zarif ve nükteli
söz söyleyen dudak.
leb-i rengîn: Renkli dudak.
leb-i şeker-şiken: Şeker parçalayan
(yiyen) dudak.
leb-i şekker-nevâl: Şeker tadında
dudak.
leb-i yâr: Yârin dudağı.
leb-â-leb: Dudak dudağa.
leb-ber-leb: Dudak dudağa.
leb-rîz-i dürd-i bî-şümâr: Sayısız
tortu dolu.
leb-rîz-i neşât: Sevinç dolu.
leb-rîz-i seyl-i merḥamet: Merhamet
seli dolu.
leb-rîz-i ziyâ: Nur, ışık dolu.
leb-teşne-i şehâdet-i şimşîr-i ğamze:
Gamze okunun şehadetine susamış.
leb-teşne-i şevk: Şevke susamış.
lehçe: Söyleyiş tarzı, ağız.
lehîb: Alev.
lehîb-i âteş-i tennûr-ı tûfân: Aşırı
yanan fırının ateşinin alevi.
leke: Leke.

leked-kûb-ı havâdiş: Hâdiseleri tekmeleyen.
 lekelen-: Lekelenmek.
 lem'a: Lema. Parlamak.
 lem'a-pâş-ı nûr: Nûrun parıltısı.
 leng: Topal, aksak.
 lerzân: Titreyen.
 lerze: Titreme, titreyiş.
 lerziş ü reftâr-ı girişme: Naz yürüyüşü.
 leşker: Asker.
 leşker-i endûh-ı gam: Gam tasasının askeri.
 leţâfet: Güzellik.
 levâhiķ: Lâhikalar. Eklenen şeyler, ekler, ilâveler.
 levendâne: Leventçe. Askerce.
 levendâne-hırâm: Leventçe yürüyüş.
 levh: Levha. Sayfa.
 levh-i cemâl: Cemâl levhası.
 levh-i hâldâr-ı âriz-ı şâf: Temiz yanağın benekli yüzeyi.
 levh-i hüsn: Güzellik levhası.
 levh-i ser-meşķ-i füsûn: Efsun yazılan sayfa.
 levh-i sîne: Sine levhası.
 leyl ü nehâr: Gece ve gündüz.
 leyl: Gece.
 Leylâ: Leylâ ile Mecnûn kıssasının kadın kahramanı.
 Leylâ-şîfat: Leylâ sıfatlı.
 leyletü'l-kadr-i mübârek: Mübarek kadir gecesi.
 leylî: Gececi.

Leylî-şûret: Leylâ yüzü.
 lezzet: Lezzet, tat.
 lezzet-i güftâr: Sözüün lezzeti.
 lezzet-i la'l: Dudağın lezzeti.
 lezzet-i nâm-ı bülend: Uzun namın lezzeti.
 libâs: Libas, elbise.
 libâs-ı ihtizâz: Titreyiş libâsı.
 libâs-ı lafz: Lafzın libâsı.
 lîk: Lâkin.
 lisân: Lisan, dil.
 lisân-ı kâl: Konuşma dili.
 lu'b: Oyun.
 lu'betgâh: Oyun yeri.
 luţf: Lütuf.
 luţf-ı gâhgâh: Arasına gelen lütuf.
 luţf-ı hak: Gerçek lütuf.
 luţf eyle-: Lütuf eylemek.
 luţf ü vefâ: Lütuf ve vefâ.
 lücce-i vehm ü perişânî: Korku ve perişanlık denizi.
 lü'lü: İnci.
 lü'lü-i hamrâ: Kırmızı inci.
 M
 mâ-'adâ: (Terk etmek) -den başka.
 mâ-cerâ: Yaşanan olaylar dizisi, baştan geçen, vukû bulan hâl ve olay.
 mâ-cerâ-yı çeşm-i giryân: Ağlayan gözün mâcerâsı.
 mâ-cerâ-yı dil-i hûn-geşte: Kanlı gönlün mâcerâsı.
 mâ-cerâ-yı şeb-i beñzeşte: Benzer gece mâcerâsı.

mâ-fi'z-zamîr-i âşaf-ı dehr: Devrin adı geçen veziri.
mâ-ḥaşal: Hâsıl olan, sonuç, netîce.
mâ-melek: Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, varı yoğu, mal varlığı.
ma'âl: Yükseklik. İlerilik. Şerefîlik.
ma'âlî-perverâ: Ey yücelikler sahibi!
ma'ânî: Manalar.
ma'ârif: Hüner, sanat ve bilgiler.
ma'ârif-pîşegân: Eğitimciler.
ma'delet: Adâlet.
ma'delet-güster: Adâletli.
mâder-zâd: Anadan doğma, yaratılıştan.
mâh: Ay.
mâh-ı cihân-ârâ: Cihânı süsleyen ay (sevgili).
mâh-ı dıraḥşân: Parlayan ay (sevgili).
mâh-ı enver: Çok nurlu parıldayan ay (sevgili).
mâh-ı Hâledâr: Hâleli ay.
mâh-ı Ken'an: Kenan ülkesinin ayı (Hz. Yûsuf).
mâh-ı melek-sîmâ: Melek yüzlü ay (sevgili).
mâh-ı münevver: Nurlu ay.
mâh-ı nev: Yeni ay.
mâh-ı şavm: Oruç ayı (hilâl).
mâh-ı şeb-ârâ: Gece lambası gibi ay.
mâh-ı tâbân: Parlayan ay (sevgili).
mâh-ı ṭal'at: Aya benzeyen güzel yüz.

mâh-çehre: Ay yüzlü.
mâh-pâre: Ay parçası (güzel).
mâh-rû: Ay yüzlü (güzel).
mâh u müşterî: Ay ve Jüpiter gezegeni.
mâhveş: Ay gibi (güzel).
maḥabbet: Muhabbet. Sevgi.
maḥal: Yer.
maḥbere: Mürekkep hokkası, divit.
maḥbûb: Mahbup, sevgili.
maḥbûs: Mahpus, hapsedilmiş.
maḥbûs-ı zindân: Zindan mahpusu.
maḥcûb: Mahcup, utanmış.
maḥdûme: Kız evlat.
maḥdûme-i 'âlim: Âlimin kızı.
maḥkeme: Mahkeme. Hüküm yeri.
maḥkeme-i kâdî-i 'aşk: Aşk kadısının mahkemesi.
maḥḳûm-ı fermân: Fermanın mahkûmu.
maḥlûḳ: Halk edilmiş, yaratılmış.
maḥmil: Deve, fil gibi hayvanların sırtına konan veya insanların omuzlarında taşınan, karşılıklı oturulacak şekilde yapılmış bir çeşit kapalı sepet, tahtirevan, mahfe.
maḥmil-i vaşl: Kavuşma mahmili.
maḥmil-nişîn-i vâdî-i temkîn: Vakar vadisinin tahtında oturan.
Maḥmûd u Ayâz: Sultan Mahmut (Gazneli) ile köle Ayaz'ın hikâyesi.
maḥmûr: Sarhoş.
maḥmûrân-ı 'aşk: Aşk sarhoşları.

maḥmûr-ı ğam: Gam, keder sarhoşu.
maḥmûr-ı ḥasret: Hasret sarhoşu.
maḥrem: Gizli. Çok samimi ve içli dışlı olan kimse.
maḥrem-i bezm-i kemâl: Kemâl meclisinin mahremi.
maḥrem-i esrâr-ı tesellâ: Tesellî sırlarının mahremi.
maḥrûm kal-: Nasipsiz.
maḥrûr: Hararetli. Ateşli. İçi hararetli olan.
maḥsûd-ı bülbülân-ı bahâr: Bahar bülbüllerinin haset ettiği (âşık).
maḥşûl: Mahsûl.
maḥşûl-ı firâvân: Bol ürün, mahsûlün bolluğu.
maḥşûş: Husûsileşmiş, müstakil.
maḥşûş-ı mutlak: Mutlak birine ait.
maḥşer: Haşır (toplanma) yeri.
maḥtûm: Mühürlü.
maḥv: Yok etme, yok olma.
maḥv-ı dîdâr: Bakışın yokluğu (körlük).
maḥv-ı fenâ: Fenânın yokluğu. Fenâdan alakayı kesme.
maḥv-ı ḥayret-i dîdâr: Hayret bakışının yokluğu.
maḥz: Saf, sırf, hâlis. Bir şeyin aslı.
maḥz-ı taḳlîd: Sırf taklit.
maḥzen-i aḥzân: Hüzünlerin mahzeni.
maḥzûn: Üzüntülü, gamlı, kederli, hüznünlü.

maḥzûnzâr: Mahzunluk yeri, gamlı yer.
ma'îl: Meyilli. İstekli. Hevesli, arzulu.
maḳâl: Söz. Lâf.
maḳâm: Makam. Mekân. Yüksek mevki. Musikide usûl, tempo.
maḳâm-ı bûselik: Bûselik makâmı.
maḳâm-ı ḥidmet: Hizmet makâmı.
maḳâmât: Makamlar.
maḳâmât-ı 'aşq: Aşk makamları.
maḳbûl: Kabûl olunan, beğenilen.
maḳbûl-ı âsitâne-i 'arş: Arşın eşiğinin makbûlü.
maḳbûl-ı bârgâh-ı Cenâb-ı Îlâh: Canâb-ı Hakk'ın huzurunun makbûlü.
maḳdem: Gelme, geliş.
maḳdem-i faşl-ı bahâr: Bahar mevsiminin gelmesi.
maḳdem-i nâz: Nâzın (sevgili) gelmesi.
maḳşad: Kasdolunan, istenilen şey, maksat. Meram, gâye.
maḳşûd: Kasdedilen.
ma'ḳûle: Akla yakın, aklın kabul edebileceği.
mâl: Kıymetli, lüzumlu şey. Varlık, servet, para gibi.
ma'lûm: Mâlûm. Bilinen.
ma'mûr: İşlenmiş, bakımlı. Bayındır duruma gelmiş.
ma'mûre: Mâmur.
ma'mûre-i 'âlem: Âlemin mâmur.

ma'mûre-i ârâm: Eğlencenin
mâmuru.
ma'mûre-i şabr: Sabrın mâmuru.
ma'nâ: Mânâ. Lâfzın delâlet ettiği
şey.
ma'nâ-yı feraḥ-mağzâ: Feraḥ gâyesi
mânâ.
mânend: Benzer. Denk. Eş. Gibi.
mânend-i 'andelîb-i hezârân:
Bülbüllerin bülbülü gibi.
mânend-i cûybâr: Akarsu gibi.
mânend-i gül: Gül gibi.
mânend-i hâle: Hâle gibi.
mânend-i kadeḥ: Kadeh gibi.
mânend-i Kays: Kays (Mecnûn)
gibi.
mânend-i nergis: Nergis gibi.
mânend-i pervâne: Kelebek gibi.
mânend-i Şan'an: Şeyh Sanan gibi.
mânend-i sâye: Gölge gibi.
mânend-i sünbül: Sünbül gibi.
mânend-i şafaḥ: Gündüz gibi.
mânend-i şeb-nem: Şebnem (çiy)
gibi.
mânende: Mânend. Benzeyen,
müştâbih, mümâsil.
mânende-i hezâr: Bülbül gibi.
mânende-i naḫş-ı kadem: Ayak izi
gibi.
mânende-i 'ömr-i güzêrân: Akıp
giden ömür gibi.
mânende-i pervâne: Kelebek gibi.
mânende-i sâye: Gölge gibi.
mânende-i şâne: Tarak benzeri.

mânî': Engel.
ma'nî: Mânâ.
ma'nî-i bîgâne: Alakasız mânâ.
ma'nî-i ḥarf-i vefâ: Vefâ kelimesinin
mânâsı.
ma'nî-i ta'bîr-i nizâm: Nizam
tabirinin manası.
Mânî: Sasaniler döneminde yaşamış
ünlü bir ressam.
ma'nîb: Devlet hizmeti. Memuriyet.
ma'nîr: Bakılan yer. Görünüş.
ma'nîr-ı çeşm: Gözün görünüşü.
ma'nîr: Nazar edilen, bakılan.
ma'nîr-ı ehl-i bîniş: Basiret ehline
görülen.
mâr: Yılan.
mâr-ı zülf: Yılan gibi kıvrım saç.
marâz: Hastalık.
marâz-ı aşḫ: Aşk marazı.
marîz: Hasta. Dertli.
marîz-i aşḫ: Aşkın dertlisi.
ma'rûf: Bilinen.
Mârût: (Hârût ve Mârût). Kur'ân-ı
Kerîm'de adları geçen ve insanlara
sihir öğrettiklerine inanılan iki
melek.
ma'srîk: Doğu.
ma'srîk-ı şabâḥat: Güzelliğin
doğduğu yer.
ma'srîk-ı şubḥ-ı vişâl: Kavuşma
sabahının doğduğu yer.
ma'sûk: Âşık olunan. Sevgili.
ma'sûk-ı sezâvâr: Münasip mâşuk.
ma'tbah: Mutfak.

maṭbuʿ: Tabedilen, basılan.
 mâtem-hâne: Mâtem evi.
 maṭlaʿ: Doğum yeri.
 mâye: Maya. Esas, temel. Para, varlık, güç.
 mâye-i ârâm-ı derûn: İç huzurunun mayası.
 mâye-i bih-bûd: Sağlığın mayası.
 mâye-i defʿ-i kesel: Tembelliği atmanın çâresi.
 mâye-i hâşîyyet-i âb-ı hayvân: Hayat suyunun özelliğinin esası.
 mâye-i sâ mân-ı hüsn: Güzellik servetinin mayası.
 mâye-i tenfis: Nefeslendirmenin mayası.
 mâye-i tûfân: Tufan gibi yağmurun mayası.
 mâye-i ülfet: Ülfetin mayası.
 mâyedâr: Varlıklı, zengin, kudretli.
 mâyedâr-ı ikbâl: Saadet zengini.
 maẓhar: İzhar olunan yer.
 maẓhar-ı nûr-ı Hudâ: Hudâ'nın nûrunun çıktığı yer.
 mazmûn: Meal. Mana. Mefhum. Sanatlı, ince söz.
 maʿzûr: Özürlü.
 meʿâl: Meal. Anlam.
 meʿâl-i sühân: Sözün anlamı.
 mebâdâ: Olmaya ki, olmasın, sakın, zinhar.
 mebde-i âşâr: Eserlerin baş tarafı.
 mebhût u lâl: Şaşkın ve dilsiz.
 mebhût: Şaşkın, hayrette kalmış.

mecâl: Güç, kuvvet.
 mecâl-i nuṭq: Hitabetin gücü.
 mecâl-i sühân: Sözün gücü.
 mecâz: Mecaz.
 mecbûr: Mecbur.
 meclis: Meclis. Toplantı, içtima.
 meclis-i ʿayş: Zevk ve safa meclisi.
 meclis-i hulyâ: Hayal meclisi.
 meclis-i mey: İçki meclisi.
 meclis-i şoḥbet: Sohbet meclisi.
 meclis-i üns: Dost meclisi.
 meclis-i yâr: Yâr (sevgili) meclisi.
 meclis-be-meclis: Toplantı üstüne toplantı.
 mecmaʿ: Toplanılacak, kavuşulacak yer.
 mecmaʿ-ı hâşîyyet-i gül: Gülün keyfiyetinin kavuşulacak yeri.
 Mecnûn: Leylâ ve Mecnûn adlı aşk hikâyesindeki erkek kahramanın lakabı.
 Mecnûn-ı her-mevzûn: Yakışıklı Mecnûn (âşık).
 Mecnûn-mişâl: Mecnûn gibi.
 Mecnûn-şîfat: Mecnûn sıfatlı.
 mecrâ: Akış yeri.
 mecrâ-yı ṭabîʿî: Doğal mecrâ.
 mecrûḥ: Cerihali, yaralı.
 mecrûḥ-ı dem-i hançer-i fûlâd: Çelik hançerin ağzından yaralı.
 mecrûḥ-ı nevk-i tîr-i müjgân: Kirpiklerin okunun ucundan yaralı.
 mecrûḥ-ı tîğ-ı ebruvân: Kılıç gibi kaşların yaralı.

med: Uzatma, çekme. Yayma, döşeme.
medd-i nigâh-ı intizâr: Bakışı uzatma.
medd-i 'ömr-i câvidân: Gençlik ömrünü isteme.
medd-i 'ömr-i Hızır u Mesîhâ: Hızır ve Mesih'in ömrünü isteme.
medâr: Sebep, vâsıta, vesîle.
medâr-ı haţţ: Sakal bırakma vesilesi.
meded: İneyet, yardım, imdad, eman. Eyvah.
medh: Medih. Övgü.
medh-i şân: Şöhretin övgüsü.
medhûş: Ürkümüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş.
medhûş u mest: Şaşkın ve mest.
medîd: Uzayıp giden, çok süren, uzun.
meftûn: Hayran.
meger: Meğer.
meges: Sinek.
megûy-ı hayret-efzâ: Şaşırtma yapma. Hayreti artırma.
meh: Ay.
meh-i âyîne-şûret: Ayna yüzlü ay (güzel).
meh-i ebrû-kemân: Kaş kemanlı ay (güzel).
meh-i gülğûn-izâr: Gül yanaklı ay (güzel).
meh-i hüsn: Güzellik ayı (sevgili).

meh-i Ken'ân: Kenan'ın ayı (Hz. Yûsuf).
meh-i lem'a-feşân: Parlayan ay (sevgili).
meh-i nev: Yeni ay.
meh-i pertev-fezâ: Işık yayan ay.
meh-i şu'le-tâb: Parlayan ay.
meh-i tâm: Dolunay.
meh-cebîn: Ay alınlı (güzel).
meh-liqâ: Ay yüzlü (güzel).
meh-pâre: Ay parçası (güzel).
meh-pâre-i hûrşîd-sîmâ: Güneş yüzlü ay parçası (güzel).
meh-rû: Ay yüzlü (güzel).
meh-sîmâ: Ay yüzlü (güzel).
mehtâb: Ay ışığı. Dolunay.
mehveş: Ay gibi (güzel).
meḥâsin: İyilik. Güzellik.
mehcûr: Uzaklaşmış, ayrı düşmüş.
mekremet: Mekrumet. Cömertlik, el açıklığı, lütuf, ihsan, kerem.
meksûr: Kırılmış.
meksûr et-: Kırmak.
mekteb: Mektep. Okul.
mekteb-i aşq: Aşk mektebi.
melâḥat: Güzellik, şirinlik.
melâl: Can sıkıntısı. Usañç. Gamlılık. Zaaf ve fütur.
melâmet: Kınanmışlık. İtab ve serzenişlik. Rezillik ve rüsvealık.
melek: Melek.
melek-sîmâ: Melek yüzlü.
melekût: Bir şeyin iç yüzü, iç ciheti.
me'lûf: Alışılmış. Ünsiyyet edilmiş.

melûl: Usanmış. Hüzünlü.
 memdûh: Beğenilmiş.
 Medholunmuş. Övülmüş.
 meme: Meme.
 memnûn: Memnun.
 me'mûl: Umulan. Ümit edilen.
 Beklenilen.
 me'mûr: Emir altında olan. Vazifeli.
 men': Yasak etmek. Durdurmak.
 Bırakmamak. Bir şeyi diriğ etmek,
 esirgemek.
 menba': Menba. Kaynak.
 menkabe: Menkıbe. Kıssa. Hikâye.
 menkabe-pîrâ-yı tebessüm:
 Tebessüm kıssası süsleyen.
 menşûr: Ferman.
 menşûr-ı ruḡṣat: Ruhsat ilanı.
 menzil: Menzil.
 menzil-i leyl ü nehâr: Gece ve
 gündüz menzili.
 merâm: Maksad. Niyet. Arzu. İstek.
 İçten tasarlanan.
 merâmî: Niyetle ilgili.
 mercân: Mercan.
 merd: Mert.
 merdâne: Mertçe.
 merdüm: Göz bebeği.
 merdüm-i çeşm: Gözün göz bebeği.
 merdüm-i çeşm-i ter: Ağlayan gözün
 göz bebeği.
 merdüm-i dîde-i ḡayret-zede: Şaşkın
 gözün göz bebeği.
 merdüm-firîb: Göz aldatan.
 merdüm-zâde: Göz bebeği.

merdümek: Göz bebeği.
 merdümek-i çeşm-i ḡazâlân:
 Ceylanların gözünün göz bebeği.
 merdümek-i çeşm-i Resûlu'llâh: Hz.
 Peygamberin gözünün göz bebeği.
 merg: Ölüm. Mevt.
 merg-i hicrân: Ayrılık ölümü.
 mergûb: Rağbet edilen.
 merḡabâ: Genişlik, bolluk olsun.
 "Merhaba" sözü.
 merḡamet: Merhamet.
 merḡametkârâ: Ey merhamet
 sahipleri.
 merhem: Merhem.
 merhem-i kâfûr: Kafur merhemi.
 merhem-i luṭf: Lütuf merhemi.
 merhem-i şîḡḡat: Sıhhat merhemi.
 merhem-güzâr-ı sîne-i efgâr: Yaralı
 gönle merhem yapan.
 merhem-peziir-i âfiyet: Âfiyetin
 merhemi.
 merhem-sây-ı luṭf: Lütuf merhemi
 süren.
 merhûn: Rahneli. Yaralı.
 merkez: Merkez.
 mertebe: Mertebe.
 Meryem: Meryem. Hz. İsa'nın
 annesi.
 mesâğ: İzin, müsaade.
 mesâğ-ı vaşl: Kavuşma izni.
 mescid: Secde edilen yer.
 mes'ele: Mesele.
 meşel: Söz, atasözü.

meşelâ: Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.
meserret: Sevinç.
Mesîh: Hz. İsa.
Mesîhâ: Hz. İsa'nın lakabı.
Mesîhâ-yı tebessüm: Hz. İsa nefesli (Cana can katan) tebessüm.
Mesîhâ-dem: Hz. İsa nefesli.
mesned: İsnad edilen, dayanılan yer. Destek.
mesned-i devlet: Devlet desteği.
mesrûr: Sürurlu. Sevinçli.
mest: Mest. Sarhoş.
mest-i bî-tâb: Yorgun sarhoş.
mest-i bî-ğod: Bayılmış sarhoş.
mest-i hâkister-i âyîne: Aynanın (tecellî) külünün mesti.
mest-i harâb: Harap olmuş sarhoş.
mest-i hâb-âlûd: Uyuklayan sarhoş.
mest-i işve: Nazın (işve) mesti.
mest-i mâder-zâd: Anadan doğma mest.
mest-i mey-i nahvet ü nâz: Naz ve kibir şarabının mesti.
mest-i mey-i nâz: Naz şarabının mesti.
mest-i nâz: Nazın mesti. Süzgün bakışlı, nazlı güzel.
mest-i ser-efken: Düşkün, çaresiz mest.
mest-i siyehkâr-ı girişme: İşvenin günahkâr mesti.
mest-i şarâb-ı nahvet: Kibir şarabının mesti.

mest-i şarâb-ı nâz u nahvet: Kibir ve naz şarabının mesti.
mest-i ten: Bedenin mesti.
mest ü harâb: Mest ve harap.
mestân: Mest olanlar.
mestâne: Mest.
mestâne-nigeh: Baygın bakışlı.
mes'ûd: Mesut, saadetli, mutlu.
mes'ûl: Bir işin idâresi kendisine âit olan. Sorumlu.
meşakkat: Zahmet. Sıkıntı. Güçlük. Zorluk.
meş'al: Işık.
meş'al-i hûrşîd: Güneşin ışığı.
meş'al-i hüsn: Güzelliğin ışığı.
meşâm: Koku alma organı, burun.
meşâm-ı cân: Canın burnu.
meşâm-ı dil: Gönlün burnu.
meşâm-ı gül: Gülün burnu.
meş'ar: Duyu, hassa.
meş'ar-ı haţt-ı tefvîz: İhale hattının hassası.
meşgûl: Meşgul. Bir işle uğraşan.
meşk: Ders, talim, alıştırma.
meşk-i nâz: Naz dersi.
meşreb: Meşrep. Huy, yaratılış. Gidiş.
meşşâta: Tarakçı. Süsleyen.
meşşâta-i nesîm-i şabâ: Sabâ rüzgârının tarakçısı.
metâ': Kıymetli eşya. Nimet.
metâ'-ı cân: Can metâi.
metâ'-ı harîdâr: Tüccarın metâi.
metâ'-ı hüsn: Güzelliğin metâi.

metâ‘-ı nazm: Nazmın metâi.
 metâ‘-ı vaşl: Kavuşmanın metâi.
 metâ‘-ı zindeğî: Gençlik metâi
 metânet: Sağlamlık. Kavilik.
 me‘vâ: Mekan. Sığınacak yer.
 mevc: Dalga. Devir.
 mevc-i cûd-ı dest: Cömertliğin devri.
 mevc-i seyl-i eşk: Göz yaşı selinin devri.
 Mevlâ: Sahip. Rabb.
 mevrîd: Yol, tarik.
 mevrîd-i ilhâm: İlham yolu.
 mevsim: Mevsim.
 mevsim-i âzâd: Hürlik zamanı.
 mevzûn: Vezinli. Düzgün.
 mey: Şarap. İçki.
 mey-i gülgûne: Penbe renkli içki.
 mey-i la‘l: Kırmızı şarap.
 mey-âşâm: Şarap içen.
 mey-gede: Meyhâne.
 mey-gûn: Şarap renginde olan.
 mey-güsârân: İçki arkadaşları.
 mey-hâne: Meyhâne.
 mey-hâr: İçki içen, ayyaş.
 mey-ruḥşat: Mey (içki) izni.
 meydân: Meydan.
 meydân-ı nazm: Nazım (şiir) meydanı.
 meyl it-: Meyil etmek, yönelmek.
 meyl-i dâmen-i kühsâr: Dağın eteğinin meyli.
 meyl-i serv-i âzâd: Azat servinin (sevgili) meyli.

mezâk: Tat alma. Tat alma yeri, damak.
 mezâk-ı ‘ayş: Yaşayışın tat alma yeri.
 mezâk-ı cân: Canın tat alma yeri.
 mezâk-ı tab‘: Kişiliğin tat alma yeri.
 mezîd: Çoğalma. Ziyade etme.
 me‘zûn: İzimli. Diplomalı.
 Mısr: Mısır. Şehir.
 mısr-ı ḥüsn: Güzellik şehri.
 mısrâ‘: Mısra.
 mısrâ‘-ı berceste: Berceste (seçme) mısra.
 mızrâb: Telli sazları çalmakta kullanılan küçük âlet, tezene, zahme.
 mızrâb-ı zaḥm-ı tîr-i gamze: Gamza okunun yarasının mızrabı.
 micmer: Buhurdan.
 mihmân: Misafir.
 miḥnet: Zahmet. Eziyet. Dert. Belâ.
 miḥnet-keş-i zâr: İnleyerek dert çeken.
 mihr: Güneş. Aşk, şefkat, muhabbet.
 mihr-i dıraḥşân: Parıldayan güneş.
 mihr-i felek: Feleğin güneşi.
 mihr-i ḥüsn: Güzelliğin güneşi.
 mihr-i meh-rû: Ay yüzünün (sevgili) sevgisi.
 mihr-i münîr: Nurlu güneş.
 mihr-i pür-envâr: Çok nurlu güneş.
 mihr-i pür-fürûğ-ı kıyâmet: Kıyamet koparan çok parlak güneş.
 mihr-i raḥşân: Parlak güneş.

mihr-i ruḥ: Yanağın güneş gibi ziyası.
mihr-i ruḥ-ı pür-tâb: Çok güzel yanağın ziyası.
mihr-i ruḥsâr: Yanağın güneşi.
mihr-i şu'le-bâr: Alevlenmiş güneş.
mihr-i ziyâ-bâr-ı ḥaḳîḳat: Hakikat ışığı saçan güneş.
mihrbân: Mihriban. Merhamet ve şefkat sahibi. Muhabbetli, sevimli, yumuşak huylu ve güler yüzlü.
mihr ü mâh: Güneş ve ay.
mihr ü vefâ: Sevgi ve vefâ.
mihrâb: Mihrap.
millet: Millet.
mî'mâr: Mimar.
mî'mâr-ı belâgat: Belagat mimarı.
mî'mâr-ı kader: Kaderin mimarı.
mî'mâr-ı luṭf: Lütuf mimarı.
mî'mâr-ı nigâh-ı luṭf: Lütuf bakışının mimarı.
mîm-i dehân: Mim gibi küçük ağız.
mînâ: Şişe, cam, billur. Parlak saray.
mînâ-serâ-yı dîde: Gözün parlak sarayı.
mînâ-serâ-yı dîde-i cân: Can gözünün parlak sarayı.
minnet: İyiliğe karşı duyulan şükür hissi.
mir'ât: Ayna.
mir'ât-ı dil: Gönül aynası.
mir'ât-ı ḥüsn-i pâk: Temiz gönlün aynası.
mir'ât-ı ḳalb: Kalp aynası.

mir'ât-ı ruḥ: Yanağın aynası.
Mirrîḥ: Merih (Mars) gezegeni.
Mirrîḥ-i tîğ-ı ḡamze: Gamze okunun hedefi.
mîsâḳ: Sözleşme.
mişâl: Gibi. Benzer.
mişâl-i kâse-i ṭambûr-ı pür-şûr-ı nevâ: Çok gürültülü tambur kâsesi gibi.
mişâl-i Ḳays: Kays (Mecnûn) gibi.
mişâl-i ney: Ney gibi.
mişâl-i serv-i ser-âzâd: Uzun boylu hür servi gibi.
mişâl-i süḥan: Söz gibi.
misk: Misk. Güzel koku.
mişl: Misil. Eş. Benzer.
mîve: Meyve.
mîve-i nâ-res-i vaşl: Kavuşmanın ham meyvesi.
mîve-i pîş-res-i vuşlat: Vuslatın öncü meyvesi.
miyân: Orta. Ara.
miyân-ı 'ârifân: Âriflerin ortası.
miyân-ı dil-ârâ: Sevgililerin arası.
miyân-ı mû: Kıl kadar ince bel.
miyân-ı nâzûk: Nazik ince bel.
miyâne: Ara, mâbeyn, meyan.
mizâc: Mizaç.
mizâc-ı 'âlem: Âlemin mizacı.
mizâc-ı 'unşur-ı âb: Su unsurunun mizacı.
mîzân: Terazî.
mîzân-ı cezâ: Ceza terazisi.
mor: Mor.

mû: Kıl.
 mû-be-mû: Tel tel. İnceden inceye.
 mû-miyân: İnce bel.
 mû-miyân-ı nâzûk: Nazik, ince bel.
 mû-şikâfân: İnceden inceye
 araştıranlar.
 mû-şikâfân-edâ: Nâzik edâlîlar.
 mû-şikâf-ı hâne-i şun': Sanatlı
 eserler evini (kâinat) tedkik eden.
 mu'âmele: Davranma, davranış.
 mu'ammâ-gûne: Muammâ gibi.
 mu'anber: Güzel kokulu.
 mûcib: İcap eden. Gereken.
 mu'ciz: İnsanı âciz bırakan iş.
 Aynısını yapmakta başkalarını acze
 düşüren, kudretsiz kılan, kimsenin
 yapamayacağı yolda olan.
 mu'ciz-tırâz: Mucize süsleyen.
 mu'cize: İnsanların, yapmasında âciz
 kaldıkları ve ancak Allah tarafından
 peygamberlere nasib olan hârika.
 Kerametten yüksek, fevkalâde
 hâdise.
 mu'cize-perdâz: Mucize düzenleyen.
 mufaşşal: Tafsilli, tafsilâtlı, izahlı.
 Geniş mâlumatlı, kısımlara ayrılıp
 anlatılmış.
 muğayle: Deve dikenî.
 mûğ-beçe: Mecusi çocuğu.
 muğber: Gücenmiş. Tozlu.
 muhakkağ: Hakikaten.
 muhâl: Muhal.
 muhâlif: Muhalefet eden.

muhammer: Mayalanmış.
 Yoğrulmuş.
 muhaşşal: Elde edilen. Sözün kıyası.
 muhaşşî: Haşiye koyan kimse.
 muhayyer: Seçmesi serbest olan.
 muh'darâsâ: Hazırlanmış. Muhdar
 gibi.
 mûhiş: Korkutan, korku veren.
 muhît: İhata eden. Etrafını kuşatan,
 çeviren.
 muhît-i mekremet: Cömertlik
 muhiti.
 muhtaşar: Kısa, öz. Kısaltılmış.
 muhtesib-i dürd: Tortuyu hesap
 eden.
 muķâbil: Karşılık olan. Karşı taraf.
 İvaz, bedel, karşılığı.
 muķarrer: Karar verilmiş.
 muķâta'a: Kesişmek.
 muķavves: Kavisli. Bükülü.
 muķtezâ: Lazım getirilmiş. İcab
 eden.
 muķtezâ-yı câmi'a-i bî-hodî:
 Baygınlar camiasının mucibince.
 muķtezâ-yı meşreb-i hûbân:
 Sevgililerin meşrebi mucibince.
 muķtezâ-yı tâlî-i burc-ı hamel:
 Hamel burcunun getirdiği şans
 mucibince.
 mûm: Mum.
 mûnis: Ünsiyet edilmiş. Sevimli.
 Cana yakın.
 murâd: Arzu edilen şey. Gaye,
 maksat.

murâd-ı hâtır: Gönlün arzusu.
murdâr: Pis. Temiz olmayan.
Mûsâ: Hz. Musa. İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.
muşaffâ: Sâfileşmiş. Temizlenmiş. Süslenmiş.
Mûsâlan-: Hz. Musa gibi davranış sergilemek.
muşavver: Zihnen düşünülen.
Tasavvur olunan. Tasvirli.
muşaykal: Cilalı. Parlak.
muşhaf: Sahifeli. Kur'ân-ı Kerîm.
muşhaf-ı hüsn: Güzelliğin mushafı.
muşhaf-ı ruşsâr: Yanağın mushafı.
mu'tâd: Âdet. Âdet edilen iş. İtiyad edilen. Alışılmış olan.
mutahhar: Peygamber Efendimizin bir ismi.
mu'talsam: Tılsımlı.
mu'tarrâ: Taravetli. Taze.
mu'tayyeb: Taltif olunmuş. Güzel kokular sürünmüş.
mu'teber: İtibar edilen.
mu'tedil: İtidalli.
mu'trib: Çalgı çalan. Şarkı söyleyen.
mu'trib-i hoş-nağme: Güzel sesli şarkıcı.
mu'trib-i hoş-nefes: Güzel nefesli çalgıcı.
muttaşıl: Bitşik. Aralıksız. Fâsılasız.
Hiç durmadan. İttisâl eden, ulaşan, kavuşan.
mûy: Tüy. Saç. Kıl.

mûy-ı dimâğ: İnce fikir.
mûy-ı kemer: Kıl kemer.
mûy-ı miyân: İnce bel.
mûy-ı miyân-ı yâr: Sevgilinin ince beli.
mûy-şikâfân: İnceden inceye araştıranlar.
muźmañil: Çökmüş. Darmadağın olmuş. Perişan olmuş.
muźmer: Gizli, saklı, örtülü. İzmar edilmiş. İçinde saklı kalmış.
muźtarr: Çaresiz kalmış, zorlanmış.
mübârek: Mübarek. Bereketli.
Uğurlu. Hayırlı.
mübhem: Belirsiz, gizli.
mübtelâ: Düşkün. Tutulmuş.
mübtelâ-yı dâne: Tane mübtelası.
mübtelâ-yı derd-i pîç-â-pîç-i hicrân: Kıvrım kıvrım hicran derdine mübtela.
mübtelâ-yı ğam: Gam mübtelası.
mübtelâ-yı kayd-ı dâm-ı zülf-i yâr: Yârin saçının tuzağının kaydına mübtela.
mücellâ: Cilalı.
mücerred: Tecrit edilmiş. Yalnız. Tek.
mücessem: Tecessüm etmiş. Cismi olan. Varlığı görünen.
mücrim: Suçlu.
müdâm: Devamlı.
müdârâ: Dost gibi görünme. Yüze gülme.
müdde'â: İddia olunan.

müdde'â-yı 'andelîb: Bülbülün davası.
müdmîn: Devam eden. İdman eden.
mü'ebbed: Ebedî.
müfîd: Faydalı.
müft: Beleş, bedava, parasız.
müft-i iltizâm: Mülazemet kılınan şey.
mühr: Mühür.
mühre: Yuvarlak.
mühre-i mihr: Yuvarlak güneş.
müjde: Müjde.
müje: Kirpik.
müjgân: Kirpikler.
müjgân-ı saf-keşîde-i rû: Yüzün saf çeken kirpikleri.
müjgân-ı siyâh: Siyah kirpikler.
müjgân-ı siyehkâr: Günahkâr kirpikler.
mükâfât: Mükafat.
mükedder: Kederli.
mükeffâ: Keyiflenmiş.
mükerrem: Kerim olan.
mükerrer: Tekrar olunmuş.
mül: Şarap.
mülk: Mülk. Ülke.
mülk-i cihân: Cihan mülkü.
mülk-i sühan: Söz ülkesi.
mülte'im: İltiyam eden. İyileşen, kapanan.
mümkin: Mümkün. İmkan dâhilinde olan.

mümtâz: Diğerlerinden ayrılmış, üstün, seçkin, seçilmiş.
mümtâz-ı tegâfûl: Üstün gaflet.
mün'akis: Akseden, geri dönmüş, bir yere çarpıp geri gelen.
münâsib: Münasip. Uygun. Lâayk. Yakışır.
mündef': İndifâ etmiş, geçmiş, atlatılmış. Def olunmuş.
münderic: Derc olunan. Bir şeyin içine konulmuş bulunan. İçinde bulunan.
münevver: Nurlandırılmış. İntibaha gelmiş. Parlatılmış.
münfa'îl: İnfiâl eden. Muztarip. Alınmış, gücenmiş.
münfekk: Sökülen, ayrılan. İnfiak eden. Ayrılmış olan.
münhaşır: İnhisar eden. Yalnız bir kimseye veya bir şeye mahsus olan.
münîr: Nurlandıran, nur veren, ziya veren, ışık veren, parlak.
münkâd: İnkiyad eden, boyun eğen, muti olan, itaat eden.
münkâd-ı emr: Emre itaat eden.
münkeşif: Açılmış, meydana çıkarılmış. Açılan, keşfolunan, yeni bulunmuş.
müntehî: Sona eren. Son. Bir şeyi tamamlayan. Biten.
mürde: Ölü, ölmüş (kimse).
mürde-i şad şâle: Asrın (yüzyıl) ölüsü.

müretteb: Tertib edilmiş, dizilmiş,
yerli yerine konulmuş, sıralanmış.

mürğ: Murg. Kuş.

mürğ-ı cân: Can (gönül) kuşu.

mürğ-ı çemen: Bahçenin kuşu
(bülbul).

mürğ-ı dil: Gönül kuşu.

mürğ-ı dil-i dem-hurde: Nefesi
kesilmiş gönlün kuşu.

mürğ-ı dil-i güm-geşte: Kaybolmuş
gönlün kuşu.

mürğ-ı dil-i şikeste-per: Kanadı
kırık gönlün kuşu.

mürğ-ı dil-i zâr: İnleyen gönlün
kuşu.

mürğ-ı hoş-elhân: Güzel sesli kuş.

mürğ-ı h'âb-ı râhat: Rahat
uykusunun kuşu.

mürğ-ı şekîbâ: Sabırlı kuş.

mürğ-ı şikeste-per: Kırık kanatlı
kuş.

mürğ-ı tab': Tabiat (yaratılış) kuşu.

mürğân-ı quds: Mukaddes kuşlar.

mürîd: Mürit. İrade eden, isteyen.

mürüvvet: İnsaniyet.

müsellem: Teslim olunmuş olan,
doğruluğu şeksiz kabul edilen.

Herkes tarafından kabul edilip
emniyet ve itimad edilen.

müselmân: Müslim. Müslüman.

müstağrak: Garkolmuş, dalmış,
batmış.

müstağrak-ı deryâ-yı pür-âşûb-ı
heves: Hevesin karışık deryasına
dalmış olan.

müstaḥîl: Olması, gerçekleşmesi
mümkün olmayan, imkânsız.

müsteşnâ: İstisna edilen. Ayrı
tutulan, ayrı muameleye tabi olan.

Kaide dışı bırakılmış olan.

müstmend: Kederli, hüznü, mahzun.
Zavallı, miskin, biçâre.

müşg: Misk. Misk kokulu.

müşg-i çîn: Büklümün (saç) güzel
koku.

müşg-i ter: Taze koku.

müşg-bâr-ı ḥaṭṭ: Güzel kokulu yazı
(mektup).

müşgîn: Misk kokulu.

müşgîn-kemend: Misk kokulu
kemend (saç).

müşgîn-resen: Misk kokulu ip (saç).

müşîr-i nâmver: Şanlı mareşal.

müşkil: Zorluk, güçlük.

müşkilât: Zorluklar.

müşkilât-ı ḥâṭır: Fikir zorlukları.

müşkil-pesend-i 'aşk: Aşkın

zorluğunu kabul eden.

müşṭâk: Arzu ve iştiaak gösteren,
fazla istekli.

Müşṭerî: Dokuz uydusu bulunan ve
güneşe yakınlığı bakımından beşinci

sırada yer alan en büyük gezegen,

Jüpiter, Erendiz.

mütelevvin: Renkten renge giren.

Halden hale geçen. Kararsız.

müteselsil: Birbirini takip eden.
müttetekâ-yı ‘andelîb: Bülbülün dayanağı.
müyesser: Kolaylıkla olan. Nasip.
müzâb: İzâbe olunmuş, eritilmiş, erimiş.
müzeyyen: Bezenip süslenmiş, ziynetli.
N
n’eyle-: Ne eylemek.
n’işle-: Ne işlemek.
n’it-: Ne etmek.
n’ol-: Ne olmak.
nâ-âşînâ: Yabancı.
nâ-bedîd: Görünmez olan.
nâ-be-hengâm: Zamansız, vakitsiz.
nâ-bekâr: İşsiz, işe yaramaz.
nâ-ber-câ: Yersiz.
nâ-be-sâmân: Malsız. Servetsiz.
nâ-bînâ: Kör.
nâ-bûd: Bulunmayan.
nâ-câr: Çâresiz.
nâ-çiz: Çok küçük, ehemmiyetsiz şey, değersiz, hükümsüz.
nâ-dân: Câhil, bilmez, haddini bilmez.
nâ-dîde: Görülmemiş.
nâ-gehân: Ansızın.
nâ-hağ: Haksız.
nâ-hem-vâr: Eğri. Uygunsuz.
nâ-kâm: Muradına eremeyen, tali'siz. Arzusuna kavuşamayan.
nâ-küncâ: Yersiz.
nâ-maḥrem: Yabancı.

nâ-maḥremân-ı ‘aşk: Aşkın yabancıları.
nâ-mihrbân: Vefasız, sevgisiz.
nâ-müselmân: Müslüman olmayan.
nâ-müstehağ: Lâyık olmayan. Hak etmeyen.
nâ-müyesser: Nasip olmayan.
nâ-pâk: Temiz olamayan, pis, kirli.
nâ-pâydar: Süreksiz, geçici. Sebatsız, kararsız, durmaz.
nâ-peẓîr: Olmaz, olamaz, kabul etmez.
nâ-resâ: Ham. Uygun olmayan.
nâ-şavâb: Doğru olmayan, yanlış.
nâ-sâzkâr: Uygun olmayan.
nâ-sâzkârî: Uygun olmayan, nâmuvaḥik durumda.
nâ-sezâ: Mûnasib olmayan, lââyık olmayan.
nâ-süfte: Delinmemiş, deliksiz.
nâ-şâd: Mahzun, tasalı, kederli.
nâ-tüvân: Güçsüz.
nâ-yâb: Bulunmaz. Benzersiz.
nâb: Hâlis, katıksız, sâfi.
nabz: Nabız.
nâdire-perdâz: Zarif ve nükteli söz söyleyen (kimse).
nâdire-perdâz-ı tegâfûl: Tegâfûl nüktedanı.
nâdirü'l-‘aşr-ı civân-baḥt: Taze bahtlı asırda az bulunan.
nâfe: Sevgilinin saçı.
nağme: Kulağa hoş gelen âhenkli ses, ezgi.

nağme-i şeh-nâz: Şehnaz makamı.

Güzel ezgi.

nağme-i şeh-nâz-ı tegâfûl:

Tegâfûlün şehnaz makamı.

nağme-h'ân: Şarkı okuyan.

nağme-sâz: Ahenkle söyleyen,
terennüm eden.

nağme-serâ: Türkü okuyan, şarkı
söyleyen.

nâhîd: Venüs gezegeni, Zühre.

nahl: Hurma ağacı. Süs ağacı
(sevgili).

nahl-ı bâlâ-yı kad-ı dildâr:
Sevgilinin boyunun yüce ağacı.

nahl-ı tecellâ: Tecellî ağacı.

nahl-ı tecellâ-yı kad: Boyun tecellî
ağacı.

nahl-i âh-ı hasret: Hasret âhının
ağacı.

nahl-i âh-ı şu'le-bâr: Işıklı âh ağacı.

nahl-i gül-beden: Gül bedenli güzel
ağaç (sevgili).

nahl-i sâye: Gölge. Koruma.

nahl-i sâye-endâz: Gölge salan ağaç.

nahl-i ser-efrâz: Başı dik ağaç.

nahl-i temâyül: Meyl eden ağaç.

nahl-i Tûr: Tur dağının ağacı.

nahvî: Kibir, gurur. Kibirlenme,
büyüklenme, böbürlenme.

nâ'îl: Nâil olan. Muradına eren.

nâ'îl-i merâm: İsteğine kavuşan.

na'im: Nimet içinde yaşayış.

na'im-i vuşlat: Kavuşma nimeti.

nağd: Nakit. Nimet.

nağd-i 'aql: Akıl nakdi.

nağd-i cân u dil: Gönül ve can
nakdi.

nağd-i cân: Can nakdi.

nağd-i dâğ: Yara nakdi.

nağd-i dil: Gönül nakdi.

nağd-i niyâz: Dua nakdi.

nağd-i nücûm: Yıldızların nakdi.

nağd-i râz: Sır nakdi.

nağd-i riyâ: Riyâ nakdi.

nağd-i şabr u râhat: Sabır ve rahat
nakdi.

nağd-i şu'ûr: Şuur (anlayış, idrak)
nakdi.

nağd-i vaqt-i fitne-i rûz-ı kıyâmet:
Kıyamet gününün fitne vakti nakdi.

nağd u mâl: Para ve mal.

nağdîne: Peşin para. Kıymetli ve
değerli mal.

nağdîne-i dâğ: Yara nimeti.

nağdîne-i dil: Gönül nimeti.

nağş: Eksiklik, noksan, kusur.

nağş: Resim, tasvir. Uğur.

nağş-ber-âb: Suya çizilen resim.

nağş-ı cemâl: Cemâlin resmi

(tecellî).

nağş-ı dîvâr: Duvar resmi.

nağş-ı haqîkat: Hakikatin resmi.

nağş-ı hayâl: Hayâlin resmi.

nağş-ı heves: Hevesin resmi.

nağş-ı kâdem: Ayağın resmi.

nağş-ı kâdemâsâ: Ayak gibi resim.

naķş-ı kâdem-i cilve-i refâtâr:
 Sevgilinin cilveli yürüyüşünün
 resmi.
 naķş-ı nev: Yeni resim.
 naķş-ı nevk-i hâr-ı gül-pister: Gül
 döşeginin dikeninin resmi.
 naķş-ı pâ: Ayağın resmi.
 naķş-ı pââsâ: Ayak gibi resim.
 naķş-ı pâ-y-ı cilve-i gunc ü delâl: Naz
 ve edâ cilvesinin ayağının resmi.
 naķş-ı pâ-y-mâl-i medd-i âh: Âh
 çekmenin çignenmişinin tasviri.
 naķş-ı râh-ı intizâr: Bekleme
 yolunun resmi.
 naķş-ı ruh: Yanağın resmi.
 naķş-ı ruhsâr: Yanağın resmi.
 naķş-ı rûy: Yüzün resmi.
 naķş-ı semm-i esb-i nâz: Naz atının
 zehrinin resmi.
 naķş-pezîr: Resmedilebilen.
 naķz: Bozma, çözme.
 naķz-ı rişte-i peymân: Yemin akdini
 bozma.
 na'î: Nal.
 na'î-i vâûn: Uğursuz nal.
 nâlân: İnleyen.
 nâlân-ı şevk-ı seyr-i gülistân-ı hûs:
 Güzellik gülbahçesi seyrinin
 şevkinden inleyen.
 nâle: İnilti, figan.
 nâle-i cân-sûz: Can yakan inilti.
 nâle-i hasret: Hasret iniltisi.
 nâle-i pür-sûz: Çok acıklı inilti.

nâle vü efgân: İnilti ve Bağırıp
 çağrılar.
 nâle vü feryâd: İnilti ve feryat.
 nâle vü zâr: İnilti ve İnleyen.
 nâm: İsim, ün.
 nâm-ı Hâtem-i Tâ': Hâtem-i
 Tâî'nin şöhreti.
 nâm-ı şarâb: Şarabın ünü.
 nâm u nişân: Nam ve nişan.
 namâz: Namaz.
 namâz-ı şehîd-i nigâh: Nazara
 uğrayan şehidinin namazı.
 nâme-ber: Mektup götüren.
 nâmûs: Namus. Irz, iffet, edep,
 haya.
 nân: Ekmek.
 nâr: Ateş, cehennem.
 nâr-ı aşk: Aşkın ateşi.
 nâr-ı hased: Hasetin ateşi.
 nârven: Kara ağaç.
 nâs: İnsanlar.
 nâsere: Ayarı bozuk para.
 naşîb: Nasip. Pay, hisse, kısmet.
 naşîb-i âfet-i seyl: Sel âfetinin nasibi.
 naşş: Hüküm.
 naşş-ı âbdâr: Parlak, taze hüküm.
 nâsûr: Göz veya makat hastalığı.
 Çaresi olmayan illet.
 nâtîka-perdâz: Düzgün ve te'sirli söz
 söyleyen.
 nâvdân: Oluk.
 nâvdân-ı kalem: Kalemin oluğu.
 nâvek: Ok.
 nâvek-i âh: Âh oku.

nâvek-i dil-dûz-ı ğamze: Gamzenin gönül delen oku.
nâvek-i dil-dûz-ı müjgân:
Kırpıkların gönül delen oku.
nâvek-i ğamze: Gamzenin oku.
nâvek-i luṭf-ı çep-endâz: Hilekârın lütuf oku.
nâvek-i müjgân-ı hûn-rîz: Kan dökücü kırpıkların oku.
nâvek-endâz-ı kazâ-yı nâ-gehân: Ansızın olan kazanın okçusu.
na'y: Ölüm haberi.
na'y-ı raḳîb: Rakibin ölüm haberi.
nây-ı 'andelîb: Bülbülün ney gibi gagası.
nâz: Naz. Bir şeyi beğenmemiş, şımarıklık.
nâz-ı nigâh: Bakışın nazı. Nazlı bakış.
nâz-ı yâr: Yârin nazı. Nazlı yâr.
nâz-âferîde: Şımarık yaratılışlı.
nâz-fürûşende: Naz satarcasına.
nâz-perver: Naz besleyen.
nâz-pîşe: Nazı huy edinmiş.
nâzende: Nazlı.
nâzende-reviş: Nazlı gidiş.
nâzenîn: Nazlı, hoş edâlı.
nâz u istiğnâ: Naz ve istiğnâ.
nâz u işve: Naz ve işve.
nâz u naḥvet: Naz ve kibir.
nâz u niyâz: Naz ve niyaz.
nâz u şîve: Naz ve işve.
nâz u ıaфра: Naz ve yüksekten atma.
naḫar: Bakış.

naḫar-ı luṭf u niyâz: Niyaz ve lütuf bakışı.
naḫar-ı luṭf: Lütuf bakışı.
naḫar-ı üftâde-i yâr: Yârin tutkun bakışı.
naḫar-gerdân-ı zîb-i şâhid-i gülzâr: Sevgilinin güzelliğine nazar çaviren.
nâzır: Nazar eden, bakan.
naḫîr: Benzer, eş.
naḫîre: Bir şâirin manzum eserine başka bir şâir tarafından aynı vezin ve kâfiye ile yazılan benzer manzume.
naḫîre söyle-: Benzerini söylemek.
nâzlan-: Nazlanmak.
naḫm: Nazım. Şiir.
naḫm-ı âbdâr-ı pâk: Tap taze temiz şiir.
naḫm-ı dil-pesend: Gönülün beğendiği şiir.
naḫm-ı nev: Yeni şiir.
naḫm-ı pâk: Temiz şiir.
nâzûk: Nâzik.
nâzûk-endâm: Nâzik endamlı.
nâzûk-ḳabâ: Nâzik, güzel giyimli.
nâzûk-meşreb: Nâzik meşrepli.
ne: Ne? Hangi şey?
necm: Yıldız.
nedîde: Emsâl, akran, eş.
nefes: Nefes.
nefes-i dil-ḫırâş: Gönül inciten nefes.
nefḫ-i rūḫ: Ruh üfleme.
negis-i dil-cû: Gönül çeken nergis.

nehr: Nehir.

nehr-i sâ'il: Dilenci nehri.

nemed-pûş: Keçe giyen. Derviş.

nemek: Tuz. Lezzet. Tat.

nemek-i kışşa-i Maḥmûd u Ayâz:

Mahmud ile Ayaz kıssasının tadı.

nemek-cûş: Tuz çeken.

nemeksâ: Tuz gibi.

nemeksâ-yı tebessüm: Tuz gibi

tebessüm.

nere: Nere?

nergis: Nergis.

nergis-i 'ayyâr: Baygın nergis.

nergis-i bîgâne: Aldırışsız nergis.

nergis-i bîmâr: Hasta nergis.

nergis-i bostân: Yeşil bahçenin

nergisi.

nergis-i câdû: Büyücü, cadı nergis.

nergis-i câdû-fen-i cânân: Sevgilinin

çekici mahmur bakışı.

nergis-i dünbâledâr: Kuyruklu

nergis.

nergis-i maḥmûr: Mahmur gözlü

nergis.

nergis-i mest: Sarhoş nergis.

nergis-i şeb-zindedâr: Gece açan

nergis.

nergis-i şûh: Şûh (nazlı) nergis.

nergisistân: Nergislik.

nerm: Yumuşak.

nerm-i güftâr: Sözün yumuşağı.

nesîm: Rüzgâr.

nesîm-i şubḥ: Sabah rüzgârı.

nesîm-i vaşl: Kavuşma rüzgârı.

nesr: Melek.

nesr-i felek: Feleğin meleği.

nesrîn-ber: Nesrin yapraklı.

neşât: Sevinç, sürur, keyif.

Neşâtî: Neşâtî (şâir).

neş'e: Neşe. Gönül açıklığı, sevinç.

neş'e-i ḥâlet: Keyfiyetin neşesi.

neş'e-i nûş-â-nûş: Zevk ve safânın

neşesi.

neş'e-i serşâr: Dolunun (kadeh)

neşesi.

neş'e-i serşâr-ı ḥaḳîkat: Hakikat

dolusunun neşesi.

neş'e-yâb: Neşe bulan.

neşnîde: (nâ-şenîde) Duyulmamış.

neşter: Ameliyat bıçağı. Hekim

bıçağı.

neşv ü nemâ: Büyümek ve gelişmek.

neşve: Sevinç, keyif.

nevâ: Ahenk, ses, güzel sadâ, nağme,

avaz.

nevâl: Nasip. Yiyecek, içecek.

nevâl-ı maṭbah: Mutfağın yiyecek ve

içeceği.

nevâl-ı nâle: İnleyişin nasibi.

nev-âmûz: Acemi. Yeni alışan.

nev-'arûs: Yeni gelin.

nev-bahâr: İlk bahar.

nev-civân: Genç, delikenli.

nev-civân-ı mihrbân: Güleryüzlü

genç.

nev-ğazel: Taze gazel.

nev-gül: Taze gül.

nev-gül-i bî-hâr-ı nezâket:
Nezaketin dikensiz taze gülü.
nev-gül-i ra'nâ: Güzel, taze gül.
nev-gül-i şûh: Nazlı, taze gül.
nev-gül-i ter: Taze, yeni açmış gül.
nev-hiât-ı şîve: İşvenin yeni yetmesi.
nev-hîz: Genç. Yeni çıkmış.
nev-îcâd: Yeni çıkmış.
nev-nazm: Yeni tarz şiir.
nev-nihâl: Fidan.
nev-nihâl-i bâğ-ı hayâ: Haya bağının yeni yetişen fidanı.
nev-nihâl-i nûr: Nurun yeni fidanı.
nev-res: Yeni yetişen. Taze.
nev-reste: Yeni yetişmiş.
nev-sâz: Yeni düzen.
nev-sühân: Yeni söz.
nev-şükûfte: Yeni açmış.
nev-zemîn-i tâze-çarh: Taze çiçek dikilmiş yeni zemin (taze divan).
nevâ-senc: Nağme ölçen (ses sanatçısı).
nevâ-yı 'andelîb-i zâr: İnleyen bülbülün nağmesi.
nevâ-yı bülbül: Bülbülün nağmesi.
nevâ-yı Es'ad-ı rengîn-edâ-yı zâr: Renkli söyleyiş tarzına sahip âciz Esad'ın nağmesi.
nevâ-yı nâle: İnleyişin nağmesi.
nevâ-yı sûz-nâk-ı 'andelîb: Bülbülün yanık sesli nağmesi.
nevâ-yı zemzeme-i el-amân: el-Aman zemzemesinin nağmesi.

nevâz: Okşayıcı, taltif edici, iyi edici.
nevâzende: Okşayan.
nevâziş: Okşayış, iltifat.
nevbet: Nöbet, sıra. Sıra ile görülen iş.
nevk: Sivri uç.
nevk-i hâr: Dikenin sivri ucu.
nevk-i müjgân: Kirpiklerin sivri ucu.
nevmîd: Ümitsiz.
ney: Ney.
neyl: İsteğine ulaşma, merâma erme.
neyl-i zahm-ı çeşm: Göz yarası "nazar değmesi".
nezâket: Naziklik, incelik, zariflik. Kaba olmamak. Edeb, terbiye.
nezâre et-: Korkutmak.
nezâret: Tazelik, parlaklık, letafet.
nezzâre: Nezaret eden. Seyirci, bakan.
nezzâregân: Seyirciler.
nezzâregân-ı hüsn: Güzelliğin seyircileri.
nezzâre-i gül-i ruh-ı cânân: Sevgilinin gül yanağının seyircisi.
nezzâre-i gülzâr: Gül bahçesinin seyircisi.
nezzâre-i hâl-i siyâh: Siyah benin seyircisi.
nice: Çok. Nasıl. Ne vakte kadar.
niçün: Niçin?
nigâh: Bakma, bakış. Nazar.
nigâh-ı âşinâ: Tanıdık bakış.

nigâh-ı gâh gâh: Zaman zaman bakma.
nigâh-ı germ: Sıcak bakış.
nigâh-ı hasret: Hasret bakışı.
nigâh-ı hışm-âlûd: Öfkeli bakış.
nigâh-ı hûş-rübâ: Aklı baştan alan bakış.
nigâh-ı iltifât u luţf: İltifat ve lütuf bakışı.
nigâh-ı işve-peymâ: İşve ölçen bakış.
nigâh-ı i'tibâr: İtibar bakışı.
nigâh-ı luţf: Lütuf bakışı.
nigâh-ı nâz: Naz bakışı.
nigâh-ı nîm-bâz: Yarı oynak bakış.
nigâh-ı rağbet: Rağbet bakışı.
nigâh-ı re'fet: Acıma, merhamet bakışı.
nigâh-ı riķķat: Şefkat, merhamet bakışı.
nigâh-ı ruhşat: Müsaade bakışı.
nigâh-ı şûh: Cilveli bakış.
nigâh-ı tünd: Sert, haşin bakış.
nigâhâsâ: Bakış gibi.
nigâr: Resim, nakış.
nigâr-ı heves: Hevesin resmi.
nigeh: Bakış, bakma.
nigeh-dûz-ı reh-i endîşe: Endişe yolunu gözleyen.
nigeh-dûz-ı reh-i teşrîf-i nâz-ı yâr: Sevgilinin naz teşrifi yolunu gözleyen.

nigeh-dûz-ı ser-i râh-ı hayâl-i yâr: Sevgilinin hayalinin yol başını gözleyen.
nigeh-i 'arbede-âgâz: Arbede başlamasına bakma.
nigeh-i çeşm-i hasret: Hasret gözünün bakışı.
nigeh-sûz: Yakıcı bakış.
nigehbân-ı çerâğ-ı râz-ı dil: Gönül sırrının alevinin gözcüsü.
nigehbânî: Bekçilik.
nigehbânî-i genc-i hüsn: Güzellik hazinesinin bekçiliği.
nigîn: Mühür. Yüzük.
nigîn-i la'l-i cânân: Sevgilinin yakut yüzüğü.
nigûn: Tersine dönmüş. Uğursuz.
nigûnsâr: Baş aşağı.
nigûyân: İyiler. Güzeller.
nihâl: Fidan. Fidan gibi güzel sevgili.
nihân: Gizli.
nihânî: Gizlice.
nîk ü bed: İyi ve kötü.
niķâb: Örtü. Perde.
niķâb-ı nâz: Naz peçesi.
niķâb-ı şerm ü hayâ: Utanma ve haya perdesi.
nîlgûn: Lacivert renkli.
nîm: Yarı.
nîm-bâz: Yarı oynak.
nîm-iltifât-ı luţf: İltifatla karışık lütuf.
nîm-nâz: Yarı nazlı.

nîm-nezzâre: Yarım bakış.
nîm-nigâh: Göz ucuyla yarım bakış.
nîm-şeb: Gece yarısı.
nîmet: Nimet.
nîmet-i elvân: Çeşit çeşit nimet.
nîreng: Resim, suret, şekil, görünüş.
nîreng-i âl: Kırmızı suret.
nîreng-i haţţ: Kırmızı yazı.
nîreng-i reşk-i reng: Kıskaçlığın resmi.
nişâr: Saçmak, dağıtmak.
nişâr-ı gevher-i taşsîn: Beğenme cevheri saçmak, alkışlamak.
nisbet: Nispet. Münasebet, yakınlık.
nîş: İğne. Diken.
nîş-i hûrde-i hicrân: Hicran kırıntısının dikenini.
nişân: İşâret, belirti, iz, alâmet.
nişân-ı kalb-i a'dâ: Düşmanın kalbinin nişanı.
nişest: Oturma.
nişîb: İniş.
nişîn: (-nişîn) Oturan.
niyâbet: Vekillik, nâyiplik.
niyâm: Kılıf, kın.
niyâz: Yalvarma, yakarma. Dua.
niyâz-ı çâre-i derd-i dil: Gönül derdinin çaresinin duası.
niyâzmend: Yalvaran.
nizâ': Çekişme, anlaşmazlık, ihtilaf.
nizâm-ı mülk-i aşk-ı pâk: Temiz aşk mülkünün düzeni.
Nizâmü'l-Mülk-i şânî: İkinci Nizâmülmülk. (Nizâmülmülk:

Büyük Selçuklu veziri, Ortaçağ İslâm dünyasının en başarılı devlet adamlarından biridir)
nokşân: Eksik, kusurlu, nâkıs.
nokta: Nokta.
nokta-i hâl: Siyah ben.
nuql: Meze, çerez.
nukre: Gümüş para.
nukre-i eşk: Göz yaşının gümüş parası.
nukûd: Paralar, nakitler.
nukûd-ı dâğ-ı gam: Gam dağının paraları.
nukûd-ı himmet-i kâmil-ayâr: Kâmil dereceli kimsenin himmet nakitleri.
nûr: Nur.
nûr-ı çeşm: Gözün nuru.
nûr-ı dîdâr: Yüzün nuru.
nûr-ı dîde: Gözün nuru.
nûr-ı dü çeşm: İki gözün nuru.
nûr-ı dü nezzâre: İki gözün bakışının nuru.
nûr-ı Hudâ: Huda'nın nuru.
nûr-ı nigâhâsâ: Bakışa benzer nur.
nûr-ı nigâr: Sevgilinin nuru.
nûr-efrûz-ı erbâb-ı nazar: Nazar erbabının nur parıltısı.
nûrânî: Nurlu.
nuş: Nasihat.
nûş (et-): İçmek.
nûş-ı câm-ı hûn-ı aşık: Âşığın kan kadehini içmek.

nûş-ı câm-ı la'î: Kırmızı dudağın kadehini içmek.
nûş-ı câm-ı leb: Dudağın kadehini içmek.
nûş-ı gam: Gam çekmek.
nûş-ı mey-i gül-fâm: Kırmızı şarap içmek.
nûş-ı hand: Tatlı gülüşlü.
nûş-ı hand-i la'î-i cân-bahşâ: Can bağışlayan dudağın tatlı gülüşü.
nuţķ: Konuşma, söyleme.
nuţķ-ı 'Îsâ: Hz. İsa'nın nutku.
nuţķ-ı 'Îsî: Hz. İsa'nın nutku.
nuţķ-ı 'Îsîveş: Hz. İsa gibi konuşan.
nuţķ-ı Mesîhâ: Hz. Mesih'in nutku.
nuţķ-ı mu'cizkâr: Mucizeli söyleyiş.
nuvîd: Müjde, beşaret, iyi ve sevinçli haber.
nücûm: Yıldızlar.
nüh: Dokuz.
nüh felek: Dokuz felek.
nüh sade-f-i 'âlem: Âlemin dokuz katmanı.
nühüfte: Gizli, saklı.
nühket: Güzel koku.
nühketâsâ: Güzel koku gibi.
nükte: Nükte. İnce mana.
nükte-i kâr-ı nezâket-bâr: Zerafet dolu işin nüktesi.
nükte-i ma'ni-i rengîn: Renkli mananın nüktesi.
nükte-i râz-ı dehân: Ağzın sırrının nüktesi.

nükte-sencân: Nükteyi ölçen, değerlendiren.
nükte-şinâsân: Nükteden anlayanlar.
nüktedân: Nükteci.
nüktesâz: Nükte yapan.
nümâyân: Görünen, belli, aşikar.
nümâyîş: Gösteri, görünüş.
nüsha: Nüsha.
nüsha-i hüsn: Güzelliğin nüshası.
nüsha-i 'îrfân: İrfanın nüshası.
nüsha-i yek-lây-ı maḥabbet: Muhabbetin tek tortu nüshası.
nüvîd: Müjde, muştı.
nüvîd-i leb-i la'î-i dilber: Dilberin kırmızı dudağının müjdesi.
nüzhet: Ferahlık duyma, sevinme, neşe.
nüzhet-serâ: Neş'e söyleyen.
nüzhet-serâ-yı ḥuld: Ebedî saadet neş'esi söyleyen.
nüzhet-serâ-yı sûr: Düğün neş'esi (şarkı) söyleyen.

O

o: Tekil üçüncü şahsı gösterir.
oku-: Okumak.
ol: O.
ol-: Olmak.
ondörd: Ondört. (Máhuñ ondördi gibi)
otağ: Büyük, yüce çadır.
oyna-: Oynamak.
oynat-: Oynatmak.

Ö

öğren-: Öğrenmek.

öksüz: Öksüz. Kimsesiz, garip.

öl-: Ölmek.

öldür-: Öldürmek.

‘Ömer Paşa: Bağdat-Basra valisi

Ömer Paşa.

‘Ömer Paşa-yı ‘âlî-şân: Şanı yüce

Ömer Paşa.

‘Ömer Paşa-yı deryâ-dil: Derya

gönüllü Ömer Paşa.

‘Ömer Paşa-yı zî-şân: Şanlı Ömer

Paşa.

‘ömr: Ömür.

‘ömr-i ‘azîz: Kıymetli ömür.

‘ömr-i câvidân: Ebedî ömür.

öp-: Öpmek.

öpdür-: Öptürmek.

öyle: Öyle.

özge: Başka, gayri.

‘özü: Özür.

‘özü-i leng: Topal özrü.

‘özü-i nâ-ber-câ: Yersiz özür.

P

pâ: Ayak.

pâ-bend: Ayak bağı. Engel, mani.

pâ-bend-i hayret: Hayrete mani olan
(şey).

pâ-beste: Ayağı bağlı. Esir.

pâ-bestegân: Esirler.

pâ-bestegân-ı miñnet: Zorluk
çekenler.

pâ-beste-i kemend-i belâ: Bela
kemendinin esirleri.

pâ-bûs: Ayak öpme.

pâ-der-gil: Ayağı çamurda.

Kıpırdayamaz.

pâ-der-gil-i hayret: Ayağı hayrette.

pâ-der-rikâb: Ayağı üzengide.

pâ-mâl: Ayaklar altına alınmış,

çiğnenmiş.

pâ-mâl-i cilve-i kad-ı mevzûn: Uzun

boy lu sevgilinin cilvesinin payimali.

pâ-mâl-i esb-i nâz: Naz atı

tarafından çiğnenmiş.

pâ-mâl-i hasret-i kad-ı bâlâ-bülend:

Yüce boyun hasretinin payimali.

pâ-mâl-i hicrân: Hicranın payimali.

pâ-mâl-i meydân-ı mükâfât:

Mükafat meydanının payimali.

pâ-mâl-i nâz: Nazın payimali.

pâ-mâl-i nâz-ı nañvet: Kibir nazının

payimali.

pâ-mâl-i râh-ı tevsen-i ğunc ü delâl:

Cilve atının yolunun payimali.

pâ-zede-i Türk-tâz: Zâlim sevgilinin

ayağı altında ezilmiş (kimse).

pây: Ayak. Dip, kök, temel.

pây-ı ‘aql-ı ‘âşık: Âşığın akıl ayağı.

pây-ı ‘andelîb: Bülbülün ayağı.

pây-ı dil: Gön lün ayağı.

pây-ı heves: Hevesin ayağı.

pây-ı hezâr: Bülbülün ayağı.

pây-ı mañabbet: Sevginin ayağı.

pây-ı nigâr: Sevgilinin ayağı.

pây-ı serv: Servinin ayağı.

pây-ı ta‘addüd: Bir çok ayak.

pây-ı yâr: Sevgilinin ayağı.

pây-bûs: Ayak öpme.

pây-mâl: Ayaklar altına alınmış,
 çiğnenmiş, hakir duruma
 düşürülmüş, perîşan edilmiş.
 pâ-y-mâl-i hasret: Hasretin payimali.
 pâ-y-mâl-i serv-i hırâmân: Salınarak
 yürüyen servi gibi güzelin payimali.
 pâ-y-mâl-i serv-i hoş-refât: Güzel
 yürüyüşlü servi gibi güzelin
 payimali.
 pâ-y-mâl-i şîve-i refât: İşveli
 yürüyüşün payimali.
 pâ-y-tâ-ser: Baştan ayağa.
 pâdşâh: Padişah.
 pâdşâh-ı mülk-i şefâ'at: Şefaât
 mülkünün padişahı (Hz.
 Peygamber).
 pâk: Pak. Temiz.
 pâk-bâz: Sadık, vafalı (kimse).
 pâkîze: Temiz.
 pâkîze-güher: Cevheri, yaratılışı
 temiz.
 para: Para.
 pâre pâre: Parça parça.
 pâsbân: Bekçi, gözcü.
 pâ-yân: Son, nihayet.
 pâydâr: Kalıcı, devamlı, sabit.
 pâye: Rütbe, itibar.
 pâyende: Rütbeli, itibarlı.
 pehlevân: Pehlivan.
 pehlû: Yan, yan taraf.
 pehlû-yı üns ü zevk: Zevk ve
 arkadaşın yanı.
 pejmürde: Yıpranmış, dağınık,
 perîşan.

pek: Pek.
 pelle: Derece. Merdiven.
 pelle-i hüsni: Güzellik derecesi.
 penâh: Sığınma. Sığınacak yer.
 Dayandığı nokta.
 penbe: Pembe renk.
 pençe: Pençe.
 pençe-i hâr: Dikenin pençesi.
 pençe-i müjgân: Kirpiklerin pençesi.
 pençe-i müjgân-ı grâ: Tutucu
 kirpiklerin pençesi.
 pençe-i tâb: Güzelliğin pençesi.
 per: Kanat.
 per-i pervâz-ı bahâ: Kıymetli uçma
 kanadı.
 perçem: Perçem. Saç.
 perçem-i pür-ham: Kıvrım kıvrım
 olmuş saç.
 perdâz: Tertib eden, düzenleyen,
 düzeltici.
 perde: Perde.
 perde-i ebr-i hicâb: Utanma
 bulutunun perdesi.
 perde-i ihfâ: Gizlenilme perdesi.
 perde-i şâm: Akşamın perdesi.
 perde-i şerm ü hicâb: Utanmanın
 perdesi.
 perde-i zengâr: Jengar, pas, kir
 perdesi.
 perde-keş: Perde çeken.
 perde-keş-i rûy-ı âl: Kırmızı yanağa
 perde çeken.
 perestîşkâr: Tapan, tapınan.
 Meftun.

perestişkârî: Meftunluk.
perestişkârî-i gîsû-yı cânân:
Sevgilinin saçının meftunluğu.
pergâr: Pergel.
pergâr-ı hâkîkât: Hakikatin pergeli.
perhîz: Perhiz. Sakınma.
perhîzkârân: Perhiz yapanlar,
sakınanlar.
perî: Peri. Çok güzel genç kız.
perî-peyker: Güzel yüzlü (güzel).
perî-rû: Güzel yüzlü.
perîveş: Peri gibi.
perî-zâd-ı hayâl-i dilber: Peri gibi
güzel sevgilinin hayâli.
perî-zâde: Periden doğma, peri gibi
güzel.
perîşân: Perişan.
perîşân-kârî-i gîsû-yı 'anber-bâr:
Amber saçan saçın perişan durumu.
pertev: Işık.
pertev-i didâr-ı yâr: Sevgilinin yüz
aydınlığı.
pertev-i güne-i iqbâl: Parlak talih.
pertev-i hüsn-i gelû-sûz-ı ruh-ı
pürtâb: Çok parlak yanağın boğaz
yakan güzelliğinin aydınlığı.
pertev-i ruh: Yanağın ışığı.
pertev-i şavk: Parıltı.
pertev-i şem'-i hüsn: Güzelliğin
mumunun ışığı.
pertev-endâz: Işık saçan,
nurlandıran.
pertev-fezâ-yı bârîka-i feyz-i şoḥbet:
Sohbetin feyzinin parıldayan nuru.

pertev-fürûz-ı bezm-i hâver: Doğu
meclisinin çok aydınlatan güneşi.
pervâ: Korku. Alaka. Takat.
pervâne: Kelebek.
pervâne-i 'âşık: Âşık pervane.
pervâne-i pür-sûḥte: Çok yanmış
pervane.
pervâne-güdâz: Pervaneyi
mahveden.
pervâneâsâ: Pervane gibi.
pervâneveş: Pervane gibi.
pervâz: Kanat açmak, uçmak.
perverde: Besleyen.
perverde-i tereşşuḥ-ı reng-i şarâb-ı
nâz: Naz şarabının renginin
sızıntısını besleyen.
pervîn: Ülker denilen yedi yıldızın
tamamı.
pest: Alçak. Hafif.
peşîmân: Pişman.
peyâm: Haber.
pey-â-pey: Azar azar, tedricen.
pey-der-pey: Azar azar, tedricen.
pey-rev: Ardısıra giden, tâbi olan,
izinden giden, uyan.
pey-rev-i âşâr: İzleri süren.
pey-rev-i ehl-i kemâl: Kemâl ehline
uyan.
pey-revî-i 'aql: Akla tâbi olmaklık.
peygâm: Haber.
peygâm-ı gîsû-yı muṭarrâ: Güzel
kokulu saçın haberi.
peygûle: Köşe, bucak.
peygûle-i ḡam: Gam köşesi.

peygûle-i hicrân: Hicran köşesi.
 peyk: Uydu. Seyyare.
 peyk-i bâd-ı şubh: Sabah rüzgârının
 peyki.
 peyk-i bâd-ı şubh-dem: Sabah vakti
 esen yelin peyki.
 peykân: Okun ucundaki sivri demir.
 peyker: Yüz.
 peyker-i cânân: Sevgilinin yüzü.
 peyker-i şâne: Tarağın yüzü.
 peymân: Yemin.
 peymâne: Kadeh.
 peymâne-i billûr: Billur kadeh.
 peymâne-i ihsân: İhsan kadehi.
 peymâne-i la'l: Kadeh gibi kırmızı
 dudak.
 peymâne-nûş-ı ülfet: İçki içmeyi
 âdet edinen.
 peymâneveş: Kadeh gibi.
 peyvest: (-peyvest) Ulaşmış.
 peyveste: Ulaşmak, erişmek.
 pezîrâ: Kabul eden.
 pezîrâ-yı rûfû: Yama kabul eden.
 pezîrâ-yı şalâh: Salâhı, iyileşmeyi
 kabul eden.
 pîç ü tâb: İç sıkıntısı, endişe, ıstırap.
 pîç ü tâb-ı nâz: Nazın ıstırapı.
 pîç ü tâb-ı zülf-i ham-der-ham:
 Büklüm büklüm saçın endişesi.
 pîç-â-pîç: Kıvrım kıvrım.
 pîçîde: Bülülmüş, kıvrılmış.
 pinhân: Gizli.
 pîr: Pir. Yaşlı.
 pîr-i çarh: Köhne dünya.

pîr-i Ken'ân: Kenan ülkesinin pîri.
 Hz. Yakup.
 pîr-i meygede: Meyhanenin pîri.
 pîr-i muğân: Meyhanenin pîri.
 pîrân: Yaşlılar.
 pîrân u tıflân: Yaşlılar ve çocuklar.
 pîrâne: Şeyhlik.
 pîrâhen: İç gömleği, gömlek.
 pîrâye: Süs, zinet.
 pîrâye-i hüsn ü cemâl: Güzellik
 süsü.
 pîrehen: Gömlek.
 pîrehen-i cân-ı 'âşık: Âşığın can
 gömleği.
 pîrelen-: Hareketlenmek.
 pister: Yatak, döşek.
 pister-i hicrân: Hicran döşegi.
 pister-i miñnet: Sıkıntı döşegi.
 pîş: Ön.
 pîş-i çeşm-i hayret-pîşe: Hayret eden
 gözün önü.
 pîş-i nazar: Gözün önü.
 pîş-res: Önce yetişen. Turfanda.
 pîşânî: Ön tarafta bulunan.
 pîşe: Sanat. İş. Huy.
 pîşgâh: İş yeri, fabrika.
 piyâde: Piyade. Yayan.
 portakal: Portakal.
 pûl: Pul.
 pûş: (-pûş) Giyen, örten.
 pûşîde: Örtü. Örtülü.
 pûyân: Koşan.
 pûyezâr: Koşu meydanı.
 pûyezâr-ı 'aşk: Aşk meydanı.

pür: Dolu, çok.
pür-âşûb: Çok karıştıran.
pür-âşûb-ı dehşet: Dehşet saçan.
pür-billûr: Çok şeffaf.
pür-cilâ: Çok parlak.
pür-cûş: Coşku dolu.
pür-çîn: Çok büklüm.
pür-çîn-i pîşânî: Çok çizgili, kırışik alın.
pür-dâğ-ı hasret: Hasretin çok yanığı.
pür-eşer: Çok belli.
pür-endûh-ı melâl: Çok hüznü.
pür-fürûğ: Çok parlak.
pür-ham: Çok kıvrım.
pür-hande: Çok gülen.
pür-harâb: Çok harap.
pür-hûn: Kan dolu. Çok kanlı.
pür-hüner: Çok hünerli.
pür-hünerver: Çok hünerli.
pür-iztirâb: Çok ıstıraplı.
pür-iştîyâk: Çok iştîyaklı.
pür-mâye: Çok güçlü.
pür-mihr-i gül-ruhsâr: Çok parlak gül yanaklı.
pür-nâle: Çok inlemeli.
pür-nâz: Çok nazlı.
pür-nem: Çok nemli.
pür-nevâ: Çok sesli.
pür-pîç ü tâb: Çok sıkıntılı.
pür-pîç ü tâb-ı şevk: Şevkin çok sıkıntılı.
pür-sitem: Sitem dolu.
pür-şikeste: Çok kırılmış.

pür-tâb: Çok parlak.
pür-yümn ü eşer: Çok bereketli.
pür-zûr: Çok güçlü.
pürsân: Soran, sorucu.
püser: Erkek çocuk, oğul.
püşt: Sırt, arka.
püşt-i tâkat-i 'aşîk: Âşığın dayanma gücünün sığınağı.
R
râbîta: Alaka, bağ, münasebet.
Bağlılık. Tertip.
râbîta-i müştâk: Arzulananın bağlılığı.
râci': Rücu eden, dönen.
rağbet: İstek, arzu. Kabul.
Râgıb: Râgıp. Özel isim.
Râgıb-ı hoş-gû: Güzel söyleyen Râgıp.
râh: Yol.
râh-ı 'aşk: Aşkın yolu.
râh-ı hak: Hakkın yolu.
râh-ı revân: Yürüme yolu.
râh-zen: Yol kesen, haydut, eşkiyâ.
râhat: Rahat.
râhib: Râhip.
rahm: Acıma, koruma, esirgeme, şefkat etmek.
rahmet: Rahmet. Acıma, esirgeme, merhamet.
rahmet-i Hak: Hakk'ın rahmeti.
rahne: Gedik, delik, yarık. Zarar, ziyan.
rahnedâr eyle-: Delmek.
rahşân: Parlak.

raḥşende: Parlak, parlayan.
 raḥt: At takımı, eyer takımı.
 ra'ıyyet: Reâyâ, tebâ.
 raḥam: Rakam.
 raḥam-keş-i ḥaṭ-ı Bağdâd: Bağdat hattı ile yazı yazan.
 raḥîb: Rakip.
 raḥîb-i bed-likâ: Çirkin yüzlü rakip.
 raḥîb-i dîv-sîret: Şeytan huylu rakip.
 raḥîb-i fitnesâz: Fitneci rakip.
 raḥîb-i ḥâr: Diken gibi rakip.
 raḥîb-i ḥar-zarîf: Eşek zerafetli rakip.
 raḥîb-i herze-gû: Boş konuşan, herze söyleyen rakip.
 raḥîb-i ḥ'âr: Yiyici rakip.
 raḥîb-i rû-siyâh: Siyah yüzlü rakip.
 raḥîb-i seg: Köpek rakip.
 raḥş: Raks. Oyun.
 raḥş-ı takrîbî: Tahmini, hayalî oyun.
 râm: İtaat eden, boyun eğen, itaatli, münkad.
 ra'nâ: Güzel.
 raşad it-: Rasat etmek, gözlemek.
 râst: Doğru, düz, eğri olmayan, müstakim.
 ravza: Bahçe. Cennet.
 ravza-ı gülzâr-ı imkân: Cennet gibi imkan bahçesi.
 ravza-i baht: Saadet bahçesi.
 râz: Gizli sır.
 râz-ı aşk: Aşkın gizli sırrı.
 râz-ı derûn: Gönlin gizli sırrı.
 râz-ı kes: Kişinin gizli sırrı.

râz-ı la'î-i kem-sûhan: Kötü sözlü dudağın gizli sırrı.
 râz-ı nihân: Gizli sır.
 râz-ı nihân-ı şevk: Şevkin gizli sırrı.
 râzı: Rıza gösteren.
 re'âyâ: Raiyet. Bütün halk.
 recâ: Rica. Ümit.
 recâ-yı 'afv: Affedilme ümidi.
 recâ-yı der-kenâr: Yaklaşma ümidi.
 recm: Taşlamak. Şeytana atılan nücüm.
 red: Reddetme.
 ref: Kaldırma. Lağvetme.
 ref-i çirk-i şirk ü ilhâd: Şirk ve ilhat pisliğini lağvetme.
 ref-i ğam: Gamı ortadan kaldırma.
 re'fet: Merhamet. Yüce.
 refîk: Arkadaş.
 refât: Gidiş, salınarak yürüyüş.
 refte refte: Gıtgıde, yavaş yavaş.
 reh: Yol.
 reh-i dilber: Dilberin yolu.
 reh-âverd: Yol hediyesi.
 reh-güzâr-ı cilve-i mest: Cilveden mest olan sevgilinin yolu.
 reh-nümâ: Yol gösteren, kılavuz.
 reh-yâb: Yolunu bulabilen.
 reh-zen: Yol kesen, eşkiya.
 reh-zen-i ḥired: Akıl yolunu kesen.
 reh-zen-i hûş: Akıl, can yolunu kesen.
 reh-zen-i îmân: İman yolunu kesen.
 reh-zen-i râhat: Rahata erme yolunu kesen.

reh-zen-i şabr u qarâr: Sabır ve karar yolunu kesen.

reh-zen-i turra: Turra (Padişahın iltiması) yolunu kesen.

remed: Gözün ağrması.

remz: Remiz. İşaret.

renc: Sıkıntı.

renc-i ğam-ı 'aşk: Aşkın gamının sıkıntısı.

renciş: Keder.

renciş-i hâr-ı reh: Yolun dikeninin verdiği keder.

rencûr: İncinmiş, dertli, hasta.

reng: Renk. Görünüş. Vasf. Hile, düzen.

reng-i ân: Güzelliğin rengi.

reng-i ğam: Gamın rengi.

reng-i gül: Gülün rengi.

reng-i gül-berg-i ruh: Gül yaprağına benzeyen yanağın rengi.

reng-i gül-i ruhsâr: Güle benzeyen yanağın rengi.

reng-i hâkîkat: Hakikatin rengi.

reng-i hayâ: Hayânın rengi.

reng-i heves: Hevesin rengi.

reng-i hınâ: Kınanın rengi.

reng-i hûn-ı şühedâ: Şehitlerin kanının rengi.

reng-i niğâb-ı yâr: Sevgilinin peçesinin rengi.

reng-i nümâyîş: Görünüşün vasfı.

reng-i ruh: Yanağın rengi.

reng-i ruhsâr: Yanağın rengi.

reng-i rûy-ı yâr: Sevgilinin yüzünün vasfı.

reng-i şûret-hâne-i Erjeng ü Bihzâd: Erjeng ve Bihzad'ın sanat evinin vasfı.

reng-i zülf: Zülfün rengi.

reng ü bû: Renk ve koku.

reng ü bûy-ı berg-i rûy-ı câm-ı la'l: Kadehe benzeyen kırmızı dudağın yaprağının rengi ve kokusu.

reng ü bûy-ı çehre-i dildâr: Sevgilinin yüzünün rengi ve kokusu.

reng ü bûy-ı ruh-ı gülğûn: Gül

renkli yanağın rengi ve kokusu.

reng ü şafâ: Renk ve safâ.

rengîn: Renkli, parlak, hoş, latif.

rengîn-edâ: Hoş edâlî.

rengîn-edâ-yı tab'-ı şûh: Sevgilinin hoş edâlî tabiatı.

rengîn-nevâ-yı 'andelib: Bülbül güzel sesi.

resen: İp, halat, urgan.

resîde: Erişmiş, ulaşmış, yetişmiş.

resm: Resim.

resm-i âyîn-i vefâ: Vefa ayınınin resmi.

resm-i bî-dâd: Zulmün resmi.

resm-i reh-i cünûn: Deliler yolunun resmi.

resm-i tazallüm: Zulmün resmi.

Resûl-i Ekrem: Hz. Peygamber (sav.)

reşha: Sızıntı. Damla.

reşha-i âb-ı zülâl: Hayat suyunun sızıntısı.
reşha-pâş: Damla saçan.
reşha-pâş-ı tesliyet: Teselli damlası saçan.
reşk: Kıskanma, haset.
reşk-i âb-ı beka: Beka suyunu kıskançlığı.
reşk-i gül-berg-i ruh: Gül yaprağına benzeyen yanağın kıskançlığı.
reşk-i gülîstân: Gül bahçesinin kıskançlığı.
reşk-i hançer-i berrân: Keskin hançerin keskinliğinin kıskançlığı.
reşk-i Mesîh: Mesih'in kıskançlığı.
reşk-i nakş-ı kilik-i Bihzâd: Bihzad'ın resminin kıskançlığı.
reşk-i rûy: Yüzün güzelliğinin kıskançlığı.
reşk-i şûret-hâne-i cânî: Candan sevilen sevgilinin suret evinin kıskançlığı.
reşk-i şeb-nem: Şebnemin kıskançlığı.
reşk-i tâli'-i ağıâr: Rakiplerin şansının kıskançlığı.
reşk-i Yûsuf: Hz. Yûsuf'un güzelliğinin kıskançlığı.
reşk-i zülâl: Berrak suyun kıskançlığı.
reşk-âver: Kıskançlık uyandıran.
reşk-âver-i âb-ı hayât: Hayat suyunun kıskançlığı.
rev: (-rev) Giden, yürüyen.

revâ: Lâyık, uygun.
revân: Giden, akıcı.
revîş: Yürüyüş, gidiş. Tarz, yol, üslup.
revnak: Zinet. Parlaklık. Göz alıcılık, güzellik. Safa, taravet.
revnak-ı bâzâr-ı letâfet: Letafet pazarının güzelliği.
revnak-ı dükkânçe-i bâzâr-ı lûtf: Lütuf pazarının dükkanının süsü.
revnak-fürûz-ı germî-i bâzâr: Pazarın sıcaklığının güzelliğini nurlandıran.
re'y: Görüş, rey. Hüküm.
re'y ü sa'y: Rey ve çalışma.
rızâ: Rıza.
ri'âyet: Uymak, tabi olmak.
rîh-i 'âşaf: Vezirin gücü, kudreti.
rîhte: Dökülmüş.
rikâb: Üzengi.
rikâb-ı esb-i tâli': Şans atının üzengisi.
rikât: Acıma. Yumuşaklık.
rind: Rint. Görünüşe ve dünya işlerine kıymet vermeyen, kurallardan uzak, bütün varlığı kendi iç dünyasına göre değerlendiren, gönül gözüyle gören, hoş görülül, kalender, içkiye düşkün ve derbeder görünüşünün aksine ârif, hakîm, gönül ehli kimse.
rind-i deryâ-nûş: Deryayı içen rint.
rind-i dürdî-keş-i mahmûr: Mahmurluk tortusu çeken rint.

rind-i müdmin: İdmanlı rind.
rind-i telhâbe-keş-i zehr-i humâr:
Sersemlik zehrinin acı suyunu çeken
rint.
rind-i tenük-havşala: İnce görüşlü
rint.
rindân: Rintler.
risâle: Risale.
risâlet: Resullük.
rîşe: Saçak, püskül. Kök.
rişte: İplik. Bağ, alaka.
rişte-i cân: Can ipliği.
rişte-i cân-ı cihân: Cihanın can
ipliği.
rişte-i cân-ı zâr: İnleyen canın
alakası.
rişte-i dil: Gönül bağı.
rişte-i gevher: Mücevher ipliği.
rişte-i şabr: Sabır bağı.
rişte-i tâkat: Güç yetirme bağı.
rişte-i ümmîd-i bîm-i vaşl u firâk:
Ayrılma ve kavuşma korkusu ve
ümidinin alakası.
rişte-bend-i 'ahd-i peymân: Yemin
ahdinin bağlanmış.
rivâyet: Rivayet.
riyâ: Riya.
riyâz: Bahçeler.
riyâz-ı hüsn: Güzellik bahçeleri.
rû: Yüz.
rû-be-rû: Yüz yüze.
rû-gerdân: Yüz çeviren.
rû-güşâde: Yüzü açılmış.
rû-mâl: Yüz süren.

rû-mâl-i pây: Ayağına yüz süren.
rû-nümâ: Yüz gösteren.
rû-pûş: Yüz örten.
rû-siyeh: Siyah yüzlü.
rû-şinâs: Tanıyan, bilen.
rû-şinâs-ı gâze: Allığı bilen.
rub': Dörtte bir.
rub'-ı ma'mûr-ı zemîn: Mamur
zeminin dörtte biri.
rubûde: Kapılmış, kapılan.
rûğan: Yağ.
rûğan-ı bâdâm-ı vaşl u luţf: Lütuf ve
kavuşma bademinin yağı.
ruḥ: Yanak.
ruḥ-ı âl: Kırmızı yanak.
ruḥ-ı berrâk: Berrak yanak.
ruḥ-ı cânân: Sevgilinin yanağı.
ruḥ-ı dilber: Dilberin yanağı.
ruḥ-ı hûy-gerde: Terlemiş yanak.
ruḥ-ı ma'sûk: Sevgilinin yanağı.
ruḥ-ı nezzâre-sûz: Bakanı yakan
yanak.
ruḥ-ı şâf: Saf, temiz yanak.
ruḥ-ı yâr: Sevgilinin yanağı.
ruḥ-ı zîbâ: Güzeli, alımlı yanak.
ruḥsâr: Yanak, yüz.
ruḥsâre: Ruhsar.
ruḥsâre-i ümmîd: Ümit edilen yüz.
ruḥsâr-ı âl: Kırmızı yanak.
ruḥsâr-ı âl-i yâr: Sevgilinin kırmızı
yanağı.
ruḥsâr-ı laţîf: Güzeli, letafetli yanak.
ruḥsâr-ı nev-'arûs-ı ma'ânî: Yeni
mana gelinlerinin yüzü.

ruhsâr-ı sâf-ı yâr: Sevgilinin saf,
 temiz yanağı.
 rûh: Rûh.
 rûh-ı Hârût ile Mârût: Harut ile
 Marrut'un rûhu.
 rûh-bahşâ: Rûh bahşeden.
 rûh-ı muşavver: Resmedilen
 güzellik.
 rûh-ı revân: Salınarak yürüyen rûh
 (sevgili).
 rûh-ı revân-ı 'aşık-ı dîvâne: Divane
 âşığın sevgilisi.
 ruḥṣat: Ruhsat.
 ruḥṣat-ı nezzâre: Bakma ruhsatı.
 ruḳabâ: Rakipler.
 rumḥ: Mızrak.
 rumḥ-ı şîve: İşvenin mızrağı.
 rumûz: Remizler, işaretler.
 rumûz-ı 'aşk: Aşkın remizleri.
 rumûz-ı ḥikmet: Hikmetin
 remizleri.
 rumûz-ı şîve: İşvenin remizleri.
 rûşen: Parlak.
 rûşen-dil: Parlak gönüllü.
 rûşen-serâ-yı nûr: Parlak nur.
 ru'ûnet: Sünepelik.
 rûy: Yüz, çehre. Taraf, cihet, yön.
 rûy-be-râh: Yüzü yola doğru.
 Gitmeye hazır.
 rûy-ı âl: Kırmızı yüz.
 rûy-ı âlem: Âlemin yüzü.
 rûy-ı 'araḳ-rîz: Ter döken yüz.
 rûy-ı âteşnâk: Ateşli yüz.
 rûy-ı cânân: Cananın tarafı.

rûy-ı dil: Gönlün tarafı.
 rûy-ı gül: Gülün tarafı.
 rûy-ı nerm: Yumuşak yüz.
 rûy-ı pâk: Pak, temiz yüz.
 rûy-ı şâf: Saf, temiz yüz.
 rûy-ı tıraş: Tıraşlı yüz.
 rûy-ı 'uşşâk: Âşıkların tarafı.
 rûy-ı ülfet: Tanıdık yüz.
 rûy-ı vişâl: Kavuşma yönü.
 rûy-ı yâr: Yârin yüzü.
 rûyîn: Tunçtan yapılmış.
 rûz: Gün.
 rûz-ı bed-ḥ^vâh: kötülük isteyen gün.
 rûz-ı rûşen: Aydın, parlak gün.
 rûz-ı rüstâḥîz-i ṭûfân: Tufan gibi
 kıyamet günü.
 rûz-ı siyeh: Siyah yüz.
 rûz-efzûn: Uzun ömürlü.
 rûzgâr: Zaman, devir.
 rûzgâr-ı vaşl: Kavuşma zamanı.
 rûzedâr: Oruçlu.
 rûzedâr-ı hicrân: Ayrılık orucu
 tutan.
 rûchân: Üstünlük. Fazilet.
 rûft: Süpürme
 rûft-rû: Yüzü süpürme.
 rûfû: Yama.
 rûfû-peẓîr: Yama kabul eden.
 rüstâḥîz: Kıyamet.
 Rüstem: Rüstem-i Zal. İran millî
 destanının en güçlü kahramanı.
 rûsûm: Resimler.
 rûsvâ-yı maḥabbet: Sevgi rûsvası,
 maskarası.

rütbe: Rütbe, derece, değer, kıymet.

rütbe-i 'anķâ-şikâr-ı meşreb:

Meşrebi Anka kuşu avlama

rütbesinde olan.

rü'yâ: Rüya.

S

sa'âdet: Saadet, mutluluk.

şabâ: Gün doğusundan esen hoş ve

lâtif rüzgâr.

şabâh: Sabah.

şabâhâsâ: Sabah vakti gibi.

şabâhat: Yüz güzelliği. Güzellik,

hüsün ve cemâl.

şabâh-ı haşr: Haşır sabahı.

şabâh-ı mahşer: Mahşer sabahı.

şâbit: Yerinde duran, yer

değiştirmeyen, durağan.

şâbit-kadem: Verdiği karardan ve
sözden dönmeyen, karârında sebat
eden.

şâbit ü seyyâr: Yerinde duran ve
dönen (yıldız).

şabr: Sabır.

şabr-ı dil ü cân: Gönül ve canın
sabrı.

şabr-sûz: Sabrı yakan, sabırsızlık
veren.

şabr u râhat: Sabır ve rahat.

şabr u sükûn: Sabır ve sakinlik.

Dayanma gücü.

şabr u tahammül: Sabır ve
tahammül. Dayanma gücü

saç: Saç.

şad: Yüz. [şad çâk: Yüz çatlak; şad
dâğ-ı nihân: Yüz gizli yara; şad derd:

Yüz dert; şad el-hazer: Yüz defa

çekin!; şad hikmet-i gaybî: Yüz

gaybî hikmet; şad laht: Yüz parça;

şad mühr-i dâğ: Yüz yara mührü;

şad pâre: Yüz parça; şad pîç ü tâb-ı

ârzû: Arzunun yüz sıkıntısı; şad sâle:

Yüz senelik]

sa'd: Kutlu, uğurlu.

sa'd-ı râli': Uğurlu talih.

sâde: Sade. Temiz. Beyaz.

sâde-levh: Temiz sayfalı.

sâde-rû: Temiz yüzlü.

sâde-rûyân: Temiz yüzlüler.

sâdece: Yalnız, yalnızca, sâde.

şadef: İnci kabuğu.

şâdık: Sadık.

şâdıķu'l-kavl-ı haķîķat: Hakikat
sözüne sâdık olan.

şadr: Oturulacak yerin en iyisi. Reis,
başkan.

şadr-ı devlet: Devlet başkanı.

şadr-ı dîvân: Divan heyetinin
başkanı.

şadr-ı gerdûn-ihtîşam: Felek
ihtîşamlı başkan.

şadr-ı gerdûn-pâye: Felek rütbeli
başkan.

şadr-ı mey-hâne: Meyhanenin yeri.

şadr-ı nigû-nâm: İyi şöhretli başkan.

şadr-ı vaşl: Kavuşma yeri.

şaf: Saf. Sıra.

şaf-ârây-ı nâz: Nazın saf süsleyeni.

şaf-keşîde: Saf çeken.
şâf: Temiz, arı, berrak, temiz.
şâf u mücellâ: Temiz ve cilalı.
şafâ: Safa. Huzur. Neşe, zevk.
şafâ-yı âyîne-i tab^c: Tabiat aynasının berraklığı.
şafâ-yı fezâ: Fezanın safası.
şafâ-yı hâtır: Gönlün huzuru.
şafâ-yı ruh-ı yâr: Sevgilinin yanağının berraklığı.
şafâ-yı sîne: Sinenin saflığı.
şafâ-yı şîve-i serv-i hırâmân: Salınarak yürüyen servinin (sevgili) işvesinin safası.
şaffder-i dîn-perver: Dini koruyan kahraman.
şafha: Kısım. Bir şeyin gözle görülen yüzlerinden her biri. Yazılmış ve yazılabilir sahife.
şafha-i âl: Kırmızı safha.
şafha-i hâtır: Gönlün safhası.
şafha-i hüsn: Güzellik safhası.
şafha-i mir'ât-ı Sikender: İskender'in aynasının yüzü.
şafha-i ruhsâr-ı âl: Kırmızı yanağın safhası.
şafha-i rûy: Yüz safhası.
şafha-i rûy-ı 'araqnâk: Terli yüzün safhası.
şafha-i şafvet-nümâ-yı 'arız-ı dildâr: Sevgilinin yanağının temiz safhası.
şafvet: Safvet. Saflık, temizlik.
sağ: Sağ. Diri, canlı.
sâgar: İçki kadehi.

sâgar-ı hûrşîd: Güneşin kadehi.
sâgar-ı 'işret: İşret kadehi.
sâgar-ı lutf: Lütuf kadehi.
sâgar-ı miñnet: Sıkıntı veren içki kadehi.
sâgar-ı peymân: Söz verme kadehi.
sâgar-ı peymâne: Söz verme kadehi.
sâgar-ı şahbâ: Şarap kadehi.
sâgar-ı serşâr: Dolu kadeh.
sâgar-ı serşâr-ı nezâket: Nezaket dolu kadeh.
sâgar-ı zer: Altın kadeh.
sâha: Saha.
sâha-i mehtâb: Ayın sahası.
şahb: Sahabe, ashab.
şahbâ: Şarap.
şahbâ-yı gül-fâm: Gül renkli şarap.
şahbâ-yı la'l-i yâr: Yârin şarap gibi kırmızı dudağı.
şahbâ-yı meserret: Sevinç veren şarap.
şâhib: Sahip.
şâhib-i nâm u nişân: Nam ve nişan sahibi.
şâhib-başıret: Basiret sahibi.
şâhib-hüsn: Güzellik sahibi.
şâhib-kırân: Her zaman muvaffak olan ve üstünlük kazanan hükümdar.
sâhir: Sihir yapan, büyücü.
sâhir-i mekkâr: Hileci büyücü.
sâhir-i mu'ciz-beyân: Mucize sözlü büyücü.
şahn: Orta, meydan. Sahne.

şahn-ı bâğ: Bahçe sahnesi.
şahn-ı beyâbân: Çöl sahnesi.
şahn-ı gülistân: Gül bahçesi sahnesi.
şahn-ı gülşen: Gül bahçesi sahnesi.
şahn-ı 'işret: İşret sahnesi.
şahn-ı kebâb: Kebap sahnesi.
şahn-ı sîne: Sinenin ortası.
şahn-ı vişâl: Kavuşma sahnesi.
şahrâ: Sahra. Çöl.
şahrâ-güzîn-i vahşet: Vahşet sahrasını seçen, çölde oturan.
şahrâ-yı feyz-âbâd-ı sevdâ: Sevdanın feyiz dolu sahrası.
şaht: Sert, katı. Güç, zor. Sağlam, güçlü.
şaht-beste: Sağlam bağlı.
şaht-ı dil-sûzân: Katı gönül yakanlar.
şaht-ı germ-i âh u zâr: İnleyip ağlamanın çok kızgınlığı.
sâ'id: Mesud, mübarek, bahtiyar.
sâ'id-i pür-dâğ: Çok yaralı kol.
sâ'id-i şâf: Saf, temiz kol.
sâ'id-i sîm: Gümüş gibi kol.
sâ'il: Sual eden, soran.
sâķ: Bir şeyin aslı. İncik.
sâķ-ı bilûrîn: Billur renkli incik.
sâķ-ı felek-i atlas: Atlas feleğinin (Arş) aslı.
şaķın-: Sakınmak.
sâķî: Saki. Sulayan, sucu. İçki sunan.
sâķî-i bezm-i 'işret: İşret meclisinin sucusu.

sâķî-i devrân: Devranın sucusu.
sâķî-i nâ-mihrbân: Sevimsiz sâķî.
sâķin: Sakin. Oturan.
sâķin-i beytü'l-hüzün: Hüzün evinin sâķini.
sâķin-i бүт-hâne: Puthanede oturan.
şakla-: Saklamak.
şal-: Salmak.
sâl: Yıl.
sâl-i cedîd-i meymenet-efzâ: Meymenetli (çok bereketli) yeni yıl.
sâl-i ferruh: Çok uğurlu yıl.
şalâ: Namaza davet için çağırma. Minarede okunan salavat, dua.
şalâh: İyilik.
şalâh-ı hâl: İyilik hâli.
şalât: Namaz.
şalât-ı pencgâhî: Beş vakit namaz.
şalât ile selâm: Salât ile selâm.
sâlik: Süluk eden.
Sâm u Nerîmân: Sam ve Neriman.
sâmân: Servet, zenginlik. [ser ü sâmân: can ve mal]
sâmân-ı 'uşşâķ: Âşıkların serveti.
şan-: Sanmak.
saña: (sen) Sana.
Şan'an: Şeyh Sanan.
şanem: Put. Çok güzel olan.
şanem-i mâh-rû: Ay yüzlü sanem.
şanem-i nâzende: Nazlı sanem.
şanem-i seng-dil: Taş yürekli sanem.
şanevber: Çam fıstığı.
şânî: İkinci.
şanki: Sanki.

şar-: Sarmak.
 sarây-ı hüsn: Güzellik sarayı.
 şarf: Sarf etme, harcama. Masraf, gider. Fazl.
 şarf-ı nakd-i ser ü sâ mân: Servet nakdini harcama.
 şarf-ı pîç ü tâb-ı sûz: Yakıcı sıkıntı sarf etme.
 şarf-ı reh-i intizâr: Bekleme yolunun fazileti.
 şarıl-: Sarılmak.
 şarîr: Cızırtı, gıcırtı.
 şarîr-i hâme-i rengin-edâ: Renkli edalı (üslup) kalemin cızırtısı.
 şat-: Satmak.
 şavm: Oruç.
 şavma'a: Hücre.
 şavt: Ses.
 şavt-ı hezâr-ı zâr: İnleyen bülbülün sesi.
 sa'y: Çalışma.
 sa'y-ı bâtil-ı dünyâ: Dünyanın bâtıl işlerine çalışma.
 şayd: Av.
 şayd-ı mürğ-ı dil-i bî-bâl: Kanatsız gönül kuşunun avı.
 şayd-bend: Avlamak.
 şaydgâh: Avlık.
 şaydgâh-ı hüsn: Güzelliğin avlığı.
 sâye: Gölge.
 sâye-i dîvâr: Duvarın gölgesi.
 sâye-i serv-i hırâmân: Salınarak yürüyen servinin gölgesi.

sâye-i serv-i kâd-ı dildâr: Sevgilinin selvi boyunun gölgesi.
 sâye-efgen: Gölge düşüren (koruyan).
 sâye-güster: Sâye salan (koruyan).
 sâyeâsâ: Gölge gibi.
 sâyeveş: Gölge gibi.
 şayyâd: Avcı.
 şayyâd-ı çeşm: Göz avcısı.
 sâz: Çalgı aleti.
 sâz-ı âyîn-i gürûh-ı zâhidân: Zahitler topluluğunun ayininin sazı.
 sâzende: Çalgıcı.
 sâziş: Anlaşma.
 sâzkâr: Uygun, muvafık.
 sebeb: Sebep.
 sebkat: Geçme, ilerleme.
 sebû: Testi.
 sebû-yı hâtır: Gönül testisi.
 sebû-yı hâtır-ı mestân: Sarhoşların gönül testisi.
 sebû-yı kalb: Kalp testisi.
 sebû-yı kalb-i pür-teşvîş: Çok bulanık kalbin testisi.
 sebûk-mağzâne: Ahmakçasına.
 sebûk-rûhî: Hafif ruhluluk.
 Laubalilik.
 sebz: Yeşil, yeşil renkli.
 sebze: Sebze.
 sebze-hîz: Sebze kaldıran.
 sebze-i âb-ı beķâ: Bekâ suyunun sebzesi.
 sebze-i hâtî: Hattın (el yazısı) sebzesi.

sebze-i kevşer: Kevser ırmağının sebzesi.
sebze-i nev-ḥîz-i ter: Yeni çıkmış taze sebze.
sebzezâr: Yeşillik bahçesi.
sebzezâr-ı ḥaṭṭ: Hattın bahçesi.
sebzezâr-ı ḥaṭṭ-ı ḥod-rû: Kendi yüz hattının bahçesi.
seccâde: Üzerine secde edilen sergi.
secde: Secde.
secde-i dergâh-ı Yezdânî: Allah'a ait dergâhın secdesi.
sedd: Set.
sedd-i râh-ı 'azm: Azim yolunun seti.
sedîd: Doğru. Muhkem, metin.
sefer: Sefer.
sefid: Ak, beyaz.
seḥâ vü bezl: Cömertlik ve bolluk.
seḥâb: Bulut.
seḥâb-ı 'âṭîfet: Sevgi bulutu.
seḥâb-ı faşl-ı Nîsan: Nisan ayı faslının bulutu.
seḥâb-ı feyz: Feyiz bulutu.
seḥâb-ı қаһr u miḥnet: Kahır ve mihnet bulutu.
seḥâvet: Cömertlik.
seher: Seher.
sehergâh: Seher vakti.
seḥḥâr: Sihirbaz. Çok aldatıcı.
seḥḥâre: Sihirbaz.
sehî: Doğru, düz.
sehî-ḳad: Uzun, düz boy.

sehî-ḳadd-i ḳıyâmet-hîz: Kıyamet koparan düzgün boy.
sehî-serv: Düz servi.
sehî-serv-i çemen-pîrâ: Bahçeyi süsleyen uzun servi (sevgili).
sehî-serv-i dil-ârâ: Gönül süsleyen uzun servi (sevgili).
sehî-serv-i ḥırâmân: Salınarak yürüyen uzun servi (sevgili).
sehî-serv-i ḳad: Uzun, düz servi gibi boy.
sehv: Sehv. Yanlış.
selâm: Selâm. Selâmet, emniyet, sulh.
semâvî: Semâ ile ilgili. Semâya ait.
semen: Baha. Kıymet, değer. Yasemin.
semen-i 'arîz: Yasemin gibi yanak.
semen-i ruḥsâr: Yasemin gibi yüz.
semensây: Yasemin gibi.
semenzâr: Yasemin bahçesi.
semenzâr-ı 'izâr: Yanağın yasemin bahçesi.
semend: Çevik ve güzel at.
semend-i ḥüsn-i iḳdâm-ı belîğ: Belagat sahibi edibin öne çıkan çevik atı.
semend-i 'işve: İşvenin atı.
semender: Masal hayvanı, büyük kertengele.
semîn: Değerli, kıymetli, pahalı.
semmûr: Samur.
semt-i bağı-yı tuğyân: Azgınlık, serkeşlik semti.

sen: Sen. Tekil ikinci şahsı gösterir.
 sencileyin: Senin gibi.
 sencîde: Tartılmış, ölçülmüş.
 sencîde-i mîzân-ı nigâh-ı inşâf: İnsaf
 bakışının ölçüsüyle ölçülmüş.
 sencîde-i mîzân-ı sipihr: Asuman
 terazisinde tartılmış.
 sened: Senet.
 sened-i ıtlâk: Boşama, serbest
 bırakma senedi.
 seng: Taş.
 seng-i cefâ: Cefa taşı.
 seng-i fesân: Bileği taşı.
 seng-i istiğnâ: İstiğna taşı.
 seng-i 'itâb: Azarlama taşı.
 seng-i râh: Yolun taşı.
 seng-i ta'n: Kötüleme taşı.
 seng-bârân: Taş yağmuru.
 seng-bârân-ı gâm: Gamin taş
 yağmuru.
 seng-dil: Taş yürekli.
 seng-endâz-ı gâdr: İncitici
 merhametsizlik.
 seng-pâre: Taş parçası.
 sengîn: Taştan yapılmış
 sengîn-dil: Taşlaşmış kalp.
 sengsâr: Taşlık yer.
 sengsâr-ı şîşe-i nâmûs u nâm:
 Namus ve nam şişesinin taşlık yeri.
 ser: Baş, tepe, uç, nihayet.
 ser-i bî-mağz: Akılsız baş.
 ser-i cânâne: Sevgilinin başı.
 ser-i dîvâr: Duvarın başı.
 ser-i kûy: Köyün başı.

ser-i mû: Kılın ucu.
 ser-i râh: Yolun başı.
 ser-i şûrîde: Perişan, âşık baş.
 ser-âgâz-ı sühân: Sözün başı.
 ser-â-pâ: Bir uçtan bir uca. Baştan
 ayağa kadar.
 ser-â-ser: Baştan başa.
 ser-beste: Başı bağlı.
 ser-bülend: Başı yüksek. Yüce.
 ser-bülend-i bahâ: Fiyatın yükseği.
 ser-bülend-i nâz: Nazın yücesi.
 ser-bürehne: Başı kabak.
 ser-cümle: Hepsi, tamamı.
 ser-çeşme: Çeşme başı. Pınar.
 ser-çeşme-i mihr-i dırağşân:
 Parlayan güneşin doğduğu yer.
 ser-dâde-i hâmûn: Sahranın baş
 göstermesi.
 ser-dâde-i sevdâ-yı maḥabbet:
 Muhabbet sevdasının baş
 göstermesi.
 ser-der-hevâ: İstekli.
 ser-der-hevâ-yı ḥüsn: Güzelliğin
 havasında.
 ser-efgende: Başını eğen.
 ser-efgen-i ḥarâb-ı nâz: Nazdan
 perişan olup baş eğen.
 ser-efgen-i teslîm: Teslim olup baş
 eğen.
 ser-encâm: Başa gelenler.
 ser-firâz: Başını kaldıran.
 ser-fürû: Baş eğme. İtaat. Mütezellil
 olan.
 ser-fürû-âverde: Zillate düşmüş.

ser-gerdân: Başı dönmüş. Şaşkın.

ser-germ: Kızgın, öfkeli. Neşeli, sarhoş, mest.

ser-germ-i ta'n: Kötülemenin kızgını.

ser-germ-i zevk-i 'işret: İşret zevkinin sarhoşu.

ser-geşte: Sersem. Şaşkın. Hayret eden.

ser-geşte-i fıkır-i muhâl: Muhal fıkırın şaşkını.

ser-geşte-i hayret: Hayret sersemi.

ser-girân: Başı ağır. Çok sarhoş.

ser-girân-ı nahvet: Kibir, gurur sarhoşu.

ser-ḥadd-i Bağdâd: Bağdat sınırı.

ser-ḥoş: Sarhoş, mest.

ser-ḥôş-ı keyfiyyet: Keyifli madde sarhoşu.

ser-ḥôşî-i keyfiyyet: Keyifli maddenin sarhoş edici özelliği.

ser-keş: Serkeş. Kafa tutan. İnatçı.

ser-keş-i nâz: Nazın serkeşi.

ser-maṭla'ı ebrû: Kaşın çıktığı yerin başı.

ser-mâye: Sermaye. Ana para.

Hayat, ömür.

ser-mâye-i ârâm u şekîb: Sabır ve rahatlık sermayesi.

ser-mâye-i cân: Can sermayesi.

Hayat.

ser-mâye-i fevz ü zafer: Zafer ve kurtuluş sermayesi.

ser-mâye-i germiyyet-i bâzâr-ı tesellâ: Tesellî pazarının sıcaklığının sermayesi.

ser-mâye-i ḥaḳîḳat: Hakikatin sermayesi.

ser-mâye-i iḳdâm u imkân: İmkan ve çalışıp ilerlemenin sermayesi.

ser-mâye-i şad derd-i ser: Yüz baş derdinin sermayesi.

ser-meclis-i mey: İçkinin baş meclisi.

ser-meşḳîr-i nuṭṭ: Konuşma taliminin örneğini tutan.

ser-meşḳ-i cefâ: Cefa taliminin örnek yazısı.

ser-nigûn: Başsağı olmuş. Bahtsız.

ser-pençe-i dâm-ı mükâfât: Mükafat tuzağının gücü.

ser-pençe-i ḥâr: Dikenin gücü.

ser-pençe-i müjgân: Kırpiklerin gücü.

ser-pençe-i zülf-i perîşân: Dağınık saçın gücü.

ser-rişte-i sevdâ: Sevda emaresi.

ser-rişte-i sûd u ziyân: Kâr ve zararı dile getirme.

ser-tâbe-pâ: Baştan ayağa kadar.

ser-tâbe-ser: Baştan başa.

ser-tâ-pâ: Baştan ayağa kadar.

ser-te-ser: Baştan başa.

ser-yâr-ı girişme: Cilveli baş sevgili.

ser ü sâ mân: Zenginlik.

serd: Soğuk. Düşünce izhar etmek.

serd-i ḥasret: Hasreti dile getirme.

serîr: Taht.

serîr-i mîşr-ı 'izzet: İzzet şehrinin tahtı.

serşâr: Dopdolu. Çok fazla, haddinden ziyâde, aşkın taşkın. serşâr-ı neşât: Sevincin çok fazlası. serşâr-ı şahbâ-yı meserret: Sürur kadehinin dolusu.

serşâr-ı zevk: Zevkin çok fazlası.

serv: Servi. Boyu, endâmı serviyi andıran sevgili.

serv-i bâğ: Bağın servisi.

serv-i bâlâ: Yüksek servi.

serv-i bâlâ-kâmet: Uzun boylu servi (sevgili).

serv-i bâlâ-rev: Yüksekten giden servi (sevgili).

serv-i çemân: Bahçenin servisi.

serv-i çemen: Bahçenin servisi.

serv-i hırâmân: Nazlı nazlı salınan servi (sevgili).

serv-i hoş-endâm: Hoş endamlı servi (sevgili).

serv-i hoş-reftâr: Hoş yürüyüşlü servi (sevgili).

serv-i mevzûn: Düzgün servi (sevgili).

serv-i nâz: Yeni yetişmiş servi (sevgili).

serv-i nev-reste: Yeni yetişmiş servi (sevgili).

serv-i ra'nâ: Güzel servi (sevgili).

serv-i revân: Salınarak yürüyen servi (sevgili).

serv-i sehî: Düz, doğru servi (sevgili).

serv-i sehî-bâlâ: Düzgün boylu servi (sevgili).

serv-i sehî-kadd-ı hırâmân: Salınarak yürüyen yüksek boylu servi (sevgili).

serv-i sehî-kâmet: Yüksek boylu servi (sevgili).

serv-i ser-bülend: Baş yüksek, yüce servi (sevgili).

serv-i ser-firâz: Baş kaldıran, benzerlerinden üstün olan servi (sevgili).

serv-i ser-mâye-nişâr-ı reh-i aşhâb-ı güzîn: Seçkin ashabın yoluna sermaye saçan servi (Hz. Peygamber).

serv-i sîm-endâm: Beyaz endamlı servi (sevgili).

serv-i Süheyl: Süheyl yıldızı gibi yüksek servi (sevgili).

serv-i şîve-berg-i belâ: Belanın işve yapraklı servisi (sevgili).

serv-kadd: Servi boylu (sevgili).

serv-kâmet: Servi boylu (sevgili).

server-i cem'-i rusûl: Bütün resullerin önderi.

ses: Ses.

sev-: Sevmek.

şevâb: Sevap.

sevâd: Karaltı. Karanlık. Yazı karalama. Ekseri insanlar.

sevâd-ı bây: Zengin insanlar.

sevâd-ı haţţ-ı şubh-ı hüsn: Güzellik
sabahının yazısının siyahlığı.
sevâd-ı hüküm-i haţ-ı ser-nüvişt: Alın
yazısının (kader) hüküm yazısı.
sevâd-ı hüsn: Güzellüğün yazısı.
sevâd-ı ism-i a'zam: İsmi Azam
yazısı.
sevâd-ı leşker-i haţ: Yazı askerinin
siyahlığı.
sevâd-ı şâm: Akşam karanlığı.
sevâd-ı şehir: Şehrin insanları.
sevdâ: Sevda. Aşk. Arzu. Kara, siyah.
sevdâ-yı gam: Gam sevdası.
sevdâ-yı haţţ: Siyah yazı.
sevdâ-yı Leylâ: Leyla'nın sevdası.
sevdâ-yı Leylâ-yı hayâl: Hayâl
Leylasının sevdası.
sevdâ-yı ser-i zülf: Saçın ucunun
siyahlığı.
sevdâ-yı zülf: Saçın siyahlığı.
sevdâ-yı zülf-i yâr: Sevgilinin saçının
siyahlığı.
sevdâ-zede: Sevdalı.
sevdâ-zede-i zülf-i siyehkâr:
Günahkâr saçın sevdalısı.
sevin-: Sevinmek.
seyl: Sel.
seyl-âb-ı çâr-mevce-i tûfân: Dört
tarafтан gelen tufan gibi sel suyu.
seyl-âb-ı eşk-i çeşm-i hasret: Hasret
gözünün göz yaşının sel suyu.
seyl-i bî-zinhâr: Sakınmaz (alıp
götüren) sel.
seyl-i eşk: Göz yaşı seli.

seyl-i eşk-i çeşm-i giryân: Ağlayan
gözün gözyaşı seli.
seyl-i merhamet: Merhamet seli.
seyl-i sirişk: Göz yaşı seli.
seyl-i şûr-engîz-i çeşm-i eşk-bâr:
Göz yaşı döken gözün gürültülü
seli.
seyl-i şûr-engîz-i tûfân: Tufan gibi
gürültülü sel.
seyr: Seyir. Yürüyüş. Gezme.
Yolculuk. Bakma.
seyr-i bâğ: Bağın seyri.
seyr-i bülend ü pest: Yüksek ve alçak
seyir.
seyr-i çemenzâr: Bahçenin seyri.
seyr-i gül-geşt-i 'izâr: Yanağın gül
seyrinde tenezzüh.
seyr-i gülsitân: Gül bahçesinin seyri.
seyyâr: Seyyar, gezen.
seyyârân: Gezginler.
seyyâre: Gezen.
sez-: Sezmek.
sezâ: Uygun.
sezâvâr: Lâyık olan. Sezâ.
sezdûr-: Sezdirmek.
şıbyân: Çocuk.
şiddîka-i şânî: En yakın dost. İkinci
Ebûbekir.
şıdk: Doğruluk.
şifâhân: İsfahan şehri.
şifat: Sıfat.
şihhat: Sağlık, sıhat.
sık-: Sıkamak.
sıkıl-: Sıkılmak.

sıklet: Ağırılık, yük. Sıkıntı.
şimâh: Kulak.
şimâh-ı 'âşık: Âşığın kulağı.
şınık: Kırık. Kırılmış. Mahzun.
sırr: Sır.
sırr-ı nihân: Gizli sır.
şiyâm: Oruç.
sızla-: Sızlamak.
sîb: Elma.
sîb-i rengîn: Elma renkli.
sîb-i zenaâdân: Elma gibi güzel çene.
sihâm: Oklar.
sihâm-ı kavş-ı gerdûn: Dönen feleğin okları.
sihâm-ı sîne: Sineye saplanan oklar.
sihr: Sihir. Büyü.
sihr-i çeşm-i siyeh: Siyah gözün büyü.
sihr-i helâl: Helâl olan sihir. Büyüleyici güzellikteki söz.
Sikender: İslâm tarihinde daha çok efsanevî şahsiyetiyle tanınan Makedonya kralı.
sil- süpür-: Silmek süpürmek.
silsile: Silsile. Zincir.
silsile-cünbân: Zincir sallayan.
sîm: Gümüş.
sîm-endâm: Gümüş endamlı.
sîm-ten-i reng: Teni gümüş renkli.
sîm ü zer: Gümüş ve Altın.
sîmîn: Gümüşten.
sîmîn-sâk: Gümüş bacaklı.
sîmîn-ten: Gümüş tenli.

sîmâ: Sima, yüz.
simsâr: Tellal. Aracı.
simsâr-ı kalem: Kalem simsarı.
Sîmurg: (Anka) Otuz kuş. İslâm tasavvuf ve sanatında anka veya sîmurg, halk arasında zümrüdüanka adlarıyla anılan efsanevî kuş.
sîne: Sine. Göğüs. Kalp.
sîne-i bedr-i münîr: Dolunayın sinesi.
sîne-i hûrşîd: Güneşin sinesi.
sîne-i mecrûh: Yaralı kalp.
sîne-i pür-hâr-ı hâr: Çok dikene maruz kalmış olan sine.
sîne-i şad çâk: Yüz parça olmuş kalp.
sîne-i şâf: Saf, temiz kalp.
sîne-çâk: Kalbi yaralı.
sîne-çâk-i şevk-ı ruh-ı hoş-nümâ: Hoş görünümlü yavaş şevkiyle kalbi yaralanmış olan (âşık).
sipehkârî: Askerlik.
sipehkârî-i baht-ı tîre: Kara bahtın askerliği.
siper: Siper.
sipih: Gök, sema, asuman. Kader, baht.
sipih-i a'zam: Yüce sema.
sipih-i bedr-veş-i kec-medâr: Tersine dönmüş bahtın seması.
sipih-i kec-rev: Ters dönmüş talih.
sipih-i kînever: Kinci kader.
sipih-i nâz: Nazın seması.
sîr-âb: Sulu. Taze, körpe.
sirâyet eyle-: Yayılmak, geçmek.

sîret: İç hâl. Ahlâk.
sîret-i gülğûn-nümâ: Gül gibi güzel ahlâk.
sirişk: Göz yaşı.
şîr ü şadâ-yı 'andelîb: Bülbülün coşkun sesi.
sitâre: Yıldız.
sitâre-i tâlî': Şans yıldızı.
sitâyîşkârî: Medih. Övücülük.
sitâyîşkârî-i la'l: Kırmızı dudağın medhi.
sited: Alma, alış.
sitem: Sitem. Eziyet, cefâ, zulüm, haksızlık.
sitem-i gerdiş-i gerdûn: Feleğin dönüşünün sitemi.
sitem-pîşe: Zulmü âdet edinmiş.
sitem-zedegân-ı ra'îyyet: Zulme uğramış olanlar.
siyâh: Siyah. Günah.
siyâhkârî: Günahkârlık.
siyâhkârî-i müjgân: Günah işleyen kirpikler.
siyâhkârî-i tarrâr-ı zülf-i şeb-gîr: Gece uyumayan saçın yankesici günahkârı.
siyeh: Siyah. Kara.
siyeh-dil: Kara kalpli.
siyehkâr: Günah işlemiş, suçlu.
siyehkârî: Suçluluk.
siyehkârî-i düzd-i gânze: Hırsız gamzenin işlediği suç.
siyeh-mest-i şarâb-ı nâz: Siyah mestli naz şarabı.

siyeh-nüvis-i kitâb-ı humâr-ı ye's: Ümitsizlik hastalığının kitabının kara yazısı.
siyeh-rûz: Kara günlü. Bahtsız.
siyeh-rûz-ı firâk: Firakın talihsizi.
siyeh-rûz-ı gâm: Gamın talihsizi.
siyyemâ: Özellikle, bahusus.
şoḥbet: Sohbet.
şoḥbet-i dûşîne: Dün geceki sohbet.
şoḥbetü'n eñsesin al-: Sohbeti sonuna kadar etmek.
şol-: Solmak.
soñra: Sonra.
şor-: Sormak.
şoy-: Soymak.
söndür-: Söndürmek.
söyle-: Söylemek.
söz: Söz. [söz aç-: Söz açmak; söz geçür-: Söz geçirmek; söz götür-: Söz taşımak]
su: Su. [suyın bul-: Yüz suyunu bulmak]
su dîbâsı: Su dibası. Su halısı.
su'âl: Sual, soru.
su'âl-ı gânze: Gamzenin sualı.
sû-be-sû: Yer yer.
şubḥ: Sabah. Sabah vakti. Tanyeri.
şubḥ-ı emel: Emelin tanyeri.
şubḥ-ı girîbân: Elbise yakasının tanyeri gibi beyazlığı.
şubḥ-ı 'îd: Bayram sabahı.
şubḥ-ı ümmîd: Ümit sabahı.
şubḥveş: Sabah vakti gibi.
suç: Suç.

şûd: Kâr.
şûd u ziyân: Kâr ve zarar.
şûdâger: Tüccâr.
şûdâger-i nâz: Naz tâciri.
şudûr: Sâdır olma, meydana gelme.
şûfî: Sofu. Tasavvuf ehli.
şûhte: Softa. Medrese talebesi.
şûhte-i bî-ķarâr: Karasız softa.
şulh: Barış. Rahatlık.
sultân: Sultan.
şun-: Sunmak.
şun': Yapmak. Eser.
şunagör-: Sunmak.
sûr: Şenlik, düğün, ziyâfet.
sûr-ı cünûn: Deliler bayramı.
şurâhî: Sürahi.
şûret: Suret, dış görünüş. Yol, tarz.
Resim. Yüz, surat.
şûret-i âhîr: Başka suret.
şûret-i didâr-ı leţâfet: Güzel yüzün sureti.
şûret-i didâr-ı nezâket: Nezaket yüzünün sureti.
şûret-i dîvâr: Duvarın yüzü.
şûret-i hamyâze-i hırmân: Mahrumiyet musibetinin sureti.
şûret-i hüsn-i hayâl: Güzel hayâlin sureti.
şûret-i hüsn-i şâf: Saf güzelliğin sureti.
şûret-i pâk: Pak, temiz yüz.
şûret-i ruhsâr-ı tesellâ: Tesellî yüzünün sureti.
şûret-i ümmîd: Umutun sureti.

şûret-i yâr: Sevgilinin sureti.
şûret-i zâhir: Dış suret.
şûret-nümâ: Suret gösteren. Hâsıl olan. Vücut bulan.
şûret-perest: Surete tapan.
şûret-perestân: Surete tapanlar.
şûret-peżîr-i rûy-ı merâm: İstek yüzünün suretini bulan.
şûret-tırâz-ı kill-k-i ezel: Suret süsleyen ezel kalemi (kader kalemi).
şûretâ: Sureten. Zâhiren.
suţurlâb: Usturlap.
suţurlâb-ı sipîhr: Semanın usturlabı.
su'ûd: Yükselmek. Mübarek.
sûy: Taraf, cihet, yön.
sûy-ı cânân: Sevgilinin tarafı.
sûz: İstirap, acı.
sûz-ı âh-ı hasret: Hasret âhının acısı.
sûz-ı aşķ: Aşk ıstırabı.
sûz-ı derûn: İç acısı, keder.
sûz-ı güdâz: Yanıp yakılma.
sûz-ı hasret: Hasretin acısı.
sûz-ı nihân: Gizli ıstırap.
sûz-ı şevķ-ı 'ârız-ı yâr: Sevgilinin yanağının şevkinin yakıcılığı.
sûz-ı şevķ-ı şu'le-i hüsn: Güzelliğin parıltısının şevkinin yakıcılığı.
sûziş: Yakan, yakıcı.
sûznâk: Yakıcı. Dokunaklı.
sûz u güdâz: Yanıp yakılma.
sûz u güdâz-ı âteş-i hasret: Hasret ateşinin yakıcılığı.
sûz u güdâz-ı şevķ: Şevkin yakıcılığı.
sûz u sâz: İstirap ve inleyiş.

sûzân et-: Yakmak.
sûzen: İğne.
sûzen-i müjgân: İğne gibi kirpikler.
sübha: Tesbih.
sübha-i şad dâne: Yüz taneli tesbih.
Sübhânî: Allah ile ilgili.
sücûd: Secdeler.
südde: Kapı, eşik.
südde-i iclâl: Azamet kapısı.
sûhan: Söz.
sûhan-âferîn: Söz beğenen.
sûhan-perdâzî: Söz açıcılık.
sûhan-sâz: Söz söyleyen.
Süheyl: Güney yarım kürede yer alan büyük ve parlak bir yıldız.
Canopus.
sükkân: Sakinler. Halk.
sükkân-ı Bağdâd: Bağdat halkı.
sükker: Şeker.
sükûn: Durgunluk. Sessizlik. İç huzuru.
Süleymân: Hz. Dâvûd'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber.
sümûm: Zehirler.
sümûm-ı berg-rîz-i hicr: Ayrılığın yaprak döken zehirleri.
sümûm-ı zehr-i hicr: Ayrılığın helâk edici ıstırabının zehri.
sünbül: Sümbül. Saç kıvrımı, zülûf.
sünbül-i çemenistân: Bahçenin sümbülü.
sünbül-i jûlîde: Dağınık sümbül.
sünbül-i zülûf: Sümbül gibi saç.

sünbül-deste-i zülûf-i perîşân: Perişan saçın sümbül destesi.
sünbül-rişte-i gîsû-yı şeb-bûy: Sümbül ipli şebboy saç.
sür-: Sürmek.
sürh: Kırmızı. Kırmızı başlık.
sürh-reng: Kırmızı renkli.
sürh-rûy-ı inf'âl: Teesürün kırmızı yüzü.
sürhî-i reng-i hicâb: Hicap renginin kırmızılığı.
sürme: Sürme.
sürûd: Şarkı, türkû, nağme.
sürûd-ı bülbül-i gül-geşt-i ma'nâ: Mânâ gül bahçesinin bülbülünün nağmesi.
sürûr: Sürur. Sevinç.
sürûr-ı sûr: Düğün, eğlence sevinci.
sürûr-ı sûz-ı sâz-ı şoḥbet: Sohbetin tatlı yakıcı süruru.
sürül-: Sürülmek.
süvâr: Binici.
süveydâ: Siyahlık.
süveydâ-yı dil: Kalbin siyahlığı.
Ş
şâd: Şen.
şâd-âb: Sulu. Taptaze.
şâd-merc: Aşırı sevinmekten gelen ölüm.
şâdmân: Sevinçli.
şâd u ḥurrem: Şen ve sevinçli.
şafaḳ: Şafak.
şafaḳ-gûne: Şafak renkli, kızıl.
şâfi: Şifa veren.

şâh: Padişah.
şâh-ı cihân: Cihan padişahı.
şâh-ı çemen: Bahçenin padişahı
(bülbül).
şâh-ı hûbân: Güzellerin şâhı
(sevgili).
şâh-ı hüsn-i 'âlemgîr: Âlemi
kaplayan güzelliğin şâhı.
şâh-ı kişver-i bî-dâd: Adaletsiz
memleketin padişahı.
şâh u gedâ: Padişah ve köle.
şâhâne: Şâha ait, şâhla ilgili. Çok
mükemmel.
şâh-bâz: İri ve beyaz bir doğan cinsi.
Kahraman, yiğit.
şâh-bâz-ı evc-i nâz: Nazın zirvesinin
sahbazı.
şâh: Dal, budak.
şâh-ı bî-şemer: Meyvesiz dal.
şâh-ı gül: Gülün dalı.
şâh-ı gülbün-i sır-âb-ı şîve: İşvenin
taze fidanının dalı.
şâh-ı gül-i bî-hâr: Dikensiz gülün
budağı.
şâhid: Sevgili. Mahbûbe, güzel.
Bilen, tanıyan.
şâhid-bâzân: Güzel oynatanlar.
şâhid-i aşk: Aşk mahbûbesi.
şâhid-i bâzâr: Pazar mahbûbesi.
Orta malı hayâsız kadın.
şâhid-i câvîd: Genç sevgili.
şâhid-i gül: Gül gibi güzel (sevgili).
şâhid-i hüsn: Güzelliğin güzeli.

şâhid-i Leylâ-yı maḥabbet:
Muhabbet Leylasının güzeli.
şâhid-i ma'na: Mânâ güzeli.
şâhid-i maṭla'-ı ebrû: Kaşın
matlağının güzeli.
şâhid-i vaşl: Kavuşmanın güzeli.
şâhin: Doğana benzer avcı kuş.
şahne-i şehir: Şehrin emniyet
memuru.
şâhsâr: Dallı budaklı yer. Koruluk.
şâhsâr-ı gülbün-i gülzâr: Gül
bahçesinin gül fidanı dolu koruluğu.
şâ'ir: Şâir.
şâ'ir-i meşhûr: Meşhur şâir.
şâkird: Talebe.
şâkirdî: Talebelik.
şâlî: Tiftikten yapılmış ince kumaş.
şâm: Akşam.
şâm-ı gam: Gam akşamı.
şâm-ı ğarîbân: Ölüm akşamı.
şâm-ı miḥnet: Sıkıntı çekilen akşam.
şâm-ı târe-rûzân: Kara günlerin
akşamı.
Şâm: Şam vilayeti.
şân: Şan.
şân-ı hüsn: Güzelliğin şanı.
şâne: Tarak.
şâneâsâ: Tarak gibi.
şâneveş: Tarak gibi.
şarâb: Şarap.
şarâb-ı kevşer-i âb-ı ḥayât: Hayat
suyunun kevser şarabı.
şarâb-ı la'l: Kırmızı dudağın şarabı.
şarâb-ı luṭf: Lütfun şarabı.

şarâb-ı nâz: Nazın şarabı.
şarâb-ı vaşl: Kavuşmanın şarabı.
şart: Şart.
şart-ı fermân: Fermanın şartı.
şart-ı maḥabbet: Muhabbetin şartı.
şart-ı mürüvvet: İnsaniyetin şartı.
şart-ı vefâ: Vefânın şartı.
şast: Okçu yüzüğü.
şast-ı nâz: Nazın yüzüğü.
şavk: Işık, parıltı.
şâyân: Münasip, lâıyk.
şâyed: Şayet.
şâyeste: Şayan, uygun.
şâyeste-i levḥ-i ruḥ-ı şâf: Saf yanağın levhasına uygun.
şâyeste-i taḥsîn-i ehl-i ṭab': Tabiat ehlinin beğenmesine uygun.
şâygân: Uygun. Bol.
şeb: Gece.
şeb-i 'ışret: İşret meclisinin gecesi.
şeb-i ḳadr: Kadir gecesi.
şeb-i mâhtâb: Mehtaplı gece.
şeb-i rûz: Gündüzün gecesi.
şeb-bûy: Turpgiller familyasından, özellikle geceleri kokusu etrâfı kaplayan, güzel kokulu, değişik renkli çiçekler açan, dik saplı süs bitkisi.
şeb-bûy-ı perçem: Perçemin şebboyu.
şeb-gîr: Gece uyumayan.
şeb-gîr-i zülf: Zülfün gece uyumayanı.
şeb-heme-şeb: Her gece.

şeb-nem: Şebnem. Gece nemi, rutubet.
şeb-nem-ârâ: Şebnem bezeyen.
şeb-nem-i sirişk: Göz yaşının şebnemi.
şeb-nem-i ter-dâmen: Namussuzun şebnemi.
şeb-nem-rîz-i şerm: Utanma şebnemi dökten.
şeb-nem-zede: Şebnemli.
şeb-nem-zedeveş: Şebnemli gibi.
şeb-zindedâr: Geceleri ihyâ eden, uyumayıp bir işle veya ibâdetle meşgul olan (kimse).
şeb-zindedâr-ı ḥasret-i câvîd: Ebedî hasretin âbidi.
şeb-zindedâr-ı şevḳ-ı dîdâr: Yüzün parıltısının gece uyumayanı.
şebistân: Yatak odası.
şecâ'at: Yiğitlik, kahramanlık.
şedîd: Şiddetli.
şefâ'at: Şefaât.
şeffâf: Şeffaf.
şefḳat: Şefkat.
şeftalu: Şeftali.
şegâb: Fitne uyandıran, fitne.
şeh: Şâh. Sevgili.
şeh-i 'âlî-cenâb: Yüce padişah.
şeh-i bî-dâd-kâr: Adaletsiz iş gören sevgili.
şeh-i gerden-firâz-ı 'işve: İşveyle gerdan kaldıran sevgili.
şeh-i ḥüsn: Güzelliğin padişahı.

şeh-i iklîm-i hüsn ü nâz: Güzellik ve naz memleketinin şâhı.
şeh-i mülk-i 'atâ: İhsan mülkünün şâhı.
şeh-i nahvet: Kibirin şâhı.
şehâ: Ey şâh. Ey sevgili.
şeh-bâl-ı zülf: Zülfün kuş kanadının uzun tüyleri gibisi.
şeh-bâz: Şahbaz. Çevik, becerikli. Yiğit, kahraman.
şeh-bâz-ı hüsn: Güzelliğin şahbazı.
şeh-bâz-ı melâhat: Güzelliğin şahbazı.
şeh-bâz-ı tegâfûl: Bilmezlikten gelmenin şahbazı.
şehâdet: Şahitlik.
şehâmet: Zekâ ile berâber olan cesâret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.
şehd: Bal.
şehd-i la'l: Dudağın balı.
şehd-i şifâ: Şifâ balı.
şehd-rîz-i sühan: Sözün balını akıtan. Ağzından bal damlayan (kimse).
şehen-şâh-ı cihân: Cihanın padişahı.
şehîd: Şehit.
şehîd-i aşk: Aşkın şehidi.
şehîd-i gam: Gam şehidi.
şehîd-i hançer-i hûn-h^vâr: Kan içici, zalim hançerin şehidi.
şehîd-i hançer-i nâz: Nazın hançerinin şehidi.
şehîd-i maḥabbet: Sevginin şehidi.

şehîd-i miḥnet: Sıkıntının şehidi.
şehîd-i tîğ-ı gamze: Gamze okunun şehidi.
şehlâ: Tatlı şaşı. Çok güzel.
şehlâlan-: Çok güzel bakmak.
şeh-levendâne: Güzeli, boylu poslu gence yakışır vaziyet.
şeh-levend-i nâz: Nazın güzeli.
şeh-per: Kuş kanadının en uzun tüyü.
şehr: Şehir.
şehvâr: Şahlara lâyık olan iri tâneli inci.
şeker: Şeker.
şeker-bâr: Şeker saçan. Tatlı.
şeker-bâr-ı tesellâ: Tesellî şekerini saçan.
şeker-çînî-i vuşlat: Vuslat şekerini toplayan.
şeker-ḥand: Tatlı gülüşü.
şeker-ḥand-ı leb: Dudağın tatlı gülüşü.
şeker-ḥand-ı leb-i şîrîn-i yâr: Yârin şirin dudağının tatlı gülüşü.
şeker-rîz: Şeker saçan. Pek tatlı.
şeker-rîz-i güftâr: Sözün pek tatlısı.
şeker-şiken: Tatlı söz söyleyen. Hoşsohbet.
şekîb: Sabır, tahammül.
şekîbâ: Sabırlı.
şekîb-i 'âşık-ı zâr: İnleyen âşıkın sabrı.
şekker: Şeker.
şekker-ḥâ: Tatlı söz söyleyen.

şekkerîn: Şekerli, tatlı.

şekl: Şekil.

şekvâ: Şekva. Şikayet.

şekve: Şikayet.

şekve-i hicrân: Ayrılık şikayeti.

şekve-rîz: Şikayet saçan. Sızıldanan.

şem': Mum.

şem'-i 'arîz: Yanağın mumu.

şem'-i behcet: Sevincin mumu.

şem'-i bezm-efrûz: Meclisi

aydınlatan mum.

şem'-i bezm-i hüsn: Güzellik

meclisinin mumu.

şem'-i çeşm-ârâ: Göz süsleyen

mumun ışığı.

şem'-i encümen: Meclisin mumu.

şem'-i fûrûğ-ı ruh-ı cânân:

Sevgilinin yanağının parlak mumu.

şem'-i fûrûzân: Parlayan mum.

şem'-i hamûş: Sessiz yanan mum.

şem'-i hüsn: Güzelliğin mumu.

şem'-i meclis-i 'irfân: İrfan

meclisinin mumu.

şem'-i mihr-âşâr: Güzellik saçan

mum.

şem'-i nigeş-sûz-ı cemâl: Güzelliğin

göz yakan mumu.

şem'-i ruhşâr: Yanağın mumu.

şem'-i rûy-ı yâr: Yârin yüzünün

mumu.

şem'-i şeb-ârâ: Gece süsleyen,

ışıklandıran mum.

şem'-i şebistân: Yatak odasının

mumu.

şem'-i şebistân-ı hayâl: Hayâl
odasının mumu.

şem'-i tecellâ: Tecellî mumu. İlahî
nur.

şemîm: Hoş koku.

şemîm-i kâkül: Kakülün hoş
kokusu.

şemîm-i zülf-i müşğîn: Misk gibi
kokan zülfün hoş kokusu.

şemme: Bir defa koklamak.

şemme-i bûy-ı vefâ: Vafânın hoş
kokusu.

şeng: Neşeli.

şeng ü şûh: Neşeli ve şûh.

şer ü şûr: Gürültü ve şamata.

şer': Şeriat. Kanun.

şer'-i vefâ: Vefânın kanunu.

şerbet: Şerbet.

şerbet-i la'l: Dudağın şerbeti.

şerbet-i luţf: Lütfun şerbeti.

şeref: Şeref.

şerer: Kıvılcım.

şerh: Şerh. İzah.

şerh-i gülşen-i râz: Sırrın gül
bahçesinin şerhi.

şerm ü hicâb: Utanma ve perde.

şerm: Utanma.

şermende: Utanmış.

şerm-reng: Utanma renkli, kırmızı.

şermsâr: Utangaç, mahcup.

şermsâr-ı haţţ: Mahcup yüz.

şetâret: Sevinç.

şevk: Şevk. Sevinç. Parıltı.

şevk-ı dîdâr: Yüzün şevki.

şevk-ı ğonca-i la'l: Kırmızı goncanın şevkı.
 şevk-ı kıadd: Boyun şevkı.
 şevk-ı la'l-i şîrîn: Tatlı dudağın şevkı.
 şevk-ı leb-i yâr: Yârin dudağının şevkı.
 şevk-ı nûş-ı leb-i la'l: Kırmızı dudağı (şarap) çekmenin şevkı.
 şevk-ı ruhsâr: Yanağın şevkı.
 şevk-ı rûy: Yüzün şevkı.
 şevk-ı teşrîf-i hayâl: Hayâlin teşrifinin şevkı.
 şevk-ı vuşlat: Kavuşmanın şevkı.
 şey: Şey.
 şeyâtîn: Şeytanlar.
 şeydâ: Şeyda.
 şeyh: Şeyh, yaşlı.
 şeyh-i 'azîm: Büyük şeyh.
 şeyh-i girân-cân: Ağır canlı şeyh.
 şeyh ü sıbyân: Yaşlı ve genç.
 şî'âr: İz, alamet. Âdet, yol, usûl.
 şifâ: Şifâ.
 şifâ-yı 'âşık: Âşığın şifâsı.
 şifte: Divane.
 şifte-i 'aşk: Aşkın delisi.
 şihâb: Kıvılcım.
 şihâb-ı recm: Gök taşı kıvılcımı.
 şikâf: Yarık. Yırtık.
 şikâf-ı çîn-i şâm-ı zülf: Siyah saçın kıvrımının yarığı.
 şikâf-ı pîrehen: Elbisenin yırtığı.
 şikâr: Av.
 şikâyet: Şikâyet.

şikâyet-gûne: Şikâyet tarzı.
 şikem-ğ^{vâr}: Boğazına düşkün.
 şiken: Büklüm, kıvrım.
 şikenc: Büklüm, kıvrım.
 şikenc-i hâlka-i gül-dâm-ı zülf-i şayd-bend: Avcı zülfün gül tuzağının halkasının kıvrımı.
 şikenc-i kâkül: Kakülün kıvrımı.
 şikenc-i küleh: Külahın büklümü.
 şikenc-i tûrra: Saçın kıvrımı.
 şikenc-i tûrra-i tarrâr: Yankesici saçın kıvrımı.
 şikenc-i zülf-i yâr: Yârin zülfünün kıvrımı.
 şikeste: Kırık.
 şikeste-per: Kırık kanatlı.
 şimdi: Şimdi. [şimden girü: Bundan böyle]
 şimşâd: Şimşir ağacı. Sevgilinin boyu.
 şimşîr: Şimşir ağacı. Kılıç.
 şimşîr-i berrân: Keskin kılıç.
 şimşîr-i cevher: Değerin, mayanın kılıcı.
 şimşîr-i kaçâ: Kazanın kılıcı.
 şimşîr-i nâz: Nazın kılıcı.
 şimşîr-i yâr: Yarin şimşir boyu.
 şimşîr ü teber: Kılıç ve balta.
 şîr: Süt. Aslan.
 şîr ü şeker: Süt ve şeker.
 şîr-efgen: Aslan salan.
 şî'r: Şiir.
 şî'r-i perîşân: Perişan, dağınık şiir.
 şîrîn: Tatlı.

şîrîni-i güftâr: Tatlı söz, sözdeki şirinlik.

şîrîni-i güftâr-ı tesellâ: Tesellî sözünün şirinliği.

şîrînkâr: Şirin işli.

şîrînkârî-i kilk: Kalemin güzel yazma hassası.

şîrîn-mezâk: Şirin zevkli.

şirk: Şirk.

şîşe: Şişe.

şîşe-i dil: Gönül şîşesi.

şîşe-i hâtır: Hatır şîşesi.

şîşe-i kalb: Kalp şîşesi.

şîşe-i mey: Mey şîşesi.

şitâb: Çabukluk, acele.

şitâb-âlûde: Acele eden, seğirtip koşan.

şîve: Güzellerin insana hoş gelen ve gönül fetheden tavrı, naz, edâ, işve. Tarz, tavır.

şîve-i âşâr-ı kilk-i hoş-nigâr: Hoş çizen kalemin izlerinin işvesi.

şîve-i âşâr-ı leâfet: Nezaket eserlerinin işvesi.

şîve-i çeşm-i füsûnger: Büyücü gözün işvesi.

şîve-i güftâr: Sözlerin işvesi.

şîve-i i'câz: İ'cazlı söyleyiş tarzı.

şîve-i kıadd: Boyun işvesi.

şîve-i mümtâz: Seçkin işve. Kendine has tarzı olan.

şîve-i nâ-dân: Cahilin işvesi.

şîve-i reftâr: Yürüyüşün işvesi.

şîve-i ta'lîm-i istiğnâ: İstiğna öğretmenin tarzı.

şîve-i zülf: Zülfün işvesi.

şöhret: Şöhret.

şöhret-i âvâze: Nâmın şöhreti.

şöhret-i bâzâr: Pazarın şöhreti.

şöhret-i bâzâr-ı girişme: Cilve pazarının şöhreti.

şöhret-i şûr-ı aşk: Aşkın şamatasının şöhreti.

şöhret-şî'âr: Şöhreti âdet edinmiş.

şöyle: Şöyle. Şuna benzer. Şu şekilde.

şu: Şu. Yerini tuttuğu uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.

şu'â: Işın.

şu'â-ı şu'le-i hüsn: Güzelliğin alevinin şu'ı.

şu'bede: (şa'bade) Hüner gösteren. Hokkabaz.

şuğl: İş, meşgale.

şuğl-ı aşk-ı yâr: Yârin aşk işi.

şûh: Şûh. Serbest ve neşeli tavırlı, işveli, cilveli (kadın). Neşeli, kıvrak.

şûh-ı 'arbede-cû: Arbede arayan şûh.

şûh-ı bî-pervâ: Pervasız şûh.

şûh-ı çâr-ebrû: Dört kaşlı (delikanlı) şûh.

şûh-ı dil-ârâ: Gönlü süsleyen şûh.

şûh-ı dil-ârâm: Gönlü dinlendiren şûh.

şûh.

şûh-ı dil-ârâm-ı gül-izâr: Gül

yanaklı gönül dinlendiren şûh.

şûh-ı dil-âzâr: Gönül inciten şûh.

şûh-ı dildâr: Sevgili şûh.
 şûh-ı füsûnger: Büyücü şûh.
 şûh-ı gonca-leb: Gonca dudaklı şûh.
 şûh-ı hoş-ķabâ: Güzel giyimli şûh.
 şûh-ı kem-nigâh: Kötü bakışlı şûh.
 şûh-ı melek-sîmâ: Melek yüzlü şûh.
 şûh-ı sebz-pûş: Yeşil örtülü şûh.
 şûh-ı şîrînkâr: Hoş tavırlı şûh.
 şûh-ı tecâhül-pîşe: Cahilliği huy edinmiş şûh.
 şûh-ı zevķ-i renc: Hışım zevkinin şûhu.
 şûh-çeşm: Şûh gözlü.
 şûh-edâ: Şûh edâlı.
 şu'le: Alev. Işık, parıltı.
 şu'le-i âteş-i cân: Can ateşinin ışıķı.
 şu'le-i âvâz: Avazın (ses) ışıķı.
 şu'le-i cevvalê: Hareketli şule.
 şu'le-i cevvalêveş: Hareket edercesine parıltı.
 şu'le-i dîdâr: Yüzün şulesi.
 şu'le-i mihr-i cemâl-i bâ-kemâl: Kemâldeki güzelliğın güzel şulesi.
 şu'le-i mihr-i ruh: Yanağın güzel şulesi.
 şu'le-i ruhşâr: Yanağın parıltısı.
 şu'le-rîz: Alev saşan.
 şûr: Şamata, gürültü.
 şûr-ı ķumrî: Kumru kuşunun niyazı.
 şûr-engîz: Şamata çıkaran.
 şûr-engîz-i düşnâm ü 'itâb: Azarlama ve sövme şamatası çıkaran.
 şûr u şeğab: Şamata ve fitne.

şûrîde: Tutkun, âşık.
 şu'ûr: Şuur.
 şühedâ: Şehitler.
 şükûfezâr: Çiçeklik.
 şükûfezâr-ı behîşt: Cennetin çiçekliğı.
 şükûh: Azamet, ululuk, cemâl.
 şümâr: Sayı. Sayma.
 şümâr-ı encüm: Yıldız sayma. Gece uyuyamama.
 şümâr-ı hâtır-ı yârân: Sevgililerin hatırını sayan.
 şüphe: Şüphe.
 şütür gürbe: Deve ile kedi. İyi ile kötü.
 T
 tâ: Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağâ katar (Genellikle dek, değin, kadar, beri vb. ile kullanılır).
 tâ-be-key: Ne zamana kadar.
 tâ-key: Ne vakte kadar.
 ta'ab: Yorgunluk. Sıkıntı, eziyet.
 ta'addüd: Birden fazla olma.
 ta'alluk it-: Taalluk etmek, ait olmak, ilişığı olmak.
 ta'alluk: İlişik, ilgi, bağ.
 ta'allül: Yalandan bahâneler bularak bir işten kaçınma.
 tâ'at: Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma. İbadet, takva.
 tâb: Güç, kuvvet. Tâzelik, tarâvet. Sıcaklık, hararet. Işık, parıltı.

tâb-ı 'arız: Yanağın parlaklığı.
tâb-ı 'aşk: Aşkın harareti.
tâb-ı haţţ-ı müşğîn: Siyah hattın parlaklığı.
tâb-ı niķâb-ı şerm ü hayâ: Utanma ve hayâ örtüsünün sıcaklığı.
tâb-ı ruh: Yanağın ışığı.
tâb-ı ruhşâr: Yanağın parlaklığı.
tâb-ı rûy: Yüzün parlaklığı.
tâb-ı rûy-ı pür-fürûğ: Işık saçan yüzün parlaklığı.
tâb-ı rûy-ı rengîn: Güzel yüzün parlaklığı.
tâbân: Parlak, ıııklı.
tâbdâr: Parlak, ıııklı.
tâbende: Parlayan, parlak.
tâb u ţarâvet: Tazelik ve körpelik.
tâb-âver: Güç yetiren, tahammül eden, dayanan.
ţab': Huy, mizaç, karakter, yaratılış.
ţab'-ı âteş-hûy-ı cânân: Sevgilinin yakıcı tabiatı.
ţab'-ı berhem-zede: Karışık tabiat.
ţab'-ı mevzûn: Düzgün karakter.
ţab'-ı pâk: Temiz yaratılış.
ţab'-ı şafâ: Huzurlu tabiat.
ţab'-ı şerîf: Şerefli tabiat.
ţab'-ı şûh: Neşeli tabiat.
ţab'ât: Bir varlığın tabii özelliklerinin bütünü. Bir kimsenin davranışlarına yön veren yaratılış, huy, meşrep, mizaç.
ţabîb: Tabip. Doktor.
ţabîb-i bî-amân: Amansız tabip.

ţabîb-i bî-mürüvvet: Mürüvvetsiz, insaniyetten uzak tabip.
ţabîbân: Tabipler.
ţabi'î: Doğal.
ta'bîr: Tâbir. İfade, anlatım. Söz. Deyim.
tâ'bîr-i tırâzende: Süsleyici söz.
ta'bîr-i vaşf: Vasfın ifade edilmesi.
ta'cîl: Acele ettirme. Hızlandırma.
ta'cîl-i nuvîd-i fevz ü nuşret: Zafer ve muzafferiyet haberini hızlandırma.
tâcir-beççe: Tüccar çocuğı.
ţafra: Büyükleme.
taşîl: Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama.
taşîl-i maķâl: Ayrıntılı söz söyleme.
ţâğıt-: Dağıtmak.
taħammül: Tahammül. Dayanma gücü.
taħammül-i ğam: Gamın tahammülü.
taħammül-sûz: Tahammülü yakan, tüketen.
taħayyül: Hayâlde canlandırma.
taħdîş: Şükür ve teşekkür ile bildirmek. Görülen iyiliğı herkese söylemek.
taħdîş-i ni'met: Nimetin şükrünü herkese söylemek.
taħiyyât: Selâmlar. Duâlar. Manevî hayat hediyeleri.
taħmîn: Aşğı yukarı bir fikir söylemek.

taḥrîk: Harekete geçirme.
taḥrîk-i bâd-ı şubḥ: Sabah
rüzgârının harekete geçirilmesi.
taḥrîm: Haram kılma, haram sayma,
yasaklama.
taḥrîr: Yazı yazma, kaydetme.
taḥşîl: Toplama, alma. Öğrenim.
taḥşîl-i âb u tâb: Güzelliğin tahsili.
taḥşîl-i kâm: Lezzetin tahsili.
taḥşîl-i me'âl: Mefhumun (yüksek
ilim) tahsili.
taḥsîn: Alkışlama. Aferin.
taḥşîş ü efrâd: Hususiyet ile ayırma.
taḥşîş: Ayırmak, mahsus kılmak.
taḥte: İnce madenî levha.
taḥte-i dükkân-ı sihr: Sihir
dükkânının levhası.
taḥte-i kâfûr: Kâfûr (beyaz) tahta.
ṭâ'ir: Uçan. Kuş.
ṭâ'ir-i kudsî: Kudsî kuş.
ṭâ'ir-i ma'nâ: Manâ kuşu.
ṭâḳ: Kemer. Kubbe. Kümbet. Saray.
ṭâḳ-ı ebrû: Kaş tâkı, kemer
biçiminde kaş.
ṭâḳ-ı ebruvân-ı fitne-bâr: Fitneci
kaşların tâkı.
ṭâḳ-ı iltifât-ı yâr: Sevgilinin
iltifatının tâkı.
ṭâḳ-ı şâhâne: Pâdişahın sarayı.
ṭâḳ-ı ṭâḳat-ı gebr ü müselmân:
Mecusî ve Müslümanın sarayının
tâkı.
ṭâḳ-: Takmak.
ṭâḳat: Güç, kuvvet, derman.

ṭâḳat-i güftâr: Söz söyleme gücü.
ṭâḳat-i tâb: Gücün kuvveti.
taḳdîm: Verme, sunma. Tanıtma.
taḳdîr-i Rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın
takdiri.
taḳlîd: Taklit.
taḳrîb: Takrîb. Yaklaştırma.
taḳrîbî: Yaklaşık.
taḳşîr: Kusur, hata, kabahat, suç.
Günah.
taḳşîr-i zülf: Zülfün kusuru.
taḳvâ: Takva.
taḳvîm: Takvim.
taḳvîm-i necm-i baht u iḳbâl: Baht
açıklığı yıldızının takvimi.
ṭal'at: Yüz, çehre, güzel yüz.
ṭâlî: Tulû eden, doğan. Tâlih. Baht.
ṭâlib: Talep eden. İsteyen.
ṭâlib-i mes'ele-i vuşlat: Kavuşma
meselesini isteyen.
ṭâlî-i aḡyâr: Rakiplerin tâlihi.
ṭâlî-i bed-kâr: Kötülerin tâlihi.
ṭâlî-i bî-meze: Mezesiz tâlih.
ṭâlî-i Es'ad: Esad-ı Bağdâdî'nin
tâlihi.
ṭâlî-i mes'ûd: Mutlu tâlih.
ta'lik: Asma, asılma.
ta'lîm: Öğretim.
ta'lîm-i şîve: İşvenin öğretimi.
tâm: Tamam. Kusursuz olmak,
bütün olmak.
tamâm: Tamam.
ṭa'm: Tat. Lezzet.

ta'm-ı gül-şekker: Gül tatlısının lezzeti.
tambûr: Tambur. Telli çalgı.
tambûr-ı pür-şûr-ı nevâ: Çok ses çıkaran tambur.
ta'mîm: Umuma yayma. Genelge.
tâ'mîr: Tâmir. Onarma.
tâ'mîr-perdâz-ı kühen: Eskileri tâmir edip yenileyen usta.
ta'n: Kınama, ayıplama, yeme, zemmetme.
ta'ne: Söyme, çekiştirme, yeme, zemmetme.
ta'ne-i hüssâd: Kıskananların ayıplaması.
tannâzâne: Alaycı bir şekilde.
tanẓîr: Tanzir. Benzetmeye çalışma.
târ u mâr: Perişan, darmadağın.
tarab: Coşkunluk, sevinç ve şenlik. Ferah.
târâc: Yağma.
târâc-ı tegâfûl: Bilmezlikten gelerek, gafletle yapılan yağma.
taraf: Taraf.
taraşşud: Tarassut. Gözleme.
tarâvet: Tazelik.
tarâvet-i gül-i rûy: Yüzün gülünün tâzeliği.
tarf: Bakış. Taraf. Kenar, uç.
tarf-ı binâgûş: Kulak memesinin ucu.
tarf-ı gîsû: Saçın ucu.
tarf-ı gülşen: Gül bahçesinin kenarı.
tarf-ı külâh: Külâhın ucu.

tarf-ı rûy: Yüzün kenarı.
tarh: Vaz etmek. Yerleştirmek.
Kurma, tertip ve tanzim etme.
tarh-ı bezm-i ülfet: Dostluk meclisi kurma.
tarh-ı bünyâd: Temel atma.
tarh-ı ğazel: Gazel tertip etme.
tarh-ı hoş-kumâş-ı hüsn: Güzelliğin güzel kumaşını ortaya koyma.
tarh-ı nev-îcâd: Yeni icat vaz etme.
târ: İp, iplik. Tel.
târ-ı kâkûl-i müşğîn-kemend: Güzel kokulu saçın kâkûl ipi.
târ-ı tambûr: Tamburun teli.
târ-ı tûl-i emel: Uzun ömür teli.
târ-ı zûlf-i yâr: Sevgilinin saçının teli.
târîh: Tarih.
târîhî: Tarihe mâl olmuş.
târîk: Terk eden.
tarîk: Yol.
tarîk-ı 'aql: Aklın yolu.
târîk-i hâne-i dil: Gönül evinin yolu.
târîkî: Karanlık.
târîkî-i hicrân: Hicranın karanlığı.
ta'rîz: Dokunaklı söz söyleme. Söylenmek istenen şeyi, zarif bir şekilde bir nükte ile tam tersini söyleyerek anlatma sanatı.
tarrâr: Yankesici, hırsız.
tarrâr-ı turra: Hırsız turra, saç.
tarz: Tarz. Üslup. Yol.

tarz-ı şîve-i refât: Cilveli yürüyüş tarzı.
tarz-ı tâze: Tâze tarz, üslup.
taşavvur: Zihinde şekillendirme.
Tahayyül etme. Düşünce, niyet.
taşdi': Baş ağrıtmak, can sıkma, rahatsız etme.
taşdik': Doğrulama. Onaylama.
taşdi'-serâ: Can sıkısı söyleyen.
taşdi'-serâ-yı 'andelîb-i hâme-i pür-gû: Çok söyleyen kalem bülbülünün rahatsız etmesi.
taştîr: Yazı yazma. Satırlar meydana getirme.
taşvîr: Bir şeyi söz veya yazı ile anlatmak. Resim yapmak.
Görebildiğimiz ve hissedebildiğimiz şeyleri bize gösterebilecek veya hariçte vücudu olmayan fakat hissedilen şeyleri duyurabilecek meleke.
taş: Taş. [taş dik-: Taş koymak]
tat: Tat.
Tatar: Tatar halkından olan kimse.
tatâyîb: Birinin gönlünü hoş etme, ona karşı iyi davranma.
tav': İsteyerek yapma, gönül hoşluğuyla yapma.
tav'-ı h'vâhiş: Aşırı istekle yapma.
tavk': Gerdanlık.
tavk'-ı girîbân: Elbise yakasının gerdanlığı.
tavr: Tavır.
tâvus: Tavus. Kuş.

tâvus-ı Cennet: Cennetin tavusu.
tâvus-ı hoş-refât: Hoş yürüyüşlü tavus.
tâvus-ı hüsn: Güzelliğin tavusu.
tayan-: Dayanmak.
ta'yin: Tayin. Belli etme. Atama.
tayy it-: Üzerinden geçmek, aşmak, katetmek. Ortadan kaldırmak, çıkarmak.
taẓallüm: Sızlanma, şikayet etme.
tâze: Tâze.
tâze-nahl-i nâz: Nazın tâze fidanı.
tâze vü ter: Tap tâze.
ta'ẓîm: Ululama.
taẓmîn: Başka bir şâire âit bir mısra veya beyti kimin olduğunu belirterek kendi şiirinde tekrarlama.
tebâh: Harap etme, yıkma.
tebâşîr: Müjde. Başlangıç.
tebessüm: Tebessüm.
tebşîr: Müjde.
tebşîr-i zafer: Zafer müjdesi.
tecâhül: Bilmezlikten gelme, bilmiyormuş gibi görünme.
tecâhül-pîşe: Cahil görünmeyi huy edinmiş.
tecâvüz: Saldırma, hücum etme.
teceddüd: Yenilenme.
tecellâ: Tecellî.
tecellî: Görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme. Kader, tâlih.
tecellî-gede: Tecellî yeri.
tecellîzâr-ı hüsn ü ân: Güzelliğin tecellî yeri.

tecellüd: Yalandan kendini kuvvetli ve cesur gösterme. İnâat etme.

tecessüm: Cisim peyda etme.

Canlanma, göz önüne gelme, görünme.

tecrîd: Soyma, soyulama. Ayırma.

tedâbîr: Tedbirler.

tedâbîr-i umûr-ı mülk: Dünya işlerinin tedbiri.

tedbîr: Tedbir. Bir şeyde muvaffakiyet için lâzım gelen hazırlık.

te'emmül: İyice, etraflıca düşünmek. Derin derin düşünmek.

teferrüs eyle-: Sezme, farkına varıp anlama, firâset ve zekâ ile sezinleme.

tefe'ül eyle-: Fal tutma. Hayra yorma, uğur sayma.

tefevvuk: Üstün olma.

tefvîz: Bırakma. Her işini Allah'a bırakma ve O'nun yaptığı her şeyi gönül hoşluğu ile karşılama.

tegâfûl: Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme, bilmiyor görünme, kendini gâfil gösterme.

tegâfûl-pîşe: Tegâfûl huyly.

tehâlûk: Bir şeye erişmek için büyük bir istekle atılma, büyük bir arzu ile can atma.

tehdîd: Tehdit.

tehevvür: Korkaklık.

tehî-dest: Eli boş.

teh-nümâ: Dip gösteren.

tek: Tek. bir. Gibi. Yeter ki, el verir ki.

teķâbûl: Karşılama. Yüz yüze gelme.

tekâpû: Seyirtme.

tekâsül: Tembellik, üşenme, gevşeklik, kayıtsızlık.

teķâ'ud: Emekli. Emekliye ayrılama.

teķâzâ: Başa kakma. Zorlayarak isteme, talep, istek, arzu.

tekdîr: Kederlendirme. Azarlama.

tekellûf ber-ţaraf: Gösteriş bir tarafa atma.

tekellûf: Gösteriş, özentî, yapmacık.

tekellüm: Konuşmak. Söylemek.

teklîf: Teklif.

teklîf-i vaşl: Kavuşama teklifi.

tekrâr: Tekrar.

tekye: Tekke. Dayanma, güvenme, îtimat etme.

tekye-dâde-i mihrâb-ı şîve: İşve mihrabının tekke vergisi.

tekyegâh: Dayanılacak yer. Tekke.

tekyegâh-ı pîr-i hîred: Akıllı şeyhin tekyesi.

tel: Tel.

telaķķum: Parçalayıp lokma yapıp yutma. Karın gurultusu.

telâş: Telaş.

telâş-ı hicr: Ayrılığın telaşı.

telâş-ı ķurb: Yakınlığın telaşı.

telâş-ı ser-encâm: Âkıbetin telaşı.

telâş-ı vaşl: Kavuşmanın telaşı.

telķ: Acı.

telķ-kâm: Acılı. Dertli.

telh-kâm-ı lâ-y-ı heves: Heves
tortusunun dertlisi.
telkîn: Telkin. Fikir aşılama.
telkîn-i fesâd: Fesâdın telkini.
temâşâ: Seyretme, izleme. Gezme.
temâşâgâh: Seyir yeri. Dünya.
temâşâgâh-ı hüsn-i şun'-ı Yezdân:
Cenâb-ı Hakk'ın sanatının
güzelliğinin seyir yeri.
temâşâ-yı cemâl: Cemâlin temaşası.
temâşâ-yı çemen: Yeşillığın
temaşası.
temâşâ-yı ruh: Yanağın temaşası.
temâşâ-yı ruh-ı yâr: Yârin yanağının
temaşası.
temâyül: Meyl etmek. Bir tarafa
eğilmek.
temennâ: Minnettar olma.
temennâ-yı tebessüm: Tebessüm
temennâsı.
temevvüc birle: Dalgalanma ile.
temkîn: Ağır başlılık. Vakar, izzet.
ten: Ten.
ten-i âsân: Kolay ten.
ten-i bîmâr: Hasta ten.
ten-i bî-tâb: Zayıf, güçsüz ten.
ten-i bî-tâkat: Takatsiz ten.
ten-i fersûde: Bozulmuş ten.
ten-i rencûr: Dertli ten.
ten-i zâr: İnleyen ten.
ten-dâde-i şabr: Sabrın ten vergisi.
tenâsüb: Tenasüp. Uygun ve güzel
oran. Aralarında anlam bakımından
ilgi bulunan iki veya daha çok

kelimeyi bir arada kullanma
şeklindeki edebî sanat.
tenâ'um: Nîmet ve bolluk içinde
bulunma.
tenâvül: Yeme, içme.
tenâzur: Birbirine bakma.
tenbâkû: Tömbekü. Bir bütün
çeşidi.
tenbîh ile îkâz: Tenbih ve ikaz.
tenbîh: Gafletten uyandırma. Sıkı
ikaz etme.
tenezzül it-: Tenezzül etmek.
tenfis: Nefeslendirme.
teng: Dar. Sıkıntılı.
teng-i sükker: Tatlı dar yer (ağız).
teng-i şeker-bâr-ı luţf: Lütuf şekeri
döken dar yer.
teng-i şeker-bâr-ı nezâket: Nezaket
şekeri döken dar yer.
teng-i şeker-bâr-ı tesellâ: Tesellî
şekeri döken dar yer.
teng ü târ: Sıkıntılı.
tengnâ: Dar yer. Mezar.
tengnâ-yı dîl: Gönlün darlığı.
tengnâ-yı sîne: Sinenin darlığı. Kalp
sıkıntısı.
tenhâ: Issız. Tek başına, yalnız.
tennûr-ı tûfân: Tufanın ateşi.
tenşîs: Tedkik ederek karar verme.
tenvîr: Aydınlatma.
ter: Ter. Yaş, rutuber. Tâze.
ter-dâmen: Eteği rutubetli.
ter-dimâğ: Dimağı rutubetli. Mest.

ter-dimâğ-ı neş'e-i serşâr: Dolu kadehin neşesinden mest olmuş.
tercemân: Tercüman.
tere: Tere.
terek-ârâm: Raf süsleyen.
terennüm: Şarkı söyleme.
terennüm-sâz: Şarkı söyleyen.
teres: Pezevenk anlamında küfür sözü.
tereşşuh: Sızma, sızıntı yapma.
terğîb: İsteklendirme.
terhîb: Korkutma, yıldırma.
terk: Terk.
terle-: Terlemek.
tersân: Korkan.
tertîb: Tertip.
te'sîr: Tesir. Etki. Etkileme.
te'sîr-i âh-ı dil-ḥurûş-ı ḥasret: Hasretin gönül coşkunluğunun âhının tesiri.
te'sîr-i nuṭṭ: Nutkun tesiri.
te'sîr-i siḥr-i çeşm-i efsûnkâr: Efsunlu gözün sihrinin tesiri.
te'sîr-i yâr: Yârın etkisi.
te'sîr-i zülf: Zülfün etkisi.
teşâdüf: Tesadüf.
tesellâ: Tesellî.
tesellî: Tesellî.
teselsül: Teselsül. Zincirleme.
tesettür: Tesettür. Örtünme.
teşhîr: Büyüleme. Zaptetme.
teşhîr-i dil-i aḥbâb: Ahbabın gönlünü zaptetme.

teskîn: Rahatlandırma. Sükûnet verme.
teslîm: Kabul etme.
teslîm-i kefi-î gamze-i cellâd: Cellatın gamzenin eline teslim olma.
tesliyet: Avutma. Tesellî verme.
teşbîh: Teşbih. Benzetme.
teşhîş: Teşhis. Bilme. Canlandırma.
teşhîş-i 'illet: Hastalığın teşhisi.
teşhîş-i zihn: Zihnin teşhisi.
teşmîr: Sıvama. Büyük bir gayretle teşebbüs etme.
teşne: Susamış. Çok istekli, çok hevesli, çok arzulu.
teşne-i leb-i mey-gûn: Kırmızı dudakların teşnesi.
teşne-dil-i şevk: Şevkin çok heveslisi.
teşne-i hicrân: Hicranın teşnesi.
teşne-leb: Susamış.
teşne-leb-i nûş-ı câm-ı la'l: Kırmızı şarap içmenin zevkine susamış.
teşrîf: Şeref verme, şereflendirme. Bir yere buyurma.
teşrîf-i nâz: Nazın gelişi.
teşrîh: Şerh etme. Açma, izah etme.
teşrîk: Ortak etme.
tevâlî: Arkası kesilmeden devam etme, birbiri ardından gelme.
tevâzu': Alçak gönüllülük, kibirli olmama, gösterişsiz olma.
tevbe: İşlediği bir hatâdan, suç veya günahı pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.

teveccüh: Yönelme.
tevehhüm: Vehmetme. Kuruntu.
tev'em: İkiz.
tev'emân: İkizler.
tevfîk: Uygun duruma getirme,
uydurma. Allah'ın yardımı.
tevfîk-i Bârî: Allahın muvaffak
kılması.
tevkîl: Vekil etme.
tevsen: Serkeş, dik başlı at.
tevsen-i nâz: Nazın dik başlı atı.
tezâhür it-: Ortaya çıkmak.
Belirmek.
tezerv: Sülün. Sülüngillerden,
anayurdu Asya'nın ılıman bölgeleri
olarak bilinen, değişik türleri olan,
çok uzun kuyruklu, genellikle
erkeklerinin mahmuzları, gözalıcı
renkte tüyleri ve başlarında ibikleri
bulunan, eti çok beğenilen bir av
kuşu.
tezerv-ıtab': Sülün tabiatlı.
tıfl: Tıfil. Küçük çocuk. Toy,
tecrübesiz kimse.
tıfl-ı bâzî-ğûş: Şen, şakacı çocuk.
tıfl-ı debistân: Mektebin küçük
çocuğu.
tıfl-ı ħod-ser: Dikbaşlı, toy.
tıfl-ı ħod-ser-i 'âşık: Toy âşık.
tıfl-ı nâz: Şımarık çocuk.
tıfl-ı nâzûk-meşreb: Nazik meşrepli
çocuk.
tıfl-ı nev-âmûz: Acemi çocuk.
tıfl-ı nevâ-sûz: Türkü yakan çocuk.

tıfl-ı tâze: Tâze çocuk.
tıfl-ı tâze-zebân: Tâze dilli çocuk.
tıfl-ı zûd-renc-i dil-âzâr: Hatır kıran
çabuk sıkılan çocuk.
tıflân: Çocuklar.
tılısm: Tılsım. Büyü.
tılısm-ı sıhr: Sihrin büyü.
tırâş: Tıraş.
tırâz ol-: Süslenmek.
tırâz: Süs, zinet.
tırâzende: Süsleyen, donatan.
tîğ: Kılıç.
tîğ-ı bîdâr: Uyanık kılıç.
tîğ-ı cevır: Zulmün kılıcı.
tîğ-ı ħamze: Gamzenin kılıcı.
tîğ-ı ħûn-rîz: Kan dökücü kılıç.
tîğ-ı müjğân: Kirpiğin kılıcı.
tîğ-ı nigâh: Bakışın kılıcı.
tîğ-ı tîz: Keskin kılıç.
tîğ-ı zebân: Dilin kılıcı.
tîğ-i berrân: Keskin kılıç.
tîğ-i istîğnâ: Nazlanma kılıcı.
tilkilen-: Sevinmek.
tîmâr: Bakma. Tedavi etme.
tînet: Yaratılış, maya, fıtrat, hilkat.
tîr: Ok. Sevgilinin kirpiği.
tîr-endâz-ı ta'n: Kötüleme oku atan.
tîr-i 'aşk: Aşkın oku.
tîr-i cefâ: Cefânın oku.
tîr-i dil-dûz-ı kâzâ: Kazânın gönül
delen oku.
tîr-i du'â: Duanın oku.
tîr-i ħamze: Gamzenin oku.
tîr-i kâzâ: Kazânın oku.

tîr-i nâle-i pergâr: Pergelin inleyen oku.

tîre: Karanlık, kara.

tîre-rûz: Kara gün.

tîre-rûz-ı ıhasret-i şubh-ı binâgûş:
Kulak memesi fecrinin hasretinin
kara günü.

tiryâk: Tiryak. İlaç.

tiryâk-ı tesliyet: Tesellî tiryakı.

tîşe: Balta, keser.

tîşe-i bî-dâd: Adaletsiz tîşe.

tîşe-i endîşe-i dünyâ: Dünya

endişesinin tîşesi.

tîşe-i Ferhâd: Ferhad'ın tîşesi.

tîşe-i ıhasret: Hasretin tîşesi.

tîşe-i müjgân: Kirpiğin tîşesi.

toğ: Doğmak.

toğrı: Doğru.

toğrıl-: Doğrulamak.

toğundur-: Dokundurmak.

tol-: Dolmak.

tolan-: Dolanmak.

tolaş-: Dolaşmak.

toy-: Doymak.

toz kıpar-: Toz kaldırmak.

töhet: Töhet. İtham altında
olma. Suçlanma.

tûbâ: Tûbâ ağacı.

tûde: Yığın.

tûde-i hâkister: Kül yığını.

tûfân: Tufan. Çok şiddetli yağmur
ve fırtına.

tûfân-ı eşk-i çeşm-i ter: Yaşlı gözün
gözyaşı tufanı.

tuğra: Tuğra. Nişan.

tuğyân: Haddini aşma, azgınlık,
serkeşlik.

tûl: Uzunluk, boy.

tûl-i emel: Sonsuz arzu.

tu'me: Lezzet, tat.

tu'me-i leb: Dudağın lezzeti.

tur-: Durmak.

Ṭûr: Tur Dağı.

turfe: Yeni, taze, körpe.

turna teli: Turna kuşunun uzun
kuyruk tüyü.

turna: Turnagiller familyasından,
Avrupa ve Afrika'da toplu olarak
yaşayan, büyük sürüler hâlinde
göçen iri kuş.

turra: Kıvırcık saç lülesi. Saçak.

turra-ı tarrâr: Hırsız, gönül çalan
saç.

turra-ı tarrâr-ı cânân: Sevgilinin
hırsız saçı.

turra-i müşgîn-kemend: Güzel
kokulu saçın saçığı.

turra-i şeb-gerd: Siyah kıvırcık saç
lülesi.

turra-i tarrâr: Gönül çalan saç.

turra-i zülf: Zülfün kıvırcık saç
lülesi.

turunc: Portakal kabuğu renginde
olan.

turunc-ı ğabğab: Turuncu gerdan.

turunc-ı ğabğab-ı rahşân-ı yâr:
Sevgilinin parlayan turuncu gerdanı.

tırunc-ı nev-res-i bûstân: Bahçenin yeni yetişen turuncu.
tut-: Tutmak.
tûtî: Tuti. İşittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu.
tûtî-i ‘aşk: Aşk dudusu.
tûtî-i nuṭṭ: Nutuk söyleyen, konuşan dudu.
tûtî-i rengîn-maḳâl: Hoş sözlü dudu.
tûtî-i şeker-güftâr: Şeker sözlü dudu.
tûtî-i şeker-hâ: Güzel sözler söyleyen dudu.
tûtî-i şekker-edâ: Tatlı edâlî dudu.
tûtî-i şekker-hâ: Tatlı sözlü dudu.
tûtî-i şîrîn-edâ: Tatlı edalı dudu.
tûtî-i ṭab: Yaratılışı dudu.
tûtî-şîfat: Dudu sıfatlı.
tûtîveş: Dudu gibi.
tutuş-: Tutuşmak.
tûtyâ: Sürme.
tuy-: Duymak.
tuyur-: Duyurmak.
tünd: Sert.
tünd-bâd-ı ğam: Gamın sert rüzgârı.
tünd-hû: Sert mizaçlı. Huysuz.
Türk: Güzel, dilber, civan.
Türk-i şûh-çeşm: Şûh gözlü güzel.
Türk-tâz: Güzel koşuşlu. Hoş edalı.
tüvân: Güç, kuvvet, tâkat.
tüvânâ: Güçlü, kuvvetli.
U

uc: Uç.
uç-: Uçmak.
uçur-: Uçurmak.
uğra-: Uğramak.
uğrı: Hırsız.
uğrın bakış: Gizli bakış.
uğrın: Gizli.
‘uhde: Üzerine alma, yüklenme.
‘uhde-i ğam: Gamın sorumluluğu. Gam yükü.
‘uḳbâ: Öbür dünya, ahiret.
‘uḳde: Düğüm.
‘uḳde-i düşvâr: Çözülmesi zor mesele.
ulaş-: Ulaşmak.
ulaşdur-: Ulaştırmak.
ulî’l-eḳbâr: Dikkat sahipleri.
um-: Ummak.
‘ummân: Büyük deniz. Okyanus.
‘umûm: Hepsi. Tümü.
‘umûm-ı rusl: Resullerin hepsi.
umûr: İşler.
‘unşur: Unsur. Eleman, öge.
‘unşur-ı âb: Su unsuru.
unut-: Unutmak.
‘unvân et-: Şöhretini dile getirmek.
ur-: Vurmak.
urul-: Vurulmak.
‘urza: Hedef.
‘urza-i teşvîş it-: Bulandırmanın hedefi.
‘urza-i teşvîş ü hayrân: Bulandırma ve hayran etmenin hedefi.
usan-: Usanmak.

usandır-: Usandırmak.
uşûl: Tarz, metot, tertip.
uşûl-ı fâhte: Üveyik kuşunun tarzı.
‘uşşâk: Âşıklar.
‘uşşâk-ı cân-fidâ: Can veren âşıklar.
‘uşşâk-ı dil-figâr: Gönlü yaralı âşıklar.
‘uşşâk-ı zâr: İnleyen âşıklar.
uţan-: Utanmak.
uy-: Uymak.
uyan-: Uyanmak.
uyar-: Uyarmak.
uza-: Uzamak.
uzak: Uzak.
uzan-: Uzanmak.
uzat-: Uzatmak.
Ü
üftâde: Düşmüş. Düşkün, bîçare.
Âşık.
üftâdegân: Düşkünler. Âşıklar.
üftâdegân-ı hüsn: Güzelliğin düşkünleri. Âşıklar.
üftâde-i ‘aşk: Aşkın düşkünlüğü.
üftâde-i çâh-ı zenahdân: Çene çukuruna düşmüş.
üftâde-i dâmân: Eteğe düşmüş.
üftâde-i maḥabbet: Muhabbet düşkünlüğü.
üftâde-i zâr: İnleyen âşık.
ülfet: Alışma, alışkanlık. Ünsiyet, dostluk.
ümîd: Ummak. Emel. Arzu. İntizar.
Umut. Rica.

ümîd-i rûy-ı germ: Sıcak yüzün arzusu.
ümmîd: Umut.
ümmîdgâh: Umut yeri.
ümîd-i dâne-çînî-i ḥâl: Ben danesini toplama umudu.
ümîd-i dâne-çînî-i ḥâl-i ‘izâr: Yanaktaki ben danesini toplama umudu.
ümîd-i kenâr: Sevgiliye yaklaşma umudu.
ümîd-i rûy-ı nerm: Yumuşak yüze kavuşma umudu.
ümmîdvâr: Umutlu.
üns: Alışkanlık, alışma, yakınlık, ülfet, ünsiyet.
ünsiyyet: Ülfet. Yakınlık.
‘üryân: Çıplak.
üst: Üst.
üstâd: Üstat. Hoca.
üstâd-ı kabâḥat: Kabahat üstadı.
üstâd-ı ulî’l-ebşâr: Dikkat sahiplerinin üstadı.
üstele-: Üzerinde durmak, ısrar etmek.
üzre: Üzere.
üzül-: Üzülmek.
V
vâbeste: -e bağlı.
vâbeste-i şad ızırâb: Yüz ısırtaba bağlı.
vâcib: Yapılması gerekli, şart.
va‘d: Vaat. Söz verme, üstüne alma, taahhüt etme.

va‘de: Bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için tanınan zaman, mühlet, mehil. Söz verme, taahhüt, ahit.

va‘de-i ferdâ-yı kibâr: Sevgilinin yarın sözü.

va‘de-i vaşl: Kavuşma sözü.

va‘d-i vişâl: Kavuşma sözü.

vâdî: Vâdî.

vâdîd: Gözün arkası.

vâdî-i fûrkat: Ayrılık vâdîsi.

vâh: Vah.

vaḥşet: Vahşet.

vaḥşet-i fûrkat: Ayrılık vahşeti.

vaḥşet-i şevk: Neş’enin vahşeti.

vaḥşî: Vahşî.

vâ‘iz: Vâz eden. Vâiz.

vâ‘izâ: Ey vâiz.

vaḳf: Vakıf. Durdurmak.

Hareketten fâriğ olmak, hapsetmek.

vaḳf-ı âteş-i sûz u güdâz: Çok yakıcı ateşin vakfı.

vaḳf-ı dâğ-ı hırkat: Yanma eleminin vakfı.

vaḳf-ı dâğ-ı intizâr: Bekleme eleminin vakfı.

vaḳf-ı ḥasret ü efgân: Hasret ve figanın vakfı.

vaḳf-ı hayret: Hayretin vakfı.

Sürekli hayrette olan.

vaḳf-ı intizâr: Beklemenin vakfı.

vaḳf-ı maḳâm-ı hayret: Hayret makamının vakfı.

vaḳf-ı maḳâm-ı taḥsîn: Tahsin makamının vakfı.

vaḳf-ı râh-ı intizâr: Bekleme yolunun vakfı.

vâḳıf ol-: Bilmek.

vaḳt: Vakıt.

vâlâ: Yüksek. Âlî.

vâlâ-tebâr: Âlî soylu.

vâlî: Vâlî.

vâlî-i valâ-tebâr-ı hıttâ-i Dârü’s-

selâm: Bağdat memleketinin âlî

soylu vâlîsi.

vâm: Borç.

vâpesîn: Son.

var: Var.

var-: Varmak.

vâreste: Affedilmiş. Serbest.

vaşf: Vasıf.

vaşf-ı ḥüsn: Güzelliğin vasfı.

vaşf-ı ḳand-ı la‘l: Şeker gibi tatlı dudağın vasfı.

vâşıl: Ulaşan, erişen, kavuşan.

vaşl u luṭf: Kavuşma ve lütuf.

vaşl: Kavuşma.

vaşl-ı gül-i gülzâr: Gül bahçesinin gülüne (sevgili) kavuşma.

vaşl-ı yâr: Sevgiliye kavuşma.

vâye: Nasip, kısmet.

vâye-baḥş-ı âteş: Ateş nasipli.

vâyvây-ı ‘andelîb: Bülbülün telaşlı ötüşü.

vaz gel-: Vazgeçmek, feragat etmek.

vaz‘: Vaziyet, tavır, duruş, biçim.

vaz‘-ı çep-endâz: Hilekâr tavır.

vaz'-ı dil-firîb: Gönlü aldatan,
cazibeli tavrı.
vaz'-ı dil-nevâz: Gönül okşayan
tavrı.
vaz'-ı hâş: Özgün tavrı.
vaz'-ı serd: Soğuk tavrı.
vaz'-ı şütür gürbe: İyilik kötülük
tavrı (deve-kedi).
vaz' u endâm: Duruş ve endam.
vaz' u reftâr: Duruş ve yürüyüş.
Ve ġîza'l-mâ'û: (âyet). "Ve su
çekildi" Hûd, 44.
ve'y: Ve ey.
vebâl ol-: Zıyan olmak.
vech: Yüz.
vech-i tekâbü: Tezat.
vefâ: Vefâ.
vefâdâr: Vefâlı.
vefâdâr-ı hâkîkat: Hakikate bağlı
olan.
vefâkârân: Vefâlılar.
vehm ü perîşânî: Vehim ve
perişanlık.
vekâlet it-: Vekillik etmek.
velî: Ama, fakat, lâkin.
velîkin: Ve lâkin.
velvele: Velvele. Çılgılık.
velvele-i el-amân: İmdat çılgılığı.
verd: Gül.
verd-i handân: Gülen gül (sevgili).
verd-i muṭarrâ: Tâze gül (sevgili).
verd-i ra'nâ: Güzel gül (sevgili).
verd-i ter: Tâze gül (sevgili).
vesîle: Vesîle.

vezâret: Vezirlik.
vezîr: Osmanlı Devleti'nde askerî ve
idârî yetkisi olan en yüksek
rütbedeki devlet memuru, vezirlik
rütbesine sâhip kimse.
vezîr-i ma'delet-güster: Adaletli
vezir.
vezîr-i ma'deletkân: Bol bol adalet
dağıtan, adalet menbâi vezir.
vicdân: Vicdan.
vir-: Vermek.
vîrân: Viran. Yıkık, yıkılmış, harap.
Gamlı, kederli, üzüntülü.
vîrâne: Virane.
vîrânsâz: Viranelik.
vîrânsâz-ı çendîn: Bu kadar, kaç
viranelik.
vişâl: Vâsıl olma, kavuşma.
vişâl-i şâhid-i maḳşûd: İstenilen
güzele kavuşma.
vişâl-i yâr: Yârin visâli.
vuşlat: Vuslat. Kavuşma.
vücûb: Yapılması gerekli, vacip
olma.
vücûb-ı zîkr: Zikrin gerekliliği.
vücûd: Vücut.
vücûd-ı bî-naẓîr: Benzersiz, güzel
vücut.
vücûd-ı pâk: Temiz vücut.
vücûh: Yönler.
vürûd: Gelme, erişme, ulaşma,
varma.

vüs'at-âbâd-ı felek: Feleğin
sonsuzluğu.

Y

yâ: Yâ harfi. Ey!. Veyâ. [yâ gibi: Yâ
harfi gibi; yâ Ḥabîba'llâh: Ey
Allah'ın Habîbil.; yâ Rab: Ey
Allahım!.

yâ Resûla'llâh: Ey Allah'ın Resulü!]
-yâb: -bulan, -bulucu.

yaban: Çöl, sahra.

yâd: Anma, hatırlama. Hatır.

yâd-ı âlem: Âlemin yâdı.

yâd-ı çeşm-i mest-i nâ-tüvân:

Hâlsiz mest gözün yâdı.

yâd-ı la'î: Dudağın yâdı.

yâd-ı leb: Dudağın yâdı.

yâdgâr: Yâdigâr. Bir kimseyi veya
olayı hatırlatmak üzere verilen yâhut
onlardan kalan şey.

yağ-: Yağmak.

yağmâ: Zor kullanarak karşısına
çıkan şeyleri alıp kaçma, çapul,
talan.

yağmâger-i hayret-fezâ: Hayret
veren yağmacı.

yâhud: Veyâ.

yağ-: Yakmak.

yağın: Yakın.

yağış-: Yakışmak.

Ya'kûb: Hz. Yakup.

Ya'kûb-ibtilâyân-ı firâk: Hz. Yakup
gibi ayrılığa düşenler.

Ya'kûbveş: Hz. Yakup gibi.

yâkût: Değerli yakut taşı.

yalan: Yalan.

yalnûz: Yalnız.

yan: Yan. [yan gel-: Karışmadan
rahatına bakmak, yan yana: Yan
yana]

yan-: Yanmak.

yanaş-: Yanaşmak.

yañıl-: Yanılmak.

ya'ni: Yani.

yap-: Yapmak.

yâr: Yâr. Sevgili.

yâr-ı bî-agâyâr: Rakipsiz sevgili.

yâr-ı vefâdâr: Vefâlı sevgili.

yâr-ı yârân: Sevgililer sevgilisi.

yârân: Sevgililer.

yârân-ı şefkatkâr: Şefkatli sevgililer.

yara: Yara.

yara-yı güftâr: Söz yarası.

yaraş-: Yaraşmak.

yaşağ: Yasak.

yâsemen: Yasemin.

yâsemenzâr: Yaseminlik.

yâsemenzâr-ı 'izâr: Yanağın

yaseminliği.

yaş: Yaş.

yat-: Yatmak.

yâver: Yardımcı.

yavru: Yavru.

yay: Yay.

yaz-: Yazmak.

yazık: Yazık.

Ye'cûc-ı belâ: Belâ Yecücü.

yed: El.

yed-i beyzâ: Beyaz el. Hz. Mûsâ'nın,
bir mûcize isteyen kavmine ve
Firavun'a karşı göğsüne soktuğu
elini ışıık saçır halde çıkarması
şeklindeki mûcizesi ve ışıık içinde
parlayan eli.
yedi gök: Yedi kat semâ.
yedit-: Yedeğē alınarak götürölmek.
yegân yegân: Birer birer, teker teker.
yek: Tek. bir.
yek-dâne: Eşî olmayan, tek.
yek-dil: Gönlü bir.
yek-kâlem: Aynı kalem-den.
yek-pâre: Tek parça, bütün.
yek-reng: Tek renk.
yek-tâ: Eşsiz.
yeksân: Bir, berâber, eşit, müsâvî.
yeler: Yel gibi gitmek. Koşmak.
yem: Yem.
yemle-: Yemlemek.
Yemen: Yemen ölkesi.
yemm: Deniz.
yemm-i feyz-i Hüdâ: Allah'ın feyiz
denizi.
yemm-i pür-şûr-ı gam: Gamin çok
tuzlu denizi.
yeñi: Yeni. Eski değîl.
yeñil-: Yenilmek.
yeñilen-: Yenilenmek.
ye's: Yeis, ümitsizlik.
yesâvül: Bekçi.
yeşil: Yeşil.
yet-: Yetmek.
yetiş-: Yetişmek.

Yezdân: Cenâb-ı Hak.
Yezdânî: Cenâb-ı Hakka ait.
yık-: Yık-mak.
yıkıl-: Yıkılmak.
yıkındı: Yıkıntı, harabe.
yık-a-: Yıkamak.
yıl: Yıl.
yi-: Yemek.
yine: Yine.
yir: Yer. [yir yir: Yer yer]
yoğ: Yok.
yok: Yok.
yoksa: Yoksa.
yol: Yol.
Yûsuf: Hz. Yûsuf.
Yûsuf-ı şânî: İkinci Hz. Yûsuf.
Yûsuf-ı gül-pîrehen: Gül kokulu
gömlēğın sahibi Yûsuf.
Yûsuf-ı hûsn: Güzelliğın Yûsuf u.
Yûsuf-ı Ken'ân: Kenan ilinin
Yûsuf u.
Yûsuf-ı vaşl: Kavuşmanın Yûsuf u.
Yûsuf-ı izâr: Yûsuf yüzlü.
Yûsuf-liqâ: Yûsuf yüzlü.
yümn: (yümün) Kuvvetli, uğur,
bereket.
yümn-i bî-dâd: Adaletsiz yümün.
yümn-i şâkirdî-i çeşm: Gözün
çıraklık uğuru.
yürek: Yürek.
yüri-: Yürömek.
yüz: Yüz. Yüz sayısı. [yüz biñ: Yüz
bin; yüz kıarası: Utanılacak bir
durum veya şey, yüz kiri; yüz sür-:

Yüz sürmek. Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek; yüz tut-: Yönelmek, teveccüh etmek; yüz vech: Yüz vecih, cihet; yüz vir-: Yüz vermek. Yakınlık göstermek; yüzden çık-: Yüzde belirlemek; yüze çık-: Belli olmak, açığa çıkmak, belirlemek]

Z

zabıt it-: Tutmak.

zâd: Azık.

-zâd: Doğma, doğmuş.

zafer: Zafer.

zâğ: Karga.

zağr: Zağar. Av köpeği.

zâhid: Zâhit. Sofi, müttakî.

zâhidâ: Ey zâhit.

zâhidân: Zâhitler.

zâhid-i şad sâle: Yüz yıllık zâhit.

zâhir: Dış görünüş, şekil.

zâhir-i lafz: Lafzın zâhiri.

zağm: Yara.

zağm-ı dil: Gönlün yarası.

zağm-ı dil-i pür-şûr: Çok sıkıntılı gönlün yarası.

zağm-ı dil-i zâr: İnleyen gönlün yarası.

zağm-ı hâr: Diken yarası.

zağm-ı hâr-ı neşter-i şad hâr: Yüz dikenin neşterinin diken yarası.

zağm-ı hasret-i bûse: Öpücük hasretinin yarası.

zağm-ı hicrân: Hicranın yarası.

zağm-ı sîne: Sinenin (kalp) yarası.

zağm-ı sîne-i pür-dâğ: Çok yaralı kalbin yarası.

zağm-ı sitem: Sitemin yarası.

zağm-ı şimşir-i zebân: Dilin kılıç yarası.

zağm-ı tîğ-ı nâz: Naz okunun yarası.

zağm-ı zebân: Dilin yarası.

zağm-ı hor-ı neşter-i hâr: Diken neşterinin yaralı.

zağm-ı hor-ı nîş: Diken yaralı.

zağmdârân-ı dem-i tîğ-ı nigâh: Bakış okunun nazarından yaranmış olanlar.

zağmnâk: Yaralı.

zağmet: Zahmet. Sıkıntı.

za'îf: Zayıf.

zâ'îka-sencân-ı heves: Hevesin tadını alanlar.

zâlim: Zâlim.

zâlim-i cellâd-kâr: Cellatlık yapan zâlim.

zâlim-i hûn-rîz: Kan döken zâlim.

zamân: Zaman.

zamân-ı devlet: Saadet zamanı.

zann: Zannetme. Sanma.

zânû-be-zânû: Diz dize.

zâr: Dermansız. Zayıf. İnleyen.

zâr ü melûl: Zâr ve melûl. Dermansız ve mahzun.

zarâfet: Zariflik. İncelik.

zarf: Zarf. Mahfaza. Kap. Kılıf.

zarf-ı heves: Hevesin mahfazası.

zarf-ı vişâl: Visalin mahfazası.

zarûret: Zaruret.

zarûrî: Zarurî.

zât: Zât.

zât-ı ekrem: En kerim olan zât (Hz. Peygamber).

zât-ı Fârûk-şiyem: Hz. Ömer huylu zât.

zât-ı kerîm: Çok kerîm olan zât.

zât-ı pâk-i aqdes: En mübarek, en temiz zât.

zât-ı zî-şân: Şanlı zât.

zâyi' eyle-: Ziyân etmek. Yitirmek.

zebân: Dil.

zebân-ı âteşîn: Ateşli dil.

zebân-ı hâl: Hâl dili.

zebân-ı hâl-i sühan: Sözün hâl dili.

zebân-ı hâme: Kalemin dili.

zebân-ı kâl: Konuşma dili.

zebân-ı nigâh-ı hasret: Hasret bakışının dili.

zebân-ı şu'le-i şem'-i şebistân: Yatak odası mumunun ışığının dili.

zebân-ı yâr: Yârin dili.

zebân-zed: Kullanılması

yaygınlaşmış olan (söz), dil pelesengi.

zehr: Zehir.

zehr-i hand: Elin zehri.

zehr-i hicr: Ayrılığın zehri.

zehr-i hicrân: Hicranın zehri.

zehr-i hurde-i hicrân: Hicran kırıntısının zehri.

zehr-i 'itâb: Küfrün zehri.

zehr-i mâr: Yılanın zehri.

zehr-âb: Zehirli su.

zehr-âbe-i hicr: Ayrılığın çok acı suyu.

zehr-âbe-nûş-ı minnet-i âb-ı beğâ: Ölümsüzlük suyunun minnetini çekmenin sıkıntısı.

zehr-âb-ı ğam: Gamin acı suyu.

zehr-âlûde: Zehirli.

zehr-ârâm: Zehirlenmiş.

zeķan: Çene. Zenah.

Zeliḥâ: Züleyhâ. Çift kahramanlı aşk hikâyesi olan Yûsuf ile Zeliha hikâyesinin kadın kahramanı.

Zeliḥâ-yı maḥabbet: Muhabbetin Zelihası.

zemîn: Zemin. Yer.

zemîn-i şavma'a: İbadethanenin zemini.

zemezme: Ezgi, âhenk.

zemezme-senc-i nevâ: Ezgili şarkı söyleyen.

zenahdân: Çene çukuru.

zenbûr: Eşek arısı. Arı.

zencîr: Zincir. Bağ. Dizi.

zencîr-i çîn-i mevc-i leṭâfet: Letafet dalgasının kıvrımının zinciri.

zencîr-i maḥabbet: Muhabbet zinciri.

zencîr-i mevc: Dalga zinciri.

zencîr-i teselsül: Silsile halinde

zincir.

zencîr-i zülf-i yâr: Yârin zülfünün zinciri.

zengâr: (jengâr) Pas. Kir.

zer: Altın. Altın sarısı.

zerrîn: Altından yapılmış. Altın gibi sarı.

zerre: Zerre. Toz.

zerre-i hâk-i kâdem-i pâk: Temiz ayağın toğrağının tozu.

zerre-i nâ-çîz: Zayıf, güçsüz zerre.

zevâl: Yok olama. Bozulma.

zevk: Zevk. Zevk alma. Lezzet.

zevk-ı ıtarab: Şenlik zevki.

zevk-ı vicdân: Vicdanın zevki.

zevk-ı vişâl: Kavuşmanın zevki.

zevk-âşinâ: Zevk almayı bilenler.

zevk-âşinâ-yı vuşlat: Vuslat zevkini bilenler.

zevkden uç-: Çok zevk almak.

zevk ü hâlet: Zevk ve keyfiyet.

zevk ü şafâ: Zevk ve sefâ.

Zeyd ü ‘Amr: Zeyt ve Amr.

zımn: İç taraf. Maksad, gaye.

Açıktan söylenmeyip dolayısıyla anlatılan.

zîb: Zinet, süs.

zîb-i âğûş: Kucağın süsü.

zîb-i âğûş-ı hayâl: Hayâl kucağının süsü.

zîb-i cemâl: Yüzün süsü.

zîb-i dîvân: Divanın süsü.

zîb-i kefi kûtâh-ı hayâl: Hayâlin kısa elinin süsü.

zîb-i kefi niyâz: Duaya açılan elin süsü.

zîb-i kefi ümîd: Umut elinin süsü.

zîb-i levh-i iştihâr: Meşhur olma levhâsının süsü.

zîb-i nahvet: Kibirlenmenin süsü.

zîb-i neẓâre: Bakışın süsü.

zîb-i şafha-i ruhsâr: Yanağın yüzeyinin süsü.

zîbâ: Güzel, süslü.

zîbende: Süslü, güzel.

zîb ü bahâ: Süs ve güzellik.

zîb ü fer: Süs ve parlaklık.

zih: Şerit. Kenar çizgisi.

zih-i pîrehen: Elbisenin şeriti.

zihî: Ne güzel!.

zihn: Zihin.

zîkr: Zikir. Anmak, hatırlamak.

zîkr ü fikr-i şavm-ı tâ‘at: Oruç ibadetinin fikri ve zikri.

zimâm-ı merâm: İsteğini verme yemini.

zindân: Zindan.

zinde: Zinde. Diri. Canlı.

zindedâr: Zindelik.

zindegî: Zindelik.

zînet: Süs.

zînet-i dünyâ: Dünyanın zineti.

zinhâr: Sakın, aman, asla.

zîr: Alt. Aşağı.

zîr-i dâmân: Eteğin altı.

zîr-i destân: Destanın aşağısı.

zîr-i pâ: Ayak altı.

zîr-i ıtır: Saçın altı.

zîr-i zülf: Zülfün altı.

zîr ü bem: Tambur vb. sazların en kalın sesi veren teli.

zîrâ: Zira.

zî-şân: Şanlı.

zîver: Süs, zinet.

zîver-i âğûş-ı temennâ: Temenni
kucağının süsü.

ziyâ: Işık.

ziyâde: Ziyade, fazla.

ziyâfet-hâne-i taķrîb-i ikrâm:
İkramın yaklaştırmasının

ziyafethanesi.

ziyân: Zarar, ziyan, kayıp.

zûd: Çabuk ve hemen olan, serî, tez.

zuhûr: Ortaya çıkma, belirme.

zuhûr-ı fitne-i âhîrzamân:

Âhîrzaman fitnesinin ortaya
çıkması.

zuhûr-ı haţţ: Hattın belirmesi.

zuhûr-ı haţţ-ı ruḥsâr: Yanaktaki
hattın belirmesi.

zuhûr-ı haţţ-ı sebz: Tâze hattın
belirmesi.

zuhûr-ı nâ-be-hengâm: Aniden
ortaya çıkma.

zulm: Zulüm.

zulmet: Zulmet. Karanlık.

zulmet-i aḥşam: Akşam karanlığı.

zûr: Kuvvet, güç, zor.

zûr-ı aşķ-ı ebruvân: Kaşların
aşķının kuvveti.

zûr-ı bî-dâd: Adaletsiz güç.

zûr-ı mey: Meyin (ilahi aşķ) gücü.

zûr-ı neş'e: Neşenin (ilahi zevk)
gücü.

zücâc: Cam şişe.

zücâc-ı hâţır: Kalbin cam şişesi.

zühd: Dünyâyâ rağbet etmeyip
kendini ibâdete verme, nefsinin her

türlü zevkten alıkoyup ibâdet
yolunu seçme, perhizkârlık, takvâ.

zühd ü riyâ: Züht ve riyâ.

zülâl: İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf
su.

zülâl-ı hoş-güvâr: Lezzetli, tatlı su.

zülâl-ı süḥan: Sözü'n tatlı suyu.

zülâl-i la'î: Dudağın tatlı suyu.

zülâl-i la'î-i ḥandân: Gülen dudağın
saf suyu.

zülâl-i la'î-i şekker-ḥand: Tatlı
gülüşlü dudağın saf suyu.

Züleyḥâ: Züleyha. Yûsuf ile Zeliha
hikâyesinin kadın kahramanı.

zülûf: Zülûf. Yüzün iki tarafından
sarkan saç lülesi.

zülûf-i dil-âvîz: Gönül çeken zülûf.

zülûf-i dilber: Dilberin zülûf

zülûf-i Leylâ: Leylâ'nın zülûf.

zülûf-i mu'anber: Güzel kokulu zülûf.

zülûf-i muğber: Tozlu zülûf.

zülûf-i müşğ-bâr: Misk kokusu saçan
zülûf.

zülûf-i perîşân: Dağınık zülûf.

zülûf-i pür-tâb: Parlak, güzel zülûf.

zülûf-i siyehkâr: Suçlu zülûf.

zülûf-i şeb-bûy: Şebboy (güzel kokulu
bir bitki) gibi kokan zülûf.

zülûf-i yâr: Yârin zülûf.

zümre: Zümre. Topluluk.

zümre-i aḥbâb u yârân: Ahbap ve
dostlar zümresi.

zümre-i ahhâb: Ahbap zümresi.

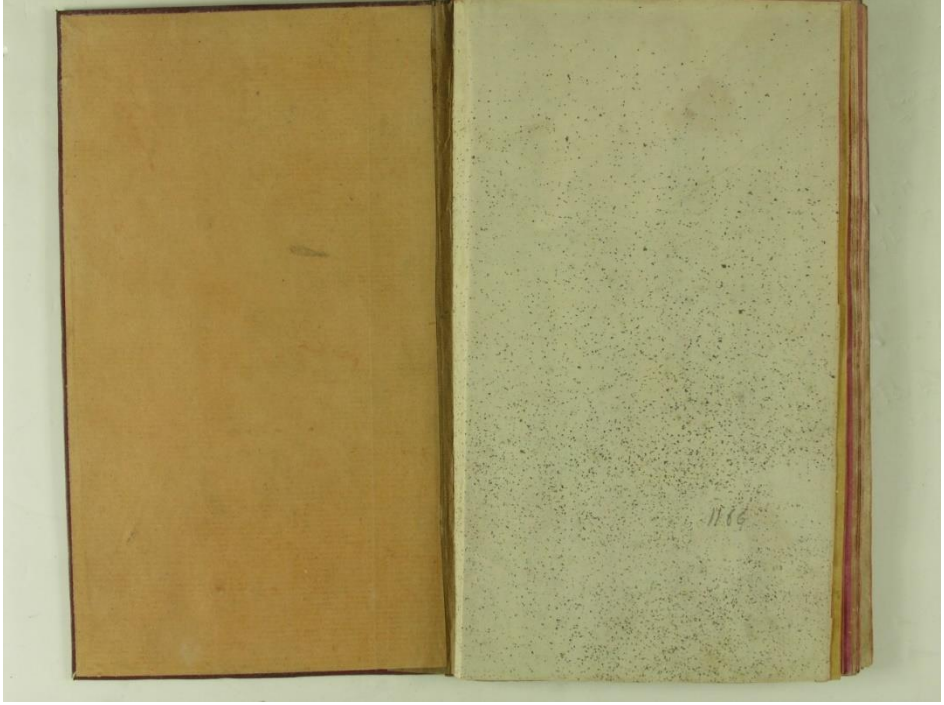
zunnâr: Keşîşlerin bellerine

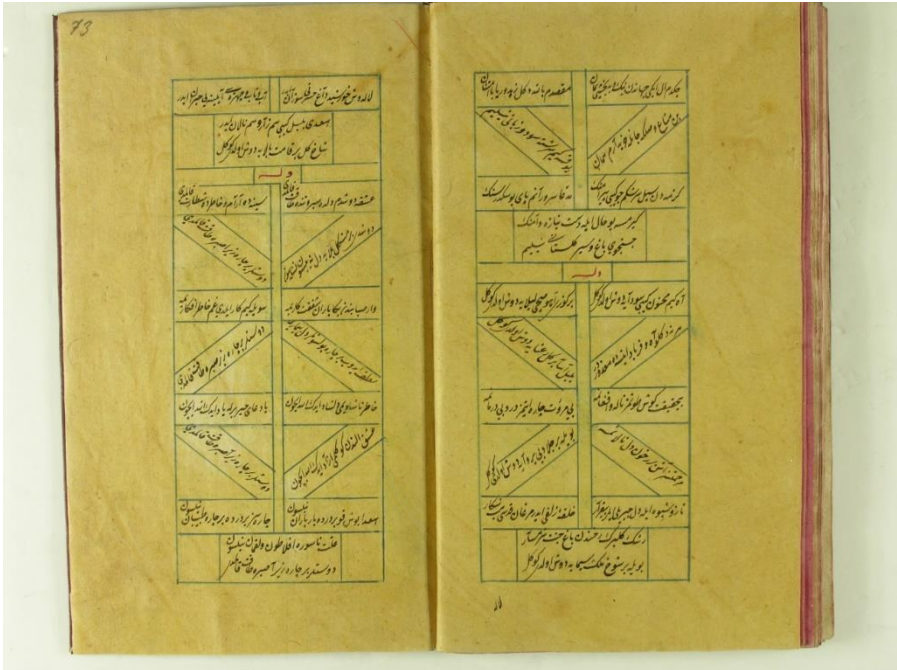
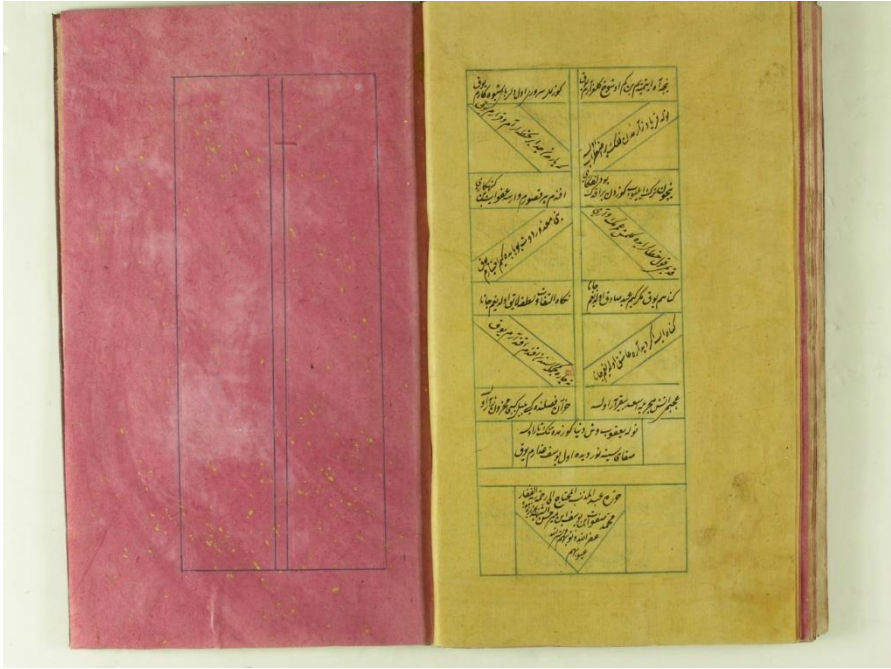
bağladıkları kıldan uzun kuşak

TIPKIBASIM

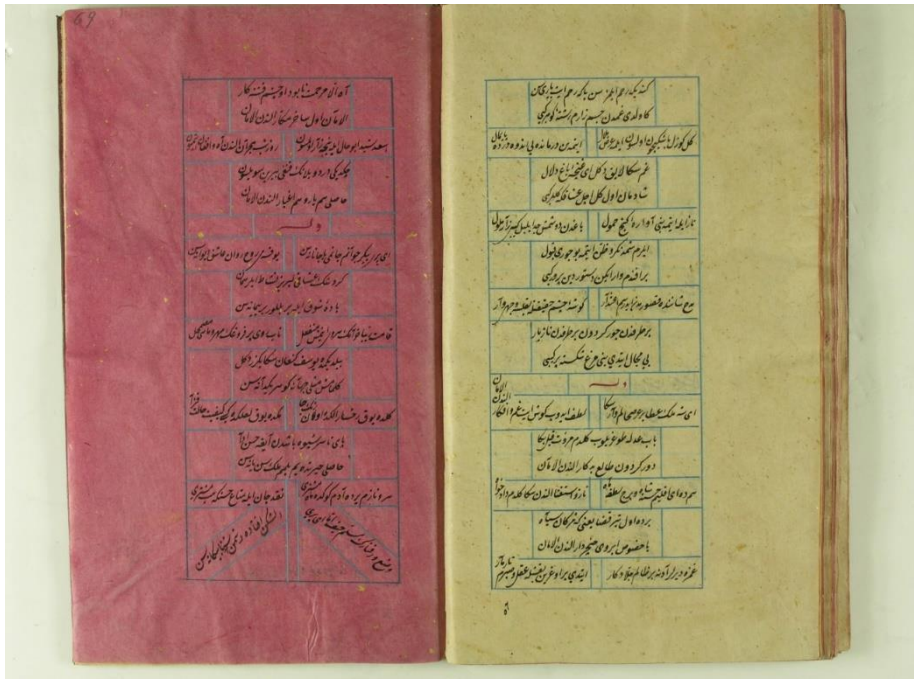
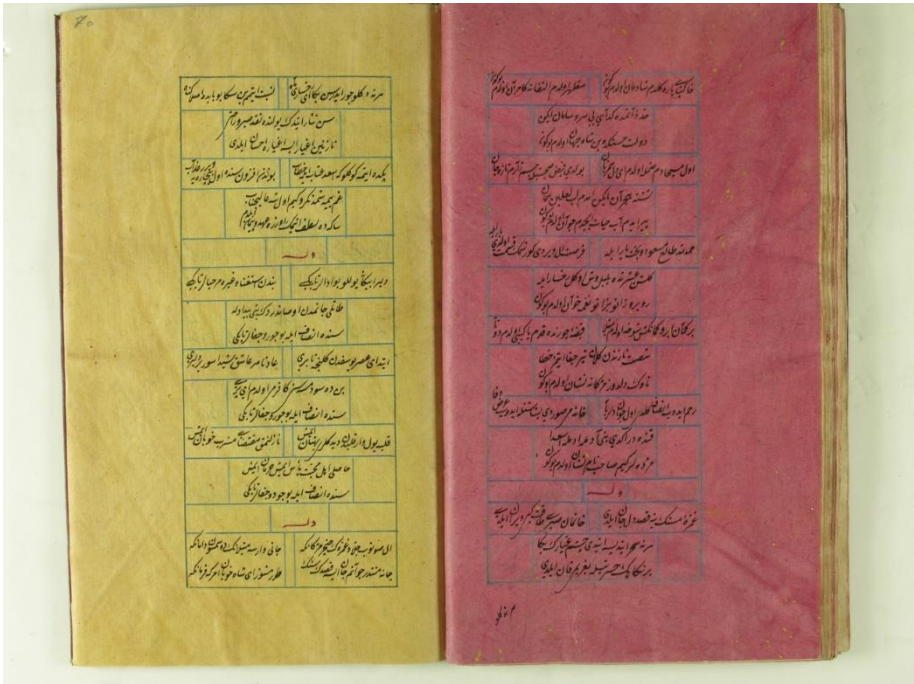
(TOPKAPI SARAYI MÜZESİ EMANET HAZİNESİ KİTAPLIĞI, N0: 1638)

[illegible][illegible]

[illegible]

७.

[illegible][illegible]

فنی

[illegible]

[illegible][illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible]

...

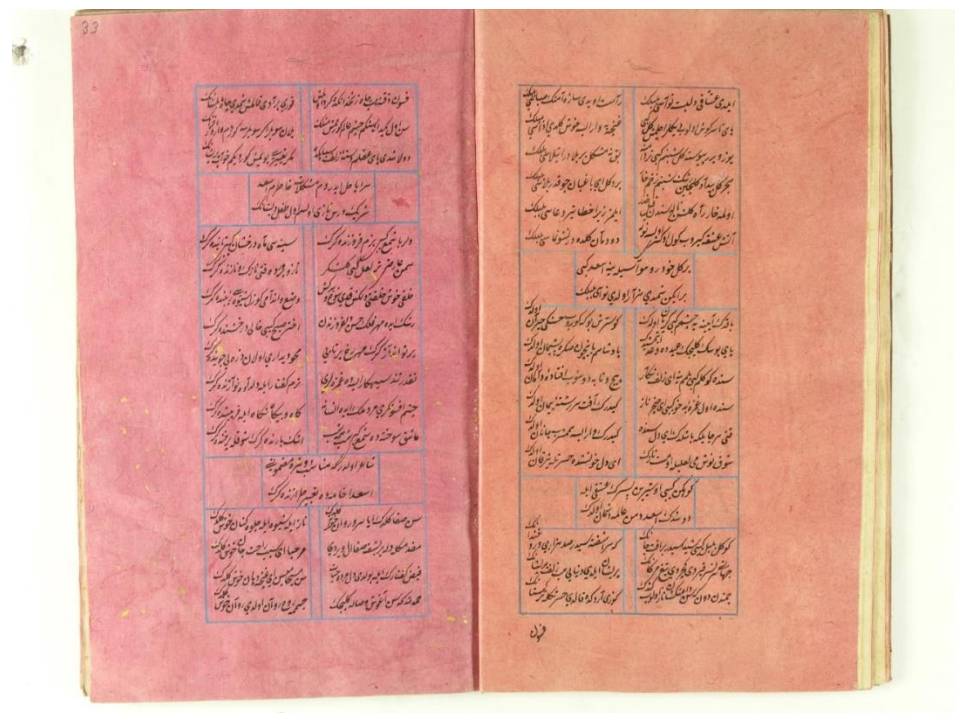
فوئاد کرامت و حسن و کرم و احسان
 بر سر منبر وجود خود را برپا میدارند
 خطره و خوف و ترس را از غایت
 دانه و زهره از غایت وجود خود
 محضت و صلح و صلوات
 او تو را به ایام و ایام
 قهر و غم و کینه و بغض
 بر او ظاهر و بر تو نهفته
 و کرم و حسن و کرم و احسان
 دفع و نکر و حسن و کرم
 حاصل و کرم و احسان
 قهر و غم و کینه و بغض
 قهر و غم و کینه و بغض
 خیال و حسن و کرم و احسان
 جبهی و حسن و کرم و احسان
 خیال و حسن و کرم و احسان
 جبهی و حسن و کرم و احسان
 خیال و حسن و کرم و احسان
 جبهی و حسن و کرم و احسان

[illegible]

3

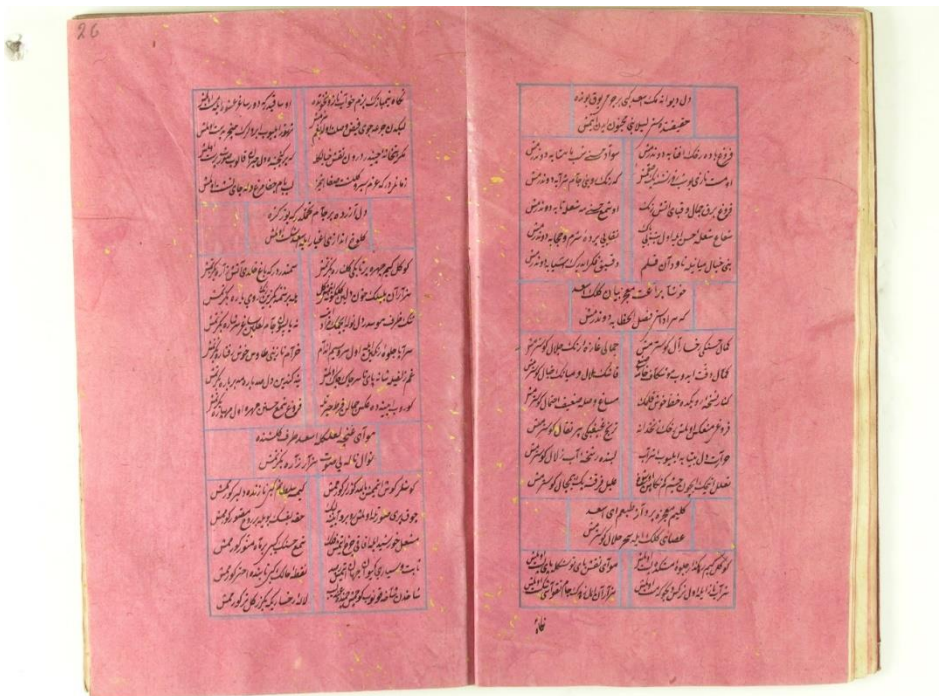

[illegible][illegible]

[illegible]

31

[illegible][illegible]

۷۷

[illegible]

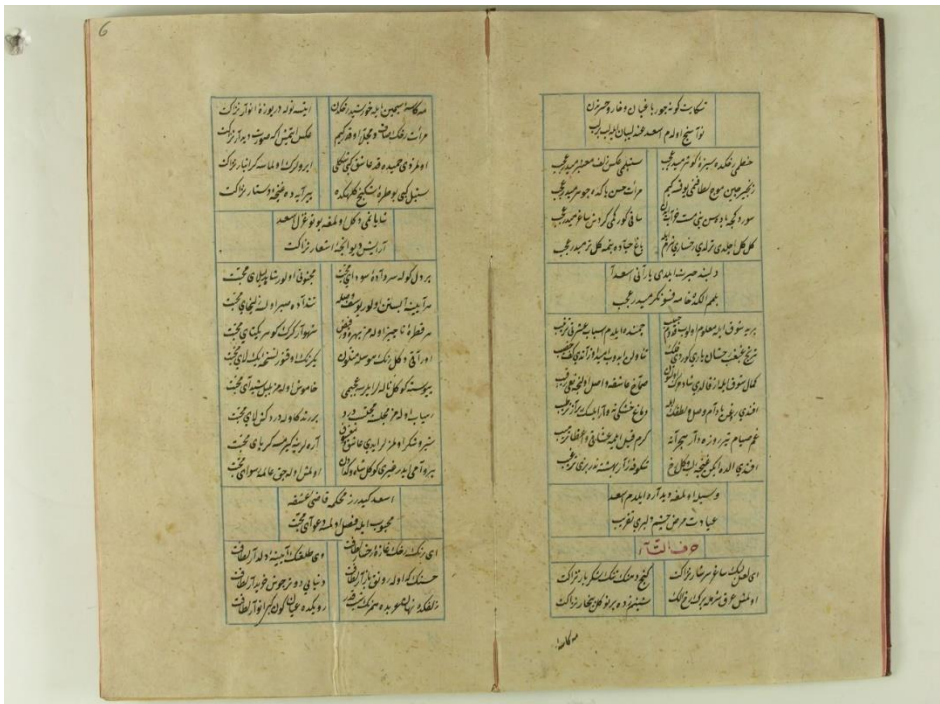
[illegible]

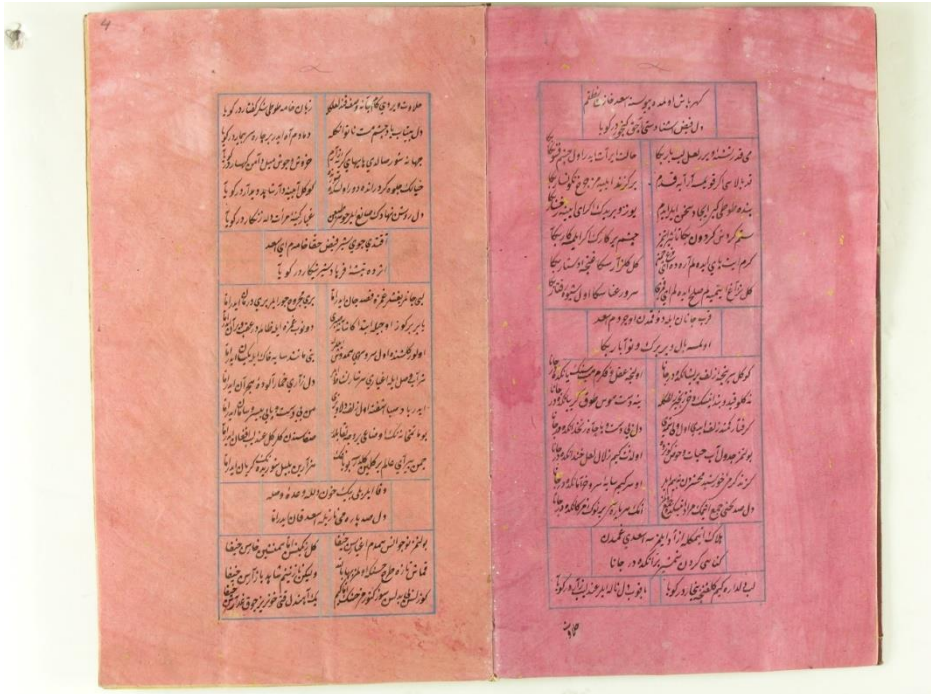
مسند

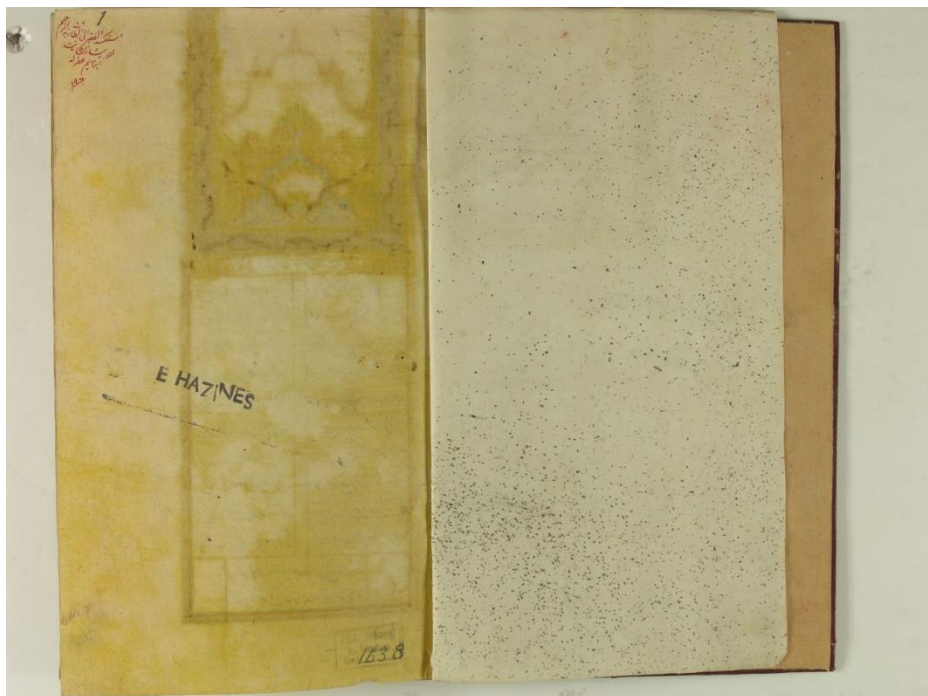
[illegible][illegible]

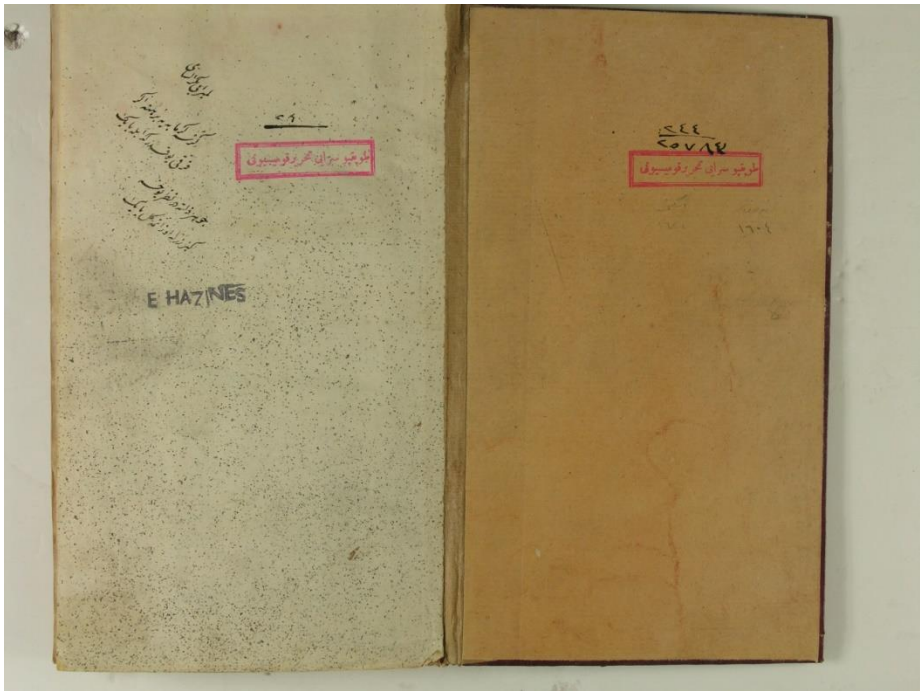
المطبوع

[illegible]

ISBN: 978-625-8213-94-2